Nevzat Erkmen

Ulysses Sözlüğü

İNCELEME

3. baskı

YKY
Yapı Kredi Yayınları

ULYSSES SÖZLÜĞÜ

Nevzat Erkmen 1931'de İzmir'de doğdu. İzmir Karataş Ortaokulu, Inönü (şimdiki Namık Kemal) Lisesi ve İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi'nden mezun olduktan sonra, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bursunu kazanarak, New York Üniversitesi'nde Pedagoji dalında yüksek lisans ve doktora çalışmaları yaptı. Çeşitli şirketlerde müdürlük ve yönetim kurulu üyeliği görevlerinde bulundu.

1980'de *Cumhuriyet* gazetesinde Zekâ Oyunları köşesini yönetmeye başladı, World Puzzle Federation'ın (Dünya Zekâ Oyunları Federasyonu) kurucu üyesi ve Türkiye Temsilcisi oldu. 1992-2005 arasında Türk Beyin Takımı'nın kaptanlığını yaptı, 2005'te takımın Onursal Kaptanı oldu. 1995'te Türkiye Zekâ Oyunları Kulübü'nü kurdu ve Beyin Olimpiyatları'nda Türkiye'ye Dünya Üçüncülüğü kazandırdı.

Nevzat Erkmen, 1983'te psikanaliz, erotoloji, anlambilim, Geştalt Yaklaşımı, eski Meksika şamanlarının sonuncusu Don Juan'ın öğretileri, zen, yoga ve taoculuk birikimlerini paylaşmak amacıyla Söz Yayın Oyunajans'ı (www.sozyayin.com) kurdu. Öykülerini topladığı *Apartman Aşkları*'m ve başta Carlos Castaneda'dan yaptıkları olmak üzere pek çok çevirisini bu yayınevinden çıkardı. *Türk Dilinin Uyak (Kafiye) Sözlüğü*'nü hazırladı, Jack Kerouac'ın *Dharma Bums*'ını *Zen Kaçıkları* adıyla Türkçeleştirdi, Şeyh Nefzavi'nin *Itırlı Bahçe*'sini çevirdi.

James Joyce'tan yaptığı *Ulysses* (YKY, 1996) çevirisiyle aynı yıl The International James Joyce Foundation üyeliğine kabul edilen Erkmen, İrlanda Cumhurbaşkanı tarafından bir mektupla taltif edildi, Türkiye Yayıncılar Birliği'nin Yılın Çevirmeni ödülünü ve *Nokta* dergisinin Doruktakiler 1996 Çeviri Ödülü'nü kazandı, 1998'de James Joyce Centre tarafından Dublin'de düzenlenen Bloomsday etkinliklerine katıldı.

Joyce'un *Finnegans Wake*'ini çeviriyor ve bu iki kitabın çeviri süreçlerini anlattığı *Ulysses* ve *Finnegans Wake* güncelerini hazırlıyor.

NEVZAT ERKMEN

Ulysses Sözlüğü

İnceleme

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 2312
Edebiyat - 703

Ulysses Sözlüğü / Nevzat Erkmen

Kitap editörü: Selahattin Özpalabıyıklar

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı ve Cilt: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Başkent O.S.B. 22. Cad. No: 6 Malıköy / Ankara
Tel: (0312) 640 16 23
Sertifika No: 26886

1. Baskı: İstanbul, Şubat 2006
3. baskı: İstanbul, Mart 2014
ISBN 978-975-08-1063-5

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2013
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Bu Sözlüğün Kullanımı • 11

Sunu: Ulyssözler • 15

Teşekkür • 33

ULYSSES SÖZLÜĞÜ

ANABÖLÜM I: TELEMAKHİA

Bölüm 1: TELEMAKHOS • 39

Bölüm 2: NESTOR • 65

Bölüm 3: PROTEUS • 83

ANABÖLÜM II: ULYSSES'İN GEZİNTİLERİ

Bölüm 4: KALYPSO • 123

Bölüm 5: NİLÜFER-YİYİCİLER • 131

Bölüm 6: HADES • 137

Bölüm 7: AİOLOS • 147

Bölüm 8: LAİSTRYGONLAR • 157

Bölüm 9: SKYLLA VE KHARYBDİS • 171

Bölüm 10: GEZEN KAYALAR • 257
Bölüm 11: SEİRENLER • 277
Bölüm 12: KYKLOPLAR • 309
Bölüm 13: NAUSİKAA • 369
Bölüm 14: GÜNEŞ TANRININ KUTSAL SIĞIRLARI • 385
Bölüm 15: KİRKE • 417

ANABÖLÜM III: EVE DÖNÜŞ
Bölüm 16: EUMAİOS • 471
Bölüm 17: İTHAKA • 493
Bölüm 18: PENELOPE • 505

Dizin • 519

Kendi Kaleminden Nevzat Erkmen • 535

I've put in so many enigmas and puzzles that it will keep the professors busy for centuries arguing over what I meant, and that's the only way of insuring one's immortality.

İçine o kadar çok bilmece-bulmaca ve zekâ oyunu koydum ki, profesörler yüzyıllarca ne demek istediğimi tartışacaklar, insanın ölümsüzlüğü garantilemesinin tek yolu da budur.

—James Joyce

Bu Kitabı

Konyalı-İzmirli, Yavuz Bahriyelisi Babam
Mehmet Faik Erkmen'*e*
(1895-1975)

ve

Varnalı-Osmaniyeli-İzmirli, Ut Çalar Masal Söyler Anam
Münevver Erkmen'*e*
(1906-1991)

Adıyorum

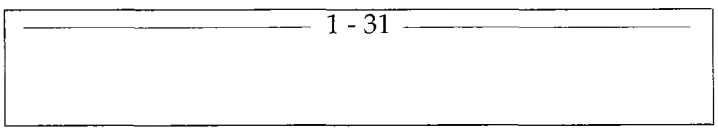
Hüseyin Nevzat Erkmen
(1931- ...)

Bu Sözlüğün Kullanımı

On sekiz bölümlük *Ulysses** çevirisinin sağ ve sol sayfa kenarlarında, 10 satırda bir, satır sayıları gösterilmektedir. Bu satır sayıları, her bir bölümde 1'den başlar, ve o bölümün oylumuna göre belli bir sayıda biter.

Biz, bu çalışmamızda, her sayfanın tepesinde sayfa numarasından başka, o sayfanın, 18 bölümden hangisiyle ilgili olduğunu da belirtmekteyiz.

Örnek:

Soldaki sayı bölüm numarası, sağdaki sayı ise sayfa numarasıdır.

Ulysses çevirisini okurken, belli bir sayfa ve satırdaki bir sözcüğün, tümcenin, ya da sözün anlamını öğrenmek amacıyla, *Ulysses Sözlüğü*'nün o sayfa ve satırı karşılayan maddesine bakabilir, merakınızı giderebilirsiniz.

* *Ulysses*, James Joyce, Türkçeye çeviren: Nevzat Erkmen, Yapı Kredi Yayınları Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi – 26, 1. Baskı: İstanbul, Ekim 1996, 7. Baskı: İstanbul, Ekim 2004.

Örnek:

31.6 – INTROIBO AD ALTARE DEI – Katolik Ayini'nin başlangıcı: "Tanrı'nın mihrabına gideceğim." Buna Mezmurlar 43:4'te de rastlanır. Bu sayfada Mulligan Katolik Ayini'ni çeşitli biçimlerde taklit eder. Krş.: 642.5107n.

"31.6", *Ulysses* çevirisinin 31. sayfasının 6. satırı demektir. (Not: Tüm alıntılar, dikkati çekmek amacıyla, büyük harflerle gösterilmiştir.)

Elbet, her aradığınızı bu sözlükte bulamayabilirsiniz. Zira, kapsamlı bir sözlük, elinizdeki bu çalışmanın birçok katı bir oyluma ulaşabilir, basımını da yayımını da olanaksız kılabilirdi. Daha geniş çalışmaların, üniversiteler ve başka bilim kuruluşlarınca yapılmasını dileriz. Bu çalışmanın yazarı, *Ulysses*'in çevrilmesine yıllarını verdikten sonra, çevirinin yayımlandığı 1996'dan bugüne (12 Mayıs 2004) kadar sekiz yıl boyunca da bu sözlük üzerinde çalışmıştır.

Bu çalışmadaki maddeler, *Ulysses* çevirisi okurunun hangi noktalarda açıklamalara gereksinme duyacağına ilişkin araştırma, öngörü, ve sezgilerimizle belirlenmiştir. Bu nedenle, bu sözlük, herhangi bir yapıtın çevirisi değil, aşağıda saydığımız kaynak yapıtları biçimsel örnek alan, ama onlarla sınırlı kalmayan geniş bir araştırmanın ürünüdür.

Biçimsel örnek alınan yapıtlar:

Allusions in Ulysses (An Annotated List), Weldon Thornton, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1968.

Ulysses Annotated (Notes for James Joyce's Ulysses), Don Gifford ve Robert J. Seidman, University of California Press, Londra, 1988.

Araştırmalar için yararlanılan yapıtlar (*Ulysses Sözlüğü*'nde değinilen bir yapıt, aşağıda ayraçlar içinde verilen kısaltmasıyla belirtiliyor):

(AJJ) *The Art of James Joyce,* Walton Litz

(CW) *The Critical Writings of James Joyce,* Ellsworth Mason ve Richard Ellmann

(Dubliners) James Joyce

(DAB) *The Dictionary of American Biography*

(DNB) *The Dictionary of National Biography* – British

(ELH) *ELH: A Journal of English Literary History* – dergi

(FV) *Fabulous Voyage: James Joyce's Ulysses,* Richard M. Kain

(JA) *Joyce and Aquinas,* William T. Noon, S.J.

(JJ) *James Joyce,* Richard Ellmann

(JJM II) *A James Joyce Miscellany, Second Series,* ed. Marvin Magalaner

(JIM III) *A James Joyce Miscellany, Third Series,* ed. Marvin Magalaner

(JJMU) *James Joyce and the Making of Ulysses,* Frank Budgen

(JJQ) *The James Joyce Quarterly* – dergi

(JJR) *The James Joyce Review* – dergi

(JJU) *James Joyce's Ulysses,* Stuart Gilbert

(JS) *Joyce and Shakespeare: A Study of the Meaning of Ulysses,* William Schutte

(MBK) *My Brother's Keeper,* Stanislauss Joyce

(MLN) *Modern Language Notes* – dergi

(MLQ) *Modern Language Quarterly* – dergi

(O) *The Odyssey,* Robert Fitzgerald'ın çevirisi

(ODEP) *The Oxford Dictionary of English Proverbs*

(ODNR) *The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes*

(OED) *The Oxford English Dictionary*

(PMLA) *Publications of the Modern Language Association* – dergi

(Portrait) *A Portrait of the Artist as a Young Man,* James Joyce

(RG) *A Reader's Guide to James Joyce,* William York Tindall

(SoC) "Stream-of-Consciousness Technique in James Joyce's *Ulysses*", Erwin Ray Steinberg – yayımlanmamış doktora tezi

(SS) *Surface and Symbol: The Consistency of James Joyce's Ulysses,* Robert M. Adams

(UNE) *Ulysses,* Telemachus (Telemakhos) • Calypso (Kalypso) Work in Progress, James Joyce (Nevzat Erkmen çevirisi), Söz Yayın, 1994.

Mitolojik adların Türkçe karşılıkları için yararlanılan kaynak:

Mitoloji Sözlüğü, Azra Erhat, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1972.

Yazımlarda uyulan kaynak:

Ana Yazım Kılavuzu, Ömer Asım Aksoy, Adam Yayınları, İstanbul, 1995.

Kısaltmalar

t.y.	Tarih yok
n	not (3n = 3. not)
Krş.	Karşılaştırınız
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviri; Çeviren
ö.	Ölümü
d.	Doğumu
vd.	ve devamı
yük.	Yükselişi
ibid.	Aynı kitapta
s.	sayfa

Sunu:
Ulyssözler

yes I said yes I will Yes.*
—James Joyce

evet dediydim evet isterim Evet.**
—Nevzat Erkmen

"*Ulysses*'i çevirmek demek, ve daha pek çok şey,
benim için, 'içimdeki çocuğun' yaşama geçirilmesi
temel olayının bir tezahürüdür."
—Nevzat Erkmen

Merhaba!

Yukarıdaki söz, *Ulysses*'in son sözcükleri. James Joyce yazmış, Nevzat Erkmen çevirmiş. Joyce bir dâhi, Erkmen ise, bilmiyorum billahi. Ama İngilizcesi de, Türkçesi de, her bir insanın sesi—işte bu noktada Joyce ile herkes arasında yoktur bir fark, bu sahi.

Sağ olsun YKY! Şu anda 8. baskısı (toplam 25.000'in üzerinde) yapılmış olan *Ulysses* çevirimin ilk baskısının yapıldığı 1996'da, sağ sol sayfa kenarlarına satır numaraları koymalarını istemiştim. Koydular. Zira, bir *Ulysses Sözlüğü*'nün şart olduğunu biliyordum. Yedinci baskıdan başlayarak, her sayfanın tepesine,

* *Ulysses*'in son yedi sözcüğü.

** *Ulysses* Türkçe çevirisinin son beş sözcüğü.

o sayfanın 18 bölümden kaçıncısına ait olduğunun belirtilmesini istemiştim. Belirttiler. Bir de, giriştiğim—ve yaşadıkça sürdüreceğim (öyle ya! Demiştim, "*Ulysses* bir yolculuk. Homeros'un *Odysseia*'sı da. Hepimizin yaşam serüvenini simgeleyen bir Tinsel-Tensel Yolculuk'tur bu," diye [bkz.: *Ulysses* çevirimdeki "Çevirenin Sözü", s. 27])—daha derincesine araştırmalarımın sonunda önerdiğim değişikliklerin *Ulysses*'in o zamanki yeni (7.) baskısında yer almasını istemiştim. Bu da gerçekleşti. Her geçen gün, *Ulysses* bilmecesinin bir parçası daha çözülüyor. Birçok ülkede, kitabın çevirmenleri—ya da o çevirmen artık yaşamıyorsa başka kişi ya da kurullar—yeni bulguların ışığında çevirileri eviriyorlar. Çıksın Türkiye'de de kişiler kuruluşlar; sürdürsünler araştırmaları; *Ulysses* çevirisine giderek gelişen ve (şayet varsa öyle bir şey) *en yetkin* biçimine kavuştursunlar. Bütün dünyada öyle yapılıyor. Kanımca sonu gelmez bir süreçtir bu. Yaşamın kendisi gibi, şiir gibi, düşlerimiz gibi, evet evet, *Finnegans Wake* gibi. Yaşam, düşler, şiir! Öylesine iç içe! *Cumhuriyet*'te (07 Ekim 1982), Carlos Castaneda'nın Meksikalı Kızılderili büyücüsü öğretmeninin, içsel söyleşilerimizi susturabildiğimiz, düşlerimizi farkındalıklı olarak denetleyebildiğimiz zaman neler olabileceğine ilişkin söyledikleri üzerinde *Psychology Today*'den şu alıntıyı vermiştim:

> O zaman, *"Uyanıkkenki âlemle düşteki âlem yer değiştiriyor: Çuan Zu'nun dediği gibi yani: "Dün gece düşümde bir kelebek olmuşum. Düşünde kelebek olduğunu gören bir adam mıyım ben? ... Yoksa, düşünde adam olduğunu gören bir kelebek miyim? ... "*

Geştalt Yaklaşımı'nın kurucu-babası Fritz Perls, şiire ilişkin şöyle der:

> "Etkileyici bir sözlü sanat biçimi olan şiir, gereksinmelere, duygulara, anılara ilişkin sessiz farkındalığın sürdürülmesi yeteneğinden kaynaklanır; öyle ki, sözcüklerin tam taşmaya başladığı bir anda seslendirilen sözler, banal ve basmakalıp olma yerine, yoğrularak, derinlemesine duyumsanan figürle uyumlu bir

biçime getirilir. Bu tür sözler, kökeni sözlü olmayan bir olguyu dile getirirler."*

Onun için, havadadır, içimizdedir şiir. Sözcüklerin ötesini yaşayan ve onu ifade etmek isteyen Zen ustalarının ağzından *haikular* dökülür—plansız, beklenmesiz. Arada bir bana da olur öyle bir şey de, farkında olmaksızın, bir defasında,

ZEN YAP-MAMA
Ben yitip de sende,
Dönüşünce sene;
Ve olunca sen, ben,
O zaman yok ki var;
Var salt Yok-luk.**

deyivermiştim bir öykümde. Ve *Ulysses*'i yazmak için de, çevirmek için de, ve evet evet, okumak için de ilk koşul, "yalnız bir kuş" olmaktır:

Yalnız bir kuş olmanın beş şartı var:
Birincisi, en yüksek noktaya uçmasıdır;
İkincisi, arkadaşsızlıktan yana gam çekmemesidir,
kendi türünden olanlar dahil;
üçüncüsü, gagasıyla göklere nişan almasıdır;
dördüncüsü, belli bir rengi olmamasıdır;
beşincisi, gayet yumuşak dem çekmesi.
—San Juan de la Cruz, *Dichos de Luzy Amor*
Türkçesi: Nevzat Erkmen***

Ve en başta, "yalnız bir kuş gibi" de olsa, okunacak bir kitap gerekiyor. Ve, işte, iyi ki YKY var! *Ulysses*'in Türkiye'ye

* *Gestalt Therapy* (*Geştalt Terapisi İÇİMİZDEKİ ÇOCUK: İnsan Kişiliğinde Heyecan ve Büyüme* (Birinci "Alıştırmalar" Kitabı: Özün Harekete Geçirilmesi), Perls, Hefferline, Goodman (Çeviri: Nevzat Erkmen), s. 192, (Söz Yayın, Çağdaş öğretiler (New Age • EQ) Anadizisi, İstanbul, 1996.

** *Apartman Aşkları • Öyküler*, Nevzat Erkmen, s. 118, (Söz Yayın, Yazın Anadizisi, İstanbul, 2002.

*** *Tales of Power* (Erk Öyküleri), Carlos Castaneda (Çeviri: Nevzat Erkmen), s. 11, (Söz Yayın, Çağdaş öğretiler (New Age • EQ) Anadizisi, İstanbul, 2000.

gelmesini onlar (en başta Enis Batur) sağladı. Elbet bu evirme, bu yenileme sürecini sürdüreceklerdir. Bakın bir yaptıklarına. 1998 Bloomgünü'nde Dublin'deki James Joyce Centre'de bütün dünyaca izlenen *Ulysses* çevirmenlerinin kendi dillerinden parçalar okudukları—benim Türkçesinden okuduğum—törene katılmamı, Dublin'i ilk kez görmemi gene YKY sağladı (var olsun 1998'de Dublin yolculuğumu destekleyen Yapı Kredi Kültür, Sanat ve Yayıncılık A.Ş. Genel Müdürü Özalp Birol!).

Bloomsday (Bloomgünü)

Beş kentim var benim: İzmir-Erzurum-New York City-İstanbul-Dublin. Elbet bir de babamın doğduğu Konya, anamın doğduğu Osmaniye var. Aslında çok kentim var benim. Bunları, üzerinde çalıştığım, ve bitirilmesi epey uzun süreceğe benzeyen, bitirilmesi için telaşa girilmemesi şart olan bir kitabımda anlatmaktayım: *Finnegans Wake Güncesi.* Bu adı Feridun Andaç önermiştir. Ne var, o kitap benim son kitabım olacak. Ancak şu anda size, Dublin'de geçirdiğim bir Bloomgünü'nünü anlatabilirim:

Bloomgünü konusunda her yıl 16 Haziran'da bir yazım çıkmıştır *Cumhuriyet*'te. Nihayet, YKY'nin desteğiyle, 1998 Bloomsgünü Dublin'e gittim.

James Joyce Centre, Dublin

(Sağdan ikinci) James Joyce'un kız kardeşinin oğlu Ken Monahan, (soldan sağa) Murat ve Zeynep Ersavcı, (sağda) Nevzat Erkmen)

(Ortada) James Joyce'un erkek kardeşinin oğlu Bob Joyce,
(sağda) Murat Ersavcı (solda) Nevzat Erkmen

James Joyce Centre Başkanı Sam Stevenson,
Okumalar töreni sırasında kendisine sunduğumuz
Ulysses-Mum'umuzu izleyicilere gösteriyor

Killiney (Dublin) Türkiye Büyükelçilik Rezidansı Lalezar

Soldan sağa (ayaktakiler): Murat Ersavcı, Irish Times *Yazarı Ms. Arminta Wallace, James Joce Müzesi Müdürü Mr. Robert Nicholson; (oturanlar) Zeynep Ersavcı, Nevzat Erkmen, Mrs. Nicholson.*

Muhteşemdi! Bir süre önce de, İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson, bir kutlama mektubuyla beni onurlandırmıştı. O yıl (1998), Dublin'de, büyük James Joyce uzmanı Senatör David Norris'le, ve Joyce'un torunları Ken Monaghan ve Bob Joyce'la tanıştım. James Joyce Centre'ın başkanı Sam Stephenson, ve James Joyce Müzesi'nin yönetmeni Mr. Robert Nicholson'la da tanıştım. (Fotoğraflar) Dublin'deki Büyükelçimiz Murat Ersavcı, ve eşi Sayın Zeynep Ersavcı da ziyaretim boyunca benimle yakından ilgilendiler. Dublin'i gerçekten görmek, kitabı yıllar boyunca çevirdikten sonra, öyle güzeldi ki!

İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson'un Nevzat Erkmen'e mektubu

UACHTARÁN NA hÉIREANN
PRESIDENT OF IRELAND

9 December 1996

Nevzat Erkmen
P.K. 7 Levent
80622 Istanbul
Turkey

Dear Nevzat Erkmen,

Thank you for forwarding me a copy of your translation into Turkish of "Ulysses" by James Joyce, and I admire your stamina in taking on "Finnegan's Wake"!

While I cannot promise to read your book I am very pleased to have it in my library.

During my years as President I have been greatly heartened by the interest in Irish literature, and in particular writers such as Joyce, in so many countries. I do hope it is an interest you will maintain.

With renewed thanks and every good wish,

Yours sincerely,

Mary Robinson

MARY ROBINSON
Uachtaran na hEireann

İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson'un
mektubunun Türkçesi

UACHTARÁN NA hÉIREANN
PRESIDENT OF IRELAND

9 Aralık 1996

Nevzat Erkmen
P.K. 7 Levent
80622 Istanbul
Turkey

Sayın Nevzat Erkmen

Türkçeye çevirdiğiniz James Joyce'un "Ulysses"inin bir kopyasını bana göndermiş olduğunuz için size teşekkür eder, "Finnegann's Wake" girişiminizdeki gücünüze hayranlığımı ifade etmek isterim.

Her ne kadar kitabınızı okuma sözünü veremiyorsam da, onu kitaplığımda saklamaktan çok zevk alacağım.

Cumhurbaşkanlığı yaptığım yıllarda, İrlanda yazınına, özellikle Joyce gibi yazarlara, onca çok sayıda ülkede gösterilen ilgiden dolayı büyük sevinç duymaktayım. Bunun sürekli bir ilgi olmasını dilerim.

Teşekkürlerimi yineler, iyi dileklerimi sunarım,

Saygılarımla,

MARY ROBINSON
Uachteran na Héireann

Aslında, 1998 Bloomgünü kutlamalarının bir parçası olarak çeşitli ülkelerden gelen çevirmenlerin de kendi *Ulysses* çevrilerinden parçalar okuyacakları James Joyce Centre'a *Ulysses* çevirim üzerinde konuşmak için davet edilmiştim. Benim sıram gelince, Sayın Ersavcı beni, dinleyicilere (sonradan izleyici olmuşlardı) takdim etti, sonra da *Ulysses*'in İngilizce metninden kısa bir parça okudu—ben de Türkçe çevirimden bir parça okuyarak onu izledim. Sonra birden kendimi, plansız senaryosuz, bir sözcük oyunları gösterisine geçerken buluverdim: Sayın Ersavcı'lara konukseverliklerinden dolayı teşekkür ettim—Büyükelçilik konutunda bir akşam boyunca yedirilmiş, içirilmiş, ilginç kişilerle tanıştırılmıştım: Martello kulesindeki James Joyce Müzesi Müdürü Mr. Robert Nicholson ile eşi, ve *The Irish Times*'dan (koyu Galatasaray taraftarı) Ms. Arminta Wallace.

Sözcük-Oyunu No. 1

Zeynep Ersavcı beni Arminta Wallace'la tanıştırır tanıştırmaz, gır düğmesine basmış ve demiştim ki—ama bırakalım, Arminta kendisi anlatsın bize, *The Irish Times*'ın 9 Kasım 1998 tarihli sayısında yazdığınca—Sayın Büyükelçi ile eşinin (Murat ve Zeynep Ersavcı) Dublin'deki göz kamaştırıcı kültürel etkinliklerinin uzun uzadıya anlatıldığı bir yazıdaki küçük bir skeç:

> " ... *Ulysses*'i Türkçeleştiren 60* yaşındaki dipdiri şair ("Biliyor muydunuz," diye sormuştu bana tanıştırılmamızı izleyen birkaç saniye içinde, "önadınızın anagramı *'Martian'* [yani, Marslı]?" Epey şey anlatıyor bu.) Dublin'e, Bloomsday'deki Türkçe-İngilizce parçalar okumak amacıyla gelmiş."

* Oysa o yıl, 1998'de, 67 yaşımdaydım—sağ olasın *Martian*, yani, Arminta!

Sözcük-Oyunu No. 2

Konuşmam sırasında, bir ara, Killiney'deki rezidanslarında bana göstermiş oldukları sıcak karşılamadan dolayı Ersavcı'lara teşekkür ederken, İrlanda dilinin Türkçeye çok benzerlik gösterdiğini söylediğimde, izleyicilerimin hayret dolu, şaşırmışçasına güzel ve sağlıklı, gülümseyen—çoğunlukla İrlandalı—gözlerini anımsıyorum.

Açıkladım: çünkü, KILLINEY, Türkçedir—kıllı, *"hairy"* demektir, ney ise, *"reed flute"* anlamına gelir, o halde, Kıllı ney (Killiney), *"Hairy flute"*tur! Ola ki bu biraz fazlaca sıcak kaçmıştı, ama ben, Joyce'un benden yana olduğunu düşünmekteydim.

Mum Kitap

Bizim *impromptu* oyunumuzun sonlarına doğru, Sam Stevenson'a bir armağan verdim: kitap şeklinde bir mum—üzerinde Joyce'un fotoğrafı da bulunan, *Ulysses*'in Türkçe çevirisi (gerçek kitabın kapağında resim falan yok). Bu mum, Türkiye'nin en büyük mum sanayii şirketinin kurucusu baldızım Gülsen Bükülmez tarafından üretilmişti. Onun ürettiği mumlar rakipsizdir, zira kendisi bir sanatçı yaklaşımıyla Büyük İskender'in*, Zeus'un** büstünden Sıvas'ın tarihi oymalı kapılarına uzanan çeşitli heykelleri model alan mumları da içerir. Gülsen'in üretmeyi incelikle kabul ettiği bu altı mum-kitaptan biri James Joyce Museum'da, bir başkası Joyce Centre'da sergileniyor.

Bu küçük episod kutlama törenini bir süre gerçekten kesmiş, herkese bir canlılık getirmişti—millet mum-kitabı görmek için kalkmış, ve saire.

Gene de bu çevirime ilişkin en güzel sözler, Orhan Pamuk'la birlikte, yürekli güzel bir insandan, 4 Ocak 1997'de *Yeni Yüzyıl*'daki köşesinde şunları yazan, bir şampiyonlar koruyucu meleği (evet, Süreyya Ayhan'ın—bir kadının—görkemli şampiyonluğunun en büyük bir destekçisi, aşağıdaki yazısıyla da sanki bu kez bir erkeği—beni—ele almış gibi duyumsatır bana) Kanetti'den geldi:

> "Basınımız memleketteki sosyal patlamalara subaplık görevini üstlenerek işe tabak çanak, nevresim, nevresim kolası ve şurup bardakları dağıtmakla başlayıp iddiayı hızla büyüterek geniş bir kitlenin bütün şairanelik, edebilik, duygusallık ve duygululuk, felsefe ve mizah ihtiyaçlarını dâ tek başına, komprime halde karşılamaya soyunmuşken ve bu istikamette güzel güzel giderken, malumunuz üzere kitap dünyası aniden *Ulysses*'le çıkış yaparak, bugüne kadar Türk gazetelerinde farklı imzalarla günlük makaleler yazdığı sanılan James Joyce'un esasen bambaşka biri olduğunu şak diye ortaya serdi mi ve bu tabii yılın atlatma haberi oldu mu!

* Orijinal heykel, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde—(İ.Ö. 356-323).

** Orijinal heykel, Adıyaman'da Nemrut Dağı'nda—(İ.Ö. 50).

Edebiyat hukukunun, tadının, zorluğunun ve kolaylığının herşeye rağmen biraz daha başka bir şey olması gerektiğinden bir süredir kuşkulanmaya başlamış bir kısım gazete okuru da *Ulysses*'in ilk baskısını bir ayda tüketti mi! İşte Türk basını önünde en az Susurluk'tan çok daha beklenmedik bir challenge!

" ... 20. yüzyıl romancılığının ve belki bütün roman tarihinin dönüm noktası *Ulysses*'in Türkçeleşmesi ne zafer ... Ve sadece Joyce'un, sadece Nevzat Erkmen'in tutkusu, ciddiyeti ve inadının, sadece üç buçuk, dört yıl bu çetin çeviriyi finanse etmenin onuruna soyunmuş Yapı-Kredi yayınevinin zaferi de değil. Türkçe'nin, kimilerince "modern dünyada bununla felsefe ve düşünce yaratısı yapılamaz", "büyük evrensel kavramlar, geniş bir kültür, modern ve antik göndermeler, çarpıtmalar, ara durumlar aktarılamaz", "yoksuldur", "eksiktir" ve "bununla sadece duygu üretilir, düşünce ve kavram edebiyatı değil" denilmiş bir dilin de büyük zaferi.

Ulysses'in yayınlanışı sırasında yetişen, yetişmekte olan Türk edebiyatçıları için ne cesaret aşısı bu böyle. Kaç cumhuriyet neslinin üzerine çökmüş o eziklik duygusunu taşımak, ne şans ve tabii ne yeni sorumluluk. Madem ki bu çağda her yabancı dil için bir çıta olmuş *Ulysses*'in baştan aşağı aktarılabildiği bir modern edebiyat dilinde, artık her arayış, her açılım, her ufuk mümkün ..."

—Vivet Kanetti

Bunca zahmetler... ve ben ödülümü aldım. Ve iyi ki çevirmişim *Ulysses*'i, yoksa şu güzel insanlarla nasıl tanışacak, onlardan şu güzel sözleri nasıl işitecektim ki?

Evet ...

Ve Orhan Pamuk *Times Literary Supplement*'ta (29 November 1996) ve bu edebiyat gazetesinin İtalya, İspanya, Almanya, Belçika ve Fransa'daki benzerlerinde de yayımlanan şu satırları yazdıydı:

"Finally *Ulysses* is in Turkish! For the last three weeks, I have been reading and rereading this amazing translation, sometimes going back to the original, not to check the correctness of the wonderful translation, but to celebrate the inventiveness of Joyce's Turkish translator, Nevzat Erkmen. It is not rare that great books finally have their great translators, but Erkmen is also a perfect soul-mate for Joyce. His first wife was Irish; for years, he composed notoriously complex crossword puzzles for one of the major Turkish newspapers *(Cumhuriyet)*. And as he proudly expresses to the Turkish media these days, he was the leader of the Turkish team in the World Mind Games Championship. His reinvention of Joyce's puns, his use of old-fashioned Turkish and vernacular make his translation a delight, something one reads constantly smiling."

—Orhan Pamuk

Türkçesi

"Nihayet *Ulysses* Türkçede! Son üç haftadır, bu şaşırtıcı çeviriyi okuyor, okuyorum—zaman zaman özgün metne dönüp, ama bu harikulade çevirinin doğruluğunu yoklamak amacıyla değil de, Joyce'un Türkçeye çevirmeni Nevzat Erkmen'in yaratıcılığını alkışlamak için. Büyük kitapların önünde sonunda kendi büyük çevirmenlerine kavuşmaları ender bir olay sayılmaz, ancak Erkmen'le Joyce mükemmel ruhkardeşleridir de. İlk karısı Irlandalı olan Erkmen, yıllardır Türkiye'nin önemli bir gazetesi için *(Cumhuriyet)* çetin bulmacalar üretti. Türk medyasına övünçle açıkladığı gibi, Dünya Zekâ Oyunları Şampiyonalarında Türk Beyin Takımlarının kaptanlığını yaptı. Joyce'un sözcük oyunlarını yeniden yaratışı, Osmanlıca dahil Türkçenin değişik ağızlarını kullanışı, Erkmen'in çevirisini, sürekli tebessüm ederek okuyacağınız—bir mutluluğa çeviriyor."

* * *

Ve yaşam sürüyor, istekler bitmiyor: Şimdi de *Bloomsday* 100. Yıldönümü törenlerinde konuşmam için, 16 Haziran 2004'te Dublin'e davet edildim. Vivet Kanetti ve Murat Belge'yle de *Haber Türk*'ün *Turunç Bahçesi*'nde söyleştik. Konumuz, *Bloomsday* (Bloom Günü) idi.

Bu ay (Nisan 2005) *Kitap-lık*'taki yazımdan bir alıntı:

> Başbakan Tayyip Erdoğan (TE), AB Dönem Başkanı'nı Dublin'de ziyarete giderken, Nevzat Erkmen'i (NE) de kafilesine alsaydı, Dublin'de büyük sükse yapabilirdi. Zira, 1998'de, o zamanki Cumhurbaşkanı Sayın Mary Robinson, NE'ye bir kutlama mektubu göndermiş, onu Dublin'e davet etmişti. Üstelik, İrlandalılar, James Joyce'u ve onun *Ulysses*'ini, uluslarının handiyse bir numaralı yazın-kültür-ve-kültür turizmi olayı, markası kılmışlardır. Şayet İrlandalılar, *Ulysses*'in bir Türk tarafından Türkçeye çevrildiğini, bu adamın sekiz yılını daha verip bir de *Ulysses Sözlüğü* yazdığını, hele hele on yıldır da *Finnegans Wake* çevirisi-öncesi-araştırmaları yapmakta olduğunu biliverseydiler, vallahi artık işte ... (Hay Allah, tam da egomuzu küçültüp yitirme çalışmaları yaparken, bakınız, kendimizi nasıl da öne sürmekteyiz.)

New York City'de yedi yıl süren Pedagoji Master ve Doktora çalışmalarımı sürdürürken, bir yandan da Paris'teki Latin Quarter'in Amerika'daki karşılığı olan, şairler-ressamlar-müzisyenler-*beat* kuşağı yatağı Greenwich Village'da sakal bırakmış, elimizde gitar, *bir "part-time hippy"* yaşamı sürdürürken, İrlandalı Eileen Riley'le evlenmiştim. İlk *Ulysses*'imi o vermişti bana. Birlikte okumaya çalıştık. O bile anlamıyordu. Bense hiç! Yıllar sonra Türkiye'ye dönünce, *Ulysses*'i çevirmeyi aklıma kodum. Ne var, bu işi başarmak için çoluk çocuğunuzun geçimini sağlama tasalarınız olmayacak, engin araştırma ummanlarına dal-

manız gerekecek—daha nice zorluklar. Ancak, Yapı Kredi Kültür Sanat'ın Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Çeviri Yarışması ilanlarını okuduğum zaman, "Haydi Nev (New York City dostlarımın beni çağırış biçimi), bunu ya şimdi yaparsın, ya da hiç!" diye geçirip, "Ya Allah, Ya Settar!"—Varna göçmeni, Osmaniye'den 1920'lerde İzmir'e kaçan, orada Konya kaçağı babamla evlenip beni (Kerouac abisinin Zen Kaçığı kardeşini) doğuran anam, "Ya Sıttar" derdi—deyip, sonraları artık hiç değiştiremeyeceğim yepyeni bir yaşam biçimine geçtim. Anamı anınca anımsadım: Ah! Anamın o Varna-Osmaniye-Konya-İzmir Anadolu yolculukları deyimleri! Sersem kafa (ben), onun, çocukluğumuzda anlattığı masalları kâğıtlara yazmadık sayın Muammer Tuksavul'un dediği gibi "iz bırakması" için, (daha da beteri) bantlara çekmedik. Ben Turyağ'ın pazarlamadan sorumlu genel müdür yardımcısıyken, öyle demişti bana yönetim kurulu başkanımız sayın Tuksavul. Ben annemin masallarını teybe alsaydım, şimdi bir Anadolu masalları hazinem olacaktı elimde.

James Joyce'un *Ulysses*'ini çevirdim, ama bir sözcük olduğu gibi kaldı: *ULYSSES*! Birkaç yıl önce, TRT Radyo 1'de İffet Diler'le Gecenin İçinden programının müzik arasında söyleşirken, "Bu kitabı niçin çevirdiniz?" sorusunu, "Oyun oynamak amacıyla," çevirdiğimi söyleyerek yanıtlamaya hazırlanırken, birden oyun oynama damarım şahlanıverdi de, *Ulysses* sözcüğünü Fransızların *"Ulysse"*, İspanyolların *"Ulises"*, İtalyanların *"Ulisse"*, Yugoslavların *"Uliks"* şeklinde çevirdiklerini düşünüverdim ve, "İşte şu anda çeviriyorum: *Ulu Ses* olsun Türkçesi *Ulysses*'in," deyiverdiydim. Şu sıralar ise, çevirimden kısa alıntıların verileceği bir kitap tasarlamaktayım ki, adı da *Ulyssözler!*

James Joyce, *Ulysses*'i yapısal açıdan, Homeros'un *Odysseia*'sı üzerine kurmuş. *Odysseia* bir Akdeniz yolculuğuydu. *Ulysses* de bir yolculuk. Bugün, 100. Bloomgünü'ne *(Bloomsday)* bir ay kala bir önerim var (Aslında 1992'den beri başvurmadığım orun kalmadı, ya! Olsun! Yaşadıkça sürecek bu düşüm: *Ulysses Sözlüğü*'nün doğumu sancıları yüzünden yeterince seslendiremediğim bu önerimi şimdi ve burada (bilmem kaçıncı kez) cümle âleme gene duyururum:

Sayısız eski metinlerde İzmirli Homeros diye anılan büyük Anadolu ozanının anıtsal Akdeniz-Ege yolculuk serüveninin güncesi sayılan *Odysseia*'nın izleğini, *Ulysses*'te çağdaş (1904) Dublin'e uyarlayan, daha doğrusu kendi yarattığı o yepyeni tensel-tinsel yolculukta yapısal bir geştalt olarak kullanan Joyce'un bu yapıtındaki başkahramanı, Mr. Bloom'dan, Stephen'den, Molly'den önce Dublin kentinin ta kendisidir.

Odysseia ile *Ulysses* nasıl kardeş başyapıtlarsa, Homeros ile Joyce nasıl kardeş başustalarsa, onların kentleri İzmir'le Dublin de kardeş kentler olsun! Budur benim önerim.

Bir de dileğim var:

Joyce'un Dublin'i anlattığınca, çağdaş İzmir'i anlatacak çıksın bir yazar daha!

Benim düş-tasarım bu. İyi niyetli ve bilinçli yöneticilere ulaşabileceğim ve onlarla birlikte, önerdiğim bu konular üzerinde ilerleyebileceğimiz kanısını hâlâ taşıyorum.

İlyada ve *Odysseia* destanlarını yazan büyük Anadolu ozanı Homeros, Herodotos'a göre, İ.Ö. IX. yy.'da yaşadı ve İyonyalıydı. İzmir'de doğduğu söyleniyor.* Ancak, altı Yunan kentinin daha, onun hemşerisi olmak şerefini paylaşmak için çekiştiklerini biliyoruz.

* 18 Mayıs 1996'da, *Yeni Asır* Yazı İşleri Müdürü Sayın Nedim Atilla şunları yazmıştı:
"Bu topraklardan gelmiş geçmiş uygarlıkların otuz beşine sahip çıkmayıp, sonuncusunu benimseyen 'resmi görüş' sizin de bildiğiniz gibi Anadolu Tarihi'ni 1071'de Malazgirt Savaşı ile başlatıyor. Yani öncelikle bizim Homeros'un 'hemşehrimiz' olduğuna... inanmamız gerekiyor. Bir antik çağ yazarı Melesigenes, Homeros Smyrnensis gibi terimler kullanarak onun İzmirli olduğunu belirtiyor. Bugün utanılacak durumda olan Melez çayının etrafında gezerek destanlarını yazdığını ileri sürüyor... Çeşme'ye 45 dakika uzaklıktaki Sakız (Chios) adasına gidersenz, adanın en önemli hediyelik eşyalarının sakız reçeli ve Homeros büstleri olduğunu görürsünüz ..."

Şimdi biz, bu büyük Anadolu ozanını kucaklayalım, bunu bütün dünyaya duyuralım, İzmir limanına onun heykelini dikelim, onu sahiplenme onurunu Yunanlılara kaptırmayalım, diyoruz. Bu konunun araştırılması, tüm ulusumuza ve dünya uluslarına anlatılması çalışmalarının başlatılması için İzmir Büyükşehir Belediyesi'yle işbirliği yapmak istiyorum.

İrlanda Cumhurbaşkanı ile Dublin Belediye Başkanı, bu düşüncelerimi destekleyeceklerini söylediler. Türk tarafı omuz verirse, şu anda Homeros'u kendi hemşehrileri ilan etmek için aralarında kavgalaşan altı Yunan kentini bertaraf edip, hak ettiğimiz kültürel prestijin keyfini kültür, sanat, turizm, yazın alanlarında çıkarabiliriz.

Yani, İzmir'de sıra, Türkçe yazarlarında top. İzmir'li Homeros, Dublin'li Joyce, ve şimdi de sıra bizde: İzmirli birisi çıkacak, ve döktürecek. Bir kadındır, kim bilir.

Hepinize sevgiler,

Nev

12 Mayıs 2002'deki Sunu yazımın kısaltılmış versiyonu
(02 Ocak 2006)
Levent, 4. Gazeteciler Sitesi

Nevzat Erkmen, M.A. & Ph.D. b.t
New York University School of Education
Queens College English Language Institute, New York City
P.E.N. Yazarlar Derneği *(The Turkish P.E.N.)* Üyesi
International James Joyce Foundation Üyesi,
Department of English, The Ohio State University

Teşekkür

Bu kitaptaki girift göndermeler örüntüsünün
hatasız olması için aylarını adayan

Lale Günday'a

sonsuz teşekkürler

ULYSSES SÖZLÜĞÜ

ANABÖLÜM I:
TELEMAKHİA
29-82.619

Bölüm 1:
Telemakhos, 31.1 / 52.847

Odysseia'nın 1. Kitabı, şiir perisinin bir yakarısıyla açılır, ve Zeus'un, Odysseus'un dönme zamanının geldiğine hükmettiği, Olympos'taki bir tanrılar kurulunun öyküsüyle sürer. Ardından, kendimizi, Odysseus'un oğlu Telemakhos'un, babasının dönüşünü düşlediği İthaka'da buluruz. Genç adam mutsuzdur, ihanetten ve babasının yokluğunda anası Penelope'nin etrafını saran taliplerce dışlanacağından korkmaktadır. Antinoos'un (bu ad, "zihin karşıtı" anlamına gelir) ve Eurymakhos'un ("cüsseli kavgacı") başı çektiği bu küstah adamlar, Zeus'un gönderdiği yoraları alaya alarak, Telemakhos'u ortadan kaldırmayı kurarlar; yurduna döndüğünde Odysseus'u da öldüreceklerini söyleyerek böbürlenirler.

Olympos'taki tanrılar kurulunda, Pallas Athena'nın (savaş ve barış sanatları ile aile bilgisi ve insan nüktedanlığı ile sezgisini temsil eden tanrıça), Odysseus'un koruyucusu olduğu açıklanır. 1. Kitapta, bu tanrıça, Telemakhos'a, eski bir aile dostu olan Taphos kralı Mentes kılığında görünür. Kral onu, anasından bağımsızlaşması ve memleketinin uzak köşelerini dolaşıp babasından haber almaya çalışması için yüreklendirir. 2. Kitapta, Odysseus'un yokluğunda onun ailesini ve kölelerini bu kez Mentor kılığına girerek koruyan Athena, Telemakhos'u destekler ve onun yurt gezisi için gerekli gemiyi ve tayfaları bulmasına yardımcı olur.

Joyce'un, Stuart Gilbert'e verdiği şemaya göre*, Zaman, 16 Haziran 1904 Perşembe günü sabahın 8:00'idir. Sahne: Dublin Körfezi'nde (Dublin

* Joyce, romanı için iki şema hazırlamış ve yorumcu ve eleştirmen olan yakın dostlarının desteğiyle onları yayımlatmıştı. Birinci şema Eylül 1920'de Carlo Linati'ye gönderilmişti; ikincisi, 1921 sonlarında Valery Larbaud'a bir süre için verilmiş ve 1920lerde Sylvia Beach tarafından (bir bakıma gizlice) dolaştırılmıştı. İkinci şema ilk olarak kısmen Stuart Gilbert'in *James Joyce's Ulysses*'inde (*James Joyce'un Ulysses*'i; New York, 1930; yeniden gözden geçirilmiş baskısı, 1952), nihayet tam olarak da H.K. Croessmann tarafından, daha sonra da ikinci kez Marvin Magalaner (Carbondale, Ill., 1959) tarafından yayına hazırlanarak *James Joyce Miscellany*'de yayımlanmıştır. Bu ciltteki bölümlerin başına konulan notlarda bu ikinci şemanın özeti verilir ve gerekli noktalarda Linati şemasından farkları belirtilir. Linati şemasının tam metni için, Richard Ellmann'ın *Ulysses on the Liffey*'ine bakınız (New York, 1972), s. 186 vd.

Bay), Dublin'in merkezinden yedi mil uzakta güneydoğuda Sandycove'daki Martello adlı bir kuledir. Organ: Yok; Sanat: Teoloji; Renkler: Beyaz, altın sarısı; Simge: Kalıtçı; Teknik: Anlatı (genç). Göndermeler: Telemakhos, Hamlet-Stephen; Antinoos (dolayısıyla, Hamlet'in amcası Claudius)—Mulligan; Mentor—sütçü kadın.

Joyce'un Carlo Linati'ye verdiği bir başka, hem de oldukça farklı şema da, simge olarak şunları sıralar: Hamlet, İrlanda ve Stephen; Kişiler başlığı altında da (Göndermeleri belirtmeksizin) ekler: Mentor, Pallas'ı (Athena), Telemakhos'un anasının taliplerini ve Penelope'yi (şiir perisi) simgeler.

I. Anabölümün ilk harfi, S, Stephen Dedalus'un inisiyalidir; II. Anabölümün ilk harfi ise Molly Bloom'un ilk harfi M'dir; III. Anabölümün ilk harfi P'ye gelince, o da Poldy'nin (Leopold Bloom) inisiyalidir. Üç anabölümün her birindeki ilk harfler, bu anabölümlerdeki başlıca kahramanları anıştırır—I. Anabölümde kendisiyle dolu Stephen'i; II. Anabölümde, aklını Molly'ye takmış olan Bloom'u; III. Anabölümde ise zihinleri Bloom'la meşgul durumdaki Stephen ve Molly'yi.

S, M, ve P, tasımın üç teriminin alışılagelmiş imleridir: S, "subject" (özne); M, "middle" (orta); P, "predicate" (yüklem). Her ne kadar bu üç terim bütün tasımlarda aynı sırada yer almazlarsa da, ortaçağ eğitbiliminde S-M-P dizisine, düşüncenin bilişsel sırası diye bakılır ve bu nedenle terimler önce bu sırayla öğretilir. Ortaçağ eğitbilimi, tasımın üç önermesi için de bir ilk sıra kabul etmiştir: Önerme 1, M ve P terimlerini birleştirir; Önerme 2, S ve M terimlerini birleştirir; Önerme 3 de (çıkarım sonucu), S ve P terimlerini birleştirir. S ile P, beklenen çıkarım sonucunun öznesi ve yüklemidir ama önermelerin kendilerinin öznesi ve yüklemi olmaları gerekmez. M, orta terim, çıkarım sonucu biçimlendiğinde ortadan kalkmış olur. *Ulysses*'in orijinal baskısında, 17. Bölümün sonunda irice bir siyah benek ya da nokta vardı. Bir benek ya da nokta, Latincesi "kanıtlanacak olan şey" anlamına gelen *Q.E.D.*'nin *(quod erat demonstrandum)* alışılagelmiş imidir. Tasımın analogu (benzeri; yani, *Odysseia*'ya genel benzerliği) mantıksal ve anlatımsal bir yapıyı anıştırır; öyle ki okur, romandaki kahramanların temel olarak farkında olmadıkları şeyleri kavrayabilmektedir.

31.2 – USTURA – Mezbahacının simgesi, rahip bir kasap oluyor.

31.2 – TAS – Katolik kilise ayiniyle alay edilirken, bir sonraki sahnede ("merdiven başı", mihrap merdivenlerine dönüşürken), tas da, ayinde kullanılan kadehe dönüşecektir. Aşai Rabbani ayininde kadehteki şarap, İsa'nın kanına dönüşür.

31.3 – SARI – 16 Haziran, Fransa'nın güneyinde çok sayılan pek tanınmamış bir aziz olan St. John Francis Regis'in (1597-1640) yortusudur. Bir günah çıkarıcısının yortusu olduğundan, Komünyon (Aşai Rabbani) ayinlerindeki giysilerin de beyaz ya da istenirse sarı olması uygun düşmektedir. Ne var ki bu ayinlerde kullanılan giysiler sarı dokumalardan değil, tümüyle ya da kısmen altın telciklerden dokunmuş kumaşlardan yapılır. Katolik kilise ayini bağlamında, sarı renk çeşitli olumsuz anlamlar taşır: "Kimi zaman sarı, cehennem ateşini, yozlaşmayı, kıskançlığı, ihaneti ve yalancılığı anlatmak amacıyla kullanılır. Bu nedenle, hain Yahuda çoğu zaman soluk sarı bir giysi içinde resmedilmiştir. Ortaçağda, mezhep sapkınlarının sarı renkli giysiler giymeleri zorunluydu." (George Ferguson, *Signs and Symbols in Christian Art*—Hıristiyan Sanatında İmler ve Simgeler [New York, 1954]; Joan Glasser Keenan'ın anlatısı).

31.3 – KUŞAĞI BAĞLANMAMIŞ – Bir rahip Komünyon ayinindeyken beyaz uzun keten giysisi, uçları püsküllü dar bir kuşakla bağlanır. "Kuşağı bağlanmamış", denilerek, rahiplere özgü sililik yemininin bozulduğu anıştırılmaktadır.

31.6 – INTROIBO AD ALTARE DEI – Katolik Ayini'nin başlangıcı: "Tanrı'nın mihrabına gideceğim." Buna Mezmurlar

43:4'te de rastlanır. Bu sayfada Mulligan Katolik Ayini'ni çeşitli biçimlerde taklit eder. Krş.: 642.5107n.

31.9 – KINCH – *Kinchin* ya da çocuk sözcüğünden (William York Tyndall, *A Reader's Guide to James Joyce* [New York, 1959], s. 130).

31.9 – ÇIKSANA, KINCH, GEL YAHU, KANSIZ DÜZENBAZ – Edmund Epstein bunun, Frer Laurence'in *Romeo and Juliet*'te (III, iii, 1) Romeo'ya söylediği sözlerden kaynaklandığını düşünmektedir: "Romeo, come forth, come forth, thou fearful man" (*JJR*, I, 43).

31.9 – DÜZENBAZ – Özgün metinde *jesuit* (Cizvit). Roma Katolik kilisesinde dinsel bir sınıf olan İsa Cemiyeti üyeleri anlamına gelen Cizvitler, uzlaşma bilmez entelektüel bükülmezlikleriyle bilinirler. Bu sözcük, "düzenbaz", "entrikacı" anlamlarında da kullanılmaktadır.

31.10 – ATIŞ PLATFORMU – Kulenin düz çatısının ortasında, bir zamanlar döner bir topun yerleştirildiği dairesel bir yükselti.

31.22-3 – İŞTE BUDUR, EY AZİZ DOSTUM ... RUHUYLA, KANIYLA, YARASIYLA – Mulligan'ın sözleri, Maynooth Catechism'in (Maynooth Din Kitabı) 26. dersi "Kutsal Komünyon Üzerine"nin genel bir gülünçlemesi ve özellikle o dersin ilk sorusu, "Kutsal Komünyon nedir?" ile ilgili gibidir, ki yanıtı, "Kutsal Komünyon Hazreti İsa'nın bedeniyle kanının, ruhuyla Tanrısallığının, ekmek ve şarap görünümü altında kutsanmasıdır." Kitabın bu biçimi 1882 tarihlidir, ve Joyce'un yaşamı boyunca kullanımda kalmıştır. Farmer ve Henley'in *Slang and Its Analogues* (Argo ve Örneksemeleri), *"blood-an'-ouns"*u ("kan ve yara" içermekte ve onu "eski ve küfürlü bir yemin biçimi olan 'Tanrı'nın kanı ve yaraları!' sözünün bir kısaltması olarak açıklamaktadır. Krş.: 701.1913n'deki kullanımı.

31.24 – AKYUVARLARLA BAŞIMIZ DERTTE – Mulligan, bilimselliği alaya alarak, Katolik kilise ayininde şarabın İsa'nın kanına dönüşmesi sürecini taşlıyor.

31.29 – CHRYSOSTOMOS – *Chrysostomos,* "altın ağızlı", hatipler için yaygın olarak kullanılan bir sıfat.

31.29 – İKİ KESKİN DÜDÜK SESİ – Katolik kilise ayininde ekmek kutsanırken görevli çıngırağını çalarak ekmekle şarabın İsa'nın et ve kanına dönüştüğünü duyurur.

32.36 – BİR PİSKOPOSU, ORTAÇAĞDAKİ BİR SANAT HAMİSİNİ – Betimlenen surat, İspanyol-İtalyan asıllı papa VI. Alexander'ı (Roderigo Lanzol Borgia) anıştırmaktadır. Kendisi Rönesans papalarının en düzenbazlarından biri, bir sanat hamisi ve Cesare ile Louis Borgia'nın da babasıydı. Joyce, şimdi Cornell'de saklı *Alphabetical Notebook*'unda (Abecesel Not Defteri) "Ablak tıraşlı yüzü, sarkık değirmi gerdanı bir piskoposu, ortaçağdaki bir sanat hamisini andırıyordu," diye yazar.

32.38 – SENİN ŞU SAÇMA ADIN – Stephen: 1. yüzyılda yaşamış, Yunanca eğitim görmüş bir Yahudi olan ilk Hıristiyan şehidi St. Stephen Proto-martyr'e (Aziz Stephen Baş-şehit) izafeten. Pavlus'un din değiştirmesinden önce Hıristiyanlığın en önemli kişisiydi. Dedalus: Daidalos, Yunancada, "kurnaz düzenbaz" anlamına gelir; Yunan mitolojisindeyse, Daidalos, mucit-heykeltıraş-mimar kavramının kişileştirilmiş ana örneğidir. Yeğeni Talos'u, testereyi icat ettiği için, kıskanarak öldürdükten sonra Atina'dan sürülen Daidalos, boğalara tapınılan Girit'e gitti ve Kral Minos'un sarayına girdi. Orada Kraliçe Pasiphae'nin yarıtanrısal bir boğayla birleşme tutkusunu gerçekleştirebilmesi amacıyla, kraliçenin, içine girebileceği tahtadan bir inekle, kraliçenin boğayla birleştikten sonra doğurduğu yarı-boğa-yarı-insan Minotauros'un barındığı bir labirent yapmış. Daidalos'un, kraliçenin pezevenkliği rolünü üstlendiğini öğrenince öfkelenen Minos, onu oğlu İkaros'la birlikte labirentin içine hapseder. Daidalos da, balmumu ve teleklerden meydana getirdiği kanatlarla uçarak kaçmalarını sağlar. İkaros, uçma heyecanıyla güneşe fazlaca yaklaştığından, kanatları erir, denize düşer. Daidalos Sicilya'ya kaçar, orada verimli bir yaşam sürer. Stephen, baba

Daidalos'un (Odysseus) oğlu İkaros'tur (Telemakhos)—tıpkı Stephen'in bu gün boyunca oğul Hamlet'i oynadığı gibi.

32.46 – MALACHI – (Malaki) İbranice: "benim habercim." Malachi, Eski Ahit'in son kitabında, Tanrı'nın o büyük ve korkunç günü gelmezden önce İlyas peygamberin ikinci kez geleceğini haber veren peygamberdir (~ İ.Ö. 460). Bu ad, ayrıca, İrlanda'nın onuncu yüzyıl sonlarındaki ulu kralı Malachy the Great'i (Büyük Malachy), ve peygamberlik kertesinde olduğu ileri sürülen İrlandalı bir piskopos ve reformcu olan Aziz Malachy'yi (~ 1094-~ 1148) de anımsatır.

32.63 – KARA PANTER – Panter, eskiden beri İsa'yı simgelemekte kullanılagelmiştir.

33.83 – SÜMÜKYEŞİLİ – W. Y. Tyndall, bunun, Rimbaud'nun "morves d'azur"undan gelmiş olabileceğini söyler. (*RG*, s.139). Bu söz, Rimbaud'nun "La Bateau Ivre" (Sarhoş Gemi) şiirinde (1.76) geçer.

33.87-8 – ALGY'NİN DEDİĞİ GİBİ DEĞİL Mİ TIPKI: ENGİN, GÜZEL BİR ANNE – Algy, Algernon Charles Swinburne'dür (1837-1909). "The Triumph of Time"da (Zamanın Zaferi; 1866), 257.-8. dizeler şöyledir: "Engin güzel anneye döneceğim / İnsanları seven anne—denize." 1904'te Yeats, Swinburne için, "Kedilerin Kralı", "geçen yüzyıl *avant-garde*ının görkemli yaşlı adamı," demiştir.

33.88 – EPI OINOPA PONTON – Homeros Yunancası: "şarapkarası bir denizde."

33.90 – THALATTA! THALATTA – Attika Yunancası: "Deniz! Deniz!" Xenophon'un *Anabasis*'inde On Binler'in denizi görünceki çığlıklarıdır bu.

33.95 – KUDRETLİ ANAMIZ BİZİM – İrlandalı şair-Teosof-iktisatçı George William Russel'in (takma adı AE; 1867-1935) sıkça söylediği bir söz. *Religion and Love* (Din ve Aşk) adlı denemesinde, Kudretli Anamız'ı, "doğanın tinsel yanı" olarak güzel bir şekilde betimler.

33.96 – GRİ ARAYAN GÖZLERİNİ – "Gri gözlü Tanrıça", Homeros'un, Athena'yı betimlediği ve ilk kez *Odyssseia*'da geçen bir sıfattır.

33.102-3 – BEN DE HİPERBORELİYİM SENİN KADAR – Yunan söylencesinde Hiperboreliler güneş ışığı ülkesinde ve kuzey rüzgârının epey ötesinde yaşadıklarına inanılan bir halktı. Bu bağlamda, daha önemlisi, Nietzsche'nin bu sözcüğü *Deccal*'in birinci bölümünde, "kalabalıkların üzerindekileri" belirtmek amacıyla kullanmış olmasıdır.

34.135 – GRİYSE, GİYEMEM – Stephen'in davranışı, Hamlet'in, saraydakiler artık yas tutmaya son verdikleri halde, siyah giyimde ve babasının yasını tutmayı sürdürmede ısrarını anımsatıyor.

34.143 – THE SHIP'TE – The Ship, Dublin'in kuzeydoğu çeyreğinde, Liffey'e pek uzak olmayan, 5 Abbey Street Lower'de bir otel ve meyhane.

34.144 – G. D. F. – Genel delilik felci'nin kısaltması. İngilizcesi: *g. p. i. (general paresis of the insane).* Tıpta merkezi sinir sistemi frengisine verilen kibarca ad. Büyük Britanya ve İrlanda'daki tıp öğrencileri argosunda, eksantrik, garip anlamlarına gelir.

35.153-4 – O DA, BAŞKALARI DA BÖYLE GÖRÜYOR BENİ – Robert Burns'ün, "To a Louse" (Bir Bite) şiirine gönderme. Bkz.: 206.793n.

35.158-9 – URSULA – Söylençesel meslek yaşamında evliliğe duyduğu nefreti işleyen erken Hıristiyan azizelerinden biri. On bir bin bakireyle bütün Avrupa'yı gezerek bekâreti savunmuştur. Yandaşlarıyla birlikte, Köln'de şehit edilmiştir. Şahadetinin tarihi resmen İ.S. 237'dir; kimi kaynaklara göre de 238 ya da 451'dir.

35.161 – AYNADAKİ YÜZÜNÜ TANIYAMAYAN CALİBAN'IN ÖFKESİ – *Dorian Gray*'in (1891) girişinde Oscar Wilde (1854-1900), "On dokuzuncu yüzyılın Realizm'e karşı tiksintisi, aynadaki yüzünü gören Caliban'ın öfkesidir /

On dokuzuncu yüzyılın Romantizm'e karşı tiksintisi, aynadaki yüzünü tanıyamayan Caliban'ın öfkesidir," der. Wilde, Caliban'ı, Shakespeare'ın *The Tempest*'inin (Fırtına) bu kötü yaradılışlı canavarını, on dokuzuncu yüzyılın zevksizlik zihniyetinin simgesi olarak kullanır.

35.164-5 – SİMGESİ BU. BİR HİZMETÇİ KADININ ÇATLAK AYNASI – Oscar Wilde'ın diyaloğu (deneme) *The Decay of Lying* 'den (1889) açımlama: "CYRIL: Sanata bir ayna nazarıyla bakılmasına karşı çıkmanı pekâlâ anlayabiliyorum. Bunun bir dâhiyi çatlak bir ayna durumuna düşüreceğini sanıyorsun. Ama Yaşamın Sanata öykündüğünü, Yaşamın aslında ayna ve Sanatın da gerçeklik olduğunu söylerken ciddi değilsin kuşkusuz? VIVIAN: Elbet ciddiyim."

35.178-9 – HELENİZE EDERDİK – Helenize etmek *(to Hellenise)* fiili ilk kez Matthew Arnold (1882-88) tarafından, Batı kültürünün iki başat etkisini ayırt edebilme amacıyla kullanılmıştır. *To Hebraise* = İbranileştirmek (ki bununla açığa vurulan inaksal bir gerçekliğin "alışkı ve düzencesi" ışığında hareket etmeyi kastetmektedir) ve *to Hellenise* (ki "yansız" ve "esnek" bir hümanizmin ışığında demektir) Arnold'un *Culture and Anarchy*'sindeki (1869), özellikle "İbranilik ve Helenizm" adlı 4. bölümündeki, iki temel kavramı oluşturur. Arnold, İngilizlerin aşırı İbranileştiklerini ve "tam yetkinleşmek" isteniyorsa, Helenize olmak gerektiğini ileri sürmüştür.

35.180 – CRANLY'NİN KOLU – Cranly, *A Portrait of the Artist as a Young Man*'in (*Sanatçının Genç bir Adam Olarak Portresi*) 5. bölümünde Stephen'in bir arkadaşı olarak sahneye çıkar. Cranly ve Stephen birbirlerinden ayrıdırlar; bu nedenle Stephen şimdiki durumda Mulligan'la, eskiden Cranly'le olduğu gibi, kol koladır.

35.188 – SOLUKBENİZLİLER – İngilizlere İrlanda argosunda verilen ad; Kuzey Amerika Kızılderililerinin beyaz İngiliz işgalcilerine taktığı addan — en azından James Fenimore Cooper'in (1789-1851) romanlarına göre. Mulligan ile

Stephen'in anımsadıkları olay İrlanda'da değil, İngiltere'de geçmiştir. Yer, Mulligan'ın gerçek yaşamdaki karşılığı olan Oliver St. John Gogarty'nin 1904' te (Dublin'de Trinity College'deki öğrenimine ara vererek) bir sömestr öğrencilik yaptığı Worcester College'dir.

35.189-90 – AUBREY, HABERİ ONA USULCA VERESİN – Charles K. Harris'in (1897) *Break the News to Mother* (Haberi Anneme Usulca Veresin) adlı popüler Amerikan şarkısına anıştırma. Şarkı, "genç yaşta yaşamını yitiren" bir oğulun savaş alanında ölüşünü anlatır. Aubrey ise, efemine bir addır, ve ekseriya, burada sergilenen küçümsemeyi ifade etmek amacıyla kullanılır.

36.196 – MATTHEW ARNOLD'UN – Arnold'un ılımlılığı, ağırbaşlılığı, zevki ve çağdaşlarının edebiyatta "etik öğesi" dedikleri şeyi vurgulaması, yüzyılın başındaki estetikçilerce, terimlerinin birçoğu Arnold'dan kaynaklanmış ve Arnold'un etkisi (akademik açıdan) İngiliz eleştirisinde hâlâ son kerte önemli bir konumdayken, zevksizlik olarak nitelenmiştir.

36.199 – KENDİMİZE – *To ourselves*: İrlanda dilinde, *Sinn Fein* ("*We ourselves*" [Biz kendimiz]). Önce, İrlanda dili ve kültürünün canlandırılması amacıyla 1890larda kurulan İrlandalı vatansever gruplarının parolasıydı. Bu söz sonraları 1905 ve/ya da 1906'da Arthur Griffith (1872-1922) tarafından ulusal bağımsızlık siyasi hareketinin adı olarak benimsenmişti.

36.199 – NEO-PAGANİZM – *New paganism* (Yeni paganizm), 1890ların *avant-garde* "genç kuşağı" ile özdeşleştirilmiş bir slogandır.

36.199 – OMPHALOS – Yunanca: "göbek." *Odysseia*'da Homeros'un, Kalypso'nun adası Ogygia (efsanelik ada) için bir nitelemesi. Odysseus, destanının başlangıcında, "denizin göbeği" denilen bu adada durmak zorunda kalır. Delphi'deki kehanet yeri de bir *omphalos* (yeryüzünün göbeği) ve eski Yunanistan'ın kehanet merkeziydi. Kimi on dokuzuncu yüzyıl sonu teosofları, "insanın astral (yıldızsal) ruhu"nun

yeri, özbilinçliliğin merkezi ve şiirle kehanetin kaynağı olarak Omphalos üzerinde çeşitli dalınç alıştırmaları yapmışlardır.

36.215-6 – SADECE FİKİRLER, DUYGULAR HATIRLADIKLARIM – Her ne kadar Locke, Mulligan'ın duyumları hatırladığını söylemesine karşı çıkar idiyse de (zira, doğrusunu söylemek gerekirse, yalnızca düşünceler belleğin nesneleridir), bu açıkçası Locke'un öğretisine bir anıştırmadır. Locke'nin felsefesinde, duyumlar ve düşünceler arasındaki ilişki konusunda, *An Essay Concerning Human Understanding*'in (İnsan Anlayışına İlişkin Bir Deneme) IV. Kitap, xi. bölümüne bkz. Bu anıştırma, Mulligan'ı Locke felsefesinin duyum-veri görgücülüğüne bağlıyor. Daha sonra *Ulysses*'te, Stephen'i, Locke ve Hume'a karşı çıkan idealist Bishop Berkeley'e bağlayan çok sayıda anıştırma yer alır.

37.235 – SIR PETER TEAZLE – Sir Peter Teasle ve Lady Teazle, Dublinli Richard Brinsley Sheridan'ın *School for Scandal* (Skandal Okulu) oyunundaki (1777) karakterlerdir.

37.259 – LOYOLA – St. Ignatius of Loyola (Loyolalı Aziz İgnatius [1491-1556]) Society of Jesus (İsa Cemiyeti'ni [Cizvitler]) kurmuştur.

37.263 – BIRAK SURAT ASMAYI – S. Gilbert bu sözün, *Odyssseia*'nın I. Kitabında Telemakhos'un surat asmasını anımsattığını ileri sürer. Telemakhos, Tanrıça Athena'nın Mentes kılığına girip onu yüreklendirmesine dek, babasının yokluğu, anasına talip olanların tedirgin edici davranışları ve mallarının gaspedilmesi yüzünden kara kara düşünmektedir.

37.266-9 – İÇİNE DERT OLMASIN... SÜRMEKTE DOLUDİZGİN – Yeats'in, ilk kez *The Countess Cathleen* (Kontes Cathleen) adlı oyununda yer alan "Who Goes with Fergus?" (Fergus'la Giden Kim?) şiirinden alıntı. Ellmann, Joyce'un 8 Mayıs 1899'da bu oyunun galasına gittiğini ve Florence Farr'ın söylediği "Who Goes with Fergus?" şarkısının sözlerinden etkilendiğini, şiirdeki hummalı tedirginlikle kayıtsız sürgün vaadinin Joyce'un kendi zihninde yer ettiğini ve çok

geçmeden bu şiiri besteleyerek onu dünyadaki en iyi şarkı sözleri diye övdüğünü söyler (*JJ*, s. 69). Stephen'in "ormanların gölgesi" (37.271) düşüncesi, şiirdeki "ağaçlığın gölgeleri"nden –bu dize *Ulysses*'te alıntılanmamış olmasına karşın– esinlenmiştir.

38.278-9 – BİR ACI SULAR ÇANAĞIYDI – Sayılar 5:11-31, "kıskançlığın çilesi"ni, kanıtlanmamış bir zinadan kuşkulanılan bir kadının çilesini anlatır. Rahip, kadına "acı suyu" sunar ve, "şayet suçluysan bu lanetli su senin bağırsaklarına insin, karnını şişirsin ve kalçalarını çürütsün," diye beddua eder. Kadın suçsuz ise, beddua etkisiz kalacaktır.

38.288-9 – MÜTHİŞ TÜRKO'NUN PANTOMİMİNDE – Noel pantomimi *Turko the Terrible* (Müthiş Türko), Dublin'deki Gaiety Theatre'da sahnelenen ünlü Gaiety pantomimlerinin ilkiydi. Aralık 1873'te gösterim yapılmıştı; sözler, İrlandalı editör-yazar Edwin Hamilton'undu (1849-1919). *The Irish Playgoer* (İrlanda Tiyatro Meraklısı) 1890 Noel sayısından başlayarak Dublin pantomimleri üzerinde bir dizi makale yayımladı. Noel sayısında,"1873 Noel'inde Gaiety Theatre'da ilk pantomim denenmiş ve bunun için ünlü 'Müthiş Türko'—ki Dublin'de hiç rağbet görmemişti—seçilmişti. King Turko'nun tahtında, 'Benim, görünmezliğin / Tadını çıkaran / O civan,' diye düşündüğü, sihirli gülün ona sunacağı zevklerin beklentisinde söylediği ve tüm kitaptaki en başarılı olanı da dahil şarkıların sözleri Mr. Edwin Hamilton tarafından yazılmıştı. Oyuna adını veren rolü, o sıralar anca Mr. E.W. Royce gibi coşkulu biri oynayabilirdi" (I, sayı 7 [Noel 1899], 19). Dublin pantomimlerinin çoğu daha önceki pantomimlerin yerelleştirilmiş yeniden yazımlarıdır. Öyle sanıyorum ki, bu yapıt William Brough'un, Allardyce Nicoll'un *History of English Drama*'sında (İngilizce Tiyatro Oyunları Tarihi [Cambridge, 1959], V, 280) yer alan ve ilk olarak 26 Aralık 1868'de Holborn'da uyarlanan *"Turko the Terrible; or, The Fairy Roses,"* (Müthiş Türko; ya da Sihirli Güller) adlı bir "fantezi"sinin üzerine kurulmuştur. R. M. Adams'a göre, Joyce burada Müthiş

Türko değil, 26 Aralık 1892'de başlayan ve Dublin başarısından dolayı Royce'un Müthiş Türko rolünün de eklendiği *Sindbad the Sailor* (Denizci Sindbad) oyununu kastetmektedir. (*Surface and Symbol: The Consistency of James Joyce's Ulysses* [*Yüzey ve Simge: James Joyce'un Ulysses'inin Tutarlığı*], s. 76 vd.). Adams'ın savı, bu pantomimin Aralık 1892-Ocak 1893 tarihli Dublin gazetelerindeki eleştirilerinin daktilo edilmiş kopyalarının Buffalo Joyce koleksiyonunda (Spielberg kataloğu, IX. A. 4) mevcudiyetiyle desteklenmiş olabilir.

38.289 – EMEKTAR ROYCE'U DİNLEMİŞ – Edward William Royce (1841-?), Nellie Farren, Edward Terry ve Kate Vaughan ile birlikte Londra'daki Gaiety Theatre'ın en ünlü topluluklarından birisinin üyesiydi. W. MacQueen-Pope, Gaiety: *Theatre of Enchantment* (Gaiety: Sihirli Tiyatro [Londra, 1949?]) kitabının "The Great Quartet" (Büyük Dörtlü) bölümünde onlardan söz eder. Bir önceki maddeye bkz.

38.296 – EVRENİN BELLEĞİNDEKİ – Stuart Gilbert (*James Joyce's* Ulysses [*James Joyce'un Ulysses'i*], s. 189), A. P. Sinnett'in *The Growth of the Soul*'undan (Ruhun Büyümesi [1896]), bu ibareyi ezoterik bir terim olarak kullanan bir parçayı alıntılar.

38.301 – BİTLERİ – Dublin'in fakir kesiminde, sağlık önlemlerinin yokluğu, beden ve giysi temizliğine yeterli özen gösterilmemesi yüzünden bitlilik uzun süreler boyunca çok yaygındı.

39.312-3 – LILIATA RUTILANTIUM TE ... VIRGINUM CHORUS EXCIPIAT – Latince: "Günah çıkaran papazların, ışıl ışıl nilüferler gibi parıldayan kalabalığı etrafını sarsın. Bakirelerin şanlı korosu seni karşılasın." *Layman's Missal* (Herkes İçin Katolik Dua Kitabı [Baltimore, Md., 1962]) bunu Ölmekte Olanlar İçin Dualar'ın bir bölümü olarak alıntılar ve sürdürür: "Bir rahibin yokluğunda, ölen kişiyi Tanrı'ya emanet ederken, bu dualar kadın ya da erkek sorumlu bir kimsece okunabilir.

39.315 – BU HAYAT BENİM – *Odysseia*'nın 1. Kitabında, Athena, Telemakhos'u daha bir erkek gibi davranması için yüreklendirdikten sonra, büyük salonda Penelope, ozanın, kahramanların Troya'dan dönüşlerine ilişkin daha az acıklı şarkılar söylemesini istemek amacıyla araya girer. Telemakhos da, hafif bir sitemle, kendisinin ailenin reisi olduğunu ileri sürerek, Penelope'a kendi odasına çekilmesini önerir. *Hamlet*'te, Hamlet'in annesi ona babasının ölümü için yas tutmaya son vermesini söyler: "Gözlerin Danimarka'ya (yani, amcası-üvey babası Claudius'a) bir dost diye baksın" (I, ii, 69). Hamlet, annesinin bu sözlerine içerler ve karşı koyar. Perde I, sahne V'te, Hayalet görünür ve prense, tamamıyla farklı bir davranış biçimi sergilemesini söyler.

39.339-44 – OH, ÇOK NEŞELENİCEZ / ... TAÇ GİYME GÜNÜNDE – 1902'de VII. Edward'ın taç giyme gününün beklendiği aylar boyunca yaygınca söylenen bir İngiliz sokak şarkısının çeşitli biçimlerinden biri. *Coronation Day* (Taç Giyme Günü), ödemeler crownlar, yani beş-şilinlik paralar halinde yapıldığından ötürü, argoda maaş günü anlamına da gelmekteydi.

39.350 – CLONGOWES'DA – Erkek çocuklar için bir Cizvit okulu olan Clongowes Wood College, İrlanda'nın en gözde Katolik okulu diye bilinir *Portrait*'in 1. bölümünde Stephen Clongowes'da öğrencidir.

39.352 – HİZMETÇİNİN BENDESİ – Bu, Nuh peygamberin, şarap içerek sızdıktan sonra ayıldığında, ikinci oğlu Ham'ın soyuna lanetini anıştırır. Ham, onu çıplak durumda ve sarhoşken gören tek oğludur; ve Nuh uyandığında. "Ham'ın soyuna lanet olsun; kendi kardeşlerine bir hizmetçinin bendesi olsun," demiştir. (Tekvin 9:25).

40.375 – ERİYORUM, DEDİ, MUMUN DEDİĞİ GİBİ NE ZAMAN Kİ – Açıkça, alevi yandıkça eriyen mum gibi; kadın mastürbasyonuna ilişkin açık saçık bir fıkraya giriş sözleri.

40.393 – IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI – Latince: "Peder adına ve Oğul adına ve Ruhülkudüs adına."

Katolik dualarında ve ayinlerde sıkça kullanılan bir kutsama ve Tanrı'ya adama sözü.

41.399 – YAŞLI GROGAN ANANIN – Ola ki *Ned Grogan* adlı anonim bir İrlanda şarkısındaki bir karakter.

41.409-10 – DUNDRUM YERLİLERİNE ... ON SAYFALIK BİR NOT – Bunun, o sıralarda erken İrlanda folklorunu inceleyen, açıklayan ve açımlayan eski kültür meraklılarının çalışmalarına genel bir anıştırma olduğu söylenebilir. İrlanda'da Dundrum adlı birkaç yerleşim merkezi varsa da, Mulligan gerçekten onların biriyle ilgili bulguları anıştırıyor değildir. Ola ki o bunu, *Dun Emer* gazetesinin Dublin kontluğundaki Dundrum'da yer alması nedeniyle anıştırmıştır. Balıktanrıları, Formorianları —tarihöncesi İrlanda'nın söylencesel halklarından biri olan asık suratlı dev deniz insanlarını— anıştırıyor.

41.410-1 – BÜYÜK FIRTINA YILINDA KADER TANRIÇALARINCA BASILMIŞTIR – Büyük fırtına yılı: İrlandalılar olayları 1839'dan önce ve sonra diye tarihlendirme alışkısındadırlar; 1839'da inanılmaz bir Ocak fırtınası tüm İrlanda'da yüzlerce evin yıkılmasına yol açmıştı. *Weird sisters* (kader tanrıçaları: özgün metindeki *weird sisters* (tekinsiz kız kardeşler), Shakespeare'ın *Macbeth*'inde cadıların kendilerine verdiği addır; *Redhouse English-Turkish Sözlüğü* bunu "kader tanrıçaları" olarak verir.

41.415 – MABINOGION'DA – Galce: "genç ozanlara yönergeler." Lady Charlotte Guest'in 1838'de yayımladığı, kimileri erken Kelt geleneğinden kaynaklanan, kimileri de geç ortaçağ Fransız Arthurcu romanslarından oluşan karışık bir Galce düzyazı dağarcığı.

41.415 – UPANİŞADLARDA – Hintçe: Vedaların, dünya ve insan üzerinde teolojik ve felsefi kurguları işleyen kitapları — burada Yeats'ın, AE'nin (George William Russel) ve öbür İrlanda entelektüellerinin Teosofik yaklaşımlarıyla ilgilendiriliyor.

41.428-30 – SOKAK KIZI MARY ANN / HER ŞEYE OMUZ SİLKEN. / AMA, KÜLOTUNU ÇEKERKEN – Anonim, açık

saçık bir İrlandaca şarkının biraz daha temizce ve nispeten yeni bir yorumu.

42.441-2 – GULFE KOLEKSİYONCUSUNU – Yaşlı sütçü kadın, "Şükür Tanrı'ya," deyince, Mulligan, burada bu sözüyle Tanrı'nın bütün erkek çocukların sünnet edilmesine ilişkin buyruğunu (Tekvin 17:10-14) anıştırır. Cornell koleksiyonunda Gogarty'nin Joyce'a bir mektubunda, "sünnet derileri biriktiricisi Yehova" yazılıdır.

42.448-9 – HABERCİ – Sütçü kadın, *Odysseia*'nın 1. ve 2. Kitaplarındaki Mentes-Mentor (Pallas Athena'nın girdiği kılıklar) rolünde belirir.

42.453 – İNEKLERİN İPEĞİ – İrlanda'nın geleneksel sıfatlarından biri, *silk of the kine* (ineklerin ipeği, yani ineklerin en güzeli İrlanda).

42.453 – ZAVALLI YAŞLI KADIN – İrlandaca balad *The Shan Van Vocht*, zavallı yaşlı kadın demektir (ki söylenceye göre herkese "zavallı yaşlı kadın" olarak görünür, ancak gerçek vatanseverlere, Yeats'ın *Cathleen Ni Houlihan* oyununun son satırlarında söylediği gibi, bir "genç kız" gibi görünür).

42.454 – GEZGİNCİ BİR KOCAKARI – Bir tanrıçanın, yeryüzünde yürüyerek dolaşan bir yaşlı kadın olarak ele alınmasına mitoloji ve folklorda yaygınca rastlanır. Ancak, bir önceki maddenin (42.453n) ışığında, Stephen ola ki özellikle Yeats'ın *Cathleen Ni Houlihan*'ını düşünmektedir.

42.472-4 – TANRI'NIN SURETİNDE DEĞİL ... KADINLIĞININ GÜNAHKÂR KARNI – Kadınlara, çocuk doğurduktan sonra (Levililer 12:2, 5) ve aybaşı sırasında (15:19-28) "kirlenmiş, günahkâr" gözüyle bakılırdı. Kadın, erkeğin etinden yapılmıştı ("Tanrı, erkekten aldığı kaburga kemiğinden kadını yarattı" [Tekvin 2:22] ve Şeytan tarafından yılan kılığına sokulmuş olan "iblisin (şeytanın) kurbanı" olmuştu (Tekvin 3). Roma Katoliklerinde, ölmek üzere olan kimsenin bedenine kutsal yağ sürme ayininde, bir kadının "karnına (bel altına)" yağ sürülmez.

43.483 – BATILI – İrlanda'nın, İrlanda dilinin o sıralar günlük yaşamda köylüler arasında (ki 1900'de kimileri hâlâ monoglot [tek dilli] idiler) hâlâ kullanılmakta olduğu batıdaki uzak bölgeleri Gaeltacht'tan.

43.498-9 – YEDİ SABAH YARIMŞAR LİTRE İKİ PENİDEN YEDİ KERE İKİ – J. Mitchell Morse, bunun biraz, Goethe'nin *Faust*'undaki (Kitap I) Cadı'nın Mutfağı'ndan bir parçaya borçlu olduğunu söyler (*JJQ*, III, 163). Cadı, Faust ile Mephistopheles'e öğretmektedir: "Şunu bilmelisiniz! / Birden on eder, / Ve iki eder, Hatta üç eder, / O zaman zengin olursun sen. / Atlarsın dördü! / Beşten, altıdan, / Cadının numaraları, / Yedi ve sekiz eder, / Hemencik biter; / Dokuz ise birdir, / On ise hiç, / İşte size cadıca bir kere bir!" (11, 2540-52, George Madison Priest'in İngilizceye çevirisinden). Morse'un belirttiği gibi, Mephistopheles, Cadı'nın saçmalarını, Hıristiyan Üçlü Birliği'ndeki "Üç ve Bir, ve Bir ve Üç"üyle karşılaştırır, böylece söz konusu anıştırmanın bu bölüme uygunluğunu pekiştirmiş olur.

43.511-2 – TATLIM, BENDEN İSTEME BİR ŞEY DAHA. / ... VERDİM SANA – Bunlar, Swinburne'ün *Songs Before Sunrise*'ndaki (Gündoğumu Öncesi Şarkıları) kısa şiiri *The Oblation*'ın (Sungu) giriş dizeleridir. Bu şiirin üçüncü ve dördüncü dizeleri s. 44.519-20'dedir. Bu şiir, İngiliz şair ve bestecisi Theophile Marzials (1850-1920) tarafından bestelenmiştir.

44.524-5 – İRLANDA BU GÜNDE HERKESİN GÖREVİNİ İFA ETMESİNİ BEKLİYOR – Lord Nelson'un, 21 Ekim 1805'te, Trafalgar'da, donanmasına verdiği ünlü mesajın bir yansılaması. Nelson'un bu sözünün çeşitli biçimleri vardır. Robert Southey (*Life of Nelson* [Nelson'un Hayatı], bölüm 9), "İngiltere herkesin görevini ifa etmesini bekliyor," biçimini verir. Ola ki bu söz, Arnold ve Braham'ın, *The Death of Nelson* (Nelson'un Ölümü) şarkısının bir anıştırmasıdır; zira Mulligan'ın söylediği biçim, İngiltere yerine İrlanda denilmesi dışında, bu şarkıdakinin tıpkısıdır.

44.534 – TÜM İRLANDA GOLFSTRİM'LE YIKANIR – Aslında İrlanda, Golfstrim'le değil, Newfoundland açıklarında Golfstrim'in, içinde dağıldığı Kuzey Atlantik Akıntısı ile "yıkanır."

44.541 – VİCDAN AZABI – Orta İngilizce: "vicdan azabı." *Ayenbite of Inwyt* (1340), Orta Çağ'da sıradan insanlara erdemler ve günahlarla onların arasındaki aşama sırasını anımsatan bir elkitabıdır. Bu elkitabı Orta İngilizceye (Kent lehçesi), Rahip Lorens'in Fransızca metni *Somme des Vices et Vertus*'den (Günahlar ve Erdemler [1279]) Northgateli Dan Michel tarafından çevrilmiştir.

44.541 – GENE DE BİR LEKE KALMIŞ – *Macbeth*'ten (V, i, 35): Lady Macbeth uykusunda yürür, sanrılanır ve katledilmiş kral Duncan'ın kanını ellerinden silmek için didinirken.

45.575 – MULLIGAN'IN GİYSİLERİ ÇIKARILMIŞTIR – Bu söz, *Stations of the Cross*'un (Haç Durakları) ön dört durağından onuncusunu (İsa'nın giysileri çıkarılmıştır) anıştırır. Bu durak *Kitabı Mukaddes*'te de (Matta 27:28 ve Yuhanna 19:23-24) yer alır. Eski Ahit'te (Tevrat) bu söz, Harun'un ölümünden hemen önce de kullanılır: "Ve Musa Harun'un giysilerini çıkarttı" (Sayılar 20:28).

45.582 – YANIK KAHVERENGİ ELDİVENLERLE YEŞİL POTİN – Bu tür kişiye özel giysiler, on dokuzuncu yüzyıl sonlarının çöküş ve estetizmini çağrıştırmaktaydı.

45.583-4 – BEN KENDİMLE Mİ ÇELİŞMEKTEYİM? PEKÂLÂ, ÇELİŞİRSEM ÇELİŞEYİM –Walt Whitman'ın (1819-92) *Song of Myself*'inden (Kendimin Şarkıları [1855, 1891-92] kısım 51, 6.-7. dizeler). Whitman'ın on dokuzuncu yüzyıl sonunda İngiltere'deki ünü, Swinburne'ün onu, "Amerika'daki Walt Whitman'a"da (1871) "yer-tanrı özgürlüğü"nün şairi diye övmesiyle yansıtılır.

45.586 – QUARTIER LATIN KÜLAHIN – Paris'in Latin Quarter'indeki sanat ve öğrenci dünyalarıyla özdeşleştirilen yumuşak ya da sarkık kenarlı bir şapka.

45.594 – VE YOLUNA DEVAM EDERKEN BUTTERLY'YE RASTLADI – İsa tutuklandıktan ve Petrus onunla bir ilişkisini üçüncü kez inkâr ettikten sonra, "Petrus, İsa'nın şu sözlerini anımsadı: Horoz ötmeden önce sen beni üç kez inkâr edeceksin. Ve yoluna devam ederken acı göz yaşları döktü. (Matta 26:75). 533.1757'de bir "çiftçi Maurice Butterly"den söz edilir; Thom's 1904'te, Dublin'in yedi kilometre batısındaki Blanchardstown, Court Duff House adresinde oturan bir Maurice Butterly kayıtlıdır. Bir başka Maurice Butterly de, Dublin'in kuzey varoşlarında bir eğlence parkının işleticisiydi.

46.607 – ON İKİ STERLİN – Gerçek kirası, Mulligan olarak sunulan Oliver St. John Gogarty tarafından ödenen 8 sterlindi.

46.611 – MARTELLO – İngilizlerin 1794'te, Korsika'daki Cape Martello'yu ele geçirken çektikleri büyük zorluklar nedeniyle inşa edilen benzer bir kule. Bu kuleler, Napolyon Savaşları sırasında bir Fransız saldırısına karşı savunma amacıyla İrlanda kıyılarının anahtar noktalarına inşa edilmişlerdi.

46.613 – BILLY PITT – Martello kuleleri, William Pitt the Younger'ın (Genç William Pitt) başbakanlığı döneminde inşa edilmişti.

46.614 – FRANSIZLAR DENİZE AÇILINCA – On sekizinci yüzyıl sonu İrlandaca *The Shan Van Vocht* (Zavallı Yaşlı Kadın; yani, İrlanda'nın kendisi) baladından. 1796 ve 1798 arasında Fransızlar, İrlanda ihtilalini kara ve denizden desteklemek amacıyla dört talihsiz girişimde bulundu: "Oh! Fransızlar denize açıldı, / Dedi *Shan Van Vocht*, / Fransızlar denize açıldı, / Dedi *Shan Van Vocht*; / Oh, Fransızlar körfeze giriyor; / Çok geçmez buraya gelirler, / Ve Portakal çürüyecek, / Dedi *Shan Van Vocht*. (Beşinci ve son kıta:) O zaman İrlanda özgür olur mu? / Dedi *Shan Van Vocht;* / Evet! İrlanda özgür olacak / Ortasından ta denize dek; / O halde yaşasın Özgürlük! / Dedi *Shan Van Vocht*." Daha sonraki bir biçimde bu dize yerine şu gelir: "*Oh Boney* (Napolyon) denize açıldı."

46.614 – OMPHALOS – Bkz.: 36.199n'deki açıklama. Bu bağlamda Mulligan, omphalosu, Yunan dinsel törenlerinde kullanılan göbek-şeklindeki taşa benzetiyor. Bu taşların en ünlüsü Delphi'deki, dünyanın merkezini imlediğine inanılan omphalostur.

46.616-7 – THOMAS AQUINAS – Melek Doktor, Herkesin Doktoru ve (okul arkadaşlarınca da) "budala öküz" diye anılan Aquinolu Aziz Tommaso (İng. St. Thomas Aquinas; 1225-74) Domenikan tarikatına bağlı bir teolog ve önemli bir Skolastik felsefecisidir. 1879'da Roma Katolik papaz okullarında temel ders kabul edilen felsefeyi bireştirmekle ünlüdür. Onun çalışmalarının amacı tüm öğretileri özetlemek ve inanç ile anlığın *(intellect)* bağdaşabilirliğini göstermektir. *Portrait* 5:A'da, Stephen, "Aquinas uygulaması" diye ileri sürdüğü bir estetik kuramını açıklar.

46.617 – ELLİ BEŞ NEDENİN – Mulligan'ın bu sözü, Aristo'nun *Metaphysics*'teki (Metafizik), evrenin elli beş eşmerkezli küreden oluştuğu evrenbilimsel savını anımsatıyor. Bu sava göre dört yerin dört döner küresiyle elli beş sabit göksel küre mevcuttu ve her birinde birer ana güç (ya da us) vardı. Elli beş kürenin doğal devinimi dairesel ve değişimsizdi.

46.627-8 – WILDE DA PARADOKSLAR DA MAZİDE KALDI – Mulligan, Oscar Wilde'ın, nükte ve sözcük oyunlarıyla açığa vurduğu paradoks tutkusuna değiniyor.

46.628-9 – HAMLET'İN TORUNUNUN ... BÜYÜKBABASI OLDUĞUNU – Mulligan, Stephen'in "Skylla ve Kharybdis" bölümünde (9. Bölüm) açıkladığı *Hamlet* kuramını yansılıyor.

46.635 – BİR BABA ARAYIŞINDAKİ JAPHET – İngiliz donanması subayı ve romancısı Yüzbaşı Frederick Marryat'in (1792-1848) 1836'da yayımlanan bir romanına gönderme. Roman, babasını bulmaya çalışan terk edilmiş bir çocuğun serüvenlerini anlatır; nihayet bulunduğunda, babanın, Doğu Hindistan'da görevli yaşlı ve hırçın bir subay olduğu ortaya çıkar. Japhet (Yafet) aynı zamanda Nuh'un üç oğlundan

en genciydi ve Yunanlılar dahil çeşitli bir uluslar grubunun atasıydı.

47.643-4 – ELSINORE'U ... KAİDESİNDEN TA DENİZİN İÇİNE SARKAN – Elsinore, *Hamlet*'teki Danimarka sarayının bulunduğu yerdir. I. perdede Horatio, Hamlet'i, Hayalet'i izlemenin çekinceleri üzerinde uyarır: "Ya sizi akıntıya doğru çekerse, lordum, / Ya da uçurumun kıyısına / Kaidesinden ta denizin içine sarkan, / Ve orada bir başka korkunç biçime bürünürse / Aklınızı başınızdan alıp götürürse / Ve sizi deliliğe sürüklerse? Düşünün bunu...." (I, iv, 69-78).

47.653 – DENİZLER HÂKİMİ – İngiltere'nin, denizlerin hâkimi olduğu düşüncesi, tek bir kaynak belirlenemeyecek denli yaygın ise de, *Rule, Brittania* (Yönet, Britanya) şarkısı büyük bir olasılıktır.

47.658-9 – BABA VE OĞUL KAVRAMLARI. OĞUL ... ÇALIŞIYOR VAR GÜCÜYLE – Kaynağı bilinmiyor. Ne var ki, Stephen'in "Skylla ve Kharybdis" bölümünde *Hamlet* oyununa ilişkin geliştirdiği kuramın temelleri Stephen'in Üçlü Birlik'te Baba ile Oğul arasındaki ilişkiye değgin düşüncelerinde görülebilir.

47.665-8 – BULUNMAZ BENCİLEYİN GARİP... HAVARİLERLE GOLGOTA'YA – Bu dizeler hemen hemen sözcüğü sözcüğüne Oliver St. John Gogarty'nin yazdığı bir şiirdeki dizelerin tıpkısıdır. Vincent Cosgrave, 1905'te Joyce'a yazdığı bir mektupta (örneği için bkz.: Ellmann, *JJ*, s. 212-4) Gogarty'nin *The Song of the Cheerful (but slightly sarcastic) Jesus* (Neşeli [ancak hafifçe müstehzi] İsa'nın Şarkısı) şiirinden dokuz dizeyi de içerir.

48.685 – MERKÜRVARİ ŞAPKASIYLA – Merkür'ün niteliklerinden biri de kanatlı bir şapkaydı. Mulligan ellerini başının iki yanında kanat gibi çırparken, Stephen'e Merkür'ün (ya da Hermes'in) şapkasını anımsatmış olacak.

48.685 – KIRK-AYAK ÇUKURUNA – Sandycove'da bir deniz banyosu yeri; *Official Guide to Dublin*'e göre (Dublin Resmi

Kılavuzu [1958]) "yüzücüler (sadece erkekler) için popüler bir yer."

48.691-2 – MARANGOZUN YUSUF – Haines bu sözüyle, Yusuf'un bir marangoz olduğuna değiniyor. Matta'da (13:55) İsa için "marangozun oğlu" denir.

48.712-3 – ÖZGÜR DÜŞÜNCENİN – İngiliz teolog ve felsefecisi Anthony Collins (1676-1729), *Discours of Freethinking* (Özgür Düşünce Konuşmaları, Londra, 1713) adlı eserinde güzel bir biçimde ifade ettiği gibi, "Hıristiyanlık vahiyleri"nin buyruklarından bağımsız düşünce.

48.717 – TANIŞIM – *My Familiar*, Frank Gaynor'un hazırladığı *Dictionary of Mysticism*'e (New York, 1953, s.62) göre, "Bir büyücüye, sihirbaza ya da cadıya eşlik ve genellikle ona yardım eden bir tin."

48.720 – ŞİMDİ TUZLU EKMEĞİNİ YİYORUM ONUN – Dante'nin *Paradiso*'sundan. Dante'nin büyük-büyük dedesi Cacciaguida, Dante'nin gelecekteki yaşamına ve sürülüşünün acılarına ilişkin kehanette bulunur: Canından çok sevdiğin şeylerin hepsini terk edeceksin; sürgünlük yayının vuracağı ilk oktur bu. Tuzun, bir başka kimsenin ekmeğine nasıl tat verdiğini, başkalarının merdiveninde inip çıkmanın ne zor olduğunu göreceksin. Omuzlarına binecek en büyük yük de, bu vadiye birlikte düşeceğin hain ve kötü yoldaşların olacak, zira bütün o kadirbilmez, bütün o deli ve ahlaksız kimseler sana karşı duracaklar; ama çok geçmeden, bu yüzden senin değil, ama onların yüzleri kızaracak" (17:55-65).

49.742-3 – ET UNAM SANCTAM CATHOLICAM ET APOSTOLICAM ECCLESIAM – Latince: "ve tek bir kutsal, Katolik ve havarilere ilişkin kilise." Bu söz, Arianizm üzerindeki teolojik kurgu ve tartışmaları çözümlemeyi amaçlayan bir girişim olan İznik İlkeleri'nin son bölümündendir.

49.744 – BİR YILDIZLAR SİMYASI – W. B. Yeats dahil, on dokuzuncu yüzyıl sonu ve erken yirminci yüzyıl teosoflarını büyüle-

yen simyacılık (şiir incelemeleri). Helena Petrovna Blavatsky, *The Key to Theosophy*'de (Teosofi Anahtarı) (Londra, 1893), "Kabalist-Simyacılığı", sıradan metalleri altına çevirmeye çalışmasından dolayı (salt özdeksel" diye dışlar ve yerin altınını aşağısayarak "olanca dikkatin ve çabaların yalnızca, daha alt düzeydeki *quaternary*'nin (dörtlü bileşik [ki insan varoluşunun fiziksel katmanını da içerir]), insanın daha üst düzeydeki *trinity*'sine (tinsel, zihinsel ve psişik katmanlarını içeren ve kaynaşmaları durumunda bir olan üçlü birliğe) çevrilmesine yöneltildiği 'okültist (gizlici) Simyacılığı'" savunur.

49.744-5 – PAPA MARCELLUS'UN AYİNİNDE – Palestrina, Papa II. Marcellus (1501-55) için, ancak Papa'nın ölümünden sonra bestelenebilmiş olan bir *Missa Papae Marcelli* yazmıştır. *Missa Papae Marcelli*, Dublin'de ilk olarak 1898'de St. Teresa Kilisesi'nde icra edilmiştir.

49.745 – HAVARİLERİN İMANLARINI – Ayin'deki Havarilerin Simgeleri (on iki tümcenin her birinin geleneksel olarak bir havariye atfedilmesi nedeniyle böyle denir): (1) Petrus — Cennetin ve yeryüzünün Yaratıcısı, Kadir-i Mutlak Baba olan Tanrı'ya; (2) Yuhanna — Ve Onun biricik Oğlu, Peygamberimiz Hazreti İsa'ya; (3) Yakub (büyüğü) — ki onu Ruhülkudüs'ten gebe kalan Bakire Meryem doğurmuştur; (4) Andreas — ki Pontius Pilatus'tan zulüm görmüştür; çarmıha gerilmiş, ölmüş, ve gömülmüştür; (5) Filipus — ki cehenneme inmiştir; (6) Tomas — ki üçüncü gün yeniden dirilmiştir; (7) Yakub (küçüğü) — ki Cennet'e çıkmıştır, ve Kadir-i Mutlak Baba olan Tanrı'nın sağ elinde oturmuştur; (8) Matta — ki oradan gelip dirileri de ölüleri de yargılayacağına inanırım; (9) Natanyel — Ruhülkudüs'e (10) Simun — Kutsal Katolik Kilisesi'ne, Azizlerin Komünyonu'na; (11) Mattias — günahların bağışlanacağına; (12) Yahuda — Hazreti İsa'nın yeniden dirileceğine, ve sonsuz yaşama inanırım.

49.746-8 – IRLAMALARININ ARDINDA ... MEZHEP SAPKINLARINA GÖZDAĞI VERDİ – "Kilise Militanının Meleği", Kilise'nin on altıncı yüzyılda Protestan mezhep sapkınlı-

ğının yayılmasına karşı mücadelesinde desteğini dilediği Başmelek Mikail'dir. Bu mücadele, Trent Kurulu'yla (1545-63) doruğuna ulaştı ve "içinde şehvetli ya da saf olmayan herhangi bir öğenin yer aldığı tüm müzik eserleri"ne karşı yasaklar dahi getirdi (1551). Kuruldaki bağnazlar *(purists)*, bu ilkenin, ilahiler ve Gregoryen şarkılar dışındaki tüm müzikleri dışladığını ileri sürdüler. Papa III. Julius (papalığı: 1551-55), Cappella Giulia'nın usta şefi Palestrina'yı 1552'de atadığı zaman, "yeni" çoksesli müzik lehine bağnazlara karşı çıkmış oluyordu. Julius'un ölümünden sonra, Papa II. Marcellus, Palestrina'yı desteklemeyi sürdürdü; ne var ki, bağnaz Papa IV. Paul, 1555'te görevine başlar başlamaz Palestrina'nın işine son verdi. 1564'te, bir başka müzik açısından özgürlükçü papa, IV. Pius, Palestrina'dan, tüm "saf olmayan öğeler"den arınmış ve bağnazları yatıştıracak bir çoksesli ayin müziği bestelemesini ister. Sonunda, *Missa Papae Marcelli* ayin müziği bestelenmiş, ve bu müziğin icrası, çoksesli müziğin (ve Palestrina'nın) Kilise'nin sesi haline gelmesini sağlamıştır.

49.749 – PHOTIUS – Photius (~ 815-97), İsa Kilisesi'nin en büyük düşmanı ve bir numaralı belasıydı. Papa Nicholas I, onun Constantinople Patrikliği'ne seçilmesini kabul etmeyince (862), Photius, sonunda Yunan Kilisesi'ni Roma Kilisesi'nden ayıran (1504) Yunan hizbinin lideri oldu. Phoitus'un "alaycı" diye nitelenmesinin nedeni belki de onun, İznik İlkeleri'nin, Ruhülkudüs'ün Baba ve Oğul'dan çıktığını ileri süren Filioque hükmünü kabul etmemiş olmasıdır.

49.750-1 – OĞUL'UN BABA'YLA AYNI ... YAŞAM BOYU SAVAŞ VEREN ARIUS – Arius (~ 256-336), Baba ve Oğul'un aynı cevherden halk edildiği düşüncesine karşı çıkan önemli bir mezhep sapkınıydı. Ona göre Oğul, Baba'yla aynı cevherden (*homoousios* [aynı özden]) değil, sadece benzer bir cevherden *(homoiousios)* halk edilmişti. İlk İznik Kurulu (325), Arius'un savını soruşturup bir sonuca bağlamak amacıyla toplanmış, ve Arius'un mezhep sapkınlığını açıkça yadsıyan ilkesini biçimlendirmiştir.

49.752 – İSA'NIN DÜNYEVİ BEDENİNİ TEKMELEYEN VALENTINE – Valentinus (d. 160 ya da 161), Gnostik mezhep sapkınlarının en önemlisiydi. İsa'nın gerçek bir bedene sahip olmadığına, onun salt tin olduğuna ve gerçekten acı çekmediğine inanmaktaydı.

49.753-4 – KURNAZ AFRİKALI MEZHEP SAPKINI SABELLIUS – Üçüncü yüzyılda yaşamış Sabellius'un mezhep sapkınlığı: o, "Baba", "Oğul" ve "Ruhülkudüs"ün aynı şeye verilen üç ayrı ad (ya da tek bir Varlığın üç ayrı yanı ya da niteliği) olduğunu ileri sürmüştür.

49.754-5 – YABANCIYA – İstilacı ve zorba İngilizleri anıştıran bir İrlandaca deyim.

49.755 – RÜZGÂRI DOKUYAN – İşaya 19:9'daki "ve ağları dokuyanlar belalarını bulacaklar" ile, John Webster'in (~ 1580-~ 1625) *The Devil's Law Case* (Şeytanın Mahkemesi) şarkısındaki (1623) "Adını ilelebet yaşatmak uğruna / Ganimetlerle ölü şeyler peşindeki Kralların hırsları boşuna / Rüzgârı yakalamak için sanki ağ dokuma" sözlerine anıştırma.

49.757-8 – MİKAİL'İN – Mikail, putperestlere karşı savaşan Hıristiyan ordularının geleneksel lideridir.

49.760 – ZUT! NOM DE DIEU – Fransızca: "Kahrolası! Tanrı adına!"

50.762 – ALMAN YAHUDİLERİNİN ELİNE – Wilhelm Marr'ın kitapçığı, *The Victory of Judaism over Germanism*'in (Yahudiliğin Almancılık üzerindeki Zaferi) Sunuş'undaki (s. 4) kısa açıklamaya bkz.

50.769 – ORASI BEŞ KULAÇTIR – Hodgart ve Worthington bunu, *The Tempest*'te Ariel'ın *Full Fathom Five* (Tam Beş Kulaç) şarkısını anıştırdığını söylerse de, bu sözü söyleyen denizci kuşkusuz bunun bilincinde değildir. Dublin Körfezi'nin, beş kulaçlık derinlik çizgisini gösteren haritaları mevcuttur.

50.769 – BİR SULARINDA DENİZ KABARINCA – Dublin'de, 16 Haziran 1904'te, met olayları sabahleyin 12:18 ve öğleden sonra 12:42'de cereyan etmiştir.

50.770 – BUGÜN DOKUZUNCU GÜN – Batıl bir inanca göre, boğulan bir insanın cesedi batar ve dokuz gün geçtikten sonra su yüzüne çıkar.

50.791-3 – BAŞPARMAĞININ TIRNAĞIYLA ... SOFUCA BİR HAÇ ÇIKARDI – Katolik ayininde İncil okunmasından önce ve ayini yöneten papazın ayine katılımına son verip cemaati uğurladıktan sonra, Baba (alın), Oğul (dudaklar) ve Ruhülkudüs'ün (göğüs) şerefine yaptığı bir hareket.

51.806 – KIZIL SAÇLI KADINLAR KEÇİLER GİBİ KIZIŞIK OLURLAR – Batıl bir inanca göre kızıl saç, eski Mısır'dan bu yana ihanet ve aldatıyla özdeşleştirilmiştir. İhanetçinin (örneğin Yahuda'nın) ikonu geleneksel olarak kızıl saçlı gösterilir. Böylece, kızıl saçlı kadınların güvenilmez ve dolayısıyla aşırı cinsel istekli oldukları farz edilir.

51.809 – ON İKİNCİ KABURGAM YOK OLMUŞ. ÜSTİNSANIM – *Übermensch*, Almanca: süpermen, üstinsan; *Nietzsche'nin Thus Spake Zarathustra*'sına (Zerdüşt Böyle Konuştu [1883]) anıştırma. İ.Ö. altıncı yüzyılda yükselen İranlı dini lider Zerdüşt (Zoroaster), Nietzsche tarafından işlenerek bir üstinsana dönüştürülmüştür. Zerdüşt'ün Giriş'inde: "Ben sana üstinsanı öğretiyorum. İnsan, aşılması gereken bir şeydir," der; 5. kısımda ise Zerdüşt şöyle söyler: "En aşağılık şey... son insandır." Böylece, Mulligan "on ikinci kaburgam yok olmuş," diyerek kendisinin en az aşağılık insan olan ilk insan Âdem —yani, süpermen— olduğunu anlatmaktadır.

51.830 – FAKİRDEN GASPEDEN TANRI'YA ÖDÜNÇ VERİR – Süleyman'ın Meselleri'ne anıştırma (19:17): "Fakirlere merhamet eden Tanrı'ya ödünç verir." Mulligan'ın, Nietzsche'yi başkalarını sömüren ve onlara kendi daha yüksek emellerinin basamak taşları diye bakan radikal egoistin savunucusu olarak görmesi, yüzyılın başlangıcında yaygın bir görüştü. Günümüzde, öğrencileri bu görüşü sahte-Nietzsche olarak değerlendirirler.

51.835 – BOĞANIN BOYNUZU, ATIN ÇİFTESİ, SAKSONYALININ GÜLÜCÜĞÜ – Thomas F. O'Rahilly'nin *A Miscellany*

of Irish Proverbs'indeki (Çeşitli İrlanda Atasözleri [Dublin, 1922]) 232. atasözü: "Bir İrlandalının güvenmemesi gereken dört şey: sığırın boynuzu, atın çiftesi, köpeğin hırlaması ve İngilizin gülücüğü", metindeki biçime benziyor.

51.836 – THE SHIP'TE – Bkz: 34.143n. *Odysseia*'nın 2. Kitabının sonunda Telemakhos, Athena'nın uyuttuğu, anasının peşindeki taliplerden sıyrılıp babasından haber almak amacıyla yurduna doğru yelken açar. Orada Nestor, Menelaos ve Helena'yı ziyaret eder. İthaka'ya dönmek üzereyken (4. Kitabın sonunda), Taliplerden, Antinoos'un liderliğindeki yirmisi, bir gemiye atlayıp, Telemakhos'un yolu üzerindeki bir adacıkta pusu kurarlar. Ancak, Telemakhos, Athena'nın yardımıyla bu ölümcül tuzaktan kurtulur.

51.839-41 – LILIATA RUTILANTIUM. / ... IUBILANTIUM TE VIRGINUM – Bkz.: 39.312-3n.

52.844-6 – TATLI TINILI, KESİKSİZ BİR SES DENİZDEN ... BİR FOK BAŞI – Foklar, çeşitli meraklılıkların simgesi olagelmiştir. *Odysseia*'da foklar, Proteus'un "çobanlığını" yaptığı ve birçok konuda bilgi aldığı "sürü"yü oluştururlar. Fitzgerald (s. 76), *Odysseia*'da, Proteus'un bir deniz-tanrıçası olan kızının, Menelaos'a, geleceğe ilişkin bilgi almak amacıyla babasını nasıl tuzağa düşürebileceğini anlatışını şöyle betimler: "sesi ırladı... 'Halkın helak olurken sen bu adada amaçsız / Ve miskin, nasıl harcarsın vaktini?'"

52.847 – GASPÇI – Özetle, *Odysseia*'nın 1. Kitabının sonunda ve 2. Kitabının başlangıcında, Telemakhos'un, Odysseus'un evinin salonunda Antinoos, Eurymakhos ve anasının öbür taliplerine söylediği söz. Hamlet de, "Kralımı öldüren ve anamı fahişeye çeviren" dediği amcası Claudius'a benzer duygular besler (V, ii, 64).

Bölüm 2:
Nestor, 53.1 / 66.520

Odysseia'nın 2. Kitabında, Telemakhos anasının talipleriyle bir toplantıda karşılaşır, onlar tarafından tanınmazlıktan gelir ve Mentor kılığına giren Athena'nın yardımıyla, babasından haber almak amacıyla memleketinin uzak köşelerini dolaşmak üzere yola çıkar. 3. Kitapta Telemakhos hedefine ulaşır ve "usta zafer arabası sürücüsü" Nestor'a, danışmaya gider (3:17; Fitzgerald, s. 48). Nestor'un en küçük oğlu Peisistratos, Telemakhos'u karşılar; Nestor, sadece Odysseus'un yurduna dönüşünün zor olacağını bilmekteyse de, Telemakhos'un ergenliğe geçişini onaylar ve Yunan kahramanlarından kimilerinin yurda dönüşlerine ilişkin, Agamemnon'un dönüşü, ölümü ve oğlunun katilleri cezalandırmasının—Odysseus ile Telemakhos'un başlarına gelebilecekleri telkin edici—öyküsü de dahil, bilgiler verir. 4. Kitapta Peisistratos, Telemakhos'u, Menelaos'un sarayına götürür. Telemakhos orada, kendisine Menelaos'un yurda dönüşünü anlatan Helena'yla tanışır.

Zaman: Öğleden önce 10:00. Sahne: Dublin'in güneydoğu burnunda, Sandycove'daki Martello kulesinden bir köy olan Dalkey'de oğlan çocuklar için özel bir okul. Organ: Yok; Sanat: Tarih (*Odysseia*'nın 3. Kitabında Athena, Telemakhos'u yüreklendirir: "Yaşlı usta zafer arabası sürücüsü Nestor'a git de, / Zihninin deposunda ne var ne yok görelim. / Nezaketle sor ona, bilge kişidir o zira / tarihi anlatsın sana, yalanları değil" (3:17-20; Fitzgerald, s. 48); Renk: Kahverengi; Simge: At; Teknik: Kateşizm (kişisel). Karşılıklar: Nestor - Deasy; Peisistratos (Nestorun en küçük oğlu) - Sargent; Helena - Mrs. O'Shea (Parnell'in metresi ve, daha sonra, karısı.

Linati şemasının Kişiler listesinde, karşılığı verilmeksizin, Telemakhos da içerilir.

53.2 – TARENTUM – Tarentum (Yunanca Taras; modern Taranto), güney İtalya'da, İ.Ö. 281'de Roma tehdidine karşı yurttaşlarını korumak amacıyla Epiros Kralı Pyrrhos'tan yardım isteyen bir Yunan kentiydi.

53.7 – BELLEĞİN KIZLARINCA ÖYKÜLENMİŞ – William Blake'in (1757-1827) *A Vision of the Last Judgement*'ından (Bir Kıyamet Günü Görüsü [1810]): "Masal ve Alegori, Belleğin kızlarınca Biçimlendirilir. İmgelem, Esinin, topluca Kudüs denilen kızlarınca kuşatılmıştır." Daha geniş bir bağlamda, Zeus ile Mnemosyne'nin (bellek) kızları, Yunan mitolojisinin dokuz Musalarıdır.

53.9 – BLAKE'İN İFRATÇI KANATLARININ VURUŞU – Blake'in *The Marriage of Heaven and Hell*'indeki (Cennet ile Cehennemin Evlenmesi [~ 1790]) Cehennem Meselleri'nden ikisinin bileşimi: "İfratın yolu bilgeliğin sarayına ulaştırır" ve "Kendi kanatlarıyla yükselmeye çalışan hiçbir kuş yeterince yükseklere uçamaz."

53.9-10 – TEKMİL UZAYIN HARABİYETİNİ ... YIKILDIĞINI İŞİTİYORUM – Blake sık sık (örneğin, *The Marriage of Heaven and Hell*'de), "dünya... yanıp kül olacak" biçiminde kehanette bulunur; William Hayley'e 6 Mayıs 1800 tarihli mektubunda da, "her türlü Ölümlü kayıp, ölümsüz bir yarardır. Zamanın enkazı, Ebediyetin kâşanelerini kurar" der. Stephen, Pyrrhos'a bağlı Tarentumluların Roma'nın egemenliğine karşı direnişine benzeyen bir başka umutsuz dava olan Troya'nın çöküşünü hayal ederken Blake'ten bölük pörçük esintileri kaynaştırır. Bu ilahi esinlenme hayalinden, tarihin doğasına ilişkin bir soru ortaya çıkar: eğer, *The*

Marriage of Heaven and Hell'de Blake'in kehanette bulunduğu gibi, dönüşüm, "nihai bir morartılı alev" anına ulaştığında, "tüm evren" yanıp tükenecek, ve şimdi sınırlı ve bozulmuş olarak görünmesine karşın, sınırsız ve kutsal olarak görünecek midir?

53.13 – ASCULUM – Pyrrhos, İ.Ö. 279'da Apulia'da Romalılara karşı bedeli çok yüksek bir zafer kazanmıştı.

53.15-6 – BÖYLESİ BİR ZAFER DAHA KAZANIRSAK, HALİMİZ HARAPTIR – Plutarch'a göre (*Lives* [Yaşamlar], "Pyrrhos"), Asculum'daki zaferinden sonra böyle bir söz söylemiştir.

53.21-2 – PYRRHOS'UN AKIBETİ NE OLMUŞTU – Pyrrhos, Argos'ta bir savaş sırasında yaşlı bir kadının fırlattığı bir kiremitle sersemleyince, bunu fırsat bilen Zopyrus, Pyrrhos'un kellesini kesivermişti.

54.60 – PYRRHOS, ARGOS'TA BİR CADALOZ TARAFINDAN YERE SERİLMESEYDİ – Bkz.:53.21-2n.

54.61 – JÜL SEZAR HANÇERLENİP ÖLDÜRÜLMESEYDİ – Bu, Jül Sezar'ın İ.Ö. 44'te öldürülmesine olduğu kadar, o olayın herhangi bir anlatımına, örneğin Shakespeare'ın *Julius Caesar* oyununa da bir gönderme olabilir.

54.62-3 – DIŞLADIKLARI SONSUZ OLASILIKLAR – Aristo'nun (*Metaphysics*'te [Metafizik]), "gizilgüç" (yani, devinen ya da devindiren şey) ile "gerçek durum" (yani, devinemez ya da "yerinden oynatılamaz" "bir şeyin varlığı") arasındaki karşıtlığın tartışısına dayanan bir ayrım. Aslında Aristo, tarihin herhangi bir anının, bir sonraki an için çok sayıda "olasılıklara" gebe olduğunu, ancak bu olasılıklardan sadece birisinin "gerçek" olabileceğini, ve bu olasılığın gerçek olur olmaz, tüm öbür olasılıkların o an için "dışlandığını" ileri sürer.

54.64-5 – YOKSA GERÇEKLEŞEN ŞEYLER MİYDİ MÜMKÜN OLAN SADECE – Bu, Aristo'nun ayrımlarından bir başkasını —onun *Poetics*'indeki (Şiir Sanatı [8:4-9:2]), şiir ile tarih

arasındaki şu ayrımı— anıştırıyor: "Söylediklerimizden görüleceği gibi, şairin işlevi, cereyan etmiş olan şeyi değil, ama bir bakıma cereyan edebilecek olan bir şeyi, yani olası ya da gerekli olarak olanak dahilindeki şeyi betimlemektir. Tarihçi ile şairin farkı... aslında şu noktadadır: birisi olmuş olan şeyi, öbürü de olabilecek olan şeyi betimler."

54.65 – ÖR, RÜZGÂR DOKUYAN SEN – Eski İrlanda geleğinde örme, kâhinlik sanatıyla ilişkilidir.

54.70; 55.77-9; 55.93-4 – ARTIK AĞLAMA, YASLI ... O'NUN AZİZ KUDRETİYLE – John Milton'un (1608-74) *Lycidas*'ının (1638) 165.-93. dizelerinden. Özgün metinde "çoban" değil, "çobanlar" denilir. Milton bu pastoral mersiyede, arkadaşı Edward King'in boğularak ölmesini anlatır.

55.80-1 – O HALDE BİR DEVİNİM OLMALI ... BİR GERÇEKLEŞTİRİMİ – Aristo'nun *Physics*'indeki (*Fizik* [3:1]), devinimin tanımından: "Olası olarak var olanın, olası olarak var oldukça, gerçekleştirimi devinimdir—yani, değiştirilebilir olanın değişebilir olarak değiştirimi."

55.89-91 – DÜŞÜNCE DÜŞÜNCENİN DÜŞÜNCESİDİR ... BİÇİMLER BİÇİMİ – Aristo'nun *On the Soul*'undan (Ruh Üzerine [3:432a]): El, aletlerin aleti olduğunca, zihin de biçimlerin biçimi ve duyumsama da duyumsanabilenlerin biçimidir." Aristo, *Metaphysics*'inde (Metafizik), temel gücün kendisi üzerinde düşünen düşünce olduğunu ileri sürer.

55.93 – O'NUN AZİZ KUDRETİYLE DALGALARIN ÜZERİNDEN YÜRÜDÜ – Matta'da (14:22-33), İsa, "rüzgârın muhalefetiyle gemileri dalgalarla çalkalanan" havarilerine ulaşmak ve onları dinginleştirmek amacıyla denizin üzerinde yürür.

55.101 – SEZAR'INKİ SEZAR'A, TANRI'NINKİ TANRI'YA – İsa, Matta'da (22:21), Markos'ta (12:17) ve Luka'da (20:25) bu sözü söyler.

55.104-5 – BİLMECE, BİLMECE, BİLDİRMECE ... TOHUM VERDİ EKMECE – Şu bilmecenin giriş dizeleridir: "Tohum si-

yahtı, toprak ise ak / Bunu bil ki vereyim sana bir bardak." Yanıtı: bir mektup yazmak.

55.108 – HOKEY – Oğlanlar İngiliz oyunu hokey oynuyorlar; artık okullarda hokey yerine, bu oyuna benzeyen ve yeniden canlandırılan bir İrlanda sporu olan *hurling* (fırlatma) oynanır.

56.118-23 – HOROZ ÖTTÜ / GÖK MAVİYDİ: / ... CENNETE GİTME VAKTİ GELMİŞTİ – Tilki...çobanpüskülü çalısının dibine gömüyor — Stephen'in bilmecesi, bilmeceleri alaya alan bir şaka, çünkü yanıtı önceden bilinmiyorsa çözümü de olanaksızdır. Bkz.: P. W. Joyce'un *English*'i (İngilizce [s. 187]): "Bilmece, bildirmece: / Ne gördüm ben dün gece? / Rüzgâr esti, / Horoz öttü, / Göklerdeki çanlar / On ikiyi vurdu." Yanıtı: "Tilki büyükannesini bir çobanpüskülü çalısının dibine gömüyor."

57.164 – HAYATTAKİ TEK GERÇEK ŞEY – Stephen'in arkadaşı Cranly, *Portrait*'te (5:C) der ki: "Dünya denilen bu kokuşmuş mezbelede hiçbir şeye güvenemezsin, anne sevgisi hariç."

57.164-6 – ANASININ TÜKENMİŞ BEDENİ ... KUTSAL CEHT İÇİNDE AŞIRDI – Columbanus (543-615) İrlandalı bir aziz ve yazardı. Yapıtlarının çoğunu Avrupa anakarasında üretmiştir. H. E. Rogers, "*Ulysses*'te İrlanda Esatiri ve Olayları"nda (*ELH*, XV, 306-27), Stephen ile St. Columbanus arasındaki birkaç önemli benzerliği işlemiştir.

57.169 – CENNETE GİDEN ZAVALLI BİR RUH – Bu, daha önce verilen bilmecedendir. Bkz.: 56.118-23n.

57.169-72 – KIRPIŞAN YILDIZLARIN ALTINDA ... DİNLEDİ, KAZDI, KAZDI – William Schutte, dikkatimizi, Rönesans oyun yazarı John Webster'in oyunlarından, bu sözleri anıştıran ve onlara kaynaklık etmiş olabilecek iki parçaya çeker. Birincisi, Webster'in *The White Devil*'inden (*Beyaz Şeytan*), Cornelia'nın gömülmüş insanlara dostça davranan çeşitli hayvanlardan söz ederken, sıra kurda gelince, "Lakin kurtlar oraya yaklaştırılmamalıdır, insanların düşmanıdır onlar,

/ Zira pençeleriyle kazıp onları dışarıya çıkarırlar (IV, iv, 97-8)," dediği bir parçadır. İkincisiyse, Webster'in *The Duchess of Malfi*'sinde (Malfi Düşesi) Frederick'in, öldürdüğü kız kardeşine ilişkin şunları söylediği parçadır: "Kurt onun mezarını bulup kazacak: / Cesedini yemek için değil de, keşfetsin diye / O korkunç cinayeti" (IV, ii, 324-34). Schutte, ayrıca, Webster'in editörü F. L. Lucas'm şu sözlerini de verir: "Batıl inançlara göre, kurtların kazıp çıkardıkları cesetler, katledilen kimselere ait olanlardır" (*JS* s. 102-3 dipnotlar). Üstelik, bu parçayla ve Stephen'in bilmeceye yanıtıyla ilişkili bir de deyim vardır: "Tırnakları, ninesini mezardan kazıp çıkaracak denli uzun olmak." Swift'in *Polite Conversation*'ındaki (Nazik Sohbet) üçüncü konuşmada Miss Notable bir tanıdığına ilişkin der ki: "O, iğrenç yaratık! Tırnaklarını gördünüz mü? Ninesini mezardan kazıp çıkaracak denli uzundu" (s. 162).

57.173-5 – SHAKESPEARE'IN HAYALETİNİN ... CEBİR YOLUYLA KANITLIYOR – Stephen, Mulligan'ın Hamlet kuramını yansılamasını düşünüyor. Bkz.: 46.628-9n.

57.179-80 – AĞIR AKSAK MAĞRİBİ DANSLARINDA – Tümcenin ilk bölümünden de anlaşılacağı gibi Stephen bu düşüncesini, kullandığımız rakamların Arapça kökenli olmasına ve mağribi sözcüğünün de Faslı anlamına gelmesine dayandırıyor olabilir.

57.181 – İBNİ RÜŞT – İbni Rüşt (1126-1198), özellikle Aristo üzerindeki yorumlarıyla tanınmış bir Arap filozofuydu. Onun, Aristo'ya Yeni-Eflatuncu bakışı, 1270'te resmen aforoz edilen birçok doktrinin ortaya çıkmasına yol açmıştı.

57.182 – MOSES MAIMONIDES – Maimonides (1135-1204), Musevilik vahiylerini Aristo'nun felsefesiyle birleştiren bir Yahudi filozofuydu. Ortaçağ düşünürlerini, özellikle Albert the Great'i ve St. Thomas Aquinas'ı etkilemiştir.

57.182-3 – ALAYCI AYİNELERİNDE... YALABITAN – İkisi de Hıristiyan olmayan İbni Rüşt ve Maimonides, "büyücülerin aynası" (bir kristal küre, parlak bir yüzey ya da su dolu

bir kap) ile falcılık ve kehanette bulunmakla "suçlanmışlardı."

57.183 – DÜNYANIN ... RUHUNU – Genç Joyce'un "modern felsefenin babası" (*CW*, s. 133) diye baktığı İtalyan mistik-filozofu Giordano Bruno (1548-1600), başkalarıyla birlikte İbni Rüşt'ten de etkilenmiştir. Bruno, doğanın hem ilkesi hem de nedeni olan, biçimle özdeğin, oluşla olma kapasitesinin ışığında, ve Aristo'nun düşündüğü gibi birbirinden ayrılabilir değil de tek bir bütün olan bir *anima del mondo*nun varlığından (İtalyanca: "dünyanın ruhu") söz etmiştir.

57.183-4 – AYDINLIĞIN KAVRAYAMADIĞI BİR AYDINLIKLA IŞIYAN BİR KARANLIK – Aydınlıkla karanlık üzerinde böylesi paradoksal bir oyuna hem seküler hem de kutsal yazında rastlanır; ne ki, burdaki gönderme, "Ve aydınlık karanlıkta ışıyor; karanlıksa bunu anlamıyor," diyen Yuhanna'daki (I:5) aydınlıkla karanlığın rollerini tersine çeviriyora benzer. Krş.: Yuhanna 3:19 ile İşaya 5:20. E. Epstein, Dionysios Areopagite'nin, "kimi coşkun tinlere Tanrı'nın parıltısının karanlık gibi görünmesi doktrini üzerinde yorum" yaptığını söyler ama Epstein daha fazla açıklama yapmaz: (*JJR*, I, ii, 45—Epstein'in, Schutte'nin *JS*'si üzerindeki eleştirisi). Dionysios'un dizgesi ruhun negatif yoldan yükselişiyle ilgileniyordu (yani, duyumsal algılamaları ve uslamlamaları geride bırakarak); ruh bu şekilde "bilmemenin karanlığına" geçmiş oluyor ve "ilahi karanlığın ışını"yla aydınlanıyordu. Henry Vaughan, *The Night* (Gece) şiirinde, "Kimileri diyor ki, varmış Tanrı'da / Kopkoyu lakin göz kamaştırıcı bir karanlık" (II, 49-50) derken ola ki bunu kastediyordu.

57.191 – AMOR MATRIS: ÖZNEL VE NESNEL TAMLAYAN – Latince: "anne sevgisi." Stephen'e göre iki anlamlı; çünkü, bu söz ananın çocuğuna sevgisi (özne) ya da çocuğun anasına sevgisi anlamına gelebilir.

58.229-32 – BAŞLANGIÇTA NASIL İDİYSE ... ÖYLE KALACAK... DİPSİZ DÜNYA – Gloria Patri duasının ve birtakım başka duaların bitiş sözleri.

58.230-31 – STUART DÖNEMİ SİKKELERİYLE DOLU ... BATAKLIK DEFİNESİ – Bir Katolik olan İngiltere kralı (1685-88) II. James (1633-1701) İrlanda'yı istila etti ve 1688'de İngiltere tahtından indirilmesinin ardından İrlanda tabiiyetini kabul etti. 1689'da, düşük değerli metalleri kullanarak İrlanda parasının itibarını düşürdü. Bu paralar başlangıçta, Stuart'ın İngiltere'yi yeniden zaptetmek için İrlanda'yı (bir bataklık) bir üs olarak kullanma girişimi denli değersiz idiyse de, elbet nadirdirler.Bu paraların üzerinde CHRISTO—VICTORE—TRIUMPHO (Muzaffer ve Gururlu İsa) yazılıydı.

58.231-2 – ON İKİ HAVARİ TÜM PUTPERESTLERE ... PELÜŞ KUTUSUNDA ASUDE – Mr. Deasy'nin, sapları on iki havariyi temsil eden figürleri taşıyan on iki kaşığın konulduğu bir kutusu var. Bu kaşıklar, vaftiz törenlerinde vaftiz baba ve analarının geleneksel armağanıdır. Matta'da (10) İsa, on iki havariye "tansıklar yaratacak güçler" verir ve onları dünyaya salarken şunları söyler: "Putperestlerin yolundan gitmeyin, ve hiçbir Samiriyeli kentine girmeyin: Ama, İsrail ilindeki kayıp koyuna gidin siz" (Matta 10:5-6). Resullerin İşleri'nde (10-11) havariler putperestlere de vaız verme kararı alırlar.

59.243 – AZİZ JAMES'İN TARAĞI – Tarak, Aziz James the Greater'in (Zebedioğlu Büyük Yakub) simgesidir; onun İspanya'da Compostela'daki kutsal yeri, ortaçağ haclarının başlıca hedeflerinden biriydi. Onun kutsal yerini ziyaret etmiş olan hacılar, ergilerinin imi olarak bir tarak takarlardı.

59.255-6 – GÜZELLİK VE GÜÇ SİMGELERİ – Armacılıkta kavkılar, Tanrı'nın güzelliğini, iyiliğini ve bilgeliğini simgelerler; Yunanlılara koyu mavi renkli boyayı sağlayan dikenli salyangoz da, tanrıların egemenliğini ve gücünü simgeler.

59.268 – GENÇLİK BİLSEYDİ – Deasy, eski bir atasözünü anıştırıyor: "Gençlik, yaşlıların şiddetle arzu ettiği şeyi bilseydi, hem kazanır hem biriktirirdi."

59.269 – KESENİ DOLDUR PARA – *Othello*'da, Iago'nun Roderigo'ya verdiği öğüttür (I, iii, 345 vd.).

60.281 – FRANSIZ KELTİ – Güneşin hiç batmadığı imparatorluk düşüncesi, şu ya da bu biçimde, Büyük İskender'inkinden bu yana her büyük imparatorluk için söylenegelmiştir. Ne var ki, R. M. Adams, Deasy'nin bu sözü bir Fransız Keltine atfetmesinin bir hata olduğunu söylüyor ve ekliyor: "bu sözü hangi ilginç şahsiyetin söylemiş olduğunu bilmiyoruz." (SS, p. 23).

60.291 – RUSSEL – George William Russel (AE; 1867-1935), on dokuzuncu yüzyıl sonu ve erken yirminci yüzyıl İrlanda yazınsal rönesansında başat bir figür. Russel, gizemsel (Teosofçu) deneyimlerin gerçeklerine derinden bağlıydı, ve tek bir uğraşta peygamberin, şairin, filozofun, sanatçının, ekonomi kuramcısının ve tarım reformcusunun etkinliklerini birleştirmişti.

60.309-10 – FENIANLAR – Bir adı da *"hillside men"* (dağlılar) olan Fenianlar, bu adı İrlanda söylencesi Fianna'dan aldılar. Fianna, üçüncü yüzyılda, Finn MacCool'un komutasında bir hazari savaşçılar kuvvetiydi. 1858'de James Stephens tarafından örgütlenen Fenian Cemiyeti (İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği), İrlanda'nın bağımsızlığına (parlamenter ya da anayasal reformlar yerine) terörist taktikler ve şiddetçi devrimle kavuşma andı içmişti. Mr. Deasy'nin bu terimi kullanış biçimi, İngiliz egemenliğine derhal son vermeyi ve herkese medeni haklar ve inanç özgürlüğü tanıyan bağımsız bir İrlanda devletinin kurulmasını isteyen radikal cumhuriyetçilerin argo karşılığıdır.

60.311 – ŞANLI, DİNDAR VE ÖLÜMSÜZ ANISINA – Bu, Orange yandaşlarının, III. William'ın anısına kadeh kaldırırken söyledikleri bir sözdür. Joyce, daha önce bu sözü Defoe üzerindeki konferansında kullanmıştı (James Joyce'un *Daniel Defoe*'suna bkz—editörü: Joseph Prescott, Buffalo Studies I, i [Aralık 1964] s. 8). Prescott, bu sözün tam biçimi için, D. A. Chart'ın *Story of Dublin*'ini salık verir. Chart'ın biçimi: "Bizi papacılıktan, kölelikten, keyfi güçlerden, pirinç paralardan ve tahta çarıklardan kurtaran Ulu ve İyi Kral III. William'ın şanlı, dindar ve ölümsüz anısına" (s. 264).

60.311-12 – ARMAGH'DAKİ MUHTEŞEM ELMAS ... CESETLERİYLE DONATILMIŞ – 21 Eylül 1795'te, Protestanlar ve Katolikler arasındaki soğukluklar, bir Katolik kiracılar örgütü olan "Savunucular"dan yirmi ya da otuzunun öldürüldüğü Armagh'daki "Elmas Savaşı"nda patlak vermişti. Bu çatışmadan sonra Protestanlar tarafından Orange Cemiyeti kurulmuştu. (Aşikâr ki, 1795'ten önce Orange Locası'nın tek işlevi Masonluk grupları bağlamında olmuştur.) "Muhteşem Armagh" sözü, en azından ta Mangan'ın "Prens Alfrid'in İrlanda'daki Güzergâhı"nı çevirisine kadar dayanır.

60.312-13 – SÖMÜRGECİLER PAKTI ... MASKELİ VE SİLAHLI. KARA KUZEY – Bu paragrafın tümünde Stephen, tarihi, İrlanda'daki Katoliklerle Protestanlar arasındaki çatışma olarak ele alıyor; ne var ki, *"planters' covenant* = sömürgeciler paktı"yla neyi kastettiği pek açık değilse de, bununla genellikle *"Plantation* = Büyük Çiftlik, Fidanlık" denilen *"rebel* = asi" İrlandalılara ait arazilere koyularak, İngiltere kralının Kilise'nin başı olduğuna ilişkin yemin etmeleri karşılığında sadık İngilizlere dağıtılmasını kastediyor olabilir. Bu uygulama İrlanda tarihinde yaygın ise de, en fazla dile düşmüş Plantation olayları I. James döneminde (1609'da) ve Cromwell zamanında (1652'de) yer almıştır. Kara Kuzey de, çoğunluğu Protestan olan Kuzey İrlanda demektir. John J. Marshall, Popular Rhymes and Sayings of Ireland'da (En Çok Kullanılan İrlanda Mani ve Ünlü Sözleri [Dungannon, 1924]) der ki: "İrlanda'nın kuzey ve güney bölgeleri son günlerde 'Kara Kuzey' ve 'Güneşli Güney' diye nitelenmiştir" (s. 7).

60.313 – GERÇEK MAVİ – Bir *true blue* (gerçek mavi), aslında İngiltere'deki İçsavaş sırasında Kraliyetçilerin kırmızı rengine karşı maviyi benimsediklerinden dolayı, bir on yedinci yüzyıl İskoç Presbiteryeni ve Ahitçisiydi *(Covenanter).* İngilizlerin, on yedinci yüzyılda İrlandalı Katolik halka boyun eğdirip kendi bölgelerinden uzaklaştırarak kuzeydoğu İrlanda'da (Ulster) istikrarı sağlamak amacıyla o bölgeye nak-

lettikleri Sömürgecilerden çoğu "gerçek mavi" türünden muhafazakârlardı.

60.314 – KİRPİ SAÇLI ASİLER YERE SERİLMİŞ – "Kirpi saçlı" diye çevrilen *Croppy* (çoğulu *Croppies*) sözcüğü, 1798'de Wexfordlu asilerin kısa kesilmiş saçlarından esinlenmiş ve sonraları tüm İrlandalı asiler için kullanılmıştır. Buradaki sözler de, çok sayıdaki "sadık" (örneğin, Orange yandaşlarının) —Ne Vakit ki İrlandalı 'Paddy'ler dahil— baladların kavuştağıdır.

61.317 – SIR JOHN BLACKWOOD (1722-99), – *Union* (Birlik) lehine oy vermesi için kendisine rüşvet olarak bir lortluk teklifini geri çevirmişti. Henry N. Blackwood Price, Joyce'a bir mektubunda (1912) der ki: "Birliğe karşı oy vermek amacıyla Dublin'e gitmek için çizmelerini giymek üzereyken öldü" (Ellmann'da alıntılanır, s. 326-7). Ancak, Blackwood'un oğlu Sir J. G. Blackwood, Josiah Barrington (1780-1834) tarafından, Birlik lehine oy kullandığı ve karşılığında Lord Dufferin unvanını aldığı için, *The Rise and Fall of the Irish Nation*'da (İrlanda Ulusunun Yükselişi ve Düşüşü [1833]) "kara liste"ye alınmıştır.

61.318 – HEPİMİZ İRLANDALIYIZ, KRAL OĞLUYUZ HEPİMİZ – Atasözü: "Bütün İrlandalı erkekler kralların oğullarıdır" (eski İrlanda krallarına gönderme). Yahudilerde de benzer bir atasözü vardır.

61.320 – PER VIAS RECTAS – Latince: "doğru yollardan"; Sir John Blackwood'un şiarı.

61.323-4 – DIGIDIK DIGIDIK GİDER AT / DUBLİN'İN YOLLARİ TAŞ – Orijinali, "Lal the ral the ra / The rocky road to Dublin." olan bu dizeler, Connath'lı yoksul bir Katolik köylü oğlanın Dublin'den Liverpool'a yolculuğu boyuncaki serüvenlerini betimleyen anonim bir İrlanda baladı "The Rocky Road to Dublin"den alınmıştır. Onunla alay etmişler, onu soymuşlar, gemideki domuzların bölümünde yatırmışlardır. Liverpool'da, ülkesine hakaret ettikleri zaman, o sopasını kullanıp da Galwayli oğlanlar da ona katılınca,

sonunda o hoyrat dünyada saygınlık kazanır. Koro: "Taşlı yollar dedik ya, Dublin yolu bu işte; / Taşlı yol budur işte, haydi yürü Dublin'e."

61.342 – NECABETLİ HUZURUN ÖNÜNDE – Yani, koyu bir at meraklısı olan VII. Edward'm portresinin önünde. Ayrıca, Stephen, Telemakhos olarak, usta zafer arabası sürücüsü ve Pylos kralı Nestor'un huzurunda.

62.370 – ŞAP HASTALIĞI – Aft humması *(aphthous fever)*, sığır, domuz, koyun, keçi ve kimileyin de insanı etkileyen bir virüs hastalığı. Yirminci yüzyılın başlarında bu hastalığın bilinen bir tedavisi yoktu. Mr. Deasy'nin mektubu bir bakıma bir tarih hatasıdır; çünkü, İrlanda'da 1904'te —hatta 1912'ye kadar— henüz bir şap hastalığı vakası görülmemişti. 16 Haziran 1904'te,*the Irish Daily Independent* gazetesinde, Tarım Bakanlığı'nca henüz yürürlüğe sokulan "1903 Hayvanlar Yasası" üzerinde bir rapor yayımlanmış ve şöyle denmişti: "Ancak, İrlanda sığırları ciddi bulaşıcı hastalıklara büyük çapta bağışıklık göstermişlerdir. 1903'te sığır vebası, şap hastalığı, plöro pnömoni ve koyun bitlenmesi gibi vakalara hiç rastlanmamıştır" (s.4, sütun 7).

62.375-6 – GALWAY LİMANI PROJESİNİ AKAMETE UĞRATAN LİVERPOOL ÇETESİ – R.M. Adams bunun, Galway'i bir transatlantik liman haline getirme projesinin akim kalmasıyla ilişkili olduğunu belirtir; ancak, Adams, herhangi bir "Liverpool çetesi"ne ait bir ipucunun da bulunmadığını ekleyerek Deasy'nin bir kez daha yanıldığını bildirir (*SS*, s. 23).

62.376-7 – AVRUPA'DAKİ KIZILCA KIYAMET ... SEVKEDİLEN TAHIL İKMALİ – Bir Avrupa savaşının çıkması durumunda, transatlantik taşımacılık İrlanda ile Wales (Galler ülkesi) arasındaki St. George's Kanalı'ndan ya da İrlanda ile İskoçya arasındaki Kuzey Kanalı'ndan geçme rizikosuna girme yerine, Atlas Okyanusu'ndan doğruca Galway'e yapılabilecekti.

62.379 – CASSANDRA – Kassandra, geleceğe ilişkin felaketleri önceden görüp bildiren, ancak kimsenin dinlemediği bir

kimse. (Troya kralı Priamos'la Hekabe'nin kızı olan ve Apollon'un aşkını kabul etmediği için, onun tarafından hiç kimsenin inanmayacağı gerçek kehanetlerde bulunmaya mahkûm edilen Kassandra'dan.) Troya'nın yıkılacağına ilişkin kehanetlerine kimse inanmamıştı.

62.379 – ŞÖHRETİ ŞAİBELİ BİR KADIN TARAFINDAN – Telemakhos'un, Nestor'dan ayrıldıktan sonra Menelaos'un sarayında karşılaştığı Troyalı Helena.

62.383 – KOCH PREPARATI – Robert Koch (1843-1910), şarbonu (şap hastalığını değil) önlemek amacıyla 1882'de bir yöntem geliştirdi. Onun asistanlarından ikisi, yirminci yüzyılın başlarında Koch'un yöntemleriyle sığırlarda şap hastalığına karşı bağışıklık elde etmeye çalıştılarsa da, pek başarılı olamadılar.

63.401-2 – İNGİLTERE YAHUDİLERİN ELİNDE – Bkz.: 50.762n.

63.412-3 – ÇIĞLIĞI SOKAK SOKAK ... / DOKUYOR KEFENİNİ KOCA İNGİLTERE'NİN – William Blake'in *Auguries of Innocence*'sindeki (Masumiyetin Kehaneti [~ 1803]) 115.-6. dizeler.

63.414-5 – ORTASINDA DURDUĞU GÜNEŞ HUZMESİNİN İÇİNDEN – *Odysseia*: "Nestor konuşurken, güneş gökten uzaklaştı / ve hüzün yeryüzüne indi" (3:329; Fitzgerald, s. 57).

63.418 – IŞIĞA KARŞI GÜNAH İŞLEDİLER – Yuhanna İncili'nin birinci babında Yahya peygamber için, "o Işığa (İsa) tanık olmak için gönderildi. Bu, dünyaya gelen her insanı aydınlatan gerçek Işık'tı" denir (1:8-9). Mr. Deasy'ye göre, Yahudiler Işığı (İsa'nın varlığını ve mesajını) yadsımakla kalmayıp, çarmıha gererek onu söndürmek de istediler.

63.422-4 – İPEKTEN SAKİL BAŞLIKLARININ ... TAPINAĞIN ÖNÜNDE TOPLAŞTILAR – İncil'de, Kudüs'teki tapmakta sarrafların encamına değinilere bir gönderme. Kaleme alınmış dört İncil'in her birinde İsa'nın sarrafları def edişi

yazılıdır (Matta 21:12-13; Markos 11:15-17; Luka 19:45-46; Yuhanna 2:13-16).

64.437-8 – TARİH, DEDİ STEPHEN, UYANARAK ... BİR KARABASANDIR BENİM – Jules Laforgue'un (1860-87) *Mélange posthumes*'inden (Ölümünden sonra yayımlanan seçmeler [Paris, 1903]).

64.448 – SOKAKTAKİ BİR ÇIĞLIK – "Bilgelik dışarıdan çığırır; sesini sokaklarda duyurur ... ve der ki, Siz basit insanlar, basitliği daha ne kadar seveceksiniz? Hor görücüler, hor görmekten zevk almayı? Ve aptallar, bilgiden nefret etmeyi?" (Süleyman'ın Meselleri 1:20-22).

64.454 – BU DÜNYAYA GÜNAHI BİR KADIN GETİRMİŞ – İnsanlığın, Havva yüzünden düşmesini anıştıran bu sözden sonra, Deasy kadınların yol açtığı belalara ilişkin birtakım örnekler sıralar.

64.455-6 – MENELAOS'UN, ONU TERK EDEN ... BOYUNCA TROYA'DA SAVAŞTI – Helena'nın, kocası Paris'i terk edişine ve bunun neden olduğu Troya Savaşı'na bir gönderme. S. Gilbert (*JJU*, s. 113), Deasy'nin kadınları eleştirmesiyle Nestor'un Klytaimestra'nın (*Odysseia*, III, 239-312) ihanetini anlatmasındaki benzerliklere dikkat çeker. Yunan mitolojisinde, Aphrodite, Sparta kralı Menelaos'un karısı Helena'yı, Troya kralı Priamos'un oğlu Paris'e—Paris, Aphrodite'yi Hera ile Athena'dan daha güzel bulduğu için—ödül olarak sunar. Bunun üzerine Menealos, kardeşi, Mykene kralı Agamemnon'un yardımıyla, Troya'ya karşı bir Yunan saldırısı düzenler. Troya, on yıllık bir savaştan sonra Yunanlıların eline geçer.

64.456-9 – YABANCILARI İLK KEZ BURADA ... PRENSİ O'ROURKE GETİRMİŞTİ – Leinster kralı Dermod MacMurrough (1135-71). 1167'de tahttan indirilince İngiltere'ye kaçmış, orada II. Henry'nin yardımını istemiş, ve Henry'nin birkaç lorduyla birlikte İrlanda'ya 1169'da ilk Anglo-Normandiya saldırısını gerçekleştirmişlerdi. Deasy'nin hatası şudur ki, "sadakatsız" kadın, kral MacMurrough'un karısı değil, tam

tersine, Breffni Prensi Tiernan O'Rourke'un, 1152'de kralla kaçan karısı Devorghil'dir.

64.459 – PARNELL'İ GÖZDEN DÜŞÜREN DE BİR KADINDI – Mrs. Katherine O'Shea ile ilişkisi nedeniyle bir boşanma davasına adı karışınca, Parnell'in planları akamete uğramış ve önderliğindeki Home Rule (Özerklik) hareketinin gerçekleşmesine ilişkin İrlanda umutları suya düşmüştü.

64.460 – O TEK GÜNAH YOK – Yani, İrlandalılar Işığa karşı günah işlemekle suçlanamazlar. Bkz.: 63.418n.

64.463-4 – ULSTER SAVAŞ VERECEK / ULSTER HAKKA ERECEK – Ulster, erken İrlanda'nın dört eyaletinden kuzeyde olanıydı. Leinster doğuda, Connacht batıda, Munster de güneydeydi. 7 Mayıs 1886 tarihli bir mektubunda Lord Randolph Churchill (1849-95), "Ulster savaş verecek; Ulster hakka erecek," diye yazar. Daha birkaç ay önce Lord Churchill, Gladstone'un ve İrlanda için Özerklik (Home Rule) hareketinin ateşli bir muhalifiydi, Belfast'a gitmiş ve orada İngiltere'ya bağlı olanları (Loyalistler) Özerklik Yasa Tasarısı'na karşı harekete geçmek için körüklemişti. Babası Lord Churchill'in biyografisinde, Winston S. Churchill bu slogana ilişkin der ki: "Bir şarkı gibi insanı etkileyen 'Ulster savaş verecek; Ulster hakka erecek' sözlerine her yerde rastlanıyor. Bu sözler o günlerin savaş naraları haline gelmişti ve yıldırım hızıyla tüm ülkeye yayılmıştı." (*Lord Randolph Churchill* [New York, 1906], II, 65).

65.483-4 – BUGÜN CITY ARMS ... BİRLİĞİNİN BİR TOPLANTISI VAR – İrlanda Sığır Tacirleri ve Büyükbaş Hayvan Sahipleri Kurumu, her Perşembe, Elizabeth O'Dowd'un işlettiği (kuzeybatı Dublin'de yer alan hayvan pazarı civarında) 4 Prussia Street adresli City Arms Hotel'indeki bürolarında toplanırdı.

65.500-1 – SIĞIRSEVER ŞAİR – Homeros'a bir gönderme. Zira, Homeros, güneş-tanrının yasağını dinlemeyip sığırlardan bazılarını kesen Odysseus'un kimi tayfalarını mahkûm

ederek tanrının sığırlarıyla dostluk kurmuştu (*Odysseia*'nın 12. Kitabı).

p.513 – ZİRA, ONLARI HİÇ İÇERİ SOKMAMIŞ DA – Yahudilerin İrlanda'da yerleşmelerine ilişkin ilk bilgileri on birinci yüzyıl belgelerinden öğreniyoruz; II. Henry onların varlığını kabul etmiş (ve yasallaştırmıştı). Normandiyalıların Fethi'nden sonra Yahudiler dinlerini uygulamakta, tüccarlık ya da tefecilik yapmakta serbesttiler. Ne var ki, 1290'da İrlanda'dan da, İngiltere'den de sürülmüşler ve bu ülkelere yeniden girmelerine ancak on yedinci yüzyılın ortasında Cromwell'in yönetiminde izin verilmişti. Yahudilerin İrlanda'ya hiç sokulmadıklarına ilişkin herhangi bir kanıt yoktur, hatta bunun aksinin doğruluğu ileri sürülebilir. Thom's (İrlanda İstatistikleri — 1904, s. 693), 1901 yılında İrlanda'da 3.898 Yahudi yaşadığını, 1891'den o tarihe kadar artışın 2.119 olduğunu belirtir.

Bölüm 3:
Proteus, 67.1 / 82.619

Odysseia'nın 4. Kitabında Telemakhos, Menelaos'un sarayındadır, orada Menelaos Troya'dan yurduna dönüş yolculuğunu anlatır. Kötü hava koşullarından ötürü yolunu değiştirip Mısır'a varmış, yeniden yelken açtığında Nil deltasının hemen batısındaki kayalık bir ada olan Pharos civarında rüzgâr tamamıyla kesilir. Menelaos, kendisini hangi tanrının oraya "mıhladığını" (4:380; Fitzgerald, s. 76) bilemediği gibi —oysa bu, kurban adama kurallarını yerine getirmemesi nedeniyledir— yurduna nasıl döneceğini de bilemez. Poseidon'dan sonra ikinci komutan olan "Deniz İhtiyarı" Proteus'un kızı, Menelaos'a acır ve babasının kehanet gücüne sahip olduğunu ona açıklar. Proteus'u konuşturmak için, Menelaos'un onu yakalayıp, ve Proteus onun elinden kaçabilmek amacıyla "tüm hayvanların, suyun ve köreltici ateşin / kılıklarına girse de" (Krş. 4:417-8; Fitzgerald, s. 77 [81.587-8]) onu tutması gerekmektedir. Menelaos bunu başarır ve Proteus onun sorularını yanıtlayarak, onu Mısır'a bağlayan büyüyü nasıl bozacağını ve ayrıca Aias ile Agamemnon'un ölümleriyle Odysseus'un nerelerde olduğunu (Kalypso'nun adasında tutsak kaldığını) anlatır.

Zaman: Öğleden önce 11:00. Sahne: Liffey'in ağzının ve Pigeon House dalgakıranının hemen güneyinde bir plaj olan ve Liffey'in güney yakasından Dublin Bay'e kadar uzanan (Dublin Körfezi) plaj Sandymount Strand (Sandymount Kumsalı). Stephen, Dalkey'den Dublin'e belediye ulaşım araçlarıyla gelmiştir ve şu anda Mulligan'la buluşacağı 12:30'a kadar (ki sonunda gerçekleşmez) zamanını avare dolaşarak geçirmektedir. Organ: Yok; Sanat: Filoloji; Renk: Yeşil; Simge: Met; Teknik: Monolog (erkek). Karşılıklar: Proteus—birincil özdek (uzayın nüfuz edilemezliği ya da zamanda kesintisiz yayılım); Menelaos—Kevin Egan (Telemakhos'un, Menelaos'un sarayını ziyareti, Stephen'in Paris'teki günlerini anımsamasıyla ve Kevin Egan'ın "saray"ıyla yansıtılıyor); Megapenthus—Midyetoplayıcısı (Megapenthus, Menelaos'un bir köle kızdan olma oğluydu ve Troya'nın duvarları önünde doğmuştu. Telemakhos, Menelaos'un malikânesine vardığında, Megapenthus'un düğünü yapılmaktadır).

Linati şemasının Kişiler bölümünde ayrıca (karşılıkları belirtilmeksizin) Helena ve Telemakhos da yer alır.

67.1 – GÖRÜLEBİLENİN KAÇINILMAZ KİPLİĞİ – Kesin kaynağı bilinmiyor, ancak Aristo, *De Sensu et Sensibili*'sinde (Duyumun ve Duyumsanabilenin Üzerine; Bkz.: 67.4-5n.) bir şeyin gözle algılanılabilen maddesinin,—algısal imgede bir "oluşumu" ya da maddeyle biçimin bir karışımını gerektiren bir algısal imgenin biçiminde ya da renginde mevcut olmadığını irdeler. Aslında Aristo, kulağın, işittiği şeyin maddesine katıldığını (ve böylece değiştirebildiğini) oysa gözün bunu yapmadığını söyler.

67.2-4 – BURADA OKUYADURDUĞUM ... ŞU PARTAL PABUCUN İMZALARI – Alman kundura yapımcısı ve teologu Jacob Boehme (ya da Behmen [1575-1624]), *The Signature of All Things* (Herşeyin İmzası) adlı bir kitap yazmıştır. Bu kitabın bir nüshası Joyce'un kitaplığında mevcuttu (R. Ellmann, *JJ*, s. 794). Hugh Kenner bunun, St. Thomas'ın *signate* (belirli) madde ve cismani biçimin yaratılmış şeylerde birleşmiş olduğu düşüncesine bir gönderme olarak görür (Dublin's Joyce [Dublin'in Joyce'u [Londra, 1955], s. 138).

67.4-5 – RENKLİ İMLER – İrlandalı eğitimci, filozof ve İrlanda Kilisesi'nin Cloyne Piskoposu George Berkeley (1685-1753), *An Essay Towards a New Theory of Vision*'da (Yeni Bir Görme Kuramına Doğru bir Deneme [Dublin, 1709]), nesneleri oldukları gibi "görmediğimizi", yalnızca renkli imler görüp sonradan bunları nesneymiş gibi gördüğümüzü ileri sürer: "Çalışma odamda otururken sokaktan bir arabanın geçtiğini işitmekteyim; pencereden bakıyorum ve onu görüyorum; sokağa çıkıp ona biniyorum. Böylece, sıradan konuşma insanın aynı şeyi (yani, arabayı) işittiğini, o şeyi gördüğünü ve ona dokunduğunu düşünmesine yol açar. Gene de, kuş-

kusuz ki, her bir duyumla bize giren düşünceler birbirinden epey farklı ve bağımsızdır; ancak, sürekli olarak birlikte gözlemlenegeldiklerinden, onlardan tek ve aynı şey imişlercesine söz edilir" (bölüm 46).

67.5 – SAYDAMLIĞIN SINIRLARI. AMA EKLİYOR: BEDENLERDE – Aristo'nun *De Anima*'sına (Yaşam İlkesi [II, 418b-19a]) bir gönderme. Stephen'in *diaphane* (Yunancası: *diaphanes* = saydamlık) diye çevirdiği sözcük genellikle *transparent* (saydam) diye çevrilir. Aristo, görünen şeyin renk olduğunu, ancak rengin de her zaman kendi başına görülebilir olmamakla birlikte renginden ötürü görülebilir olan belli birtakım alt katmanlarda yer alması gerektiğini söyler. Aristo bu alt katmanlara transparent (saydam) adını verir. E. R. Steinberg, St. Thomas'ın da bundan, *De Anima* üzerindeki yorumlamalarında söz ettiğini bildirir (*SoC*, s. 136).

67.6-7 – KAFASIYLA ONLARA TOSLAYARAK – Aristo, "cisimlerin" varlığını, Dr. Samuel Johnson'un (1709-84) "Piskopos Berkeley'in (Bkz.: 67.4-5n) maddenin yokluğunu ve evrendeki her şeyin salt düşüncesel olduğunu kanıtlayıcı yalın yanıltmacasını" çürütmesine benzer bir şekilde kanıtlamıştır (James Boswell, *Life of Johnson* [Johnson'un Hayatı], 6 Ağustos 1763). Boswell der ki: "Johnson'un, iri bir kayayı muazzam bir güçle tekmeleyip geriye doğru sekerken coşkunlukla verdiği yanıtı—'İşte böyle çürütüyorum.'—hiç unutmayacağım."

67.7 – HEM KELDİ HEM DE MİLYONER – Aristo'ya ilişkin pek az yaşamöyküsel bilginin ortaçağ süslemeleri.

67.8 – MAESTRO DI COLOR CHE SANNO – İtalyanca: "bilenlerin ustası." Dante'nin, *Inferno*'da (Cehennem [4:131]) Aristo'yu betimlemesinden.

67.15-7 – NACHEINANDER... NEBENEINANDER – Fritz Senn, bunun Gotthold Eprahim Lessing'in estetik üzerindeki ünlü yapıtı *Laokoon*'a (1766) ve özellikle Lessing'in, zaman içinde bir biri ardındaki (*nacheinander* ya da *aufeinander*) nesneleri işleyen şiir ile, uzamda birbirinin yanındaki

(nebeneinander) nesneleri işleyen heykel ve resim arasındaki ayrımına (özellikle XVI. bölüme bkz.) gönderme olduğunu söylemiştir (*JJQ*, II, 134-6). Senn, ayrıca, Lessing'in gözle ve kulakla algılanan farklı izlenimler üzerindeki sözlerine de dikkat çeker.

67.16 – KAİDESİNDEN SARKAN UÇURUMDAN – *Hamlet* I, iv, 70-1. Bkz.: 47.643-4n.

67.19 – İKİ AYAĞIM ONUN POTİNLERİNDE BACAKLARININ UCUNDAKİ – Stephen, Mulligan'ın atmış olduğu potinlerle pantolonu giymektedir.

67.20-21 – LOS DEMIURGOS TOKMAĞININ ... SONSUZLUĞA MI YÜRÜMEKTEYİM – "William Blake'in simgesel karakterlerinden biri olan Los, *The Book of Los* (Los'un Kitabı [1975]) için temel niteliktedir: "her şey / Los için karanlıktı" (1:9-10), ve "Düşen Zihnin çalışması aralıksızdı / Kendisine Çeki düzen veredursun" (2:9-10). Blake için, Los, birincil yetileri temsil eden ve yaratıcı imgelemi canlandıran Dört Zoa'yla ilişkilidir. Demiurge, hem Eflatun'un özdeksel dünyanın yaratıcısına verdiği addı, hem de, Gnostik kuramda ve teosofide, "dünyanın mimarı"ydı (Bkz.: 49.752n). Ayrıca, Blake'in *Milton*'unda, Milton'un Blake'e sol ayağıyla girişiyle karşılaştırın: "Ve bütün bu Bitkisel Dünya sol ayağımda göründü / Tıpkı değerli taşlardan ve altından ölümsüz, parlak bir sandal gibi / Eğildim ve "Sonsuzluğa" dek yürüyebileyim diye bağladım onu" (Birinci Kitap. Resim 21).

68.30 – BASTA – İtalyanca: "Yeter!"

68.31-2 – HER ŞEY SEN OLMADAN DA ... DEK OLACAK, DİPSİZ DÜNYA – Bkz.: 58.229-32n.

68.33-4 – FRAUENZIMMER – Almanca: önceleri, "modaya uygun, şık kadın" anlamını taşıyorduysa da, sonraları, "pasaklı kadın, haspa" anlamında kullanılır olmuştur.

68.35-6 – ALGY GİBİ, KUDRETLİ ANAMIZA İNMEKTELER – Yani, Swinburne gibi; Bkz.: 33.87-8n ve 33.95n.

68.41 – HİÇLİKTEN YARATILIŞ – Yaratılışa ilişkin Yahudi-Hıristiyan kavramı: "Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı" (Tekvin 1:1).

68.44 – BU YÜZDEN YA GİZEMCİ KEŞİŞLERİN – Yani, göbekleriyle büyülenmeleri ve dalınç düzencesinde ona sabit bakmaları.

68.44-5 – TANRILAŞACAK MISINIZ – Şeytan'ın Havva'ya yaklaşımına ilişkin bir yorum: "Çünkü Tanrı bilir ki onu yediğin gün gözlerin açılacak ve, iyiyi kötüyü bileceğinden, sen de tanrılaşacaksın" (Tekvin 3:5).

68.45 – OMPHALOS – Bkz.: 36.199n.

68.46 – ALEF, ALFA – Sırasıyla, İbranice ve Yunanca abecelerdeki ilk harfler.

68.46 – SIFIR, SIFIR, BİR – Hiçten (yalnızca Tanrı'nın yaratabileceğince) yaratılış.

68.47 – ÂDEM KADMON – Adam Kadmon, Kabala'daki ilk insanın ilk örneğidir. En Soph'tan yayılan on Sephiroth'un ya da anlağın tümünü içerir. Kabalacı bir kitap olan *Sohar*'a göre Cennet'teki dünyevi Âdem, on Sephiroth'tan yaratılmıştır.

68.47-8 – HEVA, ÇIPLAK HAVVA. GÖBEĞİ YOKTU ONUN – *Cheva* (Heva), İbranice: "Yaşam"; Havva adının eski biçimi. Kabalcı geleneğe göre, bir kadından doğmadığı için Havva'nın göbek deliği yoktu.

68.49 – GERGİN TİRŞEDEN BİR KALKAN – S. Gilbert, "'gergin tirşeden bir kalkan' imgesinin Homeros'a ilişkin bir çağrışımdan çıkmıştır, çünkü Akhalıların kalkanları 'beyazgöbekli çıkıntılı' omphaloi (kabaralar) ile süslenirdi" (*JJU*, s.52). Gilbert ayrıca, İlyada'dan, Agamemnon'un kalkanını betimleyen bir parçayı da aktarır: "Üzerinde kalaydan yirmi beyaz kabara vardı, ortada da siyah-lacivert bir tane" (*XI*, 34; Leaf, Lang ve Myers çevirisi).

68.49 – AK BİR BUĞDAY YIĞINI – "Göbeğin yuvarlak bir kadeh gibi, içkiyle doldurulmayı isteyen değil: karnın ak

bir buğday yığını, nilüferlerle çevrili" (Neşideler Neşidesi 7:2).

68.49-50 – DOĞUSAL VE ÖLÜMSÜZ, EZELDEN EBEDE BAKİ KALAN – Thomas Traharne'in (1637-74), *Centuries of Meditations* (Yüzyıllar Süren Meditasyonlar [ilk baskısı, Londra, 1908] *Century* III, bölüm 3) bir çocuğun Cennet'i nasıl gördüğünü anlatan parçasının girişi: "Ekin Doğuydu ve asla ekilmemesi gereken ve hiç biçilmemiş Ölümsüz Buğdaydı. Onun sonsuzluktan sonsuzluğa hep var olduğunu düşündüm."

68.50 – GÜNAH BATINI – Havva'nın karnı—zira günah dünyaya onun (ve Âdem'in) yüzünden gelmiştir.

68.51-2 – VÜCUDA GETİRİLMEMİŞKEN – İznik İlkeleri (325), İsa'nın başka insanlardan farklı olarak, "Baba ile aynı özden eştözlü olarak yapılmamış ancak doğurulmuş olduğunu ileri sürer." Bu ilkeler, her pazar günü ve çok önemli yortu günlerinde, Katolik kilise ayininin olağan bir bölümünü oluşturur.

68.52-3 – BENİM SESİME, BENİM GÖZLERİME SAHİP O ADAMLA – J. Prescott (*"Joyce'un Ulysses'i Üzerine Notlar", MLQ*, XII, 149-62) bunun, *Odysseia*'da, Telemakhos'la Odysseus'un seslerinin benzerliğine ilişkin Nestor'un, Helena'nın ve Menelaos'un sözlerini anıştırdığına dikkatimizi çeker.

68.54 – BİRLEŞTİRİCİNİN BUYRUĞUNU YERİNE GETİRDİLER – Tanrı, erkekle kadını evliliğin kutsallığında birbirine bağlayan "birleştirici"dir. Onun "istenci", Katolik öğretisine göre, tüm insanlığın, elden geldiğince çok sayıda çocuk yaparak "artması ve çoğalması"dır (Tekvin 1:28).

68.54-6 – ÇAĞLAR ÖNCESİNDEN İSTEMİŞTİ ... TEMELLENMİŞTİR BU LEX ETERNA – *Lex eterna*, Latincesi: "ebedi yasa." *Summa Theologica*'nın 1. makalesi "Yasa Çeşitleri"nde, St. Thomas Aquinas der ki: "Tanrı'da var olan, ve her şeyin gerçek hâkimi olarak herşeye egemen olma kavramı yasa niteliğindedir. Tanrı'nm zihni zamanla koşullanmadığı, ancak

yaklaşımında sonsuzluk kavramı bulunduğu için...bu yasanın ebedi, diye nitelenmesi doğaldır. Bu nedenle de, birincidir. Her ne kadar, şeyler, şimdiye dek kendiliklerinden var olmamışlarsa da, O'nun tarafından önceden sezildiği ve mukadder kılındığınca, Tanrı'da var olmuşlardır; onun için Pavlus, Tanrı'nın, henüz var olmayan şeyler sanki halihazırda mevcut imişlercesine onları celp ettiğinden söz eder. Böylece ebedi "ilahi yasa" kavramı, Tanrı'nın, önceden bildiği şeylerin yönetimine ilişkin bir kutsaması olarak ebedi bir yasa niteliğini taşır" (çeviri: Thomas Gilby, O. P., Blackfriars, Cambridge, İngiltere, *Law and Political Theory* [Yasa ve Siyaset Kuramı, New York, 1963], cilt 28, s. 19, 21).1

68.57 – BABA VE OĞUL'UN EŞTÖZLÜ OLARAK YER ALDIĞI İLAHİ TÖZ – Eştözlülük doktrini ilk olarak İ. S. 325'te İznik İlkeleri'nde resmen beyan edildi. Bkz.: 49.750-1n ve 68.51-2n.

68.60 – BİR YUNAN APTESHANESİNDE SON NEFESİNİ VERMİŞTİ – Bu, Arius'un ölümüne bir göndermedir. Sozomen, *Ecclesiastical History*'sinde (Dinî Tarih, Kitap II, bölüm xxix) şunları anlatır: "Akşama doğru, ansızın midesinden rahatsızlanan Arius, bu işler için tahsis olunan bir apteshaneye girmek zorunda kaldı. Orada onu bekleyen ve aradan epey bir süre geçtiği halde dışarı çıkmadığını gören görevliler içeri girdiler ve onu orada ölmüş vaziyette buldular." Athanasius da özde *Ad Serapionem de Morte Arrii* risalesinde aynı şeyi anlatır. Arius'un ölümü Constantinople'da yer almıştı.

68.61 – OMOPHORION – Piskoposların özel giysisi; boyundan sarılarak uçları sol omuzda çaprazlanıp dizlere inen nakışlı beyaz ipekten bir şerit.

68.62 – BOŞALMIŞ BİR ORUNUN DULU – İskenderiye'deki bir kilisenin ileri gelen bir papaz ve mürşidi Arius, inançları üzerinde tartışmalar başlayınca, bir Mısır ve Libya piskoposları konseyince 321'de makamından indirildi. O tarihten, öldüğü 336'ya dek Arius, Kilise hiyerarşisince sürgün edil-

mesine karşın, çok sayıda yandaşa sahipti; ancak, önemine yaraşan bir piskoposluğa asla nail olamadı.

68.63-4 – ISIRICI, SABIRSIZ ESİNTİLER – *Hamlet*'te (I, iv, 2), sahanlıkta hayaleti beklerken, Horatio Hamlet'e, "ısırıcı, sabırsız esintiler" der.

68.65 – MANANAAN'IN – Mananaan, İrlandalıların deniz tanrısıdır—Yunan mitolojisindeki deniz ihtiyarı Proteus'un karşılığı. Dalgalar, Mananaan'ın "beyazyeleli denizatları"dır. D. Daiches, "beyaz atlar"ın, hâlâ, dalgaların tepelerindeki ak köpüklere İngilizlerin verdiği ad olduğu açıklamasını yapar.

68.67 – THE SHIP'E – Bkz.: 34.143n. ve 51.836n. *Odysseia*'da Menelaos, Proteus'la yaptığı güreş yarışmasını anlatmayı bitirince, Telemakhos'a bir süre daha kalmasını söyler. Telemakhos teşekkür ederek daveti kabul etmez: "Çünkü zaman tayfalarımın ellerinde ağır bir yük gibi bastıracak / şayet kutsal Pylos'ta kalmamı isterseniz" (4:598-9; Fitzgerald, s. 82).

69.69 – SARA YENGEME – Stephen'in dayısı Richie Goulding'in karısı Sara Goulding (Stephen'in yengesi). İkisi de, Joyce'un dayısıyla yengesi, Mr. ve Mrs. William Murray'dan esinlenerek kurgulanmıştır. Ellmann'a bkz.

69.72-3 – BİRAZCIK DAHA YÜKSEKTEN UÇAMAZ MIYDI – Yunan mitolojisindeki Daidalos ile İkaros'un öyküsüne gönderme. İkaros'un ölümü, çok yüksekten uçması nedeniyle güneşin, babasının yaptığı kanatlarını tutan balmumunu eritmesi yüzündendi.

69.76 – SON KERTE İTİBARLI GONDOLCULAR – "Son kerte itibarlı gondolcular" sözü, Gilbert ve Sullivan'ın *The Gondoliers*'inin (Gondolcular) birinci perdesinde, Don Alhambra'nın bir şarkısında birçok kez geçer.

69.78 – İSA AĞLIYORDU – İncil'deki en kısa metin (Yuhanna 11:35) bu iki sözcükten ibarettir: "İsa ağlıyordu." Bu, Meryem'le Martha'nın, onu kardeşleri Lazarus'un mezarına götürürken vuku bulur.

69.80 – MÜSAİT BİR YARIKTAN – Duncan'ın adamları Macbeth'in şatosuna yaklaşırken, Banquo, kırlangıçlara ilişkin der ki: "Bir duvar çıkıntısına ya da süs kuşağına değil, / Bir duvar dirseğine, müsait bir yarığa da değil; / Bu kuş yatağını, velut beşiğini muallakta yapar. (*Macbeth*, I, vi, 6-8).

69.89 – OTUR DA, GEZESİN – İrlanda gülmecesinde bir klişe ve sık sık yinelenen bir *"Irish bull." Irish bull*, yani İrlanda boğası, görünürde bir tutarlığın apaçık bir tutarsızlığı gizlediği sözlü bir gaftır. Bkz.: 448.693 ve 448.696-7.

69.92 – DUCES TECUM – Latince: "Beraberinde getir"; mahkemeye çağrılan bir kimsenin, beraberinde getirmesi gereken, mahkemece kullanılacak ya da incelenecek belge ya da tanıt.

69.93-4 – WILDE'IN REQUISCAT'I – Latince: "dinlensin"; Oscar Wilde'm, kız kardeşinin ölümü üzerine şiiri (1881).

70.112 – ALL'ERTA – İtalyanca: "dikkat et." Verdi'nin *Il Trovatore* operasının açılış sözleri, ayrıca Ferrando'nun *aria di sortita*sınm (giriş aryası) ilk sözcükleri.

70.113 – FERRANDO'NUN ARIA DI SORTITASINDAN – (1961 Random House baskısındaki de bir hatadır.) Verdi'nin *Il Trovatore* operası, Ferrando'nun *aria di sortita*sıyla açılır.

70.122 – JOACHIM ABBAS – Joachim of Flora (~ 1145-1202), tarihi Baba, Oğul ve Ruhülkudüs, diye üç çağa ayıran bir İtalyan gizemci teologdu.

70.123 – MARSH KİTAPLIĞININ ÖLGÜN KOYUNDA – J. Prescott der ki: "Bu düşünceler, Stephen'in, Yeats'ın Joachim'le Swift'in yer aldığı *The Tables of the Law* (Yasanın Tabloları) öyküsünü okuduğunu anıştırır. Stephen'in bu öyküyü okuduğu, *Stephen Hero* (Stephen Kahraman [N.Y., 1944], s. 176-77, 178). Yeats'm *The Tables of the Law* ve *The Adoration of the Magi* (Magi'nin Aşkı) öyküleri, *Ulysses*'in açılış bölümlerine—hem karakterlerin durumları hem de gönderme yapılan yapıtların yazarları açılarından—birtakım çarpıcı koşutluklar sergiler.

70.124 – YÜZBAŞLI AYAKTAKIMINA – E. R. Steinberg (*SoC*, s. 148) burada, *Coriolanus*'taki (II, iii, 17-8) vatandaşlardan birinin sözüne bir anıştırma yapıldığını önerir: "o kendisi bize çokbaşlı kalabalık dememeye kararlıydı." Ancak, bu ikisi arasındaki benzerlik öyle azdır ki, bu anıştırma olası görülmemektedir.

70.124-6 – İNSANLARDAN KAÇARAK ... YILDIZ YILDIZ BİR MERDÜMGİRİZ – Bağlamından anlaşılacağı gibi, bu, Jonathan Swift'e, özellikle de onun deliliğine bir göndermedir.

70.126-7 – HOUYHNHNM – "Houyhnhnm"lar, *Gulliver's Travels*'daki (*Gulliver'in Seyahatleri*) bir at türüdür. Bu atlar us gücüne sahiptir ve insan biçimindeki "Yahoo"ları yönetimleri altında tutarlar.

70.128-9 – CELALLİ BAŞPAPAZ – Yani, Jonathan Swift. Swift ile Joachim arasındaki bağ, W. B. Yeats'ın *The Tables of the Law* (1897) öyküsünden çıkar. Bu öyküde, Joachim'in kehanetlerine inanan Owen Aherne, İsa'nın On Emir yerine koyduğu (Tanrı'yı sevmek ve komşunu özün kadar sevmek şeklindeki) "yasa"sının yerine geçecek Ruhülkudüs'ün "gizli yasa"sını aramaktadır. Aherne, Swift'in coşkunluğunu, Joachim'inkiyle bağlar: "Jonathan Swift bu kentin efendi insanının kendisi gibi komşusundan da nefret etmesini sağlayarak ona bir ruh yaratmıştır" (Yeats, *Early Poems and Stories* [Erken Şiirler ve Öyküler], New York, 1925, s. 509).

70.129-30 – DESCENDE, CALVE, UT NE AMPLIUS DECALVERIS – Latince: "İn aşağıya, kel adam, in ki daha da kelleşmeyesin." Bu ola ki, II. Krallar 2:23'ün farklı bir biçimidir. II. Krallar 2:23-24'te, kimi çocukların Elişa'yla alay ettikleri, onun da Tanrı'ya yakararak onlara beddua ettiği, bunun üzerine ormandan iki ayının çıkageldiği ve çocuklardan kırk ikisini yediği anlatılır. Çocuklar, "Ascende calve, ascende calve" (Yukarı çık kel kafa; yukarı çık kel kafa), diye sataşırlar. R. M. Adams, Marsh's Library (Marsh Kitaplığı) kayıtlarına göre, Joyce'un bu söze ilişkin en yakın kaynağı-

nın, Joachim Abbas'm *Vaticinia Pontificum*'u (Venedik, 1589) olduğunu bildirir. Bu yapıtın ilk bölümünün açılış tümcesi, "İn aşağıya, kel adam, in ki daha da kelleşmeyesin"dir.

70.133 – SUNAĞIN BOYNUZLARINA YAKIN DURAN – Sunağın boynuzları, Tevrat'ta sık sık geçmektedir.

70.135 – BUĞDAY KİLYELERİNİN ÖZÜYLE SEMİRMİŞ – Ulrich Schneider, bunun, "Musa'nın Meselleri"ni anıştırdığını söyler. Musa, Tanrı'nın Yakub'u kutsadığını anlatır ve der ki: "Tanrı ona taştan bal, çakıltaşından ise yağ emdirdi; ineklerin tereyağı, koyunların sütü, Bashan cinsi kuzuların, koçların ve keçilerin yağı, buğday kilyelerinin özüyle ... besledi" (Deut. [kilisece ikinci derecede muteber sayılan kutsal kitaplardan] 32:13-14).

70.142 – DAN OCCAM – Her soruyu amansız bir mantıkla çözümlemesiyle tanınmış İngiliz Skolastik felsefecisi ve teologu William of Occam (~ 1285-1349). Occam, *Tractacus de Sacramento Altaris*'inde, okunmuş ekmeğin takdis edilmesinden sonra, onun niceliği ve niteliği değişmez; bu nedenle, İsa'nın bedeni nicelik ve nitelik bakımından okunmuş ekmeğin içinde değildir (yani, okunmuş ekmek "ussal" açıdan değil, "inanç" açısından İsa'nın bedenidir), o halde İsa'nın birçok değil yalnızca bir bedeni vardır" der—Stephen'in kurguladığı gibi, okunmuş ekmeğin eşzamanlı kutsanarak kaç kez yüceltilmiş olduğuna bakılmaksızın, İsa'nın gene de bir bedeni vardır.

70.143 – PUSLU BİR İNGİLİZ SABAHINDA – Şu çocuk tekerlemesinden: "Sisli nemli bir sabah, / Bulutluyken hava, / Yaşlı bir adamla karşılaştım, / Tüm giysileri deriden. / Adam beni selamladı, / Ben de onu selamladım: / Nasılsınız, nasılsınız, / Ve ardından gene nasılsınız."

70.143 – UKNUM – *Hypostasis* (uknum = asıl, unsur). İsa'nın, iki doğasına karşı olarak onun bütün kişiliği: insani ve ilahi. İnanç bağlamında, İsa'nın bütün kişiliği kutsanmış ekmekte bölünmezcesine mevcuttur.

70.149 – YEĞEN STEPHEN, ASLA BİR EREN OLAMAYACAKSIN – John Dryden'in (1631-1700) Swift'e bir sözüne gönderme: "Yeğen Swift, asla bir şair olamayacaksın."

70.149 – AZİZLER ADASI – Roma'nın düşüşünden sonra İrlandalı kilise görevlileri ve misyonerlerinin batı Avrupa Hıristiyanlığında oynadığı önemli rolü anıştıran bir ortaçağ sıfatı.

71.153 – O SI, CERTO – İtalyanca: "O evet, tabii."

71.165-6 – İSKENDERİYE KİTAPLIĞI – Antik dünyanın en büyük ve en ünlü kitaplığı. Jül Sezar, İ.Ö 47'de İskenderiye'de kuşatıldığı sırada bu kitaplık bir yangında feci hasar görmüştü. Arapların İ.S. 641'de Mısır'ı fethi sırasındaki bir yangında da tamamıyla harap olmuştu.

71.167 – EPIPHANYLERİ – *Stephen Hero*'da (Stephen Kahraman), Stephen, *"epiphany"*yi, bir nesnenin "ruhu"nun ya da "neliği"nin *(whatness)* "o nesnenin görünümünün kılığıyla bize doğru atladığı, yani, bir nesnenin (ya da bir anın, jestin, sözün vb.) mecazi potansiyelinin gerçekleştiği sıradaki "ani bir tinsel tezahür" olarak tanımlar s. 211).

71.168 – MAHAMANVANTARA – Hintçe: "büyük yıl"—bir "Brahma Günü," ya da bin maha-yuga. Bir maha-yuga, 4.320.000 yıldır; o halde, bir Brahma Günü 4.320.000.000 yıl eder (Houl, s. 77-8).

71.169 – PICO DELLA MIRANDOLAVARİ – Pico (1463-94), Hıristiyanlık-öncesi din ile Hıristiyanlığı birleştirmeye çalışan bir İtalyan hümanist ve bilgiiydi. Grillot de Givry, *Witchcraft and Alchemy*'de (Büyücülük ve Simya [Frederick Publications, 1954, s. 208]), Pico'yu, Jacob Boehme'yle (Bkz.: 67.2-4n.) birlikte "Hıristiyan teolojisini ve ona yabancı olan (ve içine almayı resmen reddettiği) ilkeleri birbirine karıştıran başlıca yenilikçiler diye anılabilecek" kimseler arasında sayar. Stephen, Pico'yu, Pater'in *The Renaissance*'ıyla tanımıştı. Bkz.: 70.170-1n.

71.169-70 – VALLAHİ, TIPKI BİR BALİNA GİBİ – Hamlet, bir bulutu çeşitli biçimlerde betimlerken ("deve... gelincik... balina"), Polonius'un onu onaylaması (III, ii, 399).

71.170-1 – ÇOKTAN YİTİP GİTMİŞ ... KİŞİSİYLE BİR OLDUĞUNU DUYUMSAR – Walter Pater'in (1839-94), *The Renaissance*'taki (1873) "Pico della Mirandola" denemesinin biçemini yansılar: "Ne var ki, Pico'nun unutulmuş kitaplarının bir sayfasını okumak, tarihi diyarlarda bir gezginin kimi zaman karşısına çıkıveren bizimkinden tamamıyla farklı bir âlemin artık kullanılmayan antika bezekleri ve eşyaları içlerinde hâlâ taptaze duran o antik kabirlere bir nazar atfetmek gibidir." Ve: "Bunların ötesinde, onu okurken değişmez bir duygu ... onun sözcüklerindeki, bize onun kendi kısa varoluşunu yakıp bitirişini hatırlatan bir hararet ve coşkunluk içindeyizdir."

71.173-4 – SAYISIZ ÇAKILLARA SÜRTÜNEREK GICIRDAYAN ÇAKILTAŞLARI – *King Lear*'da (Kral Lear), Gloucester, kör ve ruhen yıkılmış durumda, kendisini Dover Cliff'ten (Dover Yarı) aşağıya atarak intihar etmek ister. Kılık değiştirmiş olan oğlu Edgar, babasını, sahil düzeyinin aslında yarın tepesi olduğuna inandırır: "Sayısız atıl çakılların üzerinde sürtünen / Çağıltılı dalgalar / Bu denli yüksekten işitilemez" (IV, vi, 20-2).

71.174 – YİTİK ARMADA – 1588'de Manş Denizi'ndeki yenilgisinden sonra, Büyük Britanya ve İrlanda etrafında bir daire çizip İspanya'ya kaçma amacıyla kuzeye doğru ilerleyen İspanya Armadası. Fırtınaların dağıttığı donanmanın gemilerinden birçoğu İrlanda ve İskoçya kıyılarında karaya oturmuştu.

71.175-8 – NEFES NEFES LAĞIM ... HAZIRLANIYORMUŞÇASINA BEKLEMEKTEYDİ – Dublin lağım pisliklerinin çoğu arıtılmaksızın Liffey'e ve geleğenlerine atıldığından, kentin içindeki akarsular, açık lağımlardan pek az daha iyiydiler; Dublin Körfezi'nin iç kıyıları, özellikle, Stephen'in yürümekte olduğu Liffey'in ağzının hemen güneyi kirliliğiyle ün salmıştı.

71.180-1 – ÜRKÜNÇ BİR SUSUZLUK ADASI – S. Gilbert bununla ilgili olarak der ki: "Bunu, 'ürkünç bir açlık adası'

Pharos'la karşılaştırın; bu tür açlık ve susuzluk adalarını Mısırlı ve Fenikeli denizciler çok iyi bilirler" (*JJU*, s. 124). Menelaos, Proteus'u ararlarken Pharos'ta kaldıkları sürece kendisinin ve adamlarının çektikleri büyük açlığı anlatır (*Odysseia*, 4. Kitap).

71.190-1 – QUI VOUS A MIS ... FICHUE POSITION? / C'EST LE PIGEON, JOSEPH – Fransızca: "Seni bu berbat duruma kim getirdi? / Güvercin, Joseph." M. Magalaner'in gösterdiği gibi (*Time of Apprenticeship*, [Çömezlik Zamanı] s. 50 dipnot) bu soruyla yanıtı, Léo Taxil'in "günahkâr" kitabı *La Vie de Jesus*'tandır (İsa'nın Hayatı [Paris, 1884]). Léo Taxil, G. S. Jogand-Paqes'in takma adıdır. Magalaner, Taxil'i uzun uzadıya anlatır. Magalaner'in irdelediği Meryem-Joseph (Hazreti Yusuf)-Ruhülkudüs üçgeni temasının ışığında, Douglas Hyde'ın bastığı bir İrlanda halk türküsü çok ilginçtir. Hyde, *Religious Songs of Connacht*'ında (Connacht'ın Dini Şarkıları [Dublin, 1906]), Meryem'in o sırada gebe olduğu ve Hazreti Yusuf'tan biraz kiraz toplamasını istediği "Mary and St. Joseph" (Meryem ve Hazreti Yusuf) adlı şarkıyı verir. Hyde'nin sözcüğü sözcüğüne çevirisinde şöyle denir: "Bunun üzerine Hazreti Yusuf yüksek sesle der ki: 'O mücevherleri (kirazları) sana toplamayacağım, senin bebeğini de sevmiyorum. Onun babasını çağır sen, o seni doyurur'" (I, 279).

72.192 – MACMAHON TAVERNASINDA – Yabankazlarından (Bkz.: 72.193n.) Magenta dükü (1808-93), Fransa müşiri ve Üçüncü Cumhuriyet'in ikinci cumhurbaşkanı (1873-79) Marie Edmé Patrice Maurice de MacMahon'un soyunun seçkin üyelerinden birinin adını taşıyan bir pub.

72.193 – YABANKAZI – İlk "yabankazları", 1690'da II. James'in kuvvetlerinin Boyne Savaşı'ndaki yenilgisinden sonra İrlanda'dayı terk ederek Avrupa'ya giden İrlandalılardı. İngiltere'nin egemenliğindeki bir İrlanda'da yaşamaktansa, isteyerek kendi ülkesinden uzakta yaşamayı yeğleyen İrlandalılara da "yabankazları" denir. Bu söz özellikle siyasi sürgünleri anlatırsa da, artık daha genel olarak Avrupa'ya giden herhangi bir İrlandalı için de kullanılmaktadır.

72.193 – PARİS'Lİ KEVIN EGAN'IN OĞLU – Kevin Egan, 1867 Eylülünde iki Fenian liderinin Manchester'de bir polis vanından kurtarıldığı ve bir polis komiseri muavininin öldüğü Manchester kurtarması diye anılan olaya karıştığı iddiasıyla hapsedilen aktif bir Fenian üyesi Joseph Casey'i temsil eder. Bunun üzerine, 1867 Aralığında Casey, Londra'nın Clerkenwell hapishanesindeyken (bir maksimum-güvenlik hapishanesi), Fenianlar hapishane duvarının dibinde bir varil barutu patlatarak talihsiz bir kurtarma girişiminde daha bulundular. İnfilak sonucu on iki Londralının ölmesi halkın galeyana gelmesine yol açmıştı.

72.193 – BABAM BİR KUŞTUR – Bkz.: 47.665-8n.

72.194 – LAIT CHAUD – Fransızca: "sıcak süt."

72.195 – LAPIN – Fransızca: "tavşan."

72.195 – GROS LOTS – Fransızca: "piyangoda büyük ikramiye."

72.196-7 – MICHELET'DE KADINLARIN DOĞASINA DEĞGİN BİR ŞEYLER OKUMUŞ – Jules Michelet (1798-1874) *La Femme* (Kadın); *Les Femmes de la revolution* (İhtilalin kadınları; ve *L'Amour* (Aşk) adlı yapıtların da yazarı bir Fransız tarihçisiydi.

72.197 – M. LÉO TAXIL'İN LA VIE DE JÉSUS'SÜNÜ – Bkz.: 71.190-1n.

72.199-202 – C'EST TORDANT, VOUS SAVEZ ... / IL CROIT? / MON PÈRE, OUI – Fransızca: Patrice diyor ki: "Çok komik, değil mi? Ben kendim bir sosyalistim. Tanrı'nın varlığına inanmıyorum. Babama söylemeyin. / O inanıyor mu? / Babam mı, elbet."

72.203 – SCHLUSS – Almanca: "son, netice," ya da, burada olduğu gibi, hafif bir ünlem: "yeter!."

72.205 – YANIK KAHVERENGİ ELDİVEN – Bkz.: 45.582n.

72.207 – PHYSIQUES, CHIMIQUES ET NATURELLES Fransızca: "fizik, kimya ve biyoloji."

72.208-9 – MISIR'IN ÇÖMLEKTEETLERİ – Çıkış'ta (Eski Ahit'in 2. Kitabı [16:3]), İsrail'in çocukları Musa'yı izlediklerine pişman olur ve "çömlekte etlerin başına oturup, doyasıya ekmeğimizi yediğimiz Mısır elinde" kalsaydık, diye yakınırlar. Bloom, s. 118.654n'de de *"Fleshpots of Egypt"*i düşünür.

72.209 – MOU EN CIVET – Fransızca: akciğer yahnisi—lokantalarda en ucuz aş.

72.210 – BOUL' MICH' – Boulevard Saint-Michel'in Paris argosunda kısaltması.

72.213-4 – TUTUKLU, ON YEDİ ŞUBAT 1904 ... TARAFINDAN GÖRÜLMÜŞTÜR – 19 Şubat 1904 Cuma günü *Irish Times*'ın, "CİNAYET SUÇLAMASI" başlığı altında verilen habere gönderme.

72.215 – LUI, C'EST MOI – Fransızca: "Ben oyum." XIV. Louis'nin, "L'état, c'est moi" (Devlet benim) sözünün bir yansılaması.

72.220 – ENCORE DEUX MINUTES – Fransızca: "Daha iki dakika var."

72.221 – FERMÉ – Fransızca: "kapalı."

72.227-8 – COŞKULU COLUMBANUS'TAN ... AVRUPA'YA. FIACRE İLE SCOTUS – Avrupa'ya giden İrlandalı misyonerlerin en ünlü üçü. Columbanus için Bkz.: 57.164-6n. St. Fiacre, altıncı yüzyılın sonlarında İrlanda'da doğmuş, Fransa'ya gitmiş, ordaki çekilgi (tariki dünya) hücresini bir tapınağa (bir tür gayri resmi manastıra) çevirmiş, ölümünden (~ 670) sonra da türbesi mucizeler gerçekleştirmekle ünlenmişti. John Duns Scotus (~ 1266-1308) önemli bir Skolastik'ti ve "Subtle Doctor" (İnce Doktor) diye biliniyordu. Joyce, ona, St. Thomas Aquinas'ın "mahut muhalifi" diye bakar. (Onun İrlanda kökenli olmasına ilişkin bir anlaşmazlık da vardır, zira İngiltere ile İskoçya da onu sahiplenmektedir.)

72.228-9 – CEVRÜCEFATABURELERİNE – İskoç ve İngiliz ağzında, "üç-ayaklı bir tabure"nin (İskoçya Kilisesi'nde piş-

manlık sandalyesi olarak kullanılan türden) adı olan *creepystools*un Nevzat Erkmen'ce Türkçe çevirisi.

72.230 – EUGE! EUGE – Latince: "Çok iyi! Çok İyi!" Ancak, birçok İncil metninde bu sözcükler, burada olduğu gibi, taklitçilerce istihzalı olarak söylenir.

73.232 – COMMENT – Fransızca: "Ne?"

73.233 – LE TUTU – Kısa bale eteği; ayrıca, hafif bir haftalık Paris dergisi.

73.233-4 – PANTALON BLANC ET CULOTTE ROUGE – Fransızca: "Beyaz İççamaşırı ve Kırmızı Külot." Joyce'un hafif bir Paris dergisinin adında—*La vie en coulette rouge* (Kırmızı Külotlu Yaşam)—yaptığı bir değişiklik de olabilir.

73.239-42 – O HALDE MULLIGAN'IN HALASI ... AİLESİ, ONUN SAYESİNDE – Hodgart ve Worthington bunun, French'in "Matthew Hannigan'm Halası"na bir gönderme olduğunu ileri sürerler. Percy French (1854-1920) İrlandalı bir şair, şarkı sözü yazarı ve yansılamacıydı. "Matthew Hanigan'ın Halası"nda koro şöyle başlar: "O halde Hanigan'm halası şerefine! / Anlatayım sizlere jestimin nedeni ne, / Ahlaki bir yaşantı içindeydi her daim / Hanigan ailesi, onun sayesinde..."

73.248 – KURBAĞAYEŞİLİ PELİNLER – Apsentler; Bkz.: 73.257-8n.

73.249 – BELLUOMO – İtalyanca: "yakışıklı adam"; argoda, gösterişçi anlamına da gelir.

73.252 – FLAN BRETON PUSUYLA – Yumurtalı sütlü kremanın (Bretanya usulü) sarı sıvısı.

73.253 – CHAUSSON – Kabartılmış hamur işi.

73.254-5 – AFSUNLANMIŞ FÜSUNKÂRLAR – Fransızca *favoris* (favori, yani yanaklara uzanan sakallar) sözcüğünün harfi harfine çevirisi. (İngilizcesi: *wellpleased pleasers.*)

73.255 – CONQUISTADORES – Fransızca argo: kadın avcıları.

73.256 – ÖĞLE IMIZGANMASI – *Odysseia*'da Proteus'un kızı, Menelaos'a, "Güneş öğle vakti gökyüzüne asılınca," Proteus'un "denizin oyduğu mağaralarda," sürü sürü fokların arasında dinlenmek için kıyıya geldiğini anlatır.

73.256-7 – MATBAA MÜREKKEBİNE BULANMIŞ PARMAKLARIYLA – Kevin Egan'ın temsil ettiği gerçek Fenian Joseph Casey, Paris'teki New York Herald'da bir mürettipti.

73.257 – BARUT – Kevin Egan'ın sardığı sigaralar Stephen'e, bir zamanlar Egan'ın yapmış ve kullanmış olduğu (ya da onun için kullanılmış olan) patlayıcıları anımsatır. Bkz.: 72.193n.

73.257-8 – PATRICE'İN BEYAZINI İÇTİĞİ ... YEŞİL PERİSİNİ YUDUMLAMAKTA – *"Green fairy's fang* (yeşil perinin kazmadişi), sıradan içkilere oranla daha sert, ve sinir sisteminin bozulmasına yol açan bir madde olan pelinotu içeren apsente verilen argo addır. Apsent, Fransa'da 1915'ten bu yana yasaklanmıştır. Beyaz: Babasından farklı olarak, Patrice süt içmektedir.

73.259 – UN DEMI SETIER – Bir fincan kahve anlamında Parisli deyimi. (*Setier*, artık kullanılmayan eski bir sıvı ölçüsüydü.)

73.261-2 – IL EST IRLANDAIS. HOLLANDAIS? ... VOUS SAVEZ? AH, OUI – Fransızca: "O İrlandalı. Hollandalı? Peynir değil. İki İrlandalı, biz, İrlanda, anladın mı? Ha, evet!"

73.263 – POSTPRANDIALİNİZ – İngilizce: yemekten sonraki yiyeceğiniz.

73.265 – SLAINTE – İrlandaca: "sağlığına!" (kadeh kaldırırken).

73.268 – YEŞİL PERİNİN KAZMADİŞİ – Bkz.: 73.257-8n.

73.269 – DALCASLILARDAN – Ortaçağ İrlandalı Munster kralların saray muhafızlarını oluşturan bir klan. Aynı zamanda, atalarının yurdu İrlanda'nın batı sahilindeki County Clare olan O'Brienlerin klan adıdır.

73.270 – DEĞERLİ BİR ÖNDER, PIMANDER ARTHUR GRIFFITH – (AE) Arthur Griffith için bir sonraki maddeye bkz. AE (George William Russel) için Bkz.: 60.291n.

73.270 – ARTHUR GRIFFITH – Arthur Griffith (1872-1922), *The United Irishman* (Birleşmiş İrlandalı) ve onun ardılı Sinn Fein'in (Bkz.: 36.199n. ve 104.86) editörü, İrlanda özgürlüğü için çalışanların en güçlü ve en etkilisiydi. Kasım 1905'te Sinn Fein hareketini başlattı; bkz.: 200.551n.) ve 1922'de kısa bir süre İrlanda Özgür Devleti'nin cumhurbaşkanlığını yaptı. Padraic Colum, Griffith'in, *Ourselves Alone! The Story of Arthur Griffith and the Origin of the Irish State* (Yalnızca Kendimiz! Arthur Griffith'in ve İrlanda Devleti'nin Orijininin Öyküsü [New York, 1959]) adlı bir biyografisini yazmıştır.

73.271/74.272 – BENİ DE KENDİ ... DİYE, KIYALARIMIZ ORTAK DAVAMIZMIŞ – Shakespeare'ın *Henry V*'inde, Pistol, Henri'nin Fransa seferine katılmayı önerir: "Silahlı boyunduruğa koşulmuşuz birlikte / Haydi Fransa'ya, atsülüklerince, evlatlar, / Emmeğe, emmeğe, kan emmeğe!" (II, iii, 56-8).

74.272 – BABANIN OĞLUSUN SEN. BU SESİ TANIYORUM – Bkz.: 68.52-3n.

74.273 – İSPANYOL PÜSKÜLLERİ – Matadorların giysilerini süsleyen ponponlar.

74.274 – M. DRUMONT – Edouard Adolph Drumont (1844-1917), gazetesi *La Libre Parole* (Düşünce Özgürlüğü) daha ziyade aşırı Yahudi-düşmanlığıyla tanınmış bir Fransız editör ve gazetecisi.

74.276 – DENTS JAUNESLİ BİR VIEILLE OGRESSE – "Sarı dişli yaşlı dişi dev." Folklorda, yamyamlık insanın dişlerini sarartır.

74.276 – MAUD GONNE – Maud Gonne (1866-1953), Yeats'ın âşık olduğu, ve yıllarca evlenmek istediği halde başaramadığı güzel ve vatansever bir İrlandalı kadındı. Joyce onunla, Paris'te kalacağı 1932-3 yıllarında buluşmayı tasarlıyordu, ama bu gerçekleşmedi. Bloom daha sonraları onu düşünür; bkz.: 104.84-5n.

74.276-7 – LA PATRIE, M. MILLEVOYE – *La Patrie* (Fransızca: "babavatan"), 1841'de kurulmuş siyasi bir dergiydi. 1984'te Lucien Millevoye (1850-1918) bu derginin editörü oldu.

74.277 – FELIX FAURE, NASIL ÖLDÜĞÜNÜ BİLİYOR MUSUN – François Felix Faure (1841-99), 1895'te Fransa cumhurbaşkanı seçilen Fransız devlet adamı, 1899'da Elysee'de beyin kanamasından ölmüştü. M. Jacques Aubert, Faure'nin metresinin kollarındayken öldüğünü söyleyerek, bu olaya farklı bir boyut eklemiştir.

74.279 – FROEKEN, BONNE À TOUT FAIRE – *Fröken* (İsveççe: "evlenmemiş kadın"); *bonne à tout faire* (Fransızca: "her işi yapan hizmetçi kadın.")

74.279 – MOI FAIRE, DEMİŞTİ, TOUS LES MESSIEURS – Fransızca: "Ben yaparım, demişti, bütün beyler."

74.282-3 – YEŞİL GÖZLER, SENİ GÖRÜYORUM. KAZMADİŞ, FARKINDAYIM – E. R. Steinberg (*SoC*, s. 147), burada, Iago'nun Othello'ya söylediği şu sözlere gönderme yapıldığı düşüncesindedir: "Ah, kıskançlıktan sakının, lordum; / Zira o, yemekte olduğu etle / Dalga geçen yeşil gözlü bir canavardır" (*Othello*, III, iii, 165-7).

74.287-9 – BAŞKAN NASIL KAÇMIŞTI, GERÇEK ... PORTAKALÇİÇEKLERİ TEKMİL – 11 Kasım 1865'te, Fenianların başkanı James Stephens, Dublin'deki Richmond Cezaevi'nde hapsedilmişti. 24 Kasımda, John Devoy ve Albay Thomas Kelly, yandaş iki muhafızın yardımıyla Stephens'i kaçırdılar. Stephens. Ballybough'daki bir evde yedi ay saklı tutuldu. Haziran 1866'da, Stephen ve birkaç kişi daha gün ışığında Dublin'den açık bir at arabasıyla, şık giyimli ve silindir şapkalı, geçtiler. Araba, Stephen'i sahil boyunca Malahide yoluna, onu yakındaki bir gemiye taşıyacak ve böylece onun kaçışını sağlayacak olan küçük bir tekneyle buluşmaya götürdü (M. J. McManus'un *Adventures of an Irish Bookman*'ından (İrlandalı Bir Bilimcinin Serüvenleri [Dublin, 1952, s. 24-8]). Gelin kılığına girme, aşikâr ki bir uydurma. Joyce'un kendisi, "Feniancılık" adlı denemesinde Stephen'in kılık

değiştirmesini, "söylenceye göre" diyerek anar (*CW*, s. 189). Bkz.: 99.577-8n.

74.290 – YİTİK ÖNDERLERDEN – Bu, ola ki Robert Browning'in, erkinci ereğe ihanetinden ötürü Wordsworth'u eleştirdiği "Yitik Önder" şiirine bir göndermedir.

74.295-6 – URUĞUNUN VELİAHTI ALBAY ... CLERKENWELL'İN DUVARLARI DİBİNDE – Uruğunun veliahtı (Antik ve ortacağ İrlandası uruklara—"sept"lere—bölünmüştü. Eski İrlandalılar arasında, bir "tanist", başkan hayattayken seçilmiş, uruk başkanı olacak veliaht demekti. Burada, Burke'ün, James Stephens'in başkan olarak ardılı olacağı anlatılmaktadır. Richard O'Sullivan Burke, Amerikan İç Savaşı sırasında A. B. D. ordusunda bir albay ve Fenian Cemiyeti'nin İrlandalı-Amerikalı bir üyesiydi. Burke'nin yönetimindeki bir Fenian grubu Eylül 1867'de Manchester'de (İngiltere) iki Fenian liderini başarıyla kurtarmasından bir süre sonra Burke birtakım başka Fenian etkinliklerinden dolayı tutuklanmıştı. Burke, Clerkenwell hapishanesine karşı, akim kalan barutlu tertip olayında kurtarılması tasarlanan Fenian liderleri arasındaydı. Bkz.: 72.193n.

74.298 – CAMLAR KIRILIYOR VE DUVARLAR YIKILIYOR – Bkz.: 53.9-10n.

74.299-300 – HER GÜN BELLİ YERLERİ TURLUYOR – Bkz.: 45.575n.

74.303 – AŞKSIZ, VATANSIZ, EŞSİZ – Bu, Euripides'in *Iphigenia in Tauris*'inde Iphigenia'nın kendisinden, "kocasız, çocuksuz, aşksız" (I, 220) diye söz etmesini yansılıyor. Buna pek benzeyen satırlara, *Helen* (I. 690) ve *Orestes*'te (II, 205-6) de rastlıyoruz.

74.308 – MON FILS – Fransızca: "oğlum."

74.308-9 – KILKENNY'NİN UŞAKLARI KÜKREYEN YİĞİTLER ASLAN GİBİ TÜRKÜSÜNÜ – "Kilkenny'nin Uşakları" anonim bir İrlanda türküsüdür. Sözleri: "Ah! Kil-

kenny'nin uşakları çamyarması avare bıçkınlar, / Şirin taze kızlarıyla karşılaşınca, / Onları öper, onlara diller döker, Paralarını saçarlar, / Ah! Tüm İrlanda elleri içinde, / Kilkenny'dir birincisi, / Ah! Tüm İrlanda elleri içinde, / Kilkenny'dir birincisi!" Bu türkü 74.310 ve 75.313-4'te de anıştırılmaktadır. Stephen'in Kilkenny'ye ilişkin düşünceleri onu St. Canice ve Strongbow şatolarına götürür; izleyen maddelere bkz.

74.310 – EY KOCA KILKENNY, EY – Güneydoğu İrlanda'da Nore Nehri üzerinde, St. Canice'in (St. Kenny = Aziz Kenny) adı verilen bir kontluk ve ilçe; kil: "kilise ya da hücre"; Kilkenny: "Kenny'nin kilisesi."

74.310 – EREN CANICE – Canice (ya da Kenny [ölümü ~ 599]), İrlanda ve İskoçya'da vaız veren İrlandalı bir azizdi. St. Columba'nın (ya da Columkille) arkadaşıydı ve, Pictlerin kralı Brude'ye misyonunda ona eşlik etmiştir.

74.310-11 – NORE KIYISINDAKİ STRONGBOW'UN ŞATOSU – "Strongbow" diye bilinen Pembroke kontu Richard de Clare ya da Richard FitzGilbert (ölümü 1176), bir Normandiya serüvencisi ve İrlanda'nın 1169'daki Anglo-Normandiyalı istilasının önemli liderlerinden biriydi. MacMurrough'nun damatlarından biri olarak, MacMurrough'nun 1171'de ölümünden sonra, doğu İrlanda'nın Dublin dahil merkez kontluklarını kapsayan Leinster krallığına hak talebinde bulundu. Strongbow'un Nore üzerindeki şatosu 1172'de, St. Canice'in manastırına yakın bir yerde, nehirden geçişleri denetim altında tutabilecek stratejik bir noktada inşa edilmişti.

74.311-2 – O, O. NAPPER TANDY ELİMDEN TUTUYOR – Bu, 1798'e uzanan anonim bir İrlanda baladı "The Wearin' of the Green"den bir dizenin uyarlamasıdır. Şarkının kimi sözleri şöyledir: "Napper Tandy'yle karşılaştım, elimi tuttu, / Ve dedi ki, 'Bizim zavallı koca İrlandamız nasıl, ordaki durumlar ne âlemde?'" Joyce, Tandy'yi, "modern hareketin kahramanları"ndan biri sayar.

75.316 – SENİ ANIYORUZ, EY SİYON – Yahudilerin, anavatanlarına yaktıkları ağıtların bir yankısı. Mezmurlar 137:1 der ki: Babil ırmaklarının kıyılarında oturduk da, yaa, ağlaştık, Siyon'u hatırladığımızda."

75.319 – NURLULUK TOHUMLARINDAN FIŞKIRAN VAHŞİ HAVA RÜZGÂRLARI – Bkz.: 438.283-8n.

75.320 – KISH FENER GEMİSİNE – Sığ Kish Bank'ın kuzey ucuna demirlemiş bir fener gemisi. Bu sığlık, Dublin Körfezi'ne girişte tehlikeli bir engel oluşturur.

75.330-2 – SESSİZ BİR KULENİN KAPALI ... BEDENLERİNİ KEFEN GİBİ ÖRTECEK – H. E. Rogers, *Ulysses*'te İrlanda Esatiri ve Olayları'nda, bunun İrlanda söylencelerinde sıkça geçen Ölüm Kulesi'ni anıştırdığını söyler (Bkz.: 57.164-6n).

75.334 – BİÇİMLER BİÇİMİ – Aristo'dan. Bkz.: 55.89-91n.

75.335 – ELSINORE'UN AYARTICI TUFANINI – *Hamlet*'te (I, iv, 69), Horatio, hayalete karşı Hamlet'i uyararak, "Ya sizi ayartıp tufanın içine çekerse, lordum," der.

75.335-6 – GÜMÜŞİ SAMUR SİYAHI – *Hamlet*'te (I, ii, 242), Horatio, hayaletin sakalını, "gümüşi samur siyahı" diye betimler.

75.344 – UN COCHE ENSABLÉ DİYE ... LOUIS VEUILLOT, GAUTIER'İN NESRİNİ – *Un coche ensablé* (Fransızca: Kuma batmış bir araba), Louis Veuillot'un, "La Vrai poète Parisien" (Gerçek Parisli Şair) adlı bir denemesinden bir alıntıdır. Veuillot (1813-83), bir Fransız gazetecisi ve Paris Univers'in editörüydü. Theophile Gautier (1811-72), bir Fransız şairi, eleştirmeni ve romancısıydı; ayrıca, başlıca Parnasçılardan biri, simgeci ve imgeci hareketlerin önemli bir simasıydı.

75.348-52 – SIR LOUT'UN ... İYLANDALIYIN KAN KOKUSUY GELİYOY – Frank Budgen, Sir Lout'e ilişkin Joyce'la şöyle bir görüşme yaptığını yazar: "'Sir Lout'la ailesi kimler?' diye sordum. 'Başlangıçta kaba işleri yapan kişiler mi?' 'Evet,' dedi Joyce. 'Dev insanlardı onlar, ama cinsel yönden cılızdı-

lar. *Das Rheingold*'daki Fasolt ile Fafner da o soydandırlar ve müziğin anlattığınca cinsel açıdan zayıftırlar. Sir Lout'umuzun ağzında diş yerine kayalar vardır. Söylediklerisyse anlaşılmaz.'" (*JJMU*, s. 52). Bu konuşma, Sir Lout'un Joyce'un kendi kurgusu olduğunu gösteriyor, ama buna kasın nazarıyla bakılamaz. Son tümceye gelince: *King Lear*'da (*Kral Lear*, III, iv, 187) Deli Tom der ki: "Çocuk Rowland karanlık kuleye vardı. / Sözcükleri sakindi,—Fi, fo ve fam, / Burnuma bir İngilizin kokusu geliyor.'" Ancak, bu sözlerin orijinali bu değildir, çok daha gerilere, manzum bir halk masalına dayanır.

76.357 – İKİ MERYEMLER – İki "Meryem"ler (Mecdelli Meryem ve Küçük Yakub ile Yoses'in annesi Meryem) İncil'in çeşitli yerlerinde birlikte anılır: Matta 27:56 ve 61; Matta 28:1; Markos 15:47; ve Markos 16:1. Avustralya argosunda "Mary" yerli bir kadın anlamına gelir (*OED*).

76.357-8 – SAZLIKLARIN ARASINDA, GÖZLERDEN IRAK GİZLEMİŞLER ONU – Musa'nın anası tarafından gizlenişine bir gönderme. Eski Ahit'in 2. Kitabı Çıkış'a göre (2:3), "Artık onu saklamayınca, onu sazdan bir sandığa koydu; sonra onu balçık ve ziftle sıvayıp çocuğu içine koydu; sandığı nehrin kıyısındaki sazların içine bıraktı."

76.358 – CE'E. SİZİ GÖRDÜM – Hodgart ve Worthington bunun, Scanlan'ın "Peekaboo"suna bir gönderme olduğunu ileri sürürler. Amerikalı şarkı yazarı William J. Scanlan (doğumu 1856), ilk kez 1881'de *Friend and Foe* (Dost ve Düşman) adlı gösterisinde çalınan ve oldukça popüler olan, bu adda bir şarkı yazmıştır. Ancak, bu sözcüklerle başlayan birçok çocuk şarkısı ve tekerlemeye de gönderme yapılmış olabilir.

76.360 – LOCHLANNLAR – İrlanda dilinde, yaklaşık 787 yılında İrlanda'yı işgal eden ilk İskandinavya akıncıları Norveçlilere verilen ad. Daha sonraki akıncılar, göğüslerinde metal zırhlar, boyunlarına asılı baltalar ve başlarında tulgalarla, Danimarka Vikingleriydi.

76.362 – MALACHI ALTIN GERDANLIĞINI TAKARKEN – Thomas Moore'un (1779-1852) *"Let Erin Remember the Days of Old"*undan (İrlanda Eski Günlerini Hatırlasın): "İrlanda eski günlerini hatırlasın / Bir zamanlar vefasız gençleri etmişti onu düşmana teslim; / Malachi altın gerdanlığını takarken / Kibirli istilacılardan kazandığı; / Ve onun kralları, açmışlar yeşil bayraklarını, / Kırmızı Dal Şövalyelerini tehlikeye attıklarında / Bir zamanlar batı dünyasının değerli zümrüt taşı / Bir yabancının tacına takıldığında." İrlanda'nın ulu kralı Malachy (948-1022), onuncu ve on birinci yüzyıldaki savaşlarda İskandinav istilacılarının yenilip İrlanda'dan kovulmasında önemli rol oynamıştı. Malachy, yenilgiye uğrattığı Danimarkalı reisin "Tomar"mı alıp kendi boynuna geçirmişti.

76.363-4 – DANİMARKA VİKİNGLERİ ... BURMA METAL GERDANLIKLARIYLA – Eski Galyalılar, Britanyalılar ve İrlandalılar, burma metal gerdanlıklar takarlardı. İrlanda'yı istila eden Danimarkalılar ise, gövde zırhları ve tulgalı miğferler giyerek İrlandalılara üstünlük sağlarlardı. Danimarkalılar, ayrıca, İrlandalıların "lacivert" ya da "mavi zırh" dedikleri bir elbise giyerlerdi ki, göğüslerini savaş-baltalarından armalar süslerdi—baltalardan oluşan bir gerdanlık gibi.

76.364-9 – KIZGIN ÖĞLE SAATİNDE KARAYA ... HA BİRE DOĞRUYORLAR – 1331'de Dublin büyük bir açlık içindeyken, "şaşılacak derecede büyük bir balina sürüsü Liffey'in ağzına yakın Dodder'in ağzına vurmuştu. Her biri 10-15 metreyi bulan bu balinalar öyle dolgun idiler ki, birinin bir yanında duran bir kimse, öteki yanda duran birini göremiyordu. Bu balinalardan 200'e yakını insanlar tarafından öldürülmüştü" (Thom's 1904; s. 2092).

76.369 – AÇLIK, VEBA, KIYIM – Açlık için bir önceki nota bkz. Veba: Kara Veba'nın Avrupa'daki başlıca salgını 1334 ve 1351 yılları arasında meydana geldi. Thom's 1904'ün "Dublin Olayları" bölümünde, 1348 yılında "dünyanın birçok bölgesinde salgın halinde hüküm süren büyük bir öldürücü has-

talık Dublin'de çok sayıda insanın ölümüne yol açmıştı" (s. 2092). Kimi yetkililere göre, Bruce istilasında (1314-18) zaten ayırt edilmeksizin katledilerek perişan olan İrlanda nüfusu, bunu izleyen uzun süreli anarşi (bkz.: 76.378n) yüzünden de büyük kayıplar vermiş, on dördüncü yüzyılın ikinci yarısında yarı yarıya tükenmiştir.

76.370-2 – DONMUŞ LIFFEY ÜZERİNDE ... REÇİNE ATEŞLERİNİN İÇİNDE – 1338 yılında "Aralık başından Şubat başına kadar süren şiddetli bir don olmuş, buz tutan Liffey'in üzerinde halk futbol oynayıp, buz üzerinde ateşler yakmıştı" ((Thom's 1904; s. 2096).

76.372 – KİMSEYLE KONUŞMADIM: KİMSE DE BENİMLE – Şu İngiliz halk türküsü biçeminde: "Bir Neşeli Miller vardı / Dee Nehri'nin orada ... Kimseyle ilgilenmem, yo, asla / Kimse de beni sormaz."

76.374-5 – ORDA ÖYLECE KALDIM ... SUSKUN, HAVLAMA SESİYLE SİNMİŞ – Stephen kendisini, tanrıça Diana'yı derede yıkanırken çıplak gören Aktaion olarak hayal eder. Bu yüzden Diana bir geyiğe dönüşmüş, Aktaion da elli köpeğini onun üzerine sürmüştür. Geyik ya da karaca, geleneksel olarak özün gizlenen sırrının simgesidir

76.375 – TERRIBILIA MILITANS – Latince: Dehşet verici şeyler üzerinde düşünceye dalma.

76.376 – KADERİN BİR OYUNBAZI – *Anthony and Cleopatra*'da (V, ii, 2) Cleopatra, "Sezar olmak önemsiz. / Fortune olmadığından, kendisi Fortune'un uşağından başka bir şey değil. / Onun iradesinin bir elçisi." *"Knave"* sözcüğü, uşak, düzenbaz, hilekâr anlamlarına geliyor.

76.378 – BRUCE'UN ERKEK KARDEŞİ – Edward Bruce (ö. 1318), Robert the Bruce'un (1274-1329) kardeşi. Robert, İskoçya'nın kralıydı (1306-29), ve krallığı döneminde İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştı. Edward, Bannockburn çarpışmasından (1314) sonra, İrlanda'yı da İngiltere'den kurtarmak amacıyla İrlanda'yı istila ettiyse de sonunda

başarısız kalmıştı. Edward, Kuzey İrlanda kralı seçilmiş ve sonraları İrlandalılarca öldürülmüştü.

76.378-9 – THOMAS FITZGERALD, İPEK ŞÖVALYE – Lord Thomas Fitzgerald, onuncu Kildare Kontu (ö. 1537) "İpek Thomas" diye anılırdı.

76.380 – YORK'UN HARAMZADESİ PERKIN WARBECK – Perkin Warbeck (1474-99) uzun yıllar boyunca, York Dükü IV. Edward'ın iki oğlundan biri olan ve 1483'te III. Richard'ın buyruğuyla öldürülen Richard olduğunu iddia eden ve asalet unvanı taşımayan biriydi.

76.381 – LAMBERT SIMNEL – Lambert Simnel (~1475-~1537), çocukluğundan başlayarak William Symonds adlı bir papaz tarafından bir prens gibi yetiştirilen ve asalet unvanı taşımayan biriydi. Simnel, Clarence Dükü'nün oğlu Warwick Kontu Edward olduğunu iddia etmiş, gerçekten de 1487'de VI. Edward olarak taç giymiş, ardından VII. Henry tarafından bir çarpışmada yenilmiş, ve Henry, Simnel'i, kraliyet mutfağında bir aşçı yamağı olarak kullanmıştır.

76.382 – KRAL OĞLU HEPSİ DE – Bkz.: 61.318n.

76.383 – TAHTTA HAK İDDİA EDENLERİN CENNETİ – Yani, on beşinci yüzyılda İngiltere tahtında hak iddia eden Yorkistleri ve 1688'den 1745'e dek de Stuartçıları destekleyen İrlanda.

76.383 – O Mulligan.

76.385-6 – OR SAN MICHELE'DE GUIDO'YLA ... KENDİ EVLERİNDEYDİLER. EVİ – Boccaccio'nun (1313-75) *Decameron*'u (Gün 6, öykü 9) biçeminde. Floransalı bir şair ve Dante'nin arkadaşı olan Guido Cavalcanti (~1259-~1300), Floransa'daki San Michele Kilisesi'nden San Giovanni Kilisesi'ne gider; orada tanıdıkları onu mezarlıkta kara kara düşünürken görürler ve, "Haydi gidelim de ona musallat olalım," derler. Sonra, Guido'ya şöyle söylerler: "Guido, sen bize katılmıyorsun; ama, Tanrı diye bir şey olmadığını keşfettiğin zaman ne yapacaksın?" Guido yanıtlar: "Beyler, beni evinizde

istediğiniz gibi kullanabilirsiniz." Guido oradan ayrılınca, onunla alay edenlerden biri sonunda Guido'nun ince paylamasını anlar: Çünkü o, onlara, kendi evlerinde kendisine istedikleri şeyi söyleyebileceklerini belirtmişti. İçinde bulundukları ev ise, Ölüm'ün evidir. Stephen'in burada eksik bıraktığı sözcük, "Ölüm'ün Evi"ndeki "Ölüm"dür.

76.388 – NATÜRLICH – Almanca: "elbette."

77.413 – HER DOKUZUNCUSU – Bir inanca göre, her dokuzuncu dalga, öbürlerinden daha büyük olur.

78.438-9 – BİR ŞEY GÖMDÜ ORAYA, BÜYÜKANNESİNİ – Bkz.: 56.118-23n.

78.441 – BİR LEOPAR, ZİNA ÜRÜNÜ BİR PANTER – John de Trevisa, *Bartholomeus (de Glanvilla) De Proprietatibus Rerum* 18:66 (çevirisi 1398) adlı yapıtında der ki: Leopardus zalim bir canavardır ve bir leoparla bir aslanın zinasının ürünüdür" (*Oxford English Dictionary*'de alıntılanmıştır).

78.444 – HARUN EL REŞİT – Harun el Reşit (763-809), görkemli sarayıyla ünlü bir Bağdat halifesiydi. *Bin Bir Gece Masalları*'nın birçoğu onun döneminde geçer.

78.446-7 – ELİNDEKİ KAVUNU YÜZÜME DOĞRU TUTMUŞTU. GÜLÜMSEYEREK: KAYMAKKOKUSU MEYVENİN – Bkz.: 91.250n; 258.1391-3n.

78.449 – KIZIL TENLİ KIPTİLER – Bir zamanlar, Mısırlı oldukları düşünülen Çingeneler. İzleyen satırlarda, Stephen, Çingeneceyi on yedinci yüzyıl tekerlemesiyle ilişkilendiriyor.

78.464-7 – ELLERİN BEMBEYAZ, DUDAKLARIN ... KARILIP ÖPÜŞELİM GECENİN – Bu dört dize, Richard Head'in, *"The Canting Academy"*sindeki (Tekerleme Akademisi)" The Rogue's Delight in Praise of His Strolling Mort"unun (Çapkın Serserinin Kırınan Aşüftesine Keyifli Övgüsü) ikinci kıtasının tıpkısıdır. 78.456'da geçen "Romeville" sözcüğü, yedinci dizede geçer.

78.468-9 – ŞİŞGÖBEK AQUINAS BUNU MARAZİ ... FRATE PORCOSPINO – Şişgöbek Aquinas: St. Thomas Aquinas'ın göbeği öyle büyükmüş ki, oturduğu masanın onun önündeki bölümü göbeği sığsın diye kesilirmiş. Marazi hazlar: İnsanın zihnini kötü düşüncelerde tutma günahı. St. Thomas Aquinas'ın *Summa Theologica*'sına bkz. (Query 31, article 2, ve Query 74, article 6). *Frate porcospino:* İtalyanca: "oklukirpi keşiş" ya da "Birader Oklukirpi"; yani, Aquinas'ın savı dikenli ve karşı koyulması güçtür.

78.469-70 – CENNETTEN KOVULMADAN ... AMA SEFİH DEĞİLDİ – Cennetten kovulmadan önce Âdem'in, şehvete kapılmaksızın seviştiği söylenir.

79.475 – HAMLET ŞAPKAMA – Bu, açıkça, *Hamlet*'teki (IV, v, 25) Ophelia'nın şarkısının bir anıştırmasıdır. Bkz.: 82.599-600n.

79.475-6 – ŞURACIKTA OTURURKEN BİRDEN ÇIRILÇIPLAK OLUVERSEYDİM – Bu bağlamda, bu tümce, Kral Claudius'un krallığı üzerinde "çırılçıplak oturmuş" olmasına bağlanabilir. Danimarka'dan deniz yolculuğu yaparak dönen Hamlet, Claudius'a yazdığı mektupta, "Haşmetli kralım, krallığınızın üzerinde çırılçıplak oturmakta olduğumu bileceksiniz" der (*Hamlet*, IV, vii, 43-44).

79.477 – GÜNEŞİN ALEV ALEV YANAN KILICI – Ulrich Schneider'e göre bu, Tanrı'nın, Âdem ile Havva'yı Cennet'ten kovduktan sonra Cennet'in dışına yerleştirdiği alevli kılıcı anıştırmaktadır. Tekvin 3:24 der ki, "Öylece adamı dışarıya sürdü; ve Cennetin doğusuna Melekleri, ve hayat ağacının yolunu korumak için her yana dönen alevli bir kılıcı yerleştirdi."

79.478-80 – SIRTINDA YÜKÜYLE KADIN ... HEMCİLEYİN TRASCINE EYLEMEKTE – Buradaki eylemlerin hepsi eşanlamlıdır; sırasıyla: *trudge* = ağır ağır ilerlemek: İngilizce (Anglo-Sakson kökenli), *shlepp*: Almanca, *train:* Fransızca, *drag* = yayan yapıldak gitmek (Anglo-Sakson kökenli), *trascine:* İtalyanca. Buradaki gönderme, Cennet'ten kovulan

Havva'nın "keder" yükünün "büyük ölçüde artması"dır (Tekvin 3:16).

79.483 – MERHABA SEN, AYIN HİZMETKÂRI – Luka 1:38'de Meryem'in haberci meleğe, "Merhaba sen, Tanrı'nın hizmetkârı" demesinin değişik bir biçimi.

79.483-4 – UYKUSUNDA, BİR ISLAK İM ... KALKMASINI FISILDAR – William Schutte bunu, Horatio'nun ayı "Etkisinin üzerinde Neptün'ün imparatorluğunun durduğu / nemli yıldız" (*Hamlet*, I, i, 118-19) diye betimlemesine bağlar.

79.485-6 – OMNIS CARO AD TE VENIET – Latince: "Bütün yaratıklar sana gelecek"; bunu diyen Mezmurlardan 65:2. Katolik kilise ayinlerinde söylenir.

79.486-8 – FIRTINANIN İÇİNDEN GÖZLERİ ... ÖPEREK EMMEYE ONUN AĞZINI – Douglas Hyde'm İrlanda dilinden çevirdiği ve "Love Songs of Connacht"ta (Connacht'm Aşk Şarkıları [Dublin, 1906]) içerilen "My Grief on the Sea" şarkısının ağdalı bir biçimi.

79.489 – TABLETLERİM – *Hamlet*'te (I, v, 107), Hamlet'in Claudius'u düşünerek söylediği "My tables—" sözüne gönderme.

79.492-3 – AĞZIYLA ONUN MAAMMINI. MAAMM, HERŞEYRAHİMHANESİEHRAM – S. Gilbert (*JJU*, s. 133), Shakespeare'de (*Romeo and Juliet*, II, iii, 9-10) ve Blake'te (*The Gates of Paradise*'te [Cennetin Kapıları] II, 43-48), benzer satırlara rastladığını belirtir.

79.503 – CASSIOPIA ÜÇGENİ –'Göze çarpmayan Koltuk adlı bir takımyıldız. Bkz.: 250.1078-9n.

79.503-4 – AYDINLIĞIN İÇİNDE IŞIYAN KARANLIK – Yuhanna'nın (I:5) anlattığı aydınlıkla karanlığın rollerinin tersine çevrilişi. Bkz.: 57.183-4n.

79.504 – ELİNDE KÂHİN ASASI – Eski Roma'da kuşlara bakarak kehanette bulunan falcı. Stephen, "kehanet amacıyla kuşlara bakardı" *Portrait* 5:C. (bkz.: 258.1390-1n.)

79.508-9 – BİÇİMİMİN BİÇİMİ – Bkz.: 55.89-91n.

79.509-10 – YAZDIĞIN BU SÖZCÜKLERİ KİM NEREDEN BİLECEK – Yanıt: 428.1493-4.

79.510 – AK BİR YÜZEYDEKİ İMLER – Yalnızca yazılı kâğıt değil, gökteki kuşlar da kâhinin onları gördüğü biçimde).

79.511 – CLOYNE PİSKOPOSU – İrlandalı idealist felsefeci George Berkeley (1685-1753), 1734'te Cloyne Protestan Piskoposu oldu. Peder W. T. Noon, Stephen'in Berkeley'i anıştırmasının, "onun deniz kıyısında dolaşırken yaptığı kendi optik deneyimlerinden kaynaklandığını, ve Joyce'un, Berkeley'in tüm duyusal niteliklerin 'insanın zihninde' olduğunu kanıtlamaya *çalıştığı 'Essay toward a New Theory of Vision'*ını (Yeni bir Görme Kuramı üzerinde Deneme) bildiğini" söyler. (JA, s. 113)

79.511-2 – TAPINAK TÜLÜNÜ BAŞLIĞINDAN ÇIKARDI – Çıkış'ta (26:31-35), tapınak tülünün, dış "kutsal mekân" ile (tülün arkasındaki) "en kutsal" arasındaki çok renkli perde işlevini gördüğü, anlatılır. Ve bu tül, İsa'nın ölüm anında tepeden en alta doğru yırtılarak ikiye ayrılmıştı (Matta 27:51). Berkeley, *The Theory of Vision*'ında (Görme Kuramı [Londra, 1733]) "Görme, Doğanın yaratıcısının Dilidir" der; yani, görülebilen dünya, üzerinde imler olan bir perde gibidir, Tanrı'nın, görülmesi için değil de, okunması ve düşünülmesi için sunduğu bir perde. Böylece, perde üzerindeki imlere, insanın zihninden (kafasından ya da başlığından) çıkardığı şeyler olarak bakılabilir.

80.522-3 – KAÇINILMAZ GÖRSELLİĞİN KAÇINILMAZ KİPLİĞİNE – Bkz.: 67.1n.

80.530 – PIUTTOSTO – İtalyanca: "oldukça."

80.533-4 – HERKESİN BİLDİĞİ O SÖZCÜK NEYDİ – Bkz.: 235.487n ve 235.487-8n.

80.539 – ET VIDIT DEUS. ET ERANT VALDE BONA – Tekvin 1:31: "Ve Tanrı yaptığı her şeyi gördü, ve, işte, çok iyiydi."

80.542 – BU SAHNENİN ATEŞİ BENİ DE ... PAN'IN SAATİ, DİREYSEL ÖĞLEN – Bu, *Odysseia*'nın 4. Kitabında Proteus'un Menelaos'ça öğle zamanı tutsak edilmesini anıştırır. W. Y. Tindall, bunun, Mallarmé'ın *"Afternoon of a Faun"*undan (Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrası [*RG*, s. 149]) esinlendiği söyler.

80.546 – İÇİNE DERT OLMASIN – W. B. Yeats'ten; bkz.: 37.266-9n.

80.548 – NEBENEINANDER – Bkz.: 67.15-7n.

80.551-2 – TIENS, QUEL PETIT PIED – Fransızca: "Şuna bak, ne küçük ayak!"

80.552-3 – WILDE'IN, ADINI TELAFFUZ DAHİ ETMEKTEN ÇEKİNDİĞİ AŞKI – Oscar Wilde'ın arkadaşı Lord Alfred Douglas, "The Debate of Two Loves" (İki Aşkın Tartışısı) adlı bir şiirinde, "Adını telaffuz dahi etmekten çekindiğim aşkım, ben," der. H. Howarth'ın, *"The Joycean Comedy: Wilde, Jonson and Others"* başlıklı yazısına bkz. (*JJM* II, s. 184). 1895'te, Wilde, kendisini eşcinsellikle suçlayan kimseye karşı açtığı bir davada, bu tümceyle ne demek istediği sorulduğunda şu yanıtı vermiştir: "'Adı telaffuz dahi edilmekten çekinilen aşk', yüzyılımızda, yaşlı bir kimsenin genç bir adama duyduğu şeyin, David ve Jonathan örneğindeki gibi, pek büyük bir sevgidir. ... Saf ve mükemmel olan derin, tinsel bir muhabbettir. ... Bunda doğal olmayan hiçbir şey yoktur. Bu sevgi entelektüeldir, ve yaşlı bir adamda entelektüellik varsa, genç bir adamda da yaşamın tüm sevinci, umudu ve ışıklılığı varsa, buna sıkça rastlanır."

81.566 – KÜLOTLARINI ÇEKTİKLERİ – Bkz.: 41.428-30n.

81.571 – EREN AMBROSE – Saint Ambrose (340?-397), kilise müziği besteleriyle ünlü Milano Piskoposuydu.

81.573 – DIEBUS AC NOCTIBUS INIURIAS PATIENS INGEMISCIT – Latince: "gündüz ve gece (Yaratılış) hataları yüzünden inleyip durur" (St. Ambrose'un *Commentary on Romans*'ındaki ([*Kitabı Mukaddes*'teki] Romalılar üzerinde Açımlamalar;

80:22) şu tümceden: "Zira biliyoruz ki bütün yaratılış hep birlikte şimdiye dek inleyip sıkıntı çekmektedir."

81.575-6 – SARAYLARINDA SUDAN AĞINI ÇEKEN IŞIL IŞIL ÇIPLAK BİR KADINI – John Dryden (1631-1700), *Mac Flecknoe*'de (1682), Londra'daki Barbican "genelevlerini" betimler: "Şehvetli aşkların, ve kirletilmiş sevinçlerin sahneleri / Vâsi kâşânelerini ana-fahişelerin çevirdiği, / Ve, aldırmaksızın bekçilere, sessiz uykularında" (71.-73. dizeler). Abraham Cowley (1618-67), bu dizeleri, *Kitabı Mukaddes*'e ilişkin bitirilmemiş destanı Davideis'te (1656) şöyle yansılar: "Vâsi kâşânelerini Ana-Suların çevirdiği, / Ve, aldırmaksızın Ay'a, Sessiz uykularında."

81.577-8 – TAM BEŞ KULAÇ DİBİNDE BABAN YATIYOR SENİN – *The Tempest*'te (I, ii, 397), Ariel'in şarkısının birinci dizesi. Bkz.: 81.594/82.595n.

81.579 – DUBLIN KUMSALINDA KABARMA – Thom's'un (1904), gelgit tablosunda kullandığı ifade (s.5 ve izleyen sayfaları).

81.583 – SUDAN ÖRTÜNÜN ALTINA BATMIŞTI – Milton'un *Lycidas*'ının 167. dizesi. Bkz.: 55.77-9n.

81.587-8 – TANRI DÖNÜŞÜR OLUR İNSAN ... BERNAK KAZI OLUR KUŞTÜYÜYATAK – S. Gilbert, "bu kabalacı metempsychosisin (ruhun bir bedenden ötekine geçişi) bir belitinin değişik bir biçimidir (ayrıca, canlı özdeklerin çok yönlü yitişi ve akışının bir anıştırmasıdır): 'bir taş bir bitki haline gelir, bir bitki bir hayvana, bir hayvan bir insana, bir insan bir tine, bir tin de bir tanrıya dönüşür'" der (*JJU*, s. 128). Stephen'in bu düşüncesi, Hamlet'in, İskender'in soylu tozlarını ararken, sonunda onun bir fıçı ağzının tıkacı olduğunu bulgulamasına benzer (*Hamlet*, V, i, 225 ve izleyen sayfalar); "kuştüyüyatak dağı", Dublin'in güneyindeki Featherbed Mountain'dır.

81.593 – BİR DENİZDÖNÜŞÜMÜ BU – *The Tempest*'te (I, ii, 397) Ariel şarkısında der ki: "Hiçbir yanı solmamış / Bir deniz-

dönüşümünden çektiği acı dışında / Dolgunca ve yabansılaşmış." Ariel bu şarkıyı, boğulduğu sanılan, ama hiçbir zarar görmeyen Alonso için söyler.

81.593-4 – DENİZÖLÜMÜ – Tiresias'ın Odysseus'un öleceğine ilişkin kehaneti: "denizde bir ölüm, şu sisin eli gibi yumuşak" (*Odysseia*, 11:134-5).

81.594/82.595 – KOCA DERYA BABAMIZ – Homeros yapıtlarında Proteus'un sıfatı.

82.595 – PRIX DE PARIS – Fransızca: "Paris Büyük Ödülü" (Paris at yarışları takviminin en görkemli olayı; 1904'te ödül 250.000 franktı). Stephen burada "Paris ödülü" sözcükleriyle oynuyor, çünkü Paris, altın elmayı Aphrodite'ye vererek Troya savaşını başlatmış, ve sonunda Odysseus'un "deniz ölümü" olasılığıyla karşılaşmasına yol açmıştı. Fritz Senn'e göre, buradaki Paris, ödülü Helena olan Troyalı Paris'tir. Senn der ki: "Yunan söylencelerinden birinin Stesichorus'a bağlanan yorumunda, Troya'ya giderken Paris'e Helena'nın yalnızca hayaleti eşlik etmiş, kendisi ise Mısır'da Kral Proteus ile ve ona sadık olarak kalmıştır." (*JJQ*, I, 64).

82.595-6 – TAKLİTLERİNDEN SAKININ. BİR KEZ DENEMENİZ LAZIM – Bu reklamcılık sloganları, *Prix de Paris* sözünün aynı zamanda bir ticaret-fuarı ödülü olduğunu, ve bir imalatçının ürününün promosyonunda bundan yararlanabileceğini akla getiriyor.

82.597 – ÇOK SUSADIM – İsa'nın, çarmıha gerildiği zaman söylediği bir söz (Yuhanna, 19:28).

82.598-9 – APAYDINLIK ÇAKIYOR, MAĞRUR ŞİMŞEĞİ ANLIĞIN – Lucifer (Sabah Yıldızı ya da Şeytan), ışığın taşıyıcısı, böylece "apaydınlık" anlamına geliyor. Fırtına (bkz.: 82.598), çarmıha germeden sonraki tufanla anıştırılıyor; ayrıca, fırtına da, Şeytan'ın düşüşünü anlatıyor.

82.599 – LUCIFER, DICO, QUI NESCIT OCCASUM – Latince: "Batmak bilmeyen Sabah Yıldızı, diyorum." Stephen bu tümceyi, Kutsal Cumartesi (bir ışık yortusu, ve bir vaftiz suyu

ile vaftizin kendisinin yortusu olan) Paskalya yortusu arifesi için yapılan Katolik töreninden ödünç alıyor. Tümce, yükselen İsa'nın ışığının selamlandığı *Exultet*'in sonuna doğru paskalya şamdanına bir övgü şarkısında geçer. Ne var ki, burada bir belirsizlik vardır: çünkü Sabah Yıldızı kimi zaman İsa'yı simgeler ("Ben [İsa]... parlak Sabah Yıldızı'yım" [Vahiy Kitabı 22:16]); kimi zaman da Şeytan'ı (Cennet'ten nasıl düştün ey Lucifer, sabahın oğlu" [İşaya 14:12]).

82.599-600 – KAVKIMSI ŞAPKAMLA ASAM, BİR DE ONUN EDİK ÇARIĞIM – *Hamlet*'teki (IV, v, 25) Ophelia'nın şarkısında der ki: "Gerçek aşkını nasıl anlayım / Başka birisinden? / Kavkımsı şapkasından ve asasından / Ve edik çarığından." Bkz.: 79.475n.

82.605-6 – BÜTÜN O MUTLU YENİ SENELER ARASINDA ... NAY NAY HOPTİRİ NAY – Lord Alfred Tennyson'un "The May Queen"inden (1833). Birinci dize: "Seslenip beni erken kaldırasın, erken kaldırasın anneciğim; / Yarın tüm sevinçli Yeni Yılların en mutlu günü olacak; / Tüm sevinçli Yeni Yılların, anne, en çılgın, en neşeli günü; / Çünkü Mayıs Kraliçesi olacağım, anne, Mayıs Kraliçesi olacağım." Bu şiir, Dempster tarafından bestelenmiş, ve şarkının adı, "Beni Erken kaldır, Anneciğim (Çünkü Mayıs Kraliçesi Olacağım)" biçimini almıştır.

82.606 – ÇİMEN TENNYSON, ÇELEBİ OZAN – *Lawn tennis* (= çimen tenisi), kortlarda oynanan zorlu tenisin çok daha hafif, "kibar" bir türüydü. Lord Alfred Tennyson (1809-92), Kraliçe Viktorya döneminin, Wordsworth'tan sonraki saray resmi "büyük şair"iydi. Son yıllarında şöhretinin hızla düşmesine karşın, büyük bir şair olarak önemi son yıllarda yeniden kabul edilmiştir.

82.606 – GIÀ – İtalyanca: "Haydi, gidelim."

82.606-7 – SARI DİŞLİ MORUK CADALOZUN ŞEREFİNE – Bkz.: 74.276n.

82.607-8 – MÖSYÖ DRUMONT'UN – Bkz.: 74.274n.

82.608-11 – DİŞLERİM BERBAT DURUMDA ... YOKSA BAŞKA BİR ANLAMI MI VAR – Dişler, "ilkel saldırı silahlarıdır"; bu nedenle, onların yitirilmesi ya da çürümeleri, "kastrasyon ya da yaşamda başarısızlık, ya da ketlenme korkusunu simgeler" (J. E. Cirlot, *A Dictionary of Symbols* = Simgeler Sözlüğü, çeviren Jack Sage [New York, 1972], s. 332). Dişsiz Kinch, Süpermen: bkz.: 51.809n. Burada, Stephen'in diş sorunları, Nietsche'nin *Übermensch*'ine bir anıştırmayla bağlanıyor.

82.616 – PEŞİNİ NİGÂH EYLEDİ – Armacılık dilinde: "*rere regardant* = başı çevrilmiş durumda, omzunun üzerinden bakarak."

82.616-9 – YELKENLERİ GURCATALARINA ... ÜÇDİREKLİ, SESSİZ BİR GEMİ – *Rosevean* uskunası, 16 Haziran 1904'te *Freeman's Journal* gazetesinin "Shipping News" (Nakliye Haberleri) köşesinde, "Bridgewater'dan tuğla yüklü" iletisini duyurmuştu. Bkz.: 292.1276-7n ve 667.507-8. Yelkenleri gurcatalarına haçvari istinga edilmiş ... üçdirekli: üç haçvari direk, İsa'nın çarmıha gerildiği Calvary Hill'i çağrıştırıyor; "Onunla birlikte çarmıha gerilen iki de hırsız vardı, biri sağında, biri solunda" (Matta 27:38).

ANABÖLÜM II:
ULYSSES'İN GEZİNTİLERİ
83-652.5390

Bölüm 4:
Kalypso, 85.1 / 101.646

Odysseia'nın 5. Kitabında, Odysseus'un, "denizin ortasında"ki (çevirenler buna "denizin göbeği" demişlerdir *omphalos*'a bkz.: 36.199n) Ogygia adasında tanrıça Kalypso'nun (ki "Gizleyici" anlamına gelen bir addır) kölesi olduğunu görürüz. Athena, Odysseus'u kurtarmak amacıyla Zeus'a başvurur; Zeus da Hermes'i, Odysseus'un yolculuğunu sürdürüp İthaka'ya ve ordaki halkına dönebilmesi için onu azat etmesini söylemesi amacıyla, Kalypso'ya gönderir. Bu arada Odysseus yedi yıldır adada köleliğinin yasını tutmakta ve yurdunu özlemektedir. Kalypso, Odysseus'un karşı çıkmasına rağmen, her gece onunla yatmayı sürdürmektedir. Kalypso, Hermes'e söz vererek, Odysseus'u sağ salim yurduna göndereceğini söyler. Odysseus yolculuğa hazırlanır ve yola çıkar, ne var ki Poseidon'un nefreti bir kez daha fırtına habercisi bulutlar biçiminde onun önünü keser. Athena araya girerek fırtınaları yatıştırır ve Odysseus'u "kendine hâkim olma yetisi"yle güçlendirir.

Zaman: Öğleden önce 8:00, Perşembe, 16 Haziran 1904. Sahne: Leopold Bloom'un, Dublin'in kuzeybatısındaki 7 Eccles Street'teki evi. Bu ev, sokağın kuzey yanındaki bodrumlu üç-katlık sıra evlerden biriydi. Eccles Street, 1904'te, şimdiki gibi bakımsız değil, tamamıyla orta sınıfın oturduğu sakin ve saygın bir semtti. Bu sokak, adını, İrlandalı seçkin editör ve Shakespeare oyunları yorumcusu Ambrose Eccles'i (ö. 1809) de içeren aileden almıştır. Organ: Böbrek*; Sanat: Ekonomi (yararlı ev idaresi sanatı); Renk: Turuncu; Simge: Orman Perisi; Teknik: Anlatı (olgun). Karşılıklar: Kalypso—Orman Perisi (Bloom'un karyolasının üzerindeki Orman Perisinin Banyosu resmi); Geri Çağırma: (Nestor'un Odysseus'un geri çağrılması için gönderilmesi)—Dlugacz; İthaka—Sion.

Linati şemasının Kişiler listesinde, "(Penelope 'karı'), Ulysses, Callidike" içerilir, ama karşılıkları belirtilmez. Öyküdeki Callidike, Odysseus'un *Odysseia*'nın bitimi sonrasındaki yolculukları sırasında (~İ.Ö. 568'de başarıya ulaşan ozan Kyrene'li Eugammon'un *Telegonia*'sının yitirilen devam bölümünde) evlendiği Thesprotia kraliçesidir. Orman Perisi'ne ek olarak sıralanan Simgeler: Vajina, Sürgün, Aile, tutsak durumdaki İsrail.

* Eski Yahudi dinsel törenlerinde, Yehova'ya sunulmak üzere yakılan armağanlar arasında, böbrek özel bir yer tutardı.

§5.1 – LEOPOLD – "Halkın prensi" anlamına gelir ve "Kuzeytacı takımyıldızı" altında doğanları belirtir: doymazlık, güzellik, ağırbaşlılık, egemenlik, sonsuz yaşam, görkem, iyi talih, tarih, onur, yargı, ve dişilik ilkesini simgeler.

§7.75 – KISA BİR VURUŞLA – Yani, arttırmacı, Tweedy'nin lehine arttırmayı kısa kesmiş.

§7.76 – PLEVNE'DE – Plevne, Bulgaristan'ın kuzeyinde, 1877-8 Rus-Türk Savaşı'nda, Osman Paşa'nın, 143 gün süren Rus saldırılarına ve kuşatmasına karşı koymasıyla ünlü bir kenttir. Rusların kazandığı bu savaşta İngilizler yansız kalmışlardı, Rusların bu yayılması onların işine de gelmiyordu. Tweedy'nin bu savaşa katılması düşünülemez. Ancak, bu savaş onu çok ilgilendirmiş olabilir. Bloom'un kitaplığında da bu konuda bir kitap yer almaktadır. Bkz.: 761.1514/762.1516.

§7.86 – PATATESİMİZ – Yahudilerin uzun yaşam vereceğine inandıkları için yanlarında taşıdıkları bir tılsım. Cenaze töreni sonrası yemeğinde de patates yemeği sunulur. Patates, İrlandalıların da başlıca besinlerinden biridir. 1845'te başlayan patates bitkisindeki bir hastalık, ülkede kıtlığa yol açmış, açlık nedeniyle nüfus 8,3 milyondan 6,6 milyona düşmüş, Amerika'ya göçler de nüfus düşüşünü hızlandırmıştır. Bkz.: 60.306.

88.120-1 – GÜNEŞİN İZİNDE – Bloom'un kitaplığında da bu konuda bir kitap yer almaktadır.: *In the Track of the Sun: Diary of a Globe Trotter* (bkz.: 762.1525-6).

88.121 – BAŞLIKSAYFASINDA DOĞAN BİR GÜNEŞ – Bloom'un kitabında eksik olan bu sayfada, santur çalan doğulu bir kız resmi vardır. Bkz.: 88.118.

88.122-4 – FREEMAN'DA BAŞYAZININ ... YÜKSELEN BİR ÖZERKLİK GÜNEŞİ – Sinn Fein'in ve *United Irishman* gazetesinin kurucusu Arthur Griffith için bkz.: 73.270n. Bloom, burada, Griffith'e değil de, *Freeman's Journal*'ın, Bank of Ireland'ın arkasında güneş doğarken—ki bu durumda güneşin kuzeybatıdan doğması gerekmektedir—altında da "Ireland a Nation" (İrlanda, bir Ulus) sloganı yazılı amblemine gönderme yapıyor olmalı. (Griffith de, *Freeman's Journal*'ın sahte ulusçu olduğunu düşünürdü.)

89.165-6 – INISHTURK. INISHARK. INISHBOFFIN – "Joyce's Country" (Joyce'un Memleketi) denilen Galway'in küçük bir bölgesinin açıklarında—Atlantik Okyanusu'nda—üç küçük ada.

89.166 – SLIEVE BLOOM – Orta İrlanda'da bir dağ. Slieve, İrlanda dilindeki *sliabh* sözcüğündendir.

90.210 – KAHVERENGİ HAMAİLİNİN PAÇAVRASI ÇIKMIŞ – Kendilerini Bakire Meryem'e tapınmaya adayanların cemiyetine üye olanların giydiği uzun bir giysi.

90.213-4 – KALLAVİ OLSUN İSTERLER – 1904'te, Dublin polislerinin boylarının en azından 1,76 m. olması istenirdi ki, bu da ortalama Dublinlinin boyundan çok daha uzundu.

90.214-5 – AH LÜTFEN, MEMUR BEY, ORMANDA KAYBOLDUM DA – "Ah lütfen, memur bey," ve "ormanda kaybolma" temaları, o zamanların müzikallerinde sıkça geçmekteydi.

90.229 – TÜRK HÜKÜMETİNDEN – Filistin, 1516'dan, Dünya Savaşı'nın sonuna dek Osmanlı İmparatorluğunu'nun bir parçasıydı. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, Theodore Herzl'in (1860-1904) başını çektiği Siyonist hareket, Filistin topraklarını satın alarak Yahudi kolonileri kurmaktaydı. Osmanlılar da buna karşı çıkmıyorlardı.

91.237 – BLEIBTREUSTRASSE 34, BERLİN, W. 15 – Filistin Arazi Geliştirme Şirketi'nin Berlin'deki adresi Bleibtreustrasse 34-35'ti. *Bleibtreu*, Almanca: "sadık kal."

91.250 – KUSURSUZ OLMALI, DEMİŞTİ – Musevi takviminin 7. ayındaki Sukkoth (Çardaklar Bayramı) boyunca İsrailliler çadırlarda yaşarlar, havraya ağaçkavunu götürürlerdi. Kutsal kitaplarda, bu ağaçkavununun yalnızca fiziksel açıdan değil, yetiştirildiği sıradaki yasal, ahlaki ve dinsel koşulların da kusursuz olması gerektiği öğretilirdi. Bkz.: 78.446-7n; 258.1391-3n.

91.255 – SIRTI TIPKI O NORVEÇLİ KAPTANINKİ GİBİ – Ellmann'ın (s. 23) öyküsüne göre, "kambur bir Norveçli kaptan, Dublinli bir terziye (H. J. Kerse) bir elbise ısmarlar. Giysi tamamlandığında. kaptanın bedenine uymaz. Kaptan, terziyi azarlayınca, terzi onun bedenine uyan bir giysi dikilmesinin olanaksız olduğunu söyler." Joyce, bu öyküyü, *Finnegans Wake*'de, özellikle 311. ve izleyen sayfalarda, daha ayrıntılıca kullanmıştır.

91.256-7 – YERDE DE GÖKTEKİ GİBİ – İsa'nın öğrettiği duadan (Matta 6:10; Luka 11:2).

91.268 – ESARETTEN ESARETE – Yahudilerin tarihine bir gönderme.

92.277 – SANDOW EGZERSİZLERİNE – Eugene Sandow'un *Physical Strength and How to Obtain It* (Vücut Kuvveti Nasıl Elde Edilir) adlı kitabı Bloom'un kitaplığında yer alır. Bkz.: 762.1527-8n.

92.280 – TOWERS BATTERSBY NORTH MACARTHUR – Kiralık ve satılık ilanlarıyla dolu dört Dublin emlak bürosu.

93.331-2 – GENÇ ÖĞRENCİ – Alec Bannon. Bkz.: 50.781.

93.332 – SAHİLDEKİ KIZLARI – Harry B. Norris'in yazıp bestelediği bir şarkıya gönderme. Bkz.: 98.519 ve 98.522-3n.

93.339-42 – AH, MILLY BLOOM, CANIMSIN ... DE KATEY KEOGH'UN, YEĞLERİM – İrlandalı şair, romancı, oyun yazarı, ressamı, oymabaskıcı ve bestecisi Samuel Lover'in (1787-1868) dizelerine bir gönderme.

94.370 – LÀ CI DAREM – *Là ci darem la mano*, İtalyanca: "Sonra el ele gideceğiz" (Mozart'ın *Don Giovanni* operasından).

94.370-1 – O GÜZEL AŞK ŞARKILARI – Love's Old Sweet Song. Sözlerini G. Clifton Bingham'm yazdığı, ve James Lyman Molloy'un bestelediği pek popüler şarkı ilk olarak 1884'te İngiltere'de yayımlanmıştı. Bkz.: 106.186-90n.

94.388-9 – VOGLIO E NON VORREI. ACABA ... TELAFFUZ EDİYOR MU: VOGLIO – *Voglio e non vorrei*. İtalyanca: "İstiyorum ama keşke istemeseydim." Bloom, *Don Giovanni* operasında (Bkz.: 94.370n) Zerlina'nın, *Vorrei e non vorrei* (İsterdim de istemezdim de) dizesini yanlış olarak söylüyor.

94.391 – ESKİ YUNAN BEZEKLİ – İ.Ö. yedinci yüzyılda Yunan çömlekçiliğinin Geometrik Dönemi'nde yaygın olan, birbirine geçmiş çizgi ya da şeritlerden oluşan desenlerle ilgili.

95.402 – METEMPSYCHOSIS – "Ruh göçü" anlamına gelen Yunanca bir sözcük.

95.426 – PAUL DE KOCK'UN – Charles Paul de Kock (1794-1871), kitapları tezgâhtar kızlar, kâtiplerle, yani demokratik burjuvaziyle dolu, popüler bir Fransız romancısıdır. Kral VII. Edward dönemi değerlendirilmesine göre: "Onun romanları bayağı iseler de, ahlaksız değildirler."

97.483 – SAHİLDEKİ KIZLAR – Bkz.: 93.332n.

98.517-8, 522-3 – GAMZELİ YANAKLARINDA ... / SAHİLDEKİ GÜZEL KIZLAR – Bkz.: 93.332n.

99.577-8 – JAMES STEPHENS'İN ... DİYORLAR. O'BRIEN – Bloom, James Stephens'in 1865'te Dublin'deki Richmond Cezaevi'nden o dillere destan kaçışını anıştırıyor olmalı. Bkz.: 74.287-9n. Bloom'un sözünü ettiği O'Brien, Stephen'le ilgili iki O'Brien'den biri olmalıdır. Ne var ki, bunların ikisi de, Stephen'in bu kaçışında herhangi bir rol oynamamıştır (William Smith O'Brien [bkz.: 126.262] ya da James Francis Xavier O'Brien [bkz.: 770.1819-20]). Bunların ikisinin de, Ta-

ra Street'teki hamam gişesi görevlisi J. P. O'Brien'le bir ilintisi yoktur.

99.580 – KAYIRGAN – Bloom, Yahudi asıllı Dlugacz'ın, yeni bir vatan kurmaya çalışan Yahudilere yardım çabasını anıştırmaktadır.

100.599 – CASCARA SAGRADA – İspanyolcada "kutsal ağaçkabuğu" anlamına gelir; eczacılıkta, topalak bitkisinin kabuklarından elde edilen bir müshildir.

Bölüm 5:
Nilüfer-Yiyiciler, 102.1 / 119.681

Odysseus, Kalypso'nun adasından kaçtıktan sonra, deniz yoluyla, bugün Korfu adası olduğu genellikle benimsenen Skheria'ya ayak basar (6. Kitap) ve Kral Alkinoos'un sarayında ağırlanır (7. ve 8. Kitaplar); 9. Kitapta, kimliğini Alkinoos'a açıklar ve Troya'dan başlayarak zorlu serüvenlerini ona anlatır. Yolculuğunun başlangıçlarında, bir fırtına, Odysseus ile adamlarını Nilüfer-Yiyiciler (Lotus-Eaters, nilüfer çiçeklerini yiyerek yaşarlar) ülkesine sürükler. Odysseus, su almak için karaya çıkar. Bu arada, kimi adamları konuksever Nilüfer-Yiyiciler'le karşılaşmış, Nilüfer yemiş, adanın yerel güzelliklerine kapılarak kendi ülkelerini unutup, artık hep orada kalma hevesine kapılmışlardır. Odysseus, akılları çelinen adamlarını sürükleyerek gemilerine bindirir ve gene yelken açarlar.

Zaman: Öğleden önce 10:00. Sahne: Bloom, Eccles Street'teki evinden, Liffey'in, ağzı yakınındaki güney yakasında yer alan Sir John Rogerson Quay'e kadar yaklaşık yarım kilometre kadar gitmiştir. Güneye kıvrılarak Westland Row postanesine doğru ilerler (oraya doğruca değil de, gizlice gidiyormuş gibi). Sonra güneybatıya, Leinster Street hamamına doğru döner. Bu gezintileri, bir kenarı yaklaşık 1,2 km. olan bir üçgen içinde yer alır. Organ: Cinsel organlar; Sanat: Bitkibilim-kimya; Renk: Yok; Simge: Aşai Rabbani ayini; Teknik: Narsisizm; Karşılıklar: Nilüfer-Yiyiciler—fayton atları, komünyon ayinine katılanlar, askerler, hadımlar, banyo yapanlar, kriket oyunu izleyicileri.

Linati şemasının Kişiler listesinde, karşılığı verilmeksizin içerilenler: Eurylokhos (Odysseus'un yoldaşlarından biri, Kirke'nin adasına giden keşif kolundan, domuza çevrilmeden geriye dönen tek kişi); Polites (Priamos'un, Akhilleus'un oğlu Pyrrhos—ya da Neoptolemos—tarafından Troya'nın düşüşü sırasında öldürülen oğlu); Ulysses; Nausikaa (Martha Clifford?). Simge olarak şunlar da sıralanır: Ev sahibi, Banyoda Penis, Köpük Çiçeği, İlaçlar, Hadımlık, Yulaf.

102.14 – BETHEL – Tanrıevi (Beth [ev]; el [Tanrı]).

103.40 – DOLCE FAR NIENTE – İtalyanca: "Bir şey yapmadan tatlı tatlı oturmak."

103.41-2 – ON İKİ AYIN ALTISINDA UYURLAR – Homeros-sonrası Yunan mitolojisine göre Nilüfer-Yiyiciler yarım yıl boyunca uyurlardı.

103.44 – DUYARLI BİTKİLER – W. Y. Tindall'a (*RG*, s. 158) göre bu, Shelley'in, "The Sensitive Plant" (Duyarlı Bitki) şiirine bir göndermedir.

104.84-5 – MAUD GONNE'UN, GECELERİ ... İLİŞKİN MEKTUBU – Mayıs ve Haziran 1904'te, Dublin sokaklarındaki İngiliz askerleri sorunu gazetelerde tartışılmıştı. 3 Haziran 1904 tarihli *Freeman's Journal*'da, Mr. Alfred Webb'in, Mr. Maud Gonne MacBride'a, bu soruna ilişkin çabalarından dolayı kendisini öven, bir mektubu yayımlanmıştır.

104.90-1 – BİR İTFAİYECİ YA DA BİR ... FARMASON GİYSİSİYLE, ELBET – Burada, Kral (1901-10) VII. Edward'a gönderme yapılıyor. Edward, 1874'ten, krallığa getirildiği 1901'e kadar İngiltere Masonlarının başkanıydı.

106.159 – ESPRIT DE CORPS – Fransızca: "takım ruhu." Ancak, sözcük oyunuyla "beden ruhu" anlamına da gelebilir.

106.186-90 – ESKİ. / GÜZEL. / AŞK. / ŞARKISI. / AH O ESKİ A-AŞK – Love's Old Sweet Song'a (O Güzel Aşk Şarkıları) anıştırma. Bkz.: 94.370-1n.

108.260 – VOGLIO E NON – Bkz.: 94.388-9n.

108.263 – LÀ CI DAREM LA MANO – Bkz.: 94.370n.

108.269 – NOZ DEĞİL – Kaydırak oyununda yere çizilen çizgilere basan oyuncu "noz" yapmış olur, yani yanar ve oyunu sürdürme hakkını yitirir. Bloom, çocukların çizdiği çizgilere basmadan geçtiği için, "Noz değil" der.

110.338-41 – MARTHA, MARY. O TABLOYU ... CAN KULAĞIYLA DİNLİYORLAR – Martha ile Mary (Meryem), Lazarus'un kız kardeşleriydi. Bu sahneyi betimleyen pek çok tablo varsa da, hiçbiri Bloom'un verdiği ayrıntılara uymamaktadır.

112.402 – KOMŞUM KİM – Avukatın (Luka 10:29), İsa'ya sorduğu soru. İsa, yanıt olarak *"Good Samaritan"* ("İyi Samiriyeli", Merhametli Kimse, Mürüvvetli Adam) meselini anlatır.

112.413 – CORPUS – Latince: "Beden."

113.442 – I.N.R.I – Haç üzerindeki, "Nazarethli (Nasıralı) İsa, Yahudiler Kralı" anlamına gelen Latince, *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum* sözünün baş harfleri.

113.442 – I.H.S – İsa'nın Yunanca kısaltmasının Latince baş harfleri: *Iesus Hominum Salvator* (İsa, İnsanlığın Kurtarıcısı); bir başka yorum da şöyledir: *In Hoc Signo—Vinces* (Bu İşaretle—Fethedeceksin).

113.449 – INVINCIBLES – Invincibles Society (Yenilmezler Cemiyeti) 1881 yılının Aralık ayında Dublin'de kurulan küçük bir gizli örgüttü. Hepsi de Fenianlardan (bkz.: 60.309-10n) oluşan yirmi kadar üyesi vardı, amaçları da, İngiltere'nin baskı politikasını destekleyen ve uygulayan İrlanda hükümeti yetkililerini öldürmekti. 6 Mayıs 1882'de, kimi Invincibles üyeleri yeni atanan Başbakan Lord Frederick'i ve Cavendish'i, ve Dublin Castle'daki T. H. Burke adlı bir müsteşarı öldürdüler. Cinayetler, Dublin'deki Phoenix Park'ta işlenmişti. Anlaşılan, İngiliz tezini destekleyen Burke, onların asıl hedefiydi, Lord Cavendish de Burke'yle birlikte olduğundan, ve suikastçıları tanıyabileceğinden dolayı öldürülmüştü. Bu cinayetler, İrlanda'nın Home Rule (Özerklik) hareketinin gerçekleşmesi umutlarını suya düşürmüştü, çünkü Lord Cavendish, İrlanda'nın amaçlarını, yerine geçtiği William E. (Buckshot) Forster'den (bkz.: 700.1843-4n) çok daha fazla kollayan biriydi. Suikastçılar

1883'de yargılanırken, onlara karşı en önemli tanıt kaynağı, grubun bir üyesi olan ve onları ele veren James Carey'di (1845-83). Carey, Power adıyla, ailesiyle birlikte uzak bir şatoya gizlice gönderilirken gemide öldürülmüştü.

114.476 – QUIS EST HOMO – Latince: "Bu adam kim?" ya da "Kimse var mı?" Stabat Mater'in açılış dizesi.

114.477-8 – MERCADANTE: SON YEDİ SÖZCÜK – İtalyan besteci Giuseppe Saverio Raffaelo Mercadante (1795-1870). *La sette ultime parole* (Hazreti İsa'nın Çarmıhtaki Son Yedi Sözcüğü) adlı oratoryodan. Birinci Söz: "Peder, onları bağışla" (Luka 23:34); ikinci: "Sana derim ki, Bugün benimle cennette olacaksın" (Luka 23:43); üçüncü: "Kadın, oğluna bak" (Yuhanna 19:26); dördüncü: "Tanrım, tanrım, Beni niçin terk ettin?" (Matta 27:46); beşinci: "Susadım" (Yuhanna 19:28); altıncı: "Bitti" (Yuhanna 19:30); yedinci: "Peder, ruhumu senin ellerine emanet ediyorum" (Luka 23:46).

114.480 – PALESTRINA – Bkz.: 49.744-5n.

115.518 – P. P.'YE – Parish Priest'in (Kilise Papazı) baş harfleri.

115.540 – AYDAN GÖRÜNTÜLER – *Glimpses of the moon:* Hamlet'in babasının hayaletiyle konuşurken söylediği bir söz (I, iv, 51-56).

116.561 – FİLOZOF TAŞININ PEŞİNDE – Ortaçağ simyacılığında "filozof taşı", hem metalleri altına çevirdiğine hem de her derde deva olduğuna inanılan gizemli bir nesneydi.

116.566 – AQ. DIST. FOL. LAUR. TE VIRID – *Aq. Dist.* = İmbikten geçmiş su. *Fol. Laur.* = Defne yaprağı. *Te (The) Virid* = Yeşil çay.

117.594 – PEAU D'ESPAGNE – Fransızca: "İspanyol teni."

118.654 – MISIR'IN ÇÖMLEKTEETLERİ – Bkz.: 72.208-9n.

119.671-2 – GEÇİYOR HEP, AKIŞI YAŞAMIN ... PAHA BİÇİLMEEZ HAZİNEMİZ – Sözlerini Edward Fitzball'ın (1792-1873) İrlandalı besteci William Vincent Wallace'ın (1813-65) yazdığı *Maritana* operasından dizeler.

119.674 – BENİM VÜCUDUM BU – İsa'nın şakirtleriyle yediği son yemekteki sözlerinden (Luka 22:19).

Bölüm 6:
Hades, 120.1 / 150.1218

Odysseia'nın 9. kitabında Odysseus, Cicones, Nilüfer-Yiyiciler ve Kyklopların diyarlarındaki serüvenlerini anlatır. 10. Kitapta Odysseus ve adamları, "rüzgârlar kralı" Aiolos'un adasına varırlar. Ardından Laistrygonların diyarında felaketlere uğrarlar ve son olarak da Kirke'nin adasına ulaşırlar. Kirke, Odysseus'un, yolculuğunu sürdürmeden önce ölüler-ülkesi Hades'e inmesini, kör peygamber Teiresias'ın gölgesi ya da tinine danışmasını salık verir. 11. Kitapta Odysseus, Hades'e iner; karşılaştığı ilk gölge, adamlarından birinin, sarhoş ve uykulu olan ve Kirke'nin dehlizinde ölümüne kavuşmuş bulunan Elpenor'unkidir. Elpenor, Odysseus'tan, Kirke'nin adasına dönmesini ve naaşma, uygun bir cenaze töreni düzenlemesini ister; Odysseus onun bu isteğini yerine getirmeye söz verir. Ardından, Odysseus, Teiresias'la görüşür; o da, Odysseus'a, yurduna dönmesini engelleyenin, denizler ve depremler tanrısı Poseidon olduğunu söyler. Teiresias, Odysseus'u uyararak, adamları güneş tanrısı Helios'un sığırlarına dokundukları takdirde hepsinin yok olacaklarını, Odysseus'un yolculuğunun kötü koşullarının kat kat artacağını, üstelik yurduna döndüğünde, evinin taliplerce, "küstah adamlar"la sarıldığını göreceğini, onlara bu densizliklerini "kanlarıyla ödetmek" zorunda kalacağını anlatır. Teiresias, kehanetlerini, Odysseus'un "zengin ve uzun bir ömür" süreceğini, ve onu, "şu sisin eli gibi yumuşak" diye nitelediği "denizde bir ölüm"ün (*Odysseia*, 11:134-7; Fitzgerald, s. 200) beklediğini söyleyerek noktalar. Odysseus, sonra, anasının gölgesiyle görüşür birçok ünlü kadının gölgelerini görür. Agamemnon'la görüşür ve onun ölümünün, yurda dönüşünde karısı Klytaimestra'nın elinden olduğunu öğrenir. Odysseus, Akhilleus'la konuşur; Yunanlıların yeni savunucusu sıfatıyla, ölen Akhilleus'un zırhının ödül olarak sunulduğu Odysseus, tanrılarca delirtilerek kendi elleriyle ölen Aias'a yaklaşır. Aias, onunla konuşmak istemez. Odysseus'un gözüne başkalarının—bu arada, sonsuza dek bir kayayı bir tepenin doruğuna taşımaya mahkûm edilen Sisyphos'un—gölgeleri de ilişir. Sonra, ölümsüz tanrılar arasında sayıldığı için bir gölge değil de bir "hayalet" olan Herakles'le görüşür. Canlı Odysseus'un anımsatmasıyla, Herakles, kendi on ikinci işinin, ölmeden önce Hades'e kendi inişinin ve

"ölüler ülkesinin bekçi köpeği" Kerberos'u yakalamasının öyküsünü anlatır. Ardından, Odysseus gemisine biner ve Kirke'nin adasına döner.

Zaman: Öğleden önce 11:00. Sahne: Dublin'in kuzeyinde, Glasnevin'deki Prospect Cemetery (Mezarlığı). Bu mezarlık, "Katolik ve Milliyetçi İrlanda'nın Westminster Abbey'i ya da açık hava Panteon'u" (en büyük tapınak) diye bilinir. Bu bölüm boyunca Bloom, Dignam'ın, Dublin'in güneybatı kıyısında bir yörekent olan Sandymount'taki evinden, cenaze alayıyla birlikte Dublin kentini aşarak Glasnevin'e ulaşır. Organ: Yürek; Sanat: Din; Renkler: beyaz, siyah; Simge: Mezarlık görevlisi; Teknik: Karabasancılık; Karşılıklar: Hades'in dört ırmağı (Styks, Akheron, Kokytos, Pyriphlegeton)—the Dodder, the Grand ve Royal Canal, the Liffey; Sisyphos—Martin Cunningham; Kerberos—Peder Coffey; Hades (yeraltı dünyasını yöneten tanrı—Mezarlık Müdürü Daniel O'Connell; Elpenor—Dignam; Agamemnon—Parnell; Aias—Menton.

Linati şemasının Kişiler listesinde, karşılığı verilmeksizin içerilenler: Ulysses, Eriphyle: efendisine altın uğruna ihanet eden karısı; Aineias da, yeraltı dünyasına inerken onu görür—kendisi, "acımasız aşkın çökerttikleri arasındadır" ve oğlunun, babasının ölümünün intikamını alırken açtığı yaraları sergiler. Orion: Odysseus'un, öldürdüğü bütün hayvanların hayaletlerini güderken gördüğü büyük avcı. Laertes, vb.: *Odysseia*'da, Odysseus'un, İthaka'da emeklilik yaşamını sürdüren babası; Odysseus'un annesinin gölgesi, Laertes'in, yitik oğlu için yaktığı ağıtları anlatır. Prometheus: hem Odysseus hem Aineias, tanrılara ihanet eden ve karaciğeri, Prometheus'unki gibi, iki akbaba tarafından sürekli olarak tüketilen Tityos'u görürler. Teiresias. Proserpina: Yunanlı Persephone'nin Roma mitolojisindeki dengi. Hades'in "demir kraliçesi." Telemakhos: görüşmeleri sırasında, Odysseus, annesine, İthaka'daki karısına ve oğluna ilişkin haber sorar ve annesi ona, karısının bağlılığı ve oğlunun erkekçe davranışlarına ilişkin haberler verince, Odysseus'un güveni bir bakıma tazelenmiş olur. Antinoos: Odysseus'un annesi, ne var ki, (Teiresias'ın kehanetinde onların varlığını bildirmesine karşın—ki Simon Dedalus, Antinoos'u simgeleyen Mulligan'a değinecektir) taliplerden hiç söz etmediği gibi, öldüğü zaman İthaka'nın ne durumda olduğunu da anlatmaz.

121.59 – FIDUS ACHATESİ – Latince: "sadık Akhates." Aineias'ın arkadaşı ve yoldaşı. Her ne kadar bu deyiş bir klişe ise de, Hades bağlamında bu, Aineias ürkünç yeraltı yolculuğuna hazırlanırken, Akhates'in destekleyici rolüne bir anıştırmadır.

121.63 – KENDİ BABASINI TANIYAN CİN GİBİ BİR ÇOCUK – *The Merchant of Venice*'te (*Venedik Taciri*, II, ii, 80) Launcelot'un, babası yaşlı Gobbo'ya söylediği şu sözün uyarlaması: "Kendi çocuğunu tanıyan baba, zeki bir babadır." Yaşlı Gobbo, miyop olduğundan, az önce, oğlu Launcelot'un, oğlu olduğunu anlayamamıştır. Yaygınca bilinen bu söz, *Odysseia*'da (1:215 -16) da geçer. Telemakhos der ki: "Annem, benim onun oğlu olduğumu söylüyor; Bilmiyorum / tam olarak. Kim bilmiş ki kendi sulbünü?" (Fitzgerald, s. 20).

122.94 – KÖTÜLÜĞE SON VER DUVARININ – Söz konusu duvar, Richmond Bridewell hapishanesinin, üzerinde, "Kötülüğe Son Ver—İyi Olmayı Öğren" deyişi yazılı duvarıdır.

124.172-3 – BEN DOLLARD THE CROPPY BOY ŞARKISINI NASIL SÖYLÜYOR – Ben Dollard, Wandering Rocks (Gezen Kayalar) bölümündeki bir karakterdir, ve Seirenler bölümünde şarkı söyler. Bkz.: 327.1179 vd. Şarkının sözleri için bkz.: 299.44n.

125.223 – PLASTO – Bloom'un şapkasını aldığı dükkân.

127.276-7 – VOGLIO E NON VORREI. DEĞİL. VORREI E NON – Bloom, daha önceki hatasını düzeltiyor. Bkz.: 94.388-9n.

127.278 – MI TREMA UN POCO IL – İtalyanca: Kalbim biraz daha hızlı çarpıyor!" Bkz.: 94.370n.

128.321 – BARABBAS – Barabbas, Yahudi çoğunluğunun, İsa yerine azat edilmesini istedikleri fesatçı ve katildi (Matta 27:16-26; Markos 15:11-15; Luka 23:18-25; ve Yuhanna 18:40.)

129.377 – RAILWAY GUIDE – Bugünkü O'Connell Street'teki, toptan kırtasiye ve okul kitapları *ile ABC Railway Guide*'ı (ABC Demiryolu Kılavuzu) da hazırlayan bir basım, yayım kuruluşu.

129.378 – GILL'S – Bir kitapçı.

129.382-3 – ALINLIKLARI AK SORGUÇLU ... KÜÇÜCÜK BİR TABUT İLİŞTİ GÖZLERİNE – Cenaze töreleri, bir çocuğun ölümünde yas için siyah değil beyaz kullanılmasını gerektirmekteydi.

129.394-6 – KEMİKLERİ ZANGIR ZANGIR ... SORANI YOK HATIR, HATIR – Thomas Noel'in "The Pauper's Drive" (Yoksul'un Yolculuğu) adlı şarkısının bir anıştırması. Noel, bu şarkıyı, dörtnala giden bir cenaze arabasını gördükten sonra yazmıştır. Bkz.: 130.428; 130.436; 131.438.

130.416-7 – NEHRİN DİBİNDEKİ SAZLARA YAPIŞIP KALMIŞ BULUNDUĞUNDA – Gertrude'un betimlemesine göre, Opheliа'nın boğuluşunu anımsıyor (*Hamlet* IV.vii.167ff.); Musa'nın bebekliğiyle karşılaştırınız (bkz.: 76.357-8n).

130.420-1 – PAZARTESİ SABAHI. SİL BAŞTAN ... ÇARKI OMUZLAMAYA – Martin Cunningham, Odysseus'un Hades'te görmüş olduğu Sisyphos rolünde. Bkz.: 631. 4780n.

130.425 – BANA DERLER ASYA'NIN İNCİSİ – James Philip'in bestelediği, sözlerini Harry Greenbank'ın yazdığı *The Geisha* (Geyşa) adlı hafif operasındaki "The Jewel of Asia" (Asya'nın İncisi) adlı şarkı.

131.447 – GÖREN VAR MI KELLY'Yİ? KE E İKİ LE YE – Bir İngiliz şarkısı olan "Kelly from the Isle of Man" (Man Adalı Kelly [1908]) şarkısının Amerika'daki uyarlaması olan "Has Anybody Here Seen Kelly?" (Burada Kelly'i Gören Var mı? [1909]) şarkısının anıştırması.

131.448-9 – DAHA KÖTÜYMÜŞ MEĞER ... YOKSUNMUŞ VİCDANYODAN – Mirasçılarını düş kırıklığına uğratan bir dondurma tüccarına ilişkin bir İtalyanca şarkının anıştırması. Bu şarkı, "Kelly" şarkıları denilen türün öncüsüdür. Bkz.: 131.447n.

131.449-50 – MATER MISERICORDIAE – 1904'te, Dublin'in en büyük hastanesi.

131.468-9 – KOCA İNGİLTERE'NİN ÜNLÜ ROZBİFİ – "The Roast Beef of Old England" (Eski İngiltere'nin Rozbifi) şarkısının anıştırması.

131.475 – BELEDİYE – Dublin'in her türlü yönetim birimi "The Dublin Corporation"ca yürütülürdü. Bu oruna bu çeviride, "Belediye" denmiştir.

132.512 – HAYAT İKSİRİ – "Viski" anlamına gelen, İrlanda dilindeki *usquebaugh* sözcüğünün çevirisi.

133.522 – İNEN MAVNASININ – İndirilmekte olan havuzdaki mavna. Mavnacı, yeraltı dünyasına gitmekte olan Aineias'ı Styks ırmağından geçiren Charon rolünde gözükmektedir. Bkz.: Karşılıklar (Bölüm 6: Hades).

133.525 – BUGABU'NUN GÜVERTESİNDE – J. P. Rooney'in "The Cruise of the Bugaboo" (Bugabu'nun Yolculuğu) adlı şarkısının anıştırması.

133.539 – BRIAN BOROIMHE – Crossguns Bridge'in kuzeyinde, 1 Prospect Terrace'ta, Prospect Road'ın köşesinde bir pab. Bu pab, ~ 978'den itibaren Munster kralı, ~ 1002'den sonra da İrlanda'nın başlıca kralı olan Brian Boru'nun (Boroimhe [926-1014]) adını taşır. Boroimhe, 1014 yılının Good Friday (paskalya yortusundan önceki cuma) günü, Clontarf'ta (Dublin'in kuzeydoğu varoşlarında) Danimarkalılara karşı büyük bir zafer kazanmıştı. Brian, çarpışmaya katılamayacak denli yaşlı olduğundan, geleneğe uyarak çadırında oturup dualarını okumuştu. Gün biterken, kaybettikleri çarpışmadan kaçan Danimarkalılarca öldürülmüştü.

133.544-5 – GÖZDEN IRAK OLSA DA, DEDİ ... GÖNÜLDEN IRAK DEĞİL – "To Memory You Are Dear" (Hatıramda Önemlisin [1840]) adlı şarkının anıştırması.

137.685 – O'GRADY'YE ÜÇ ŞİLİN BORÇLUYUM – Sokrat'ın son sözlerinin ("Asklepios'a bir horoz borçluyum; borcumu ödeyesiniz,") bir yansılaması. Ayrıca, komik bir İrlanda şarkısının da (*"I owe $10 to O'Grady"* [O'Grady'ye 10 Dolar borcum Var]) bir anıştırması.

137.704 – PEDER TALBOT. ADINI TABUTA BENZETİRİM HEP – Metindeki, "Father Coffey. Adını tabuta benzetirim hep," tümcelerindeki Coffey'i, "tabut"a benzesin diye, "Talbot" yaptım. (Çev.)

137.704 – DOMİNOMOMİNO – Rahip, Latince olarak,"In nomine Domini" demiş olmalıdır ("Tanrı adına"); Bloom, bunu tam olarak işitememiştir.

137.706 – SEN PETRUS'SUN – Matta 16:18'de İsa, Petrus'un adını Simon'dan ("işitici") Petrus'a ("kaya") çevirir, ve bu kayalığın üzerine kilisemi kuracağım; ve cehennemin kapıları ona egemen olmayacak," der.

137.710 – NON INTRES IN JUDICIUM CUM SERVO TUO, DOMINE – Latince: "Kulunun işlerini yargılama, Tanrım" Matta 16:18'de İsa, Petrus'a, "Ve sana da derim ki, sen Petrus'sun, ve bu kayalığın üzerine kilisemi kuracağım; ve cehennemin kapıları ona egemen olmayacak," der.

138.729 – ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM – Latince: "Bizi günaha girmekten koru" (Matta 6:13).

138.741 – IN PARADISUM – Latince: "Cennete."

139.778-9 – AYNI GEMİDE – Yani, yas tutanlar arasında Katolik olmayan, yalnızca Bloom ile Kernan var.

141.878-9 – AK SAÇLARDA GÜMÜŞ TELLER – "Silver Threads Among the Gold" şarkısının (1874) bir anıştırması.

141.883 – KİLİSE KABRİSTANLARI ESNERKEN – Hamlet (III, ii, 406-8).

142.891-2 – TÜRK MEZARLIKLARINDAKİ FAHİŞELER – On dokuzuncu yüzyıl gezginleri, Türk mezarlıklarının genişliğinden, servi ağaçlarının bolluğundan söz ederken, bu mezarlıkların kimi bölümlerinin "gözde çay bahçeleri" kimi bölümlerinin de "Frenkler, Rumlar ve Ermeniler arasında kadın erkek aylakların gezinti yeri—özellikle, mezartaşlarının rahat oturma yerleri olarak" kullanılmasından duydukları şaşkınlığı da dile getirmişlerdir. (James Ellsworth DeKay, *Sketches of Turkey by an American* [New York, 1833], s. 160).

142.893-4 – MEZARTAŞLARI ARASINDA AŞK. ROMEO – Browning'in "Love Among the Ruins" (1855) şiiriyle *Romeo and Juliet*'in son sahnesinin (V, iii) anıştırmalarının bir harmanı.

142.902 – AYAKTA – Eski İrlanda kralları ve kabile reisleri, zırhları giydirilmiş ve düşmanlarının ülkelerine dönük olarak, dik durumda gömülürlerdi.

143.937 – DE MORTUIS NIL NISI PRIUS – Latince: Bloom, "De mortuis nil nisi bonum" (Ölülere ilişkin yalnızca iyi şeyler söyleyin) yerine, yanlışlıkla böyle der.

143.948 – SEZAR'I GÖMMEYE GELDİK – Marc Anthony'nin sözleri (*Julius Caesar*, III, ii, 79).

143.948-9 – MARTIN ON BEŞİ YA DA HAZİRANIN ON ÜÇÜ – Bir kâhin Sezar'ı uyarır: "Martın on beşinden sakının" (*Julius Caesar*, I, ii, 18). Dignam, 13 Haziran 1904'te ölmüştü.

143.961-2 – AH ZAVALLI ROBINSON CRUSOE! ... HAYRET DOĞRUSU – Hatton'un (?) "Poor Old Robinson Crusoe" adlı şarkısından.

144.971-2 – BİR İRLANDALININ YUVASI, TABUTUDUR – "Bir İngilizin evi, onun şatosudur," sözünün bir anıştırması.

144.989 – UZAKTA BİR EŞEK ANIRDI. YAĞMUR – Eski Romalılar, eşeğin uğursuzluk getirdiğine inanırlardı. Bloom, İrlandalıların, gün ortasında eşek anırmasını yağmura yormalarını düşünüyor.

144.1005-6 – ÇEK GİTSİN YASTIĞI DA ... YERDE NASILSA ÇEKMİŞ MORTOYU – Emile Zola'nın (1840-1902) *La Terre* (Yeryüzü) adlı yapıtında (1887), oğlu ile gelini yaşlı çiftçiyi mülküne konmak amacıyla böyle öldürürler.

144.1008 – LUCIA'NIN SON PERDESİ. ARTIK SANA HİÇ BAKAMAYACAK MIYIM – *Lucia di Lammermoor* (1835), Gaetano Donizetti'nin (1797-1848), Sir Walter Scott'un *The Bride of Lammermoor* (Lammermoor'un Gelini [1819]) adlı romanından esinlenerek bestelediği opera.

145.1011-2 – PARNELL'İ DE. SARMAŞIK GÜNÜ DE UNUTULMAKTA – Parnell, 6 Ekim 1891'de ölmüştü; ölümünün yıldönümünde yandaşları, bağlılık simgesi olan bir sarmaşık yaprağı takarlardı.

145.1047-8 – CHARLEY, SEVGİLİMSİN SEN BENİM – Sözlerini Lady Nairne'in, Charles Stuart, Bonnie Prince Charlie (1720-88) onuruna yazdığı "Charlie Is My Darling" adlı İskoçya halk türküsüne gönderme.

146.1062 – GÖREN VAR MI İÇİNİZDE? KE E İKİ LE – Bkz.: 131.447n.

146.1078 – GÖBEKBAĞI ONUN – Burada Stephen'in *omphalos*'a ilişkin daha önceki düşünceleri anıştırılıyor. Bkz.: 36.199n.

146.1083 – ÖNDERİMİZİN MEZARINI – Yani, Parnell'in mezarını. Bkz.: 692.1517n vd.

146.1088-9 – ONUN BU MEZARDA ... BİR GÜN ÇIKIP GELECEKMİŞ DE – Parnell'in ölmediği söylentileri yaygındı. Çünkü hem nispeten genç ölmüştü (45'inde), üstelik naaşı, kimseye gösterilmeksizin hemen tabuta koyulup mühürlenmişti. Başka bir söylenti de, onun Güney Afrika'da saklandığıydı.

147.1095 – KOCA İRLANDA'NIN KALPLERİ VE ELLERİNİN ARASINDA – Richard F. Harvey'in bir şarkısının anıştırması.

147.1100 – YİRMİ YEDİSİNDE MEZARINI ZİYARET – Bloom, her yıl 27 Haziran'da, babasının Ennis'teki mezarını ziyaret eder.

147.1105-6 – MANTARLI MUŞAMBA SATAN BİR GEZGİN SATICIYDIM – Gerty McDowell'in babası mantarlı muşamba satan gezgin bir satıcıydı (bkz.: 295.1402n, 401.397).

147.1107-9 – BU KASABADAKİ KİLİSE ... YA DA THOMAS CAMPBELL'İN – Buradaki gönderme, İngiliz şairi Thomas Gray'in (1716-71) *"Elegy Written in a Country Churchyard"*ınadır (Bir Kasaba Kilise Mezarlığında Yazılmış Ağıt [1751]). William Wordsworth'a (1770-1850) ya da şair-eleştirmen Thomas Campbell'e (1777-1844) değil.

147.1117 – IMMORTELLES – Fransızca: "Ölümsüzler." Buradaki anlamı, kurutulduğu halde biçimini ve rengini yitirmeyen bir çiçeğe değgindir.

147.1127-9 – MEYVE SEPETİ TAŞIYAN ... DEMİŞTİ. APOLLO YANİ – Bloom, Büyük İskender'in çağdaşı bir Yunanlı ressam olan Apelles'i (İ.Ö. 356-323), Apollo'yla (Apollon) karıştırıyor. Ancak, Bloom'un anımsadığı öykü, başka bir Yunan ressamıyla, Zeuksis'le (ö. İ.S. ~ 400) ilgilidir. Zeuksis, gerçek gibi görünen bir üzüm resmi yapar—kuşlar, resimdeki üzümleri yemek için üşüşür. Bunu gören ressam, bu kez üzüm taşıyan bir çocuk resmi yapar. Ne var ki, kuşlar üzümlere yeniden üşüşürler. Bunu gören Zeuksis resme doğru hışımla yürür ve," Demek ki üzümleri çocuktan daha iyi çizmişim, yoksa kuşlar onu görünce kaçarlardı," demiş.

147.1130 – NE KADAR – Dante'nin, "Sonu gelmez insan silsileleri, ölümün bunca insanı yok ettiğini düşünmemiştim hiç," (*Inferno* 3:55-57) sözünün bir anıştırması.

148.1150-1 – ROBERT EMERY'NİN NAAŞI. ROBERT EMMET BURADA MEŞALE IŞIKLARI ALTINDA GÖMÜLMÜŞTÜ, DEĞİL Mİ – Robert Emery'nin adı, Bloom'a, İrlanda'nın ayaklanması için Napolyon'un yardımını almaya çalışan bir İrlandalı vatansever olan Robert Emmet'i (1778-1803)

anımsatır. Emmet, 1803'te Dublin Castle'ı (Dublin Sarayı) işgal etmek amacıyla bir girişimde bulunur. Ne var ki, Napolyon'un da, Emmet'in İrlandalı yandaşlarının da vaat ettikleri destek gerçekleşmez. Robert Kee, (*The Green Flag*'da [Yeşil Bayrak - New York, 1972], s. 164) bu "plan mantıklı ve gerçekleşmesi kolay bir plandı" diye yazar, ve ekler. Birkaç ay sonra Emmet yakalanır (söylentiye göre, nişanlısı Sara Curran'la veda etmeye geldiği bir sırada)yakalanmış, ve halkın önünde idam edilerek başı kesilmişti. Onun ünü, son sözleriyle daha da pekişmişti: (bkz.: 335.1523n). Ne var ki, Emmet'in bu olağanüstü üne ve sevgiye layık olan yanı nedir? sorusuna, şöyle bir yanıt arayabiliriz: Emmet mitinin başarısı, onun başarısızlığının yüceltilmesinde yatar. Zira, trajik başarısızlık, İrlanda'nın kimliğinin ayrılmaz bir parçası diye görülegelmiştir.

148.1162-3 – NERDEYDİ O SESSİZLİK KULESİ PARSİ'NİN? KUŞLAR YİYİP BİTİRMİŞ – Zerdüşt geleneğine göre ölüler kulelerde açık olarak bırakılırlardı. Bloom'un kitaplığındaki Frederick Deodati Thompson'un yapıtlardan birinde bir Parsi kulesinin resmi yer alır (*In the Track of the Sun: Diary of a Globe Trotter* [Londra, 1893], s. 156). Bkz.: 88.120-1n; 762.1525-6.

148.1163-4 – EN ZEVKLİSİ BOĞULMAKMIŞ DERLER – Bkz.: 81.593-4n.

149.1181-2 – ÖBÜR DÜNYA DİYE YAZMASI HOŞUMA GİTMEDİ – Bkz.: 109.284-5.

149.1191 – KRİSTAL TANTALOS SÜRAHİLERİ – Söylencesel Lidya kralı Tantalos, Hades'e indiği zaman (*Odysseia*, 1. Kitap) Odysseus'un gördüğü kimselerden biriydi. Tantalos, tanrılara karşı işlediği günahları, çenesine kadar su içinde olmasına karşın, her içmeye çalıştığında, suyun çekilmesiyle, ve böylece sürekli susuz kalmakla ödüyordu. *OED*, "tantalos"u şöyle betimler: "tıpalara bağlı oluklu bir kol kaldırılmadıkça çıkarılamayan kristal sürahilerin yerleştirilmiş olduğu bir sehpa."

Bölüm 7:
Aiolos, 151.1 / 186.1252

Odysseia'nın 10. kitabında Odysseus, Kykloplarla talihsiz karşılaşmasından sonra, Zeus'un "rüzgârların bekçisi" atadığı Aiolos'un egemenliğindeki Aiolia'ya ulaşır. Aiolos, Odysseus'u ağırlar ve ona yardım etmek amacıyla bütün elverişsiz rüzgârları bir torbaya doldurur. Odysseus, torbayı gemisinde saklar. İthaka ufukta belirdiği sıralarda, adamları, Odysseus'un o torbada olağandışı bir hazine sakladığından kuşkulanarak onu açarlar. Torbadan kaçan rüzgârlar, gemileri gerisingeriye, ta Aiolia'ya sürükler. Ne var ki, Aiolos, Odysseus'u kutsal tanrıların hoşlanmadığı bir kişi olarak kovar.

Zaman: Öğleyin saat 12:00. Sahne: Dublin'in kuzedoğu bölümünde yer alan Merkez Postanesi (General Post Office) ve Nelson Sütunu (Nelson's Pillar) civarında , 4-8 Prince's Street North adresindeki yer alan *Freeman's Journal* (ve *Evening Telegraph*) gazetesinin bürosu. Organ: Akciğerler; Sanat: Retorik (dil uzluğu, söz sanatı); Renk: Kırmızı; Simge: Editör; Teknik: Eksiltili tasımsal çıkarım (mantıkta, eksiltili tasımsal çıkarım, bir ya da birden çok sayıda öncülü—önceden bilindiği varsayılarak—kaldırılmış olan tasımsal çıkarım). Karşılıklar: Aiolos—Crawford; hısımla sevişme (Aiolos, altı kızını, altı oğluyla evlendirmişti)—Gazetecilik; Yüzen Ada (Homeros, Aiolos'un adasını "denizin üzerinde sürüklenen, kıyıları tepelerinde tunçtan surların yer aldığı sarp kayalıklarla çevrili" diye betimler [10:3-4]; Fitzgerald, s. 177)—Basın.

Linati şemasının Kişiler listesinde içerilenler: "Aiolos, Oğulları, Telemakhos, Mentor, Ulysses." Bu bölümün Anlamı ise, "Utkunun Alaya Alınması"dır.

151.19 – E. R – Edward Rex'in baş harfleri (İngiltere Kralı VII. Edward)

153.61-2 – PEYGAMBERİMİZ İSA: SAKALLA ... KONUŞAN. MARY, MARTHA – Bkz.: 110.338-41n.

153.63 – TENOR MARIO – Bloom beş yaşındayken son kez sahneye çıkan İtalyan tenoru Giovanni Matteo Mario, cavaliere de Candia (1810-83).

153.68 – MARTHA'DA – Alman bestecisi Frederich von Flotow'un (1812-83) beş perdelik bir hafif operası.

153.69-70 – GE-EL KAYBOLAN SEN, / GE-EL EY CÂNAN SEN – *Martha* operasında, Lionel'in Feryadı (IV. perdeden).

154.105-6 – QUEEN ANNE ÖLDÜ – Queen Anne (1665-1714), Büyük Britanya ve İrlanda kraliçesiydi (1702-14). Addison, onun ölüm haberini Spectator'da uzun süre sonra duyurunca, bu sözcükler, bayat haberleri simgelemek için kullanılır oldu.

156.178 – VOGLIONUN – Bkz.: 94.388-9n.

158.248 – ALLELUIA – İbranice *Hallelujah* (Tanrıya sena) sözünün Latince ve Yunanca biçimi.

158.248 – SHEMA ISRAEL ADONAI ELOHENU – İbranice: "Dinle, ey İsrail, Ulu Tanrımız." Bu dua, *Adonai Echad* (Tanrı Birdir) diyerek tamamlanır ki, buna da *Shema* adı verilir.

158.248-9 – HAYIR, ÖTEKİSİYDİ – Yani, Shema. Bkz.: 158.248n.

161.374 – ANAYURDUNUN DORİĞİ – İngilizceye karşın bir lehçe, özellikle İskoç ağzı.

163.424 – EY, AIOLOS ARPI – Aiolos arpı, insan parmaklarının değil de, rüzgârların çalması için tasarlanmış telli bir çalgıdır. İrlanda'nın ulusal simgesi olan arp, Kelt ozanlarının çalgısıydı. Harp (Arp), argoda, "İrlanda katoliği" anlamına gelir.

164.487 – ANNO DOMINI – Latince: "Hazreti İsa'nın yılında"; yani, "Yılların akümülasyonu."

164.493-4 – BİZ WEXFORDLU KOPİLLERİZ / ... YÜREĞİMİZLE ELLERİMİZ – İrlandalı tıp adamı ve şair R. Dwyer Joyce'un (1830-83) "The Boys of Wexford" şarkısından dizeler.

166.544-5 – ORUNLARDI ŞÖHRETTİ ... HÜKMETMEKTİ SENİN KALBİNDE YATAN – İrlanda'da oturan İngiliz besteci Michael William Balfe'nin *The Rose of Castile* adlı hafif operasının (1857) III. perdesindeki bir aryadan.

166.551 – IMPERIUM ROMANUM – Latince: "Roma İmparatorluğu."

166.558 – ESKİ ROMA'NIN GÖRKEMİ – Edgar Allan Poe (1809-49), "To Helen" (Helen'e) şiirinde, "And the grandeur that was Rome" (Ve Roma'nın görkemi" der.

167.572 – GUINNESS BÖLÜMÜNDE – Genesis (Tevrat'ın 1. Kitabı Tekvin) ile ünlü İrlanda birası Guinness arasındaki ses benzerliğinden yararlanılarak yapılan bir sözcük oyunu (okunuşları: cenisis - ginis).

167.585 – ENTREZ, MES ENFANTS – Fransızca: "Giriniz, çocuklarım!"

167.602-5 – PÜR HİDDET PUPA YELKEN / ... AĞZINI AĞZIMA DAYAYACAK – Douglas Hyde'ın "My Grief on the Sea" şarkısının son dörtlüğünü Stephen'in yorumlaması. Bkz.: 79.486-8n.

168.616-8 – DÜNYAYA GÜNAHI BİR ... BREFFNİ PRENSİ O'ROURKE – Bkz.: 64.456-9n.

168.625 – YABANKAZLARI – İspanya ve Avusturya'daki O'Donnellller, yabankazı ailelerinin en ünlülerinden biriydi. Bkz.: 72.193n.

169.641-2 – DOMINE – Latince: "usta, sahip, yönetici, Tanrı."

169.647 – KYRIOS – Yunanca: "sahip, Tanrı."

169.649 – KYRIE ELESION – Yunanca: "Tanrım bize merhamet et."

169.653 – EMPERIUM – Latince: "egemenlik, ülke, imparatorluk."

169.660-2 – MATINÉE'NİN İKİNCİ YARISINDA ... ZAVALLI PYRRHOS – Bkz.: 53.21-2n.

169.670 – SALLUST'UN – Sallust (Callustus, İ.Ö. 86-35), Romalı bir tarihçi ve İç Savaş'ta Sezar'ın destekçisiydi.

171.711-2 – GENÇLİĞİN DİLİYLE – Bu bağlamda, Crawford, Sir Edward Bulwer-Lytton'un, 1838'de sahneye konulan *Richlieu: or, The Conspiracy* (Richlieu: ya da, Gizli Anlaşma) oyunundan bir alıntı yapmışa benzemektedir. O oyunda, Richlieu, önemli bir iş için gönderdiği uşağı François'ya, onun, "Ya başaramazsam!" demesi üzerine şöyle der: "Gençliğin diliyle... Başarısızlık, diye bir sözcük yoktur ."

171.732-4 – ŞAHANE BİR GAZETECİLİK ... CİNAYETİNİN İŞLENDİĞİ ZAMAN – Bkz.: 113.449n.

171.734 – SENİN DOĞUŞUNDAN ÖNCE – Stephen de Joyce gibi 1882'de doğmuş olmalıdır; Joyce, 2 Şubat 1882'de doğmuştu. Bkz.: 726.485-6.

171.745 – ORDAKİ ARABA BARINAĞININ – Bkz.: Eumaios'un (16. Bölüm) giriş notları.

173.786 – UYANAMADIĞIN İÇİN KURTULAMAYACAĞIN BİR KARABASAN – Bkz.: 64.437-8n.

173.791 – MADAMIM, ADAM. VE ANASTAS MUM SATSANA – *Palindrome* denilen, soldan sağa ve sağdan sola doğru okunduğunda aynı sözcükleri veren iki sözcük oyunu. İngilizce asılları şöyledir: *MADAM, I'M ADAM, ve ABLE WAS I ERE I SAW ELBA.*

173.793 – YAŞLI KADINI – *Freeman's Journal* gazetesinin takma adı. "Yaşlı Kadın", İrlanda'nın sıfatlarından biridir.

173.796 – TAY PAY – İrlandalı gazeteci ve politikacı Thomas Power O'Connor'un (d.1848) ilk iki adının ilk harflerinin İrlanda dilindeki telaffuzundan.

173.813 – BİR NUMARA'NIN – Invincibles'ın (Yenilmezler) önderi.

174.827 – EŞ GİYSİLİ İKİ KİŞİ, BİRBİRİNE BENZEYEN, İKİŞER İKİŞER – Dante'den gelişigüzel yapılan izleyen çağrışımların ışığında, bunlar, Dante'nin *Divine Pageant*'ının (İlahi Tören [*Purgatorio* 29:34-5]) kapanış sözleridir: "Yaşlı iki adam gördüm, giysileri farklı, ama tavırları benzer, muhterem ve ağırbaşlı. Krş.: 174.831-3n ve 174.833-4n.

174.828-30 – LA TUA PACE /... / MENTRE CHE IL VENTO, COME FA, SI TACE – Dante'nin Inferno'sunun 5. dörtlüğünde yer alan 92. ve 94. dizelerin sonundaki sözlerle, 96. Dizenin tümü. Burada verilen çeviride, Stephen'in anımsadığı sözler italik olarak gösterilmektedir: "Evrenin Kralı dostumuz olsaydı, ona *sana huzur vermesi* için dua ederdik: kara talihimizi görüp bize acıdığın için. Dinlemesi *sana zevk veren şeyleri konuşurken, rüzgâr, şimdiki gibi, bizim için susarken,* biz seninle konuşup birbirimizi dinleyeceğiz."

174.831-3 – ÜÇER ÜÇER YAKLAŞTIKLARINI ... SARISI, DI RIMIRAR FÈ PIÙ ARDENTI – Dante'nin *Inferno* ve *Paradiso*'sunun kimi öğelerinin anıştırmaları. *Per l'aer perso* - İtalyanca: "kapkara havanın içinden" (*Inferno* 5:89). *Quella pacifica oriafiamma* - İtalyanca: "huzur verici altınsı alev" (*Paradiso* 31:127). *Di rimirar fè più ardenti* - İtalyanca: "Tekrar bakması daha ateşli" (*Paradiso* 31:142).

174.833-4 – NE Kİ BEN, ... TAHTELZULMETİ ALTINDA TÖVBEKÂR İHTİYARLAR – Bkz.: 174.827n. Dante'nin *Divine Pageant*'ının (İlahi Tören [*Purgatorio* 29:142-4]) kapanış sözleri.

174.835 – EHRAM, RAHİM – Bkz.: 79.492-3n.

174.837 – HER GÜN BİR TANESİ YETER – İsa'nın dağda verdiği vaızın ("O günün şerri o güne yetecektir" [Matta 6:34]) bir yansılaması.

174.840 – ÜÇÜNCÜ MESLEĞİ – Hukuk; öbür ikisi: ilahiyat ve tıp.

174.841-2 – AMA SENİN CORK BACAKLARIN SENİNLE BİRLİKTE KOŞUYOR – Buradaki sözcük oyunu, Crawford'un Corklu olmasıyla bir Ulster baladını—"The Runaway Cork Leg" (Kaçan Cork Bacağı)—bir araya getiriyor. Bu baladda, Hollandalı bir tüccar, kendisinden yardım isteyen yoksul bir akrabasını tekmelemek ister. Ne var, akrabası yerine bir fıçıyı tekmelemiştir. Tüccar, bacağını yitirir, yerine bir mantar (Cork, İngilizcede "mantar" demektir) bacak taktırır. Cork bacağı (yani, mantar bacak) ha bire koşar, durmak bilmez.

175.865 – VE KULAKLARIMIN DEHLİZLERİNDEN İÇERİYE DÖKÜLDÜ Kİ – Hayalet, kardeşi Claudius'un onu nasıl öldürdüğünü *Hamlet*'e anlatırken der ki: "Bahçemde uyurken, / Her gün öğleden sonra yaptığım gibi... / Ve kulağımın dehlizlerinden döktü / O lanetli mayii" (I, v, 59-63). Bkz.: 175.866-7n ve krş.: 236.530-1n.

175.866-7 – DURUN YAHU, NASIL BİLEBİLİRDİ Kİ? ... HİKÂYE, İKİ GÖTLÜ CANAVAR – *Othello*'da (I, i, 118), Iago, Brabantio'ya şöyle der: "senin kızın ile Moor şimdi iki kamburlu canavarı yapmaktalar." Stephen'in değindiği "öbür hikâye", Claudius ile Gertrude'un ilişkisidir. Bkz.: 175.865n.

175.869 – ITALIA, MAGISTRA ARTIUM – Latince: "İtalya, Sanatların Ecesi."

176.886 – MUSİKİNİN DONDURULMASI – Alman felsefecisi Frederick von Schelling (1775-1845) *Philosophy of Art* (Sanatın Felsefesi [Çev. Londra, 1845]) adlı yapıtında, mimarlığın "uzamdaki müzik, bir bakıma donmuş müzik" olduğunu söyler.

176.903 – OPAL SESSİZLİK ŞAİRLERİ – *"Opal"* (opal) ve *"hush"* (sessizlik), AE'nin (bkz.: 33.95n) ve Russel'in desteklediği kimi genç şairlerin de çok sevdiği iki şiir sözcüğüydü.

176.903-4 – BLAVATSKY – Helena Petrovna Blavatsky (1831-91), bir Rus gezgini ve Teosofuydu.

178.984 – ÇOCUK, ADAM, BETİM – Musa'nın, sazlıkların arasından Michelangelo'nun heykeline kadar ilerlemesi. Bkz.: 76.357-8n.

178.985 – MERYEMKIZLAR – Musa, iki kadın tarafından saklanmıştı (anası ve kız kardeşi)—"iki Meryem"in, İsa'nın mezarına baktıkları gibi. Bkz.: 76.357n.

179.1017 – MİLLERCE KULAKLARIN DEHLİZLERİ – Bkz.: 175.865n.

180.1038 – UZATMA, MACDUFF – Macbeth'in, Macduff'a meydan okuyuşundan (*Macbeth*, V, viii, 33).

180.1053 – FUIT ILIUM – Latince: "Troya geçmişte kaldı" (Vergilius, *Aeneis* 2:325; Dido'nun sorusu üzerine, Aineias, Troya'nın düşüşünü anlatırken).

180.1067 – SEVGİLİ VE DE SÜFLİ DUBLİN – "Dear Dirty Dublin": İrlandalı kadın edebiyatçı Lady Sydney Morgan'ın (1780-1859) bir sözü.

181.1085 – AKILLI KALIKLAR – İsa'nın on bakireyle ilgili örnek öyküsüne gönderme (Matta 25:1-13). On bakire "güveyi karşılamaya gittiler." Beş salak bakire lambalarını almışlardı, ancak içine yağ koymamışlardı; akıllı bakireler hem lambaları hem de yağları almışlardı. Böylece, gece yarısı güvey geldiğinde, akıllı bakireler "hazır durumdaydılar (ve) düğüne onunla birlikte gittiler: kapı da kapanıverdi." Salak bakireler dışarıda kalmışlardı. "Bu nedenle, insanın Oğlu hangi gün hangi saatte nereye gelecektir, bilmediğiniz için, uyanık olun."

183.1155 – NULLA BONA – Latince: "malı mülkü yok" (hukukta, borcunu ödeyecek varlığı olmama durumunu belirtir).

184.1205 – SOFIST GORGIAS'IN ÖĞRENCİSİ ANTISTHENES'İ – Gorgias'ın öğrencisi Antisthenes (~ İ. Ö. 444-370) bir Yunanlı filozoftu. Gorgias için izleyen nota bakınız. Antisthenes, Sokrat'a bağlıydı. Eflatun onu sevmezdi. Antisthenes, erdem olmaksızın mutluluk da olamayacağını, salt erdemin

mutluluk için yeterli olduğunu öğretirdi. Kendisini sofuluğa vermişti, güç, onur, ve şöhreti küçümserdi. (Tıpkı tanıdığım birisi gibi.) Onun felsefi ve retorik yapıtları yitirilmiş, yalnızca, iki konuşması kalmıştır. MacHugh,'un gönderme yaptığı *Of Helen and Penelope* bin yıl kadar kayıp kalmıştır. O yapıtında, Antisthenes öyle anlaşılıyor ki, Penelope'nin erdemliliğinin onu, erdemlilik açısından pek fazla bir iddiası olmayan Helena'dan daha güzel kıldığını savunmuştur. Antisthenes, anası Trakyalı olduğundan (köle kadın), Atina'nın sadece bir Yarı-vatandaşıydı.

184.1205 – GORGIAS – İ.Ö. ~ 427-~ 399 yıllarında parlamış Yunanlı Sofist ve retorik ustası. Kendisi, üç önermesinden dolayı "Nihilist" diye bilinir: (1) hiçbir şey yoktur; (2) herhangi bir şey olsaydı, o şey bilinemezdi; (3) herhangi bir şey olsaydı, ve o şey bilinebilseydi, o şey iletilemezdi (anlatılamazdı). O halde, felsefe (ve yaşam) , iletişim değil, inandırma konusuydu.

185.1209 – ZENGİN PENELOPE – Kızlık soyadı Devereux (~ 1562-1607) olan, Sir Philip Sidney'in (1548-86) sevgilisi. Robert, Lord Rich'le evlenmiş (~ 1581), ancak mutlu olamadığı için Lord Mountjoy'la açıkça ilişkiye girmiş (~ 1594), ondan birkaç çocuğu olmuştur. Sonunda, boşanarak (1605) Lord Mountjoy'la evlenmiştir.

185.1228 – DEUS NOBIS HAEC OTIA FECIT – Latince: "tanrı bu huzuru bizim için yarattı" (Vergilius, *Eclouges* 1:6).

Bölüm 8:
Laistrygonlar, 187.1 / 222.1424

Odysseia'nın 10. kitabında Odysseus, rüzgârların kralı Aiolos'la düş kırıcı serüvenlerini anlatır; Aiolos tarafından kovulan Odysseus, adamlarıyla yeniden denize açılırlar. Laistrygonların adasına ulaşınca, Odysseus'unki dışında bütün gemileri, taş duvarlarla çevrili acayip bir körfezin içinde demir atarlar. Odysseus uyanık davranarak gemisini deniz kıyısında tutar. Körfezde demirlemiş gemilerin sahilde gezen kimi tayfaları cesur bir genç kızın cazibesine kapılarak, kızın babası, Laistrygonların da kralı Antipathes'in barınağına götürülürler. Hem bir dev hem de yamyam olan bu kral, tayfalardan birini hemen yer, kabilesinin başına geçip, kapalı körfezdeki gemileri batırırlar ve tayfaları yerler. Yalnızca Odysseus ile gemisindeki adamları kurtularak Kirke'nin adasına kaçarlar.

Zaman: Öğleden sonra saat 1:00. Sahne: Öğle yemeği; Bloom güneye ve Liffey'in karşı yakasına doğru ilerleyerek, 21 Duke Street'teki Davy Byrne'nin pabına girer, ardından, doğu yönünde pek uzak olmayan Milli Kütüphane'ye gider. Organ: Yemek borusu; Sanat: Mimarlık; Renk: Yok; Simge: Polisler; Teknik: Sağınma. Karşılıklar: Antipathes—açlık; Tuzak (Antipathes'in kızı)—yiyecek; Laistrygonlar—dişler.

Linati şemasının Kişiler listesinde içerilenler: "Antipathes, Ayartıcı Kız, Ulysses." Bu bölümün Duyu'sunun (Anlamı'nın) "Kederlilik" olduğu da belirtilir.

187.25-6 – İSA'YI NAMUSSUZLAR RUHSUZCA İNLETTİLER – "I.N.R.I."nin (bkz.: 113.442n) Bloom'a göre yorumu.

188.65-6 – LAĞIMSUYU – Bkz.: 71.175-8n.

190.113-4 – AKIP GİDİYOR YATAĞINDA, ASLA DEĞİL Kİ AYNI, YAŞAM IRMAĞININ AKIŞI GİBİ – Bkz.: 119.671-2n.

190.131-2 – SIR ROBERT BALL – Bloom'un anımsadığı kitap, onun kitaplığında yer alan *The Story of the Heavens*'ın (Semaların Öyküsü) yazarı Sir Robert Ball (1840-1913) kraliyet astronumu ve İngiltere'deki Cambridge gözlemevinin başkanıydı. Bkz.: 761.1498.

190.132 – PARALAKS – Gökbilimde "ıraklık açısı": Farklı iki yerden, uzaktaki bir noktaya yönelmiş iki doğrultu arasındaki açı.

190.134-5 – METE'NİN BİLMEM NESİ – Metempsychosis sözcüğünün Molly tarafından yanlış söyleniş biçimi. Bkz.: 95.402n.

190.145 – BİR NUMARA BASS'I – İngiltere'den ithal edilen sert bir ale markası.

192.215 – YAŞAM IRMAĞI – Bkz.: 119.671-2n.

192.219-20 – EH, O HER GÜN GÖRDÜĞÜ MATBAANIN PİRİNİN ADINI HATIRLAYAMADIĞINA GÖRE – Yani, Nannetti, Monk'un adını hatırlayamadığına göre; bkz.: 157.231.

192.224 – GÜNEYDEN ESEN RÜZGÂRLAR – Kaynağı bilinmeyen bir şarkı. Şöyle sürer: "Kalbimi sana getirecek / ... / Ve gecenin huzur verici nefesi / Kalbimi sana getirecek." Parnell ile Mrs. O'Shea'nın bu şarkıyı, ilişkilerinin ilk yıllarında bir parola olarak kullandıkları söylenir.

193.233-4 – BELKİ AYLARCA, BELKİ DE ARTIK HİÇ – "Kathleen Mavourneen" şarkısının şu dizesinin değiştirilmiş biçimi: "Belki yıllarca, belki de artık sonsuza dek."

193.269-70/194.271-2 – YARIN KALKACAK ... DUMDUM DÜTTÜRÜDÜTTÜRÜ – Bloom iki şarkının dizelerini bir araya getirmiş: birincisi, "His Funeral's Tomorrow" (Cenaze Töreni Yarın), ikincisi, "Comin' Through the Rye" (Çavdar tarlasının İçinden Geliyor).

194.286 – DEMERARA ŞEKERİNİ – Adını Guyana'daki bir bölgeden alan sarımtırak-kahverengi kristaller halinde şekerkamışı şekeri.

195.313 – U.P: UP – Charles Dickens, *Oliver Twist*'in 24. bölümünde, U.P., bir eczacının çırağı tarafından yaşlı bir kadının kısa zamanda öleceğini bildirmek amacıyla kullanılır. *Ulysses*'in Fransızca çevirisinde, kartpostaldaki yazı, *fou tu* (delisin, hapı yuttun, sen artık bittin) diye çevrilmiş. Bunun, *"underproof"*, yani yasal standartların altındaki viski anlamına geldiğini söyleyenlerden tutunuz da, İrlanda mezarlıklarındaki etiket numaraların önüne yazılan iki harf olduğunu söyleyenlere kadar çeşitli öneriler yapılmıştır.

195.332 – JOSIE POWELL'DI – Mrs. Breen'in kızlık adı.

196.368 – DENIS – Mrs. Breen'in kocası: Denis Breen.

196.381 – MEŞUGAH – *Meshuggah* (İbranice: "eksantrik, kaçık").

197.418 – JOE İÇİN DEĞİL – 1860larda, bestecisi bilinmeyen popüler bir şarkıdan: "Not for Joe."

198.434 – DELİLİĞİ DE METOTLU – Hamlet, deliymiş gibi davrandığında, ama gerçekte Polonius'u taklit ettiğinde, Polonius, sahnede kendi kendine şöyle der: "Delilik olmasına delilik, ama içinde metot [düzen, bilinçlilik] var" (II, ii, 207-8).

198.458-9 – ADAM VEREMLİYDİ HERHAL – Bloom, Prens Albert'in (hatalı olarak) veremli olduğunu düşünüyor (zira, yaygın kanıya göre tüberküloz hastalarının cinsel açıdan hiperaktif olduklarına inanılırdı. Aslında, Prens Albert tifodan ölmüştü.

199.489 – USKUMRU – Bu balık, "aracı" anlamına geldiği gibi, argoda "pezevenk" ya da "genelev patronu" da demektir.

199.501-3 – SULARIN BULUŞTUĞU YER ... DÜNYADA YOKTUR BİR KOYAAAK – Burada, ve iki satır sonra, Bloom, Moore'un, Wicklow Kontluğu'ndaki Avoca vadisine ilişkin şarkısını anıştırmaktadır.

200.527 – VINEGAR HILL – Wexford Kontluğu'ndaki Vinegar Hill, 1798 Wexford ayaklanmasının merkeziydi. İsyancılar, 21 Haziran 1798'de, Vinegar Hill Çarpışması'nda, General Lake'in kumandasındaki İngiliz kuvvetlerine yenilmişlerdi. "The Boys of Wexford" (Wexfordlu Delikanlılar) baladının son dörtlüğü, bu çarpışmayı anar: "Gerçi önderimiz yoktu ya, / Vinegar Hill'de yenildik biz, / Bir savaşa daha varız, / Gene de severiz ülkemizi hâlâ." Bkz.:164.493-4n.

200.529-30 – İPE ÇEKİLSEK DE – T. D. Sullivan'ın (1827-1914) "God Save Ireland'"(Tanrı İrlanda'yı Korusun) adlı şarkısından: "'Tanrı İrlandayı Korusun!', dedi kahramanlar; / 'Tanrı İrlandayı Korusun!' dedi herkes. / İpe çekilsek de, / Savaş meydanında ölsek de, / O, İrlanda uğruna yok olmaktan korkmayız biz!'"

200.532-3 – PETER YA DA DENIS YA DA JAMES CAREY – Bkz.: 113.449n.

200.540 – RÖNTGENCİ TOM – "Peeping Tom", on birinci yüzyılda, kocası Mercia Kontu Leofric'in halka yüklediği bir vergiyi geri çekmesini sağlamak amacıyla sokaklarda çıplak olarak atıyla gezen Lady Godiva'yı dikizleyen terziydi. Dikizlemesinin cezası, gözlerinin körleştirilmesi olmuştu. Kent halkı evlerinde saklanıp Lady Godiva'yı çıplak olarak görmedikleri için, ödül olarak, söz konusu vergi kaldırılmıştı. Ne var ki, Terzi Tom, Lady Godiva'yı dikizlemiş, gözleri kör olmuştu.

200.546 – GÜZEL GÜNLER YAKLAŞIYOR, MARY. BEKLE DE GÖR – İngiliz şarkıyazarı Henry Russel'in (1813-1900) "There's a Good Time Coming" (İyi Günler Yaklaşıyor) şarkısından esinlenmeler.

200.551 – SINN FEIN – Bloom bu terimi, başka birçokları gibi, bir yeraltı örgütü olan Irish Republican Brotherhood (İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği) anlamında kullanmaktadır. Oysa Sinn Fein, Arthur Griffith'in ortaya koyduğu ayrılıkçı ilkelerle ilgilidir. Buna göre İrlandalılar, İngiltere'nin ekonomik ve politik kurumlarının desteklenmesini reddetmeliydiler. Bkz.: 36.199n, 60.309-10n.

201.559-60 – DİL SORUNUNUN EKONOMİK SORUNLARDAN DAHA ÖNCE GELDİĞİ – Yani, İrlanda dilinin yeniden canlandırılması (bkz.: 289.1173n), İrlanda Bağımsızlığı'na, bağımsız bir İrlanda ekonomisinden daha fazla yarar sağlar.

201.561-2 – MICHAELMAS KAZIYLA – İrlanda'da (ve İngiltere'de) Michaelmas'ta (29 Eylül) kaz yemek âdettir.

201.564 – BİR PENİLİK SİMİTİ BUYUR, BANDOYLA BİRLİKTE YÜRÜ DUR – Salvation Army (İngiltere ve A.B.D.'de yoksullara yardım eden ve kişileri kendi inançlarını kabule çağıran bir Protestan grubu), bir peni değerindeki bir simit verdiği kimselerin, buna karşılık, caddeleri arşınlayan bandolarına katılmalarını ve Protestanlığı kabul etmelerini isterdi.

201.568 – KUZEYBATIDAN YÜKSELEN ÖZERKLİK GÜNEŞİ – Bkz.: 88.122-4n.

201.590 – SEDDİ ÇİN. BABİL – Piramitlerle birlikte bunlar da büyük emek harcanarak inşa edilmiş, temellerinde yatan anlamsızlıklarından ötürü harap olmuş devasa anıt örnekleridir. Büyük Çin Seddi, Ming hanedanı (1368-1644) döneminden kalmadır; ortalama 25 fit yükseklik ve 21 fit kalınlığındaki duvarları Çin-Moğol sınırı boyunca 1,500 mil uzunluğundadır. Antik Babil'in duvarlarıyla asma bahçeleri, klasik dünyanın Yedi Harikası'ndan biriydi.

201.590 – DEVASA TAŞLAR KALAN – Antik İrlanda mimarisinden kalanlar. "Big stones" (Büyük taşlar), tarih-öncesi İrlanda'nın "dikili taşlar" ve "taş daireler"idir. İşlevleri bir giz olarak kalmayı sürdürmekteyseler de, kimi dikili taşların Bronz Devri mezar yerleri, taş dairelerin de takvim olarak

kullanılmak amacıyla gökbilimsel ilişkilere göre yerleştirildikleri düşünülmektedir.

201.590 – YUVARLAK KULELER – Birçoğu hâlâ ayakta kalmış olan "Round towers" (Yuvarlak kuleler), Normanlar-öncesi manastırların en çarpıcı öğeleriydi. Bu kuleler dokuzuncu yüzyıldan on ikinci yüzyıla kadar inşa edilmişler, ve gözetleme kuleleri ve manastırların İskandinavyalı istilacıların saldırısına uğradığında sığınak olarak kullanılmışlardır.

201.596-7 – KONSERVE SOM BALIĞI – "Konserve" *(Tinned)*, Dublin argosunda "varlıklı" anlamındadır.

202.614 – D. B. C. – Dublin Bread (or Bakery) Co. (Dublin Ekmek ve Fırıncılık Şti.)

202.621-2 – CHILTERN HUNDREDS – İngiltere'de Bedford ve Hertford arasındaki Chiltern Hills (Chiltern Tepeleri) bir zamanlar, o bölgeye atanan Crown Stewards'ın (Kraliyet Kolcuları) devriye gezmeye başlamasına dek, yol kesen eşkıyanın barınağı olarak ün kazanmıştı. Sonraları bu devriye gezmelere gerek kalmamış, ancak Kolculuk orunu sürdürülmüştür. Bir Parlamento üyesi görevini bıraktığı zaman, Chiltern Hundreds'ın (Chiltern Yüzleri—"100 ası" anlamında) Kolcusu görevini üstlenebilirdi. Böylece, o kimse gene hükümette görevlendirilmiş sayılırdı. Bu ve buna benzer başka "arpalık" görevleri daha vardır: örneğin, Marshal of Dublin (Dublin Müşiri) orunu.

202.627-9 – İKİBAŞLI AHTAPOTA ... ÖTEKİYSE İSKOÇ AKSANIYLA KONUŞUR – Ola ki bu, Joycevari bir gizliliktir (okültizm). Ancak, Hugh Kenner (*JJQ* 18, no. 2 [1981]: 205), Bloom'un gizliciliği değil de ekonomik bir gerçeği anıştırdığı kanısındadır: İngiltere'nin ekonomik gücü, ahtapot kollarını İrlanda'ya doğru uzatmıştır, onun iki başı ise—Londra ve Edinburgh," İrlanda ekonomisini boğmaktadır.

202.633 – GELECEK OLAYLARIN GÖLGELERİ DÜŞER İLKİN – Thomas Campbell'in "Lochiel's Warning" (Lochiel'in Uyarısı) şiirinde Büyücü, Lochiel'e, "gelecek olayların önce göl-

gesi düşer" der (56. dize). Büyücü, burada, Lochiel'in çarpışmaya girmemesi için ikna etmeye çalışmaktadır.

202.635 – A. E.: BU DA NE DEMEK – George William Russel'in takma adı.

203.655 – İRLANDA YAHNİSİ – "Irish stew" (İçeriği: koyun eti, patates, soğan, su, tuz ve karabiber.)

203.678-204.679 – SERÇEPARMAĞININ UCU GÜNEŞİ GÜZELCE ENGELLİYORDU – Eski Kelt rahipleri bu hareketin ve onun etkilerinin, bir kimsenin kehanete ilişkin yeteneğini simgelediğini düşünürlerdi. Bkz.: 202.633n.

204.691 – ŞAPKASI ELİNDE YÜRÜR MEMLEKETİNDE – Alçakgönüllülüğün, kişiyi, kibirlilik ya da kendini zorla kabul ettirme eğiliminden daha fazla yükselteceğini anlatan bir İrlanda atasözü.

204.702 – LA MAISON CLAIRE'İN – "Saray Dikimevi."

204.704 – FAIRVIEW ADINA ŞAYESTE – "Fairview" (güzel manzara).

204.705-7 – MAYISTA MEHTAP ... / ATEŞBÖCEĞİNİN IŞI–ITACI IŞIL, IŞIL, AŞK – Thomas Moore'un "The Young May Moon" adlı şarkısının giriş dizelerine gönderme.

204.707 – DOKUNUŞ. PARMAKLAR. SORUYOR. YANIT. EVET – "Dokunuş", argoda cinsel birleşme demektir. Bloom, Molly ile Boylan'm kullandığından şüphelendiği parmak dilinde, soru soran kişi, soruyu sorduğu kişinin elinin ayasına ortaparmağıyla dokunur; yanıt evet ise, o kişi de aynı şeyi yineler.

204.713 – CHERCHEZ LA FEMME – Fransızca: "kadını ara"; anlamına gelirse de, "nedeni kuşkusuz bir kadındır" anlamına da gelir.

205.720 – ÜÇ GÜZEL OKULLU KIZ – Gilbert ve Sullivan'ın *The Mikado*'sunun (1885) I. perdesinde Yum-yum, Pitti-Sing ve Peep-Bo adlı kardeşlerin söylediği üçlü şarkı.

205.723 – BİR POWER DAHA, PAT – Power, viski anlamında kullanılmış (Dublin viski imalatçısı John Power & Son).

205.724 – ÇIKAR ŞU BEYAZ ŞAPKAYI – Komedi oyuncuları Moore ve Burgess'in üretmiş oldukları bir güldürü sözü.

205.725-6 – BİR ZAMANLAR HEPİMİZİ YOKSUL KILAN ARP – Thomas Moore'un "The Harp that Once Through Tara's Halls" (Bir Zamanlar Tara'nın Salonlarında Çalan Arp) şarkısının anıştırması.

205.745 – HUGUENOTLARIN BURAYA GETİRDİĞİ – On yedinci yüzyılın sonlarında İrlanda'ya sığınan Huguenotlar, burada ipekli kumaş ve poplin endüstrisi ile kumaş boyalarını (özellikle Bloom'un sözünü ettiği—kan rengi—kırmızı boyaları) getirmişlerdi.

205.745-6 – LACAUS ESANT TARA TARA – Bloom, Alman bestecisi Giacomo Meyerbeer'in (1791-1864) *Les Huguenots* operasını (1836) anımsıyor. Bloom'un anımsadığı dizenin doğrusu İtalyancada, *"La cause è santa"* (Dava kutsaldır) olmalıdır.

205.746-7 – YAĞMURSUYUNDA YIKANMASI GEREK – Bloom, vitrinde bir giysinin etiketindeki yıkama yönergesinin bir bölümünü görür. Kimi hassas dokumalar ve sabit olmayan boyalar, daha yumuşak olan ve mineralleri içermeyen yağmur suyuyla yıkanırdı.

205.753 – EYLÜL SEKİZ – 8 Eylül, Molly'nin doğum günüdür. 8 Eylül, aynı zamanda, Meryem Ana'nın da doğum günüdür.

205.754-5 – KADINLAR İĞNELERİNİ ... ZİRA DERLER KESER ÖNÜNÜ AŞKIN – Bir kadının, iğne topladığı takdirde, sadık bir erkek arkadaşı olacağına ilişkin bir boş inanç. Bu nedenle bir kadın, sevgisini bölmesin (aşkının önünü kesmesin) diye, iğne toplamaktan kaçınır.

206.793 – KENDİMİZİ BAŞKALARININ GÖZÜYLE GÖRSEK – Robert Burns'ün, "To a Louse" (Bir Bite) şiirine gönderme. Bkz.: 35.153-4n.

206.795-9 – OKULŞİİRİNDEKİ İRLANDA'NIN ... YUTAMAMIŞ ADAMCAĞIZ – Tarihle destanların bir karışımı. Bloom'un anımsadığı şiir, İrlandalı şair ve antika meraklısı Sir Samuel Ferguson'un (1810-86), "The Burial of King Cormac"tir (Kral

Cormac'ın Gömülüşü). ~ 254-~ 277 arasında hüküm süren Cormac, babası "Yüz Savaşların Conn'u" olan Art'ın oğluydu. İrlanda geleneğine göre, Conn, İrlanda'nın ilk kurucusu ve kanun yapıcısıydı, ulusun da biçimlendiricisiydi. Tara tepesini ülkenin başkenti yapan, ve İrlanda'nın Altın Çağı'nı başlatan da oydu. Söylenceye göre, İrlanda'da Hıristiyanlığı kabul eden ilk kişiydi (St. Patrick'in gelişinden 139 yıl önce). Onun bu din değiştirmesi druidleri kızdırmıştı. Onlar da bir grup şeytanı ona karşı kışkırtınca, şeytanlar, Cormac'ın, yemek yerken, bir som balığı kılçığıyla boğulmasını sağlarlar. St. Patrick (~ 385-~ 461), İrlanda'daki misyonuna anca 432 ya da 433'de başlamıştı. Söylenceye göre, St. Patrick'in, Tara'da, ulu kral Laeghaire ile yaptığı bir görüşmede, kralın kendisi Hıristiyanlığı kabul etmemiş, ama St. Patrick'in misyonuna karışmama sözünü vermiştir—Bloom'un dediği gibi, "tümünü birden yutamamış"tır.

207.811 – BU RESME BAK SONRA DA ŞUNA – Hamlet, annesinin yatakodasında onunla yüzleşirken, babasıyla Claudius'un bir resmini ona doğru tutarak, "Şu resme bak, sonra da şuna," der (*Hamlet*, III, iv, 53).

207.819 – İYİ VURUŞ – Krikette, topa iyi bir vuruş yapıldığını anlatan argo sözcük.

207.821-2 – DOĞAR DOĞMAZ GÜMÜŞ BIÇAKLA BESLENMEYE BAŞLAMIŞ – Varlıklı bir ailenin mirasçısı olunacağını anlatan şu atasözüne benzetme: "Doğar doğmaz gümüş kaşıkla beslenmeye başlamış."

207.830 – SOFRA SOHBETİ – *"Table Talk"*: Birçok yazar, *Table Talk* adlı yapıtlar yazmıştır. Örneğin, William Hazlitt (1778-1830).

208.848-58 – BIRAK TRINITY COLLEGE BAŞKANI ... HEPSİNİ HİZAYA GETİRİRDİ – Alfred Percival Graves ve Sir Charles Villiers Stanford'un "Father O'Flynn" adlı şarkısına gönderme.

208.874 – DERİSİ YÜZÜLMÜŞ KELLE VE KANLI KEMİKLER – İrlanda folklorunda, itaatli olsunlar diye çocukları korkutmak için kullanılan bir karabasan figürü.

213.879-80 – YÜREĞİ EZİLEN HAYALETLER – Odysseus'un, *Odysseia*'nın 11. Kitabında karşılaştığı hayaletler, konuşma yeteneğine kavuşabilmeleri için, kanla dolu bir hendekten içmelidirler.

213.886 – SHANDYGAFF – Bira ile zencefilli gazozun karıştırılmasıyla elde edilen bir içki (acı limon karıştırıldığında "shandy" adını alır).

213.1051 – KRALİYET MERSİNBALIĞI – İngiltere karasularındaki mersinbalıkları, 1307'den 1327'ye kadar İngiltere Kralı olan II. Edward'ın yasal malı ilan edilmişti.

213.1054 – CHEF – Fransızca: "şef = aşçıbaşı." Kimi zaman hahamlar, aşçılarınki gibi beyaz başlık giyerler.

213.1055-6 – KIVIRCIK LAHANA À LA DUCHESSE DE PARME – Dana kıyması, kimi otlar, ufalanmış ekmek kırıntısı vb.'den hazırlanmış içle doldurulan kıvırcık lahana sarması.

213.1058-9 – KAZLAR YAĞLANSIN DİYE KAPATILDIKLARI KAFESLERDE PERİŞAN – Kazlar kafeslerde hareketsiz bırakılıp zorla beslenir, öylece, büyüyen ve yağlanan ciğerlerinden *pâté de foie gras* (kaz ciğeri ezmesi) üretilir.

213.1065 – DU DE LA – Fransızca: "dan."

214.1102 – VENUS, JUNO – Bloom burada Venus (Aphrodite), İuno (Hera), ve Minerva (Athena) arasındaki güzellik yarışmasının hakemi gibidir—Minerva'dan söz edilmemesinin nedeni, onun, Ulysses'in (Odysseus'un) koruyucusu olması mıdır? Bkz.: 64.455-6n.

214.1106 – PYGMALION İLE GALATEIA'YI – Yunan mitolojisinde, bir heykeltıraş ve Kıbrıs kralı olan Pygmalion, kendi yaptığı bir fildişinden genç kız heykeline âşık olur. Aphrodite'ye yalvararak, heykeline (Galateia'ya) can vermesini ister. Ardından, canlanan heykeliyle evlenir. *Pygmalion and Galateia*, Sir William S. Gilbert'in bir oyununun (1871) da adıdır.

214.1113-4 – BESİN, KİLÜS, KAN, GÜBRE, TOPRAK, BESİN – Giordano Bruno, *Cause, Principle, and Unity*'de (Neden, İlke, ve Birlik), "dünyanın ruhu"nun dirikliğini (bkz.: 57.183n) ve

onun özdeksel biçimlerin sonsuz çoğalması temasını işler: "Görmez misiniz ki, bir tohum, bitki sapma, sap olan şey mısıra, mısır da ekmeğe dönüşür—ve ekmekten kilüs, kilüsten kan, kandan tohum, tohumdan oğulcuk, sonra da insan, ceset, toprak, taş, ya da art arda tüm doğal biçimleri kapsayarak bütün başka şeyler meydana gelir?" (İngilizce çev. Jack Lindsay [New York, 1962], s. 102).

214.1119 – BİR ADAM VE HAZIR – Tennyson "Ulysses" (1842) şiirinde (6.-7. dizeler), "Yolculuktan dinlenemem; İçeceğim / Yaşamı son damlasına dek" der. S. H. Butcher ve A. Lang'ın *Odysseia* çevirisindeki (Londra, 1879) açılış dizeleriyle karşılaştırınız: "Anlat bana, Müz tanrıça), öylesine istekli hazır, uzakları enginleri gezmiş o adamı."

214.1120 – ERKEKLERLE YATMIŞLARDIR – Bloom, tanrıçaların insan erkeklerle yatmış olduklarını düşünüyor. Bu tür öykülere sıkça rastlanırsa da, Skylla ve Kharybdis bölümündeki öneminden dolayı burada akla hemen Venus ve Adonis gelmektedir.

214.1120-1 – BİR ERKEK YAKLAŞIMIYLA – Shakespeare, *Venus and Adonis*'te (1593) Venus'ün genç Adonis'e yaklaşımının özde erkek gibi olduğunu betimler: "(Venus) onu (Adonis'i) geriye doğru itti, kendisine saplanıyormuşçasına" (dize 41).

215.1149 – ZANAATKÂR, İŞTE, DEDİ – Duvarcılık, taşçılık zanaatından "Farmasonluğun" anıştırılması.

216.1207-8 – KESİK PARMAĞA DÖKÜLMÜŞ VİSKİYİ – Yaralara ve ağrılı yerlere antiseptik olarak viski sürülürdü.

217.1238 – ÜSTÇENELERİNİ DEVİNDİRİRLER – Oliver Goldsmith'in (1728-74) "Toplum"u eleştiren şu nüktesini anımsatıyor: yani, başka herkes altçeneleriyle çiğnerken (örneğin, gevişgetirenler), ama yalnız o üstçenesiyle çiğner.

217.1239 – O İCADIYLA – Bkz.: 273.529-274.549.

217.1246-7 – DON GIOVANNI, A CENAR TECO / M'INVITASTI – Dize, "e son venuto!" diye sürer. İtalyanca: "Don Giovanni, sen beni yemeğe davet ettin ve ben de geldim." (Mozart'ın *Don Giovanni* operası: perde II, sahne iii.

218.1260 – TECO – İtalyanca: "seninle."

218.1276 – SAHİLDEKİ GÜZEL KIZLAR – Harry B. Norris'in yazıp bestelediği bir şarkıya gönderme. Bkz.: 93.332n, 98.517-8,522-3n.

219.1314-5 – BİR BOĞANIN ARKASINDA: BİR ATIN ÖNÜNDE – Güvenlik kuralı: boğa çifte atamadığı, at ise bunu yapabildiği için.

220.1337 – KARANLIK ADAM – İrlanda ağzında: "kör adam."

220.1372 – KARMA – Karma, Hinduculuk ve Budacılıkta temel bir kavramdır. Yenidendoğuş döngüsünde, daha önceki edimlerin kaçınılmaz olarak, daha sonraki yaşamlarda iyi ya da kötü ruh sıçramasına neden olacağına ilişkin inançtır. Böylece, bir yaşamdaki kötü edimler, bir sonraki yaşamda düşük düzeyde durumlara, iyi edimler de gelişmiş düzeydeki durumlara yol açarlar. Bkz.: 225.81.

220.1372 – METE'NİN NESİ – Bkz.: 95.402n, 190.134-5n.

221.1375-6 – TROY DENLİ VAKUR – Dublin Roma Katolik Başpiskoposu ve İngiltere yandaşı Muhterem John Thomas Troy'un (1739-1823), 1798 Ayaklanması'na karşı yayımladığı "vakur kmama"nın anıştırılması. Onun bu "vakar"ı, İrlanda'da söylencesel bir nitelik kazanmıştı.

221.1378 – BLUECOAT SCHOOL VAKAYİNAMESİ – The Bluecoat School, ünlü İngiliz ilkokulu Christ's Hospital adlı okulun model alındığı revaçta olan bir okuldu. Bu bağlamda, "The Bluecoat School", Protestan Anglo-Irish Kurumu üyelerine uygun bir eğitim anlamına gelmektedir.

221.1387 – TANRI MERHAMETİNİ SİZLERDEN ESİRGEMESİN – Yargıcın, ölüm cezası verdikten sonra söylediği söz.

221.1388 – MIRUS KERMESİ – Kurguda, kermes, 16 Haziran 1904'te açılır; gerçekte, 31 Mayıs 1904 Salı günü açılmıştır. Bu kermesin geliri, Mercer Hastanesi'ne verilmiştir.

221.1389 – MESSIAH – Handel'in oratoryosu *Messiah*, ilk olarak, 13 Nisan 1742'de, Mercer Hastanesi dahil çeşitli yardım kuruluşları yararına, Fishamble Street'teki (Dublin) Music Hall'da çalınmıştı.

Bölüm 9:
Skylla ve Kharybdis, 223.1 / 259.1412

Odysseia'nın 12. kitabında Odysseus ile adamları ölüler-ülkesi Hades'ten, Kirke'nin adasına dönerek, Odysseus'un, Elpenor'un naaşını gömme sözünü yerine getirmesini sağlarlar. Kirke, Odysseus'a deniz yolculuğuna ilişkin yönerge verir. Ona, Seirenlerden (*Ulysses*'in 11. Bölümü) söz eder ve ona en elverişli yolları önerir: birisi, "kuşların bile geçemeyeceği" (12:62; Fitzgerald, s. 223) Wandering Rocks (Gezen Kayalar, *Ulysses*'in 10. Bölümü); ve ötekisi de Skylla ile Kharybdis arasındaki geçittir. Odysseus'un yeğlediği bu ikinci yol, bir başka seçenek daha sunmaktadır: kanalın, doruğunda altı-başlı canavar Skylla'nın yaşadığı ve kanalı gözlediği sivri bir dağ yükselen yakasından geçen gemiler, geçilen her bir boğaz için bir tayfayı kurban vermek zorundadırlar. Ancak, kanalın öbür yakasından geçen gemiler, Kharybdis'in hızla dönen girdabının içinde yok olma tehlikesiyle karşılaşacaktır. Kirke, Odysseus'a, Skylla'nın sarp kayalığına sıkıca sarılmasını salık verir. O da, bunu yapar. Ne var ki, Kirke ona, "ölemeyen bir karabasan" (12:118; Fitzgerald, s. 225) diye nitelediği Skylla ile savaşmaya yeltenmemesini de öğütlemiştir. Skylla ile yüzleşme zamanı gelince, Kirke'nin uyarısını unutup, Skylla'yla savaşmaya başlar. Ama bu boşunadır, zira, Skylla, Odysseus'a vurur vurmaz, Odysseus'un da adamlarının da dikkatleri Kharybdis'in "esneyen ağzı"nın (12:243; Fitzgerald, s. 225) korkunç manzarasına çekilir.

Zaman: Öğleden sonra saat 2:00. Sahne: Milli Kütüphane. Organ: Beyin; Sanat: Yazın; Renk: Yok; Simge: Stratford, Londra; Teknik: Eytişim. Karşılıklar: Skylla'nın, üzerinde yaşadığı Kaya—Aristo, inak, Stratford; Girdap (Kharybdis)—Eflatun, gizemcilik, Londra. Ulysses—Sokrat, İsa, Shakespeare.

Linati şemasının Kişiler listesinde içerilenler: "Skylla ile Kharybdis, Ulysses, Telemakhos, Antinoos, ve Simgeler listesinde içerilenler: "Hamlet, Shakespeare, Christ, Socrates, Londra ve Stratford, Skolastikçilik ve Gizemcilik, Eflatun ve Aristo, Gençlik ve Olgunluk."

Stephen'in bu bölümde dile getirdiği epey özgür ve çokça kurgusal yaşamöyküsünün başlıca kaynakları George Brandes'in *William Shakes-*

peare (Londra, 1898), ki bu bölümdeki notlarda Brandes diye anılacaktır; Frank Harris'in *The Man Shakespeare and His Tragic Life-Story* (İnsan Shakespeare ve Trajik Hayat-Hikâyesi; New York, 1909), Harris diye anılacak; ve Sidney Lee, *A Life of William Shakespeare* (William Shakespeare'ın Yaşamı; Londra, 1898), Lee diye anılacak.

George Morris Cohen Brandes (1842-1927), Danimarkalı bir edebiyat eleştirmeni ve on dokuzuncu yüzyılda İskandinav ve Avrupa düşüncesinde "yeni atılım"ın öncülerinden biriydi. 1871'de Brandes, soyut idealizm ile edebiyatta fanteziyi ve İbsen ile Zola dahil kimi yazarların yapıtlarının savunuculuğunu kınayarak yeni bir gerçekçiliğin ve doğalcılığın ilkelerini belirlemeye başladı. Onun bilgi alanı Alman, Fransız ve İngiliz edebiyatı kadar İskandinav edebiyatını da kapsıyordu. Kendi zamanında, "edebiyatı, özünde, 'yaşamın bir eleştirisi' diye algılayan bilimsel bir eleştirmen" olarak övgü kazanmıştır.

Frank Harris (1856-1931) bir İngiliz editörü ve yazın adamıydı. Shakespeare'ın yaşamöyküsü üzerindeki yazılarının çoğu, 1890larda editörlüğünü yaptığı *Saturday Review*'de yayımlanmıştı. Harris, zamanımızda daha çok, özyaşamöyküsel bir anlatı olan, Don Juancılığa ilişkin deneyimlerinin belli ki bir parça hüsnükuruntu ile de tatlandırılan *My Life and Loves* (Hayatım ve Aşklarım; New York, 1963) ile tanınır.

Lazarus Lee'nin büyük oğlu Sidney Lee'nin (1859-1926) asıl adı Solomon Lazarus Lee idi. 1880'de adını, Sidney L(ancelot) Lee olarak değiştirdi, sonraları da ikinci adını bıraktı. Yazın adamı olarak yapıtları arasında saygın bir ün kazanan *Dictionary of National Biography* (Ulusal Biyografi Sözlüğü), Shakespeare'ın ve Kraliçe Victoria'nın yaşamöyküleri, ve *Great Englishmen of the Sixteenth Century* (On Altıncı Yüzyıl İngiliz Büyükleri) vardır. Lee, amaçladığı gibi, İngiliz siyasi yaşamının ve edebiyat dünyasının önemli bir siması olmuştu—kendisini, Shakespeare'ın, o yüce kişiler arasına alındığını görmeye adamıştı.

Bir Joyce araştırmacısı diyor ki: "Bu üç yaşamöyküsü (ve, başta Oscar Wilde'ınki olmak üzere, Stephen'in öbür kaynakları) bana, "Samuel Schoenbaum'un, 'yaşamöyküsü, kişinin dolaylı bir portresini verme eğilimindedir' (*Shakespeare's Lives* [Shakespeare'ın Yaşamları; New York, 1970], s. viii-ix) sözünü anımsatmakta; ayrıca, bana, yaşamöykülerindeki veriler ne denli daha az somut iseler, bu dolaylılığın da o denli daha geniş olduğunu söyleme isteğini vermekteler."

223.1 – KUVEYKIR KÜTÜPHANECİ – Thomas William Lyster (1855-1922) İrlanda Ulusal Kütüphanesi'nin başkanıydı. Kütüphane yönetiminde bulunduğu süre boyunca, dinsel inançlarının tuhaflığı, kendisinden kuşku duyulmasına ve epeyce alay konusu olmasına neden olmuştu. Lyster'in yapıtları arasında, *Life of Goethe* (Goethe'nin Yaşamı; 1883) da vardır.

223.3 – WILHELM MEISTER – Gerek kendi zamanında gerekse bütün zamanlarda dev bir Alman yazın adamı olan Johann Wolfgang von Goethe'nin (1749-1832) *Wilhelm Meister's Apprenticeship and Travels* (Wilhelm Meister'ın Çıraklığı ve Yolculukları; 1796) adlı yapıtı. Lyster'in değindiği "paha biçilmez sahifeler", Goethe'nin romanının 4. Kitabının 13. Bölümünden 5. Kitabının 12. Bölümüne kadarını kapsar; bu sayfalar boyunca Wilhelm *Hamlet*'i çevirir, yeniden biçimlendirir ve bu oyunun kendisine özgü bir yorumunda rol alır. Lyster ve çağdaşları Goethe'nin "sayfalar"mı bir kurgudan çok, onun, Shakespeare'ın *Hamlet*'i üzerindeki ve bu yapıta tepkisinin pek gizlemeye çalışmadığı kişisel yorumları, diye algılamışlardır.

223.5-7 – HAYATI HAKİKİYEDE GÖRÜLDÜĞÜ ... KARŞI SİLAHA SARILIYOR – Bu, *Hamlet*'te (III, i) Hamlet'in, "bir yığın sıkıntıya karşı silaha sarılıp / savaşarak onları yenme"yi düşünürken kendi kendine konuşarak söylediği "To be or not to be" sözünü anıştırır (59.-60. dizeler).

223.8-9 – GICIRTILI TELATİN ÜZERİNDE ... BİR ADIM CINQUE PACE GERİLEDİ – Burada, iki Shakespeare oyunundaki dizelere göndermeler var: *Twelfth Night*'ta (On İkinci Gece), Toby Belch, Sir Andrew Aguecheek'e "sink-a-pace"tan—Fransızca

cinque-pace (= beş adımlık bir dans) söz eder (I, iii, 136-9). *Julius Caesar*'da, Sezar, Roma'ya girdiği zaman, bir kunduracı, "telatin"den—öküz derisi—söz eder (I, i, 26-9).

223.13-4 – HAYATIN KATI HAKİKATLERİ ... TECRÜBESİZ HAYALPEREST – Goethe'nin, *Hamlet*'e bakışının sürmesi (bkz.: 223.3n); ancak bunun Matthew Arnold'un bir sözüyle yapılması. Arnold'un *"Shelley"* denemesinin son tümcesi, Shelley'i betimler: "Ve şiirde de, hayatta olduğu gibi, o, 'güzel ve başarısız, boşlukta ışıklı kanatlarını boşuna çırpan bir melektir."

223.14 – GOETHE'NİN HÜKÜMLERİNİN – Bkz.: 223.3n.

223.16 – KORANTOYLA – *Twelfth Night*'ta (On İkinci Gece), Toby Belch, Sir Andrew Aguecheek'e "coranto"dan (koşarak yapılan bir dans) söz eder (I, iii, 136-9).

223.20-1 – MONSIEUR DE LA PALICE ... BEŞ DAKİKA ÖNCE SAĞDI – Fransız Mareşali de Palisse, 1525 Pavia çarpışmasında öldükten sonra, askerleri, onun "ölmezden on beş dakika önce sağ" olduğunu bildirirler. Amaçları, Mareşal'in, son ana dek savaştığını anlatmaktır.

223.22 – ALTI CESUR TIBBİYELİYİ – Bu, Blake'in *Milton*'unun (~1804) bir dizesini—"... / Derinlere saçılmış Altıkatlı Özdekler / ..." ve Milton'un duasındaki "tıpçılar" sözcüğünü çağrıştırıyor.

223.24 – ŞEYTAN'IN HÜSRANI – Takma adı Mary MacKay olan Marie Corelli'nin (1855-1924) *The Sorrows of Satan* adlı romanı (1897).

223.26-30 – ÖNCE KIZI GIDIKLADI / ... O SONUNDA / ASLAN TIBBİYELİM – Oliver St. John Gogarty'nin "Medical Dick and Medical Davy" adlı yayımlanmamış açık saçık bir şiirinden. Bkz.: 250.1055-6n.

224.32 – RAHŞAN YEDİ DER ONA WB – W. B. Yeats, "A Cradle Song"un (Bir Beşik Şarkısı) ikinci kıtasının (1895 yorumu) bir dizesindeki "The Shining Seven (Parlayan Yedi), şiirin

yazıldığı 1890'da bilinen gezegenlerdir: Merkür, Venüs, Mars, Satürn, Jüpiter, Uranus ve Neptün. Bunlar, ayrıca, başka bir WB'nin (William Blake) *Milton*'undaki "Starry Seven" ve "The Seven Angels of the Presence"i (Yıldızlı Yedi ve Varlığın Yedi Meleği) de çağrıştırır.

224.34-5 – NURYÜZLÜ BİR OLLAVI – AE (George William Russel). "ollavlar", Hıristiyanlık-öncesi İrlandalı bilge ve usta şairlerdi.

224.37-9 – ŞEYTANLAR ÇIĞLIK ... / ED EGLI AVEA DEL CUL FATTO TROMBETTA – İlk iki dize, *Paradise Lost*'un (Yitik Cennet) I. kitabının 196. ve 620. dizelerine benzetilmektedir. Üçüncü dize (İtalyanca: "Ve kıçından bir borazan yaptı"), Dante'nin *Inferno*'sundan (21:139).

224.41-2 – CRANLY'İN WICKLOWLU ... BABAYURTLARINI KURTARACAK – Joyce'un arkadaşı J. F. Byrne'nin (kurguda Cranly) bir sözüne gönderme. Byrne, on iki azimli adamın İrlanda'yı kurtarabileceğini, on ikincisi Cranley olacağından dolayı, bu kimselerin Wicklow'da bulunabileceğini savunmuştur.

224.42-3 – KIRIKDİŞLİ KATHLEEN ... TARLASIYLA, KENDİ EVİNDE BİR YABANCI – Yeats'ın *Cathleen Ni Houlihan* oyununda Cathleen, ileri yaşından dolayı kimi dişleri dökülmüş "the Poor Old Woman" (Zavallı Yaşlı Kadın) olarak görünür ki, bu, İrlanda'nın geleneksel simgesidir. "Dört güzelim yeşil tarla", Normandiyalılar-öncesi İrlanda'nın dört ilidir: Ulster, Connacht, Munster ve Leinster.

224.43 – ONU SELAMLAYAN BİRİ DAHA: AVE, RABBİ – Yani, Yahuda gibi davrananlar. Matta'da (26:49), Yahuda'nın, İsa'yı yakalamak için geldiklerinde, onu tanıyıp, ele vermesi şöyle anlatılır: "ve çıkıp İsa'ya yaklaşarak, ona dedi ki: Selam, Üstat (Vulgata Latincesinde: Ave, Rabbi); ve onu öptü."

224.43-4 – ON İKİ TİNAHELYLİ – Wicklow Kontluğu'nun güneyindeki River Derry'de bir pazar kenti.

224.44-6 – KOYAĞIN KUYTUSUNDAN ... YARDIMCIN OLSUN. HAYIRLI AVLAR – Her ne kadar Stephen, Cranly'i düşünüyorsa da, bu satırlar, John M. Synge'nin *"In the Shadow of the Glen"* adlı bir perdelik, Tinahely'nin yer aldığı Wicklow Kontluğu'da geçen oyununa gönderme.

224.47 – MULLIGAN TELGRAFIMI ALMIŞ – Bkz.: 239.629.

224.50-3 – BİZİM GENÇ İRLANDALI ... KAHRAMAN YARATAMADILAR HENÜZ – Ben Johnson (Old Ben = Yaşlı Ben), Shakespeare'a ilişkin notlarında, "Adamı sevdim, ve Putperestlikten bu yana o, saydığım büyük insanlar arasında yerini almıştır," diye yazar.

224.55-6 – HAMLET İSTER SHAKESPEARE ... İSTER I. JAMES YA DA ESSEX OLSUN – Hamlet karakteri "model"inin arayışı edebiyat tarihçilerini epey meşgul etmiştir. Adaylar arasında, hastalıklı kişiliğinden ötürü daha önce İskoçyalı IV. James olan İngiltereli I. James ile Robert Devereux (ikinci Essex Kontu—Shakespeare'ın başka bir çağdaşı, ki Hamlet gibi hem zorlu bir asker hem de açıklanması güç bir dermansızlığın tutsağı olmasından dolayı) da vardı.

224.56-7 – İSA'NIN TARİHSELLİĞİ – On dokuzuncu yüzyılda, şu soru, önemli teolojik tartışmaların odağı olmuştu: İsa'nın "gerçek tarihi" araştırılabilse ve yayımlanabilseydi, bu, kilisede ve onun teolojisinde nasıl bir farklılık yaratmış olurdu?

224.57-8 – BİÇİMÖTESİ TİNSEL ÖZLER – George William Russell'in en sevdiği sözlerinden biri de (W. B. Yeats'm bir şair olarak gücü üzerinde söylediği şu söz gibi) şöyledir: "Tinsellik, biçimötesi tinsel özlerin kavranılması gücü, kalımsızda, ve gölgesi olan şeylerde sonsuz olanın görülmesidir."

224.58-9 – BİR SANAT ESERİ ... DERİNLİKTE BİR HAYATİYETTEN FIŞKIRDIĞIDIR – Romantik varsayıma göre, Sanatçının, başkalarından daha yüce bir ruha sahip olduğu; üstelik, sanat eserinin büyüklüğünün, sanatçının ruhunun büyüklüğüyle doğru orantılı olduğu varsayımıyla ilgili.

225.72 – HIESOS KRISTOS – Yunanca: "Jesus Christ = İsa, Mesih."

225.73 – LOGOS – Ortodoks Hıristiyanlıkta Logos, sözlü ya da yazılı insan sözcüklerine değil de, St. Augustine'e göre, "ruhun kendisine ilişkin bilgisi olan içsel sözler"le eş tutulur.

225.73-4 – ALTARDAKİ ATEŞİM BEN. TANRIYA SUNULAN TEREYAĞIYIM – Stephen'in alıntıladığı dizeler, *Bhagavadgita*'dandır.

225.75 – DUNLOP, JUDGE, ROMALILARIN EN *SOYLUSU* – *Julius Caesar*'da (V, v, 68) Antony, Brütüs'e, "Bu, Romalıların en soylusuydu," der. The Irish Theosophist yayımları incelenince, Theosophical Society'nin (Teosofi Derneği) üyeleri arasında şu kimseler göze çarpar: Daniel N. Dunlop, William J. Judge, Mrs. Cooper-Oakley, ve elbet, George Russel. "K. H.", kuşku yok ki, Mahatma (Hint evliyası) Koot Hoomi'dir.

225.77 – YÜCE BEYAZ LOCANIN KARDEŞLERİ – Bu, Teosofların inandığı Great White Brotherhood'dur ki, ispritizma konulardaki üstün bilgi ve güçleriyle sıradan insanlardan ayrılan teosofi ustaları anlamında kullanılır.

225.78-83 – IŞIĞIN MENİŞİNDEN BİR BAKİRE ... H. P. B.'NİN İÇYÜZÜNÜ GÖREBİLMİŞTİ – Mme Blavatsky, *Isis Unveiled* (Peçesiz İsis, II, 42) adlı yapıtında, İsa ile Sophia'yı, bir erkek-dişi çifti olarak ele alır. "Budalar katı", tinsel yükseliş sürecindeki dördüncü aşamadır. "Batıni hayat", Budalar katına yaklaşan ya da oraya varan kimselerin sürdürdüğü yaşamdır; "insan yalnızca bu aşamada 'dünyanın bir Kurtarıcısı' gibi davranabilir" (Annie Besant, *The Ancient Wisdom*, [Londra, 1897] s. 342). S. İ., "sıradan insanlar" sözcüklerinin baş harfleridir. Karma için: bkz.: 220.1372n. Isabel Cooper Oakley, Londra'da başarılı bir iş kadınıydı; Londra'da ve Hindistan'da, Blavatsky ile yakın işbirliğinde bulunmuştur. "H. P. B.'nin (= Helena Petrovna Blavatsky) ilkeli": Teosofide, "ilkel", insan doğasının "alçak" ve "ölümlü" yanıdır. Teosofi dışında, bu sözler, cinsel organları anıştıran bir sözcük oyunu olarak kullanılır.

225.84 – PFUITEUFEL – Almanca kargıma: *Pfui* (utan); *teufel* (şeytan).

225.86 – MR. BEST – Richard Irvine Best (1972-1959), National Library'nin başkan yardımcısı (1904-40), başkanı (1924-40), ve Marie Henri d'Arbois de Joubainville'in (1827-1910) *Le cycle mythologique irlandais*'inin çevirmeni. Best'in çevirisi, *The Irish Mythological Cycle and Celtic Mythology* (İrlanda Mitolojik Dönemi ve Kelt Mitolojsi) adı altında yayımlanmıştı (Dublin, 1903).

225.88-91 – O ÖRNEK ÖĞRENCİ ... EFLATUN'UNKİLER DENLİ SIĞ BULACAKTIR – Stephen, Aristo'ya gönderme yapıyor (bkz.: 224.66), ve *Hamlet*'teki "Olmak ya da olmamak" sözüne (III, i, 56 ve izleyen sayfalar) anıştırmalarda bulunuyor.

225.95-6 – İKİSİNDEN HANGİSİ, DİYE ... BENİ CUMHURİYET'İNDEN SÜRERDİ – Stephen kendisini bir şair düzeyine yükseltiyor, ve Eflatun'un, *The Republic*'inde (X, kısım 606-7) ifade ettiği, devletin esenliği adına şairlerin sürülmesi gerektiği yargısını anıştırıyor.

225.97 – HANÇER DİLİNİ KININDAN ÇIKAR – Yani, Stephen'in tartışısı, Aristoculara özgü sözcük tanımlarıyla temel tanımlar arasındaki ayrıma dayandırılacaktır (Aristo, *Posterior Analytics* [Sonraki Çözümleme] 2:8).

225.97 – ATLIK, TÜMATLARIN NE-LİĞİDİR – Bireysel atların, "at" düşüncesinin eksik birer kararlaması olduğunu anıştıran Eflatuncu bir önerme. Stephen'in sözü, Eflatun'un karşıtı Antisthenes'in söylediği ileri sürülen şu ünlü sözü çağrıştırmakta: "Ey, Eflatun, bir at görmekteyim, ama atlık diye bir şey görmüyorum."

225.98 – AEONLARDIR – Gnostisizmde, Tanrı'nın yaydığı özdekler, ve onun ifade ortamı. A. E.'nin (George William Russel) takma adı: Aeon.

225.98 – TANRI: SOKAKTAKİ GÜRÜLTÜ – Bkz.: 64.448n.

225.99-100 – UZAY: GÖRMEYE MECBUR ... ZATEN ELİN MAHKÛM OLAN ŞEY – *Republic* 7'deki Eflatuncu uzay kavramı-

na karşın bir Aristocu önerme: "Parlak semalar bir örüntü ve daha yüksek bilginin bir yolu; onlardaki güzellik Daedalus'un ya da başka büyük bir sanatçının elinden çıkmış, ve görmüş olabileceğimiz, figürlere ya da resimlere benzer; onları gören herhangi bir geometrici, onlardaki enfes işçiliğin hemen farkına varır, ama onlarda gerçek eşitini, ya da gerçek çiftini, ya da herhangi bir önermenin gerçekliğini bulacağını asla hayal etmez."

225.100-2 – İNSAN KANINDAKİ KIRMIZI ... DOĞRU BLAKE'İN KIÇINA TAKILIRLAR – Blake'in *Milton*'una ve Dante'nin *Inferno*'suna göndermeleri bir araya getiriyor. *Inferno*'nun sonunda (kanto 34), Dante ve kılavuzu Vergilius, arzın merkezindeki Cocytus Gölü'nde yarı beline kadar buzların içinde kalmış Şeytan'a giderler. Dante ile Vergilius Şeytan'ın kıçına doğru sürünerek Cehennem'den çıkarlar ve yukarıya, arzın yüzeyine, sonra da Mount of Purgatory'ye (Araf'a) doğru ilerlerler. Blake'in *Milton*'unun 1. Kitabından: "Zira her bir Uzay İnsan'ın kanındaki kırmızı Küreciklerden daha büyüktür / Düşseldir, ve Los'un Çekici tarafından yaratılmıştır: / Ve, İnsan'ın kanındaki Kürecik'ten daha küçük olan her bir Uzay / bu sönük Arz'ın yalnızca bir gölgesi olduğu Sonsuzluğa açılır" (Resim 29, 19.-22. dizeler).

225.102-3 – TÜM GELECEĞİN GEÇMİŞE DALIP GİTTİĞİ ŞU ANA, BURAYA TUTUNUN – St. Augustine'in (353-430) *De Immortalitate Animae*'sine (Ruhun Ölümsüzlüğü Üzerine) gönderme: "Zira yapılan şeyin, o şeyin yapılacağına ilişkin beklentiye, ve belleğe, ve mümkün mertebe anlaşılmaya gereksinmesi vardır. Ve, beklenti, geleceğe dairdir, bellek ise geçmişle ilgildir. Ne var ki, eyleme geçme niyeti, geleceğin geçmişe doğru aktığı şimdiyle ilişkilidir."

225.107 – JUBAINVILLE'İN KİTABINI – Bkz.: 225.86n.

225.108 – HYDE'IN CONNACHT AŞKŞARKILARI'NA – Bkz.: 79.486-8n.

226.110-3 – BENİM KÜÇÜK KİTABIMI / BU KURU TATSIZ İNGİLİZ LİSANIYLA – Douglas Hyde'ın bir şiirinin ilk dörtlüğü.

226.117-8 – DENİZİN HALKASINA KAKMA BİR YEŞİM – John Philpot Curran'm (1750-1817) "Cushla-Chree" (Pulse of My Heart = Yüreğimin Atışı) şiirinin ikinci dizesi. Şiir şöyle başlar: "Sevgili İrlanda, göğsün ne de tatlı kabarıyor, / Deniz halkasına kakma bir yeşim."

226.120 – ALTIN YUMURTASI – Teosofide, "Biçiminden dolayı Nedensel Beden'e verilen bir ad." Nedensel Beden, "Zihinsel aşamaların en yüksek düzeylerinde Düşünenin... bedeni," diye tanımlanır.

226.122-4 – ONLAR İÇİN YERYÜZÜ ... MEYHANE ŞARKILARINI ÜRETİR – Russel'in, *Milliyetçilik ve Emperyalizm* (Dublin, 1901) adlı denemesindeki bir parçanın çağrıştırılması. Bkz.: 33.95n. A.E., ola ki, tanrıça "Dana"yı düşünmektedir (bkz.: 234.426-8n).

226.125-7 – FRANSA, EN MUTENA İRTİKÂP ... ALÇAKGÖNÜLLÜLERE NASİP OLUR – Fransız şairi Stéphane Mallarmé (1842-98), geliştikçe, yapıtları giderek daha da anlaşılmazlaşan bir simgeselci ve deneyselciydi. "En mutena irtikâp çiçeği", aslında, Best'in Mallarmé'ye bir övgü sözüdür. "Alçakgönüllüler", İsa'nın Matta'daki (5:3, 8), "Yüreği saf olanlar kutsanmıştır: zira onlar Tanrı'yı göreceklerdir," sözünü anıştırıyor. Saf=*pure* sözcüğüyle, yoksul, alçakgönüllü=*poor* sözcüğüyle oynanıyor. "Homeros'un Phaiakları", Odysseus Kalypso'nun adasından kaçtıktan sonra, gemisi fırtınada kıyıya sürüklenince ayak bastığı Skherie adasının yerlileriydiler. Kralları, Nausikaa adlı kızın babası Alkinoos'tu. İlkel, saf bir yaşam sürdürmekteydiler. Troya'nın düşüşünden sonra Odysseus serüvenlerini ona anlatmıştır.

226.131-2 – IL SE PROMÈNE, LISANT AU LIVRE DE LUI MÊME – Fransızca: "Kendi kitabını okuyarak gezinir."

226.137-40 – HAMLET OU LE DISTRAIT PIÈCE DE SHAKESPEARE – Fransızca: "Hamlet; ya da, Şaşkın Adam."

226.142 – PIÈCE DE SHAKESPEARE – Fransızca: "Shakespeare'in bir Oyunu"; ne var ki, *de*, aynı zamanda İngilizcedeki "of" (Türkçe'de "-nin" edatı) anlamına da geldiğinden, "a piece of Shakespeare" (bir parça Shakespeare) diye de anlaşılabilir.

226.144 – DALGIN DİLENCİ – Rudyard Kipling'in (1865-1936), Sir Arthur Sullivan tarafından bestelenen bir propaganda şiiri. Bu şarkı, Boer Savaşı'ndaki askerlere "küçük konforlar" sağlanması için para toplamak amacını taşıyordu.

227.148 – CİNAYETİN GÖRKEMLİ VE BEYHUDE ABARTILIŞI – Mallarmé'nin, *"Hamlet et Fortinbras"*sından.

227.149 – ROBERT GREENE BİR RUH CELLATI DEMİŞTİR ONA, DEDİ STEPHEN – Stephen bu kaynağı pek özenle kullanmamıştır. Zira, Greene, bu sözü, Shakespeare için değil, Şehvet için söylemiştir.

227.150-2 – BİR KASABIN OĞLU OLMASINDAN ... KARŞI TAM DOKUZ CAN ALIYOR – John Aubrey, *Brief Lives*'da (Kısa Yaşamöyküleri), Shakespeare'ın babasının Kasap olduğunu yazar. Kaypak "satır", *Hamlet*'te, Horatio'nun, Kral Hamlet'i betimlerken söylediği bir sözdür (*Hamlet*, I, i, 62-63).

227.152 – ARAF'TAKİ BABAMIZ – Matta 6:9'daki, Tanrı Duasının açılış sözü olan "Cennet'teki Babamız" sözüne, ve Hayalet'in Hamlet'e, Araf'taki durumunu betimleyen sözlerine (I, v, 10-13) bir gönderme.

227.152-3 – HAKİLİ HAMLETLER GÖZÜNÜ KIRPMADAN KATLEDERLER – "Hakili Hamletler", Kipling'in *"Dalgın Dilenci"*sini (bkz.: 226.144n), ve böylece Boer Savaşı'ndaki İngiliz askerlerinin, 1840larda kullanılmaya başlanan ve 1900lerde standartlaşan kasvetli üniformalarını anıştırıyor olabilir. "Gözünü kırpmadan katlet" sözü, 1880lerde, İrlandalıların, İngiliz baskı politikasına karşı çıkan bir sloganı

olmuştu. Bu komut, ilk kez olarak, Captain "Pasha" Plunkett tarafından Cork Kontluğu'ndaki bir ayaklanma sırasında dile getirilmişti.

227.153-5 – BEŞİNCİ PERDEDEKİ KAN ... KAMPLARININ BİR HABERCİSİDİR – Burada, dört kişinin öldürüldüğü, *Hamlet*'in son sahnesi söz konusudur. "Kan gövdeyi götüren", sözünü ise, Macbeth, öldürmüş olduğu Banquo'nun hayaletini gördüğü zaman söyler (*Macbeth*, IV, i, 123). "Swinburne'ün türküsü", onun, kadınlar ve çocuklar dahil sivil Boer halkını kamplarda, kötü koşullarda tutmalarını anlatan "On the Death of Colonel Benson" (Albay Benson'un Ölümü Üzerinde) sonesidir.

227.157-8 – ÇOCUKLARINI, ZALİM ... YOKTU BİZDEN BAŞKA BAĞIŞLAYAN – Swinburne'ün tartışmalı sonesinden (bkz.: 227.153-5n).

227.159 – SAKSON TEBESSÜMÜYLE YANKİ ÇIĞIRMASI ARASINDA – Bkz.: 51.835n.

227.159-60 – KIRK KATIR YA DA KIRK SATIR – Bu deyim, Skylla ile Kharybdis arasındaki zor tercihi anıştırıyor olabilir.

227.162-3 – PICKWICK'TEKİ ŞİŞKO OĞLAN ... ÜRPERTMEYE ÇALIŞIYOR – Dickens'in *Pickwick Papers*'ındaki Joe adlı şişman oğlan çocuğu ve onun Mrs. Wardle ile konuşmalarına bir gönderme.

227.164-6 – DİNLE! DİNLE! DİNLE, EY! ... ŞAYET HAYATINDA HİÇ – Hayalet, Hamlet'e açıklamasını yapmadan önce, Hamlet'e, "Dinle! Dinle! Dinle, ey! / Şayet hayatında hiç sevdiysen babanı..." der (*Hamlet*, I, v, 22-3).

227.167-8 – NEDİR BİR HORTLAK? DEDİ ... CİSMANİYETİNİ YİTİREN BİR KİMSE – Bir hayaletin sözcük tanımı. Bkz.: 225.97n.

227.169 – STRATFORD'A – Stratford-on-Avon, Shakespeare'ın, Londra'nın yetmiş beş mil kuzeydoğusundaki, doğduğu (Nisan 1564), Anne Hathaway ile evlendiği (1582), Londra'ya gitmek amacıyla ayrıldığı (1585), ve sonunda emekliliğini

geçirmek amacıyla döndüğü (~ 1612) yerdir. Bu tümcenin *harfi harfine* anlamı şudur: Elizabeth döneminde Stratford'dan Londra'ya yolculuk, yirminci yüzyılın başlarında Dublin'den Paris'e yolculuk kadar sürerdi.

227.170 – LIMBO PATRUMDAN – Limbo Patrum, Elizabeth döneminde, hapishane anlamına gelen bir argo sözüydü. Roma Katolik teolojisindeyse, Limbus Patrum, Hıristiyanlıköncesi Eski Ahit ata ve peygamberlerinin ruhlarının, İsa'nın yeniden-dirilip de onları Cennet'e götüreceği güne dek bekledikleri duruma verilen addı.

227.175 – HAZİRAN ORTASINDA BİR GÜNÜN BU SAATİNDE – Stephen'in kaynağı Brandes'in tiyatrolar ve izleyicilerine ilişkin şu paragrafıdır: "Başlama zamanı tam saat üçtü" (s. 101). "Öğleden sonradır, saat üçe birkaç dakika vardır. Bütün sandallar, yolcularını nehrin güney yakasına indirmek amacıyla, kuğuların ve başka teknelerin arasından yollarını bularak Thames'i geçmektedirler. (s. 302)

227.177 – BANKSIDE'IN ORDAKİ TİYATRO BİNASINA BAYRAK ÇEKİLMİŞ – "Bu tiyatroların oynadığı günlerde, çatıya bir bayrak çekilirdi" (Brandes, s. 101); "zira, Globe Theatre"ın üzerinde dalgalanan bayrak, bugün bir oyun olduğunu duyurmaktadır" (s. 302). Bankside, Thames'in Southwark ile Blackfriars arasındaki Waterloo köprüsünün yer aldığı güney yakasıdır.

227.177-8 – YAKININDAKİ PARIS GARDEN'DA ... YUVASINDA HOMURDANIYOR – "Globe Theater'a yakın, keskin kokusu burunları daha kendisi görünmeden karşılayan bir Bear Garden (Ayı Bahçesi) vardı. *The Merry Wives of Windsor*'da adı geçen (I, i, 306) ünlü ayı Sackerson, kimi zaman zincirini kırar, kadın tiyatroseverleri korkudan çığlık çığlığa bırakırdı" (Brandes, s. 302).

227.178-80 – DRAKE İLE DÜNYAYI GEZMİŞ ... SOSİSLERİNİ ÇİĞNİYORLAR – Sir Francis Drake (~1540-96), yeryüzünü denizyoluyla dolaşan (1577-80) ilk İngiliz ve 1588'de İngiltere'nin İspanyol Donanması'na yenilmesinde başrolü oyna-

yan bir koramiral. Shakespeare'ın *Pericles* oyununda, Marina, "denizciler" anlamına gelmek üzere, "canvas-climber" (yelken-tırmanıcısı) der (IV, i, 59-62).

227.181 – YÖRESEL GÖRÜNTÜLER – "Local Colour" (Yöresel Görüntüler), Brandes'in, Hamlet'e ilişkin bir bölümünün başlığıdır (s. 357-60).

228.183-4 – SHAKESPEARE, SILVER ... BAHÇESİNİN ÖNÜNDE YÜRÜMEKTEDİR – Charles W. Wallace'ın *"New Shakespeare Discoveries: Shakespeare as a Man Among Men"* (Yeni Shakespeare Bulguları: Shakespeare İnsanlar Arasında Bir İnsan) adlı yazısı, Harper's Monthly Magazine 120 (1910): 489-510.

228.186 – AVON KUĞUSU'NUN – Ben Johnson'un, *"To the Memory of William Shakespeare"*nda (William Shakespeare'm Anısına), Shakespeare'a yakıştırdığı "Sweet Swan of Avon!" (Avon'un Tatlı Kuğusu!) sözünden.

228.187 – YERİN İMGELENDİRİLMESİ. IGNATİUS LOYOLA – Ignatius Loyola'nın (1491-1556) *Spiritual Exercises*'mdaki (Tinsel Alıştırmalar [1548] ilk alıştırma, "yerin görülmesi"dir.

228.190 – KRAL OLMAYAN KRAL – Francis Beaumont (~1584-1616) ile John Fletcher'in (1579-1625) *A King and No King* oyununa gönderme. Stephen'in kaynağı, Brandes'in yapıtındeki sözlerdir (s. 599).

228.190-2 – BU OYUNCU TÜM YAŞAMI ... OYNAMAYAN SHAKESPEARE'DIR – Shakespeare, *Hamlet*'teki Hayalet rolünü kendisi oynamıştı. "Gösteriş" sözcüğü, *Kitabı Mukaddes*'te Vaiz 11:10'daki, "zira çocukluk ve gençlik gösteriştir," sözüne bir göndermedir.

228.192-3 – MEZARIN ÖBÜR YANINDAKİ BOURBAGE'A – Burada anlatılmak istenen şey, Bourbage'ın, Kral'ın hayaletinin (yani ölüsünün) sarılmış olduğu balmumuyla kaplanmış bezin "öbür yanında" belirdiğidir, ki bu da "mezarın öbür yanı" demekle eşanlamlıdır. Richard Bourbage (~1567-

1619), Globe Theater'i kurmuş ve işletmiş, ve kendi zamanında, oranın başlıca aktörü olarak çalışmıştır.

228.194 – HAMLET, BEN BABANIN RUHUYUM SENİN – Burada verilen alıntı yanlıştır. Zira, Hayalet, sadece, ("Ben babanın ruhuyum, senin," der [*Hamlet*, I, v, 9]).

228.195 – VE DİNLEMESİNİ BUYURUYOR – Bkz.: 227.164-6n.

228.197 – HAMNET SHAKESPEARE – "Stratford-on-Avon 1596 Kilise Kütüğü'nde, gömülenler başlığı altında okunaklı ve gösterişli bir elyazısıyla şu bilgileri buluruz: 11 Ağustos, Hamnet filius William Shakespeare." Shakespeare'ın tek oğlu (Judith adlı ikizi bir kızla) 2 Şubat 1585'te doğmuştu. Öldüğünde, on bir buçuk yaşındaydı. Bu, Shakespeare gibi bir derin duygular adamı için kuşkusuz bir yıkım olmuştu. Üstelik, servetini bırakacak bir kalıtçısı da kalmamış oluyordu." (Brandes, s. 140).

228.199 – GÖMÜLEN DANİMARKA KRALI'NIN KIYAFETİYLE – Hamlet'in açılış sahnesinde, Horatio, Hayalet'e sorar: "Gecenin bu vaktinde ne arıyorsun, / Gömülen Majeste Danimarka Kralı'nın kimileyin / Gezindiği o güzel savaş kıyafetiyle?" (I, i, 46-9).

228.204 – ANAN GÜNAHKÂR KRALİÇE – Bkz.: 175.866-7n.

228.204-5 – KIZLIK ADI HATHAWAY OLAN ANN SHAKESPEARE – Shakespeare'dan sekiz yaş daha büyük olan ve onunla 1582'de evlenen Anne Hathaway (1556-1623).

228.208 – ORDA MISIN, MERT OĞUL – Hamlet, Horatio ile Marcellus'u Hayalet'ten kimseye söz etmemeye zorlarken, aşağıdan Hayalet'in, "Yemin et, " dediğini, ve "Haydi, evlat! Öyle mi dersin? Orda mısın, mert oğul?" diye eklediğini işitir (*Hamlet*, I.v.149-50).

228.211-3 – YAŞAMIN KENDİSİNE GELİNCE ... ADIMIZA PEKÂLÂ BECEREBİLİRLER – Phillip-Auguste de Villiers de l'Isle-Adam'ın (1839-89), ölümünden sonra yayımlanan oyunu *Axel*'deki (1890) güzel bir dizeye gönderme. A. E., ola ki, bu dizeyi, W. B. Yeats'm onu *The Secret Rose*'undaki

(Gizli Gül, 1897) bir taşlamasında kullanmasından bilmektedir. Bu kitapta, s. vi'deki ithafın karşısındaki s. vi'da şu taşlama yer alır: "Yaşamın kendisine gelince, hizmetçilerimiz bu işi bizim adımıza pekâlâ becerebilirler. Villiers de l'Isle Adam." Yeats, *Axel*'i 1894'te Paris'te görmüş, *The Bookman*'ın Nisan 1894 sayısında oyuna ilişkin olumlu eleştiriler yazmıştır.

228.218-9 – DALGALARIN SULARINLA ... MANANAAN, MANANAAN MACLIR – A. E.'nin *Deirdre* (1903) oyununda, Naisi ile Deirdre'nin düşüşüne yol açan eski Kelt büyücüsü Cathvah şöyle der: "Dalgalar yükselsin, / Mananaun MacLir. / Yeryüzü kaysın / Ayaklarının altından. / Dalgalar üzerlerini kaplasın, Mananaun: / Denizler Tanrısı!" (perde III).

229.225 – VİCDAN AZABI – Bkz.: 44.541n.

229.231 – HİÇ KİMSEYE BORCUM YOK – Mr. Daisy'nin özdeyişi (bkz. 60.284).

229.232-3 – BOYNE SUYU'NUN ÖTESİNDEN O. KUZEYDOĞU KÖŞESİNDEN – George William Russel, İrlanda'nın kuzeyinde (Ulster eyaletinde), Armagh Kontluğu'ndaki Lurgan'da doğmuştu. Ulster, İrlanda'nın Britanya-yanlısı Protestan kesimidir, sloganları da, "I paid my way"dir (Borcumu ödedim ben). Dublin'in yirmi sekiz mil kuzeyinde, İrlanda Denizi'ne akan The River Boyne (Boyne Nehri), Ulster'in Orange yöresiyle Green of Ireland (İrlanda Yeşili) arasında coğrafi olmaktan ziyade tarihsel bir sınır çizgisidir; zira Orange'lı III. William, tahttan indirilen Kral II. James'i yendiği Boyne Savaşı'ndan (1 Temmuz 1690) sonradır ki, İngiltere'nin egemenliği İrlanda'da sürebilmiştir.

229.236 – ÇAN. ÇAN – Polonius'un, gezgin aktörlerin geldiğine ilişkin basmakalıp haberine, Hamlet, alaylı bir biçimde, *Buzz. Buzz!* = Çan. Çan!" diye karşılık verir (*Hamlet*, II, ii, 412).

229.237 – ENTELEKYA, BİÇİMLER BİÇİMİ – Aristo'ya bir gönderme. Stephen, "biçimler biçimi"nden daha önce de söz et-

mişti (bkz.: 55.89-91n). Aristo, "entelekya" sözcüğünü, salt potansiyel olanı gerçekleştiren şey, diye tanımlamıştır. Stephen burada onu tüm öbür süreçlerin uyduğu genel-örüntü—süreçlerin süreci, diye görür. Stephen'in Aristo'ya ilişkin kimi bilgileri, Diogenes Laertius'un *Lives and Opinions of Eminent Philosophers*'ından (Büyük Filozofların Yaşamları ve Düşünceleri) kaynaklandığı için (bkz. 244.831-6n), o yapıtta Aristo'nun entelekya kavramına ilişkin, Aristo'nun ileri sürdüğü, "ruhun cismani olmaması, ilk entelekyadır" dediği kavram üzerinde uzun bir paragrafın yer almış olması (s. 193) ilginçtir.

229.241 – BEN, BEN VE BEN. BEN – Aristo'ya göre, ruhun sürekliliğinin ("bellekle ... sürekli değişen biçimlerle") ve bedenin ve moleküllerin süreksizliğinin ("Şimdi başka benim ben") anıştırılması.

229.242 – A. E. I. O. U. – Stephen'in A. E.' ye borcunu anlatan bir harf dizisi (I. O. U. = I owe you = Sana borçluyum). Ne var ki, bu harfler Kutsal Roma İmparatoru III. Frederick'çe (1415-93) paraların, madalyaların ve kamu binalarının üzerine de yazılmıştır. Bu harfler, şu sözcüklerin baş harfleriydi: "Archidux Electus Imperator Optime Vivat."

229.247-8 – DOĞUMUNDAN, DİYE ... STEPHEN, ALTMIŞ YEDİ YIL SONRA ÖLDÜ – Anne Hathaway 1556'da doğmuş, 6 Ağustos 1623'te ölmüştü.

229.252 – ÖRTÜLÜ AYNA – Ölünün odasındaki aynalar—ölünün hayaleti ortaya çıkmasın ya da aynada görünmesin diye—kaldırılır ya da aynaların üzerleri örtülürdü.

229.254 – LILIATA RUTILANTIUM – Bkz.: 39.312-3n.

229.256 – FIR DÖNEN ATEŞBÖCEĞİNE BAKTI – Bkz.: 204.705-7n.

229.259-60 – DEHA SAHİBİ BİR İNSAN HATA ... ONUN HATALARI İSTENÇLİDİR – Kesin değilse de Eflatun'a atfedilen *Lesser Hippias*'ta—*The Dialogues of Plato*'da (Eflatun'un Diyalogları; çev. B. Jowett [New York, 1895], cilt 4)—Sofist

Hippias, Homeros'un "Achilles'i dürüst ve yalın, Odysseus'u ise düzenbaz ve yalancı gösterir" (s. 495). Sokrat, Odysseus'un bilerek oysa Achilles'in dikkat etmeksizin yalan söylediğini ileri sürerek, Hippias'm Odysseus'a ilişkin bu yargısını "kurnaz ve ihtiyatlı" biçiminde değiştirmesini sağlar. Ardından, iyi bir insanın istençli, kötü adamınsa istençsiz olarak hata yaptığını savlar.

230.265-6 – SOKRAT XANTHIPPE'DEN İŞE ... YARATICILIK ÖĞRENMİŞTİR Kİ – Yunanlı öğretmen ve filozof Sokrat'ın (İ.Ö. 469-399) imgesi, öğrencisi ve izdeşi Eflatun'un diyaloglarına egemen olmuştur. Sokrat, erdemin bilgiden kazanıldığını, bilgiye de—insanlar arasındaki diyalog gerginliklerinden çıkan—eytişimle ulaşılacağını öğretmiştir. Xanthippe, Sokrat'ın karısının adı, şirret kadın simgesi olagelmiştir. Yarı kurgusal bir metinde Sokrat'ın şöyle söylediği anlatılır: "Xanthippe'in yeri doldurulamaz. Ona dayanabildiğime göre, herkese dayanabilmeyi öğrenebilirim" (Richard Steele, *Spectator*, deneme 479 [9 Eylül 1712]).

230.267-8 – ANASINDAN DA DÜŞÜNCELERİN DÜNYAYA NASIL GETİRİLECEĞİNİ – Sokrat'ın annesi, Phaenareté, bir ebeydi. Eflatun, bir diyalogda, Sokrat'ın davranışını "ebelik" olarak betimler; zira, Sokrat öğrencilerinin, diyalog başlamazdan önce zaten sahip oldukları şeyleri "doğurdukları" anlayışına kavuşmalarında onlara yardımcı olur gibidir.

230.268 – MYRTO – Aristeides adlı birisinin kızı, kimi anlatılara göre, Sokrat'ın ilk karısıydı.

230.268-9 – ABSIT NOMEN – Latince: "adı yok olsun adı batsın)" anlamına gelirse de, "o anda kullanılan bir sözcükte uğursuzluk olmasın" diye de kullanılır.

230.269 – SOKRATIDIDION'UN – Sokratesçik anlamına gelen bu küçültme, genellikle Sweet Socrates (Tatlı Sokrat) diye çevrilmektedir.

230.269 – EPIPSYCHIDION'U – Percy Bysshe Shelley'in (1792-1822) bir şiiri (1821) ürettiği, ve "ruhumdan çıkan bu ruh" (dize 238) diye çevrilegelen Yunanca bir sözcük.

230.269-70 – NE BİR ERKEK NE BİR KADIN, ASLA BİLMEYECEK – Yaşamının ortasında tanrıların azizliğiyle kadına dönüştürülen kör Yunanlı peygamber Tiresias'ın öykülerinin çağrıştırılması. Onun bu nitelikleri, Zeus ile Hera arasındaki bir uyuşmazlığın halli için çağrılmasına neden olur: Zeus, kadınların cinsel edimden, erkeklerden daha fazla zevk aldıklarını savunmaktadır; Hera ise bunun tersini ileri sürmektedir. Tiresias, Zeus'a hak verir, ve bu yüzden Hera tarafından kör edilir; Zeus da, buna karşılık, onu içgörü ile ödüllendirir.

230.271-2 – SINN FEIN'İN ARKONLARINDAN VE BALDIRAN ŞİŞESİNDEN – Stephen, milliyetçi Sinn Fein örgütünü (bkz.: 200.551n) anıştırıyor, ve onları Sokrat'a baldıranotu içirterek ölümle cezalandıran Atinalı yöneticilerle (arkonlar) özdeşleştiriyor. Ayrıca bkz.: 36.199n, 60.309-10n.

230.277-8 – ARDINDAN DA NAHAK YERE KARANAN ... DAZLAKPEMBE SURATINA – Thomas Lyster, dinsel bir dernek olan Quaker 'ın üyesiydi ve bir Lollard'dı (XIV.-XVI. yy.larda John Wycliffe'in dinsel öğretilerinin izdeşi); Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı olmadığı için kendisinden kuşkulanılırdı. Bkz.: 223. 1n.

230.280 – ROMEVILLE – Bir onyedinci yüzyıl şarkısının yedinci dizesinde geçen bu sözcük, "Londra"ya verilen addı. Bkz.: 78.464-7n. "Romeville" sözcüğü, 78.456'da da geçer.

230.280 – ARDIMDA BIRAKTIĞIM KIZ – Pek çok yorumlamaları olan bir İrlanda şarkısı; ancak burada, besteci Samuel Lover'ın (1797-1868) yorumu düşünülmüş olmalıdır.

230.281-2 – ŞAYET O TARİHTE ZELZELE OLMASAYDI – Shakespeare'ın *Venus and Adonis*'ine (1046.-48. dizeler) gönderme.

230.282 – HAVLAYAN TAZILARIN, TAVŞAN SURETİNDE OTURAN ZAVALLI WAT'IN – "Wat", tavşan demektir; "suret" ise onun yuvası. Shakespeare'ın *Venus and Adonis*'ine (697.-702. dizeler) gönderme.

230.283 – KABARALI GEMİN VE MAVİ PENCERELERİNİN – *Venus and Adonis*'e iki gönderme daha. 37.-38. dizelerde, Venus'a ilişkin şöyle denir: "Kalın bir dala kabaralı gemi / Çevikçe bağlar"; daha sonra da Venus şöyle anlatılır: "İki mavi penceresini hafifçe yukarıya kaldırır, / Sevgili güneş gibi" (II, 482-83).

230.284-5 – VENÜS VE ADONİS, LONDRA'DAKİ HER ... YERİNİ ALMIŞTIR – "'*Venus and Adonis*'te Rönesans'ın ve Shakespeare'in gençliğinin olanca taze duyumluluğu ışıldar. Tümüyle erotik bir şiirdir bu; ve o çağın tanıkları, Londra'daki bütün hafif kadınların masalarında yer aldığını söylerler" (Brandes, s. 56).

230.285-6 – ÇAÇARON KATHERİNE ALIMSIZ ... VE GÜZEL OLDUĞUNU SÖYLER – *Taming of the Shrew*'da (Şirretin Uysallaştırılması), Hortansio Katherina'yı Petruchio'ya, "genç ve güzel" diye betimler (I, ii, 86).

230.287 – YOBAZ BİR HACI – *The Passionate Pilgrim* (Tutkulu Haç Yolcusu), 1599'da yayımlanan ve başında, yalnızca birkaç şiiriyle katılmış olmasına karşın, yazarının Shakespeare olduğu bildirilen bir şiir derlemi.

230.289 – ONU TERK EDİP ERKEKLER ÂLEMİNİ FETHETTİ – Browning'in "Meeting at Night / Parting at Morning" ikili şiirine gönderme.

230.289 – ONUN OĞLANKADINLARI – Elizabeth döneminin sahnelerinde kadın rolleri oğlanlarca oynanırdı. Shakespeare'ın ölümünden kırk dört yıl sonra ancak bir kadın oyuncu İngiltere'deki bir tiyatroda ilk kez rol aldı (8 Aralık 1660; *Othello*'daki Desdemona).

230.292-3 – HAY ALLAH, OYDU ASLINDA KABAHATLİ – *Hamlet*'te Ophelia'nın şarkısına gönderme (IV, v): "Ona ge-

lince, genç erkekler onu yapacaklar, / Hay Allah, onlardı aslında kabahatli" (II, 61-2).

230.293-4 – YİRMİ ALTI YAŞINDAKİ TATLI TAZE – *Twelfth Night*'ta (On İkinci Gece), Feste'nin bir şarkısı şöyle biter: "Gecikmede bereket olmaz, / O halde gel öp beni, tatlı yirmilik, / Gençlik denilen şey sürmez fazla" (II, iii, 51-3). Yirmi altı, Shakespeare'm o zamanki—Anne Hathaway tarafından ayartıldığınm savlandığı sıradaki—yaşıdır.

230.294 – COŞKULU EYLEME HAZIRLAMAK AMACIYLA – İki büyücü, Ross ve Angus, Macbeth'e, artık onun hem Thane of Cawdor (Cawdor Beyi) hem de Thane of Glamis (Glamis Beyi) olduğunu söylemelerinin ardından, Macbeth, kral olacağını anlar ve alçak sesle, "İki gerçek söylendi / Coşkulu eyleme mutlu bir hazırlık amacıyla / Görkemli bir konuda" (*Macbeth*, I, iii, 127-9).

230.294 – GENÇ ADONİS'İ – *Venus and Adonis*'te, Adonis, "taze bir oğlan" diye betimlenir (dize 32), ne var ki, Shakespeare'ın şiiri yaşlar arasındaki farkı değil de, ölümsüz tanrıça ile ölümsüz oğlan arasındaki farkı işler.

230.295 – FETHETMEK İÇİN ONUN ÜZERİNE EĞİLEN – Oliver Goldsmith'in (1728-74), *She Stoops to Conquer* (Fethetmek İçin Eğilir; 1773) adlı komedisine gönderme. Bu oyunda, Kate Hardcastle, genç Marlow'u, hizmetçi kız gibi davranarak elde eder.

230.295 – GÖKGÖZLÜ TANRIÇA – *Venus and Adonis*'te, Venus der ki: "Gözlerim gridir benim" (1, 140).

230.295-7 – BİR MISIR TARLASINDA ... STRATFORDLU PERVASIZ BİR FAHİŞEDİR – *Venus and Adonis*'te, Venus, "Pervasız bir talip" diye betimlenir (I, 6). "Altına alan" ola ki, Stephen'in gönderme yaptığı Ophelia'nın başka bir şarkısının bir anıştırmasıdır (bkz.: 230.292-3n). Oradaki sözlerden hemen sonra, Ophelia şöyle der: "Dedi ki, sen beni altına almadan önce, / Benimle evlenmeye söz vermiştin" (*Hamlet*, IV, v, 63-4). Shakespeare'da "mısır tarlası" yalnızca bir

kez geçtiği için, bu sözcük ola ki, *As You Like It*'te (İstediğiniz Gibi) İçoğlanları'nın şarkısını anıştırıyordur: "Âşığın biriyle âşıktaşıydı... yeşil mısır tarlasından geçen" (V, iii, 17-9). Bu göndermenin devamı için bir sonraki girişe bakınız.

231.303-4 – ÇAVDAR DÖNÜMLERİNİN ... / BU GÜZEL KÖYLÜLER UZANIRLAR – *As You Like It*'te (İstediğiniz Gibi) İçoğlanları, Audrey ile Touchstone için, içinde "Çavdar dönümlerinin arasında, / Aman da hey hey, canım da hey hey, / Bu güzel köylüler uzanırlar" dizeleri yer alan bir şarkı söylerler (V, iii, 23-5).

231.305 – PARIS: AFSUNLANMIŞ FÜSUNKÂR – Bkz.: 73.254-5n. Burada, Paris'in, Venus'u, Hera ile Athena'dan daha güzel bulduğu için Helena'yı ödül olarak kazanmasına, ve elbet bundan dolayı sevinmesine gönderme yapılmış gibidir. Paris, seçtiği Helena'yı sevindirmiştir; Helena da, kendisini seçtiği için, onu memnun etmiştir.

231.306-7 – KUYTUDAKİ TÜYLÜ KUMAŞTAN ... SAATİNİN KAPAĞINI AÇTI – Geoge Wiliam Russel'in son derece nazik ve işlerini zamanında gören bir kimse olduğu anlatılır. Burada anlatılan davranış, Dublin edebi çevrelerinde sık sık anlatılmıştır; yoksa, Stephen'e karşı bir kabalık sayılmamalıdır.

231.311 – MOORE'DA – George Moore (1852-1933) İrlandalı romancı, şair, oyun yazarı, ve yazın adamı. İrlanda yazınsal rönesansının önemli adlarıyla (Yeats, Synge, Edward Martyn, Russel [AE], Lady Gregory, ve b.) ve Abbey tiyatrosuyla özdeşleşen Moore, İrlanda dili, yazını, ve mitolojisinin yeniden canlandırılması için çaba göstermiştir. *Hail and Farewell* (1911, 1912, 1914) onun İrlanda ekinin yeniden doğuşu uğruna sarfettiği çabalar sonundaki düşkırıklığını anlatan yaşamöyküsel anılarıdır.

231.316 – YOGİBOGİKUTUSU – Stanislaus Joyce, bu "kutu"nun, Gogarty'nin bir toplantı salonuna taktığı ad olduğunu anımsar. Bkz.: Adams, s. 208.

231.316 – PEÇESİZ İSİS – *Isis Unveiled* (Peçesiz İsis), Mme Blavatsky'nin en çok tanınan kitabıdır. Bkz.: 225.78-83n.

231.317 – ÇALIŞTIĞIMIZ – Buradaki "biz", gerçek yaşamda, Joyce ve Gogarty'dir; bkz. Ellmann, s. 174.

231.317 – PALİ KİTABI – Pali, eski Seylan'ın (çağdaş Sri Lanka) yazılı dili olan Sanskritçenin bir biçimidir. Blavatsky, Pali-Sanskrit'in eski dünyanın Ur-söylencelerindeki Ur-dili olduğunu ileri sürer. Sonraları bu söylenceler göçler ve çevirilerle doğudaki Burma'ya, Hindiçini'ye, sonra da Çin'e ve batıdaki Mısır, İsrail ve Yunanistan'a yayılmıştır. Böylece, "Pali kitabı", evrensel Ur-söylencesinin kaynağı olan Ur-kitabıdır.

231.318-9 – MAHAMAHATMAYLA – Mahamahatma (Sanskritçe: maha = büyük, mahatma = ulu-ruhlu, bilge; Mahamahatma = büyük ulu-soylu).

231.319 – AZTEK LOGOSUNDA – Aztek logosu, Blavatsky'ye göre, evrensel gerçekliklerin ("bir evrensel din"in) temelidir. Bkz.: *Isis Unveiled* (Peçesiz İsis, cilt I, s. 557).)

231.321-2 – NİLÜFERLİ KADINLAR, EPİFİZ ... BAKIŞLARINA HİZMET ETMEKTELER – "Nilüferli kadınlar", Apsaraslar, yani Hindu söylencesindeki güzel ve aşk-düşkünü perilerdir; onlar (yeryüzündeki) yetkin sofuların en büyük ödülüdürler. Epifiz guddeleri, teosofiye göre, "üçüncü göz" işlevini yaparlar, ve tinsel görüyü sağlarlar. (Bkz.: Hoult, *Theosophical Terms* [Teosofi Terimleri] s. 99).

231.323 – MUZAĞACININ ALTINDA – Buda, dünya nimetlerinden uzaklaşmış, ancak sonraları, bunu bırakıp, bilgi ağacının altında oturmayı yeğlemiş ve oradaki dalınçları sonucunda aydınlanmıştır. Ne var ki, altında oturduğu ağaç muz değil, "bo" ya da "peepul" denilen ağaçtı.

231.323-4 – RUHLARI ÇEKİP YUTAN, RUH GİRDABI – Yani, Teosofi'de ruhları kendisinden dışarıya saçan, ve ruhların gene kendisine döndükleri Tanrı. Yeryüzündeki insanların çoğu, onun içinde bulundukları halde, bu Tanrı-kaynaklılıklarını unuturlar.

231.324-5 – ERKEKRUHLAR, DİŞİRUHLAR ... GİRDABINDA YAŞ DÖKERLER – Dante'nin *Inferno*'sunda 5. kantodaki kösnül günahkârların betimlenmesini çağrıştırıyor. Onlar, "hiç dinmeyen cehennemi bir kasırga"nın (5:30) ortasında dönerler de dönerler, ve "ağlaşırlar, bağrışırlar, ve inlerler" (5:35).

231.326-7 – UZUN LAFIN KISASI / YILLAR BOYU ... BİR DİŞİ-RUH KALDI – Louis H. Victory'nin "Soul-Perturbating Mimicry" (Ruh Sarsıcı Benzerlikler) şiirinin açılış dizelerinin değiştirilmiş biçimi.

232.352-3 – SAFRAN RENGİ ETEKLİĞİYLE – O sıralarda, safran renkli etek, İrlanda ulusal giysisinin önemli bir parçası olarak (sözde) yeniden canlandırılmıştı. Oysa, yeni araştırmalar, bunun böyle olmadığını bulgulamaktadırlar.

232.353-4 – HA, EVET, O KADİM ULU DİLİ KONUŞMASI ŞART – Yani, "ulusal destanımızın" kahramanı İrlanda dilinde konuşmalı.

232.354 – YA DULCİNEASI – Don Kişot, güzel ve soylu bir kadın olduğuna inandığı köylü kızı Alonza Lorenzo'ya Dulcinea del Toboso adını takmıştır.

232.356 – CORDELIA. CORDOGLIO – Cordelia, Shakespeare'ın oyununda, babasının yoğun işlerinden dolayı sevgisini gösteremeyen Kral Lear'ın en küçük kızıdır. Babasına sevgisini ancak ölmezden önce açıklayabilme fırsatını bulabilecektir. Cordoglio ise bunun İtalyan versiyonudur. Ancak, bu ad İtalyanca da "derin hüzün" anlamına da gelir.

232.356 – LİR'İN EN TALİHSİZ KIZI – Cordelia, kuşkusuz, Lear'ın en talihsiz kızıdır., oysa İrlanda dilinde lear ya da lir, "deniz" anlamına gelir; Mananaan Mac Lir de, eski İrlanda'nın deniz tanrısıdır; bkz.: 228.218-9n. Ne var ki, bu söz, Thomas Moore'un "Fionnuala'nm Şarkısı"nm açılış dizelerinden alınmıştır.

232.357 – FRANSIZ CİLASI – Tahta yüzeylerin ve mobilyaların cilalanmasmda kullanılan, gomalak ve zamkın alkolde

eritilmesiyle elde edilen bir cila. Bu preparatla üretilen çokparlak bir verniğe de Fransız cilası denir.

232.364 – SYNGE – John Millington Synge (1871-1909), Yeats'ın, 1896-7 kışında Paris'teki bohem yaşamını terk edip İrlanda ve Aran Adaları'ndaki köylü yaşamıyla İrlanda dili ve folklorunun zengin yazınsal malzemesine dönmeye yüreklendirdiği İrlandalı oyun yazarı. Synge, bu öneriyi kabul etmiş, ve 1904'te son kerte etkileyici bir bir-perdelik oyunu, *In the Shadow of the Glen*'i (Vadinin Gölgesinde, 1903 [bkz. 224.44-6n]) ile gene bir-perdelik *Riders to the Sea*'yi (Atlılar Denize, 1904) oyununu sahneye koymuştur.

232.365 – GAL BİRLİĞİ – (Kuruluşu 1893.) On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında birçok İrlandalı yazar ve bilimcinin birbirlerinden bağımsız yapıtlarında savundukları bir çabanın örgütlenmesi: İngiliz etkisinden bağımsız bir İrlanda ulusal karakterinin ve kalıtının geliştirilmesi amacıyla, orijinal İrlanda dil ve yazınına ilginin yeniden canlandırılması. Her ne kadar yüzeyde bu ittifakın hedefi kültürel olarak görünüyorduysa da, etkinlikler kesinlikle siyasaldı.

232.371-2 – AYAKUÇLARINA BASARAK ... ÖLÇÜSÜNDE CENNETE YAKLAŞIRKEN – Hamlet, Elsinore'u ziyaret eden oyunculara hitap ederken, aralarındaki bir gence şöyle seslenir: "Sizi son görüşümden bu yana hanımefendileri Cennet'e biraz daha yaklaşmışlar, bir topuklu ayakkabı yüksekliğince" (*Hamlet*, II, ii, 443-5).

232.376-7 – NEZAKETİNDEN Mİ YOKSA İÇSEL BİR IŞIK MI BU – Society of Friends (Dostlar Derneği = Quakers) kurucusu George Fox (1624-91), "içsel ışığa"—İsa'nın kalpteki varlığına—inanmayı ve ona güvenmeyi öğretirdi. Fox, ayrıca, son derece nazik bir kişiydi.

232.381/233.385 – DERİ ÇAKŞIRLI İSATİLKİSİ. DİŞİ ... KARILARI. TİLKİ VE KAZLAR – Bu parça, Shakespeare ile George Fox'un uğraşlarını bağlaştırıyor. İsatilkisi: kalpteki "içsel ışık"ta İsa vardır, bu nedenle—ve George Fox'un avlanmak amacıyla peşine düşülmüş ve avlanmış olması nedeniy-

le—İsa kurnaz bir tilkidir. Dişi tilkilerden uzak: Fox, kırk beş yaşına dek evlenmemişti; Shakespeare, Londra'da bir "bekâr-yaşamı" sürdürmüştü; Lyster ise evlenmemişti. Kadınları kendine çekmişti: Fox, insanları, özellikle kadınları kendi inanışlarına döndürmekte ustaydı. Tinsel ışığa ciddi olarak yönelen kimselere "güzel insanlar" derdi; Shakespeare ise, Londra'da hovarda bir yaşam sürdürmekteydi. Babilli bir fahişe: Vahiy Kitabı'nda (17:5) geçer. Hükümdarların hanımları: Bkz.: 241.727-9n. George Fox, Lancashire'deki Swarthmoor Hall Yargıcı Fell'in dul karısı Margaret'le evlenmişti (1669). Belalı meyhanecilerin karıları: bir söylentiye göre, Shakespeare, meyhaneci John D'avenant'ın karısından doğma Sir William Davenant 'ın gerçek babasıdır (bkz.: 241.739-40n). Tilki ve kazlar: Fox, güncesinde, kadınların kaz olduğunu yadsımış, onların da erkekler gibi "güzel" ve sağlam-yürekli olduklarını yazmıştır. *Tilki ve Kazlar* diye bir de çocuk oyunu vardır.

233.385-7 – VE NEW PLACE'TE, BİR ... İFFETSİZ SARKIK VÜCUTLU BİRİ – New Place, Shakespeare'ın olgunluk döneminde Stratford-on-Avon'da oturduğu malikânedir. "New Place'te ... egemen olan hava, Shakespeare'e özgü hava değildir. Sadece Stratfford kenti değil, kendi evi ve ailesi de son kerte sofu ve bağnazdı" (Brandes, p. 671). "Karısı, gençliğinde davranışları pek sağgörülü olmamış kadınlarda ekseriya görüldüğü gibi, son derece dindardı. On sekizindeki kocasını ele geçirdiği zaman onun kanı da çocuk yaştaki Shakespeare'ınki denli kaynamaktaydı. Ne var ki, şimdi, Shakespeare'ın dönüşüyle (1613) dinsel konularda ondan çok üstün bir konumdaydı" (s. 672). George Fox'la zayıf ilintisi için bkz.: 246.934-8n. Stephen'in sözcükleri, bir İrlanda türküsünü çağrıştırıyor: "Fair Maiden's Beauty Will Soon Fade Away" (Dilber Kızın Güzelliği Çok Geçmeden Solacak).

233.392 – BİR BAKİRENİN LAMBASI – Bkz.: 181.1085n.

233.393-4 – SEZAR KÂHİNLERE İNANSAYDI SÜREN YAŞAMINDA NELER YAPARDI – *Julius Caesar*'da Shakespeare,

Plutarch'ın anlattıklarına bakarak, bir kâhinin Sezar'ı uyarmış, ancak onun bunu dinlememiş olarak gösterir.

233.395 – MÜMKÜN OLANIN İMKÂN DAHİLİNDEKİ OLASILIKLARI – Bkz.: 54.62-3n ve 55.80-1n.

233.396 – KADINLAR ARASINDA ... AKHİLLEUS'UN TAŞIDIĞI AD NEYDİ – Sir Thomas Browne'ın (1602-82), *Urn Burial* (Vazo Gömülmesi) adlı yapıtının 5. bölümünde, "Seirenler hangi şarkıyı söyler, ve Achilles, kadınlar arasında gizlendiği zaman hangi adı kullanmıştı, yanıtı bilinmeyen sorulardır" diye yazar. Achilles'in annesi Thetis, Troya Savaşı'ndaki kahramanca kaderini ve sonra da ölümünü önlemek amacıyla onu kız kılığına sokarak komşu ülke kralının kızlarıyla yaşaması için göndermişti Odysseus bir hileyle bunu açığa vurunca, Achilles Yunanlılarla birleşerek Troya'ya saldırdı. Bkz.: 683.1158-9n.

233.398-9 – THOTH, KİTAPLIKLAR TANRISI, BİR KUŞTANRI, HİLALTAÇLI – Thot, (Thoth), Mısır'ın bilgelik, sihirbazlık ve öğrenme tanrısıydı. Yazıyı icat etmişti, ve Tanrı'nın iletilerini ulaştırmakla görevlendirilmişti. (Ra konuşur, Thot yazardı.") Yunanlılar, onu Hermes'le özdeşleştirmiş ve ona Hermes Trismegistus adını vermişlerdi." Ölüler, Osiris'in önünde yargılanırken, ölen kimsenin kalbini tartan ve eksik ya da tam olduğunu bildiren, gene Thot'tur.

233.399 – O MISIRLI BAŞRAHİBİN SESİNİ DE İŞİTTİM – John F. Taylor'un konuşması'ndan (Aeolus'ta anımsandığı gibi).

233.399-400 – TABLETKİTAPLARIYLA TIKLIM TIKLIM RESİMLİ ODALARDA – Bir alıntıya benzemekteyse de, kaynağı bilinmiyor.

233.407-8 – BİRTAKIM SORULARIMIZ CEVAPLANIYOR – Matthew Arnold'un Shakespeare üzerindeki sonesi şöyle başlar: "Başkaları sorularımızı bekler. Sen özgürsün."

233.410-1 – ANCAK HAMLET ÖYLE ŞAHSİ ... HAYATINA AİT MAHREM YAZILAR – On dokuzuncu yüzyıl eleştirmenleri Hamlet'i, "Shakespeare'ın bütün kahramanları ara-

sındaki en seçkin metafizikçi psikolog olarak görmüşlerdir" (James Russell Lowell'in [1819-91], *"Shakespeare Once More"*—Gene Shakespeare, 1870—adlı denemesinden). Bu noktadan hareketle, Hamlet'in, Shakespeare'ı en öznel ve özyaşamöyküsel açıdan en çok açığa vuran karakteri olduğu düşünülmüştür.

233.415-6 – TA AN BAD AR AN TIR. TAIM IN MO SHAGART – İrlanda dili: "Tekne karadadır. Ben bir rahibim." Father Eugene O'Growney'in (1863-99) İrlanda dilini öğreten kitabından bir alıştırma.

233.417 – KÜÇÜKJOHN – Littlejohn (Küçükjohn), söylencelerde, Robin Hood'un başlıca savaşçılarından biriydi. Adındaki "küçük" sözcüğü onun cüssesini değil de zekâsını belirtir.

234.424-5 – ŞAHMARAN. E QUANDO VEDE L'UOMO ... MESSER BRUNETTO – Basilisk (Şahmaran), söylencesel bir canavar-yılandır. İzleyen İtalyanca sözcükler: "Ve o (basilisk) bir insana baktığında, onu zehirler." Brunetto Latini (~ 1210-~ 1295), Floransalı bir yazardı. Buradaki İtalyanca söz, Fransızcadan çevrilmiştir, ve Fransızcanın daha yaygın olduğunu düşünerek eserlerini Fransızca dilinde yazan Latini'nin *Des Basiliques* (Şahmaranlar Üzerine) adlı kitabındandır.

234.426-8 – BİZ, YA DA DANA ANAMIZ ... O ŞEKİLDE DOKUR VE SÖKER – Dana ya da Danu: Kelt mitolojisinde yer, bereket, gençliğin güçleri, ışık, bilgi, çürüme güçleriyle tüm İrlanda Tanrılarının Anası. Walter Paters'in *The Renaissance* (1873) adlı yapıtının sonunda buradaki kavramı işler.

234.428-9 – BENİM SAĞ GÖĞSÜMDEKİ LEKE – Bkz.: 234.445n.

234.432-3 – İMGELEMİN EN YOĞUN ... SÖNMEKTEKİ BİR KÖMÜR GİBİDİR – Shelley, *In Defense of Poetry*'de şöyle der: "Şiir, istencin kararlılığına göre çalışan uslamlama gibi bir güç değildir. Bir kimse, 'Şiir yazacağım,' diyemez. En büyük şair dahi bunu söyleyemez; zira, yaratma sürecindeki zihin, ara-

da bir esiveren yel gibi görünmez bir etkinin canlandırdığı, sönmekteki bir kömürdür..."

234.434-9 – O HALDE GEÇMİŞİN KIZ KARDEŞİ ... YARDIMCI OLDU BANA – Hawthorndenli William Drummond (1585-1649) İskoçyalı bir şairdi. *Flowers of Sion*'unun (Sion Çiçekleri, 1630) ikinci baskısında ölümlülük ve ölümsüzlük üzerinde meditasyonları içeren bir düzyazı metin vardır.

234.440-1 – HAMLET'İN ÇOK GENÇ OLDUĞUNU HİSSEDİYORUM – Mezar kazıcısı, "Tam Hamlet'in doğum gününde mezar kazıcılığına başlamıştım" der (V, i, 163-4). 177. dizede de otuz yıldır çalıştığını söyler. O halde Hamlet otuz yaşındadır.

234.445 – O LEKE SONUNA DEK KALACAK – "Leke" = bir yara izi ya da ben gibi bir kusur. Hamlet, Horatio ve Marcellus'la konuşurken, insanın yıkımına neden olan şeyin "doğanın kimi kötücül lekeleri" olduğunu söyler (*Hamlet*, I, iv, 24). Stephen'e göre, Hamlet'in kusuru, kadınlara olan ilgisidir.

234.448 – DEHANIN NİŞANESİ BU OLSAYDI – Yani, âşık olan gençler, dehanın nişanesi olsaydı.

234.451 – SULH OLMA HAVASI – Shakespeare'ın uğraşının ya da onun "tinsel *Odysseia*"sının standart bir on dokuzuncu yüzyıl şeması: ilk dönemin (1590lar) uçarı komedilerinden ve tarihsel oyunlarından sonra, büyük trajedilerle kendini gösteren bir tinsel savaşım dönemi (1600-1608), ve son olarak ortaya çıkan ve trajik yaklaşımını insanın ahlaksal büyümesiyle bağışlayıcılık kapasitesini onaylayan tinsel dinginlik dönemindeki oyunları, *Cymbeline, The Winter's Tale,* ve *The Tempest.*

234.457-9 – MEŞUM FIRTINALARDA GEMİSİ ... YÜREĞİNİ NE YUMUŞATABİLİR – Ulysses, yalnızca Odysseus'un Latince biçimi olmayıp, *Troilus and Cressida*'daki bir kahramandır da. Brandes, Pericles ile Ulysses'i şöyle karşılaştırır: "Pericles, romantik bir Ulysses, daha çok gezmiş, pek bitkin düşmüş, daha fazlasına katlanmış bir adamdır."

234.460-1 – BİR BAŞ, KIRMIZIKONİKBAŞLIKLI ... DENİZTUZUYLA KIPKIRMIZI – Girdaptaki imge, *Odysseia*'nın 12. Kitabında Odysseus'un son gemisini ve adamlarını yitirdikten sonra, parçalanmış olan gemisinin omurgasına tutunarak Skylla ile Kharybdis arasını ikinci kez geçer. Odysseus, bu kez girdap (Kharybdis) tarafında canını kurtarır ve, Shakespeare'ın oyunundaki gemisi batmış olan Pericles'in sadece canını kurtarmış olması gibi, Kalypso'nun adasında kıyıya çıkar.

234.462 – KUCAĞINA UZATILAN BİR BEBEK, BİR KIZ ÇOCUĞU, MARİNA – *Pericles*'te, fırtınanın en şiddetli bir anında, Pericles'in karısı bir çocuk doğurur (Marina) ve ardından, besbelli ki, ölür. Ebe Lychordia, bebeği Pericles'e verirken, "Al kucağına / Ölen kraliçenin parçasını" der (II, 17-8).

234.463 – APOKRİFANIN DOLAMBAÇLI YOLLARINI – Burada, Stephen'in az önce değindiği *Pericles* oyununun kuşkulu konumuna gönderme yapılıyor. Bu oyun bir "apokrifa"dır, yani gerçekliği kuşkuludur.

235.464-5 – ANAYOLLAR SIKICIDIR AMA SENİ ŞEHRE ULAŞTIRIR – Coleridge, Shakespeare'ı, "insani duyguların her zamanki anayolunda" kalmasından ötürü övmüştür. (*Coleridge's Shakespeare Criticism—Coleridge'in Shakespeare* Eleştirileri—Cambridge, Mass., 1930, s. 228).

235.466 – İYİ BACON: BOZULMUŞ – Eglinton, Francis Bacon'u açıklıyor ve onu özlü bir ifadeye indirgiyor.

235.466 – SHAKESPEARE BACON'UN DÖKTÜĞÜ KURTLAR – Stephen, zihninde, daha önce kendisine anlatılan, Martyn'in Moore'un döktüğü kurtlar olduğuna ilişkin fıkrasını anımsayarak, bunu, Shakespeare'in oyunlarını Bacon'in yazdığı kuramıyla harmanlıyor.

235.467 – ŞİFREHOKKABAZLARI ANAYOLU TUTMUŞLAR – Shakespeare'ın oyunlarını Bacon'in yazdığı kuramını, kimi oyunlardaki parçalarda içerilen bir şifre ya da kodla ka-

mtlamaya çalışan edebiyatçılara gönderme yapılıyor. Brandes ve Lee, Baconcuları incelerken, Amerikalı siyasetçi ve deneme yazarı Ignatius Donnelly'nin *The Great Cryptogram: Francis Bacon's Cipher in the So-called Shakespeare Plays* (Büyük Kriptogram: Sözüm Ona Shakespeare Oyunlarında Francis Bacon'un Şifresi; 1888).

235.468 – HANGİ KENT, SAYIN BEYLER – Donnelly, "saldırılarını" yaşamakta olduğu Hastings'ten (Minnesota) göndermekteydi; William the Conquerer de (Fetihçi William) Sakson İngilteresinin fetihlerine 1066'da Hastings Savaşı'yla başlamıştı.

235.468 – ADLARDA MASKELENEN – Her iki kimse de takma adlar kullandıkları için, kimliklerini takma adlarla gizlemiş (maskelemiş) oluyorlardı.

235.468 – A. E., ÇAĞ – Bkz.: 225.98n.

235.469 – GÜNEŞİN DOĞUSU, AYIN BATISI. TIR NA N-OG – Tir na n-og, İrlanda dili: "Gençlik Ülkesi"; İrlanda'nın batısında, bu dünyaya ilişkin yetkinliğin ve sonsuz ama dünyevi zevklerin yaşandığı söylencesel bir ada. "Güneşin Doğusu, Ayın Batısı", bir Norveç masalları derleminin, ona adını veren başöyküsüdür. Genç bir köylü kızı, büyük bir beyaz ayıya satılır. Aslında, o ayı, üvey anasınca ayıya dönüştürülmüş bir prenstir. Kız, prensin sırrını öğrenince, öfkelenen üvey ana, prensi "güneşin doğusunda, ayın batısında"ki bir şatoya hapseder. Kız onu bulmayı becerir, birtakım serüvenlerden sonra prens özgür kalır ve kızla birlikte "ererler muratlarına."

235.469-70 – AYAKLARINDA ÇİZMELER, İKİSİ, ASALARIYLA DÜŞTÜ YOLLARA – Yani, A. E. ve Eglinton, hac yolcuları gibi giyinmişler.

235.471-3 – DUBLİN'E DAHA KAÇ MİL VAR? / ... GÜNBATMADAN VARIR MIYIZ – "How many miles to Babylon?" (Babil'e kaç mil var?) dizesiyle başlayan bir çocuk tekerlemesinden.

235.474-5 – MR. BRANDES, DEDİ ... İLK OYUNU OLDUĞUNU KABUL EDİYOR – Brandes, Pericles'in Shakespeare tarafından yazıldığını kabul etmiştir.

235.476-7 – YA MR. SIDNEY LEE ... SIMON LAZARUS NE DİYOR BU KONUDA – Asıl adı Karl Bleibtreulu Lazarus (Lazarus from Karl Bleibtreu) olan Sidney Lee'nin *A Life of William Shakespeare* (Wiliam Shakespeare'ın Hayatı) adlı yaşamöyküsü, Joyce'un bu bölümü yazarken yararlandığı başlıca yapıttır. Bleibtreu, Joyce'a 28 Kasım 1918 tarihli bir mektup yazmıştır.

235.478-80 – MARINA, DEDİ STEPHEN ... VERİLMİŞTİR: KIZININ ÇOCUĞU – Pericles'in kızı Marina, bir "fırtına çocuğu"ydu (bkz.: 234.462n). *The Tempest*'te Miranda, Prospero'nun kızıdır. Perdita ise, *The Winters Tale*'de Leontes'in kızıdır. Brandes bunlara, *Cymbeline*'deki Cymbeline'in kızı Imogen'i de ekler. Stephen, Shakespeare'ın torunu Elizabeth Hall'a ilişkin olarak, "Yitirilmiş olan ona yeniden verilmiştir" der.

235.480-1 – BENİM BİRİCİK KARICIĞIM, DER PERİCLES, BU KÜÇÜK KIZ GİBİYDİ – Pericles, tanımadığı kızı Marina'ya ilişkin şöyle der: "Sevgili karım bu kız gibiydi, benim kızım da / Anca böyle olabilirdi" (Pericles, V.i.108-9).

235.481-2 – ANASINI SEVMEYEN BİR ADAM, O ANANIN KIZINI SEVER Mİ HİÇ – Brandes, Susanna'nın, Shakespeare'ın "en çok sevdiği kızı" olduğunu yazar (s. 677). Zira o, babasının "başlıca kalıtçısı"ydı. (s. 686). Brandes, karısını "sevmediğini" de ileri sürer.

235.484 – L'ART D'ÊTRE *GRANDP – L'art d'être grandp: "L'art d'être grandpère"* = Büyükbaba Olma Sanatı. Victor Hugo'nun (1802-85), kendi torunlarıyla eğlenmek ve onlara bilgi kazandırmak amacıyla yazdığı, 1877'de yayımlanan bir şiir kitabının adı.

235.487 – AŞK, EVET. TÜM İNSANLIĞIN BİLDİĞİ SÖZCÜK Gün boyunca Stephen iki kez daha, "Herkesin bildiği o

sözcük neydi?" sorusunu gizemli bir biçimde sorar gibidir (Bkz.: 80.533-4n ve 624.4579-80n). Bu gizemin anahtarı, kuşkusuz, sözcüğün kendisi değil de, o sözcüğün gerçekleşmesi durumudur.Yalnızca sevgi deneyiminde tüm insanların bildiği sözcük gerçekten bilinebilir.

235.487-8 – AMOR VERO ALIQUID ALICUI ... UNDE ET EA QUAE CONCUPISCIMUS – St. Thomas Aquinas'ın, *Summa Contra Gentiles* adlı yapıtındaki (Birinci Kitap, Bölüm 9) iki sözünün birleştirilmesi. Burada bu iki ayrı sözün birleştirilmiş biçimini vermekteyiz; büyük harflerle verilen sözcükler birleştirilmiş olanlardır: "Anlıyor ya da seviniyorsak, bundan, bir bakıma bir nesnenin hedeflendiği açıktır: SEVGİ BİR KİMSEYE İYİ BİR ŞEYİ DİLER; kendisine İYİ BİR ŞEY dilediğimiz kimseyi sevdiğimiz söylendiğine göre, biz onu seviyor sayılmayız, onu sadece ve gerçekte ARZULUYORUZDUR, aslında iyi bir şeyi kendimize istiyoruzdur: neticede de onu tesadüfen ve yetersiz bir şekilde seviyoruz sayılır."

235.499 – MR. GEORGE BERNARD SHAW'I – Dublin'de doğmuş olan eleştirmen ve oyun yazarı George Bernard Shaw, Shakespeare üzerindeki yazılarını *Saturday Review*'de yayımlamaya 1890larda başlamıştı. Ona karşı tutumunun pek "hürmetkâr" olduğu söylenemez. Shaw'ın *The Dark Lady of the Sonnets* (Sonelerin Esmer Leydisi) komedisinde, Shakespeare ile Mary Fitton ("esmer Lady") arasındaki mutsuz ilişki ele alınırsa da, Shaw sunu yazısında kadının kimliğiyle bu özdeşleştirimi yadsımıştır.

235.499-500 – MR. FRANK HARRIS'İ – Bkz.: Bu bölümün girişindeki 6. Paragraf (s. 223).

235.501-2 / 236.503 – O DAHİ SONELERİN ... KONTU WILLIAM HERBERT'TİR – Shakespeare'ın aşk yaşamına ilişkin, o sıralarda epey geçerli olan bir kurama gönderme: yani, Shakespeare'ın William Herbert'e "coşkulu" aşkına (bkz.: Brandes, s.714). Böylece, Mary Fitton'un Herbert'le ilişkisiyle birlikte dramatik bir üçlüyle karşılaşıyoruz. Frank

Harris'e göre, Üçüncü Pembroke Kontu William Herbert (1580-1630), Mary Fitton'un aşkı bağlamında Shakespeare'ın rakibidir. Harris'in öyküsü şöyledir: Shakespeare, Mary Fitton'a âşıktır. Bir bahane uydurarak, genç arkadaşı Herbert'i Mary Fitton'a, Shakespeare'ı övmesi amacıyla, gönderir. Lady Fitton, Herbert'e âşık olur, ona kur yapar ve onu elde eder. Shakespeare da hem arkadaşını hem de sevgilisini yitirir."

236.507 – AUK YUMURTASI – "Büyük auk", yaklaşık 1844'te soyu tükenen bir hayvandır. Burada Stephen'in nüktesi, söz konusu olan şey, yani tükenmiş bir düşünce üretecek bir baştır (yumurta).

236.509-10 – KARISINA AĞIRBAŞLI ERDİLLERİ ... ERİNE ÂŞIK MISIN – Bekâr Lyster, bir Kuveykır olarak, karısına (ya da tüm yakınlarına), insanlararası kardeşliği sergileyen, ikinci kişi tekil adılın eski biçimiyle hitap ederdi. Miriam, Musa'nın kız kardeşinin adıdır. Lyster 1920'de National Library'den emekli olmasından kısa bir süre sonra Jane Campbell'le evlenmiştir.

236.512-3 – GENÇLİĞİNİZDE ARZULADIĞINIZ ... HEPSİ SİZİN OLACAK – Almancasından esinlenme: "Was man in der Jugend wünscht, hat man im Alter die Fülle." Goethe'nin *Dichtung und Wahrheit* (Şiir ve Gerçeklik; 1811-4) adlı özyaşamöyküsünün belgisidir. Özgün sözde, "beware = dikkatli olun" sözü yoktur.

236.515 – BUONAROBAYA – Buonaroba, İtalyancada "sıradan bir şey" anlamına gelir. Elizabeth dönemi argosunda ise, (bona roba biçiminde), bu terim şık, gösterişli kız anlamında kullanılmıştır. Örnek: *II Henry IV*'te III, ii, 26.

236.513-6 – TÜM ERKEKLERİN BİNDİĞİ BİR ... LORDU NİÇİN GÖNDERİYOR Kİ – Burada, Shakespeare'ın 137. Sone'sine (5.-8. dizeler) gönderme. Harris (s. 213), bununla ilgili olarak Mary Fitton'dan söz etmiş, aynı soneden bir başka dizeyi de (10. dize) eklemiş, ve şöyle yazmıştır: "Mary Fitton 1595'te, on yedi yaşındayken, Kraliçe Elizabeth'in nedimesi

olmuştur; babasına yazdığı 29 Ocak 1599 tarihli bir mektuptan, onun daha on altı yaşındayken, yasallığı kuşkulu bir evlilik yapmış olduğunu anlıyoruz. Bu da onun ne denli pervasız ve kösnül bir karaktere sahip olduğunu gösteriyor ..."

236.516 – BİR DİL LORDUYDU – Bu söz, Tennyson'un "To Virgil" (Vergilius'a) şiirinin (1882) ikinci dizesinde geçer: "Manzara-âşığı, dil lordu." Bu söze, Oscar Wilde'ın *De Profundis*'inde (yazılışı 1897, yayımlanması (ölümünden sonra 1905): Wilde, annesinin ölümüne ilişkin der ki, "bir zamanlar bir dil lorduyken, onun ölümüyle duyduğum kederi ve utancı ifade edecek sözcük bulamıyorum.

236.517 – VE ROMEO VE JÜLYET'İ YAZMIŞTI – Çağdaş edebiyat bilimi, bu oyunun yazılış tarihini ~1596 olarak belirler. Harris ise bunun 1597'de, Shakespeare'ın Mary Fitton'a âşık olmasından sonra, ama Herbert'in ihanetinden önce yazıldığını savunur. (Harris'e göre, Mary Fitton, Romeo'nun Juliet'ten önceki sevgilisi Rosalind olarak canlandırılmıştır [s. 214-5].)

236.517-8 – KENDİNE İNANCI VAKİTSİZ TAHRİP EDİLMİŞTİ – Buradaki "vakitsiz tahrip edilmişti" sözü, *Macbeth*'te, Macduff'un doğumunun betimlenmesini anımsatıyor: "Macduff anasının rahminden / vakitsiz sökülmüştü" (V, vii, 15-16). Bu tümce, Harris'i de (s. 364) anımsatmaktadır: "Shakespeare'ın, karısına olan aşırı nefreti, onun özsaygısının bir parçasıydı, ve bu özsaygı da, tüm yaşamı boyunca olmasa da uzun yıllar, önemsiz züppeliklerin üzerine kurulmuştu."

236.518-9 – EN BAŞTA BİR MISIRTARLASINDA ... ALT EDİLMİŞTİR – Bkz.: 230.295-7n ve 231.303-4n.

236.520 – AŞNA FİŞNE OYUNUNDA – Richard Head'in (bkz.: 78.464-7n.) derlediği şarkılardan biri olan "The Art of Loving"den (Aşk Sanatı). Özgün metindeki, "game of laugh and lie down" (gülme ve yatma oyunu) sözü, kanımca bu anlatım son kerte güzel ise de, "aşna fişne oyunu" olarak

çevrildi (Çev.). "Game of Laugh and Lie Down", Elizabeth döneminde bir kâğıt oyununun adıdır da.

236.521 – DONJUANVARİ EĞRETİ DAVRANIŞLAR – Harris, Shakespeare'ın, evliliğindeki başarısızlığı bir Don Juan olarak, ve birçok kadını baştan çıkararak dengelediğini ileri sürer, ama bu rolde de başarısız olduğu sonucuna varır.

236.523-4 – YABANDOMUZUNUN DİŞİ ... KANAYAN YERİNDEN YARALAMIŞTIR – Birleştirilmiş anıştırmalar: (a) Shakespeare'm *Venus and Adonis*'ine, ve Venus'un bulduğu Adonis'in cesedine ilişkin betimlemesine: "yabandomuzunun deştiği geniş yara / O nilüfer beyazı yumuşacık böğründe / Ki yarasından dökülen mor yaşlarla sırılsıklam olmuş" (1052.-4. dizeler); bu betimleme, 1115.-6. dizelerde çeşitli biçimlerde yinelenir. (b) *Odysseia*'ya: gene bir yabandomuzu, Odysseus'u gençliğinde kalçasından yaralamıştır; Odysseus yurduna döndüğünde, bakıcısı onu bu yara sayesinde tanıyabilmiş ve Penelope'yi ikna edebilmiştir. (c) Beaumont ve Fletcher'in *Philaster*; ya da, *Love Lies Ableeding* (Kanayarak Yatan Aşk) adlı oyununa (1609): bu oyunda epey ateşli bir kadın, kendisini terk eden sevgilisinin kollarında ölmeyi düşler.

236.524 – ŞAYET O ŞİRRET KADINA GALEBE ÇALINSA BİLE – Shakespeare'ın *The Taming of the Shrew*'sunda şirret Katharina, kendisine galebe çalınmasa da, en azından uysallaştırılmıştır.

236.524-5 – KADINLARA ÖZGÜ GÖRÜNMEZ BİR SİLAHI – Kadının görünen silahı, Lear'ın söylediği gibi (II, ii, 280), "sudamlaları", yani gözyaşlarıdır. Bundan çıkan anlam ise, kadının cinselliğini (görünmez) ayartmak ve (gizlice) kocasını ya da âşığını aldatmak amacıyla kullanmasıdır.

236.525-7 – ONU YENİ BİR TUTKUYLA ... DAHA KARANLIK BİR GÖLGE VARMIŞ GİBİ – Bu sözler, Stephen'in daha sonra açıkça değineceği *Catechism*'deki (Kateşizm = Soru-Yanıt Biçiminde Öğretme) bir tümceyi anımsatıyor. Bkz.: 253.1168-9n.

236.528 – GİRDAPTAKİ – Bkz.: bu bölümün giriş notu (s. 223).

236.530-1 – DİNLİYORLAR. VE KULAKLARININ ... İÇERİYE DÖKÜYORUM – *Hamlet*'te Hayalet'in sözlerine gönderme; Bkz.: 227.164-6n.

236.532-8 – RUHUNDA ÖNCELERİ ... CANAVARDAN DA HABERDAR OLAMAZDI – Stephen'in düşünceleri burada, daha önce 175.866-7n'deki çizgiyi izlemektedir, ve Kral Hamlet'in Hayalet'inin nasıl öldürüldüğüne ilişkin gönderme yapar. Burada Lady Macbeth'in, Macbeth'i Kral Duncan'ı öldürmeye teşvik ederken söylediği sözlere de gönderme yapılmıştır (bkz.: I, vii, 69-72).

236.538-9 – ONUN O KURU TATSIZ İNGİLİZ LİSANIYLA – Yani, Shakespeare'ın diliyle; bkz.: 226.110-3n.

236.540 – İSTEYİP DE İSTEMEYEREK – *Don Giovanni*'deki Zerlina'ya gönderme; bkz.: 94.388-9n.

236.540 – LUCRECE'NİN MAVİHALKALI FİLDİŞİ MEMELERİNDEN – Shakespeare'ın *The Rape of Lucrece*'sine (Lucrece'in Irzına Geçiş) gönderme (407. dize): "Göğüsleri, mavi çerçeveli fildişi küreler gibi."

236.541-2 – IMOGEN'İN BEŞNOKTALI BENLERİNİ SAYDIĞI ÇIPLAK GÖĞÜSLERİNE – Iachimo, Imogen'in "sol memesinde / beş-noktalı bir ben" görür (*Cymbeline*, II, ii, 37-9).

236.542-3 / 237.544 – SONRA KENDİNİ KENDİNDEN ... KÖPEK GİBİ GERİYE DÖNER – Brandes, Shakespeare'ın Stratford'a yaşamının görevlerini tamamlamanın keyfiyle döndüğünü düşünür. Harris'in düşüncesi (s. 404) ise farklıdır: "Hakikat şudur ki, tüm o kösnüllük, kıskançlık ve öfke, Shakespeare'ın güçlerini tüketmiştir, Tempest'le de aradığı dinginliği bulamayınca, yenilgiyi kabul edip ölmek amacıyla Stratford'a döndü."

237.546-7 – MİĞFERİ KALDIRILMIŞTIR – Horatio, Hamlet'e, Hayalet'i görmelerinin nedenini onun miğferinin ön bölümünü kaldırmış olduğuna yorarak, "Miğferini kaldırmıştır" der (I, ii, 229-30).

237.547-50 – BİR HAYALET, BİR GÖLGEDİR ... CEVHERDEN HALK EDİLEN BİR OĞUL – "Elsinor kayalığı" ile deniz seslerini deliliğe ve intihara çağrısına ilişkin, bkz.: 47.643-4n. ve 75.335n. Babasıyla aynı cevherden halk edilen bir oğul: Baba ile Oğul'un aynı cevherden halk edildiği öğretisine bir gönderme; bkz.: 49.750-1n.

237.552 – BENİ BULDUN DEMEK Kİ, EY DÜŞMANIM BENİM – I. Krallar 21'de, Kral Ahab'ın karısı Jezebel, Ahab'ın haset ettiği bir bağın sahibini mahvetmek amacıyla fesat kurar. Başarılı olup da Ahab o bağı elde edince, İlyas peygambere "Tanrı kelamıyla" (21:17) Ahab'ı lanetlemesi buyrulur. O da Ahab'a der ki: "Senin kanını köpekler yalayacak" (21:19); Ahab karşılık verir: "Beni mi buldun, Ey düşmanım? Ve İlyas, seni buldum, çünkü sen kendini Tanrı'nın önünde kötü işler için sattın, diye yanıt verdi" (21:20).

237.553 – ENTR'ACTE – Fransızca: "iki perde arasındaki ara"; ayrıca, bir ara sırasında sunulan müzikal ya da komik gösteri.

237.556 – GAZ HALİNDEKİ OMURGALILARDAN – Belkemiği olan ama cevherden yoksun, bir hayalet; bu durumda, "Babasıyla aynı cevherden halk edilen oğul."

237.560 – WAS DU VARLACHST WIRST DU NOCH DIENEN – Alman atasözü: "Alay ettiğin şeye, gene de hizmet edeceksin."

237.561 – ALAYCILAR TAKIMI: PHOTIUS, SÖZÜM ONA MALACHI, JOHANN MOST – "Alaycılar takımı" için bkz.: 49.750; Photius için bkz.: 49.749n. "Sözüm ona Malachi", yani, Mulligan (İlyas'ın aksine) sahte bir peygamberdir; bkz.: 32.46n. Johann Most (1846-1906), *Die Freiheit* (Özgürlük) adlı gazetesiyle birlikte Berlin'den Londra'ya, sonra da New York'a göç eden bir Alman-Amerikalı ciltçi ve anarşistti. Phoenix Park cinayetlerine ısrarla göz yummasından dolayı İrlandalıların kalplerinde (ve bir İngiliz hapishanesindeki) yerini kazanmıştı.

237.562-70 – KENDİSİNİ RUHULKUDÜS VASITASIYLA ... KOPARACAK OLAN O – "Havarilerin Simgeleri"nin (bkz.: 49.745n), Sabellius'un (bkz.: 49.753-4n), Valentine'in (49.752n), ve öbür mezhep sapkınlarının biçemince bir yansılaması. Bu yansılama, Johann Most'un *The Deistic Pestilence*'inden (Tanrısal Hastalık; Hull, İngiltere, 1902, s.14-5) esinlenmiş ve ayrıca geliştirilmiştir. Most, "Yahudi-Hıristiyan düşüncesindeki Tanrı"yı, "Kendisini Ruhulkudüs aracılığıyla yaratan, ve sonra da kendisini, kendisiyle başkaları arasında bir arabulucu olarak gönderen, ve düşmanlarınca küçümsenip alay edilerek bir ahırkapısındaki yarasa gibi bir çarmıha çivilenen; ardından gömülen—ölüyken dirilen—cehenneme inen—cennete çıkan; ve on sekiz yüzyıldır kendi sağ elinde oturarak yaşayanları ve onlar bu dünyayı terk edip öldükten sonra da onların ölülerini yargılayan Tanrısal bir Şarlatan" olarak görmektedir.

237.571 – GLOORIA IN EXCELSIS DEO – Latince: "Yüksekler-deki Tanrı'ya Sena" (Luka 2:14). Ayinlerde Meleklerin İlahi-si'nin açılış sözleri.

238.582-3 – TABİİ CANIM, DEDİ, ANIMSAYIP ... YAZAN ŞU ZATI MUHTEREM – Yeats'ın, Synge'in bir başka Aeschylus olduğuna ilişkin abartılı sözüne dayanan bir Dublin edebiyat çevresi fıkrası.

238.586 – D. B. C. 'DE – Dublin Bakery Co.'nun Dame Street'teki çayhanesi. Bkz.: 202.614n.

238.586 – GILL'S'E – Bir kitapçı. Bkz.: 129.378n.

238.586-7 – HYDE'IN CONNACHT AŞKŞARKILARI'NI – Bkz.: 79.486-8n.

238.592-3 – DÜN GECE ... DÖRTYÜZSEKİZİNCİ DEFA OYNADIĞINI İŞİTTİM – Bu, Mrs. Bandmann Palmer adlı bir aktristti; bu, *Hamlet*'in Dublin'deki 405. performansı, diye duyurulmuştu.

238.593-4 – VINING, PRENSİN BİR KADIN OLDUĞUNU İDDİA ETMİŞTİ – Edward Payson Vining (1847-1920), *The*

Mystery of Hamlet; An Attempt to Solve an Old Problem'de (Hamlet Bilinmezi; Eski Bir Problemi Çözmeye Doğru bir Deneme, Philadelphia, 1881) Hamlet'in, Danimarka tahtının ailesinin soyunda kalmasını sağlamak amacıyla erkek gibi giyinip eğitilmiş bir kadın olduğu kuramını işler.

238.594-5 – ONUN BİR İRLANDALI OLDUĞUNU ... BAZI DELİLLERİN PEŞİNDEYMİŞ – İrlanda Yüksek Mahkemesi'nin 1900'dan itibaren yargıcı olan Sir Dunbar Plunket Barton (1853-1937), araştırmalarını sürdürmüş olmalı ki, sonunda, *Links Between Ireland and Shakespeare*'i (İrlanda ile Shakespeare Arasındaki Bağıntılar) yayımlamıştır (Dublin, 1919). Barton, Hamlet'in İrlandalı olduğunu ileri sürmek için biraz fazlaca dengeli ve yansız bir kimsedir, ne var ki, 5. bölümde İrlanda'daki Danimarka egemenliğinin, Hamlet'in prens olduğu tarihe rastladığını gösterir (böylece, Hamlet, İrlanda'daki bir Danimarka prensi olabilirdi).

238.595-6 – AZİZ PATRICK ÜZERİNE ... LORD CENAPLARI DEĞİL) YEMİN EDİYOR – Hamlet, Horatio ve Marcellus'a Hayalet'i anlatırken yemin eder; yemininde İrlanda'nın üç azizinden birinin adını kullanır (136. dize).

238.597-600 – ARALARINDA EN MUTENA OLANI ... YAZILDIĞINI İSPAT EDİYOR – Oscar Wilde *The Portrait of Mr. W. H.*'inde (Londra, 1889), Sonelerin "W. H."e ithaf edildiğini belirterek, bunun Üçüncü Pembroke Kontu William Herbert değil de Willie Hughes adlı bir oğlan aktör olduğunu ileri sürer. Ne var ki, Wilde, sonelerin "Willie Huges" tarafından yazıldığını söylememiş, sadece, ona ithaf edildiğini ileri sürmüştür. "Renkli bir şahsiyet olan (kişi)", "20. Sone, 7. dize"ye bir göndermedir; Shakespeare, yazdığı kimseye "renkli bir şahsiyet" diye hitap eder.

238.603 – YA DA HUGHIE WILLS? MR. WILLIAM HIMSELF – Kurgusal bilimcilik W. H. rolü için, Willie Hughes ve William Herbert dahil, çok sayıda aday üretmiştir: Shakespeare'ın bir kitapçı olan kayınbiraderi William Hathaway; Shakespeare'ın yeğeni William Hart (d. 1600); William Himself,

yani "biricik babası" (20. Sone, 7. dize) olarak şair; ve, baş harflerin yer değiştirmesiyle, Southampton Kontu Henry Wriothesley (1573-1624).

238.610 – WILDE'IN EHLİ ÖZÜ – Wilde'nin düşüşüne (bkz.: 80.552-3n.) değgin *Punch*'ta yayımlanan "Swinburne or Wilde" başlıklı yergisel dizelere bir gönderme: "Aesthete of asthetes / What's in a name? / The poet is Wilde / But his poetry's tame." (Estetler esteti / Ne vardır bir adda? / Şair, Wilde'dir / Ama şiiri ehil.) Wilde *(wild)*, "vahşi" demektir, ancak, şiiri "ehil"dir (yani *tame*).

238.614 – MİZAH, YAŞIYLA KURUSUYLA – Ortaçağ fizyolojisinin dört (*humor*, bu sözcük, "mizah" anlamına da gelir) salgısı: melankoli, soğuk ve kuru; balgam, soğuk ve ıslak; kan, sıcak ve ıslak; safra, sıcak ve kuru. Joyce, "Gas from a Burner" (Ocaktan Çıkan Gaz, 1912) adlı yergisinde, kendi yurttaşlarıyla şöyle alay eder: "İrlandalılar eğlence olsun diye / Liderlerine ihanet ederler, birer birer. / Şu da İrlandalı mizahıdır, ıslak ve kuru, / Atmak gözlerine Parnell'in sönmemiş kireç." Sönmemiş kireç atma olayı, Kilkenny Kontluğu'ndaki Castlecomer'da, 16 Aralık 1890'da, "Great Split"i (Büyük Bölünme) izleyen yoğun siyasal kin sırasında cereyan etmiştir.

238.614-5 – BEŞ ESPRİSİNİ – Konuşma dilinde: insanda beş duyu vardır, beş de uzuv (baş, iki kol ve iki bacak, ayrıca beş parmak vb.). Süleyman'ın mühründe de beş vardır, pentagon, o halde beş, bilgiyle egemen olmanın sayısıdır. Elizabeth döneminin beş nüktesi (özü) de şunlardır: nükte, imge, düşlem, tahmin etme, ve bellek.

238.615 – GENÇLİĞİN, ONUN BEZEDİĞİ ONURLU KİSVESİNE ADARDIN – Shakespeare'm 2. Sone'sinin 1-4 dizelerine gönderme.

238.615-6 – ARZULARI TATMİN OLMUŞ BİRİNİN YÜZ HATLARI – Blake'in "The Question Answer'd" adlı *Note-Book*'undaki (Not-Defteri) bir taşlamanın bir dizesi: "Erkekler kadınlarda ne isterler? / Arzuları tatmin olmuş birinin yüz

hatları. / Kadınlar erkeklerde ne isterler? / Arzuları tatmin olmuş birinin yüz hatları."

238.617-8 – TANRIM, ONLARA YENİ BİR DALAP MEVSİMİ İHSAN EYLE – *The Merry Wives of Windsor*'da Falstaff'a gönderme: "Bana güzel bir kösnüllük zamanı gönder, Tanrım, aksi takdirde donyağı işememden dolayı beni kim suçlayabilir ki? Kim gelmekte buraya? Sevgili tavşanım mı?" (V, v, 15-7).

239.619-20 – HAVVA. ÇIPLAK BUĞDAYKARINLI ... ONA, ZEHİRLİ BUSESİYLE – Stephen'in Havva üzerindeki meditasyonuna bkz. (68.47-8n.). Ayrıca, Cennet'te Havva'nın yılan tarafından ayartılmasına da bir gönderme (Tekvin 3:1-6).

239.633-4 – SANTİMANTAL KİŞİ, KENDİSİ ... ONDAN ZEVK ALAN KİMSEDİR – George Meredith'in *Richard Feverel*'indeki (Bölüm XXVIII) bir tümceye gönderme: "'Santimantal kişiler,' der ..., 'yapılan bir şey için Devasa Borçluluğa yol açmaksızın, Gerçeklik'ten zevk alanlardır.'"

239.642-52 – SANA DERİM Kİ, KÜÇÜK ... LAF KÜMBELTİLERİNİ GÖNDERMİŞSİN – Mulligan, Synge'nin oyunlarının biçemini yansılıyor. Synge, İrlanda diline özgü sözdizimi ve, (kendisinin yetiştiği) Wicklow Kontluğu'nun ve Batı İrlanda'nın konuşma dili olan eski İngilizce söylemini bir araya getirerek benzersiz bir şiirsel ve dramatik dil yaratmıştır. "İdamlık herifinkini ... ": Mulligan, kaba diliyle, idam edilecek birinin ereksiyonuna gönderme yapıyor.

239.655 – SYNGE SERSERİSİ – *Tramper* (serseri, derbeder) sözcüğü, Synge'nin kendisine yakıştırdığı bir sıfattır.

240.663-4 – SAINT ANDRÉ DES ARTS SOKAĞINDAKİ ... O NEMRUT SURAT – Stephen, Paris'te Synge'ye rastladığını anımsıyor. "Joyce ile Synge Paris'te yedi sekiz kez bir araya gelmiştir. Ekseriya ucuz aş sunan lokantalara giderlerdi." (Herbert Gorman (*James Joyce*, New York, 1939).

240.665 – PALABRAS – İspanyolca: "sözcükler"; yani konuşma.

240.665 – OISIN İLE PATRICK – Fianna'nın söylencesel ozan-kahramanı Oisin, büyük, yarı-söylencesel üçüncü-yüzyıl (?) kabile başkanı Finn MacCool'un (bkz.: 362.1038-9n) oğluydu. Söylenceye göre, Oisin, üçüncü yüzyıl sonrası kahramanlığın sönüşü çağında yaşamını sürdürmüş ve beşinci yüzyılda St. Patrick tarafından Hıristiyanlığı kabul etmiştir. St. Patrick ile Oisin bunun için kutsal bir ormanda buluşmuşlar, ve yaşlı Oisin bu dönüşüm karşılığında St. Patrick'e Fianna'nın kahramanlık çağının öykülerini anlatmıştır. (Bkz.: W. B. Yeats'ın *The Wanderings of Oisin* [Oisin'in Yolculukları, 1889; *The Poems*'de [Şiirler, Richard J. Finneran'ın editörlüğünde, New York, 1983].)

240.666 – KEÇİAYAKLI İLAHLA CLAMART ORMANINDA KARŞILAŞMIŞ – Clamart, Paris'in güneyinde küçük bir kenttir; Synge, ormanda (Oisin ile St. Patrick'in karşılaşmasına benzer) acayip bir karşılaşmanın öyküsünü anlatmıştır.

240.667 – C'EST VENDREDI SAINT – Fransızca: "Paskalya öncesi Cuma."

240.668-9 – ORMANDA RASTLAMIŞ İDİM Bİ'DİVANEYE – *As You Like It*'te (II, vii, 12) Jaques, "Bir deli, bir deli, ormanda bir deliye rastladım," der.

240.671-3 – BÖYLECE İŞTE SAYIN YARGIÇ ... TABİRLERİNİ DÖKTÜRMÜŞTÜR – 1892'den itibaren İrlanda Yüksek Mahkemesi yargıcı Sayın Dodgson Hamilton Madden (1840-1928), *The Diary of Master William Silence; a Study of Shakespeare and of Elizabethan Sport*'u (Sayın William Silence'ın Güncesi; Shakespeare'ın ve Elizabeth Dönemi Sporlarının bir İncelemesi, Londra, 1897). Madden, Shakespeare'ın "alan-sporlarına"—avcılık, şahin avcılığı vb.—tüm göndermelerini "araştırmış", ve bu bulgularına dayanarak Shakespeare'ın alan sporlarına ilişkin bilgisinin, onun halktan biri değil de soylu bir kişi olduğunu gösterdiğini ileri sürmüştür.

240.700 – ARTIK GULFE TOPLAMIYOR – Bkz.: 42.441-2n.

241.703 – HAYATIMIN AŞKISIN, YAKAN DUDAKLARINLA – Shelley'in *Prometheus Unbound: A Lyrical Drama*'sından (Bağ-

larından Kurtulmuş Prometheus: Lirik Bir Oyun; 1820'de tamamlanıp 1839'da yayımlanmıştır [II.v.48-51]).

241.706 – YUNANLILARDAN DAHA DA YUNANLI O – Yani, oğlancı.

241.706 – SOLUK GALİLELİ GÖZLERİ – Swinburne'ün *"Hymn to Prosperine"*sinden (Prosperine'ye Övgü, 1866): "Ey soluk Galileli, fethettin sen; artık dünya senin soluğundan grileşti" (35. dize). Bunlar, yaşamı boyunca Hıristiyanlığı reddeden İmparator Julien the Apostate'in (Dönmüş) son sözleridir. İsa da bir Galilelidir.

241.707 – VENÜS KALLİPYGE – Nero'nun Roma'daki Altın Evi'nde bulunan, şimdi Museo Nazionale'de sergilenen bir mermer heykel. *Kallipyge*, Yunanca: "güzel kıç."

241.708 – GİZLENEN BAKİRENİN PEŞİNDEKİ TANRI – Swinburne'ün *Atalanta in Calydon* (1865) oyununun birinci korosundan bir dize.

241.711-2 – SABIRLI BİR GRISELDA – Griselda, Giovanni Boccaccio'nun (1313-75) *Decameron*'undaki (10. gün, 10. öykü) sabırlı ve erdemli kadınların bir simgesidir. Chaucer (~ 1340-1400) onun adını, *"Clerk's Tale"*indeki (Kâtibin Öyküsü *[The Canterbury Tales]*) Walter'in yakınmayan, alçakgönüllülükle çile çeken, Hıristiyan kadınını temsil eden karısının adı olarak kullanır.

241.712 – HANIM HANIMCIK EVİNDE OTURAN BİR PENELOPE – Odysseus'un karısı Penelope, on dokuz yıl boyunca kocasının dönmesini beklemiş, bir başka sabırlı ve erdemli kadın örneğidir.

241.713-6 – GORGIAS'IN ÖĞRENCİSİ ... ZAVALLI PENELOPE'YE VERMİŞTİR – Bkz.: 184.1205n – 185.1209n. Stephen'in sözleri, Troya Savaşı'nm iyi bilinen kimi ayrıntılarının anıştırmalarıdır. "Zavallı Penelope", 242.747-9'da Anne Hathaway'ı betimlemek amacıyla kullanılıyor.

241.716-8 – LONDRA'DA YİRMİ YIL ... KADAR BİR MAAŞ ÇEKMEKTEYDİ – Brandes, Harris, ve Lee'ye göre, Shakes-

peare Londra'da 1592-1613 arasında kalmıştı; son yıllarında kazancı yılda 600 £'in üzerindeydi (bugünkü İrlanda parasıyla ~ 5.000 £). İrlanda Valisi'nin maaşı, 1904'te, yılda 5.000 £'di.

241.718-9 – FEODAL SANATTAN – Shakespeare, Whitman'a, hep feodalizmi çağrıştırmış, ve o bunu çeşitli yazılarında dile getirmiştir.

241.720-2 – SICAK RİNGABALIĞIBÖREKLERİ ... HALKAKURABİYELER – Bunların hepsi değilse de çoğu, ağır ve tatlı Elizabeth dönemi yiyecekleridir; ve, Shakespeare'ın kimi oyunlarında adları geçmektedir.

241.722-3 – SIR WALTER RALEIGH ... İKİ DE CAFCAFLI KORSA ÇIKMIŞ – Brandes, Raleigh'nin, "1603'te tutuklandığında, göğsünde 4000 £ (bugünkü parayla 20.000 £) değerinde mücevher bulunmuştur" (s. 417) diye yazar.

241.723-5 – TEFECİ ELIZA TUDOR'UN ... KISKANDIRACAK DENLİ BİR NİCEYMİŞ – Kraliçe Elizabeth bu role uygun düşmektedir. Zira, İrlanda köylülerinin İngiltere tarafından sömürülmesine yol açan "plantasyon sistemi", onun döneminde başlatılmıştır. Çok giysisi olma ve tutumsuzluk konusunda, Şeba Melikesi'nden *Kitabı Mukaddes*'te söz edilir (I. Krallar 10:2 ve II. Tarihler 9:1).

241.725-6 – YİRMİ YIL BOYUNCA EVLİLİĞİN ... ARASINDA OYALANDI DURDU – Emanuel Swedenborg'un (1688-1772) yapıtlarından birinin İngilizce adına gönderme: *Delights of Wisdom Concerning Conjugal Love: after which follow the pleasures of Insanity concerning Scortatory Love* (Evlilikte Aşk Bilgeliğinin Sevinçlerine Dair: ve ardından gelen Zinakâr Aşk Deliliğinin Zevklerine Dair, Londra, 1794).

241.727-9 – MANNINGHAM'IN ÖYKÜSÜNÜ ... BURBAGE'Yİ YATAĞINA DAVET EDER – Harris, Lee, ve Wilde bu öyküye farklı biçimlerde değinirlerse de, onu tam olarak yalnızca Brandes sunmuştur. Stephen de öyküyü, John Manningham'ın güncesindeki gibi anlatır.

241.729-30 – KURU GÜRÜLTÜYE PABUÇ BIRAKMAKSIZIN – İngilizcesi: "without more ado about nothing" (Shakespeare'ın *Much Ado About Nothing* oyunu, Türkçeye "Kuru Gürültü" diye çevrilmiştir).

241.731 – KAPISINI ÇALDIĞINDA – *Macbeth*'de (II, iii), Kral Duncan'ın öldürülmesinin ortaya çıkmasına "komik" bir giriş olarak, sarhoş bir kapıcı kapının çalınmasıyla cinsel olarak uyarılır. Kapıcı, içkinin, onun cinsel arzularını kışkırttığını, ama aynı zamanda cinsel performansını sıfıra indirdiğini söyleyerek yakınır.

241.733 – VE DE SEVİŞKEN HASPA, MISTRESS FITTON – Bkz.: 235.501-2 / 236.503n; 236.513-6n ve 236.517n.

241.733-4 – BİNİVERİR VE AH DİYE ÇIĞLIK ATAR – *Cymbeline*'de Imogen'in kocası Posthumus'un, Iachimo'nun Imogen'le "farazi" sevişmesine ilişkin kendi kendine konuşurken söylediği sözlere gönderme (bkz.: 236.541-2n; (Cymbeline, II.v.15-19).

241.734-5 – LADY PENELOPE RICH – Bkz.: 185.1209n. Shakespeare'ın, kimi sonelerini Lady Penelope Rich için yazdığı ileri sürülmüşse de, bunların bir dayanağı bulunmamaktadır.

241.735-6 – BİR DE BANKSIDE YOSMALARI VARDIR Kİ, POSTASI BİR PENİYE – Bankside on the Thames, Elizabeth dönemi tiyatrolarının bulunduğu bölgedir. Burada, "ucuz" fahişeler de dolaşırmış (bkz.: *All's Well That Ends Well* II, ii, 22-3).

241.737-8 – COURS LA REINE. ENCORE ... COCHONNERIES. MINETTE? TU VEUX – Paris'te, Seine'in sağ yakasındaki geniş bulvar (Cours-la-Reine) üzerinde fahişelerle yapılan pazarlık konuşmaları (Yirmi metelik [bir frank]. Birçok ayıp şey yaparız. Cicim? İster misin?).

241.739-40 – OXFORDLU SIR WILLIAM DAVENANT'IN ANNESİ – John Aubrey, Sir William Davenant of Oxford'un, Shakespeare'ın evlilikdışı oğlu olduğunu ileri sürmüştür.

Brandes ve Harris bu kuramı kabul ederler; Lee ise etmez. Bkz.: 232.381-233.385n.

242.744 – MÜBAREK MARGARET MARY HERGELENKUŞ – *Fransız rahibesi* Blessed Margaret Mary Alacoque'nin (1647-90) soyadıyla üretilmiş bir sözcük oyunu. Alacoque - *Anycock* - Hergelenkuş.

242.745 – ALTI KARILI HARRY'NİN KERİMESİ – Yani, VIII. Henry'nin kızı Elizabeth (altı karısının ikincisi Anne Boleyn'den).

242.745-6 – ÇİMEN TENNYSON'UN ... İLLERDEKİ ÖBÜR HANIM ARKADAŞLARINI – Tennyson'un, *The Princess; A Medley*'in (Prenses; Bir Harman,1847) Önsöz'ünün 96.-8. dizeleri. Lawn Tennyson: bkz.: 82.606n.

242.750 – YAP DA YAP – *Macbeth*'de cadılar şöyle der: "Yapacağım, yapacağım, ve yapacağım" (I, iii, 10).

242.750 – YAPILAN BİR ŞEY – Bkz.: 239.633-4n.

242.750-1 – BİTKİBİLİMCİ GERARD'IN ... KIRLAŞMIŞKUMRAL, GEZİNİR – John Gerard (1545-1612) *The Herball or General History of Plantes* (Otlara Dair ya da Nebatatın Genel Tarihi, 1597) adlı yapıtın yazarıydı. Shakespeare, büyük olasılıkla Gerard'ı tanıyordu. "Kırlaşmışkumral": Lee ve Harris, Stratford'daki büstün, Shakespeare'ı ela gözlü ve kumral saçlı olarak gösterdiğini yazarlar.

242.751-2 – BİR KADININ DAMARLARI GİBİ GÖKMAVİÇANÇİÇEĞİ – Arviragus'un, görünüşe göre ölmüş olan Fidele (aslında, kılık değiştiren Imogen) karşısında söylediği sözlere gönderme (*Cymbeline*, IV, ii, 220-22).

242.752-3 – KAPAKLARINCA JUNO'NUN GÖZLERİNİN MENEKŞE MENEKŞE *The Winter's Tale*'de, Perdita, çeşitli çiçeklerden söz ederken, "menekşeler soluk, / Ama Juno'nun gözkapaklarından daha güzel..." (IV, iv, 120-1).

242.757 – KİMDEN KUŞKULANIYORSUN – Yaygınca bilinen bir fıkranın sürpriz bitiş tümcesi: Oxfordlu ukala ve yaşlı-

ca bir bilgin, bir arkadaşına, gayet keyifli bir şekilde, genç karısının hamile olduğunu söyler. Arkadaşı anında sorar: "Aman Tanrım! Kimden kuşkulanıyorsun?" Bir yinelemesi için, bkz.: 383.1904.

242.759-60 – NE Kİ, SARAY YOSMASI, ... BİR LORT UĞRUNA ONU TEPTİ – Bkz.: 235.501-2 / 236.503n.

242.761 – ADI TELAFFUZ DAHİ EDİLMEKTEN ÇEKİNİLEN AŞK – Yani, eşcinsellik; bkz.: 80.552-3n.

242.762-3 – BİR İNGİLİZ VATANDAŞI ... ÂŞIK OLDUĞUNU MU SÖYLÜYORSUNUZ – Bir İngiliz atasözü biçeminde: "An Englishman loves a lord." (İngilizler lortları severler).

242.764-5 – KERTENKELELERİN OK ... CHARENTON'DA BAKMIŞTIM ONLARA BEN – Charenton, Paris'in beş mil kuzeyindeki bir kasabadır.

242.767 – SÜRÜLMEMİŞ FERÇLERE – Shakespeare'ın 3. Sone'sinin 1-6 dizelerine gönderme.

242.767-8 – ENGİZİSYON SEYİSİNİN ... YAPMASINI İSTEMİŞTİ ONDAN – Yani, bir seyisin bir aygırı, bir kısrağa yaklaştırması gibi.

242.768-9 – OLA Kİ, SOKRAT GİBİ ... BİR EBEYDİ ANASI DA KARISIYSA BİR CADI – Bkz.: 230.265-6n. ve 230.267-8n. Ola ki, Shakespeare da, cadı bir karıyla evli olma bakımından Sokrat "gibi"ydi. Shakespeare'ın annesi Mary Arden, mülk sahibi bir kadın ise de, onun—Sokrat'ın annesi gibi—bir ebe olduğuna ilişkin herhangi bir bilgimiz yoktur.

242.769-70 – NE VAR, HER NE KADAR O KADIN ... ANDINA İHANET ETMEMİŞTİ – "Gözü dışarıda bir şirret" (Giglot wanton) sözünü, Shakespeare, *I Henry VI*'da (IV, vii, 41) Jeanne d'Arc için kullanır. "Sadakat andına ihanet etme" (Break a bedvow) sözünü ise, 152. Sone'nin 1.-4. dizelerinde buluruz.

242.770-2 – O HAYALET'İN RUHUNU ... KAZKAFALI HÖDÜK ERKEK KARDEŞİ – Hamlet'teki Hayalet için, Gertrude'un

"ihaneti" ve kardeşi Claudius'un imgesi saplantı haline gelmişti. I.v.41-42'dekileri anıştıran bu sözler, Stephen'in ileride ki savlarına, Shakespeare'ın *Claudius*'undan daha çok uymaktadır.

242.777 – HAMLET'İN BEŞİNCİ PERDESİNDE – Yani, Perde I, sahne v'te Hayalet'in Hamlet'le konuşmaya ilk başladığı zaman. Hayalet'in sözlerinden, cinayet öncesinde onların zina işledikleri anlamının çıkıp çıkmadığı hâlâ tartışılmaktadır. Bkz.: 175.866-7n.

242.778-80 – O HALDE ONUNLA EVLENDİĞİ ... LÜTFEN SÖYLEYİN BANA – "Ondan [Anne Hathaway Shakespeare], evlendiği 1582'den, kocasının 1616'da ölümüne kadar, belirtilmeyen bir tarihte (herhalde 1595'ten önce), önceleri babasının çobanlığını yapan Thomas Whittington'dan kırk şilin borç almış olması dışında, hiç söz edilmemektedir." (Lee, s. 187).

242.781-2 – MARY ZEVCİ JOHN'UN – Shakespeare'ın babası John, 1601'de ölmüştü; annesi Mary ise, 1608'de.

242.782 / 243.783 – ANN ... ZAVALLI SEVGİLİSİ WILLIAM'IN – Shakespeare 1616'da ölmüştü; karısı Anne ise 1623'te.

243.783-4 – JOAN, DÖRT ERKEK KARDEŞİNİN – Shakespeare'ın kız kardeşi Joan Hart, 1646'da, seksen sekiz yaşındayken ölmüştü; erkek kardeşleri Edmund (1569-1607), Richard (1584-1613, ve Gilbert'ti (ölüm tarihi bilinmiyorsa da, Lee'ye göre [s. 283], Joan gibi, "uzun bir yaşam sürdürdü").

243.784 – JUDITH, KOCASININ VE BÜTÜN OĞULLARININ – Shakespeare'in küçük kızı, "kocasından, oğullarından ve kızından daha çok yaşamıştı" (Lee, s. 281).

243.784-5 – SUSAN, KOCASININ DA – Shakespeare'ın büyük kızı Susanna Hall, 1649'da öldü; onun kocası Dr. John Hall ise, 1635'te., "kocasından, oğullarından ve kızından daha çok yaşamıştı" (Lee, s. 281).

243.785-6 – ELIZABETH, DEDESİNİN ... SONRA İKİNCİSİNE VARMIŞ – Lee'ye göre (s. 282), "Mrs. Hall'ın tek çocuğu, Eli-

zabeth, şairin soyunun yaşayan son bireyiydi.... Elizabeth'in ilk kocası Thomas Nash mülk sahibi bir adamdı, ve... 4 Nisan 1647'de çocuksuz öldüğünden... Mrs. Nash ikinci kocası olarak, John Bernard ya da Barnard of Abington (Northamptonshire) adlı bir dul adamla evlendi." Hamlet'teki oyun içinde oyunda, Oyuncu Kraliçe şöyle der: "Birincisini öldürmeyen hiç kimse ikincisiyle evlenmemiştir" (III, ii, 190).

243.786-9 – TABİİ YA, SÖZ ETMİŞ ... ŞİLİN ÖDÜNÇ ALMAK ZORUNDA KALMIŞTI – Bkz.: 242.778-80n.

243.790 – KUĞUŞARKISINI – Shakespeare'ın, Ocak 1616'da tasarladığı, ve aynı yıl, 23 Nisan'da ölmezden önce Mart'ta düzelttiği vasiyeti. Vasiyetle ilgili izleyen notlara bakınız.

243.794-5 – HAK KAZANMIŞTI O DULLUK GELİRİNE / YASALARA GÖRE – Lee'ye göre (s. 274), Londra'daki malvarlığının bir bölümüne ilişkin bir işlemde, Shakespeare, karısının, getirdiği çeyiz kadar ya da yaşam boyu kocasının mülkünden üçte bir pay almasına engel olmaya çalışmıştır. Bkz.: 243.799-803n.

243.795-6 – AMA HUKUK BİLGİSİ PEK ENGİNDİ / YARGIÇLARIN ANLATTIĞINA GÖRE – İrlanda hukukçularından Yargıç Barton (238.594-5n) ve Yargıç Madden (240.671-3n.), yapıtlarında, Shakespeare'ın hukuk bilgisine ilişkin yazmışlardır.

243.799-803 – BİNAENALEYH İLK YAZDIĞI ... DOSTLARINA / BIRAKTIKLARIN – Lee (s. 274-5), Harris (s. 362), ve Brandes (s. 686), Shakespeare'ın ilk tasarladığı vasiyetnamede çocuklarına, akrabalarına, ve Stratford ve Londra'daki tanıdıklarına bıraktıklarını kalem kalem saymış, ama karısından hiç söz etmemiş olduğunu yazarlar. Ancak, sonradan bir tümce eklenmiştir: "Kalem: karıma ikinci en iyi yatağımı mobilyasıyla veriyorum." İki büyük karyolaya sahip olmak, o zamanlar zenginlik işaretiydi. Bkz.: 246.931-3n.

243.808 – PUNKT – Almanca: "nokta, benek"; mecaz olarak, tartışılacak bir konu.

243.816 – GÜZEL KÖYLÜSÜNDE – Bkz.: 231.303-4n.

243.817-8 – GÜNÜMÜZDEKİ KIRSAL KESİME İLİŞKİN TİYATRO OYUNLARINA – Yeats, Lady Gregory, ve İrlanda tiyatrosunun yeniden doğuşuna yönelik önemli çalışmalar yapan daha nice tiyatro ustaları köy yaşamını tartışmış, ona ilişkin oyunlar yaratmış ve sahneye koymuşlardır. Dikkate değer iki örnek için bkz.: 224.44-6n ve 232.364n.

243.819 / 244.820-2 – ZENGİN BİR TAŞRA ... ÇIKARTABİLEN BİR TOPRAKAĞASIYDI – Shakespeare'a, daha doğrusu onun babasına, birçok başvurusundan sonra,1599'da bir arma imtiyazı verilmişti. Shakespeare, 1602'de, o zamanlar Stratford'un en büyük evi olan "New Place"i satın almıştı. Londra'da aktif çalışma yaşamı boyunca Stratford ve civarında mülk almayı sürdürmüştü. Lee (s. 267), Shakespeare'ın 1613'te "artık Ireland Yard denilen" bir evi aldığını yazar. Shakespeare'ın, Globe Tiyatrosu'nda, ve ola ki Blackfriars Tiyatrosu'nda da hisseleri vardı.

244.827 – SEPARATIO A MENSA ET A THALAMO – Latince: "Yemek ve yatmaktan ayrılmak"; 1857'deki boşanma yasaları reformundan önce İngiltere mahkemelerinin boşanma yerine verdikleri bir hak.

244.831-6 – ANTİKİTEDE DER KİM: ... KÖŞKÜNÜ METRESİNE BIRAKIR – "Stageiralı öğrenci": Makedonya'daki Stageira'da doğan Aristo. Aristo'nun ölümünden bir yıl önce, Büyük İskender'in ölümü (İ.Ö. 323), Atina'yı onun için güvensiz bir yer haline getirdi (zira, dinsizlikle suçlanmaktaydı); o da, Sokrat'ın akıbetine uğramamak amacıyla, Calchis'e göçtü. Stephen'in sözünü ettiği "antikite", *Lives of the Philosophers*'inde (Filozofların Yaşamları) Aristo'nun vasiyetinin kimi kölelerini özgür kılıp onlara bağışlarda bulunduğunu, annesinin bir heykelinin yapılması için para ayırdığını, karısı Pythias'la bir arada gömülmek istediğini, oralığı Herpyllis'in (kesinliği bilinmiyor), kendi evlerinden birinde oturmasına izin verdiğini yazan İ.Ö. üçüncü yüzyılda parlamış Diogenes Laertius'tur. Nell (Eleanor) Gwyn

(~ 1650-87) bir İngiliz oyuncusu ve II. Charles'ın (1630-85; krallığı 1660-85 arası) metresiydi; Charles ölürken son isteği şuydu: "Zavallı Nelly aç kalmasın."

244.839 – KÖR KÜTÜK SARHOŞ ÖLDÜ – Brandes (s. 658), Harris (s. 404), ve Lee (s. 272), Stratford rektörü John Ward'ın bir anısına (olaydan elli yıl sonra) göndermede bulunurlar: Shakespeare, (Michael) Drayton, ve Ben Jonson neşeli bir toplantı yaptılar, ve, galiba, biraz fazla kaçırdılar, zira Shakespeare orada yakalandığı bir humma yüzünden öldü" (Brandes'ten).

244.839-40 – BÜYÜK BİR BİRA KRALLARA LAYIK – *The Winter's Tale*'de, çapkın Autolycus'un şarkısından (IV, iii, 17-8).

244.840 – DOWDEN – Edward Dowden (1843-1913), Dublin'deki Trinity College'de İngiliz Edebiyatı ve Hitabet profesörüydü.

244.843 – WILLIAM SHAKESPEARE AND COMPANY, LIMITED – Joyce'un *Ulysses*'i 1922'de Sylvia Beach'ın (1887-1962), Paris, 2 rue de l'Odéon adresindeki Shakespeare ve Co. adlı kitabevince basılmıştı. Beach, bu kitabevini 1919'da kurmuştu.

244.843 – HALKIN WILLIAM'I – Dowden, Shakespeare'm halk için halkın ozanı olduğunu yinelemekten hoşlanırdı.

244.845-8 – OZANA İSNAT EDİLEN ... SÖYLEMEKTEN BAŞKA NE DİYEBİLİRİZ Kİ – Shakespeare'ın sonelerindeki eşcinsellik değinileri üzerinde sonsuz tartışılar yer almıştır. Dowden, bu "iddia"lara epey ihtiyatlıca yaklaşır: "Rönesans döneminde, yaşamın hızlı ve özgürce aktığı bir zamanın doğal ürünleri arasında... erkeğin erkekle ateşli dostluğu da vardı" (*The Sonnets of William Shakespeare* [William Shakespeare'm Soneleri, Londra. 1881], s. 8). Ardından, bir bakıma iddiaları çürütmek amacıyla, bu "ateşli dostluklar"ın kimi örneklerini verir. Hugh Kenner şöyle der: "Joyce'un gözü, Dowden'in, okulçocukları için, 1877'de yayımladığı bir Shakespeare'ın ilk tümcesine takılmış: on altıncı yüzyılın son

yıllarında İngiltere'de yaşam coşkuluydu" (*Ulysses* [Londra, 1980], s. 113).

244.850 – GÜZELLİK DUYGUSU BİZE YOLUMUZU ŞAŞIRTIYOR – Melankolik bir anında Oscar Wilde'nin tipik bir sözü. Wilde, *The Portrait of Mr. W. H. (The Riddle of Shakespeare's Sonnets)*'inde (New York, 1962, s. 186), bir soruya karşılık verir: "Soneler bize Shakespeare'a ilişkin ne söyler?—Sadece onun, güzelliğin kölesi olduğunu."

244.853 – O SÖZCÜKLERİN NE ANLAMA GELDİĞİNİ BİZE DOKTOR SÖYLEYEBİLİR – Buradaki gönderme, Stephen'in "yeni Viyana ekolü" (246.903-9n) dediği psikanalizin kurucusu Avusturyalı psikolog ve psikiyatr Sigmund Freud'adır (1865-1939). Freud'un öğretisine göre, "sözcükler", elbet, kişiliğin özündeki bilinçdışı bir zorguyu gizleme, yüceltme ya da ona bir bahane bulma girişimi anlamına gelebilir.

244.854 – PASTANI HEM YİYİP HEM DE SAKLAYAMAZSIN – John Heywood'un *Proverbs*'inde (1546) yer alabilecek kadar eskilere dayanan bir atasözü. Bu bağlamda, Eglinton kuşkusuz, hem bir güzellik duygusuna sahip olup, hem de doğru yoldan çıkamazsınız, demek istiyor.

244.855-6 – ÖYLE Mİ DERSİNİZ? GÜZELLİK ... SÖKE SÖKE ALACAKLAR MI – Yani, Freud ve psikanalistler, Antisthenes gibi davranıp, "güzellik ödülünü" güzel Helen'dan alıp alıp onu ahlaklı ve erdemli Penelope'ye vermiştir, yani, onu sanatçıdan alıp törelciye mi,vereceklerdir? Bkz.: 241.713-6n ve 184.1205n.

244.857-8 – SHYLOCK'U KENDİ CEBİNİN DERİNLİKLERİNDEN ÇIKARMIŞTI – Shylock, Shakespeare'ın *The Merchant of Venice* (Venedik Taciri) oyunundaki kinci Yahudi tefecidir. İngilizcede, "derin ceplilik" (long pocket), para sahibi olmayı, ve paragözlülüğü anıştırır. Brandes'e (s. 151) göre: "Shakespeare, o çekilmez şeytandan (Christopher Marlowe'un [1564-93] *The Jew of Malta* [Malta Yahudisi] oyunundaki Barabas) gerçek bir insan, gerçek bir Yahudi çıkarmayı

düşlemekteydi. Zira kendisi o sıralarda kazanç, mülk, parayapma, servet fikirleriyle doluydu."

244.858-60 / 245.861 – MALT KAÇAKÇISI ... MISIRI İSTİF ETMİŞTİ AMBARINA – Bu tümce, Brandes ve Lee'den alınan bilgileri içermektedir.

245.861-2 – TEVEKKELİ CHETTLE FALSTAFF'IN ... HER DİNDEN İNSANLARMIŞ – Chettle Falstaff oyun yazarı ve Greene'nin *Groats-Worth of Witte*'nin (1592) editörü Henry Chettle'ın (~ 1560-~ 1607) Stephen'ce yorumudur. Ne var ki, aynı yılın (1592) Aralık ayında, Chettle, kendi *Kind Hartes Dreame*'nın (Yufka Yüreğin Rüyası) önsözünde, Greene'in Shakespeare'a hakareti için özür dilemiştir. Chettle'ın, Falstaff'ın orijinali olduğu da söylenir. Brandes bu fikri sadece bildirmiş, Harris ise kabul etmiştir. Bkz.: Schutte, *JS*, s. 168, 171. Chettle'ın özürü için, bkz.: Chambers, II, 189.

245.863-5 – BİR TİYATROCU MESLEKTAŞINI ... KADAR ÇATIR ÇATIR GERİ ALMIŞTIR – Brandes ve Lee, Shakespeare'in bir meslektaşını değil de, Philip Rogers adlı bir Stratfordluyu, malt borcu olan 35 şilin 10 peni için dava ettiğini yazarlar (Brands s. 155; Lee, s. 206). R. M. Adams, Joyce'un not-defterinde bu olayın doğru olarak yer aldığını yazar ve der ki: "Stephen, yersiz ayrıntıları basitleştirip, sonra da, Shakespeare'ın mülkiyet duygusunun iyi kişilerarası ilişkilerden daha güçlü olduğunu göstermek amacıyla onları değiştirir." (*SS*, s. 126-7). "ödünç verdiği tüm paraları da faizlerinin son meteliğine kadar çatır çatır geri almıştır": buradaki sözcükler, *The Merchant of Venice*'te Shylock'un, Antonio'dan talep ettiği ceremeye bir göndermedir (bkz.: I, iii, 146-52 ve IV, i çeşitli sayfalarda). Wm. Schutte'nin (*JS*, s. 161), Brandes'ten bir alıntısına göre, Shakespeare faizle para verirdi ve "cari faiz oranı olan yüzde on alırdı" (Brandes, s. 154-5).

245.865-6 – AUBREY'İN SEYİSİ VE YAMAĞI ... OLABİLİRDİ ÖYLE ÇABUCAK – Wm. Schutte, "Aubrey, Shakespeare'ın seyis ya da yamak olduğunu söylememiştir; o, sadece, oyunculuk uğraşından önce, babasının mesleği olan kasaplıkta ("yük-

sek bir tarzda") çalıştığını ve bir ara da öğretmenlik yaptığını söylemiştir" der. Aubrey'in anlatısı için, bkz.: Chambers, II, 252-4. Joyce'un kaynaklarının üçü de—Brandes, Lee, ve Harris—Shakespeare'm geçmişinde tiyatro müşterilerinin atlarını tutma görevinde bulunduğu konusunu işlerler.

245.867-71 – KRALİÇENİN ÖZEL HEKİMİ ... SHYLOCK SARAYIN TARAFINI TUTAR – 1594'te, Elizabeth'in Yahudi doktoru Roderigo Lopez, kraliçeyi ve Antonio Perez adlı bir adamı zehirlemek için İspanyol ajanlarından rüşvet almakla suçlanmış, mahkûm olmuş, ve idam edilmişti. Lee, Antonio adından yola çıkarak, Shylock'un kökeninin Lopez olduğunu ileri sürer. Lee, Lopez davasının ve onun öldürülmesinin Yahudi aleyhtarlığını körüklediğini de yazar.

245.871-3 – HAMLET VE MACBETH DE, CADIYAKIMINA... SIRALARA RASTLAR – 1603'te tahta çıkan James I, büyücülüğe ve demonolojiye inanırdı; birçok cadıyı kazığa bağlatıp yaktırmıştı.

245.873-4 – YİTİRİLEN DONANMAYI, AŞKIN ZAHMETLERİ ... SARAKAYA ALIR – Stephen, Loves Labor's Lost 'taki (Aşkın Zahmetleri Yitirildi) "şahane İspanyol" Don Adriano de Armado'yla, İspanyol Donanması'nın (Spanish Armada) başarısızlığıyla alay edildiğini söyler gibidir.

245.874-5 – MAFEKINGVARİ BİR TAŞKINLIK UMMANINDA PUPA YELKEN İLERLER – Mafeking, Güney Afrika'nın Cape of Good Hope eyaletindeki bir kenttir. Bu kent, Boer Savaşı'nda kuşatılmıştı. Lord Baden-Powell kumandasındaki İngiliz garnizonu, yardım gelene dek, 217 gün boyunca kuşatmaya dayanmıştı (12 Ekim 1899-17 Mayıs 1900). *Encyclopaedia Britannica*'da şöyle yazar: "Bu kentin başına gelenler, İngiltere'de son kerte heyecanlı bir sempatiyle izlenmiştir. Kentin kurtuluşu, Londra'da sevinçli gösterilere neden olmuş, ve görkemli ulusal mutluluklar nedeniyle kalabalıkların bir arada toplanması anlamına gelen, *Mafficking* sözcüğünün doğmasına yol açmıştır.

245.875-7 – WARWICKSHIRE CİZVİTLERİ ... DEĞGİN GÖRÜŞLERİNİ ÖĞRENİRİZ – Gunpowder Plot"taki (İngiliz Katoliklerinin, 5 Kasım 1605'te, Britanya Parlamentosu'nu havaya uçurma girişimleri) rolünden dolayı mahkemeye çıkarılan İngiliz cizvitleri taşra temsilcisi Henry Garnett, iki anlama çekilebilen sözcüklerin kullanımının bir savunmasını yapmakla ün kazanmıştı.

245.877-9 – SEA VENTURE BERMUDA'DAN ... BIRAKAN OYUNUNU YAZAR – Stephen, *The Tempest*'e gönderme yapıyor. James Joyce'un başlıca kaynaklarından biri olan Lee, Sea Venture'm (Deniz Girişimi), 1609 yazında fırtınayla, o zamanlar bilinmeyen Bermuda Adaları'na sürüklenen bir gemi olduğunu anlatır. "Renan", Shakespeare'a hayranlığını, "ebediyetin tarihçisi" sözüyle ifade eden bir Fransız eleştirmeni, Ernest Renan'dır (1823-92). *The Tempest*'teki toprakköy insanı tini Caliban, on dokuzuncu yüzyılda İrlandalı göçmenlerin onuruna, sahnelerde "Patsy" olarak karikatürize edilmiştir. *Our American Cousin* (Amerikalı Kuzinimiz, 1858), Tom Taylor'un bir oyunudur; Lincoln öldürüldüğünde, bu oyunu izlemekteydi.

245.879 – ŞEKERLİ SONELERİ SIDNEY'İNKİLERİ İZLER – Francis Meres (1565-1647), Palladis Tamia: Wit's Treasury (1598) adlı yapıtında, Shakespeare'ın sonelerini, "şekerli soneler" diye betimlemiştir.

245.879-83 – KIZIL SAÇLI BESS ... ANLAMLARI ARAMAKLA GEÇİRTİR – John Dennis, Shakespeare'ın *Merry Wives*'mın yeni bir yazımı olan, The *Comical Gallant* (Komik Âşık, 1702) adlı oyununun önsözünde, Shakespeare'ın *Merry Wives*'ı Kraliçe Elizabeth'in "buyruğu ve onun yönetiminde" yazdığını, bu nedenle, onun "oyunun bir an önce oynandığını görmek amacıyla oyunun on dört günde bitirilmesini" istediğini yazar, ve sonunda başkalarınca da, kraliçenin çok memnun kaldığına ilişkin birtakım öyküler anlatılır. "Meinherr", Almancada, "centilmen" sözcüğünün argodaki biçimidir. "Kirliçamaşır sepeti", *Merry Wives of Windsor*'daki (Perde III, sahne iii) aşırı titiz (ola ki Freudçu) bilgini anıştırmaktadır.

245.885 – MINGO, MINXI, MICTUM, MINGERE – Latince: "Çiş yapmak" fiilinin çekimi. Bkz. 754.1296n.

245.886 – ONUN BİR YAHUDİ OLDUĞUNU – Shakespeare'ın dinine ilişkin—Katolik, Anglikan, Püriten, Putperest, ateist vb.—birçok söylentiler varsa da, onun Yahudi olduğunu ileri süren herhangi bir kaynağa rastlanmamıştır.

245.887-8 – SİZİN MEKTEBİN MÜDÜRÜ ONUN ROMA KATOLİK KİLİSESİNE MENSUP – Buradaki gönderme, University College Dekanı Peder Joseph Darlington. S.J.'yedir (1850-1939). Bir makalesinde, ihtiyatlı bir biçimde, Shakespeare'ın Katolik olabileceğine değinmiştir.

245.889 – SUFFLAMINANDUS SUM – Latince: "Susturulmalıyım." Ben Johnson, Shakespeare'a ilişkin bir yazısında, onun sayısız erdemlerini sıralar, ve ardından, "Kimi zaman susturulmalıdır: Sufflaminandus erat (O susturulmalıdır) ki bu da, Roma İmparatoru Augustus tarafından, Haterius (cerbezeli bir Romalı hatip) için söylenmiştir.

245.890 – MADE IN GERMANY'DİR KENDİSİ – 1890'larda Alman sanayi ürünleri Avrupa pazarlarını istila etmeye başladığından dolayı, "Made in Germany" yaygınca kullanılan bir söz haline gelmiştir. Bkz.: 634.4849-50n.

245.891 – İTALYAN SKANDALLARININ – Elizabeth dönemi karikatürlerinde, İtalyanlar kepazelikleriyle resmedilirdi: rezilcesine aşırı güç peşindeki Machiavellian (Makyavelci; *Hamlet*'teki Cladius Makyavelci bir prenstir); rezilcesine aşırı hafifmeşrep (*Othello*'daki Desdemona'nın sili davranışları dahi, bir Venedikli olması nedeniyle kuşkuyla karşılanır); rezilcesine hilekâr Borgias.

245.891 – FRANSIZ CİLACISI – Bkz.: 232.357n.

245.892-3 – AKLINAMÜTENAHİ BİR ADAM, DİYE ... COLERIDGE ONA – Samuel Taylor Coleridge, *Biographia Literaria*'sının (1817) açılış paragrafında, "bizim aklı-namütenahi Shakespeare" der.

245.894-5 – AMPLIUS. IN SOCIETATE ... UT SIT AMICITIA INTER MULTOS – Latince: "Genel bir sav. İnsan topluluğunda (birçokların arasında) dostane ilişkilerin yer alması son derece önemlidir." Her ne kadar Stephen bunun St. Thomas Aquinas'tan bir alıntı olduğunu anıştırmaktaysa da, kaynağı bulunamamıştır.; bkz.: 246.903-9n.

245.897 – ORA PRO NOBIS – Latince: "Bizim için dua et."

245.900 – POGUE MAHONE! ACUSHLA MACHREE – İrlanda dili: "Kıçımı öp! Yüreğimin atışı!." Bkz.: 226.117-8n.

245.900-1 – BİZ MAHVOLMUŞUZ ARTIK! VALLAHİ MAHVOLMUŞUZ – Synge'nin bir-perdelik *oyunu Riders to the Sea*'den (Atlılar Denize, 1904) dizeler.

246.903-9 – SEMİZGÖBEKLİ YAPITLARINI ... CİMRİCE ESİRGENMİŞ OLMAKTADIR – Freud ve onun "Viyana okulu", bir ödipal ilişki olan ensesti, çocuk cinselliğinin gerekli ve tedirgin edici bir öğesi olarak görür; böylece, "büyüme" sürecine, ensest eğilimlerinden bir vazgeçme süreci diye bakılmıştır. *De Civitate Dei*'de (15:16) şehveti (salt ensesti değil) cimriliğe ya da açgözlülüğe (aviditate) benzeten de, St. Thomas değil, St. Augustine'dir. Falstaff, "semizgöbekli" sözcüğünü *I Henry IV*'te (II, ii, 93) St. Thomas için kullanır (bkz.: 78.468-9n).

246.909-11 – HIRİSTİYANLARIN PİNTİLİKTE ... EVLİLİKLERİNE EN ÇOK RASTLANANIDIR – Tevrat'ta açıkça belirtildiği ve uygulamada da desteklendiği üzere, Yahudi geleneği, İsrailli-olmayanlarla (yani, Yahudi-olmayanlarla) evliliğe yoğun bir önyargıyla yaklaşmıştır.

246.911-4 – YAHUDİLERİ TASARRUFA ... DEMİR PATPATLARA BAĞLAMIŞTIR – Hıristiyan yasalarında faiz karşılığı ödünç para vermek yasaktı; Yahudi yasaları bunu yasaklamadığı için, Yahudiler, ekonomik işlevlerinden ötürü hoşgörülmüşlerdir. Lollardlar, John Wycliffe'in izdeşlerinin geliştirdiği bir on dördüncü ve on beşinci yüzyıl İngiliz dinsel hareketinin yandaşlarıydılar. Her ne kadar işkence görmüş

ve kökleri kazınmaya çalışılmışsa da, giderek güçlenmişler ve sertleşmişlerdir. Polonius, oğlu Laertes'le vedalaşırken, ona der ki: "Senin şu dostların, onları ve benimsediklerini sına, / Onların ruhunu çetincesine kantarla" (*Hamlet*, I, iii, 62-3).

246.915 – KOCA HERKİMBABA – Blake'in öfke ve cehennem-ateşi tanrısı, kendi yarattıklarının sevincini kıskanan bir karakteri (Eski Ahit'teki Yehova gibi).

246.919 – HİÇBİR SIRITKAN BAY KOMŞU – *Winter's Tale*'de (I, ii, 193-6), Leontes, "bitişik komşusu / Bay Sırıtkan tarafından" boynuzlanan adamların sayısını düşünür.

246.919-20 – ÖKÜZÜNE DE, KARISINA DA, UŞAĞINA DA, ... GÖZ KOYAMAYACAKTIR – On Emir biçiminde: "Ne komşunun karısını arzulayacaksın, ne de komşunun evine, tarlasına, ya da onun hizmetçi kızma, öküzüne, eşeğine, ya da komşunun olan herhangi bir şeye haset edeceksin."

246.922 – NAZİK WILL'E – Ben Johnson'un, Shakespeare'ı, "Nazik Shakespeare" diye nitelemesi biçiminde.

246.926-7 – YAŞAYAN WILL ... ZAVALLI ANN İÇİN ÖLEN WILL OLDU ÇIKTI – Bir Püriten "aziz" olarak, Anne Hathaway Shakespeare ölüme, ebedi yaşama geçiş olarak bakmış olacaktır. Eglinton, Freud'un, bilinçdışında çatışan iki temel güdüsünü de—yaşam istenci ve ölüm istenci—anıştırıyor.

246.928 – REQUIESCAT – Latince: Requiescat in pace: "Huzur içinde yatsın" duasından.

246.929-30 – NERDE YAPMAK İSTEDİĞİMİZ ONCA ŞEY? / MAZİYE KARIŞTI ÇOK ESKİDEN – AE'nin (George William Rusel) "Sung on a By-Way" (Issız Bir Yolda Söylenmiş Şarkı) şiirinin giriş dizeleri.

246.931-3 – O GÜNLERDE BİR KARYOLANIN ... EŞİNE RASTLANMADIK GÜZELLİKTE – Bkz.: 243.799-803n.

246.933 – KUKULETELİ KRALİÇE – *Hamlet*'te (II, ii, 525-7), Birinci Oyuncu, Hecuba'ya, "kukuleteli Kraliçe" diye seslenir.

246.934-8 – YAŞLILIĞINDA İNCİL HAFIZLARIYLA ... SAHİP OLDUĞUNU ÖĞRENİR – Bir gezgin vaiz 1614'te, Shakespeare Londra'da iken, onun New Place'teki evinde kalmıştır.

246.940 / 247.941-2 – MUTEKİTLERİN KÜLOTLARI ... ENFİYE-KUTUSU ÜZERİNDE DÜŞÜNÜR DURUR – *Mutekitlerin Külotları İçin Kopçalar* (Londra, ~ 1650) bir Püriten risalesiydi.

247.943 – TANRISINI ARAYAN TÜKENMİŞ BİR FUHUŞ ÇAĞINDAYIZ – Brandes, James'in sarayından bu tür bir dil kullanarak uzun uzadıya söz eder.

247.944-5 – INQUIT EGLINTONUS CHRONOLOLOGOS – Latince: "Kronolojist Eglinton dedi ki." "Chronologus", Yunanca bir sözcüğün oyunlu biçimde Latinceye dönüştürülmesidir.

247.946-7 – İNSANIN EN BÜYÜK DÜŞMANLARININ KENDİ AİLESİNDEKİ FERTLER OLACAĞINI – İsa'nın, izdeşlerine öğrettiği gibi: "Ve bir insanın düşmanları kendi aile efradındakiler olacaktır" (Matta 10:35-36).

247.950 – GEBEŞ ŞÖVALYE – *Henry V* ve *The Merry Wives of Windsor*'da, Falstaff için birçok kez yinelenen bir sıfat.

247.951 – ANANI BABANI İNKÂR ET – Juliet, "yukarıda bir pencerede", aşağıdaki ağaçların arasında duran Romeo'dan habersiz, der ki: "Ah, Romeo, Romeo! / Babanı inkâr et ve adını reddet" (II, ii, 33-4).

247.952 – MÜRAİ SOFTA – Robert Burns'ün"Unco Guid ya da Mürai Softa'ya Hitaben" şiirine gönderme. *Unco*, "görgüsüz, sıkılgan" demektir; *guid* ise"iyi" anlamına gelir.

247.952-3 – ULSTER'İN ANTRIM KONTLUĞUNDAKİ BABASINDAN – Antrim Kontluğu'ndaki bir yarımada da Island Magee (Magee Adası) diye anılır ki, Magee aile adı da bu yöreden kaynaklanır. Ne var ki, Eglinton'un babası Antrim Kontluğu'nda yaşamamıştır.

247.953-4 – ÜÇ AYDA BİR ZİYARETİNE GELİR – Bkz.: 662.305-6.

247.955-6 – WORDSWORTH'UMU VERSENE – Eglinton, *Two Essays on the Remnant*'ta (Elde Kalan Üzerine İki Deneme, 1896) "ilerici hareket"e katkıda bulunan on dokuzuncu yüzyılın ilk bölümü şairleri olarak Goethe, Schiller, Shelley, ve Wordsworth'u anar.

247.956 – MAGEE MOR MATTHEW – İrlanda dilinde *"mor"*, "büyük, kıdemli" demektir. Matthew de, Wordsworth'un ilk şiirlerinde rastlanılan bir karakterdir. Burada, Stephen, yaşlı Magee'yi, Wordsworth'un Matthew'ine benzetmektedir.

247.957 – BEZDEN-DİKME ÇORAPLARINDA – Elizabeth döneminde, örme değil de, bezlerden dikilerek yapılan çoraplar (*Henry IV* II. iv, 129 ve *King Lear* II, iv, 11).

247.957 – ON ORMANIN ÇAMURU – Yeats'ın *The Countess Cathleen* (1895 biçimi, s. 11) oyunundaki bir dizeye gönderme.

247.957-8 – ELİNDE YONTULMAMIŞ BİR DEĞNEKLE – Wordsworth'un "Matthew şiirleri"nden biri olan "İki Nisan Sabahı"nın (1799, 1800) son dörtlüğü biçeminde. Bkz.: 247.956n.

247.958 – GÜÇLÜ KUVVETLİ, KABA SABA BİR ASKER – *Richard II*'de Richard şöyle der: "İrlanda'yla savaşlarımıza gelince, / Zehir zemberek ortamlarda yalnızca onların yaşayabildiği, kendileri de zehir zemberek o güçlü kuvvetli, kaba saba askerlerin karşısına / Daha iyilerini çıkarmalıyız bizler de" (II, i, 155-8).

247.959 – SENİN PEDERİ TANIR O – Mulligan'ın Bloom'a ilişkin sözleri; bkz.: 241.706n.

247.965-6 – OYUNU, BABASININ ÖLÜMÜNÜ İZLEYEN BİRKAÇ AY İÇİNDE YAZMIŞTI – Brandes, Shakespeare'in Hamlet'i yazmaya, babasının ölümünden kısa bir süre önce başladığına dikkatimizi çeker (Brandes, s. 341). John Shakespeare, 8 Eylül 1601'de gömülmüştü.

247.966-7 – EVLENME ÇAĞINA GELMİŞ İKİ KIZ BABASI – Susanna Shakespeare Mayıs 1583'te, Judith ise 1585'te doğmuştu; Susanna 1607'de, Judith de 1616'da evlenmişti.

247.967-8 – NEL MEZZO DEL CAMMIN DI NOSTRA VITA – İtalyanca: "Yaşam yolculuğunun ortasında" (Dante'nin *Inferno*'sundan alınmıştır).

247.969 – WITTENBERGLİ TÜYSÜZ BİR ÖĞRENCİ – *Hamlet*'te (I, ii, 112vd.), Claudius Hamlet'in Wittenberg Üniversitesi'ndeki okuluna dönmesine izin vermez.

247.970 – YETMİŞ YAŞINDAKİ ANASININ – Mary Arden Shakespeare'ın doğum tarihi bilinmiyor. 1557'de evlendiğine göre, 1601'de en azından altmış yaşında olması gerekir.

247.971-2 – JOHN SHAKESPEARE'İN CESEDİ GECE YÜRÜYÜŞLERİNE ÇIKMAMAKTADIR – Hayalet, Hamlet'e der ki: ("Ben babanın ruhuyum, senin, / Belli bir süre geceleri yürümeye mahkûm" [*Hamlet*, I, v, 9-10]); bkz.: 228.194n.

247.972 – HER GEÇEN SAAT DAHA DA ÇÜRÜMEKTEDİR – *As You Like It*'te, Jacques, ormanda rastladığı kaçığın anlattığı öyküyü şöyle aktarır: "'Ve öylece, her geçen saat, olgunlaşır, olgunlaşırız, / Sonra da, her geçen saat, çürür, çürürüz'" (II, vii, 27).

247.973 – GİZEMLİ TAHTINI – Kalıtı fiziksel olarak değil de, yalnızca tinsel olarak almak.

247.976-7 – YALNIZCA GETİRENDEN DÜNYAYA GETİRİLENE AKTARILAN GİZEMLİ BİR KONUM – İsa'dan, "Tanrı'nın, ondan olma tek oğlu" diye söz eden İznik İlkeleri biçeminde; bkz.: 68.51-2n.

247.977-8 – HAVARİLERİNKİ GİBİ BİR ARDIŞIKLIKTIR BU – Piskoposların düzenli ve ardışık biçimde atanmaları yoluyla havarilerin aralıksız tinsel ardışıklığı yada kalıtlarının aktarımı; böylece her bir Kilise piskoposu, atanmasıyla, havarilerin gizemli tahtlarını teslim almış olur.

247.978-80 – O MUZİP İTALYAN AKLININ ... MERYEM ANA ÜZERİNE DEĞİL – Stephen, İtalyan rahiplerinin Meryem Ana'ya tapınma "ucuz coşkusallığını", zor entelektüel baba-ve-oğul-eştözlülüğü kavramının yerine koyduklarını ileri

sürüyor. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Pius IX'un 1854'teki (dogma ve bir inanç makalesi olarak), Meryem'in günahsız doğurmuş olduğu üzerindeki demeciyle başlayan, Meryeme-tapınmaya ilişkin yoğun anlaşmazlık yaşanmıştır.

247.978-81 – KİLİSE BU GİZEMİN ÜZERİNE ... GİBİ SARSILMAZ BİR BİÇİMDE KURULMUŞTUR – Katolik geleneğinde, Katolik Kilisesi'nin kuruluşu Matta 16:18'de, İsa'nın Simun Petrus'a, Simun Petrus'un Roma'daki ilk piskopos olması kararlaştırıldığından dolayı, şu konuşmasıyla belirlenir: "Ve size derim ki, sen Petrus'sun, işte bu kaya üzerine kuracağım kilisemi; ve cehennemin kapıları bunu engelleyemeyecektir. İsa'nın "kaya"sıyla, Stephen'in "boşluğu", Skylla'nın kayasıyla Kharybdis'in girdabını anıştırmaktadır.

248.982-3 – AMOR MATRIS, BU ÖZNEL ... TEK GERÇEK ŞEYDİR BELKİ DE – Amor matris, Latince: "ana sevgisi." Stephen'in düşüncesi, bu Latince sözdeki anlam belirsizliğidir: bir ananın çocuğuna sevgisi ya da bir çocuğun anasına sevgisi "yaşamdaki tek gerçek şeydir": *Portrait*'te (5:C) Cranly'nin anne sevgisine ilişkin söylediklerinin özeti. Bkz.: 57.164n, 57.191n.

248.988 – AMPLIUS. ADHUC. ITERUM. POSTEA – Latince: "Üstelik, Bir kez daha. Bundan böyle"; Skolastik tartışıların çeşitli aşamalarına özgü retorik terimleri.

248.993-4 – ADI TELAFFUZ DAHİ EDİLMEKTEN ÇEKİNİLEN AŞK – Eşcinsel sevgi; bkz.: 80.552-3n.

248.995 – KRALİÇELER DÂMIZLIK BOĞALARLA – Yunan mitolojisinde, Girit kralı Minos, Poseidon'u gücendirince, o da öcünü, Minos'un karısı Pasiphae'yi beyaz bir boğaya âşık ederek almıştır. Arzularını tatmin etmek amacıyla, Pasiphae kendisini, Daidalos'un hazırladığı tahtadan bir inek içine gizlermiş; bu birleşmenin sonunda, yarı boğa, yarı insan Minotauros doğmuştur.

248.1000 – RUE MONSIEUR LE PRINCE'TE – Yirminci yüzyıl başları Paris'inde bir genelev semti.

248.1004-5 – MEZHEP SAPKINI CANAVARLAR ARASINDA EN AZILISI OLAN AFRİKALI SABELLIUS – Tekvin 3:1 biçeminde: "Ve yılan, Tanrı'nın yarattığı tüm öbür canavarlardan daha da kurnazdı." Bkz.: 49.753-4n.

248.1006-7 – OLASIZ DİYE BİR SÖZCÜĞÜ KABUL ETMEYEN AQUİN KÖPEĞİYSE, ONU TAKİP EDER – St. Thomas Aquinas bir Dominiken (yani, *Domini canis* = Tanrı'nın köpekleri) idi: çenesinin güçlülüğünden dolayı da bir "buldog" idi; Napolili büyük Aquino ailesinden geldiği için de bir Aquin idi. Birçok yerde olduğu gibi, *Summa Theologica*'da da, Sabellius'u çürütmeyi sürdürmüştür.

248.1008-9 – RUTLANDBACONSOUTHHAMPTONSHAKESPEARE – Bu sözcük, Shakespeare'ın oyunlarını yazmış olduğu ileri sürülen kimi yazarların adlarını kaynaştırmaktadır. Beşinci Rutland kontu Roger Manners (1576-1612); Sir Francis Bacon (1561-1626); ve Henry Wriothesley (1573-1624). Southamptom, Raleigh, Essex, Rutland ve Montgomery'yi de içeren bir soylular grubunun oyunları yazdığı, ve kendilerini gizlemek amacıyla Shakespeare'ı öne sürdükleri tezini işleyenler de vardır. Bkz.: 235.466n; 235.467n.

248.1009 – AYNI ADLI BİR BAŞKA ŞAİR YANLIŞLIKLAR KOMEDYASINDA – Stephen, *Comedy of Errors*'daki iki önemli karaktere (ki ikizdirler ve adları da aynıdır: Antipholus; onların uşakları da ikizdirler, ve adları aynıdır: Dromio) gönderme yapıyor.

248.1012-3 – MR. MAGEE'NİN ... YETKİNLİĞE KARŞI NEFRETİNDEN DOLAYI – John Eglinton'un, W. K. Magee takma adıyla yazdığı *Pebbles from a Brook*'ta (Dublin, 1901) şöyle yazar: "Doğa yetkinlikten tiksinir" (s. 45).

248.1016-7 – YAMRU YUMRU YABANGÜLÜ ... KIVANÇLI BAKAN MUTLU BİR PÜRİTEN – Milton, *"L'Allegro"*sunda, bir tarlakuşunu görüşünü anlatır: "asmaların arasından, / Ya da yamru yumru yabangüllerinin."

248.1019 – KENDİSİ KENDİSİNİN BABASI – Bkz.: Sabellius, 49.753-4n.

248.1020-1 – PALLAS ATHENA – Yunan mitolojisinde, Zeus'un alnından doğan ana-nükte ve bilgelik tanrıçası; üstelik, elbet, *Odysseia*'da Odysseus'un ve ailesinin koruyucu meleği, ve koruyucu azizi.

248.1021 – OYUNDAN ÂLÂSI YOK – *Hamlet*'te, Hamlet şöyle der: "Oyundan âlâsı yok / Onun içinde Kral'ın ruhunu okuyacağım" (II, ii, 633-4).

249.1023-4 – ANASININ ADI ARDEN ORMANINDA YAŞAYA-GELMEKTEDİR – Mary Arden, Shakespeare'ın annesidir. Arden ormanı, hem İngiltere'deki gerçek bir orman, hem de *As You Like It*'teki kurgusal, pastoral-romantik sahnedir. Shakespeare, bu adı, Lodge'un *Rosalynde*'sinden almıştır. Gerek Warwickshire'da gerekse Avrupa'da Arden adlı ormanlar vardır.

249.1024-5 – ANASININ ÖLÜMÜ, ONA CORIOLANUS'TAKİ VOLUMNIA SAHNESİNİ ESİNDİRMİŞTİR – Mary Arden Shakespeare Eylül 1608'de ölmüştür. Gerek Brandes, gerek Harris, şairin annesiyle, Coriolanus'un annesi Volumnia arasında bir bağıntı olduğu görüşündedirler.

249.1025-6 – KÜÇÜCÜK OĞLUNUN ... GENÇ ARTHUR'UN ÖLÜM SAHNESİNE DÖNÜŞÜR – Gerek Brandes, gerek Harris, Hamnet'in ölümüyle (11 Ağustos 1596'da gömülmüştür), King John'da, Kral'ın yeğeni Arthur'un betimlenişi arasında bir bağıntı olduğu görüşündedirler.

249.1026-7 – HAMLET, KARA PRENS, HAMNET SHAKESPEARE'DİR – İlk çıkışında (I, ii), Hamlet, hâlâ babasının yasını tutmaktadır, siyahlar giyinmiştir. Bir de, babası Edward III (1312-77) kendisinden daha uzun yaşamış olduğundan dolayı onun ardılı olamayan, İngiltere'nin Siyah Prensi Edward'a (1330-76) da bir gönderme yer alır.

249.1027-8 – FIRTINA'DAKİ, PERICLES'TEKİ, ... KIZLARIN KİM OLDUKLARINI BİLİYORUZ – Bkz.: 235.478-80n.

249.1028-30 – MISIR'IN ETGÜVECİ KLEOPATRA'NIN ... OLDUĞUNU DA TAHMİN EDEBİLİRİZ – Stephen, istekleri tü-

kenmek bilmeyen, ayartıcılıklarıyla ün salmış bu üç kadının *Antony and Cleopatra*'daki Cleopatra, *Troilus and Cressida*'daki Cressida, ve *Venus and Adonis*'teki Venus, Anne Hathaway'ın niteliklerini taşıdıklarını ileri sürmektedir. "Mısır'ın çömlekteetleri" için Çıkış'ta (Eski Ahit'in 2. Kitabı [16:3]), bkz.: 72.208-9n.

249.1036 – DİNLEMEKTELER – *Hamlet*'ten, bkz.: 228.195n., 227.164-6n.

249.1040 – GILBERT, EDMUND, RICHARD – Gilbert Shakespeare (d. 1566), William'dan daha uzun yaşamışa benzer, ancak ölüm tarihi bilinmemektedir; Edmund Shakespeare (1580-1607); Richard Shakespeare (1574-1613).

249.1040-4 – GILBERT YAŞLILIĞINDA ... BİR ADAM GÜREŞ EDERKEN GÖRMÜŞ – Bu tümcenin, özgün metni, Warwickshire ağzıyla kaleme alınmıştır. "Maister Gatherer", tiyatroya giriş biletlerini toplayan kontrolördür. Lee, (s. 42) bir İngiliz antikacısı olan William Oldys'in (1696-1761) anlattığı bir öyküyü yineler: Shakespeare'ın kardeşlerinden biri, "herhalde Gilbert", *As You Like It* oyununda, Shakespeare'ı,uşak Adam rolünde görmüştür. Stephen, ayrıca, *As You Like It*'te Shakespeare'ın, başarılı amatör bir güreşçi olarak, yaşlı bir profesyoneli yenen Orlando rolünü oynadığına da değinmektedir.

249.1044-5 – PARTERDE TIKINDIĞI SOSİSLER GILBERT'İN RUHUNU ŞAD ETMİŞ – Bkz.: 227.178-80n.

249.1048 – NE VAR Kİ BİR İSİMDE – Juliet, Romeo'ya, onun bir Montague olduğunu keşfettiğinde: "Benim düşmanım olan şey, senin bu adın; / ... Ah! Başka bir adda ol! / Bir adda ne var ki?" (II, ii, 38-42).

250.1055-6 – SONRA FISLADI TIBBİYELİ DICK / CANDOSTU TIBBİYELİ DAVY'YE – Oliver St. John Gogarty'nin *"Medical Dick and Medical Davy"* adlı yayımlanmamış açık saçık şiirinden iki dize daha. Şiirde, Dick'in olağanüstü cinsel gücüyle, Davy'nin olağanüstü parasal gücü işlenir. Bkz.: 223.26-30n.

250.1060-2 – O SON OYUNU DA ... CAN ÇEKİŞİRKEN YAZILMIŞTI YA DA YAZILMAKTAYDI – *King Lear*'ın, 1606 Noel'inde, sarayda temsil edildiği kayıtlıdır. Edmund Shakespeare, 31 Aralık 1607'de, Soutwark'taki St. Saviour's Church'te gömülmüştür.

250.1067 – ANCAK BENİM ŞEREFLİ ADIMI AŞIRAN KİMSE – Iago, Othello'ya: "Erkekte ve kadında iyi ad, sayın lordum, / Onların ruhlarındaki mücevherdir: / Para kesemi çalan çöp çalmış olur; ... / Oysa benim iyi adımı çalan kimse, kendisini varsıllaştırmayan / Ama, beni yoksullaştıran bir şeyi çalmış olur" (III, iii, 155-61).

250.1069-70 – WILLIAM KENDİ ADINI ... KÂH BİR SOYTARI OLARAK GİZLEMİŞTİR – Shakespeare'ın oyunlarında, William adlı herhangi önemli bir rol yoktur. William, *As You Like It*'te bir palyaçonun, *II Henry IV*'te bir aşçının adıdır. Ancak, Stephen, burada, *As You Like It*'teki Touchstone ile William arasındaki bir konuşmaya gönderme yapmaktadır: Touch. "Adın William mı senin?"; "William, efendim."; Touch. "Güzel bir ad." (V, i, 23-25).

250.1072-3 – WILL'İN AŞIRI TAŞIRI YER ALDIĞI SONELERİNDE AÇIKLAR O KENDİSİNİ – 135. Sone'nin 1-2 dizelerinde, ve ayrıca 136. ve 143. Sonelerde olduğu gibi.

250.1073-6 – JOHN O'GAUNT GİBİ ... SAHNESALLARLIĞI ŞEREFİNDEN DE AZİZ – *Richard II*'de, John of Gaunt, ölüm gecesinde, ısrarla kendi adı ile oynar (II, i, 73-83). Shakespeare'ın babası John Shakespeare, ola ki William'ın zoruyla, 1596'da bir arma başvurusunda bulunmuştur. Harris, Shakespeare'ın bu armayı alabilmek için "bir insanın alçalabileceği denli alçalmış" olduğunu yazar (Harris, s. 378). *Honorificabilitudinitatibus:* Latince: "onurla doldurulmak koşuluyla." Latincedeki bu en uzun sözcüğü, Shakespeare, bir kez *Love's Labour's Lost*'ta komik bir sahnede kullanmıştır (V, i, 44). Ülkenin en yüce sahnesallarlığı: Robert Greene'in *Shakespeare* yergisi (bkz.: 227.149n. Bir kılıçla çapraz duran ucu gümüşten ... altın bir mızrak: Brandes

ve Lee, Shakespeare'ın armasının, Stephen'in betimlemesine uygun olduğunu yazarlar.(Arma İmtiyazı konusunda, Chambers, II, 19).

250.1076-7 – NE VAR Kİ BİR İSİMDE – Bkz.: 249.1048n.

250.1078-9 – BİR YILDIZ, BİR SABAHYILDIZI ... GÖRÜLMÜŞ O DOĞARKEN – Stephen'in sözünü ettiği "firedrake" ya da nova aslında, Shakespeare sekiz-buçuk yaşına ulaşana dek görülmüş değildi.

251.1087 – SÖNDÜĞÜNDE DOKUZ YAŞINDA OLDUĞUNU SÖYLEME ONLARA – Bkz.: 250.1078-9n.

251.1089 – KUR YAPSINLAR DA SENİ YATIRSINLAR DA GÖR – Bu, *I Henry VI*'da, Suffolk'un, Regnier'e sözlerine bir gönderme olabilir: "Senin kızın benim Kralımla evlenecek / Zorluklara karşın kur yaptığım ve kazandığım Kralımla" (V, iii, 137-8).

251.1091 – AUTONTIMORUMENOS – Yunanca: "özezer, kendine eziyet eden kimse"; Latin oyun yazarı Terence'in (Terentius, İ.Ö. ~ 190-~ 159) *Heauton Timorumenos* adlı oyununun (İ.Ö. 163) adı. Terence'in oyunu, elimizde sadece kimi parçaları bulunan, Yunan oyun yazarı Menander'in (İ.Ö. ~ 342-291) benzer adlı bir oyununu temel almıştır. Bu, *I Henry VI*'da, Suffolk'un, Regnier'e sözlerine bir gönderme olabilir: "Senin kızm benim Kralımla evlenecek / Zorluklara karşın kur yaptığım ve kazandığım Kralımla" (V, iii, 137-8). Karşılaştırınız: Charles Baudelaire'in, *Les fleurs du mal*'ından (1857; çev. Robert Howard [Boston, 1982], s. 79) *"L'heautinouroumenos."* Bkz.: kendisini-incitici Antisthenes. Bkz.: 184.1205n.

251.1091 – BOUS STEPHANOUMENOS – Öğrenci Yunancası: "Stephen'in öküz- ya da boğa-ruhu"; *Portrait*'te (4:C) Stephen plaja giderken okul arkadaşları onu böyle çağırırlar (ve o da sanatçı olmaya karar verir. Arkadaşları, "başı çelenkle süslenmiş (taçlı) kurbanlık öküz ya da boğa" anlamına gelen "Bous Stephaneforos"sözüyle bağıntı kurmaktadırlar.

251.1092 – STEPHEN, STEPHEN, EKMEĞİ DÜZGÜN KESSENE – Bir çocuk tekerlemesine benzetme.

251.1093 – S. D.: SUA DONNA. GIÀ: DI LUI. GELINDO RISOLVE DI NON AMARE S. D – İtalyanca: "S.D.: onun kadını. Ah! Tabii —onun. Gelindo (bir erkek adı) S.D.'yi sevmemeye karar veriyor." İkinci "S.D." Stephen'in ad ve soyadının ilk harfleri olabileceği gibi, *sua donna* (onun kadını) sözcüklerinin de baş harfleri olabilir.

251.1095-6 – GÜNDÜZÜN DE BİR BULUT SÜTUNU – Çıkış 13:21.

251.1099 – STEPHANOS – Yunanca: "taç ya da çelenk"; bkz.: 85.1n.

251.1105 – EFSANEVİ MUHTERİ – Mitolojideki Yunan icatçısı Daidalos; bkz.: 32.38n.

251.1105-6 – NEWHAVEN-DIEPPE – Stephen'in, Dublin'den Paris'e giderken izlediği rota.

251.1106-7 – YAĞMURKUŞU. İKAROS – Ola ki, Stephen, pekâlâ, çok yükseklere uçan, ve gökten denize dikilerek inip boğulan İkaros olabilir. Ama, o, "Lapwing" de olabilir. Ovidius, Daidalos'un uçuşunu ve İkaros'un düşüşünü anlatırken, öyküsünü, Daidalos'un oğlunu gömerkenki yasını betimleyerek noktalar (Ovidius, *Metamorphoses* 8:236-8).

251.1107 – PATER, AIT – Latince: "Baba, o ağlıyor." Stephen, İkaros'un, düşerken, ağladığını düşlüyor. "Dudakları, son ana dek, babasının adını çağırıyor, mavi denize düşüp boğulana dek" (Ovidius, *Metamorphoses* 8:229-35). Luka 23:46'da, çarmıhtaki İsa betimlenir: "Ve İsa yüksek sesle ağlayarak, baba, dedi, ruhumu senin ellerine teslim ediyorum."

251.1107 – DENİZSİNMİŞ – ("seabedabbled" = denizsinmiş): *Venus and Adonis*'te (dize 703), Venus'un bir av sırasında bitkin düşmüş bir tavşanı betimlemesine ("dewbedabbled" = çiysinmiş) benzetme.

251.1110 – O BİRADER TEMASINA – İrlanda mitoloji ve folklorunda sıkça rastlanan, ikisi zalim, en küçükleri iyi yürekli ve başarılı, üç erkek kardeş temasına gönderme.

251.1111-4 – ÜÇ SHAKESPEARE KARDEŞLER ... EN BÜYÜK MÜKÂFATI KAZANIR – Grimm ve Jakob (1785-1863) biraderlerle Wilhelm (1786-1859). ortaçağ peri masalları ve folklor derlemleriyle ünlüdürler. Onların masallarında sıkça geçen "birader" motifi, *"The Sleeping Beauty"* (Pamuk Prenses) masalında yer almaz.

252.1128 – İKİ SOYLU KARDEŞİ – *Two Noble Kinsmen* (~ 1613), Shakespeare'ın öğrencisi, ve sonunda Globe Theater'deki "resmi ardılı" John Fletcher (1579-1625) tarafından yazılmıştır. Bu oyunun yazılışında, Shakespeare'ın kimi yardımları olduğu söylenegelir.

252.1133 – SENİN KARDEŞİN NERDE? ŞURDAKİ ECZANEDE – *Stephen Hero*'da Maurice Daedalus olarak görünen Stanislaus Joyce, Apothecaries' Hall'da kâtip olarak çalışmıştı.

252.1133-4 – BİLEĞİTAŞIM BENİM. O, SONRA CRANLY, MULLIGAN: ŞİMDİ DE BUNLAR – "Whetstone = bileğitaşı", 252.1125'teki nükte düellosunu sürdürür. Burada, Stephen'in entelektüel arkadaşları sıralanır: Maurice (*Stephen Hero*, s. 26); Cranly (*Portrait*, bölüm 5), şimdi de Mulligan. Stephen, listesinden bir "bileğitaşı"nı çıkarmıştır: Lynch (bkz.: *Portrait*, bölüm 5, ve *Ulysses*, (*Oxen of the Sun*—Güneş Tanrının Kutsal Sığırları ve Kirke). *As You Like It*'te Celia'nın şu sözüne de bakınız: "zira her zaman aptalın donukluğu zeyreğin bileğitaşıdır" (I, ii, 54-5).

252.1138-9 – ESAU'NUN SESİ. TAHTIMA KARŞILIK BİR YUDUM SU – Tekvin'de (27), Yakup, kör babası İsaac'ı, Esau olduğunu söyleyerek, kandırır, ve böylece babasının hayır duasını alır. *Richard III*'te, ordusu hezimete uğrayan Richard iki kez bağırır, "Bir at! Bir at! Tahtıma karşılık bir at!" (V, iv, 7, 13). Esau bağlamında, Esau'nun doğuştan kazandığı hakkını kardeşi Yakup'a biraz mercimek aşı ve bir parça ekmek karşılığında satmış olmasına gönderme yapılmaktadır (Tekvin 25:27-34).

252.1141-2 – BU ADLAR ONUN OYUNLARINA ... BELGELERDE ZATEN MEVCUTTU – Shakespeare'ın tarihi oyunlarındaki (*Macbeth, King Lear,* ve *Cymbeline*'deki kimi ayrıntılar dahil) veriler, Raphael Holinshed'in (ö. ~ 1580) *Chronicles* (1578) adlı, İngiltere, İskoçya, ve İrlanda'nın tarihini anlatan yapıtından alınmıştır.

252.1143-4 – RICHARD, KAMBUR BİR ... ANN'LA (NE VAR Kİ BİR İSİMDE?) SEVİŞİR – Shakespeare'ın *Richard III*'ünde, Gloucester Dükü ve IV. Edward'ın kardeşi olan kambur Richard'm, Lady Ann'ın kocası Wales (Galler) Prensi (Büyük Britanya veliahtı) Edward'ın, ve Ann'm kayınpederi VI. Henry'nin ölümlerine neden olduğu anlatılır. "Ne var ki bir isimde?" (bkz.:250.1076-7n. ve 249.1048n).

252.1144-5 – KUR YAPIP ONU ELDE EDER – Bkz.: 251.1089n.

252.1145-6 – FATİH RICHARD, ÜÇÜNCÜ KARDEŞ, MAĞLUP WILLIAM'DAN SONRA GELİR – Manningham'ın öyküsü için bkz.: 241.727-9n. "Üçüncü kardeş": bkz.: 251.1110n.

252.1146-7 – OYUNUN SON DÖRT PERDESİ O İLKİNİN ARDINDAN AYAK SÜRÜR GİBİDİR – Yani, *Richard III*'ün I. Perde'deki kötülük ve sapkınlığı (ihanetiyle dul bıraktığı, ve kardeş katilliğinde ona suç ortaklığı eden Anne'ye kur yapar), izleyen kötülükleri gölgede bırakır.

252.1147-8 – TÜM KRALLAR ARASINDA ... RİCHARD'DIR, DÜNYA MELEĞİ – "Dünya meleği": Cymbeline'deki Belarius'un, Cymbeline'in oğulları Guiderius ve Arviragus'a, Cymbeline'in kötü ruhlu bir ahmak olan üvey oğlunun gömülmesine ilişkin sözüne gönderme: "O bir kraliçenin oğluydu, beyler; / Bizim düşmanımız olduysa da, unutmayın / Onun görevi buydu: haşin kaba ve kudretli, çürümekte / ... / Ve siz onun canını düşmanımız olarak almış olsanız bile, / Onu bir prens gibi gömmelisiniz" (IV, ii, 244-51).

252.1148-51 – KRAL LEAR'DAKİ EDMUND'UN ... KELT SÖYLENCESİYLE KUŞANDIRILMIŞTIR – Brandes ve Lee, *King Lear*'ın ikincil Gloucester konusunun kaynağının Sid-

ney'in Arcadia'sı olduğundu belirtirler. "Kadim bir Kelt söylencesiyle": yalnızca Brandes, Lear öyküsünün "belirgin bir Kelt damgası taşımakta" olduğunu söyler. (s. 452).

252.1153-4 – GEORGE MEREDITH'İN BİR ROMANINDAN MUKTEBESATI – Bkz.: 239.633-4n.

252.1154-5 – QUE VOULET-VOUS? DERDİ MOOR – Fransızca: "Ne istiyorsunuz?" Zira, Moore'un (bkz.: 231.311n.), Paris'teki günlerinden kalma, konuşmalarında sık sık Fransızca sözler kullanma alışkısı vardı.

252.1155-6 – BOHEMYA'YI SAHİLE GETİRİP ULYSSES'E ARİSTO'YU İKTİBAS ETTİRİYOR – *The Winter's Tale*'de çokça sözü edilen bir yanlışlık (Brandes, s. 636; Lee, s. 251). Shakespeare, aşikâr ki, bunu Robert Greene'in *Pandosto, the Triumph of Time*'ından (Pandosto, Zamanın Zaferi, 1588) almıştır. "Ulysses'e Aristo'yu iktibas ettiriyor": Shakespeare'ın tarihhatalarından bir başkası. *Troilus and Cressida*'da Aristo'yu alıntılayan, Ulysses değil, Hektor'dur. Zira, Aristo, oyunun geçtiği varsayılan Troya Savaşları'ndan yüzyıllar sonra yaşamıştır.

252.1159-60 – YOKSULLARDA RASTLANMAYAN, HEP ONUNLA OLAN BİR ŞEYDİR – İsa gibi, "Yoksullar hep sizinledirler; ama ben hep sizinle değilim" (Matta 26:11; Markos 14:7, ve Yuhanna 12:8).

252.1160 / 253.1161-3 – SÜRGÜNLÜK TEMASI ...KİTABINI BOĞMASINI ANIŞTIRAN – Stephen, özellikle, *The Two Gentlemen of Verona*'da, Valentine'in, Sylvia'nın babası Milano Dükü'nce sürülmesine, ve *Tempest*'te, Prospero'nun, biraderi Antonio tarafından sürülmesine gönderme yapıyor. "Prospero'nun asasını kırıp yerin şu kadar kulaç dibine gömmesini ve kitabını boğmasını": *The Tempest*'te, Prospero, amaçlarına kavuşunca, "Asamı kıracağım, / Yerin birkaç kulaç dibine gömeceğim, / Ve herhangi bir iskandil kurşununun daldığı yerden daha da derinde / Kitabımı boğacağım" (V, i, 54-7).

253.1164-5 – PROTASİS, EPİTASİS, KATASTASİS, KATASTROF – Alexandrine okulunda, bir oyunun eleştirisindeki çeşitli aşamaların değerlendirilmesindeki terimlerdir. "Protasis": Bir tiyatro oyunun, karakterleri tanıtan ve sorunun açıklandığı açılış tümceleri. "Epitasis": Oyunun, temel etkinliğin geliştiği bölümü. "Katastasis": Olayların doruk aşaması, ve onu izleyen "Katastrof": dramın son aşaması, ki bir trajedideki ölüm, ya da bir komedideki evlilik gibi.

253.1166 – EVLİ KIZI SUSAN ZİNA YAPMAKLA SUÇLANDIĞINDA – Stephen'in tek kaynağı bu olaya değinen Lee'dir (s. 266-7).

253.1168-9 – MAYNOOTHLU PİSKOPOS HAZRETLERİNE AİTTİR BU SÖZLER – İrlanda rahiplerinin merkezi, Maynooth'taki St. Patrick's College'dir. Stephen, burada, *Maynooth Catechism*'inden (Maynooth Kateşizmi, Dublin, 1882) alıntılamakta. Ders 6, "İnsanlığın Günahı Üzerine); bkz.: 236.525-7n.

253.1170-2 – YAZMIŞ OLDUĞU ... SON SÖZCÜKLERİN ARASINDAN ALINMIŞTIR – Anne Hathaway Shakespeare'ın önce Shakespeare'ın vasiyetinde yer almadığı, ve sonradan satır aralarına sıkıştırılmış olduğu gerçeğine gönderme; bkz.: 243.799-803n. Shakespeare'ın mezartaşındaki yazı: "İyi arkadaş İsa aşkına sakın, / Burada saklı tozu kazma! / Bu taşları koruyanları Tanrı takdis etsin, / Kemiklerimi kımıldatanları ise lânetlesin." Harris (s. 362), Shakespeare'ın bu yazıyı, karısının, yanma gömülmesini önlemek (ki gömülmemişti) amacıyla yazdırdığını ileri sürer. "Dört kemiğini": bedenin dört anabölümünü simgeleyen İrlandaca deyim (baş, eller, ve ayaklar).

253.1172-4 – YAŞLILIK SOLDURAMAZ ... BİÇİMLERDE YARATIR DURUR BUNU – *Antony and Cleopatra*'da, Enobarbus'un sıkça alıntılanan Kleopatra'ya övgü sözleri: "Yaşlılık solduramaz onu, âdetler de eskitemez / Onun sonsuz biçimlerini" (II, ii, 240-1).

253.1174-6 – KURU GÜRÜLTÜ'DE ... VE OKUMADIĞIM BÜTÜN ÖBÜR OYUNLARINDA – Stephen, kastettiği şey paragraf boyunca pek açık olmasa da, Shakespeare'ın oyunlarındaki sürgün temasına gönderme yapıyora benzer (bkz.: 252.1160n / 253.1161-3n). Ne var ki, *Kuru Gürültü*'yü, *Kısasa Kısas*'ı içeriyor olması, onun sürgünlük kavramını genel ya da mecazi anlamda ele aldığını düşündürmektedir.

253.1179-80 – O HEM HAYALET HEM DE PRENSTİR. NE VARSA HEPSİDİR O – Hamlet'in, babasını değerlendirmesini çağrıştıran sözler: "O bir insandı, neticede onu böyle bilin, / Onun gibisini bir daha görmem imkânsız" (I, ii, 187-8). Bu gönderme iki satır sonra yinelenmektedir. Bkz.: 254.1215n.

253.1182-3 – CYMBELINE'DE, OTHELLO'DA PEZEVENKTİR, BOYNUZLUDUR – Her iki oyunda yoğun kıskançlık ve şüphe temaları işlenir: Othello'nun Desdemona'ya ilişkin ölümcül kuşkuları ve *Cymbeline*'de Posthumus Leonatus'un Imogen'e ilişkin sonunda dağılan kuşkuları. Her iki örnekte de, kadının davranışlarına duyulan kuşku, bir "pezevenk" tarafından uyarılmaktadır—*Othello*'da Iago ve *Cymbeline*'de Iachimo.

253.1183-4 – BİR İDEALE YA DA BİR SAPKINLIĞA TUTKUN, JOSÉ GİBİ GERÇEK CARMEN'İ ÖLDÜRÜR – Georges Bizet'nin (1838-75) *Carmen* operasında, Don José, çingene güzeli Carmen'e âşık olur, ama kadın onu bırakıp romantik boğa güreşçisi Escamillo'ya gidince, kıskançlık nöbetine kapılıp Carmen'i öldürür.

253.1186 – KISKANÇLIKÇILGINI IAGO'DUR – Othello, oyundaki kıskançlıkçılgını gibi görünmekteyse de, Iago'nun da bu hastalığa kapılmış olduğu söylenebilir, zira o her türlü tanıtı Othello'nun da, Cassio'nun da kendisini boynuzlattığından şüphelenir (I, iii, 392-6 ve gene II, i, 304-16).

253.1187-8 – GUGUK! GUGUK! DİYE ... UTANMAZCA. EY KORKUNUN SÖZCÜĞÜ – Mulligan'ın sözleri, *Love's Labor's Lost*'un sonundaki İlkbahar şarkısındandır: "Guguk,

Guguk! Ey korkunun sözcüğü, / Evli bir kulağa tedirginlik veren" (V, ii, 911-2, 920-1).

253.1189 – KASVETLİ KUBBE ÇINLADI, YANKILANDI – Shakespeare'in yapıtlarında, *"reverb* = yankılanmak" sözcüğü yalnızca bir kez geçer. Kent, Kral Lear'ı, Cordelia'yı reddederken sergilediği düşüncesizlikten dolayı paylarken: "Senin en küçük kız kardeşin seni hiç sevmiyor; / Alçak sesleri boşluk yankılamayan / Boş kalpliler de" (I, i, 154-6).

253.1191-2 – NİHAİ ANALİZDE DUMAS FILS ... BÜYÜK YARATICI SHAKESPEARE'DİR – Doğrusu, Dumas père'dir; (baba) Alexandre Dumas (1802-70), *"Comment je devins auteur dramatique"* (Nasıl tiyatro yazarı oldum) adlı denemesinde der ki: "Tek başına Shakespeare'ın eserlerindeki karakterlerin, tüm öbür tiyatro yazarlarınınkiler kadar olduğunu gördüm. Neticede, onun, Tanrı'dan sonra en çok yaratan tek adam olduğunu anladım" (*Souvenirs dramatiques* [Paris, 1836]).

253.1193 – NE ERKEKLERLE NE DE KADINLARLA İYİ DEĞİL ARASI – *Hamlet*'te (II, ii, 320), Hamlet, Rosencrantz ile Guildenstern'e şöyle der: "Erkeklerle aram iyi değil—yo, ne de kadınlarla."

253.1195 – BİR ADAM, BİR OĞLAN – *Hamlet*'te Birinci Mezarkazıcı der ki: "Ben buranın mezarcısıyım, adam ve oğlan Hamlet, otuz yıldır" (V, i, 161-2).

253.1196 – YAŞAM YOLCULUĞU SON BULDUĞUNDA – Bkz.: 247.967-8n.

253.1196-7 – TOPRAĞA DUTAĞACINI DİKER – Gerek Brandes (s. 681) gerek Lee (s. 194) bir geleneğe uyarak Shakespeare'ın New Place'teki bahçesine bir dutağacı diktiğinden söz ederler.

253.1197 – DÜNYA BİTER – Juliet, Tybalt'la düello sırasında yanlışlıkla Romeo'nun öldüğünü sanarak şöyle der: "... / Menfur dünya, batsın, dünya bitsin..." (III, ii, 57-60).

254.1202-3 – GÖNENÇLİ PROSPERO – Her ne kadar *The Tempest*'in mutlu sonuna gönderme yapılmaktaysa da, burada

Prospero, Stratford'da emekliliğini yaşayan Shakespeare'ı temsil ediyor; Lizzie, torunu Elizabeth, ve Richie de, kardeşi Richard'dır.

254.1203 – LIZZIE, DEDESİNİN AŞK YUMAĞI – Shakespeare'ın ilk torunu, 1608'de doğan Elizabeth Hall. "Aşk yumağı": bkz.: 69.99.

254.1204 – RICHIE AMCA – Yalnızca Shakespeare'ın, 1613'te ölen kardeşi değil; bkz.: 69.100.

254.1204 – KÖTÜ ZENCİLERİN GİTTİĞİ YERE – Stephen Foster'in (1826-64) "Old Uncle Ned" şarkasının korosuna benzetme: "Zavallı yaşlı Ned için artık ağır iş falan yok / O, iyi zencilerin gittiği yere uçtu."

254.1205 – ESASLI PERDE – "İyi kurulmuş oyun" geleneğinde *"strong curtain* = esaslı perde", bir perde ya da sahneyi sürprizli biçimde noktalayan bir sözdür, böylece, bir sonraki sahneye heyecanla girilmesini sağlar.

254.1206-9 – MAETERLINCK DER Kİ ... ADIMLARI ONU YAHUDA'YA GÖTÜRÜR – Belçikalı simgeci şair ve tiyatro yazarı Maurice Maeterlinck (1862-1949), *La sagasse et la destinée*'de (Bilgelik ve Yazgı, Paris, 1899) şöyle der: "Asla unutmayalım ki, bizim başımıza, kendi doğamızda olmayan hiçbir şey gelmez... Şayet Yahuda bu akşam yola çıkarsa, Yahuda'ya doğru ilerleyecek ve yanlış yolda olduğunu anlayacaktır; ama Sokrat kapısını açarsa, Sokrat'ı kapının eşiğinde uyurken bulacak ve bilge olduğunu anlayacaktır" (s. 28).

254.1213-4 – OYUN YAZARI (O BİZE ÖNCE IŞIĞI, İKİ GÜN SONRA DA GÜNEŞİ VERDİ – Bkz.: 253.1191-2n. Yaratılış anlatılırken (Tekvin 1:1-19): "Tanrı birinci gün ışığı yarattı, güneşi ve ayı dördüncü gün yarattı."

254.1214-5 – ÇOĞU ROMA KATOLİĞİNİN DIO BOIA ... CELLAT TANRI – "Dio boia": İtalyanca'da "cellat tanrı."

254.1215 – HEP HEPİMİZİN İÇİNDEDİR – Bkz.: 253.1179-80n.

254.1217-9 – HAMLET'İN KEHANETİNCE ... ARTIK EVLİLİKLER OLMAYACAK – Claudius ve Polonius kulak misafiri olurken, Hamlet, Ophelia'ya şöyle der: "Artık evlilikler olmayacak, derim. Şu anda evli olanlar, biri hariç, yaşayacak; öbürleri olduğu gibi kalacak" (*Hamlet*, III, i, 154-6). Mr. Best, 254.1225'te alıntıyı tamamlar.

254.1220 – EUREKA! DİYE HAYKIRDI BUCK MULLIGAN. EUREKA – Yunanca: "(Onu) buldum!" Arşimet'in, banyosundayken, Kral Hiero II'nin altın tacının saflığını ölçerken geliştirdiği fizik yasasını bulduğu zaman söylediği ileri sürülen sözler.

254.1223-4 – TANRI, MALACHI'YE SESLENDİ DE – Malaki 1:1'i anıştırmakta: "Tanrı kelâmının sorumluluğu Malachi tarafından İsrail'e"; bkz.: 32.46n.

254.1227 – EVLİ OLANLAR, DEDİ, AĞIRBAŞLI MUŞTUCU MR. BEST – Bkz.: 254.1217-9n.

254.1231-2 – KENDİ HIRÇIN KIZ ŞERHLİ ... KARIŞTIRARAK DÜŞÜNCEYE DALAR – Yani, anti-feminist olduğu söylenebilecek bir oyunun ayrıntılarını incelerler. Bu söz, aynı zamanda, Swinburne'ün, Frederick J. Furnivall'a (1825-1910) ve onun New Shakespeare Society'sine (1874) saldırısını anıştırır: "vezin-tacirleri, ukalalar..."

254.1234-5 – BİR FRANSIZ ÜÇGENİ – Bir zina ilişkisindeki üç kişi; karı-koca-âşık, vb.

254.1235-6 – SEN KENDİ TEORİNE ... DEDİ STEPHEN BEKLETMEKSİZİN – Bkz.: 229.259-60n.

254.1238-9 – WILDE'IN PLATONİK DİYALOGLARI – Oscar Wilde'ın *Intentions*'ındaki (Londra, 1891) dört denemesinden, diyalog şeklindeki ikisi—*"The Critic as Artist"* (Sanatçı Olarak Eleştirmen) ve *"The Decay of Lying"* (Yalancılığın Çöküşü). *The Portrait of Mr. W. H.* (bkz.: 238.597-600n); 35.164-5n.

254.1240 – EKLEKTİKON – John Eglinton'un görüşlerinin, o sıralarda geçerli bakış açısı olan eklektik (seçmeci) bir derleme olduğunu anlatan bir sözcük oyunu.

254.1242 / 255.1243 – DOWDEN, HAMLET'TE ESRARLI BİR ŞEYLER OLDUĞU KANAATİNDEYSE – Edward Dowden, *Shakespeare: A Critical Study of His Mind and Art*'mda (Shakespeare: Düşüncesi va Sanatının Eleştirel Bir İncelemesi, Londra, 1875) şöyle der: "Hamlet kolaylıkla bir muammaya, bir zekâ oyununa dönüştürülebilirdi; sonra bu zekâ oyununun ayrıntılarına girilebilir ve bir çözüme ulaşılabilirdi. Ne var ki, Shakespeare bu oyununu esrarlı bir hikmet biçiminde yaratmış, ve bu nedenle sonu gelmez yorumlara açık, ve asla açıklanamaz olarak bırakmıştır" (s. 126). Bkz.: 244.840n.; 244.843n.; 244.845-8n.

255.1243-6 – HERR BLEIBTREU ... İÇİNDE SAKLI OLDUĞUNA İNANIYOR – Alman şair, eleştirmen, ve oyun yazarı Karl Bleibtreu (1859-1928) *Die Lösung der Shakespeare-Frage*'de (Shakespeare Sorununun Çözümü, Berlin, 1907), Shakespeare'ın oyunlarının beşinci Rutland kontu Roger Manners (1576-1612) tarafından yazıldığını ileri sürer. Ancak bu savında, D. H. Madden'den (240.671-3n) daha ileri gitmiştir. Daha başlangıçta Baconcular, Shakespeare'ın mezar kitabesinin, onun oyunlarının yazarlığı sırlarının "Stratford anıtı"nda gömülü olduğunun "kanıtı" olduğunu ileri sürmüşlerdi; bkz.: 253.1170-2n. "Bleibtreu" ayrıca başka bir bağlamda da geçer, bkz.: 91.237n. Ayrıca bkz.: Ellmann, s. 411, ve Adams, s. 8.

255.1246 – ŞİMDİKİ DÜKÜ – 1703'te kurulan dukalığın, Yedinci Rutland dükü (1888-1906) John James Robert Manners (1818-1906), Parlamento'daki bir İngiliz üye ve devlet adamıdır. *English Ballads* adlı bir kitabı vardır.

255.1249 – İNANIYORUM, EY TANRIM, İNANÇSIZLIĞIMA YARDIM ET – Markos 9:24'ten: İsa, "Tanrım, inanıyorum; benim inançsızlığıma yardım et," dedi "aptal bir ruh"tan mucizeyle kurtaracağı bir çocuğun babasının yanında.

255.1251 – EGOMEN ... BAŞKA BİRİSİ – Yunanca: "Öte yandan ben." *Egotist* dergisine bir gönderme. Bu dergi, 2 Şubat 1914'te *Portrait*'i "tefrika" halinde yayımlamaya başlamış,

böylece Joyce'un (kendisine) "inanmasını" sağlamıştı. "Başka birisi": Böylece, onun *Dubliners*'ini basmakta çekingen davranan kimseler de (birçokları arasında, Dublinli yayımcı ve kitapçı George Roberts) "kendisine inanmamasını" sağlamış oluyordu.

255.1252-4 – DANA'YA YAZI VERİP DE ... YER AYIRMANIZI İSTİYOR – *Dana*'nın dördüncü sayısında (Ağustos 1904) Joyce'un "Song" ("Sevgilim Çok Hafif Giyinmiş") adlı şiiri kendi adıyla yayımlanmıştı. Bu şiir, *Chamber Music*'teki (Londra, 1907) 7 numaralı şiirdir. Aynı dergiye, Fred Ryan politiko-ekonomik konularda yazılar vermekteydi. "Gelecek sayı" ola ki, Ryan'ın "İmparatorluk ve Özgürlük" denemesinin de yayımlandığı Ağustos 1904 sayısıdır. Temmuz 1904 sayısında Ryan'ın da, Joyce'un da yazıları yoktu.

255.1255 – FRAIDRINE. BANA ÖDÜNÇ VERDİĞİ İKİ GÜMÜŞ MANGIR – "Fraidrine": Fred Ryan adlarının benzetmesi. Stephen, ondan "iki şilin" ödünç aldığını anımsıyor.

255.1261 – UPPER MECKLENBURGH STREET – 1904'te Tyrone Street Upper; şimdiki Railway Street—1904'te, Dublin'in genelevler semtinin kalbi.

255.1262-4 – ONU KÖRPE NELLY ... İKİ HATUNLA BİRLİKTE DALMIŞLAR – Oliver St. John Gogarty'nin İrlanda folkloruna iki katkısı; onların kimlikleri yayımlanmamış belgelerde belirlenmiştir. Ancak, "Fresh Nelly = Körpe Nelly, / Zira onun azgın göbeği", Gogarty'nin *Collected Poems*'inde (New York, 1954, s. 105) kısa da olsa gün ışığına çıkmıştır.

255.1264 – SUMMA CONTRA GENTILES'İ İNCELERLERKEN – St. Thomas Aquinas'ın *Summa de Veritate Catholicae Fidei contra Gentiles*'in (Katolik İnancına Karşı İnanmayanlar Gerçeği Üzerinde Kapsamlı Bir Risale) kısa adı.

255.1266 – KUŞLARIN AVARE AENGUS'U – İrlanda söylencesinde, Tuatha de Danann'lardan biri olan Angus Og (Genç Angus), hem aşk ve güzellik, hem de gençlik ve bakirelik tanrısıdır. Ola ki burada Mulligan, Yeats'ın "The Song of

Wandering Aengus = Avare Aengus'un Şarkısı" şiirini düşünmektedir. Mulligan (yani, Gogarty), gerçekten Joyce'u bu adla çağırır.

255.1271 – NOTRE AMI MOORE – Edward Martyn'in George Moore'a karşı saldırgan sözlerinin anıştırılması: *"Mon ami Moore* (Dostum Moore), *le génie de l'amitié* (dostluk ilahı) olma özlemi içindeyse de, kendisinden arkadaşlık beklenemez. Zira, o,... sürekli bir zihinsel diyare hastalığı çekmektedir."

255.1275 – FRANSIZ EDEBİYATINI – "French letters = Fransız edebiyatı." Bu söz, argoda, "prezervatif" anlamına da gelir.

255.1279 – ON BİRE KADAR İŞRET – İrlanda publarında kapanış saatiydi.

255.1279 – İRLANDA GECELERİNİN ZEVK Ü TARABI – Patrick J. McCall'ın (1861-1919) *The Fenian Nights' Entertainments* (Fenianların [60.309-10n] Gece Eğlenceleri, 1897) İskoçya Keltlerinin köylü ağzıyla anlatılan ve biraz da *Bin Bir Gece Masalları*'nı andıran söylenceleri.

255.1283-4 – SARAYLININ TOPUĞUNDAKİ NASIRINI OVUYORUM – Hamlet'in, Horacio'ya, mezarkazıcısının tuhaf konuşmasıyla ilgili olarak sözlerine gönderme (V, i, 151-4).

256.1285 – HALSİZLEŞİP – Elizabeth dönemi deyimlerinden: "all amort = halsizleşme." *The Taming of the Shrew*'da (IV, iii, 36) ve *I Henry IV*'te (III, ii, 124) geçer.

256.1286-7 – KUBBELİ HÜCREDEN ... ÇARPICI GÜN IŞIĞINA ÇIKTI – Kütüphanenin nispeten loş bürosundan, ışıklı salonuna çıktı.

256.1297 – HALİNDEN MEMNUN BİR GÖT – Mulligan, Lyster'le, Shakespeare'ın *A Midsummer Night's Dream*'indeki Bottom the Weaver olarak alay mı etmektedir?

256.1301 – PÜRÜZSÜZAKAN MINCIUS – Vergilius'un, civarında doğduğu, ve *Ecologues*'te (7:12) ve *Georgics*'te sözünü ettiği, İtalya'daki bir nehir. Milton, *"Lycidas"*ta şöyle yazar: "...

/ Pürüzsüzakan Mincius; sazların türküsünden tacıyla, / ..." (85.-90. dizeler).

256.1302 – PUCK MULLIGAN – Puck, ya da Robin Goodfellow, *A Midsummer Night's Dream*'deki muzip ama kötü ruhlu olmayan bir peridir. Aslında, Puck, batıl inançlara göre kötü ruhlu bir şeytandır.

256.1304-5 – JOHN EGLINTON, JO, JOHNUM, / NİYE ALMIYORSUN BİR HANIM – Burns'ün, "John Anderson, Jo, Johnum..." diye başlayan "John Anderson" şiirinin yansılaması.

256.1307 – ÇİN ÇON EG LİN TON – *The Geisha* operasındaki "Chin Chin Chinaman" şarkısı biçiminde; bkz.: 130.425n.

256.1308-10 – BİZİM OYUNCULAR ... AVRUPA İÇİN YENİ BİR SANAT YARATMAKTALAR – Lady Gregory, Yeats ve başkalarının Irish National Theatre Society'ye ilişkin sözlerini yankılıyor. Bkz.: 254.1206-9n.

256.1310-11 – KEŞİŞLERİN KASIK TERİ KOKUSU GELİYOR BURNUMA – Irish National Theatre Society, oyunlarını sansür etme ya da kaldırma girişimlerinde bulunan Katolik ve (Milliyetçi) karşıtlarıyla sürekli savaş halinde olmuştur.

256.1313 – BERBAT LUCY'NİN ONU KIRBAÇLADIĞINI – Lee, Brandes, ve Harris, Shakespeare'ın, geyik hırsızlığı yaptığından dolayı, Sir Thomas Lucy tarafından dava edildiği, kırbaçlandığı, ve ola ki hapse konduğu üzerinde fikir birliği içindedirler. Shakespeare'in, Lucy'nin sürekli saldırılarından kaçmak amacıyla Londra'ya gittiği söylenir.

256.1314 – FEMME DE TRENTE ANSI – Fransızca: Otuzundaki kadın"; mecazi olarak, tecrübeli bir kadın. Bu söz, aynı zamanda, Honoré de Balzac'ın (1799-1850) bir romanının (1831) adıdır.

256.1314-5 – VE NİÇİN BAŞKA ÇOCUĞU OLMADIĞINI – Bir başka yaygın söylentiye göre de, "Londra yılları" (1592?-1613) boyunca Shakespeare'ın Stratford'ı her yıl en azından bir kez ziyaret ettiğidir. Ama şu soru yanıtsız kalmaktadır:

üç çocuğunun (Susanna 1583'te), ve ikizler Judith ve Hamnet 1585'te—Anne Hathway Shakespeare 29 yaşındayken) doğumlarından sonra, ve Londra'ya gitmeden önce neredeydi? Ve Stratford'da ya da yakınlarında idiyse, niçin başka çocuğu olmamıştır?

256.1318 – BİR ZEVK YUMAĞI – Shakespeare'ın 126 numaralı Sone'sine benzetme: "Ah onun zevk yumağı sen!" (dize 9).

256.1318-9 – PHEDO'NUN OKŞANASI KUMRAL SAÇLARI GİBİ – Eflatun'un *Phaedo*'sunda, Sokrat Phaedo'nun bukleli saçlarını okşarken ona takılır: "Yarın, galiba, Phaedo, bu güzel saçlarını kestireceksin" (dize 89).

256.1323-5 / 257.1326-32 – İŞİTMEZ OLDUM ... SIFIRI TÜKETENE DEK OTUZ BİR ÇEKMEYE – Burada, W. B. Yeats'ın, 1903'te *In the Seven Woods*'ta çıkan "Baile and Aillinn" şiirinin yakın bir yansılamasını görmekteyiz.

257.1333 – DALGAYA DEVAM ET – Stephen, Mulligan'ı hep "dalgacı" biri olarak gördüğü için, ola ki Blake'in "Dalgaya Devam" şiirine gönderme yapıyordur. Şiirin ilk dörtlüğü şöyledir: "Dalgaya devam, Voltaire'le, Rousseau'yla Dalga geçmeye devam: / Dalgaya devam, dalgaya devam, ama boşuna! / Rüzgâra karşı atmaktasın kumu. / Rüzgâr da, suratına savurur onu" (1957 Keynes baskısı, s. 418).

257.1333 – KENDİNİ TANI – "Kendini tanı", eski Yunan'dan kaynaklanan bir sözdür; Delphi'deki Apollon Mabedi'nde yazılı iki düzgüden biriydi. İkincisi: "Hiçbir şeyde aşırıya kaçma."

257.1335-6 – SYNGE DOĞAYA UYUP SİYAH GİYMEYİ BIRAKTI – Synge, Aran Isles'e (Aran Adaları) yaptığı çeşitli gezilerde kadınların ve erkeklerin renk renk ev dokuması kıyafetlerinden etkilenmiştir. Ancak Synge, kendi kıyafetlerini bu etkilenmelere karşın değiştirmiş değildir. Synge'yle birlikte çalışmış olan Abbey Theatre oyuncularından Sara Allgood, sonraları, onun hep siyahlar giyindiğini, şapkasının da siyah olduğunu söyler.

257.1339-42 – LONGWORTH FENA BOZULMUŞ ... HERZELERİNLE ONA VERİŞTİRİYORSUN – Lady Gregory'nin, *Poets and Dreamers*'ının (Şairler ve Düşçüler) Joyce tarafından yazılan ve 26 Mart 1903'te *Daily Express*'te (Dublin) yayımlanan eleştirisi. Mulligan'ın dediği gibi, Lady Gregory, *Express*'in editörü E. V. Longworth'u, Joyce'un eleştirilerini yayımlamaya razı etmişti.

257.1342-6 – YEATS'E BENZEYEMEZ ... HOMEROS GELİYOR İNSANIN AKLINA – Lady Gregory'nin hamiliği ve dostluğundan yararlanmış olan Yeats da, onun yapıtlarını zarif bir biçimde övmüştür. Yeats, Lady Gregory'nin *Cuchulain of Muirthemne: The Story of the Men of the Red Branch of Ulster*'in (Londra, 1902) sunu yazısında şunu söylemiştir: "Kanımca bu, benim zamanımda İrlanda'da yayımlanmış en iyi kitaptır" (s. vii). Yeats, bu kitabı başka destan seçkileriyle, örneğin *Mabinogan*'la karşılaştırmıştır, ancak Homeros, Mulligan'ın bir eklemesidir.

257.1349 – SÜTUNLU MAĞRİBİ SALON, GÖLGELER GİRİŞİK – National Library'nin merkez salonu Mağribi-Alhambra görünümündedir.

257.1349-50 – SORGUÇLU SERPUŞLU DOKUZTAŞ MAĞRİBİ DANSI BİTTİ – Dokuztaş oyununu andıran "Nine men's morrice", "Morris dance"a (Mağribi dansı) benzetiliyor. Stephen'in bu sözü, *A Midsummer Night's Dream*'de Titania'nın Oberon'a şu yakınmasını anımsatıyor: "Dokuztaş tahtası çamura batmış" (II, i, 98)."Sorguçlu serpuşlu" sözü, Stephen'in kütüphanedeki kimi düzenlemeleri şiirselleştirdiğine yorulabilirse de, bunun ne olduğu açık değil.

257.1351-2 – MULLIGAN TABLETİNDEN OKUDU – "Tanrı, Malachi'ye seslendi"ğine (254.1223-4n.) göre, bu, Mulligan'ın, "On Emir"in yazıldığı tabletlerle birlikte Sina Dağı'ndan inen Musa rolünü oynadığı anlamına gelir (Tesniye 10:5; Çıkış 34:29).

257.1361 – MARCATO – İtalyanca (müzik): "iyice vurgulayarak."

257.1363-4 / 258.1365-71 – TOBY ASILOFSKİ ... ROSALIE (KÖMÜRİSKELESİ OROSPUSU – Toby ve Kasıkbiti, İngiliz üniversitelilerinin geleneksel açık saçık konuşmalarında çokça geçer. İki tıbbiyeli için, bkz.: 250.1055-6n. ve 223.26-30n.; Nelly ve Rosalie için, bkz.: 255.1262-4n.; Grogan Ana için, bkz.: 41.399n.

258.1381-2 – ŞAYET SOKRAT EVİNİ BUGÜN TERK ETSEYDİ, YAHUDA BU GECE KOYUP GİTSEYDİ – Bkz.: 254.1206-9n.

258.1385-6 – ARADA DENİZLER – Sanki, Bloom (Ulysses) aralarından geçerken, Stephen ile Mulligan, Skylla ile Kharybdis'tir.

258.1390-1 – BURADA KEHANET KUŞLARINA BAKMIŞTIM. KUŞLARIN AVARE AENGUS'U – *Portrait*'te, Stephen kütüphane merdivenlerinde, akim kalmış Avrupa görevine ilişkin bir kehanet için kuşlara bakmıştı (5:C). Aengus için, bkz.: 255.1266n.

258.1391-3 – DÜN GECE UÇMUŞTUM ... KAVUN UZATMIŞTI O ADAM BANA – Stephen, bir gece önce gördüğü rüyayı anımsıyor; bu aşamada Daidalos'un ya da İkaros'un rollerini, Ovidius'un İkaros'u ölümüne götürecek olan çılgınlığını gerçekleştirmesi öncesini betimlediğince, oynamıştır: "Ve kimi balıkçılar... ya da bir çoban... ya da çift süren bir köylü... onları görüp akılları durdu, onları havada uçabilen tanrılar sandılar" (*Metamorphoses* 8:215-20). "Kaymak gibi bir kavun" için, bkz.: 78.446-7n.; 91.250n.

258.1394 – GEZGİN YAHUDİ – Kıyamet Günü'ne dek dünya üzerinde dolaşmaya mahkûm söylencesel bir Yahudi. Bu söylencenin çeşitli Hıristiyan ya da Hıristiyanlık-öncesi biçimleri mevcuttur. Bir Hıristiyan anlatısına göre, İsa, çarmıha gerildiği Calvary'ye doğru haçını taşırken, bir ara soluklanmak için durmuş, ve o anda bir Yahudi ona vurup alayla, "Ne bekliyorsun? Yürüsene!" demiş. İsa yanıtlamış onu: "Ben gidiyorum, ama sen ben dönene dek bekleyeceksin." Öylece, Yahudi, otuz yaşına kadar hep kendisini yeniden canlandıran azaplar, acılar çeke çeke ölümsüzleşmiş. Onun

kaderi, karakterini de tamamıyla değiştirmiş; zalimliği, tövbekârlığa dönüşmüş, doğaüstü bilgeliğe kavuşmuş.

258.1395 – SANA YİYECEK GİBİ BAKTI – İsa, Sermon on the Mount'ta (Dağdaki Vaız) zinanın tanımını şöyle yapar: "İşitmişsinizdir ki, eskiden, Zina yapmayacaksın, derlerdi. Ama ben size diyorum ki, Bir kadına şehvetle bakan bir kimse, kalbinde zaten onunla zina işlemiş olur" (Matta 5:27-28).

258.1395-6 – KORKUYORUM SENDEN, KOCA DENİZCİ – Coleridge'in *Rime of the Ancient Mariner*'inin (1798) açıklamasında: "Düğün-Konuğu tinin ona seslendiğinden korkarsa da, Mariner (Denizci) ona bedensel yaşama ilişkin güvence verir, ve tüyler ürpertici pişmanlığını anlatmaya koyulur." 224.-228. Dizeler: "Senden korkuyorum, koca Denizci! ... Senden ve parıldayan gözünden korkuyorum."

258.1398 – ÖKÜZFORD TERBİYESİ – (Öküzford = Oxford), Joyce'un dediği gibi, eşcinsel uygulamalar, "Gizlilik ve kısıtlamalarından ötürü, Anglo-Sakson kolej ve üniversite sisteminin mantıksal ve kaçınılmaz bir ürünüdür" (*CW*, s. 204).

258.1400 – LEOPAR ADIMLARLA – Ortaçağ hayvan öyküleri kitaplarında, leopar, dört-ayaklı hayvanların en güzeli diye tanımlanırdı. 629.4716-8n'de, Bloom, "çevik leopar adımlarıyla ardında anasontohumu dolu yırtık torbalardan bir iz bırakarak kayıp parmaklıklara doğru yeler" diye betimlenen bir leopara benzetilir.

258.1401 – DEMİR PARMAKLIKLARIN – Kildare Street'teki National Library kapısının üzerindeki demir parmaklık kemeri.

258.1404-5 – LATİF BİR HAVA. KILDARE ... MEYDANA ÇIKARIYORDU. KUŞ YOK – Duncan ve kraliyet takımı Macbeth'in şatosuna ulaşınca, Banquo havayı över: "Yazın bu konuğu, / ... / Latif bir hava" (I, vi, 3-10). Banquo'nun havaya ilişkin tahmini, şatonun içindeki atmosferin tam tersidir.

"Kuş yok": Bugün kehanet yok—*Portrait* 5:C, kehanet pek iç acıcı değildi; bkz.: 255.1266n; 258.1390-1n.

259.1408 – BIRAK UĞRAŞMAYI – Bu, Yeats'm, *"Who Goes with Fergus"*una bir gönderme olabilir (bkz.: 37.266-9n). Ne var ki, Shakespeare, bu sözün tıpkısını, ancak *Cymbeline*'de (V, v'te; bkz.: 258.1404-5n ve 259.1410-2n'deki göndermeler) kullanmıştır.

259.1408-9 – CYMBELINE'DEKİ KELT RAHİPLERİNİN DİNGİNLİĞİ: KUTSAL GİZLERİ FAŞ EDEN – Bu, ola ki, *Cymbeline*'in son sahnesinde, rahip Philarmonus'un kehaneti yorumlayarak "bu netice / İngiltere'ye barış ve bolluk vaat ediyor" sözüne, ve birkaç dize sonra da, "Yukarıdaki güçlerin parmakları akort ederek / Bu barışın armonisini sağlıyor" *Cymbeline*'de (V, v, 457-8, 466-7).

259.1410-2 – TANRILARA SENA ... KUTSAL MİHRAPLARIMIZDAN – *Cymbeline*'in sonunda, Cymbeline bu sözleri söyler (V, v, 476-8).

Bölüm 10:
Gezen Kayalar, 260.1 / 297.1495

Odysseia'nın 12. kitabında Odysseus, Gezen Kayalar yerine, Kirke'nin, "sert azgın rüzgârların altında köpük köpük kaynayan akıntılar" diye betimlediği, ve yalnızca *Argo*'nun—o da, "Hera'nın *Argo*'nun kaptanı Iason'a aşkından dolayı" (12:65-72; Fitzgerald, s. 223)—geçebilmiş olduğunu da eklediği Skylla ile Kharybdis arasındaki geçide yönelir. Bu nedenle, bu olay, *Odysseia*'da yer almaz. Gezen Kayalar, kimi zaman, Karadeniz'in girişinde yer alan ve arada bir birlikte yer değiştiren ama Kolkhis'e gitmekte olan *Argo*, aralarından geçerken sabit duran iki kayayla, yani Symplegad'larla özdeşleştirilirler.

Zaman: Öğleden sonra saat 3:00. Sahne: Dublin sokakları. Organ: Kan; Sanat: Mekanik; Simge: Kentliler; Teknik: Labirent. Karşılıklar: Bosphorus—Liffey; Avrupa Yakası—Viceroy; Asya Yakası—Conmee; Symplegad'lar—Kentli Grupları.

Linati şemasının Kişiler listesinde Joyce, kişileri "Nesneler, Yerler, Güçler, Ulysses" olarak sıralar ve, bölümün "Anlam"ının "Düşmanca Çevre" olduğunu söyler. Bu bölüm, zaman açısından eşzamanlı ama uzam açısından ana etkinlikten uzak yerlerde cereyan eden etkinliklerin araya girmesiyle kesilen on dokuz kısımdan oluşmaktadır.

260.4-5 – VERE DIGNUM ET IUSTUM EST – Latince: "Gerçekten uygun ve doğru"; çeşitli kilise törenlerinin açılış sözleri.

260.6-7 – İYİ KIYMETLİ BİR KATOLİK: MİSYON ZAMANLARINDA İŞE YARAR – Martin Cunningham'ın çıkarcı Katolikliği için, bkz. *Dubliners*'teki Grace." "Misyon zamanları", her yıl Katolik kilisesinin destek amacıyla para toplama kampanyası.

260.16-8 – KARDİNAL WOLSEY'İN ... TERK ETMEZDİ, DEYİŞİNİ DÜŞÜNDÜ – Kardinal Thomas Wolsey (~ 1475-1530) bir İngiliz din ve devlet adamı, ve Lortlar Kamarası başkanıydı, üstelik, VIII. Henry'nin güçlü ve hilekâr danışmanlarından biriydi. Henry'nin ilk boşanmasına karşı çıktığı için gözden düşmüştü. Vatana ihanetten yargılanmak üzere Londra'ya götürülürken ölmüştü. "Son sözleri"ni Sir William Kingston'a söylemişti: "Krala gayretle hizmet ettiğim gibi Tanrı'ya hizmet etseydim, saçlarımı böyle ağartmazdı" (Shakespeare, *Henry VIII*, III, ii, 455-7).

261.42 – PILATUS! ŞU ZIRLAK SERSERİLERİ NİÇİN DAĞITMAZSIN Kİ – Judea'daki (Roma İmparatorluğu'nda Filistin'in güneyi) Roma askeri valisi Pontius Pilatus, orada toplanan halkın çılgınca gösterileri üzerine İsa'nın çarmıha gerilmesi emrini vermiştir; (Markos 15, Luka 23, ve Yuhanna 18-9).

261.65 – MR. DENIS J. MAGINNI – *Thom's*'da (İrlanda İstatistikleri), 32 Great George Street North adresli bir "dans vb. profesörü" kayıtlıdır. Cafcaflı giysileri ve davranışları onu, Dublin'in bir gezici bur nirengi noktası kılmıştır.

261.68 – VAKARLI BİR ALAYİŞLE – Bu söz, Dickens'in *Bleak House*'ındaki (Umutsuz Ev) Mr. Turveydrop'ı çağrıştırıyor; oğlu, Prens Turveydrop, bir dans hocasıdır

262.75 – İSKOÇYALI KRALİÇE MARY STUART GİBİ – İskoçyalı V. James'in kızı Mary Stuart (1542-87). Onun başını kestiren asık suratlı Protestan Elizabeth'e karşı, Katolik Mary, son derece zarif ve çekici (ve aşikâr ki hırslı) bir kadın olarak, romantik bir biçimde anılır.

262.81 – ÖNLENEMEYEN CEHALET – Katolik teolojisindeki teknik bir terim. *Catholic Encyclopedia,* cehaleti ikiye ayırır, "vincible" ve "invincible" ("önlebilir-yenilebilir" ve "önlenemeyen-yenilemeyen"), ve der ki: "bir kimse, koşulların elvermemesinden dolayı, olanca ahlaki gayretlerine karşın kendisini cehaletinden kurtaramıyorsa, o takdirde bu önlenemeyen cehalettir (VII, 648, *Ignorance* (Cehalet) başlığı altında).

262.94-5 – ALDBOROUGH HOUSE'A ... HOVARDA SOYLU ADAMI YÂD ETTİ – Aldenborough House, Lord Aldenborough tarafından 1797'de 40.000 Sterlin harcanarak—bir müsriflik anıtı—inşa edilmişti. Ne var ki, bu yöre rutubetli olduğundan, Lady Aldenborough orada oturmak istememişti.

262.100-1 – NEW YORK'TAKİ FECİ BİR FELAKET – *Ulysses*'te birkaç kez anılan *General Slocum* buharlı gemisindeki yangın felaketi.

264.168-9 – BELÇİKALI BİR CİZVİT PAPAZININ O KİTABI, LE NOMBRE DES ÉLUS – Peder A. Castelein, S, J., *Le rigorisme, le nombre des élus et la doctrine du salut* (Bağnazlık, Seçilmişlerin Sayısı, ve Selamet Doktrini [Brüksel, 1899]). Bu kitap, insanların büyük bir çoğunluğunun selamete ereceğini savunur. Bu nedenle, Katolik olmayanların ebediyen lanetleneceğine inanan "dogmacı ya da "bağnazlar"ın saldırısına uğramıştır. Ayrıca, on dokuzuncu yüzyıl sonları liberal Protestanları da, esneklik tanımayan ebedi lanetlenme doktrinine karşı çıkıyorlardı.

264.179 – ZEVKÇANLARI ÇALMAKTAYDI NEŞE DOLU MALAHIDE'DE – İrlandalı şair Gerald Griffin'in (1803-40) "The Bridal of Malahide" şiirinin açılış dizeleri.

264.180-2 – LORD TALBOT DE ... HEM ZEVCE OLMUŞ HEM DE DUL KALMIŞTI – 1154-89 arasında İngiltere kralı olan Henry II (1133-89), Dublin'in kuzey kıyısındaki Malahide'i Richard Talbot'a bağışlamıştı. Talbotlar, sonraları, 1476'da IV. Edward'ın kararıyla, Malahide ve civar denizlerinin kalıtsal lort amiralleri olarak atanmışlardı. Ne var ki, Peder Conmee'nin anımsadığı öykünün kahramanı bir Talbot değildir. Bu öykü, Lord Galtrim'in oğlu Mr. Hussey'le, Lord Plunkett'in kızı olan nişanlısı Maud'a ilişkindir. Güvey, kilisedeki nikâh töreninden apar topar bir çarpışmaya gönderilmiş ve öldürülmüştür. Böylece, gelin,"bir günde bakire, zevce ve dul" olmuştu. Ardından, Maud, iki kez daha evlenmiştir, üçüncü kocası Sir Richard Talbot of Malahide (ö. 1329) olmuştur.

264.185-6 – BARONLUKLARI BİR VAKİTLERİN – Father Conmee'nin bir kitabı (*Dublin*, tarihsiz): "Luainford yöresi civarındaki eski kırsal ve yalın yaşam biçiminin nostaljik ama duygusallığa kaçmayan bir anımsaması" (Kevin Sullivan, *Joyce Among the Jesuits* [New York, 1958], s. 17).

264.187 – MARY ROCHFORT – Mary Rochfort (1720-~ 1790) 1736'da Col. (Albay) Robert Rochfort'la (1708-74) evlenmişti. Col. Rochfort 1753'te ilk Belvedere kontluğunun kurucusudur. 1743'te, Mary, enişteşi Arthur Rochfort ile zina yapmakla suçlanmıştı. Oysa masum olmasına karşın, kocası onu suçu kabul etmeye zorlamış, ve onu boşayacağına söz vermişti. Mahkeme koca lehine karar verip de kardeşi de sürgüne gönderilince, Robert, karısını boşamadı—ve onu County Westmeath'ta Lough Ennel yakınındaki Rochfort malikânesine hapsetti. Mary Rochfort, kocasının 1974'de ölümü üzerine, ev hapsinden kurtarıldı, ama yaşamını bir "münzevi" olarak sürdürdü. Onun, 1786'da ikinci kont tarafından inşa edilen Belvedere House'ı görmüş ya da oraya girmiş olduğuna ilişkin herhangi bir tanıt yoksa da, Peder

Conmee, Mary Rochfort'un "Cizvit evi"yle yaygınca özdeşleştirilmesi nedeniyle, onu aklından geçiriyor.

264.192 – EJACULATIO SEMINIS INTER VAS NATURALE MULIERIS – Latince: "meninin, doğal dişi organın içinde fışkırtılması"; tamamlanmış bir cinsel ilişkinin teknik bir tanımı. Burada anlatılmak istenen şey, cinsel ilişkinin tamamlanmamış olması durumunda, Lady Rochfort'un günahının zinadan daha az "ciddi" olacağıdır. Ama o bir Katolik olsaydı, onun kateşizmi ve ona günah çıkartan papaz, değil zina, "zinaya-yaklaşan" bir düşüncenin dahi zina denli ciddi olduğunu ona açıklayacaktı.

265.197-9 – PEDER CONMEE, İNSAN ... TANRI ERKÂNI ÜZERİNDE DÜŞÜNDÜ – Peder Conmee, çokça sorgulanan önemli bir sorundan yan çiziyor: "Cinsel ilişki evlilik içinde salt üreme amaçlı değilse ya da evlilik dışında bir günah sayılıyorsa, o halde insanlara niçin böyle bir güdü ve arzu verilmiştir?"

265.200 – DON JOHN CONMEE – Yani, Don Juan.

265.207-9 – TOPRAĞA SERİLMİŞ GENİŞ ... SIRA SIRA LAHANALARI GÖSTERDİ – Doğumda cinselliğin rolü sorunundan, çocukların, "Ben nereden geldim?" sorusuna, "Seni lahana yaprağının altında bulduk," yanıtı verilerek kaçınılabilir.

265.210 – MOUTONNER – Fransızca: "kuzulanmak."

265.222 – PATER İLE AVEYİ – Pater, Lord's Prayer 'dir (Tanrı'nın Duası); Ave ise Hail, Mary... (Meryem Ana) duasıdır. Bunlar, "ikindi duası"nın girişinde okunurlar.

265.223 – DEUS IN ADIUTORIUM – Latince: "Ey Tanrı, imdadımıza (gel)."

265.224-7 – BEATI IMMACULATIDEKİ ... IN ETERNUM OMNIA IUDICIA IUSTITIAE TUAE – Latince: "Kirlenmemişler kutsanmıştır'daki Res" (Res, Mezmur 119'un (Latincesindeki 118) "Kirlenmemişler kutsanmıştır" adlı yirminci kısmı-

nın başındaki İbranice harftir: "Senin kelâmın başlangıçtan beri hakikattir: ve senin haklı hükümlerinin her birisi ebediyen kalır" (119:160). Peder Conmee, Mezmur'un üç kısmını (129-52 dizeler) okumuş olmaktadır.

265.234 / 266.235-6 – SIN: PRINCIPES PERSECUTI ... TUIS FORMIDAVIT COR MEUM – Sin, Mezmur 119'un (Latincesindeki 118) yirmi birinci kısmının başındaki İbranice harftir. Latince: "Prensler, bir neden yokken, bana zulmettiler: ama benim kalbim senin kelâmına hayranlık duymakta" (119:161).

266.249 – POLİS MEMURU 57 C – Liffey'in kuzeyinde yer alan, ve O'Neill cenaze kuruluşunun 850 yarda güney-güneydoğusundaki Dublin Metropolitan Polisi'nin C Dairesi'nden.

266.256 – EN İYİ HABER NE – Bantom Lyons'un kullandığı, yaygınca kullanılan bir soru sözü.

266.264-7 – İNGİLTERE İÇİN ... VATAN VE GÜZELLİK – Sözleri S. J. Arnold, müziği John Braham'a ait, "The Death of Nelson" şarkısından.

268.329 – CEHENNEMLİK BABAMIZI – Our father who art not in heaven (Cennette olmayan babamız): Lord's Prayer'ın (Tanrı'nın Duası) açılışına benzetme (Matta 6:9).

269.382 – MA – İtalyanca: "ama!"

269.382 – ALMIDANO ARTIFONI – Adını, Joyce'un öğretmenlik yaptığı Trieste ve Pola'daki Berlitz diller okulundan almaktadır. Bkz.: Ellmann'ın *Letters*'ı (Mektuplar).

269.385 – SOLUKBENİZLİLER – İngiliz turistleri. Bkz.: 35.188n.

269.386-7 – TRINITY'DEN İRLANDA BANKASI'NIN – Bu iki kuruluşun konumu., College Green'de karşı karşıyadır. Bkz.: 88.122-4n.

270.389-92 – ANCH'IO HO AVUTO ... CESPITE DI RENDITA, VIA. INVECE, LEI SI SACRIFICA – İtalyanca: "Ben de senin gibi gençken aynı şeyi düşünüyordum. O zamanlar ben

dünyanın rezalet bir yer (örneğin, bir domuz ahırı) olduğunu düşünmekteydim. Kötü bir şey. Zira senin sesin, düşünsene... bir gelir kaynağı olacaktı. Oysa şimdi, sen kendini kurban etmektesin."

270.393 – SACRIFIZIO INCRUENTO – İtalyanca: "kansız kurban etme."

270.395-6 – SPERIAMO ... MA, DIA: RETTA A ME. CI RIFLETTA – İtalyanca: "Umalım ... Ama, beni dinle. Bunu düşün bir."

270.397 – GRATTAN'IN KARARLI TAŞ ELİNİN – İrlandalı devlet adamı ve hatip Henry Grattan'ın (1746-1820) Foley tarafından yapılan bronz heykeli, Bank of İreland önünde durmaktadır.

270.399 – CI RIFLETTERÒ – İtalyanca: "Bunu düşüneceğim."

270.401 – MA, SUL SERIO, EH – İtalyanca: "Ama, ciddi misin, he?"

270.405-6 – ECCOLO, DEDİ ... VENGA A TROVARMI E CI PENSI. ADDIO, CARO – İtalyanca: "İşte burada (bineceği tramvay). Gel görüşelim ve o şeyi düşün. Hoşça kal, aziz dostum."

270.407-8 – ARRIVEDERLA, MAESTRO ... E GRAZIE – İtalyanca: "Güle güle, üstat ... ve teşekkürler."

270.409 – DI CHE? DEDİ ALMIDANO ARTIFONI. SCUSI, EH? TANTE BELLE COSE – İtalyanca: "Ne için? ... Özür dilerim, he? Yolun açık olsun!"

270.416 – MISS DUNNE – Boylan'ın sekreteri yalnızca bu bölümde görünür. Corley, ondan söz eder (660.225-7).

270.416 – BEYAZLI KADIN – Dickens'in ortağı Wilkie Collins'in (1824-89) sansasyonel entrikalarla dolu romanı (1860). Miss Dunne'nin 270.419'da sözünü ettiği Marian ("Marion" değil), bu romandaki başlıca karakterlerden biri olan Marian Halcombe'dir.

270.420 – MARY CECIL HAYE – Mary Cecil Hay(e) (~ 1840-86), o zamanların duygusal romancılarından birisi. Miss Dunne'ın, Wilkie Collins'in haşin yaklaşımlarına karşı tutumu, sevecen duygusallığı yeğleyen Gertie McDowell'in zevkine daha uygundur, denilebilir (bkz.: 410.763-5n).

270.427 / 271.428 – WOLFE TONE'NİN HEYKELİNİN DİKİLMEDİĞİ TEMEL – Theobald Wolfe Tone (1763-98) büyük bir on sekizinci yüzyıl İrlandalı vatansever, ve 1791'de Society of United Irishmen'in (Birleşmiş İrlandalılar Cemiyeti) başlıca kurucularından biriydi. Önceleri yasal süreçlerle İrlanda'nın bağımsızlığını kazanmayı amaçlayan Cemiyet, sonraları devrimci bir nitelik kazanmıştı. Fransızlar'dan yardım isteyen Tone, yakalanmış ve vatana ihanet gerekçesiyle ölüme mahkûm edilmiş, o da intihar etmişti. Tone, Katoliklerce (ve kısmen de Protestanlarca) bir ateist sayıldığından, heykeli için ayrılan yerden bir yol geçince, kimse karşı çıkmamıştı. Sonunda, heykeli başka bir yere dikildiğinde, oldukça sert protestolarla karşılaşılmıştı.

271.430 – MARIE KENDALL – Marie Kendall (1874-1964), pantomim performanslarıyla ünlü bir İngiliz şarkıcısı ve komedyeniydi.

271.443-4 – YİRMİ YEDİ VE ALTI. SÖYLERİM ONA. EVET: BİR, YEDİ, ALTI – 27 şilin, 6 peni, ya da 1 £ 7 şilin 6 peni.

271.447 – ORMOND'DA – Dublin'in merkezinde, Liffey'in kuzey yakasında, sahibi Mrs. De Massey olan 8 Ormond Quay Upper adresli The Ormond Hotel. Seirenler bölümü bu otelde geçer.

271.463-4 – İPEK THOMAS'IN İSYAN BAYRAĞINI AÇTIĞI TARİHİ MECLİS SALONU'NDA – İpek Thomas: (Silken Thomas; bkz. 76.378-9n). Onuncu Kildare kontu Lord Thomas Fitzgerald, Dublin'deki St. Mary's Abbey'de, 11 Haziran 1534'te Konsey'i toplamış, ve kendisinin artık VIII. Henry'ye sadakat duymadığını ilan etmişti.

272.467-8 – İLK YAHUDİ TAPINAĞI DA BURADAYDI – Dublin'deki ilk havra 1650'de Crane Street'te kurulmuştu. Daha sonra, 1754'te Marborough Green'e taşınan havra, 1892'de Adelaide Road'daki yeni yerine yerleşmişti.

272.498 – FITZGERALDLAR – (Ya da Geraldineler), kökleri 12. yüzyıla uzanan güçlü bir Anglo-Irish (Anglo-İrlandalı) aileydi. On altıncı yüzyılda aile iki kümede toplanmıştı: Kildare kontları, ve Desmond kontları. On sekizinci yüzyılda, birleşerek, Leinster dükleri oldular.

272.502 – BARUT KOMPLOSU – İngiliz Katoliklerinin, 5 Kasım 1605'te, Lortlar Kamarası'nın altına bir mayın yerleştirerek, İngiliz Parlamentosu'nu ve Kral James I'i devirme girişimi. Bkz.: 245.875-7n.

272.505-6 – KILDARE KONTU'NUN CASHEL ... ÇIKARDIKTAN SONRAKİ ENCAMINI – Zamanının en erkli Anglo-İrlandalı lordu sekizinci Kildare kontu (1477-1513) Gerald Fitzgerald (1456-1513). Onun lortluğu, kıskanç ve güçlü çağcıllarıyla fırtınalı bir dizi çatışmalarla doludur. 1495'te, Başpiskopos Creagh'la bir çekişme sürecinde, Cashel Katedrali'nde yangın çıkarmıştır. Kont, VII. Henry'nin başkanlığındaki bir kurulda suçlandığı zaman (ki suçlayanları arasında Başpiskopos da hazır bulunmaktadır), şöyle bir karşılık vermiş olduğu anlatılır: "İsa aşkına, Başpiskopos'un da bu işin içinde olduğu bana söylenmiş olmasaydı, böyle bir şeyi kesinlikle yapmazdım." Suçlamaların son maddesi şöyleydi: "Bütün İrlanda bu Kontu yönetemez"; ve bunun üzerine, VII. Henry şöyle der: "O halde, hüsnüniyetle deriz ki, Kont bütün İrlanda'yı yönetsin." Kont, VII. Henry'nin vekili olarak İrlanda'ya döner. *"Mor"*, İrlanda dilinde "Büyük" demektir.

274.576 – SCEPTRE'E KAÇTAN BAŞLAYARAK OYNANIYOR – Spectre bir erkek taydı, dişi değildi. Gold Cup Race'teki başlangıç fiyatıysa dörde karşı yediydi. Bkz.: 464.1345-50n.

275.596 – ÇAVDAR TARLASININ BLOOM ÇİÇEĞİ – Bu, bestesini Sir Henry Bishop'un yaptığı, Edward Fitzball'ın, "When

the Bloom is on the Rye" (Çavdarlar Çiçeklenince) şarkısına bir göndermedir.

277.671 – MARIA MONK'UN MÜTHİŞ İFŞAATI – (New York, 1836). Bir Kanadalı olan Maria Monk (~ 1817-50), 1835'te New York City'ye gelmiş, ve Montreal'deki Hôtel Dieu'dan kaçtığını iddia etmişti. Onun Further Disclosures (Yeni Açıklamalar, New York, 1836) adlı yapıtı, onun "tanık" olduğu "iğrenç uygulamalar"ın korkunç ve hayal ürünü ayrıntılarını anlatıyordu. İki yüz bin kopya satan kitabı, şiddetli Katolik tepkileriyle karşılaşmıştı. Kitaplarının uydurma olduğu açıklamalarından sonra dahi, satışları azalmamıştı.

277.672 – ARİSTO'NUN ŞAHESER'İNİN – Bu, yanlış olarak Aristo'ya atfedilen, ve en azından on yedinci yüzyıldan bu yana yayımlanagelen yarı-pornografik bir yapıttır. Altbaşlığı: *Secrets of Generation displayed in all the parts thereof* (Üremenin Sırları her yanıyla sergilenmektedir).

277.678-9 – GETTO ÖYKÜLERİ, YAZAN LEOPOLD VON SACHER MASOCH – Mazoşizm'e adını veren Avusturyalı romancı Sacher-Masoch (1835-1895).

277.690-1 – JAMES LOVEBIRCH'IN GÜZEL VE ZALİM'İ – "Kamçılama" edebiyatıyla ilgili olarak bir Lovebirch takma adına, 1910-25 arasında kimi yapıtların yazarı olarak rastlanmıştır. Onun yarı-pornografik yapıtları arasında *Fair Tyrants* (Güzel ve Zalim ya da Kırbaçlı Kraliçeler) adlı bir kitaba rastlanamamıştır.

277.695 – GÜNAH ZEVKLERİ – *Ulysses*'te birkaç kez anılmasına karşın böyle bir yapıta rastlanamamıştır. Ola ki bu, pornografik değil de, düşük kaliteli bir seks romanıdır.

277.697 – PARMAĞIYLA AÇTIĞI YERİ OKUDU – Bloom, gayri ihtiyari, *sortes Biblicae* (ya da *Virgilianae* ya da *Homericae*) uygulamaktadır; yani, Kitabı Mukaddes'in (ya da Vergilius ya da Homeros'un) bir sayfasını rastlantısal olarak açıp, o pasajdan anlamlar üretmek biçimindeki falcılık ya da kehanetçilik yapmaktadır.

278.720 – YAŞLICA BİR KADIN – Dickens'in *Bleak House*'ında, sık sık Yüksek Mahkeme'yi taciz eden yaşlı ve "kaçık" bir kadın olan Miss Flyte'nin çağrıştırılması.

280.807 – İSA'NIN MÜSEVİLERLE İPİNİ ÇÖZDÜĞÜ NOKTADA – Yani, kurtuluş umudu kalmaksızın, zira Hıristiyan bakışı açısından, İsa'nın çarmıha gerilmesini istediklerinden dolayı Yahudiler sonsuza dek lanetlenmişlerdir.

281.838 – GENERAL SLOCUM'UN İNFİLAKI – Bkz.: 262.100-1n.

282.875 – İLYAS PEYGAMBER GELİYOR – Bkz.: 32.46n.

282.886-7 – EMMET'İN ASILDIĞI, DÖRT ... PARÇA PARÇA EDİLDİĞİ YER – Robert Emmet, Thomas Street'teki St. Catherine's Church'ün (Church of Ireland) önünde asılmıştı. Ardından başı kesilmişse de, sürüklendiği ve parçalara ayrıldığı doğru değildir. Ne var ki, kimilerinin mendillerini onun kanma buladıkları, ve köpeklerin onun kanını yalayarak içtikleri görülmüştür.

282.906 – MEŞAKKATLİ ZAMANLAR – Kernan'ın aklından geçirdiği "zamanlar", 1798 Ayaklanması'dır.

282.907 – SIR JONAH BARRINGTON'UN O HATIRATINI – Sir Jonah Barrington (1760-1834), İrlandalı bir vatansever, yargıç, ve anılarını ve tanık olduğu olayları içeren *Personal Sketches of His Own Time* (Zamanının Kişisel Skeçleri, 1827-32) üç ciltlik bir yapıtıyla, *Historic Memoirs of Ireland* (İrlanda'nın Tarihsel Anıları, 1809, 1833) iki ciltlik bir yapıtı vardır. Bu ikincisi, sonraları, *The Rise and Fall of the Irish Nation* (İrlanda Ulusunun Yükselişi ve Düşüşü) adıyla yayımlanmıştır.

283.911-3 – LORD FITZGERALD ... MOIRA HOUSE'IN ARKASINDAKİ AHIRLARIN – Lord Edward Fitzgerald (1763-98), United Irishmen'm (Birleşmiş İrlandalılar) askeri komitesinin başkanı, ve 1798 Ayaklanması planlanmasının ardındaki ana ruh ve beyindi. American Revolution'da (Amerikan Devrimi) hizmet gördükten sonra, 1796'da United Irishmen'e katılmıştı. Mart 1798'de birkaç United Irishmen üyesi tutuklanmış, Lord Edward da bir yere gizlenmişti. Onu tutukla-

yana 1.000 £ ödül verileceği ilan edilmişti. 1798'de Dublin Polis Müdürü olan Major Charles Sirr (1764-1841), Moira House yakınında bir baskın düzenlemiş, ancak Lord Edward yakayı ele vermemişti. Sonunda, Francis Higgins'in (1.000 £'lik ödülü almıştı) sağladığı bilgilerle, Lord Edward, Major Sirr tarafından, 19 Mayıs 1798'de vurularak yakalanmış, birkaç gün sonra da hapishanede ölmüştür.

283.915-6 – PIRIL PIRIL SIKI GENÇ ... ASİLZADE BOZUNTUSU ELE VERMİŞTİ ONU – "Pırıl pırıl sıkı genç bir kişizade", Lord Edward'dır; "asilzade bozuntusu" ise Francis Higgins'tir. Bkz.: 283.911-3n. ve 162.398.

283.917-8 – KÖTÜ VE KARANLIK GÜNLERDE ŞAHLANDILAR. NE GÜZEL ŞİİRDİR: INGRAM – Burada gönderme yapılan şiir, İrlandalı bilgin ve şair John Kells Ingram'a (1823-1907) aittir, ve "The Memory of the Dead" (Ölülerin Anısı, 1798) adını taşır. Şiir şöyle başlar: "Doksan Sekiz'i anmaktan kim korkar..."; bkz.: 299.62-3n.

283.920 – ROSS KUŞATMASINDA VURDULAR BABAMI – Bu, "Croppy Boy"dandır. Bkz.: 60.314n. (Kitapta "Boss" diye geçer.)

283.932-3 – ŞARAPKARASI TAŞLARIN – Bkz.: 33.88n.

283.934-7 – TÜMÜ DE KARA, SOLUCANLI ... EŞELEYE SÖKÜP ÇIKARDIKLARI – Yuhanna I:5'ten. Bkz.: 57.183-4n. ve 79.503-4n.

283.945-6 – DEDE MAYMUN ÇALINTI YIĞININA ŞEYTANİ BİR HAZLA BAKIYOR – Yeats, *The Celtic Twilight*'ındaki (Keltlerin Gündoğumu, 1893) "The Eaters of Precious Stones"da (Değerli Taşları Yiyenler), "Keltlerin Cehennemi'ni, ve ... sanatçının Cehennem'ini" betimler.

284.948 – ANTISTHENES – Bkz.: 184.1205n.

284.949 – EZELDEN EBEDE SÜREGİDEN GÜNEŞYÜZLÜ VE ÖLÜMSÜZ BUĞDAY – Bkz.: 68.49-50n.

284.956-7 – SENİN DIŞINDA ZONKLAYAN HEP VE İÇİNDE ZONKLAYAN HEP – Amerikalı romancı James Lane Al-

len'ın (1849-1925) *The Mettle of the Pasture*'unun (Çayırların Anıklığı, New York, 1903) çağrıştırılması.

284.964-5 – DOĞRU DEDİNİZ ... BİR PAZARTESİ SABAHI. ÖYLEYDİ, GERÇEKTEN DE – Hamlet, Rosencrantz ve Guildstern'le, Polonius'u taklit ederek konuşurken bu tümceyi kullanır (*Hamlet*, II, ii, 406-7).

284.968-9 – HEENAN İLE SAYERS'İN ... AİT 1860 BASKILI SOLMUŞ BİR AFİŞ – İngiliz Tom Sayers, Amerikalı John C. Heenan'la, 7 Nisan 1860'ta Farnborough'da (İngiltere) karşılaşmışlardı. Otuz yedi rauntlık maç iki saatten fazla sürmüştü. Sayers'in sağ kolu incinince, taraftar kalabalık ringe üşüşmüş, karşılaşmanın sonucu beraberlik olarak duyurulmuştu.

284.978-9 – STEPHANO DEDALO, ALUMNO OPTIMO, PALMAM FERENTI – Latince: "En iyi mezunlarımızdan biri, Stephen Dedalus'a, sınıf ödülü."

284.982-3 – MUSA'NIN SEKİZİNCİ VE DOKUZUNCU KİTABI. TÜM GİZLERİN GİZİ – Musa'nın yalnızca beş kitabı vardı. Numerolojiye göre, bilgeliğin kırk dokuz kapısı Musa'ya açık olduğu için, kitaplarının sayısı dokuz olmalıdır.

285.989 – SE EL YILO NEBRAKADA FEMININUM! AMOR ME SOLO! SANKTUS! AMEN – İspanyolca ağırlıklı bir tümce: "Kutsanmış küçük dişilik cennetim, yalnızca beni sev. Kutsal! Amin."

285.992-3 – DIRDIRCI JOACHIM'İNKİLERDEN ...YOKSA KIRKARIZ KELİNİ DE HAA – Bkz.: 70.122n. ve 70.128-9n.

285.998-9 – SAÇLARI LÜLE LÜLE ... TIPKI EŞSİZ CHARLES STUART'IN YÜZÜ – İkinci İngiltere Stuart kralı Charles I'in (1600-49; krallığı, 1625-49) yüzü, Stephen'in Dilly'nin yüzünü betimlediği gibi betimlenir.

285.1009-10 – CHARDENAL'IN FRANSIZCAYA BAŞLANGIÇ KİTABI – C. A. Chardenal'ın *The Standard French Primer* (Londra, 1877) adlı kitabı.

285.1019 – VİCDAN AZABI – Bkz.: 44.541n.

286.1029-31 – PEDER COWLEY ... BIYIĞINI AŞAĞIYA DOĞRU DÜZELTMEKTEYDİ – Layıkıyla bir rahip olsaydı, bıyık bırakmazdı.

287.1071 – BASSO PROFONDO – İtalyanca: "gür ve bas ses," ya da böyle sesi olan kimse.

287.1085-6 – GERALDINELERDE – Fitzgeraldlar; bkz.: 272.498n.

287.1086-7 – FORD OF HURDLES'IN ÖTESİNE THOLSEL'E DOĞRU – *Áth Cliath* (*The Ford of Hurdles* = Engeller Geçidi), Danimarkalılar o yöreyi işgal ederek Dublin'i kurmazdan önce, Liffey üzerinde köprü işlevi gören bir geçidin eski İrlanda dilindeki adı. Dublin de adını buradan almıştır: *Baila Átha Cliath*, yani, Engeller Geçidinin Yeri. *The Tholsel* (toll-collector's booth = geçit vergisi ödenen yer), Edward II döneminde (1307-27) inşa edilmiştir.

287.1091-2 – LOBENGULA İLE LYNCHEHAUN ARASINDA BİR KIRMA – Zulu kabilesinden Lobengula (~ 1833-94), Avrupalıların, kendi bölgelerine akın etmesine cesaretle karşı çıkan Matabele kralıydı (1870-94). Lynchehaun, James Walshe'nin takma adıdır. James Lynchehaun, Achill Adası'nda, işvereni Mrs. Macdonell'e saldırıp, onu öldüresiye döven İrlandalı bir serseriydi. 17 Temmuz 1895'te yaşam boyunca hapse mahkûm edilen Lynchehaun, daha sonra kaçarak Amerika'ya gitmiştir.

288.1110 – BARABBAS – Bkz.: 128.321n.

288.1129-30 – DOKUNMA BANA – Yuhanna'da (20:17) Yeniden diriltilen İsa, Mecdelli Meryem'e, "Dokunma bana," der.

288.1131 – LİSTEYİ – Dignam'ın dul eşine ve çocuklarına yardım edenlerin listesi.

288.1142 – O YAHUDİNİN YÜREĞİ ÇOK TEMİZ – *The Merchant of Venice* (*Venedik Taciri*) oyunundan (I, iii, 153-54).

288.1148 – LA MAISON CLAIRE'İN – Bkz.: 204.702n.

289.1168 – HENRY CLAY'İNİ – Adını, Amerikalı siyasetçi, hatip, ve devlet adamı Henry Clay'den (1777-1852) alan ünlü bir puro.

289.1172 – CEHENNEM HIRİSTİYANLARA AÇILMIŞ TAKILIYORLARDI – İtalyan Cizvit papazı Giovanni Pietro Pinamonti'nin (1632-1703) *Hell Opened to Christians; To Caution Them from Entering into It* (1688 - Cehennem Hıristiyanlara Açıldı; Onları Oraya Girmemeleri İçin Uyarmak Amacıyla) adlı, ve 1868'de İngilizceye çevrilen yapıtı. *Portrait*'teki vaızlar (bölüm 3:B), yer yer bu yapıttakilerin üzerine kurulmuştur.

289.1173 – İRLANDA DİLLERİYLE – İrlanda dilini kültürel dil kılma hareketlerini, onun, Dublin'in resmi dili olması girişimleri de izlemişti.

289.1178-9 – LOCUM TENENS – Latince: "(birisinin) yerine bakmak."

291.1233-4 – SHAKESPEARE, DENGESİNİ ... AVLAĞI BİR CENNETTİR – "Cennet avlak", Amerikalı Kızılderililerinin argosunda cennet anlamına gelir. Haines'in sözü, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Shakespeare hakkındaki olağanüstü sorumsuz fikirlere bir tepkidir. Ruhu "dengesini yitirmiş" olan Delia Bacon, bu bağlamda bir örnek teşkil ediyor; bkz.: 235.466n. ve 235.467n.

291.1236 – İNGİLTERE'NİN ÜMİDİ – "The Death of Nelson" (Nelson'un Ölümü) şarkısından; bkz.: 266.264-7n.

291.1240 – AVARE AENGUS – Bkz.: 255.1266n.

291.1241 – IDÉE FIXE – Fransızca: "sabit fikir." Fransız psikoloğu Théodule Ribot (1839-1916) tarafından üretilen bir terim.

291.1246 – CEHENNEM MASALLARIYLA – Bkz.: 289.1172n.

291.1247 – HELENİSTİK NÜANSI – Yani, İ.Ö. Beşinci yüzyıl Atina kültürel atmosferini.

291.1248 – SWINBURNE'ÜN – Mulligan, sık sık Swinburne'den, birçoğu Yunanlılarda evlenmeye ilişkin alıntılar yapmıştı.

291.1248 – SOLGUN ÖLÜMLE KANLICANLI DOĞUMU – Swinburne'ün Songs Before Sunrise'ndaki (1871 - Gündoğumu Öncesi Şarkıları) "Genesis"in 9. dörtlüğünden.

291.1249 – ASLA BİR ŞAİR OLAMAYACAKTIR – Bkz.: 70.149n.

291.1253-4 – VİYANALI PROFESÖR POKORNY – Julius P. Pokorny (d. 1887, 1914'ten başlayarak Viyana'da Keltçe dili üzerinde konferanslar vermiş, 1921'den itibaren de Berlin Üniversitesi'nde Keltçe profesörlüğü yapmştır. *History of Ireland*'ında (Viyana, 1916; İngilizce Çev. Londra, 1933 - İrlanda Tarihi), Keltlerin İrlanda'ya İ.Ö. 800 ya da 900'de yerleştiklerini yazmıştır.

291.1257 – ESKİ İRLANDA ... CEHENNEME İLİŞKİN TEK LAF – Şayet Pokorny böyle bir şey söylemişse, *History*'sinde böyle bir söze rastlanmamıştır. Kendisi kısmen haklı olabilir, zira Kelt söylencesindeki öbür dünya *Tir na n-og*'da (bkz.: 235.469n) cehennemden eser yoktur; ne var ki, söylencelerde bir yeraltı hayalet âleminden, Cuchulin gibi kahramanların *Tir na n-og*'u gerçekleştirmeleri öncesinde sınanmaları amacıyla karşı karşıya bırakıldıkları yılgılardan de söz edilir.

291.1258-60 – AHLAK DÜŞÜNCESİ, MUKADDERAT ... KAVRAMLARI YOK GİBİDİR – İrlandalıların ahlâkdışı ya da ahlâksız olduklarını ileri sürenler Pokorny'den ziyade, tutucu İngilizlerdir.

291.1266-7 – ON YIL SONRA BİR ŞEYLER YAZACAKTIR – Bkz.: John Keats'ın *"Sleep and Poetry"*sinin (1817 - Uyku ve Şiir) 96.-98. dizeleri. Krş.: İkaros'un öz-yıkımına ilişkin görsüsü üzerindeki 301.-4. dizeler.

292.1276-7 – BRIDGEWATER'DAN TUĞLA GETİREN ÜÇDİREKLİ ROSEVEAN – Bkz.: 82.616-9n.

292.1290 – WILDE'IN EVİNİN KÖŞESİNDE – Oscar Wilde'm ana babası Sir William ve Lady Wilde'm evi.

292.1290-91 – İLYAS PEYGAMBER – Bkz.: 32.46n; 282.875n.

292.1294 – COACTUS VOLUI – Latince: "Zorlandığım için, istiyordum".

292.1296 – MR. BLOOM'UN DİŞ MUAYENEHANESİNİN PENCERELERİNİ – Diş hekimi Marcus J. Bloom. Leopold Bloom'la bir akrabalığı yoktur.

293.1327 – MARIE KENDALL'IN – Bkz.: 271.430n.

293.1332 – FITZSIMONS'TUR – Robert Fitzsimons (1862-1917), J. J. Corbett'in karnına indirdiği yumrukla onu nakavt ederek 1897 dünya şampiyonluğunu kazanan İngiliz ağırsiklet boksçusu. Amerikalı ağırsıklet boksçusu James J. Jeffries (1875-1953), Fitzsimons'u yenerek dünya şampiyonluğunu ondan almıştı (1899).

293.1335 – JEM CORBET'MİŞ – James John "Gentleman Jim" Corbett (1866-1933), ustalığıyla tanınmış Amerikalı boksçu. 1892'de John L. Sullivan'ı yenerek dünya şampiyonu olan Corbett, 1897'de Fitzsimons'a yenilerek şampiyonluğu ona devretti.

293.1336-8 – GRAFTON STREET'TE GENÇ DIGNAM ... SIRITIRKEN GÖRDÜ – "Şık bey", Boylan'dır; "sarhoş" ise, Bob Doran'dır.

294.1363 – PEDER CONROY'A – Muhterem B. Conroy, C.C., Sandymount'taki Leahy's Terrace'ta Mary, Star of the Sea bölge kilisesinin başpapazıydı. Bkz.: 405.549.

295.1402 – GERTY MACDOWELL – Bkz.: Nausikaa (392.1 / 415.934).

295.1414 – HENRY'Yİ, DERNIER CRI JAMES'İ – *Dernier cri*, Fransızca: "son söz, son moda." Burada, Amerikalı romancı Henry James'in (1843-1916), yazılarını Fransızca deyişlerle zoraki biçimde süslemesine gönderme yapılıyor.

295.1419-20 – MARIE KENDALL'IN – Bkz.: 271.430n ve 293.1327n.

296.1432 – KING BILLY'NİN ATININ – Kral William III'ün (William of Orange; 1650-1702; krallığı: 1689-1702) çokça yerilen ve sıkça tahrip edilen atlı heykeli. William, Boyne Çarpışması'nda (1690) İrlandalıları yenmiş, İrlandalıların bir bağımsızlık girişimini daha bastırmış, İrlanda'yı bir sürgün yerine indirgemişti. William, İrlanda'ya büyük baskı uygulayan Cromwell'den sonra, ikinci sevilmeyen adamdır. İrlandalılar, bu heykelle ilgili olarak, daha ziyade atı anarlar: kadeh tokuştururken, Orange'li William'ın boynunu kıran al atın şerefine!" derler. (Gerçi, William, boynu değil de köprücükkemiği kırıldığından, ve bir de soğuk aldığından dolayı ölmüştür.) Uyuşmazlık konusu heykel, 1929'da bir mayından hasar görmüş, ve kaldırılmıştır.

296.1445-6 – SEVDİĞİM KIZ BİR YORKSHIRELI KIZ – C. W. Murphy ve Dan Lipton'un "My Girl is a Yorkshire Girl" şarkısı.

297.1488 – ALTIN ZİNCİRİNİ TAKMAMIŞ – Resmi törenlerde, Dublin Belediye Başkanı, orununu simgeleyen bir altın zincir takar.

297.1490-2 – MERHUM KRALİÇE'NİN ... HOŞUNA GİTMİŞ OLDUĞU SÖYLENEN EVİN – Kraliçe Victoria ile kocası Prens Albert, 6-10 Ağustos 1849'da Dublin'e ilk kez gelmiş, ve dört gün kalmışlardı. *Freeman's Journal*, 7 Ağustos 1849 Salı günkü sayısında, onların kente girişlerini son derece ayrıntılı biçimde verir. Ancak, kraliçenin özellikle beğendiği bir evden söz etmez.

Bölüm 11:
Seirenler, 298.1 / 336.1544

Odysseia'nın 12. kitabında Kirke, Odysseus'a, onun yolculuğuna ve karşılaşacağı tehlikelere değgin akıl verirken, adalarındaki "çığlıklarıyla kıyılarına yaklaşan erkekleri büyüleyen güzellikte" (12:40; Fitzgerald, s. 222) iki Seiren'e ilişkin uyarıda bulunur. Odysseus'a, onların, şarkılarıyla, erkeklerin aklını zevkli çayırlarına çekerek onları gevşettiklerini, böylece onları adalarındaki kayalık kıyılara yönelttiklerini anlatır. Ancak, eğer, Odysseus, Harpyaların büyüleyici seslerini işitmek istiyorsa, adamlarının kulaklarını balmumuyla tıkaması, kendisini de gemisinin direğine bağlatması, tayfalarına, bağlarının çözülmesini ne kadar sertlikle buyursa da kendisini serbest bırakmamalarını tembih etmesi gerekmektedir. Daha sonra, 12. kitapta, Kirke'nin uyarısına uyup, Seirenlerin savaşın belalarını atlattıktan sonraki zevk âlemlerini vaat eden, ve kayalıklarına inen kimselerin geleceği bileceklerine ilişkin yalan-vaatte bulunan) şarkısını kazasız belasız dinler. Odysseus, daha sonra, rotasını Skylla ile Kharybdis arasındaki boğaza çevirir.

Zaman: Öğleden sonra saat 4:00. Sahne: Konser Odası—8 Ormond Quay Upper adresindeki Ormond Hotel'in bar ve restoranındaki salon. Ormond barı, Dublin'in amatör müzisyenlerince tutulan bir uğraktı, yüzyılın başlangıcı Dublin'inde bu salon, amatör ya da profesyonel olmasına bakılmaksızın, küçük konserlerin sıkça verildiği bir yerdi. Organ: Kulak; Sanat: Müzik; Renk: Yok; Simge: bardaki kadın garsonlar; Teknik: *fuga per canone*.* Karşılıklar: *Seirenler*—bardaki kadın garsonlar; *Ada*—bar.

Linati şemasında "Renk, Mercan Kırmızısı" olarak gösterilir, Kişiler listesinde de, Odysseus ve Menelaos'tan başka şunlar içerilir: *Leukothea*: ya

* "Kurala göre bir füg." Burada üç grup konu vardır: (1) *Andamenti*—kendi başına güzel, tamamlanmış bir melodi; (2) *Soggetti*—tipik aralıklı kısa bir geçiş; ve (3) *Attaco*—genellikle *staccato* olan kısa bir süsleme. Fügün açılış bölümünde, konu, yanıt ve konunun farklı bir anahtardan yinelenmesiyle birlikte sunulur (şayet bir karşıkonu olacaksa, o da bu bölümde sunulur). İzleyen bölüm—serim, konunun (konuların) ve/ya da yanıtın (yanıtların) bütün seslerce tam bir gelişimidir. "Özgür" bir orta bölüm bunu izler; ardından, dorukta, konu en heyecanlı yönüyle sunulur; ve coda ile, füg "eve dönüş özlemi"yle sona erer.

da Boiotia'da bir kral olan Athamas'ın karısı İno. Kral delirip de oğullarından birini öldürünce, İno, kendisini (Athamas onu da öldürmesin, diye) öbür oğluyla birlikte denize atmıştı. Tanrılar da onu denizlerde tehlikeli durumlardaki kimselere yardım eden bir deniz tanrıçasına dönüştürür, ve İno, Leukothea (Ak Tanrıça) adını alır. *Odysseia*'da (5:333-53) İno, Kalypso'nun adasındandan ayrıldıktan sonra Poseidon'un üzerine saldığı fırtına yüzünden zor durumda kalan Odysseus'a acır. Onunla konuşarak, ona—Phaiakların (Nausikaa'nın halkı) adasına yüzebilmesi için—sihirli peçesini ödünç verir. *Parthenopaios:* Odysseus'u ayartma girişimi sonuç vermeyince kendisini denize atan deniz perisi. *Orpheus ve Argonautlar* (*Argo* Gemicileri): Yunan mitolojisinde, Orpheus, lir çalışıyla yalnızca insanları ve vahşi hayvanları değil, ağaçları ve kayaları bile dans etmeye çeken ünlü bir ozan-müzisyendi. Argonautlar onun, Altın Pösteki'yi arama seferlerine katılmasını sağlamışlar, o da karşılığında epey yararlı olmuştu: Symplegadları (Gezen Kayalar) öyle büyülemiştir ki, *Argo* onların üzerinden yürürken, onlar oldukları yerde durmuşlardı; pöstekiyi koruyan Colchian canavarının da lirinin melodileriyle uyumalarını sağlamıştı. Onun karısı Eurydike öldüğünde, Hades'e inmiş, onu diriltmesine ramak kalmıştı ki, ona olan aşkının kaygısıyla, Hades'in sınırlarını geçmeye az kala arkasına bakmış olduğu için büyüsü bozulmuştu. Eurydike'nin bu ikinci ve nihai yitirilişi onu öylesine sarsmıştı ki, Trakyalı kadınları horlar olmuştu. Buna karşı, bu kadınlar, Bakkhaların bir eğlence âleminde onu parçalamışlardı.

298.1/299.68 – ALTIN İLE BRONZ ... YAZZIILLA. TAMAM – Bu altmış parça, genellikle, bu bölümün müzikal motiflerinin bir ön habercisi, diye betimlenegelmiştir; bu bölümün müzik "form"u, bu ardıllığa "füg"ün icra edileceği "klavye" olarak bakılarak da geliştirilebilir. Bu bölümde bu "motifler"in ya da "notalar"ın her birinin ortaya ilk çıkışları aşağıda belirtilmektedir.

298.1-2 – ALTIN İLE BRONZ ATNALLARININ ÇELİKTINGIRTISINI İŞİTTİLER – Ormond Hotel'in barındaki iki kadın, Miss Lydia Douce (bronz) ve Miss Mina Kennedy (altın), Genel Valilik alayının geçişini işitirler. (300.70-2). Bronz ve altın, Homeros'un dünyasındaki başlıca metallerdir.

298.3 – KÜSTAHTAH TAHTAHTAH – "Garson yamağı" (komi), Miss Douce'un, onun "münasebetsiz küstahlıklarını" patrona bildireceği tehdidine öykünür (300.110).

298.4-5 – TAŞKESİLMİŞ ... ÇENTİK ÇENTİK KOPARARAK ÇENTİKLER – Simon Dedalus bara girer (303.216-7).

298.6 – İĞRENÇ! İŞTE ALTIN KIPKIRMIZI KESİLDİ DAHA DA – Miss Kennedy, Miss Douce'un "kaba" sözüne karşı çıkar (303.204-5).

298.7 – GÜÇLÜ BİR DÜDÜKSESİ ÖTTÜ – Simon Dedalus piposunu hazırlamaktadır (304.241-2).

298.8 – ÖTTÜ. GÖKTÜ AÇAN ÇİÇEKLERİN RENGİ – "Çavdar Tarlasının Bloom Çiçeği"nden; bkz. 275.596n. Bloom, Martha Clifford'a yazmak için mektup kâğıdı almaya karar verir (304.256-7).

298.9 – ALTINTEPELİ SAÇI – Miss Kennedy'nin saçı.

298.10 – SATEN GÖĞSÜNDE BİR GÜL HOPLADI, CASTILE GÜLÜ – *The Rose of Castile* ("Castile Gülü), Michael William Balfe'nin hafif bir operasıdır. Lenehan (ve onun sözcük oyunu), bardaki kadın garsonlara ilişkin betimlemesiyle kaynaşıyor. (307.370n).

298.11 – TERENNÜM ET, TERENNÜM ET: IDOLORES – Miss Douce, müziği Leslie Stuart'a, kitabı Owen Hall'a, sözleriyse E. Boyd-Jones ve Paul Rubens'e ait olan *Floradora* (1899) hafif operasından bir dizeyi söylemektedir (304.250-2).

298.12 – DİKİZ! KİMDİR O... ALTINDİKİZİNDE – Lenehan, Miss Douce'a kur yapma niyetindedir (304.269).

298.13 – ÇINN, DİYE ÇINLADI BRONZUN YÜREĞİNİ SIZLATIP – Ormond Hotel'de yemek yiyenler, küçük bir çıngırağı çalarak garsonu çağırırlar. Lenehan, Miss Douce'a kur yapma niyetindedir (304.269). Yürek sızlamasıysa, "kör delikanlı"ya Miss Douce'un duygusu (306.321n).

298.14-5 – VE BİR ÇAĞRI, SAF, UPUZUN VE ZONKLAYAN ... BİR ÇAĞRI – Kör delikanlının (piyano akortçusu) geride (barda) bıraktığı diyapazon sesi (306.352-6).

298.16-7 – AYARTICI. TATLI DİL ... NOTALAR YANITI CIVILDIYOR – Lenehan, bardaki kadın garsonlarla sohbet etmekteyken (307.361-73), sözlerini Jane Williams'ın (1806-85) yazdığı, bestesini John L. Hatton'un (1809-86) yaptığı "Goodbye, Sweetheart, Goodbye" şarkısına bir de gönderme yapılır.

298.18 – EY GÜL! CASTILE. ŞAFAK SÖKMEKTE – *The Rose of Castile*'in ve "Goodbye, Sweetheart, Goodbye" şarkısının (bkz.: bir önceki madde) anıştırmaları.

298.19 – ŞINGIR ŞINGIR SEYRAN ETTİ ŞINGIRTI – Boylan, Ormond Hotel'e yaklaşmaktadır (304.236n). *"Jingle"*, hem "şıngır", hem de "iki-tekerlekli at-arabası" demektir.

298.20 – PENİ TIKIRDADI. SAAT ÇAKILDADI – Boylan erikrakısının bedelini öderken saat dördü çalar (308.417-30).

298.21-2 – KABUL. SONNEZ. YAPABİLİRİM ... ILIK. SEVGİLİM,

ELVEDA – Miss Douce Lenehan ve Boylan için jartiyerini şaklatır. *Sonnes la croche!:* Fransızca "Çanları çal!" "Sevgilim, elveda!": bkz. 298.16-7n.

298.23 – ŞINGIR. BLOO – Boylan, 7 Eccles Street'e gitmek amacıyla ayrılırken, Boylan ile Bloom'un notaları yan yana gelir. (310.517-20)

298.24-5 – ÇARPIŞAN AKORLAR ... TESLİM. SAVAŞ! SAVAŞ! KULAKTOZU – Simon Dedalus, Ben Dollard, ve "Peder" Cowley, Ormond Hotel'in salonundaki piyanonun etrafında toplanırlar (310.494-521). Boylan, 7 Eccles Street'e gitmek amacıyla ayrılırken, Boylan ile Bloom'un notaları yan yana gelir (310.517/311.520). "Huruşan kalbine dolduğunda aşk... Savaş! Savaş!" (313.601-4): T. Cooke'un, "Love and War" ya da "When Love Absorbs My Ardent Soul" adlı bir tenor (ya da soprano) ve bir bas için düetinin anıştırması. "Kulaktozu" için, bkz.: (313.609-10n).

298.26 – BİR YELKEN! DALGALARIN ÜSTÜNDE DALGALANAN BİR PEÇE – Cowley, duvardaki bir resme "Son Bir Elveda"yı söyler (314.668-73). Bu pasaj, bir önceki maddenin başındaki "çarpışan akorlar gümbürdedi" ile birlikte, Verdi'nin *Otello*'sunun (1887) açılış sahnesine gönderme yapar. Orkestra, denizdeki şiddetli bir fırtınayı duyurur, Otello'nun sağ salim varışı ve Türklere karşı zaferini muştulamasından—"Esultate!" (Sevinin)—hemen önce, Kıbrıslılar korosu da Otello'nun gemisinin görüldüğünü bildirir—*"una vela, una vela"* (bir yelken, bir yelken). (T. C. Theoharis.) "Peçe" için, bkz.: Leukothea (Ak Tanrıça), s. 155.

298.27 – YİTTİ. ARDIÇKUŞU YIRLADI. HER ŞEY YİTTİ ŞİMDİ – Richie Goulding, Vincenzo Bellini'nin (1801-35) *La Sonnambula* (Uyurgezer; 1831) operasından ıslıkla bir tenor hava çalar: *"Tutto è sciolto"* (İtalyanca: "Her Şey Yitti") (315.696 - 316.736).

298.28 – AYRAN. KABARAN – Lenehan'ın, "Ayranın mı kabardı?" sorusuyla (310.490n), Boylan'ın Eccles Street'e gitmek amacıyla ayrılışını birleştirir (312.597-8).

298.29 – İLK GÖRDÜĞÜ ZAMAN O. AMAN – Simon Dedalus'tan, Flotow'un *Martha* operasından "M'appari" şarkısını söylemesi istenir (314.661). Simon Dedalus bu şarkıyı, İtalyancasının Charles Jeffreys tarafından İngilizceye yapılan serbest çevirisindeki sözlerle söyler: "When first I saw that form endearing; / ... / But alas! ..." ("O sevdalı endamını ilk gördüğüm zaman; / ... / Heyhat, aman! ...") Opera için bkz.: 153.68n.

298.30 – ŞAHMERDAN. VUR, VUR – Bloom, "M'appari"ye tepki verir (318.806-20).

299.31 – ŞAKIMA. AH, KAPANCA! CEZBEDEN – Bloom, Molly'nin bir şarkıyı söylediğini anımsar (319.849-54). "M'appari"ye tepki verir (318.806-17).

299.32 – MARTHA! GEL – Gene "M'appari", bkz.: 298.29n (319.852, 859-60).

299.33 – ŞAKŞAK. ŞIKŞIK. ŞAKIR DA ŞUKUR – Simon Dedalus'un "M'appari" performansı alkışlanır (319.874-81).

299.34 – ULUTANRIM İŞİTEM EYENTÜ MÜNÜBİRDEN – Richie Goulding, kayınbiraderi Dedalus'un özellikle iyi söylediği bir zamanı anımsar (320.904-10).

299.35 – SAĞIR VE KEL PAT ALTLIĞI GETİRDİ BIÇAĞI GÖTÜRDÜ – Bloom, garsondan, yazıkalemi, mürekkep, ve kurutma kâğıdı getirmesini ister (321.960-62) ve onları alır (322.992-4).

299.36 – MEHTAPLI BİR GECENİN ÇAĞRISI: UZAK, UZAK – Simon Dedalus, bir zamanlar Cork Harbor'da dinlemiş olduğu bir İtalyanca barkarolün seslerine öykünür (322.1002-4).

299.37 – ÇOK HÜZÜNLÜYÜM. P. S. ÖYLE YALNIZIM Kİ BEN – Bloom, Martha Clifford'a yazdığı mektubuna, Thomas Moore'un "The Last Rose of Summer" (Yazın Son Gülü) şarkısını yansılayan bir ekleme yapar (324.1055).

299.38 – DİNLE – Miss Douce, George Lidwell'in kulağına bir denizboynuzu tutar (324.1089-325.1092).

299.39-40 – ÇIKINTILI VE SARMAL ... YAĞMURLA SESSİZ KÜKREME – Denizkabuğundaki çeşitli sesler (324.1089-325.1107) arasında, Lenehan'ın "Ayranın mı kabardı?" (310.490n) sorusunun bir yansılaması da vardır.

299.41 – İNCİLER: NE ZAMAN Kİ O KADIN. LIZST'İN RAPSODİLERİ – Bloom, Molly ile "chamber music" (oda müziği) üzerinde düşünceye dalar (326.1157-64; 326.1157n). Franz Liszt (1811-86), Macar piyanist ve bestecisidir; piyano için, "Hungarian Rhapsodies" (Macar Rapsodileri) denilen bir dizi popüler virtüözlük parçalarını bestelemiştir.

299.42 – İNANMIYORSUN – Miss Douce, inanıp inanmama üzerinde cilveleşirken, kolunu George Lidwell'den çeker (321.946-57).

299.43 – PEKİ: YO, YO: İNANMA: LIDLYD. BİR HOROZ, BİR KARRAYLA – Lidwell ile Lydia arasındaki cilveleşmeyle (321.947-57), Boylan'm 7 Eccles Street'in kapısını çalmasından üretilen bir kontrpuan (326.1165-67).

299.44 – KARA. DERİNÇINLAMLI. HAYDİ, BEN, BERDEVAM – Cowley, William B. McBurney'in (takma adı Caroll Malone, ö. ~ 1902) 1798 Ayaklanması'na ilişkin bir baladı olan "The Croppy Boy"un (Kirpi Saçlı Oğlan; 327.1179) açılış akorlarını çalarken, Ben Dollard, şarkıyı söylemesi için yüreklendirilir. Bir "croppy" (kirpi saçlı), 1798'de bir Wexford ya da İrlandalı isyancı demekti:

"İyi kalpli mert yiğitler! bu evde yaşayan,
Yabancı bir bouchala (İrlandaca: oğlan) sen söyle lütfen
Rahip evde mi? ya da görülmüştür belki de?
Peder Green'e söyleyecek bir sözüm var da.

"Rahip evdedir, oğlan, görebilirsin onu:
Peder Green'le görüşmek kolaydır;
Beklemelisin, ama, gidip bakayım bir
Mübarek peder yalnız başına mıdır."

Delikanlı boş bir odaya girer—
Onun hafif ayak sesleri ne kadar kimsesizdir!
Kasvetli odaysa sessiz ve süssüzdür,
Cüppeli Rahip de bir sandalyede oturmaktadır tek başına;

Delikanlı günahlarını anlatmak için diz çöker;
Nomine Dei" (Latince: "Tanrı adına"), diye başlar genç:
"Mea culpa" diyerek (Latince: "Suçluyum") başlar bağrını
dövmeye,
Sonra hıçkıra hıçkıra anlatır öyküsünü.

"Ross kuşatmasında vurdular babamı,
Gorey'deyse bütün ağabeylerimi,
Şimdi yapayalnız kaldım—tek ferdiyim ailemin ve soyumun,
Wexford'a gidip onların yerini alacağım.

"Son Paskalya'dan beri tam üç kez lânet okudum—
Çalmaya gittiğim Aşai Rabbani ayininde bir kez;
Bir gün kilise mezarlığından alelacele geçtiydim,
Anneme rahmet dilemeyi unutuvermişim.

"Yoktur sağ kalanlara diş biledigim;
Ama memleketimi kraldan çok severim.
İşte, Peder! kutsa beni de, gideyim
Ölmeye, şayet Tanrı öyle buyurduysa.

"Rahip demedi bir şey, ama bir hışırtı sesi
Delikanlının başını kaldırıp bakmasına yol açtı şaşkın;
Cüppesini çıkaran Rahibin yerinde kızıl üniformasıyla
Oturmaktaydı bir subay—ateşin bakışlı bir yüzbaşı .

Ateşin bakışı ve zar zor dizginlediği hiddetiyle,
Bırak kutsamayı, bir sövgüyü solurcasına dedi ki:—
"'İyi düşünmüşsün, evlat, buraya gelip günah çıkarmayı,
Zira kısa bir saatçik ömrün kalmış senin.

"Ta şurdaki nehirde üç teknemiz durmakta,
Birinde Rahip, şayet vurulmadıysa—
Burası benim çöplüğüm, Tanrımız ve Kralımız adına,
Ve dua ediyorum ki, tüm hainler sallana!"
Geneva Kışlası'nda öldü o delikanlı,
Naaşını gömdüler Dehliz'e.
Barış içinde neşeyle yaşayan iyi insanlar,
Okuyun bir dua, akıtın bir gözyaşı Kirpi Saçlı Oğlan için.

299.45 – SİZ BEKLERKEN BEKLER. Hİ Hİ. SİZ Hİ DERKEN BEKLER – Bloom, garson Dazlak Pat üzerinde doğaçlama yapar (324.1081-5), ve rastlantıyla, "The Croppy Boy"un 7. dizesini yansılar: "But you must wait, till I go and see" (Ama, ben gidip görene dek, beklemelisin); bkz. 299.44n.

299.46 – AMA BEKLEYİN – Bloom, "The Croppy Boy" baladı bitmeden önce Ormond Hotel'den ayrılmamaya karar verir (327.1187).

299.47 – DİNLE, KARA TOPRAKLARIN ... GÖMÜLÜ MADEN CEVHERİ – Bloom, "The Croppy Boy"un açılış akorlarını işitir (327.1187-89). Buradaki ifade, Stephen'in daldığı düşünceleri (283.934-7n), ve Wagner'in, *Der Ring des Nibelungen*'inin (1853-74) dört operasından ilki olan *Das Rheingold*'un iii. sahnesini anıştırmaktadır.

299.48 – NAMINEDAMINE. TALKINI VERENDİ O – Latince: "Tanrı adına"; The Croppy Boy'un pişmanlığı (bkz.: izleyen madde).

299.49 – HEPSİ YİTMİŞ. HEPSİ ÇÖKMÜŞ – The Croppy Boy, ailesinin felaketini anlatır (329.1259-62n); bkz.: "The Croppy Boy" (4. ve 5. dizeler. Ayrıca, bkz.: 299.37n'de alıntısı verilen "The Last Rose of Summer."

299.50 – BAKİRESAÇLARININ TİTREYEN EĞRELTİYAPRAKLARI, NARİN – "The Croppy Boy" baladının söylenmesi, Miss Douce'u duygulandırır (330.1315-20). 4. ve 5. dizeler.

299.51 – AMİN! DİŞLERİNİ GICIRDATTI CELALLİ – Balad, doruğuna ulaşır (330.1334-5); 40. dize.

299.52 – BİR İLERİ. GERİ, BİR. TASASIZ UYANMAKTA BİR BATON – Miss Douce, baladı dinlerken biramusluğunu okşar (330.1325-31).

299.53 – BRONZLYDIA İLE MINAALTIN – Miss Douce ve Miss Kennedy yan yana getirilir (333.1443-4).

299.54 – BRONZ İLE, ALTIN İLE, DENİZ ... AH BLOOM. VAH BLOOM – Bloom, otelden ayrılır (331.1349-53).

299.55 – BİRİ ÇALDI, BİRİ TAK TAK ... KAMIŞ BASTONLA, BİR HOROZLA – Kör piyano akortçusunun bastonunun sesi, Boylan'ın kapıyı çalması ve yaygarasıyla karışır (330.1332-3).

299.56 – DUA EDİN ONUN İÇİN! LÜTFEN, İYİ İNSANLAR – Ben Dollard, "The Croppy Boy"un son dizelerini okur (331.1355-6); bkz.: 299.44n.

299.57 – DAMLALI PARMAKLARINI ŞAKIRDATARAKTAN – Ben Dollard, şarkısını bitirdikten sora, İspanyol dansı yaparak bara doğru ilerler (331.1368-71).

299.58 – BIG BENABEN. BIG BENBEN – Dollard, yerinde "Big Ben" yansılamalarıyla alkışlanır (331.1372); "Big Ben", orijinal olarak tok sesli bir çanın adı idiyse de, artık daha çok Londra'daki Parlamento binalarının kulesindeki saat için kullanılıyor.

299.59-60 – CASTILE YAZININ ... BLOOM'U BİR BAŞINA BIRAKTI – Bloom'un "sokak fahişesi"yle karşılaşması, Ormond'da sürmekte olan sahneyle çakışırken (334.1495, 335.1517), *"The Rose of Castile"* (bkz.: 166.544-5n) ile "The Last Rose of Summer"ı (bkz.: 299.37n) kaynaştırıyor.

299.61 – DÜT! DİYE KISA BİR SES FLÜTTEN – Bloom'un, Ormond'dan çıkarkenki sindirimsel süreçleri (333.1430-1).

299.62-3 – YÜREKLİ ADAMLAR. LID KER ... TINGIRTINIZI ŞINGIRTINIZLA – Lidwell, Kernan, Cowley, Dedalus, ve Dollard kadeh tokuştururlar (335.1516-20, 1529). Burada, Ingram'ın "The Memory of the Dead"inin 7.-8. dizeleriyle (bkz.:

283.917-8n), Timothy Daniel Sullivan'ın (1827-1914) içki içilirken söylenen şarkısı "The Thirty-two Counties"ini (Otuz İki Kontluk) yansılanmaktadır.

299.64 – FFF! UU – Bloom yellenir (334.1487 / 335.1538).

299.65 – BRONZUN BERİSİNDEN? ... NALSESLERİNİN ORDAN – Seirenlerin (335.1516).

299.66 – RRRPR. KRAA. KRAANDL – Bloom'un yellenme sesi, geçen tramvayın sesiyle örtülür.

299.67 – O ZAMAN ANCAK O ZAMAN. ... MEZZRTAŞŞMA. YAZZIILLA – Bloom, bir antikacı dükkânının vitrininde (335.1539-336.1542), Robert Emmet'in son sözlerini okur (bkz.: 335.1523n).

299.68 – TAMAM – Robert Emmet'in son sözlerinin sonuncusu (335.1525n), bu parçalardan oluşan girişin sonuyla, fügün sonunu (336.1544) imliyor.

300.70 – MISS DOUCE'UN BAŞIYLA MISS KENNEDY'NİN – Ormond Hotel'in barındaki kadın garsonlar, Lydia Douce ve Mina Kennedy, kuşkusuz kurgusaldırlar, ancak Kennedy'nin gerçek bir adresi var (312.583-4).

300.74-5 – EAU DE NIL – Fransızca: "Nil'in suyu" demektir, ancak burada Nil rengi anlamında kullanılmıştır.

300.85 – BAŞINI DÖNÜP DÖNÜP BAKMAKTAN CANI ÇIKACAK ADAMIN – Seirenlerin şarkılarıyla kıvranan Odysseus, kendisini direğe bağlayan iplerle boğuşur.

300.93-4 – GÜNAH ZEVKLERİ ... RAOUL İÇİN – Bloom'un, Molly için seçtiği kitap; bkz.: 277.695n.

300.109 – MRS. DE MASSEY'E – 8 Ormond Quay Upper adresindeki Ormond Hotel'in işleticisi.

301.120-1 – YARDASI İKİ DOKUZLUK – Biraz pahalıca bir kumaş.

301.128-9 – BORAKSLA TAFLAN YAPRAĞI SUYUNU – (Kimi zaman gliserin katılarak), güneş yanıkları dahil deri lekeleri için bir "deva" olarak kullanılan popüler bir kozmetik.

301.145 – SAKIN HA, İSTEMEM, DİYE HAYKIRDI – Bkz.: 333.1428n.

302.164 – YA ÖBÜR GÖZÜN – 1890'larda, müzikhollerde sıkça kullanılan bu söz, "When You Wink the Other Eye" (Öbür Gözünü Kırptığın Zaman) şarkısından, ve müzikhol yıldızı Marie Lloyd'dan (Matilda Alice Victoria Wood, 1870-1922) kaynaklanır.

302.167-8 – BASSI'NİN KUTSAL MERYEMLERİNİ – Aurelio Bassi, 14 Wellington Quay adresindeki heykel ve resim-çerçevesi yapımcısı.

302.168 – MAVİGİYSİLİ, ALTLARI BEYAZ – Bakire Meryem'in giysilerinin geleneksel renkleri.

302.168 – GELİN BANA – Yaygınca kullanılan bu söz, Meryem'in günahkârlara ve sıkıntı içindekilere duyduğu sempatiyi, ve oğlunun "şefaatçiliği" rolünü anıştırıyor. Ancak, bu bağlamda, Bakire Meryem, başka türden bir Seiren'le özdeşleştiriliyor.

302.173 – GÜNAH ZEVKLERİ. ZEVKLİDİR ZEVKLERİ – Bkz.: 277.695n ve 300.93-4n.

303.193-4 – DEĞİŞEN TINILARLA – Diyatonik olarak ayarlanmış çan kümelerinin (altı, sekiz, ya da daha çok sayıda) sürekli olarak değişen düzenlerde çalınması sanatı.

303.231 – SAF SİMON – "Simple Simon met a pieman / ..." (Saf Simon bir çörekçiye rastladı / ...) diye başlayan bir çocuk tekerlemesinin anıştırması.

304.236 – ŞINGIR – Bkz.: 298.19n.

304.246-7 – DENİZKIZININKİNİ ... LÜLENİN – "Marmaid's" (Denizkızı'nın), popüler, bir ince kıyılmış tütün markasıdır; "lülenin" (piponun tütün koyulan yuvası).

304.252 – O, IDOLORES, ŞARK UMMANLARININ KRALİÇESİ – Bkz.: 298.11n.

304.257 – BLOOM. KOCA BLOOM. ÇAVDARLAR AÇTI MAVİ ÇİÇEKLER – Bkz.: "When the Bloom is on the Rye" (Çavdarlar Çiçeklenince), 275.596n.

304.271 – NOKTALARI UNUTMASINDI – "Dikkatli olsundu," anlamında. Nokta ile, müzikteki, telli çalgılarda, telleri yüksekte tutan "köprücük" de anıştırılıyor.

304.271-2 – SADECE KARA İMLERİ ... OLARI VE KIVRIMLI SELERİ – Yani, yalnızca noktalara ve soru işaretlerine dikkat etsindi.

305.275 – MİSİ – Yani, "mi" ve "si" notaları.

305.277-8 – BİR TİLKİ BİR LEYLEKE ... KEMİĞİ DIŞARIYA ÇIKARIVERİR MİSİN – Lenehan, Ezop'un iki masalındaki karakterleri karıştırmış: "Kurt ve Turna" masalında, kurt, turnaya, boğazındaki kemiği çıkardığı takdirde turnayı ödüllendireceğini söyler. Turna, kemiği çıkarınca da, kurt, turnaya, "Ödülün, senin kafanı ısırıp koparmamış olmamdır," der. "Tilki ve Leylek" masalındaysa, tilki, leyleği yemeğe davet eder. Kendi önüne bir tas, leyleğin önüne de düzce bir tabak koyar; buna karşılık, leylek, tilkiyi yemeğe davet eder, ve tilkinin önüne, dibinde kıyma bulunan dar boğazlı bir kavanoz koyar.

305.295-6 – MOONEY'İN EN VILLEİNDE VE MOONEY'İN SUR MERİNDE – Fransızca: *en ville* (şehirde); *sur mer* (deniz kıyısında).

305.296 – İLHAMLARININ KARŞILIĞINDA – Desdemona'yı övmek için, Iago, "Ama İlham Perim sancılandı, / Ve öylece o doğdu" (*Oth.*, II, i, 128-9).

305.300 – ÉLITE – Fransızca: seçkin topluluk, kaymak tabaka.

305.303 – O YABANİ SULAK BATININ ÂŞIK OĞLANI – Burke, Dublinlilerin "vahşi" ve "sulak", diye niteledikleri batı İrlandalı olarak betimleniyor. "The Minstrel Boy" (The Moreen = Âşık Oğlan), Thomas Moore'un *Irish Melodies*'inden (İrlanda Melodileri) bir şarkıdır.

305.306 – TA UZAKLARDAKİ MATEMLİ DAĞ GÖZLERLE – Percy French'in (1854-1920) "The Mountains of Mourne" (Mourne Dağları) şarkısının bir anıştırması olabilir.

305.310-1 – KONSERLER İÇİN – Ormond Hotel'in bar ve restoranındaki salon. Ormond barı, Dublin'in amatör müzisyenlerince tutulan bir uğraktı, yüzyılın başlangıcı Dublin'inde bu salon, amatör ya da profesyonel olmasına bakılmaksızın, küçük konserlerin sıkça verildiği bir yerdi.

306.320 – ALLAH BELANI VERSİN HIYAR PEZEVENK – Bkz.: 292.1301-2.

306.321 – ÇINN NE YAZIK Kİ BİR MÜŞTERİ ÇINGIRAĞINI ÇALDI – Bkz.: 298.13n.

306.334 – SEN YUVANDA MUTLU DEĞİL MİSİN – Martha Clifford'un mektubundaki bir soru; bkz.: 109.280-302.

306.334-5 – ÇİÇEKLE BENİ TESELLİ EDECEK – Çiçeklerin dilinde "teselli" simgesi çiçek, kırmızı sardunyadır.

306.335 – OYSA İĞNE KESER ÖNÜNÜ AŞKIN – Bloom, daha önce düşünmüş olduğu bir atasözünü anımsıyor; bkz.: 205.754-5n.

306.335-6 – ÇİÇEKLERİN Dİ – Çiçeklerin dili.

307.360 / 362 / 367 / 387 – PARLAK YILDIZLAR SÖNMEKTE... / ... SÖKEREK ŞAFAK. / —ÇİYDAMLALARI İNCİ İNCİ... / —BEN DE SENDEN – "Goodbye, Sweetheart, Goodbye"dan; bkz.: 298.16-7n.

307.361 – SESSİZ BİR ŞARKI – Bkz.: 330.1300n.

307.370 – CASTILE GÜLÜ – Bkz.: 298.10n.

307.377 – NE SORU SOR NE DE YALAN DİNLE – Oliver Goldsmith'in (1728-74) *She Stoops to Conquer; or, The Mistakes of a Night* (Fethetmek Amacıyla Alçalır; ya da, Bir Gecelik Hata, 1773) adlı oyununa gönderme (III. Perde).

307.382 – BAKIN, KAHRAMAN FATİHİMİZ GELDİ – "See the Conquering Hero Comes" şarkısı, İngilizce klasik yazın bilgini Dr. Thomas Morell (1703-84) tarafından yazılmıştı. Bu şarkı, Handel'in *Joshua* ve *Judas Maccabeus* oratoryolarında kullanılmış, sonraları sahne için uyarlamaları yapılmıştır.

307.394 – TELGRAF GELDİ Mİ – Ascot'taki Gold Cup Race'in sonucuyla ilgili telgraftan söz ediliyor.

308.414 – KALİTELİ MALIN KUTUSU KÜÇÜK OLUR – "'İyi ürünler, küçük paketlere sarılır': Küçük bir adam ya da kadından söz edilirken, övgü ya da azımsama amacıyla kullanılır" (P. W. Joyce, *English*, s. 110).

308.420 – SCEPTRE – Lenehan'ın Gold Cup'a ilişkin taze tüyosu; bkz.: 274.576n.

308.425-6 – IDOLORES. ŞARK UMMANLARININ – "Shade of the Palm"dan; bkz.: 298.11n.

308.430-2 – MISIRLI DİLBER ... GÜNEŞİN BATTIĞI YERE BAK ... BULMAK İÇİN BENİ – "Shade of the Palm"dan; bkz.: 298.11n. "Mısır", şarkıdaki "Eve"nin yerine Kleopatra'nın koyulduğunu anıştırıyor.

309.439 – BLOOM'U ÇAVDARÇİÇEKLİ – "When the Bloom is on the Rye" (Çavdarlar Çiçeklenince) şarkısının yansılanması; bkz.: 275.596n.

309.448 / 454 / 310.483 – FLORA'NIN DUDAKLARINA KOŞTU / SENİ BIRAKAMAM ... / ...SEVGİLİM, ELVEDA – "Goodbye, Sweetheart, Goodbye"dan; bkz.: 298.16-7n.

309.456 – SONNEZ LA CLOCHE – Fransızca: "Çıngırağı çal!"

309.460-1 – YİTİK AKOR – Bkz.: 311.541n.

310.490 – AYRANIN MI KABARDI – Bkz.: 298.28n.

310.503 – POWER – Bir İrlanda viskisi markası.

310.508-9 – YOK OLSUN GAM Ü KASAVET – İçki içilirken söylenen anonim bir şarkı.

311.521 – AŞK VE SAVAŞ – Bkz.: 298.24-5n.

311.525 – NE DİYE GİTTİ HEMEN TAM BEN – Miss Douce, hayal kırıklığına uğramış, intihar eğilimli Seiren Parthenope rolünü oynamakta.

311.528 – EAU DE NIL – Bkz.: 300.74-5n.

311.530 – COLLARD KUYRUKLUSU – Orta kaliteli ve pahalıca (1904'te 110 £'dan başlayan fiyatlarla satılmaktaydı) bir İngiliz piyanosu.

311.541 – YİTİK AKOR – Sözleri, Adelaide A. Procter'e (1825-64), bestesi Arthur Sullivan'a (1842-1900) ait bir şarkıda geçen bir söz.

311.550 – ÖBÜR İŞİ – Molly ile Bloom "parasız pulsuz kaldıklarında" kullanılmış giysiler ve tiyatro kıyafetleri toplayıp satarlarmış.

311.558 – MERRION SQUARE TARZINDA – Merrion Square modaya uygun ve pahalı bir mahalleydi. Bloomlarm oturduğu Holles Street, Merrion Square'e bitişik idiyse de, bu sokakta çok yoksullarla, orta sınıf "karışık" durumda otururlardı, bir de hastane vardı.

312.567-8 – PAUL DE KOCK'UN – Bkz.: 95.426n.

312.573 – ALAYIN KIZI – İtalyan besteci Gaetano Donizetti (1797-1848), *La Figlia del Reggimento* (Alayın Kızı) adlı bir opera yazmıştır. 16 Haziran 1904 tarihli Dublin gazeteleri, bu operanın, ertesi gece (17 Haziran Cuma) Elster-Grime Company tarafından Queen's Theatre'da oynanacağını duyurmuşlardır.

312.574 – BANDO ŞEFİNİ – İngiliz ordusunda, subay rütbesi verilen bando şefi ("drummajor"). Burada, Jacques Offenbach'ın (1819-80) *The Drum Major's Daughter* (*La fille du tambour-major* [1879]) adlı, Donizetti'nin operasından uyarlanmış olan popüler hafif operasına da bir gönderme vardır.

312.578-9 – İRLANDALI MOLLYM, HEY – Bir anonim İrlanda baladındaki bir nakarat: *Irish Molly, O.*

312.583 – DENİZDİBİ LOŞLUĞUNDA ÖZLEM ÇEKEREK, DURGUN İKİSİ DE – Odysseus'u kayalıklarına çekemedikleri için üzülen? Bkz.: Parthenope, s. 290.

312.584-5 – KRALİÇE, IDOLORES, DOLORES – "The Shade of the Palm" biçeminde; bkz.: 298.11n.

313.601 / 313.626-7 – HURUŞAN KALBİNE DOLDUĞUNDA AŞK... / ... DOLDUĞUNDA AŞK / OLMAAZ UMURUMDA YARINLAR – Bkz.: 298.24-5n.

313.604 – SAVAŞ! SAVAŞ! DİYE ... COWLEY. SAVAŞÇISIN BİLLAHİ – Ben Dollard, ağır bas sesiyle, yanlış olarak, "Love and War" (Aşk ve Savaş) düetindeki hafif tenor ya da soprano seslerine uygun *Love*'ı (Aşk) söylüyor (bkz.: 298.24-5n).

313.605 – SENİN EV SAHİBİNİ – Muhterem Hugh C. Love.

313.609-10 – KADINCAĞIZIN KULAKDAVULUNU ... O SENİN ORGANINLA – Bu söz, düetteki sopranoya aittir (bkz.: 298.24-5n), ve, Bakire Meryem'in İsa'ya (Tanrı Kelâmı'yla) kulağının bozulmamış kulakdavulu yoluyla hamile kaldığına ilişkin ortaçağ inancını anıştırmaktadır; bkz.: 567.2828-9n.

313.614 – AMOROSO MA NON TROPPO – İtalyanca (müzik): "yumuşak ve sevgiyle, ama aşırı değil."

314.644 – ŞINGIR – Bkz.: 298.19n.

314.660-1 – KIÇI SEVİMLİ BİR ... O, ARP Kİ BİR İKİ KEZ. ÜŞÜYEN ELLER – *Antony and Cleopatra*'da, Enobarbus'un Kleopatra'yı betimini anımsatıyor. "O, arp ki bir iki kez": 205.725-6n.

314.667 / 675-6 – M'APPARI / M'APPARI TUTT'AMOR: / IL MIO SGUARDO L'INCONTR – Bkz.: 298.29n.

314.670 – SON BİR ELVEDA – Duvardaki tablo, John Willis'in "The Last Farewell" (Son Bir Elveda) şarkısına uygun betimlemeleri içermektedir.

314.672-3 – RÜZGÂRDA DALGALANAN ... SARMAŞ DOLAŞ, GÜZEL BİR KIZ – Bkz.: 298.26; ayrıca bkz.: Leukothea (Ak Tanrıça), s. 290.

314.680 – AMAAN, BEN SÖYLEYECEĞİM KADAR SÖYLEMİŞİM VAKTİYLE – "Johnny, I Hardly Knew Ye" şarkısının üçüncü dizesinden.

315.684-5 – ASLINDAKİ GİBİ ÇAL. TEK BEMOL – Flotow'un operasında, "M'appari" Fa Majör anahtarmdadır "tek bemol"; bkz.: 298.29n.

315.696-7 – SONNAMBULA – Bkz.: 298.27n.

315.697 – JOE MAAS – Joseph Maas (1847-86), ünlü bir İngiliz tenoruydu. Dramatik değil de lirik bir tenor olan Maas, uğraşına, Carl Rosa'nın (1842-89) opera topluluğunda koro-oğlanı olarak başlamıştı. Rosa'nın topluluğu, yabancı operaların İngilizce yorumlarını sunmasıyla tanınmıştı.

315.702-3 – SIRT AĞRISINDAN MUSTARİP. BRIGHT'IN PARLAK GÖZLERİ – Sırt ağrısı ve parlak gözler (= bright eyes), Bright's hastalığının (Bright's disease - bir çeşit böbrek hastalığı) başlıca "semptomları" diye bilinir.

315.705 – YERALTINDA ÖLÜLER ARASINDA – Bir anonim İngiliz şarkısı.

315.705-6 – BÖBREK TURTASI. TATLILARA – *Hamlet*'te (V, i) Gertrude'un, şaka niyetiyle sıkça kullanılan dizesi: (Ophelia'nın mezarına çiçek saçarken) "Sweets to the sweet. Farewell"; böylece, tatlılar tatlı ise, böbrekler de böbrek sayrılığı çekenlere.

315.708 – VARTRY SUYU – Dublin'in su ihtiyacı, River Vartry'nin, Dublin'in on sekiz mil güneyindeki büyük bir rezervuara—Vartry ya da Roundwood Reservoir—yönlendirilmesiyle karşılanırdı.

315.714 – ROYAL TİYATROSU'NUN MABEDİNDE – Yani, en ucuz balkon koltuklarında.

315.718-9 – AMA İYİ HAFIZA GEREK – Başarılı bir yalancı olabilmesi için, insanın olağanüstü bir belleği olması gerektiği yaygınca söylenegelmiştir.

315.721 – HER ŞEY YİTTİ ŞİMDİ – Bkz.: 298.27n.

315.722 – BANSHEENİN – "Banshee", İrlanda dilinde: "dişi bir peri ... Modern zamanlarda ... kimi aileleri ziyaret eden, ve o ailenin bir ferdi öleceği zaman geceleyin evin çevresinde

ağıt yakan ya da ağlayıp feryat eden dişi bir tin" (P. W. Joyce, English, s. 214).

316.728 – YANKI. NE TATLI O YANITI – Thomas Moore'un, "How sweet the answer Echo makes" (Yankı ne güzel yanıtlar) diye başlayan "Echo" şarkısına gönderme.

316.732 – UYKUSUNDA ONA DOĞRU GİDİYORDU. MEHTAPTA MASUM – Yani, La sonnambula'nın masum kadın kahramanı Amina; bkz.: 298.27n.

316.733-4 – ADINI SÖYLEYEREK. SUYA DOKUNARAK – Yaygın bir inanca göre, bir uyurgezerin ansızın uyandırılması tehlikeli olabileceğinden, onun adını yavaşça söylemek, ya da bir yolunu bulup suya dokunmasını sağlamak gerekiyordu.

316.735 – KIZ GİTMEK İÇİN TUTUŞUYOR – Bloom, Amina'nın uyurgezerliğini (rüyasını), onun masumiyetine değil de, arzululuğuna yorar.

316.740-1 – HÂLÂ KÜÇÜK KIZINA DÜŞKÜN – *Hamlet*'le konuşması sırasında, Polonius kendi kendine şöyle der: "Hâlâ küçük kızıma düşkünüm" (II, ii, 188-9).

316.741 – BABASINI TANIYAN CİN GİBİ BİR ÇOCUK – Bkz.: 121.63n.

316.759 – EZİLMİŞ BİR KALBİN ŞARKISINI – "The Heart Bowed Down" (Ezik Kalp), William Balfe'nin (1808-70) *The Bohemian Girl* (Bohemyalı Kız – 1843) operasının II. perdesindeki bir şarkıdır.

316.762 – YEŞİLİMSİMAVİMTIRAK EAU DE NIL SERİNLİĞİNDE – *Odysseia*'da Seirenler, şarkılarında, kayalıkların çevresindeki sulardan, "bizim yeşil aynamız" diye söz ederler (12:186; Fitzgerald, s. 227). Eau de Nil için bkz.: 300.74-5n.

317.766 / 319.871 – O GÜZELİM ENDAMINI İLK GÖRDÜĞÜM ZAMAN BEN ... —BANA – Bu sayfalarda italik olarak verilen satırlar *Martha*'daki Lionel'in "M'appari" şarkısındandır; bkz.: 298.29n.

317.785 – O GÜZEL AŞK ŞARKILARI – Bkz.: 94.370-1n.

317.785-8 – BLOOM PAKETİNİN LASTİK ... SEKİZ KAT SARIP SIKICA BAĞLADI – Kırtasiye paketinin lastik bandını parmaklarına geçirerek iplik oyunu oynayan Bloom, gemisi Seirenlerin arasından geçtiği sırada, tayfaları tarafından direğe sıkıca bağlanan Odysseus'u temsil ediyor.

317.791-2 / 793 – YANAKLARINDA PERÇEMLER / GAMZELİ YANAHLARINDA PERÇEMLER – Bkz.: 93.332n.

317.794 – KARIN HANGİ PARFÜMÜ? BİLMEK İSTİYORUM – Martha Clifford'un mektubundan; bkz.: 109.300-1.

317.797 – ÖPÜŞME BONBONLARI – Nefesin güzel kokmasını sağlayan pastiller.

317.797-8 – ELLERİ SEMİZ KIVRIMLARI YOKLAMAKTA – *Sweets of Sin*'den (Günah Zevkleri); bkz.: 277.695n.

317.803-4 – ÇAĞIRDIĞI TÜRKÜ YANLIŞ – Simon Dedalus, "M'appari"nin popüler bir yorumunu söyler (bkz.: 298.29n); ne var ki, Bloom haklıdır: Dedalus kimi dizeleri unutmuştur, ya da uydurarak söylemektedir.

318.807-8 – JENNY LIND ÇORBASI: ET SUYU ... ÇEYREK LİTRE KAYMAK – Jenny Lind (1820-87), "the Swedish nightingale" (İsveç bülbülü), döneminin en ünlü sopranolarından biriydi. Perhiz düşkünlüğüyle de tanınırdı. Sade, ama besleyici bir çorbaya, onun onuruna, *Soup à la Cantatrice* (Profesyonel Şarkıcı Çorbası) adı verilmiştir.

319.846 – BEKLEYİŞ – "Waiting" (Bekleyiş), sözleri Ellen H. Flagg'm, bestesi H. Millard'ın, soprano ya da tenor için bir şarkısıdır (1867).

319.850 – CANIM MADRİD'DE – G. Clifton Bingham ve Henry Trotere'in (gerçek adı Henry Trotter) "In Old Madrid" (Eski Madrid'de) adlı şarkısı.

319.851 – DOLORES ODOLORES – Bkz.: 298.11n.

319.883-5 – SIR JOHN GRAY'İN ... MATHEW'IN ANITLARININ ÖNÜNDEN – Bunların hepsi *Ulysses*'te daha önce geçmiş

bulunuyor: Gray (bkz.: 127.301); Nelson (128.350); Peder Mathew (bkz.: 129.380).

319.886-320.887 – CLOCHE. SONNEZ LA. CLOCHE. SONNEZ LA – Bkz.: 298.21-2n.

320.906-9 – ORUNLARDI ŞÖHRETTİYİ ... DAHA AŞK YOKTUR KİYİ – Bkz.: 166.544-5n.

320.918-9 – BİRBİRİMİZİN YANINDAN GEÇERKEN KONUŞMAYIZ HİÇ – Amerikalı Frank Egerton'un bir şarkısına (1882) gönderme.

320.919 – LAVTADA ÇATLAKLIK VAR – Tennyson'un *"Merlyn and Vivien"*indeki (1859) "The Rift within the Lute" şarkısına gönderme.

321.929-30 – MAZİYE DÖNÜK BİRTAKIM ŞEYLER – Bkz.: 124.178.

321.933 – YİTİRİLEN SEVGİLİ – "M'appari"; bkz.: 298.29n.

321.938 – CORPUS PARADISUM – Latince: "cennetin bedeni." Bu söz, Bloom'un ayinlerde işitmiş olduğu iki dua sözcüğünü birleştiriyor: Corpus (112.413n) ve In paradisum (138.741n).

322.989 – BLUMENLIEDİ – Almanca: "Çiçek Şarkısı." Bu adı taşıyan yüzlerce şarkı vardır; en ünlüsü, Alman lirik ozanı Heinrich Heine'ninkidir (1797-56).

322.1003 – MEHTAPLIGECE NOKTÜRNÜ – Bkz.: 299.36n.

322.1006 – ÖBÜR GÖZÜN – Bkz.: 302.164n.

323.1010-1 – "E"LERİ YUNAN STİLİNDE YAZMAYI UNUTMA – "E"lerin Yunan stilinde yazılması, sanatkâr bir mizacın belirtisi, diye düşünülürdü.

323.1020 – İLYAS PEYGAMBER GELİ – Bkz.: 282.875n.

323.1024-5 – MAIRY MAIRY KOPMUŞ DONUNUN UÇKURU – Bkz.: 110.329-32.

323.1041 – SEYRAN EDİP ŞINGIRDAYAN ŞINGIRTI BUYDU İŞTE – Bkz.: 298.19n.

323.1041-2 – DOMUZKASABI DLUGACZ'IN – Bloom'un kahvaltılık böbreğini aldığı dükkân; bkz.: 86.55.

323.1042 – AGENDATH – Bkz.: 90.228-9.

324.1070 – MÜZİĞİN BÜYÜSÜ VAR. DEMİŞ SHAKESPEARE – Yanlış: bu söz, William Cosgreve'in (1670-1729) *The Mourning Bride* (Yaslı Gelin; 1697) adlı oyununun 1. perde, 1. sahnesinde geçer.

324.1070-1 – ALINTILAR YIL BOYUNCA HER GÜN – Bu tür kitap ve takvimler, on dokuzuncu yüzyılda pek popülerdi. Bunlardan biri de, *The Shakespeare Calendar; or, Wit and Wisdom for Every Day in the Year* (Shakespeare Takvimi:, ya da, Yılın Her Gününde Nükte ve Bilgelikler) idi.

324.1071 – OLMAK YA DA OLMAMAK – *Hamlet*'in ünlü monoloğunun açılış dizesi (III, i, 56 vd.)

324.1072-3 – FETTER LANE'DEKİ GERARD'IN ... BİR BEDEN. AMA YAP – Bkz.: 242.750-1n ve 242.750n.

324.1076 – MATEMLİ EV – "Matemli eve gitmek, ziyafet verilen eve gitmekten daha iyidir: zira bu bütün insanların sonudur; yaşayanlar da bunu yüreklerine işlerler böylece" (Vaiz 7:2).

325.1111-4 – SAHİLDEKİ GÜZEL KIZLAR / BAŞ DÖNDÜRÜCÜ YILDIZLAR – Boylan'm şarkısından; bkz.: 93.332n.

325.1116 – YAŞMAK – Bu Türkçe sözcük, Cecil Raleigh'in Sir S. Hicks ile birlikte yazdığı, N. Lambert'in bestelediği, ve ilk olarak 31 Mart 1897'de Londra'daki Shaftsbury Theatre'de oynanan *The Yashmak* müzikal komedisinin adıdır.

325.1119 – E, O DA BİR DENİZ. ALYUVAR ADACIKLARI – Uzaktan uzağa, Phineas Fletcher'in (1582-1650), on yedinci yüzyıl sokaktaki adamının insan bedenine ilişkin şiirsel kavramını sergileyen alegorik şiiri *The Purple Island; or, The Island of Man* (Mor Ada; ya da, İnsan Adası; 1633); Bkz.: Adams, s. 150.

325.1123 – DELİ DALGALAR NE DİYOR – Sözleri J. E. Carpanter'e, müziği Stephen Ralph Glover'e ait olan "What are the

Wild Waves Saying" (Vahşi Dalgalar Ne Diyor; 1850) şarkısına gönderme. Bu şarkı, Bir erkek kardeşle *(Brother)* bir kız kardeşin *(Sister)*, dalgalarda, "ulu Yaratıcının sesini" işittikleri bir düettir.

325.1128 – KALTABAN LARRY – Bkz.: 88.136 ve 88.143.

326.1136-7 – BİR: BİR, BİR, BİR, BİR, BİR: İKİ, BİR, ÜÇ, DÖRT – Bu sayılar müziği değil, "dansçıların adımlarını ve devinimlerini... dans eden çiftlerin müziğin çağrısına uygun imgelerini" betimlemiyor, (Zack Bowen, *Musical Allusions in the Works of James Joyce* (James Joyce'un Yapıtlarında Müziğe Göndermeler - Albany, N. Y., 1974, s. 192).

326.1141 – DON GIOVANNI'DEN MENÜETİ – Operanın I. perdesinin iv. Sahnesinde ilk işitilen; izleyen sahnede, Don Giovanni'nin evinde Don Giovanni, Zerlina ile dans eder ve onu ayartmak amacıyla dışarı çıkarmak isterken, bu müzik bir sahne bandosunca çalınır.

326.1142 – KÖYLÜLER DIŞARIDA – Don Giovanni'nin I. perdesinin iii. sahnesinde, Don Giovanni, evinin civarında şarkı söyleyip dans eden bir grup köylünün arasından Zerlina'yı keşfeder; izleyen iki sahnede (bkz.: bir önceki madde) köylüler, özellikle Zerlina'nın köylü yavuklusu Masetto—
Don Giovanni ve uşakları, amaçlanan ayartmayı engellemesin diye, Masetto'nun dikkatini çeledursunlar—evin "dışında"dırlar.

326.1143 – KUZUKULAĞI YİYORLAR – İrlanda köylülerinin "Great Famine" (Büyük Kıtlık) sırasında çektikleri sıkıntının geleneksel bir simgesi. Bu bitkilerin körpeleri pişirilip yenilebiliyorsa da, olgunlaşmış olanlarının sindirilmesi nerdeyse imkânsızdır.

326.1149 – BENİM KARIM İLE SENİN KARIN – Amerikan halk şarkısı "The Grey Goose"dan (Gri Kaz). Bu şarkıda bir rahip kaz avına çıkar ve bir "gri kaz" avlar. "benim karım ve senin karın" onu yolup pişirmeye koyulurlar. Ne var ki, "gri kaz"ın eti yenilmemektedir.

326.1153 – QUIS EST HOMOYU SÖYLERKEN: MERCADANTE – Quis est homo, *Stabat Mater*'in açılış dizesidir (bkz.: 114.476n). Mercadante (bkz: 114.477-8n), bir *Stabat Mater* bestelememiştir. Ne var ki, Bloom, daha önceleri, Rossini'nin *Stabat Mater*'ini, Mercadante'nin *Son Yedi Sözcük* adlı oratoryosuyla bağıntılı olarak aklından geçirmişti.

326.1155-6 – FRAPAN BOYLAN'IN FRAPAN SÜTLÜKAHVE AYAKKABILARI – "Handy-spandy" diye başlayan bir çocuk tekerlemesinin anıştırması.

326.1156 – GÖKMAVİSİ AJURLU ÇORAPLARIYLA – Bkz.: 93.332n. "Sahildeki Kızlar" şarkısının 19. dizesine gönderme: "Oğlanlar son moda çoraplara rağbet ediyorlar, / ..."

326.1157 – ODA MÜZİĞİ – *Chamber Music* (Oda Müziği), Joyce'un, otuz altı kısa lirik şiirini içeren, yayımlanmış ilk yapıtının adıdır (Londra, 1907).

326.1159-61 – EN ÇOK GÜRÜLTÜYÜ ... EŞİT OLMASI HASEBİYLE DEĞİŞİR – Bloom, bir kabın, su eklendikçe, rezonansının (ve perdesinin) değişmesi akustik ilkesini, Arşimed'in özgül ağırlık yasasıyla (bir nesneyle yer değiştiren suyun ağırlığının o nesnenin ağırlığına oranı) birleştiriyor.

326.1161-2 – LIZST'İN RAPSODİLERİ GİBİ, MACAR – Bkz.: 299.41n.

326.1165 – PAUL DE KOCKVARİ – Bkz.: 95.426n.

326.1169 – QUI SDEGNO – İtalyanca: "İşte öfke"; Mozart'ın *Die Zauberflöte* (Sihirli Flüt) operasının II. perdesinde Sarastro'nun *"In diesem heiligen Hallen"* (Bu kutsal mekânlarda) aryasının açılış sözcükleri.

326.1170 – THE CROPPY BOY – Bu bölümün geri kalan satırları bu şarkıyla bezenmiştir. Bkz.: 299.44n.

327.1172-3 – İYİ KALPLİ MERT YİĞİTLER – "The Croppy Boy" (299.44n), 1. dize.

327.1177 – HANGİ PERDEDEN? ALTI DİYEZLİ – Dollard'ın dediği gibi, fa diyez majörde altı diyez vardır.

327.1185 – BEKLEMEKTE PATTY'NİN EVE DÖNMESİNİ – Bkz.: "Bekleyiş," 319.846n.

327.1188-91 – KARA TOPRAKLARIN ... UZAKLARDAN, KARLI DAĞLARDAN – Bkz.: 299.47n.

327.1192-3 – ARADIĞI BİR RAHİP. ONA DİYECEK BİR ÇİFT SÖZÜ VAR – "The Croppy Boy" (299.44n), 3.-4. dizeler.

327.1197-99 – BİR ZAMANLAR BÜYÜK GEMİLERE ... İÇERİ GİRİP BATMIŞ – Bkz.: Adams, s. 65.

327.1200-1 – BİR NUMARA BASS OLMASININ MÜKÂFATI – Bkz.: 190.145n.

327.1202-3 – RAHİP EVDEDİR. RAHİBİN UŞAĞI ... İÇERİ. KUTSAL PEDER – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 5.-8. dizeler.

327.1206 – UYUSUN DA. NİNNİ. YAVAŞLA, KÖPEK. KÖPECİK, YAVAŞLA – Çocukların salıncakta sallanma sırası sona ererken söylenen bir şarkının son dizelerinin anıştırılması: "Krala bir elma, / Kraliçeye bir armut, / ... / Ananın kara gözü için yavaşla. / Yavaş, yavaşla" (~1900'de Cheshire'da söylenen versiyonu).

327.1207-9 – DELİKANLININ ISSIZ BİR ... CÜPPELİ RAHİBİ ANLATTI – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 9.-12. dizeler.

327.1210-11 – ANSWERS DERGİSİNDEKİ ŞİİRLİ-RESİMLİ BULMACALARI – 1888'de Alfred Harmsworth tarafından çıkarılan popüler bir dergi. Bu dergide her hafta bir "resimli bulmaca" verilirdi; çözüldüğünde, ünlü bir şairin adı çıkardı—kazananlara 5 £ ödül verilirdi.

328.1213 – ORTAÇAĞ SAZ ŞAİRİNİN SON LAYI – "Lay of the Last Minstrel" (1802-4, 1805): Sir Walter Scott'un (1771-1832) bir şiirinin adı.

328.1220-1 – IN NOMINE DOMINI, TANRI ... SÖYLEDI: MEA CULPA – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 13.-5.

328.1223-4 – TABUT MUYDU YA DA TALBOT MU – Bkz.: 137.704n.

328.1224 – CORPUSNOMINE – Bloom'un Latince bileşik sözcüklerinden biri daha: "beden-ad." İşitmiş olduğu *Corpus* (112.413n) ile "The Croppy Boy"daki *nominie.*

328.1229-32 – PASKALYA YORTUSUNDAN ... RUHUNA DUA ETMEMİŞTİ – "The Croppy Boy" (299.44n), 21.-4. "Hıyar peze" için bkz.: 292.1302.

328.1241-2 – ÇINGIRAKLIYILANLARI YAKALAMA YÖNTEMİ – Hintli yılan-oynatıcılarına ilişkin popüler sanılar.

328.1243 – İRAN ŞAHI – Nasr-al Din (ö. 1823) İngiltere'ye Haziran 1873'te ve Temmuz 1889'da iki resmi ziyarette bulunmuştu.

328.1244 – YUVAM TATLI YUVAM – "Home Sweet Home": Sözleri John Howard Payne'nin, bestesi Henry Rowley Bishop'un bir şarkısı (1823).

328.1249 – MÜZİĞİN DİŞLERİ VAR – Bkz.: 324.1070n.

328.1252-3 – ZAVALLI BABACIĞIMIN O ... SPİNOZA'NIN SÖYLEDİĞİ ŞEYİ – Baruch Spinoza (1632-77), tekçi yaklaşımı büyük çapta Yahudi kutsal yazılarına ilişkin derin bilgisinin ürünü olan bir Hollandalı-Yahudi felsefecisiydi. Bloom'un Molly'ye ne söylediği açıklanmıyorsa da (gerçi Molly onu aklından geçirmektedir—bkz.: 827.1286n), muhtemelen bunun kaynağı, Bloom'un kitaplığındaki *Thoughts from Spinoza* adlı kitaptır (bkz.: 761.1497).

329.1257 – TANRI ÜLKEYİ YARATMIŞ İNSAN İSE MÜZİĞİ – William Cowper'in *The Task* (1785) adlı yapıtındaki ünlü "Tanrı ülkeyi yaratmış insan ise kenti" (Kitap I, 749. satır) sözünün Bloom'ca yansılanması.

329.1259-62 – HEPSİ YİTMİŞ. HEPSİ GÖÇMÜŞ ... SONUNCULARI – "The Croppy Boy" (299.44n), 17-20. dizeler. (Anlaşılan, Dollard, 5. ve 6. dizelerin yerlerini değiştirerek, şiirin düzeniyle oynamış.) Ross Kuşatması için bkz.: 283.920n.

329.1266 – NEFRET DUYDUĞU YOKTU – "The Croppy Boy" (299.44n), 25. dize; ve bkz: 326.1169n.

329.1272 – KRALDAN ÖNCE GELİR MEMLEKETİM – "The Croppy Boy" (299.44n), 26. dize.

329.1273 – KİM KORKAR Kİ ON DOKUZ DÖRT LAFINDAN – Ingram'ın, "The Memory of the Dead" (Ölülerin Anısı, 1798) şiirinin açılış dizesi olan "Kim korkar ki doksan dört lafından?"ın, Bloom'ca yorumu. Bkz.:283.917-8n.

329.1275-6 – KUTSA BENİ, PEDER ... KUTSA BENİ DE GİDEYİM, BIRAK – "The Croppy Boy" (299.44n), 27. dize.

329.1279 – HAFTADA ON SEKİZ ŞİLİNLE – Barda görevli kadın garsonun ücreti olan 18 şilin, bugünkü 75-80 ABD $'ı kadar eder.

329.1280-1 – AH KIZLAR, AH O KIZLAR – Boylan'ın şarkısı; bkz.: 93.332n .

329.1281 – ELEMLİ DALGALARINDA DENİZİN – Sir Julius Benedict'in (1804-85) *The Bride of Venice* (Venedikli Gelin) operasından bir şarkı.

329.1286-7 – SAHTE RAHİP HIŞIRDAYAN ... BİR MUHAFIZ SUBAYI – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 29.-32. dizeler.

330.1300 – SÖZCÜKSÜZ ŞARKILAR – Almancası, *Lieder ohne Worte:* Felix Mendelssohn'un (1809-47), altılık sekiz grup halinde yayımlanan (1834-45) kırk sekiz piyano parçası.

330.1302-3 – HAYVANLARI DA ... HAZRETİ SÜLEYMAN ÖRNEĞİN – Hazreti Süleyman'ın, sihirli yüzüğü sayesinde, hayvanların dilini anladığına inanılırdı.

330.1307-9 – BOĞUK KABA ÖFKELİ ... SAATİNİ GEÇİRMİŞ OLDUN BURDA – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 33.-36. dizeler.

330.1317 – ŞOL IRMAĞIN – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 37. dize.

330.1318 – İNİP KABARAN DOLGUN GÖĞÜSLERİ – *Sweets of Sin* (Günah Zevkleri); bkz.: 277.695n.

330.1321 – PARLAK YILDIZLAR SÖNMEKTE. EY GÜL! CASTILE. ŞAFAK – "Goodbye, Sweetheart, Goodbye" şarkısının (298.16-7n) ve *The Rose of Castile*'in (166.544-5n) anıştırmaları.

330.1334-5 – BURASI BENİM ÇÖPLÜĞÜM ... HAİNLERİ ASMALI – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 39.-40. dizeler.

331.1343 – MAVİ ÇİÇEKLERİN ÜZERİNDEN. AYY. BLOOM KALKTI – Bkz.: "When the Bloom is on the Rye" (Çavdarlar Çiçeklenince) 309.439n.

331.1347 – GENEVA KIŞLASINDA ... CESEDİ PASSAGE'A YATIRILDI – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 41.-42. dizeler. Geneva kışlası, 1798'de asilerin hapsedildiği bir askeri depoydu. Passage, bu kışlanın kuzeyine düşen limandaki bir köydür. Demek ki, "the Croppy Boy", Waterford'dan, 1798'deki İrlanda'nın güneyindeki ayaklanma merkezi Wexford'a geçmeye çalışmaktaydı.

331.1348 – DOLOR! AH, O DOLORES – Dolor, Latince: "ıstırap, hüzün"; bkz.: 312.584-5n; "The Shade of the Palm" biçeminde; bkz.: 298.11n.

331.1355-7 – ONUN İÇİN DUA EDİN ... CROPPY BOY İDİ O ZİRA – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 43.-44. dizeler.

331.1367 – LABLACHE – Luigi Lablache (1794-1858), annesi İrlandalı babası Fransız olan, İtalya doğumlu bir bas şarkıcısıydı; bütün Avrupa'da görkemli bir basso cantante diye bilinirdi. Kraliçe Viktorya'ya müzik dersleri vermiş, onun tarafından hep bir "kahraman" olarak anılmıştır.

331.1372 – BIG BENABEN – Bkz.: 299.58n.

332.1379 – BEN MACHREE – Machree, İrlandaca: "my heart" (kalbim). Böylece, *Ben machree*, "Mountain of my heart" (Yüreğimin dağı).

332.1383 – ÜFÛL YAĞI – *Fat of death* (ölüm yağı).

332.1384 – LAVTADAKİ ÇATLAKLIK – Bkz.: 320.919n.

332.1397 – YAZIN SON GÜLÜ – Bkz.: 299.37n.

332.1406 – BEŞİĞİ SALLAYAN EL ... DÜNYAYI YÖNETECEK – William Ross Wallace'm (1819-81), "What Rules the World?"undan (Dünyayı Ne Yönetir?) "Diyorlar ki insan güçlüymüş, / Denizleri ve kıtaları yönetirmiş; / Kendinden güçsüzlere / Kudretli asasıyla hükmedermiş; / Oysa beşiği sallayan el / dünyayı yöneten eldir."

332.1410 – LIONELLEOPOLD – Lionel, Flotow'un Martha'sındaki "M'appari"yi söyleyen kişidir.

332.1415-6 – EN İYİSİ BİR BAKİREYLE ... ORTA YOLDAN ŞAŞMAMAK – *"The way of a man with a maid"* (Bir bakireyle yaparkenki gibi), Kipling'in "The Long Trail" (Uzun Yol) şiirinin 30. dizesidir. Bu, Hazreti Süleyman'ın meselleri-nden birine dayanır (Süleyman'ın Meselleri 30:18-9). Ancak, Bloom'un aklmdaki kaynak, adı bilinmeyen bir yazarın *The Way of a Man with a Maid* (New York, 1968) adlı bir on dokuzuncu yüzyıl pornografik romandır.

333.1424-5 – BÜTÜN GÜN ORGUNUN BAŞINDA OTURMUŞ – Bkz.: 311.541n.

333.1428 – SAKIN HA İSTEMEM DİYE HAYKIRDI – Bu söz, *The Way of a Man with a Maid*'de (bkz.: 332.1415-6n) sık sık geçer.

333.1440-1 – SIMONLIONEL'E İLK GÖRÜŞÜMDE – Lionel'in "M'appari" şarkısı, "When first I saw ..." (İlk gördüğüm zaman ...) diye başlar; bkz.: 298.29n.

333.1454 – SON BİR, YALNIZ, YAZ MEVSİMİNİN SON BİR SARDALYESİ – Bkz.: "'Tis the Last Rose of Summer" (Yazın Son Gülü), 299.37n.

334.1459 – MUCİZEYARATAN – Bkz.: 776.2018-9n.

334.1459 – ŞU TEK BİNADA YİRMİ DÖRT AVUKAT – Bloom haklı; Thom's 1904'te, 12 Ormond Quay Upper'da yirmi dört avukatlık bürosu kayıtlıdır.

334.1463-4 – AMA ÖRNEĞİN BÜYÜK ... MICKEY ROONEY'İN ORKESTRASI – Böyle başka İrlandalı-Amerikan şarkıları

var ise de (örneğin, "McNamara's Band" (McNamara'nın Orkestrası), bunun kaynağı bilinmiyor.

334.1467 – EŞEK DERİSİNDEN – Geleneksel olarak davullar için en iyi malzeme diye bilinir.

334.1469 – YAŞMAK – Bkz.: 325.1116n.

334.1472 – DENİZKIZI – Bkz.: 304.246-7n.

334.1481-2 – HER ŞEY YİTTİ – Bkz.: "Tutto è sciolto," 298.27n.

334.1483 – UZUN JOHN. ÖLÜLERİ UYANDIRIR – Yani, Long (Uzun) John Fanning'in adı, John Woodcock Graves'in "John Peel" (~ 1820) şarkısını çağrıştırıyor. John Peel, Cumberland'da (İngiltere) yaşayan bir av köpeği yetiştiricisi usta avcıdır; şarkının korosu, "Onun 'View hallo!'su (haykırma sesi) ölüleri uyandırır, / Ya da sabahleyin tilkileri inlerinden çıkarır" diye över onu.

334.1484 – NOMINEDOMINE – "The Croppy Boy" (299.44n), 14. dize.

334.1484 – DA CAPO – İtalyanca (müzik): "Başlangıçtan." Bir pasajın yineleneceğini anlatır; yani, bitmek tükenmek bilmeksizin anlamına da çekilebilir.

334.1488 – İRAN ŞAHI – Bkz.: 328.1243n.

334.1488-90 – BİR DUA OKU ... BİR PARÇA AMSALAK OLMASI LAZIM – "The Croppy Boy" (299.44n), 44. dize ve kitabın çeşitli yerlerinde.

334.1495-6 – O GÜZELİM ENDAMINI İLK GÖRDÜĞÜ ZAMAN O – Bkz.: "M'appari," 317.766.

335.1501-2 – İMKÂNSIZ, EPEY İMKÂNSIZ YANİ – Gilbert ve Sullivan'ın *H.M.S. Pinafore; or, The Last that Loved a Sailor*'unda (Kraliyet Donanması Pinafore; ya da, Bir Denizciyi Seven Son Kişi; 1878), Captain Corcoran'ın, tayfalarıyla karşılıklı söyledikleri bir şarkıdan. Örneğin II. perdede Captain (Yüzbaşı) evlenmeye karar verdiğini, ve karısına asla ihanet etmeyeceğini söyleyince, tayfaları önce "İm-

kânsız," derler, ardından da, "Epey imkânsız yani" diye eklerler.

335.1502 – YUVAM TATLI YUVAMA – Bkz.: 328.1244n.

335.1517 – SON YAZ GÜLÜ – Bkz.: "'Tis the Last Rose of Summer" (Yazın Son Gülü), 299.37n.

335.1517 – CASTİLE GÜLÜNÜN – Bkz.: 166.544-5n.

335.1518 – TINGIRDAYAN KADEHLERİNİ ŞINGIRDATTILAR – Bkz.: "The Thirty-two Counties" 299.62-3n.

335.1521 – GENÇTEN BİRİ ORMOND'UN TENHA LOBİSİNE GİRDİ – Bkz.: "The Croppy Boy" (299.44n), 9. dize.

335.1523 – ROBERT EMMET'İN SON SÖZLERİ – Robert Emmet için, bkz.: 148.1150-1n. Robert Emmet'in, onu ölüme mahkûm eden mahkemeye konuşmasının son paragrafı şöyledir: "Hiç kimse benim mezar kitabemi yazmasın; zira benim saiklerimi bilmeyen hiç kimse, onları şimdi savunmaya kalkışmasın, önyargı da cehalet de onlara çamur atmasın. Benim memleketim de dünya ülkeleri arasındaki yerini alana dek, ve o gün henüz gelmedikçe, ve o zamana dek, mezartaşım yazılmasın. Dediğim budur." Bkz.: 299.67n.

335.1523-4 – SON YEDİ SÖZCÜK. BU MEYERBEER'DEN – Bloom, daha önce, Mercadente'nin *Son Yedi Sözcük* adlı oratoryosunu (bkz.: 114.477-8n) ve Meyerbeer'in *Les Huguenots* operasını (205.745-6n) düşünmüştü; Bloom'un aklı, 326.1153n'deki gibi karışmış olabilir.

335.1525 – SİZLER GİBİ YÜREKLİ ADAMLARA – Bkz.: "The Memory of the Dead" (283.917-8n. İlk kıtanın son iki dizesi: "Ama senin gibi yürekli bir adam, arkadaş, / kadehini bizimkiyle doldurur"; şiirin son iki dizesi: "Ve yürekli adamlar, olun, arkadaşlar, / Doksan-Sekiz'dekiler gibi."

335.1529 – TINGIRTI ŞINGIRTI – Bkz.: "The Thirty-two Counties" (Otuz İki Kontluk) 299.62-3n.

Bölüm 12:
Kykloplar, 337.1 / 391.2218

Odysseia'nın 9. Kitabında Odysseus, tek gözlü Kykloplar (Tepegözler) denilen ve "bir yasaları bile olmayan hoyrat devler" (9:106; Fitzgerald, s. 160) arasında geçen serüvenlerini anlatır. Bereketli topraklar üzerinde yaşayan Kykloplar, tarım nedir bilmezler; bu devler "ne buluşur ne de toplantı yaparlar, / birbirlerine danıştıkları yoktur / eskilerden gelen örf ve âdetleri de olmayıp, / herbiri kendi dağ-mağarasında oturur / ve karısına, çocuğuna kötü muamele eder, / başkaları ne yapıyormuş—hiç ilgilenmezler" (9:12; aynı kitapta). Odysseus ve ona eşlik eden öncü birliği, Kyklopların biri olan, ve Zeus'la "uygar" dünyaya özgü konukseverlik kurallarına burun kıvıran, onları küçümsemesini Odysseus'un iki adamını gövdeye indirerek gösteren Polyphemos'un mağarasında kıstırılırlar. Polyphemos, Odysseus'la geriye kalan adamlarını, her günde ikisini yemek niyetiyle hapseder. İkinci akşam, Polyphemos "ziyafetini" yineler, sonra Odysseus onu şarapla oyalar. İçki âlemi süredursun, Odysseus, adının "Noman" (Hiç Kimse) olduğunu söyler, tek gözlü dev sarhoş olup uyumaya başlayınca da, devin gözlerini korlaşmış zeytin dalıyla dağlayarak onu kör eder. Polyphemos, "Noman (Hiç Kimse) beni mahvetti!" diye çığlığı basınca, komşuları (onun söylediklerini sözcüğü sözcüğüne alarak) onunla alay ederler, ve yardım etmezler. Sabahleyin Odysseus ile geriye kalan adamları, Polyphemos'un koyunlarının arasına saklanarak, ondan kurtulurlar. Odysseus özgür kalıp da gemisini harekete geçirince, Polyphemos'a laf atarak, kendi kimliğini açıklama hatasını yapar; o da karşılığında koskoca bir kayayı fırlatarak Odysseus'un gemisini handiyse batırır. Ardından kör dev, Odysseus'un yurduna dönmesini engellemesi—ya da yurduna dönse bile bunun yıllar sürmesi, bütün tayfalarını yitirmesi, yuvasında acılarla karşılaşması—için, babası Poseidon'a seslenir. Yazgısı, Odysseus'un yurduna dönmesini "nasip ettiğine" göre, Poseidon, yalnızca, oğlunun arzusunun ikinci bölümünü yerine getirebilecektir.

Zaman: Öğleden sonra 5:00. Sahne: Meyhane, Barney Kiernan'ın pabı, 8-10 Little Britain Street (yani, Brittany Street). Hobi olarak, Kiernan, suçlara ve cezalara ilişkin andaçlar toplar, onları bir müze gibi pabını dekore etmekte kullanırdı. Organ: Kas; Sanat: Politika; Renk: Yok; Simge:

Fenian (bkz.: 60.309-10n); Teknik: Gigantizm*; Karşılıklar: *Noman*—Ben;** *Kazık*—puro; *Meydan okuma* [kurtulan Odysseus'un, Polyphemos'a attığı laf]—Tanrılaştırma.

Linati şemasının Kişiler listesindekiler: "Hiç kimse (Ben)," Ulysses, ve (belirtilmiş bir karşılığı olmayan) iki beklenmedik kayıt—Galateia*** ve Prometheus****.

* Bu bölümün akışı, çeşitli göz kamaştırıcı, heyecan verici, ya da duygusal yazınsal biçemi gülünç biçimde taklit ederek anlatıyı yorumlayan otuz üç pasajla kesilmektedir. Çoğu durumda, bu parodiler "genel"dir—belli yapıtların değil de, genelleşmiş biçemsel düzenlemelerin parodileridir. Bu otuz üç pasaj aşağıda, hicvedilen biçemlerin kısa betimlemeleriyle "Parodi" olarak belirtilmektedir.

** Richard Ellmann (*Ulysses on the Liffey* [New York, 1972], s. 110), Joyce'un bu bölümün adsız anlatıcısını içten içe Thersites (Yunanlılar arasındaki en küstah kişi olan sakat bir adam; *İlyada* 2:212) ile özdeşleştirmiş olduğunu söyler. Homeros sonrası masallarda onun, Akhilleus'un, Troyalıların yardım etmek amacıyla gelmiş olan Amazonların yürekli kraliçesi Penthesileia'yı öldürmüş olmaktan dolayı duyduğu kederle alay ettiği anlatılır. Akhilleus, Thersites'in sözlerini o denli iğrenç bulmuştur ki, onu hemen oracıkta öldürüvermiştir. *Troillus and Cressida*'da (Troilos ve Kressida), Shakespeare, Thersites'i küskün ve ağzı bozuk, inançsızcasına "savaş ve kösnüllük" yanlısı (II, iii, 82), ve bütün ordugâhın "Neapolitan boneache"e (cinsel hastalık) yakalanmasını dilemek gibi ilençler yağdıran (II, iii, 21) bir kimse olarak sunar.

*** *Galateia:* Yunan mitolojisinde, Kyklops Polyphemos, bir deniz perisi olan Galateia'ya âşık olur; ama Galateia, Acis adlı Sicilyalı bir oğlana âşıktır. Polyphemos, Galateia ile Acis'i bir mağarada yakalar, ve Acis'i bir kayayla ezer.

****Kuşkusuz, "The Citizen" (Vatandaş; "Abem" olarak çevrilmiştir—Ç.N.), Kyklops Polyphemos rolündedir, Bloom da Ulysses rolünde; bu kadar açık olmasa da, Bloom ayrıca Shelley'in *Prometheus Unbound*'undaki (Bağlarından Kurtulmuş Prometheus: Lirik Bir Oyun; 1820) Prometheus rolündedir de. Prometheus adı "uzak görüşlü" ya da "peygambere, kehanete değin" anlamına gelir. Shelley de önsözünde Prometheus'un "etik ve entelektüel doğası en yüksek yetkinlikte bir kişi" olduğunu anlatır. Shelley'in closet oyununun başlangıcında, Prometheus'a, Shelley'ce "ıslah olmaz" diye nitelenen zalim Ulu Tanrı İupiter'in buyruğuyla işkence yapılır. Oyun ilerledikçe, güçten, "Erk"ten, zulümden tiksinen Prometheus "serbest bırakılınca" artık İupiter'den nefret etmeyi bırakır, ve onu hedefleyen şu ilenmesini geri alır: "Dilerim yaşayan hiçbir şey acı çekmesin" (I, 306). O hikmet anında, İupiter'in "kadirimutlak görünen Erk'i" (IV, 572) azalmaya başlar. (Kendisini "Sonsuzluk" diye tanılayan [III, i, 52] Demogorgon'ın, bu dönüşümü betimlemesine, oyunun sönsözü denilse yeridir: "Zafer (İupiter), sürüklenip Tutsak olur derinlerde" (IV, 556). (İsa gibi: "O yükseklere çıktığında, tutsaklığı tutsak etmişti peşinde" [Efesoslulara Mektup 4:8]). "Sevgi, bilge yürekteki o / Müthiş sabırlı erk tahtından / O son düzgüsüz, ürkütücü dayanç saatinde, / Kaygan, sarp ve uçurum gibi acıların / Daracık kıyısından fışkırır da, / Gerer sağaltıcı kanatlarını üzerine dünyanın" (IV, 558-61) (Hıristiyan geleneğinde, Ruhulkudüs'ün, Şefaatçi ya da Teselli Edici'nin yaptığı gibi).

337.1-2 – D. M. P.'DEN BABA TROY'LA – D.M.P.: "Dublin Metropolitan Police" (Dublin Anakent Polisi).

337.2-4 – MANYAK Bİ BACA TEMİZLEYİCİSİ ... GÖZÜMÜN İÇİNE SOKAYAZDI – Baca temizleyicisinin sopasının, Odysseus'un korlaşmış zeytin dalını anımsatıyor olması, anlatıcının, Kykloplardan birisi olduğunu anıştırıyor.

337.9 – SÜPÜRGE SOPASI UĞUR GETİRİR – Bir İrlanda atasözüne göre, "Kurum (pislik) olan yer uğurludur"; pislik = *muck* ile uğurlu = *luck*, uyaklıdır.

337.21 – SÜNNETLİ – Bu bağlamda (horlarcasına), Yahudi sözcüğünün argosu.

337.22 – TEPESİNDEN UFAK Bİ PARÇE ALIVİRMİŞLER – Kuşkusuz, burada sünnet anıştırılmaktaysa da, "a bit off the top" (tepesinden ufak bi parça) sözü, argoda, "en iyi tarafı" demektir. Bu söz, aynı zamanda, Murray ve Leigh'in bir müzikhol şarkısının da adıdır: "All I Want Is a Little Bit Off the Top" (Tek İsteğim, Tepesinden Küçük Bir Parça).

337.23 – GERAGHTY ADINDA MORUK Bİ MUSLUKÇU – Her ne kadar *Thom's 1904*'te kayıtlı bir M.E. Geraghty varsa da, bu kişinin mesleği muslukçuluk değildir. Anlaşılan, "Plumber" (muslukçu" sözcüğünün argo anlamı olan "sakar, kaba" anıştırılmak istenmiştir.

337.26 – KUDRETLİLER NASIL DA DÜŞERLER – "How are the mighty fallen!" (Kudretliler nasıl da düşerler!): Saul ile Jonathan'ın (Yonathan) ölümlerinin yasını tutan David'e ilişkin bir klişe söz: "Senin ulu mekânlarında İsrail'in güzelliği katledildi: bütün kudretliler nasıl da düştüler!" (II. Samuel 1:19; bu söz, 1:25'te yinelenmektedir).

337.26-7 – ŞÜPHELİ ALACAKLAR TAHSİLDARI – İrlanda'da, handiyse önemsiz suçlarla bir tutulan ve en hakir görülen uğraş.

337.30 – RUHSATSIZ İŞ ÇEVİRDİĞİ İÇİN – Yasalara göre, tüm tacir ve esnafın "The Dublin Corporation"dan (bkz.: 131.475n) yıllık ruhsat almaları gerekiyordu.

Parodi: 338.35-59 – DUBLİN ŞEHRİ SAINT ... HAK SAHİPLERİ ARASINDA AKTEDİLMİŞTİR – Burada, borcun ödenmemesiyle ilgili hukuk davalarındaki yasal belgelerin biçemi işlenmektedir.

338.39-40 – ARRAN QUAY ... CENTİLMEN, MICHAEL E. GERAGHTY, ESQUIRE – Bkz.: 337.23n. Geraghty'nin "Esquire" (Bey) ya da "gentleman" (centilmen) unvanlarına sahip olduğuna ilişkin hiçbir kayda rastlanmamıştır; *Thom's 1904*'te sadece Mr. (Bay) M. E. Geraghty kaydı mevcuttur.

338.62 – GİDİP DOSTUMUZA SAYGILARIMIZI SUNALIM MI – Yani, X pabına gidip bir içki içelim.

338.68 – ABEMİ GÖRESİM GELDİ – Bkz.: Bu bölümün girişindeki dipnot ****. "Citizen"e (Abem) örneklik eden kişi, Gaelic Athletic Association'ın (Galler Atletik Kurumu) kurucusu (1884) Michael Cusack'tır (1847-1907). Bu kurum, fırlatma, Gal futbolu, ve hentbol gibi İrlanda sporlarının yeniden canlandırılması amacını taşımaktaydı. Kurum, çekişmeleriyle tanınmıştı, örneğin futbol, Amerikan futbolu, hokey, ve polo gibi "İngiliz" oyunlarına katılan ya da bu oyunları seyreden kimseleri "dışlıyordu." Cusack, kendisini "Vatandaş Cusack" diye tanıtıyordu; Ellmann (s. 61n.), onun alışıldık selamlamasının, "Seni gidi Protestan köpeği! Ben, Clare Kontluğu'nun Burre Baronluğu'nun Carron Mıntıkası'ndan Citizen Cusack!" olduğunu yazar.

338.69 – OLDU, BARNEY MAVOURNEEN'İN PABINA GİDELİM – "Mavourneen": İrlandacada, "sevgilim."

338.71/339.73 – CITY ARMS'DAKİ O TOPLANTIYA GİTTİYDİM ... SIĞIR TÜCCARLARI – Bkz.: 65.483-4n .

Parodi: 339.80 / 340.116 – GÜZEL INISFAIL'DE Bİ YER VARDIR ... TAŞIR TAŞIR DURURLAR – Bu parodide, on dokuzuncu yüzyılda, İrlanda şiiriyle, mit ve masallarının çeviri ve açınsamalarının biçemi işlenmektedir. Bu pasajda, James Clarence Mangan'ın "Aldfrid's Itinerary" (bkz.: 60.311-12n) çevirisindeki ifadeler özellikle yer almakta, genel olarak da, Lady Gregory'nin *Gods and Fighting Men*'i (Tanrı ve Savaşan İnsanlar; 1904) gibi yapıtların biçemleri hicvedilmektedir.

339.80 – GÜZEL INISFAIL'DE – *İnis*, İrlanda dilinde "ada" demektir, *fál* ise, uğurlu bir taş olan, Tara'daki yazgı taşıydı— yani, bu ad, Yazgı Adası (İrlanda) anlamını taşıyor, ve ulu Tara krallarının hüküm sürdüğü Altın Çağ'la ilişkilendiriliyordu. Bu söz, James Clarence Mangan'ın (1803-49), bir yedinci yüzyıl Northumbria kralı olan Aldfrid'in "Aldfrid's Itinerary" adlı şiirinin çevirisindeki ilk dizedir:

Güzel Inisfail'de buldum,
İrlanda'da, sürgünken orada ben,
Pırlanta kadınlar, hem ağırbaşlı hem neşeli adamlar.
Din adamları da ve halk, nice nice.

Yemiş fışkıran illerini gezdim çepeçevre,
Beşinin de her birinde baktım ki herkes,
Kilisede de denkteş, saray salonunda da,
Giyecekleri boldu, yiyecekler hakeza.

Altından gümüşten paraları var;
Buğdayları bol, bol balları var;
Tanrı'nın kulları merhametli de,
Sayısız ziyafete kondum, sayısız kentte.

339.80 – KUTSAL MICHAN YERİ – Barney Kiernan'ın pabı St. Michan papazlık mıntıkasındaydı. 1676'da inşa edilen mıntıka kilisesi, Dublin'in merkezindeki Four Courts'un batısındaki Church Street'tedir. Aslında bu kilise, 1095'te, adını taşıdığı Danimarkalı aziz Michan tarafından kurulmuştur.

339.81 – GÖZETLEME KULESİ – St. Michan'ın 30 metrekarelik kulesi on ikinci yüzyıldan kalmadır, ve kilise binasının kendisinden çok daha eskidir. Bu kule, Normandiyalılaröncesi İrlanda dinsel topluluklarının belirgin bir özelliği olan tahkim edilmiş yuvarlak kulelere epey benzemektedir.

339.81-3 – ORADA DEMİRBİLEKLİ ÖLÜLER ... MIŞIL MIŞIL UYURLARMIŞ – St. Michan kilisesinin kabirleri, oralarda gömülü "cesetlerin şaşırtıcı biçimde korunmuş olmalarıyla ünlüdür. "Cesetlerin tenleri yaşamdaki gibi yumuşak kalmıştır. ... Çehresel özellikler dahi ayırt edilebilmektedir" (*Official Guide to Dublin* [Dublin Resmi Kılavuzu; t.y.], s. 51-2). Bu kabirlerde gömülü olanlar arasında "the Crusaders" (Haçlı Seferlerine Katılanlar) ve 1798 Ayaklanması'nın, Sheares, Oliver Bond kardeşler, ve Dr. Charles Lucas dahil kimi önderleri.

339.90-1 – HAFİF HAFİF SALINAN FİRAVUNİNCİRİ ... ÖJENİK OKALİPTÜS – Bilgelik, Sirak'ta (24:16-23 [Douay*]) kendisini bir dizi ağaç olarak betimler: "Onurlu bir adama salmıştım kökümü..." diye başlayan parça, çeşitli ağaçları sayar. Lübnan selvisi de, Avustralya okaliptüsü ("öjenik" olması, ökaliptüsten sızan bir sıvının—kino—afyon ve tarçınla karıştırılarak elde edilen şifalı bir karışımın yirminci yüzyılın başlangıcında yaygınca kullanılmasından ötürüdür) de İrlanda'nın yerli ağaçları değildir.

339.98-9 – EBLANA'DAN TUTUN DA SLIEVEMARGY'YE DEK – Eblana, Hibernia'da (İrlanda'ya Romalıların verdiği ad) bir yerdi; Yunanlı coğrafyacı Ptolemaios'un (Batlamyus) sözünü ettiği bu yerin, Dublin'in bugünkü yeri olduğu anlaşılmıştır. Slievemargy, Dublin'in altmış mil güneydoğusunda, antik Leinster ilinin sınırına yakın bir dağdır. Bkz.: "Aldfrid's Itinerary" (60.311-12n), 45.-46. dizeler.

* Douay Bible: *Kitab› Mukaddes*'in, Roma Katolik Kilisesi mensupları için Latince Vulgate'den (Vulgata = *Kitab› Mukaddes*'in Latince çevirisi) İngilizceye çevirisi. Yeni Ahit Reims'te (1582), Eski Ahit Douai'de (1609-10) yayımlanmıştır.

339.99 – HÜR MUNSTER'İN – Munster, güneydoğu İrlanda'daki eski bir eyaletti. Bkz.: "Aldfrid's Itinerary" (60.311-12n), 25. dize.

339.99 – ÂDİL CONNACHT'IN – Bir Batı İrlanda eyaleti; bkz.: "Aldfrid's Itinerary" (60.311-12n), 29. dize.

339.99-100 – İPEK KADİFE MEMLEKETİ LEINSTER – Dublin'i içeren eyalet; bkz.: "Aldfrid's Itinerary" (60.311-12n), 45. dize.

339.100 – CRUACHAN BÖLGESİNİN – Cruachan, Connacht'ın sarayıydı; bkz.: "Aldfrid's Itinerary" (60.311-12n), 32. dize.

339.100-1 – GÖRKEMLİ ARMAGH – Armagh, eski İrlanda'nın "metropol"ü (başkent), din ve –"dünyaca ünlü"– öğretim merkeziydi. Bkz.: "Aldfrid's Itinerary" (339.80n), 13. dize.

339.101 – ASİL BOYLE HAVALİSİNİN – Dublin'in 90 mil batı-kuzeybatısındaki Boyle kenti, büyük Norınandiya manastırıyla ünlüydü. Bu kent, Normandiyalılar-öncesi İrlanda tarih ve masallarında önemli yer alır. Bkz.: "Aldfrid's Itinerary" (60.311-12n), 41. dize.

339.101 – PRENSLERİ VE KRAL EVLATLARI – Bkz.: 61.318n.

339.105-6 – O ÜLKENİN TÜM DAVARLARININ ... TURFANDA MEYVELERİNİN – İsraillilerin, turfanda meyvelerini, Tanrı'ya adamaları istenirdi; bu türden sözlere *Kitabı Mukaddes*'te, adak simgesi olarak, sıkça rastlanır. Bkz.: Çıkış; 23:19 ve Levililer 23:10, 17.

339.107 – O'CONNELL FITZSIMON'A HARÇ ÖDEYEREK GETİRİLDİĞİ – H. O'Connell Fitzsimon ("son of Simon" [Simon'un oğlu]) 1904'te, Meyve, Sebze, ve Balık Hali'nin başkanıydı (*Thom's 1904*, s. 1349).

339.107-8 – MUHTEŞEM BİR SARAY – "The Dublin Corporation Fruit, Vegetable, and Fish Market" (Dublin Belediyesi, Meyve, Sebze, ve Balık Hali). Dublin'in merkezinde, Barney Kiernan'ın pabınm bir blok güneyinde.

339.112/340.113 – TOPRAĞIN İNCİLERİ ... SOĞANLAR – Özellikle "mübarek" sayılan soğana ilişkin bir eski Mısır betimlemesi.

Parodi: 340.119-37 – İŞTE O YOLDAN ... AMBARLARA İSTİF EDİLİR – İrlanda dilinin yeniden canlandırılması masallarına ilişkin parodinin sürdürülmesi.

340.121 – KÜKREYEN KISRAKLAR – "Roaring" (Kükreme), hırıltılı soluma meydana getiren bir at hastalığıdır.

340.129-30 – M'GILLICUDDY'NİN ULAŞILMASI GÜÇ DUMANLI DAĞLARINDAN – M'Gillicuddy's Reeks, İrlanda'nın en yüksek sıradağlarıdır.

340.130 – GÖRKEMLİ, UÇSUZ BUCAKSIZ SHANNON'DAN – The River Shannon (Shannon Nehri), İrlanda'nın ortasından batıya doğru akar ve Atlas Okyanusu'nda denize dökülür. İrlandalı asi lideri ve gazeteci John Mitchel (1815-75), *Jail Journal* (Hapishane Günlüğü; 1854) adlı kitabında, Tasmanya'nın Van Diemen's Land yöresindeki Shannon nehrini seyrederken, "onunla aynı adı taşıyan, İrlanda'daki görkemli nehri" düşler.

340.130-1 – KIAR SOYUNUN YURDU O TATLI MEYİLLİ YAYLALARDAN – Kiar, M.S. birinci yüzyılda (quasi-legendary [masalımsı]) Queen Maeve of Connacht'ın (Connaht Kraliçesi Maeve) muhafız komutanı Fergus MacRoy'dan olma evlilik-dışı üç oğlundan biriydi; Kiar'ın soyu, güneybatı İrlanda'daki, pek öyle "tatlı meyilli yaylalar"ı olmayan Kerry Kontluğu'nda yerleşmişlerdi.

340.139 – GARRYOWEN – Halkının kabalığı ve yabaniliğiyle ünlü, sefaletiyle tanınmış Limerick yörekenti. Bu sözcük, ayrıca, içki içerken söylenen neşeli bir İrlanda şarkısının şu nakaratının adıdır: "Maden sodası yerine kahverengi ale içeceğiz, / Ve hesabı anında ödeyeceğiz, / Borç yüzünden hiç kimse gitmeyecek / Şanlı Garryowen'den, kodese." Bu addaki "ünlü bir İrlanda seteri (av köpeği)" (d. 1876), Dublinli J.J.Giltrap'a aitti (*Times Literary Supplement*, 9 Ocak 1964, s. 27).

340.144-5 – BİRİ Bİ KEREM EYLESE DE – Bkz.: 727.531-2n.

340.146 – MAVİ KÂĞIDIYLA – Mahkeme celpnamesi.

341.154 – KORSANLIK YAPIYORLAR – İrlandalı şair ve gazeteci Sir Charles Gavan Duffy (1816-1903), "The Irish Rapparees" adlı bir şarkı yazmıştı. Duffy, bir dipnotunda açıklayarak, Rappareelerin, II. James'in yenilgisinden sonra İrlanda'da kalan ve İngiliz askerlerini taciz eden İrlandalı askerler olduğunu söyler. Şarkıda, Rory birkaç kez geçer. İkinci kıta şöyledir: "O, İrlanda'yı merak etmeyin, zira askerleri var hâlâ; / Rory'nin oğlanları ormanda, Remy'ninkilerse dağda; / Ve zavallı İrlanda'nın bu kadar sadık yüreği olmamıştı hiç—/ Tanrı o vefalı Rappareeleri kayırsın, onlara kerem eylesin! / O korkusuz Rappareelere! / İrlandalı Rappareelerinle, elmassın sen Rory!" Tam metin için bkz.: Sparling, *Irish Minstrelsy* (İrlanda Baladları), s. 71-3.

341.154 – DAĞLARI TUTMUŞ RORY ROLÜNDE – "Rory of the hill" (Dağların Rory'si): toprak reformu nedeniyle çıkan çalkantıda toprak ağalarını ve başkalarını tehdit etmek amacıyla mektup yazanların 1880 civarında benimsedikleri imza. Bu söz, aynı zamanda, Charles Joseph Kickham'ın (1830-82) bir şiirinin adıdır. Rory, bir ayaklanma başlatabileceği gün için dişli bir tırmığı saklayan köylü bir vatanseverdir. Şiirin son yedi dizesi: "Ah! bilgi yaman bir güçtür / Rüzgârdan da kuvvetli; / Tahtlar devrilir, zalimler baş eğer, / Zihnin kudreti önünde; / Şairle hatip / İnsanın yüreğini eritir, / Ah kerem etseydi de Tanrı / Wofe Tone bugün burda olsaydı! / Ama inan bana, arkadaş, sevgili İrlanda'nın gücü / Onun has gücü—hâlâ / Aslan-gibi-ve-hazır haylaz oğlanlarında, / Dağları Tutmuş Rory gibi."

341.161 – RUSLAR DÜNYAYA ZULMETMEK İSTEDİKLERİNDEN – Kimi çevrelerde, Rus-Japon Savaşı (1904-5), Rusların dünyaya hâkim olma arzusunun kanıtı olarak görülmekteydi.

341.167 – MACANASPEY'İN AYNISI, DEDİYDİM – Bu tuhaf ad, İrlanda dilinde "piskoposun oğlu" anlamında gelir. Parnell'in önderliği konusundaki büyük bölünme sırasında, Dublin mezartaşı yapımcıları ailesinden MacAnaspey adlı

bir kişi, bir mitingde uzunca bir konuşma yapmış. Onu izleyen konuşmacı ise sadece, "Ditto MacAnaspey," (MacAnaspey'in aynısı) demiş.

341.170 – A CHARA – İrlandaca: "arkadaşım."

Parodi: 341.174 / 342.231 – YUVARLAK BİR KULENİN ... YATIŞTIRMAYA ÇALIŞIYORDU – "İrlandalı kahraman"ın bu betimlemesi, İrlanda masallarının on dokuzuncu yüzyıl sonlarında yeniden incelenmesini gülünç şekilde taklit etmeyi daha da sürdürür, ve kuşkusuz ki, Homeros'un Polyphemos'u (*Odysseia*'nın 9. Kitabı'ndaki Kykloplar) betimlemesine bir "gigantizm" borçludur.

341.174 – YUVARLAK BİR KULENİN – Bkz.: 201.590n.

341.184-5 – BİR GÖZYAŞIYLA BİR GÜLÜMSEMENİN – Thomas Moore'un *Irish Melodies*'indeki (İrlanda Melodileri) "Erin, the Tear and the Smile in Thine Eyes" (Erin [İrlanda], Gözlerinde Gözyaşı ve Gülümseme) adlı şiirinden. "Erin, gözlerinde yaş ve tebessüm / Semalarda asılı gökkuşağı gibi karışmış / Kederin akışından yansıyan parıltısı / Zevkin ziyasından kederlendirici / Güneşlerin senin, kuşkulu ışıkları, / Yükselirken ağlarlar."

341.193 – BELİNDEN DE SAZ VE HASIRDAN ÖRÜLÜ BİR İPLE BAĞLI – Bu türden bir ipe, İrlandacada *suguan* denir; *suguan* sözcüğü, mecaz olarak, zayıf, gevşek kişiler için kullanılır.

342.202 – CUCHULIN – (The Hound of Culan ya da Hound of Feats [Culan'ın Tazısı ya da Kahraman Tazı]), İ.S. birinci yüzyılda yükselmiş olduğu söylenen, Ulster'in Red Branch Knights'ın (Kırmızı Dal Şövalyeleri) büyük kahramanı bir masal kişisi. Erkeklere özgü bütün hünerlerde sivrilmiş, Kelt kahramanlarının insanüstü örneği, güçlerini salt halkının iyiliği için kullanan ülke koruyucusu olarak idealleştirilmiştir.

342.202 – YÜZ SAVAŞIN KAHRAMANI CONN – İrlanda'nın ulu krallarının ilki (İ.S. 123-57). Connacht'tan çıkıp, Leinster ve Munster kuvvetlerini Castleknock'ta yenilgiye uğratmış

ve, sonraları Mog öldürülene dek on dört yıl boyunca savaş açtığı Mog Meadath'la İrlanda'yı bölüşmüştü. Bu nedenle, Conn, bir tür ulusal birliği kurmakla onurlandırılır. Kadın kılığına giren bir alçaklar güruhunca katledilmiştir.

342.202-3 – DOKUZ TUTAKLI NIALL – O'Neilllerin atası diye bilinen İrlanda kralı (379-405). Britanya'yı, ardından da, öldürüldüğü Galya'yı istila etmesi dışında, hakkında pek az şey bilinir. İrlanda'nın küçük krallarından, onların düşmanca eylemlere geçmelerini önlemek amacıyla, zor kullanarak "dokuz tutak" almıştı.

342.203 – KINCORALI BRIAN – Brian of Kincora ya da Brian Boru; bkz.: 133.539n.

342.203 – ARDRI MALACHI – Yani, ulu kral Malachi; bkz.: 32.46n.

342.203 – ART MACMURRAGH – (1357-1417, Leinster kralı 1377-1417). MacMurragh, II. Richard'm İrlanda üzerindeki tahakkümüne karşı çıkmış, bu yaklaşımını az çok başarılı askeri uzlukla da desteklemiştir. Zehirlenerek öldürüldüğü söylenir.

342.203-4 – SHANE O'NEILL – (~ 1530-67), 1559'da "O'Neill" seçildi. 1556'da "the Pale"i (Dublin çevresindeki İngiliz denetimindeki bölge) istila etti ve Armagh'ı yaktı. 1562'de Kraliçe Elizabeth'e boyun eğdiyse de, İskoçyalı Mary Queen'i ve onun İngiltere tahtına hak talep etmesini de desteklediğine göre, Elizabeth'e bu bağlılığı su götürür. Ne var ki, bu ikinci bağlılığı dahi kuşkuludur, zira Antrim çevresindeki İskoç yerleşim alanlarına art arda saldırılar düzenlemiştir. İrlanda'da sürgünde bulunan bir İskoç klanı olan MacDonnelllerce öldürülmüştür.

342.204 – PEDER JOHN MURPHY – (~ 1753-98), 1798 Ayaklanması'nda güneydoğudaki ilk ve başlıca liderlerden biri olan bir rahip ve vatansever. Başlangıçta başarılı idiyse de, asi "pikeman"leri (kargılı asker) Vinegar Hill'de yenilgiye uğrayınca, ardından tutsak edilip öldürülmüştü.

342.204 – OWEN ROE – Owen Roe O'Neill (~ 1590-1649), İspanya ordusunda hizmet görmüş İrlandalı bir asker. 1642'de İrlanda'ya dönmüş, general rütbesiyle, I. Charles'a sadık İrlanda kuvvetlerinin başına getirilmiştir. Başlangıçta, İngiltere'deki iç savaş nedeniyle İngilizlere karşı başarılı olduysa da, sonunda kuvvetleri Cromwell'in orduları tarafından merhametsizce ezilmiştir. Kendi destekçilerinden birince zehirlendiği söylenir.

342.204 – PATRICK SARSFIELD – (~ 1650-93), II. James'in İngiltere tahtına hak talebini destekleyen bir İrlandalı general olan Lucan kontu. 1960'ta Limerick'i, III. William'ın istilasına karşı savunmuş, ve bir kuşatma sırasında ani bir dahiyane hücumla William'm ağır topçusunu imha ederek geçici de olsa geri çekilmesini sağlamıştı. İrlanda'danın İngilizlerce yeniden-fethini resmileştiren Limerick Antlaşması'na (1691) katıldıktan sonra, ordusunda görev alacağı Fransa'ya sürülmeyi kabul etmiş, ve Landen çarpışmasında öldürülmüştür.

342.204-5 – RED HUGH O'DONNELL – (~ 1571-1602), Tyrconnel lordu. 1587'de Dublin Castle'da hapsedilmiş, ama kaçmıştı. "O'Donnell" olarak seçilmiş, ve İngilizlere karşı—özellikle batıda—birkaç zafer kazanmıştı. 1601'de Kinsale'yi kuşatmış, ama orayı fethedemeyince, İspanya'ya gidip III. Philip'ten yardım istemiş, ama başaramamıştı. Kraliçe Elizabeth'in bir ajanı olan James Blake tarafından zehirlenerek öldü.

342.205 – RED JIM MACDERMOTT – Irish Republican Brotherhood'daki (Fenian Society)—İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (Fenian Cemiyeti—Michael Davitt'in (bkz.: 642.5091n) ve O'Donovan Rossa'nın (bkz.: 342.225-6n) yandaşlarından (ve 1868'de, onlara ihanet eden) biri.

342.205-6 – SOGGARTH EOGHAN O'GROWNEY – Peder Eugene O'Growney (1863-99), Keltçenin yeniden canlandırılmasında başı çeken ve Gaelic League'in (Gal İttifakı, 1893) kurucusu olan O'Growney, Maynooth'ta (1891) İrlanda dili

profesörüydü. *Gaelic Journal*'ın editörlüğünü yapmış, *Simple Lessons in Irish*'i (Kolay Derslerle İrlanda Dili) yazmıştır; bkz.: 233.415-6n.

342.206 – MICHAEL DWYER – (1771-1816); 1798 Ayaklanması'nın liderlerinden biridir, ve İngilizleri beş yıl boyunca atlatmıştır. Robert Emmet'in 1803'teki ayaklanmasına katılmak istemiş ise de, geç kalmış, ve sonunda kendi isteğiyle teslim olmuştur. Avustralya'ya gönderilmiş, orada Sydney Emniyet Müdürlüğü yapmıştır.

342.206 – FRANCY HIGGINS – The sham squire (asilzade bozuntusu); bkz.: 283.911-3n ve 283.915-6n.

342.206-7 – HENRY JOY M'CRACKEN – Ulster'de, bir United Irishmen (Birleşmiş İrlandalılar) lideri. Antrim çatışmasında (1798) Ulster asilerinin baş-komutanı olan M'Cracken, adamları yenilince esir düşmüş, ölüme mahkûm edilmişti.

342.207 – GOLIATH – Golyat (Câlût), Davud tarafından tek dövüşte öldürülene dek, İsrail ordularına "kırk gün boyunca sabah akşam" karşı koyan (I Samuel 17) Filistinli ünlü dev kahraman (İ.Ö. 1063). Goliath, "ihtişam" demektir.

342.207 – HORACE WHEATLEY – 1890'larda, pandomimciliğiyle ünlü bir müzikhol sanatçısı. Cinderella pandomimasındaki Baron O'Rounder rolünde büyük başarı sergilemiştir.

342.207 – THOMAS CONNEFF – Bilinmiyor.

342.207-8 – PEG WOFFINGTON – Margaret Woffington (~ 1720-60), Dublinli sokak çocuklarından biriyken, zamanının en başarılı aktrislerinden biri olarak sürdürdüğü oyunculuk yaşamına, 1737'de ilk kez sahneye Smock Alley Theatre'da Ophelia rolüyle çıkmasıyla başlamıştır. Londra'da, "şimdiye dek sahneye çıkmış kadınlar arasında en enfesi" olarak olağanüstü başarı kazanmıştır. Yakınlarına karşı duygusal sevecenliği ve yoksullara gösterdiği hayırseverliğiyle hatırlanmıştır.

342.208 – KÖY NALBANTI – The Village Blacksmith: Henry Wadsworth Longfellow'un "Psalms of Life"ındaki (Yaşam

İlahileri) parçalardan birinin adı ve kahramanı: "didinerek, —sevinerek, —gam çekerek / Yürür gider hayatta" (37.-38. dizeler).

342.208 – YÜZBAŞI MOONLIGHT – 1870'ler ve 1880'lerde, toprak reformu kargaşasında şiddet kullanarak misilleme tehditlerinde bulunan mektuplarda yaygınca rastlanan bir sahte imza.

342.208 – YÜZBAŞI BOYCOTT – Charles Cunningham Boycott (1832-97), başka bir ülkede oturan Erne kontuna vekâleten onun County Mayo'daki (Mayo kontluğu) arazilerini yöneten bir İngilizdi. Sonraları, kendi adını taşıyacak olan ve geniş çapta duyurulan kötü muamelelere maruz kalmıştır. 1880'de, kiracılar tarafından belirlenen kiraları kabul etmeyince, hizmetçileri ve işçileri onu "boykot" (boycott) etmişlerdi.

342.209 – CHRISTOPHER COLUMBUS – (1451-1506).

342.209 – S. FURSA – (ö. ~ 650) Yortusu 16 Ocakta kutlanan İrlandalı aziz. Misyonu, İrlanda'da bir, İngiltere'de bir, Avrupa anakarasında da iki manastır kurmuştur. Joyce, onun, "İrlanda'nın azizler kitabı—hagiographic—takviminde, Dante Alighieri'nin müjdecisi olarak gösterildiğini" söyler.

342.209 – S. BRENDAN – Manastır baş rahibi (Brendan the Voyager [Gezgin Brendan], ö. 577 ya da 583) S. Brendan, onun yolculuklarının artık hayali olduğu kabul edilmesine karşın, İrlanda azizlerinin en ünlülerinden biridir. Joyce, St. Brendan'ın, Columbus'tan bin yıl önce, Aran Adaları'ndan Florida'ya yolculuk yaptığına ilişkin menkıbeye değinir.

342.208-9 – MARSHAL MACMAHON – Bkz.: 72.192n.

342.210 – CHARLEMAGNE – Charles the Great (Büyük Charles; 742-814): 768'den sonra Frankların kralı, ve Roma imparatoru (800-814). İrlanda geleneğinde, Charlmagne'ın, erken Hıristiyan İrlandasının atalarıyla aynı soydan olan Keltlerden çıktığı kabul edilir.

342.210 – THEOBALD WOLFE TONE – Bkz.: 270.427 / 271.428n.

342.210-1 – MACCABEELERİN ANASI – Maccabeeler (Makaliler), İ.Ö. ikinci ve birinci yüzyıllarda, Yahudi siyaset yaşamının yeniden kurulmasını sağlayan en ünlü Yahudi ailesidir. Söz konusu ana, Salome, yedi çocuğuyla birlikte, Suriyeli hükümdar IV. Antiokhus (İ.Ö. 175-164 arasında kral) tarafından, Yahudi dininin yerine Yunan tanrılarına tapmayı getirme çabalarına direndiklerinden dolayı şehit edilmiştir (İ.Ö. ~ 168). Ana ve yedi çocuğu, Katolik kilisesi *hagiography*'sinin (azizlerin yaşamlarını anlatan yazmalar) biricik Eski Ahit azizleridir.

342.211 – MOHİKANLARIN SONUNCUSU – Amerikalı James Fenimore Cooper'in (1789-1851) bir romanının (1826) adı.

342.211 – CASTILE GÜLÜ – Bkz.: 298.10n.

342.211 – GALWAYLI ADAM – Charles James Lever'in (1806-72) bir şarkısı: "The Man for Galway". Şarkının korosu şu dizeleri söyler: "Borçlarım pek çoksa da, eğlenirim daha da fazla; / Hey, işte 'Galwaylı Adam'."

342.212 – MONTE CARLO BANKASINI SOYAN ADAM – Fred Gilbert'in, 1892'de yazdığı popüler bir müzikhol şarkısı.

342.212 – GEÇİTTEKİ ADAM – Eski İrlanda'da, ülkenin en büyük kahramanları, herhangi bir düşman saldırısı durumunda, en tehlikeli noktalara ve geçitlere yerleştirilir, orada nöbet tutarlardı. Çağdaş İrlanda'da da, yeniden canlandırılan bir İrlanda sporu olan hurling (fırlatma) oyununda ya da futbolda kaleciye "the man in the gap" (geçitteki adam) denir.

342.212-3 – YAPMAYAN KADIN – Kanadalı Grant Allen'in (1848-99) *The Woman Who Did* (Yapan Kadın) romanı biçeminde. Allen'in romanındaki kadın, kendisini, "özgür aşk" yoluyla kurtarmaya çabalar.

342.213 – BENJAMIN FRANKLIN – (1706-90), birçok şeyin yanında, "kadınlara yaklaşımıyla" da ünlüydü.

342.213 – NAPOLEON BONAPARTE – (1769-1821), Fetihleriyle, aşklarında olduğundan daha ünlüydü.

342.213 – JOHN L. SULLIVAN – Amerikalı boks şampiyonu John L. Sullivan (1858-1918), İrlandalı ana babanın oğluydu; 1882'de Paddy Ryan'ı yenerek ağırsiklet şampiyonu olmuş, 1892'de de James J. Corbett'e yenilmiştir. Sullivan'm baba tarafından dedesi, bir zamanlar İrlanda shillelagh (sopayla oynanan bir spor) şampiyonuydu.

342.214 – KLEOPATRA – (İ.Ö. 69-30).

342.214 – SAVOURNEEN DEELISH – George Colman'ın (1762-1836), genç bir askerle sevgilisinin acıklı ayrılışına ilişkin bir şarkısı.

342.214 – JÜL SEZAR – (İ.Ö. 100-44).

342.214 – PARACELSUS – Phillippus Aureolus Paracelsus Theophrastus Bombastus (~ 1493?-1541), tıp tarihinde eczacılığa ilişkin kimya üzerindeki çalışmalarıyla tanınmış Alman-İsviçreli alşimist (simyager) ve tıp doktoru. Paracelsus, düşsel bir Teosofi sisteminin yazarı olarak da ün kazanmıştır.

342.214-5 – SIR THOMAS LIPTON – (1850-1931), İrlandalı ana babadan olma, adını hâlâ taşımakta olan çayla ve Amerika Kupası'nı (America's Cup) İngiltere'ye kazandırmadaki başarısızlığıyla ünlü, Glasgow doğumlu milyoner tacir.

342.215 – WILLIAM TELL – Bkz.: 668.558-9n.

342.215 – MICHELANGELO HAYES – Burada hemen Michelangelo Buonarroti (1475-1564), Floransalı ressam ve heykeltıraş, düşünülebilir, ancak Michelangelo Hayes (1820-77), Dublin kentinin polis müdürü olmuş bir çizimci ve karikatürcüydü.

342.215 – MUHAMMET – (570-632), İslam dinini kuran Arap peygamber.

342.215-6 – LAMMERMOOR'UN GELİNİ – *The Bride of Lammermoor* (1819), Donizetti'ye *Lucia de Lammermoor* operasını (1835) esinlendiren, Sir Walter Scott'un bir romanıdır.

342.216 – MÜNZEVİ PETER – Peter of Amiens (~ 1050-~ 1115), vaiz, ve bir süre için First Crusade'in (Birinci Haçlı Seferi, 1095-99) önderi.

342.216 – RÜŞVETÇİ PETER – Kilfenora Lordu Peter O'Brien'ın (1842-1914) takma adıdır. İrlanda Başyargıcı olan Lord Peter O'Brien'e, bu ad, toprak reformcularına ve milliyetçilere karşı çıktığından dolayı onu jürilere rüşvet vermekle suçlamalarından dolayı verilmiştir.

342.216 – ESMER ROSALEEN – Bir on altıncı yüzyıl anonim şiirinin adı; en ünlü çevirisi James Clarence Mangan'a (1803-49) aittir. Rosaleen, şairin bağlılığını ve aşkını anlattığı Rosaleen, İrlanda'nın kişileştirilmesidir.

342.217 – PATRICK W. SHAKESPEARE – Adların böyle yan yana gelmesi, Shakespeare'ın İrlanda ile bağlarına ilişkin kuramı anıştırıyor (bkz. 238.594-5n); ancak bu bir şifreli yazı da olabilir: Patrick W(eston) Joyce (1827-1914), akrabalığı yoktu, İrlandalı bir bilgin ve tarihçiydi.

342.217 – BRIAN KONFÜÇYÜS – Brian, Patrick gibi, bir İrlandalı adıdır, ve ünlü Çin filozofu Konfüçyüs'ü (İ.Ö. 551-479) bir Kelt kılmaktadır.

342.217 – MURTAGH GUTENBERG – Hareketli baskı kalıplarının kullanıldığı matbaanın mucidi Johannes Gutenberg (~ 1397-1468) ile, İrlandalılara özgü Murtagh adını taşıyan tanınmış kişilerin başında gelen ve savaşçı bir Munster kralı olan Murtagh O'Brien arasında kurulan bir ilişki. (Gutenberg, babasının adı Gensfleich'i değil, anasının adını almıştır.)

342.218 – PATRICIO VALESQUEZ – İspanyol ressam Diego Rodriguez de Silva (1599-1660) da anasının adı Valesquez'i almıştır. "Patricio", Patrick'in İspanyolca biçimidir.

342.218 – KAPTAN NEMO – Jules Verne'in (1828-1905), *Twenty Thousand Leagues Under the Sea* (Deniz Altında Yirmi Bin Fersah, 1870) adlı bilimkurgu romanının kahramanı. "Nemo", Latincede "no man" (hiç kimse) demektir, ki bu da,

Odysseus'un Polyphemos'un mağarasından kaçarken kendisine taktığı addır.

342.218 – TRISTAN VE ISOLDE – *Tristram ve Isolde* aşk öyküsü, İrlanda kökenlidir, yapıtın kimi sahneleri de İrlanda'da geçmektedir.

342.218-9 – İLK İNGİLTERE VELİAHTI – İngiltere kralı (1307-27) II. Edward (1284-1327), geleneksel Wales (Galler) Prensi (Büyük Britanya veliahtı) unvanını taşıyan ilk (1301) meşru mirasçıdır. "Zayıflığından" ve "gözdelerine" açıkça eşcinsel yaklaşımlarından dolayı pek sevilmeyen bu kral, 1327'de tahttan indirilmiş, sonra da öldürülmüştür.

342.219 – THOMAS COOK VE OĞLU – 1841'de kurulan seyahat acentası. 1900'da, bu ad artık seyahat acentalarının ve kılavuzlu turların genel adı olup çıkmıştı. Kurucular, Thomas Cook (1808-92) ile oğlu John Cook (1834-99) idi.

342.219 – CESUR ASKER OĞLAN – "The Bowld Sojer Boy", Samuel Lover'in bir şiiridir; bkz.: 632.4802n.

342.219-20 – ARRAH NA POGUE – İrlanda dilinde: "Öpme meraklısı ya da Öpücü Arrah". *Arra- Na-Pogue* ya da *The Wicklow Wedding* (1864), Dion Boucicault'un (birçok şarkının katıldığı) bir oyunuydu.

342.220 – DICK TURPIN – Richard Turpin (1706-39), ünlü bir İngiliz haydut ve soyguncusuydu. 1793'te ölüme mahkûm edilmişti. Kimi zaman "Dick Turpin" diye de anılan "Turpin Hero" (Turpin Kahraman) baladının kahramanıdır.

342.220 – LUDWIG BEETHOVEN – (1770-1827).

342.220 – THE COLLEEN BAWN – İrlanda dilinde: "Sarı-Saçlı Kız." İrlandalı oyun yazarı Dion Boucicault'un, *The Colleen Bawn; or, the Brides of Garryowen* (Sarı-Saçlı Kız; ya da, Garryowen'in Gelinleri, 1860) ve *The Lily of Killarney* adlı oyunlarının, ve Margaret Wolfe Hungerford'un (1855-97) *Molly Bawn* adlı romanının baş kahramanı.

342.220-1 – WADDER HEALY – The Very Reverend John Healy (Pek Muhterem John Healy, 1841-1918), Tuam Başpiskoposu, badi badi yürüyüşüyle betimlenir.

342.221 – ANGUS THE CULDEE – Culdeeler (İrlandaca *céli dé* = "Tanrının müşterileri), on sekizinci yüzyıl İrlandalı münzevilerdi. Angus (ya da Aengus) the Culdee (ö. 820), mahrumiyete katlanması, alçakgönüllülüğü ve şehitleri anlatan koşuk biçimindeki yapıtıyla anılır.

342.221 – DOLLY MOUNT – Dublin Körfezi'nin kuzeydoğu yöresinde bir köy idi.

342.221 – SIDNEY PARADE – Ya da Sydney Parade, Dublin Körfezi yakınında, Sandymount'ın hemen güneyinde geniş bir cadde ve yörekent bölgesi.

342.221-2 – BEN HOWTH – Dublin Körfezi'nin kuzeydoğu burnuna hâkim tepe.

342.222 – VALENTINE GREATRAKES – (1629-83), masaj ve ipnotik telkin yoluyla iyileştirme sağlamasından dolayı "the stroker" (okşayıcı) denilen bir İrlandalı şifacı.

342.222 – ÂDEM İLE HAVVA – "Adam and Eve." İnsanlığın *Kitabı Mukaddes*'teki ataları olmaları dışında, Dublin'in merkezindeki Merchant Quay civarındaki Church of St. Francis Assisi'ye (Aziz Francis Assisi Kilisesi) Dublinlilerin verdiği ad.

342.222 – ARTHUR WELLESLEY – (1769-1852), duke of Wellington (Wellington dükü). Dublin doğumlu dük, doğduğu ülkede pek sevilmemiştir, zira, başbakan (1828-30) olarak, haşin bir İngiliz militarizminin ve reformlara direnişin tutucu bir simgesi olmuştur.

342.223 – BOSS CROKER – Amerikalı politikacı Richard "Boss" (Patron) Crocker (1841-1922), İrlanda'nın Cork kontluğunda doğmuştu. 1886'dan 1902'ye kadar, New York City'nin politika yuvası olan Tammany Hall'ün başkanlığını yürütmüştür.

342.223 – HERODOT – (İ.Ö. ~ 484-~ 425), Tarihin Babası adı verilen Yunanlı tarihçi.

342.223 – DEVÖLDÜREN JACK – Güçten ziyade becerileriyle övgü kazanmış ünlü bir masal kahramanı.

342.223 – GAUTAMA BUDA – Siddhartha Gautama (İ.Ö. ~ 563-~ 483), erken Hindistan'da büyük dinsel önder ve reformcu.

342.223-4 – LADY GODIVA – 1040-1080 yılları arasında gündemdeydi; bkz.: 200.540n.

342.224 – KILLARNEY ZAMBAĞI – Bkz.: 342.220n.

342.224 – KEM GÖZLÜ BALOR – Baktığı kimseleri mağlup eden bir Formorian kralı (bir İrlanda söylencesi kahramanı).

342.224 – ŞEBA MELİKESİ – (İ.Ö. X. yy.) *Kitabı Mukaddes*'teki, Şeba ülkesinin, bilgeliğiyle ünlü olduğunu işittiği Hazreti Süleyman'ı, işittiklerinin doğru olup olmadığını görmek amacıyla ziyaret eden, ve onun, anlatılanların da üzerinde bir bilge olduğunu keşfeden yarı-söylencesel kraliçesi (I. Krallar 10 ve II. Tarihler 9); bkz.: 241.723-5n.

342.225 – ACKY NAGLE, JOE NAGLE – John Joachim "Acky" Nagle (J. Nagle & Co. adlı meyhaneyi işleten üç kardeşten biri). Kardeşlerin adları: James Joseph, John Joachim, ve Patrick Nagle.

342.225 – ALESSANDRO VOLTA – Kont Alessandro Volta (1745-1827), elektrikle ilgili araştırmaları ve icatlarıyla anımsanan bir İtalyan fizikçisi.

342.225-6 – JEREMIAH O'DONO ROSSA – Jeremiah O'Donovan (1831-1915), İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesinde zorlu önlemlere başvurulmasından yana olduğu için "Dinamit Rossa" diye anılan bir Fenian lideri. 1865'te Phoenix Park cinayetleri davasında ihanetle suçlanarak yaşam boyunca hapis cezası almış, sonraları bırakılıverince Amerika'ya giderek, New York'taki *United Irishman*'ın editörlüğünü üstlenmiştir.

342.226 – DON PHILIP O'SULLIVAN BEARE – Philip O'Sullivan Beare (1590-1660), İrlanda doğumlu İspanyol asker ve tarihçisi; en çok bilinen yapıtı: *Historia Catholicae Iberniae Compendium* (Elizabeth dönemi savaşları üzerinde değerli anlatılar, Lizbon, 1621).

343.238-9 – BASİRETLİ – Masonluğun *Old Charges* adlı kurallar kitabında, cemiyete henüz kabul edilmemiş kimselerin önünde "basiretsiz" konuşmalar (ağız dalaşı, kavgalaşma, birisini arkasından çekiştirme, ve iftira) yasaklanmıştır.

343.241 – MORİNA GÖZLERİYLE – Argo: "aptal bakışlarla."

343.243 – MICHAN DİYARINI – Bloom, St. Michan's kilisesindedir.

343.244 – O'BLOOM, RORY'NİN OĞLU – İrlanda tarihinde birçok Rory vardır, ancak, buradaki gönderme belki de İrlanda'nın ilk ulu kralı (ki İngiltere İrlanda'yı ilk olarak onun saltanı sırasında istila etmişti) Roderick (Rory) O'Connor'adır (1116?-98). Olası iki başka Rory de şunlardır: birincisi, Rory Oge O'More (ö. 1578); ikincisi, Rory O'More (ortaya çıkışı 1641-52).

343.245 – OĞLU: BASİRETLİ BİR İNSAN, O – Sıkça rastlanılan İrlanda söylencesinin sürdürülmesi; bkz.: 341.154n.

343.246-7 – PRINCE STREET'İN YAŞLI ... ABEM, TORPİLLİ GAZETE – Yani, *Freeman's Journal;* bkz.: 173.793n.

343.248-9 – THE IRISH INDEPENDENT, ... PARNELL'İN – Parnell, Mrs. O'Shea ile evlendikten sonra, *Freeman's Journal*, Parnell'e desteğini kesmişti. Parnell, bunun üzerine, *Freeman's Journal*'dan ayrılmış, ve *Irish Independent Daily* adlı yeni bir gazete çıkarmaya başlamıştı. Bkz.: 343.268n.

343.253-67 – GORDON, BARNFIELD CRESCENT ... ISABELLA HELEN – *Irish Independent Daily*'nin 16 Haziran 1904 günkü sayısında içerilen ve "abem" (Citizen) tarafından okunan İngilizce adlar.

343.262 – O KERATAYI – Yani, kamışyangısını. Orijinal metinde,

bir ad imişçesine "Cockburn" deniliyor. İngilterede ise, bu sözcük, "Coburn" biçiminde okunur.

343.267-8 – ESMER EVLADIM BENİM – Kaba argoda penis ("my brown son").

343.268 – BANTRY ÇIKARCISI MARTIN MURPHY – Bantry doğumlu, varlıklı bir Parlamento üyesi, ve *Irish Independent*'in sahibi William Martin Murphy (1844-1921), Aralık 1890'daki "Great Split" (Büyük Bölünme) sırasında sürekli olarak Parnell'e karşı bir tutum sergilemiştir. Bkz.: 238.614n.

Parodi: 343-276 / 344.280 – ULAA, SONRACIĞIMA ... Bİ HANIM AMCA GİRİVİRDİYDİ – Sıkça rastlanılan İrlanda söylencesinin sürdürülmesi.

344.291 – U. P: UP – Bkz.: 195.313n.

344.300 – BI I DHO HUSHT – İrlandaca: "Sükût!" anlamına gelse de, mecaz olarak, "Sus!" ya da "Çeneni kapa!" anlamına gelir.

344.312 – PONY – Sert bir İngiliz birası türü olan "porter"in sunulduğu küçük (yarım "pint"lik) bardak.

344.318 / 345.339 – TERENCE O'RYAN ONU ... PEK SEVİLEN KRALİÇEMİZ – Sıkça rastlanılan İrlanda söylencesinin, Yunan mitolojisi ve ortaçağ masallarıyla karıştırılarak sürdürülmesi.

344.318 – TERENCE O'RYAN – Reverend (Muhterem) Terence W. O'Ryan, Dublin merkezinin üç mil batısında bir köy olan Golden Bridge'deki St. Vincent's Roma Katolik Kilisesi'nde "curate", yani, rahipti. İlginç olan şey, İngilizce argoda, "curate" sözcüğünün, "barmen, meyhaneci" anlamına da gelmesidir. Bir başka O'Ryan da, Charles Graham Halpine'ın (1829-68), bir baladında "ölümsüzleştirilmiş"tir: "İrlanda Astronomisi, Gerçek bir Efsane, O'Ryan Burcu Cahillik Yüzünden ya da Kasten Orion Yazılmıştır." O'Ryan "sürekli yasak bölgelerde avlanan güçlü bir adam"dır. Bir

gün Aziz Patrick onu ziyaret eder, yiyecek bir şeyler, biraz da su vermesini ister. O'Ryan yanıtlar: "'Ama şurada bir testi kaçak viski var, / Şurada da can çekişmekte olan bir yabani tavşan, efendim!" Aziz Partick, O'Ryan'ın eliaçıklığını, ona gökyüzünde Orion takımyıldızı olarak ebedi bir yer ayıracağı sözünü vererek ödüllendirir.

344.318 – ÖLÜMSÜZ LEDA'NIN OĞULLARI – Yunan mitolojisinde, Leda'nm, kuğu kılığına giren Zeus'tan olan ikiz oğulları Kastor (at terbiyecisi) ve Polydeukes'tir (köpek terbiyecisi). Bu ikizlere, insanlara savaşta, açık denizde, yolculukta yardım ettikleri ve konukseverlik melekleri olduklarından dolayı tapılırdı. Lord Iveagh, safkanların yetiştirildiği ünlü bir ahırın sahibiydi. Leda'nın çocukları arasında Helene ve Klytaimestra da vardır.

345.319-20 – ASİLZADE İKİZ BUNGIVEAGH VE BUNGARDILAUN BİRADERLERİN – Guinness's Brewery'nin (Guinness Biralarını üreten kuruluş) sahipleri Sir Edward Guinness, Lord Iveagh ve Sir Arthur Guinness kardeştirler, ama aralarında ikiz olan yoktur. "Bung", alkollü içki sunan barmen anlamında argo bir sözcüktür. İrlandalı gazeteci D.P.Moran, haftalık gazete *Leader*'de (Dublin, kuruluşu 1900), Guinesslerin alkollü içki satışından servetler kazanmalarını sürekli eleştirmiştir.

345.331-9 – ÜZERİNDE USTURUPLU ... PEK SEVİLEN KRALİÇEMİZ – Kraliçe Victoria, ailesi Almanya'da Brunswick dükleri olan, İngiltere kralı III. George'un torunudur. Buradaki unvanlar, "denizaşırı Britanya dominyonları" hariç, Victoria'nın resmi unvanlarıdır. Bu unvan, kraliyet unvanları arasında, VII. Edward'ın 1902'deki taç giyme töreninde içerilmiştir.

345.337 – GÜNEŞİN DOĞUŞUNDAN TA BATIŞINA KADAR – Buna çok benzeyen bir söz, Mezmurlar 50:1'de geçer.

345.354 – WİLLY MURRAY – Joyce'un, Richie Goulding gibi, Collis and Ward'da çalışan bir amcası.

346.378-9 – ÖYLEDİR ... GÖMME KÜSTAHLIĞINI GÖSTERDİLER GENE DE – Bu şaka, Jonathan Swift'in, *Complete Collection of Genteel and Ingenious Conversation* (Soylu ve Zeki Sohbetler Büyük Derlemi, 1738) adlı yapıtındaki Birinci Konuşma: "ALBAY ATWIT: Ama Sir Blunderbuz'ın nihayet öldüğü doğru mu? LORD SPARKISH: Evet, yoksa küstahlığın âlâsını etmiş olurlar; zira gömdüler adamcağızı."

Parodi: 346.385 / 347.425 – KARANLIĞIN İÇİNDEN ... TARAFIMIZA TELMİH EDİLDİ – Bir ruh çağırma seansının Teosofik terimlerle yansılanması. (İletişim ... gerçekleştiriliyordu", "... tesbit edilmiştir" gibi kimi anlatımların "bilimsel" kesinliği, Londra'daki Society for Psychical Research (Psişik Araştırmalar Derneği) tarafından yayımlanan raporların biçemini hicvetmektedir. Bu dernek 1882'de, "ipnotik, psişik, ve ispritizma gibi terimlerle belirlenen çok sayıda konuyu içeren bir grup tartışılabilir görüngünün araştırılması için düzenli ve dizgesel bir çaba" sarfedilmesi amacıyla kurulmuştur.

346.385-6 – TANTRALARIN – Sanskritçe: "Tantra", öğreti demektir. Bir tür elkitapları olan tantraların kimilerinde, büyücülük ve gizemcilik üzerine önemli bilgiler vardır. Hinduizmle, gelişmiş bir Budacılığı (Mahayana Budacılığı) birleştiren ve bunlara halkçı öğeler katan bir din tarikatı da bu adı taşır.

346.388 – YAŞAM ENERJİSİNİN IŞINLARINDAN – "Yaşam enerjisi", özgün metindeki "jivic"in (yani jivaya ait) karşılığıdır. *Jiva*, bireysel ruhun dirimsel ilkesi, yaşam enerjisidir.

346.389 – ETERİK EŞİN – Teosofide, canlı insan, "manyetik" olarak bağlanmış bir "yoğun beden" ile bir "eterik beden ya da çift"ten oluşur. Doğumda ya da yeniden-doğuşta, eterik çift, kendi yoğun tamamlayıcısından önce biçimlenir; bu iki beden bir kez kaynaştıktan sonra, bilinçli bir varlık olarak o kişinin yaşama ve çalışmasının sınırlarını belirler. Ölümde, eterik çift, yoğun bedenden ayrılır, ve giderek dağılır; ardından, ruhun yeniden-doğuşu için yeni bir eterik beden yaratılacaktır, zira bir dünya-yaşamı, ruhun tam evrimi için yeterli sayılmaz.

Burada, Dignam'ın eterik eşi (çifti) "özellikle 'hayattakine çok benzemektedir'", çünkü dağılmaya daha henüz başlamıştır.

346.389-90 – HİPOFİZ GUDDESİ – Kimi teosoflar ve ispritizmacılar, hipofiz guddesinin bedeni ruhla birleştirdiği görüşündedirler; bu guddenin yeri de beyin epifizidir (pineal gland; bkz.: 231.321-2n). Dignam yeni öldüğünden dolayı, ruhuyla bedeni arasındaki bağlar hâlâ sıkı ise de, çözülmek üzeredirler.

346.393-4 – PRALAYA YOLUNDA YA DA DÖNÜŞÜNDE – *Prālāyā*, Teosofide, bireyin ruhunun ölümden sonra ve yeniden-doğuştan önceki dinlenme dönemidir. Bu dönemde ruhun, yeniden-doğuşa daha gelişmiş bir durumda erişebilmesi için kendisini dünyevi "gaile"lerinden arındırması ve tinsel büyüme üzerinde yoğunlaşması beklenir.

346.394-5 – DAHA ALÇAK ASTRAL ... BİRTAKIM KANASUSAMIŞ VARLIKLARIN – Bireyin ruhunun çabası, tinsel eğitim çabasıyla, daha yüksek ve daha arı (zorbalığını ve dünyeviliğinden daha çok arınmış) astral aşamalara doğru erişme amacını taşır. O halde, Dignam'ın ruhu tinsel gerileme tehdidi altındadır.

346.397 – BİR CAMIN ARDINDAN GÖRÜR GİBİ BULANIKÇA – "Zira şimdi biz bir camdan bakar gibi bulanıkmışçasına görürüz; ama sonra da yüz yüze: şimdi kısmen biliyorum; ama o zaman kendimi bildiğimce bileceğim" (Korintoslulara Birinci Mektup 13:12).

346.398-9 – RUHSAL GELİŞMENİN ULU İMKÂNLARININ – Teosofide, "atmic plane" (ruh âlemi, Atman), ruhun ilahi güçlerinin en olgun biçimde tezahür ettiği arı varoluş âlemidir. Bu aşamaya ermiş olan kimseler, art arda yaşamlardan geçerek insani evrim dönemini tamamlamışlar, ve bilgelik, mutluluk ve güçlülüğün doruğuna ermiş olurlar.

346.400 / 347.401 – DAHA ÇOK KAYRILMAYA ... AŞAMADAKİ VARLIKLARDAN – Bireysel tinsel evrimleri, Atman'a yolculuklarında, Dignam'ınkinden daha yüksek aşamalara ulaşmış olan kimseler.

347.402-3 – TĀLĀFĀNĀ, ĀSĀNSĀRĀ, SĀCĀKĀSĀĞĀKĀ, TĀVĀ LĀTĀ – Telefon, asansör, sıcak-soğuk, tuvalet. Bu yazım biçimleri, Teosofların Sanskritçe terimleri yeğlemelerinin bir yansılamasıdır. Onlar, Sanskritçeyi, gizemcilik için ideal dil olarak görmekteydiler; bkz.: Pali, 231.317n.

347.404-5 – EN ÜST DÜZEY YANDAŞLAR ... GARK OLUNMUŞTUR – En üst düzeydeki yandaşlar, varlıklarını ruh âleminde (Atman) sürdürmeyi başarmışlardır; bkz.: 346.398-9n. Gerçek Teosofi öğrencileri"içsel insanın, dış kabuğuna ya da bedeninde olan üstünlüğünün önemini" bildiklerinden, bu yaşamda "ahlaki" bir sofuluk uygularlar. Ne var ki, bir sofu, Atman'a, ruh âlemine ulaşınca, ödülü arı "şehvet düşkünlüğü" ya da mutluluk olur.

347.407-8 – MĀYĀNIN YANLIŞ TARAFINDA – Māyā, aldatmaca ve yanılsamaların bir örüntüsü olarak tasavvur edilen fiziksel ve duyusal evrendir. "Māyā'nın yanlış tarafında" olmak demek, ruhun Atman'a doğru tinsel evrimi için Teosofik çabaya başlamamış olmak demektir.

347.409 – DEVALAR ÇEVRESİNDEKİLERİN – Bir deva, ilahi bir varlık ya da bir tanrıdır; böylece, ilahi varlıkların arasındakilerin, Atman'a ermiş olanların.

347.409-11 – KOÇ'UN GÜÇLÜ OLDUĞU ... KARIŞTIRACAĞINI BUYURMUŞTUR – Astrolojide, Jüpiter gezegeni yeni ve ilerici düşünceleri savunan ve bir bakıma dinsel eğilimli atılgan, enerjik, bir zihni simgeler; Mars ise, tutkulu, zorluklara kafa tutan bir mizacı simgeler. "Koç", Aries'tir, "şark zaviyesi (doğu açısı)" da onun zodyaktaki (burçkuşağı) kısmı, göklerdeki mekânıdır; Aries, zodyak yılının baharını, yani başlangıcını imler. Aries'in özellikleri yılmazlık, iyimserlik ve enerjidir. Bu durumda, Mars ile Jüpiter "ortalığı karıştıracağı" için, benzer özellikleri uyum yerine çatışma halinde olacaktır. Bu özelliklerin karanlık, yıkıcı yanı ortaya çıkacak ve Aries'in negatif özelliklerini sergileyecek gibidir: yani, blöf ve baskı yapmaya, karışanlara içerlemeye, ve huysuzluk nöbetlerine bir eğilim.

Parodi: 347.426-8 – BU FANİ DÜNYANIN ÇİLESİNDEN ... UMMAN, KASIRGANLA – Gene, sıkça işlenen bir İrlanda söylencesinin yansılaması: bir kahramanın ölümüne ağıt.

347.428 – BANBA – Geoffrey Keating'in (~ 1570-~ 1644) *History of Ireland*'ına (İrlanda Tarihi, ~ 1629) göre, Banba, Âdem ile Havva'nın oğlu Kabil'in kızlarının en büyüğüydü. Banba ve kız kardeşleri Erin ve Fotha, İrlanda'ya yerleşen ilk insanlardı. Başka efsanelerde, Banba'nın, söylencesel tarihöncesi kahramanlar soyunun kraliçesi Tuatha Da Danaan olduğu anlatılır—böylece gerek Erin'in, gerekse Banba'nın adları, İrlanda'nın şiirsel adlarını oluştururlar. Mitoloji bağlamında, Banba ve iki kız kardeşi, Banba'nın ölümü temsil ettiği üçlü tanrıçayı (doğum-aşk-ölüm) oluşturdukları söylenebilir.

348.453 – NERDEYSE İNSANI AĞLATACAK – Bkz.: 341.184-5n.

348.453-8 – KALKIP EVİNE ... DOMALIVİRDİĞİNİ ANLATTIYDI – Bob Doran'ın zoraki çapkınlığının öyküsü, *Dubliners*'teki "The Boarding House"ta (Pansiyon) anlatılır.

Parodi: 348.461-2 – GÖZÜ YAŞLI, YÜREĞİ ... YOK OLUŞUNA AĞLADI AĞLADI – Önceki parodinin sürdürülmesi; bkz.: 347.426-8n.

348.476-7 – JOE GANN'I ASMIŞTIM – Joe Gann adı buraya, suçluluk tarihinden değil, Zürih'te Joyce'u öfkelendiren bir Britanya konsolosluğu görevlisinden getirilmiştir; bkz.: Ellmann, s. 427, 440, 441.

348.480 – BILLINGTON – Billington adlı bir İngiliz cellatının 1899'da bir hafta içinde sekiz İrlandalı suçluyu astığı söylenir.

349.482 – TOAD SMITH – Joe Gann'ın bir çalışma arkadaşı; bkz.: 348.476-7n.

349.489 – H. RUMBOLD – Sir Horace Rumbold, 1918'de Britanya'nın İsviçre'deki elçisi, buradaki yerini Joyce'u sinirlendirmesi sayesinde almıştır; bkz.: Ellmann, s. 458. Joe Gann'ın bir çalışma arkadaşı; bkz.: 348.476-7n.

349.490 – USTA BERBER – Berberler, önceleri, saç sakal tıraşıyla birlikte cerrahlık ve dişçilik de yaparlardı. Berber-Cerrahlar Topluluğu 1461'de kurulmuştu. Bu uğraşlar, 1725'ten sonra resmen ayrılmışlardı.

Parodi: 349.510-3 – BUNLAR KARA DİYARDA ... EREBOS'A HAVALE EDERLER – Ortaçağ dönemi destanlarıyla *Kitabı Mukaddes*'teki anlatımların, halkın benimseyeceği biçimlere sokulmasının yansılanması.

350.524-5 – KILMAINHAM'DA – Dublin'in batı varoşlarında yer alan Kilmainham Gaol (Hapishanesi), duvarlarının içinde İrlandalı vatansever kuşaklarının hapsedilmesi ve idam edilmesiyle dile düşmüştür. Burası, şimdi bir müzedir.

350.525 – INVINCIBLELARDAN JOE BRADY'Yİ – Joe Brady, Kilmainham'da, 14 Mayıs 1883'te asılmıştı.

350.528-9 – ÖLEN KİMSELERDE NEFSİNE HAKİM OLMA HIRSI EPEY GÜÇLÜ OLURMUŞ – Alexander Pope'un (1688-1744) *Moral Essays* (Ahlak Üzerine Denemeler) adlı yapıtından, Risale 1 (262.-265. Dizeler).

Parodi: 350.534-45 – SEÇKİN BİLİMCİ HERR ... NETİCELENECEĞİNİ GÖSTERMEKTEDİR – Bir tıpçılar topluluğunda, bir tıbbi raporun sunulmasının yansılanması.

350.539 – CORPORA CAVERNOSANIN – Latince: "gözenekli bedenler." Anatomide: kanla şişip gerilebilen geniş boşlukların yer aldığı sertleşebilir doku kütleleri—penis ve klitoris gibi.

350.543 – FİLOPROJENERATİF – Evlat sevgisiyle ilgili.

350.543-4 – IN ARTICULO MORTIS PER DIMINUTIONEM CAPITIS – Tıbbi Latince: "boyun kırılmasının yol açtığı ölüm sırasında."

350.547 – INVINCIBLELARDAN – Bkz.: 113.449n.

350.547 – ESKİ MUHAFIZLARDAN – Büyük olasılıkla, araların-

da John O'Leary (1830-1907), Charles Joseph Kickham (1826-82), ve Jeremiah O'Donovan'ın (Rossa, bkz.: 342.225-6n) da bulunduğu Fenian hareketinin (bkz.: 60.309-10n) "the grand old men"i (büyük yaşlı adamlar).

350.547-8 – ALTMIŞ YEDİLİ YİĞİTLERDEN – Fenianlar, 1867'de bir ayaklanmaya girişmişler, ama çeşitli nedenlerden başaramamışlardı: 1865'te gerçekleştirilmesi planlanan ayaklanma, gerek silahsızlık, gerekse eşgüdümsüzlük dolayısıyla ertelenmişti. Üstelik, İngilizler, Fenianların başsözcüsünü tutuklamışlar, Fenianların içine sızmış oldukları İrlanda ordusunu yurtdışına göndermişlerdi. Son darbe, destek verme konusunda aralarında çelişkiye düşen Amerika'daki the Fenian Society of America'dan geldi. Sonunda, 5-6 Mart 1867'de, kansız ve başarısız bir ayaklanma girişiminde bulunuldu.

350.548 – DOKSAN SEKİZİ ANMAKTAN KİM KORKAR – 1798 Ayaklanması; bkz.: 283.917-8n ve 299.62-3n.

351.570-1 – SHEARES BİRADERLER'LE – Henry (1755-98) ve John (1766-98) Sheares kardeşlerin ikisi de 1798 Ayaklanması'nda United Irishmen (Birleşmiş İrlandalılar Cemiyeti) üyesiydiler. Bir ihbarcı tarafından ele verilince, yakalanmışlar, ve (duygusal bir anlatıma göre) ele ele tutuşarak asılmışlardır.

351.571 – ARBOUR HILL'İN TA ÖTESİNDEKİ WOLFE TONE'YE – Wolfe Tone'un, Barney Kiernan'ın meyhanesine pek uzak olmayan Arbour Hill'deki Old Provost Marshal's Prison adlı hapishanede intihar ettiği söylenir; bkz.: 270.427 / 271.428n.

351.571-2 – VATANI UĞRUNA CANINI VEREN ROBERT EMMET'E – Bkz.: 335.1523n ve 351.572-4n'deki şiir.

351.572-4 – TOMMY MOORE'UN Bİ ... ANLATAN SÖZLERİNE GELDİYDİ – Sara Curran (d. 1808), Robert Emmet'le gizlice nişanlanmıştı. Emmet tutuklandığında üzerinde çıkan mektuplardan elde edilen bilgiler ışığında, Sara'nın babası

John Philpot Curran, kızını evlatlıktan reddetme derecesinde etkilenmişti. Emmet'in, firar etmesinden önce, Sara'yla vedalaşmak amacıyla onu ziyareti sırasında yakalanmış olması, hayal ürününe benzer. Thomas Moore'un, "She Is Far From the Land" şiirindeki, "Sevgilisinin aşkı için yaşadı, vatanı uğruna öldü" dizesi, Sara'nın öyküsünü duygusallaştırmaktadır.

351.577 – CITY ARMS'DA – Bloom, sığır tüccarı Joseph Cuffe'nin yanında çalışırken bu otelde kalıyordu.

351.577 – YAŞLI Bİ KARIYNAN – Mrs. Riordan, *Portrait*'in birinci bölümünde "Dante" Riordan olarak ortaya çıkan bir karakter.

351.596 – ÖLÜLERİN ANISINA – Bkz.: 283.917-8n.

351.601 – SINN FEIN! DEDİYDİ ABEM. SINN FEIN AMHAIN – İrlandaca: "Bizler! ... Sadece bizler!"; vatanseverce söylenen bir kadeh tokuşturma sözü ve Gaelic League'in şiarı (Gal İttifakı, 1893). Bu söz, Timothy Daniel Sullivan'ın (1827-1914) "The West's Awake" (Batı Uyumuyor) şarkısının nakaratıdır; bkz.: 36.199n ve 200.551n.

351.601-2 – SEVDİĞİMİZ DOSTLAR ... DÜŞMANLARIMIZSA KARŞIMIZDA – Bu, Thomas Moore'un, "Sınadığımız dostlar / Bizim tarafta, / Nefret ettiğimiz düşmanlarsa karşımızda," dizelerini içeren "Where Is the Slave" şarkısındandır.

Parodi: 352.603 / 356.773 – SON VEDALAŞMA ... KAŞIK DÜŞMANINI DÜŞÜNDÜKÇE – Geniş çapta kamusal ve toplumsal bir olayın öyküsünü veren bir gazete haberinin yansılaması. Robert Emmet'in idam edilmesinin bu "öyküsü", Washington Irving'in (1783-1859) *The Sketch Book*'undaki (Karalama Defteri, 1819-20) "The Broken Heart" öyküsündeki yansılamayı öykünmektedir.

352.615-7 – TA BEŞİKTEN İTİBAREN ... HAVASIYLA OYALADIĞI – "Speranza", Oscar Wilde'ın annesi (Jane Francisca El-

gee) Lady Wilde'nin (1826-96) yazılarında kullandığı takma addı. Buradaki anlatıma en uygun şarkı, onun "The Brothers: Henry and John Sheares" adlı şarkısıdır; bkz.: 351.570-1n.

352.621 – LARRY'NİN ASILDIĞI GECENİN ARİFESİNDE – Bir on sekizinci yüzyıl İrlanda baladı.

352.637 – COMMENDATORE BACIBACI BENINOBENONE – İtalyanca: "Kumandan Öpöp Pek-iyi-pek-âlâ."

352.641 – SCHWANZENBAD-HODENTHALER – Almanca: "Banyoda-penis-taşaklar-vadisinin-sakini."

353.655-6 – İRLANDA'NIN KORUYUCU ... DOKUZU MU OLDUĞU TARTIŞILDI – İrlanda'nın koruyucu meleği Aziz Patrick, zamanla öyle sise bürünmüştür ki, ona ilişkin her şey tartışma konusu olmuştur. Onun yortu günü (Saint Patrick's Day) 17 Mart'tır.

353.670 – OTUZ İKİ CEBİNDE – Her biri İrlanda'nın otuz iki kontluğu için.

353.676 – GLADIOLUS CRUENTUS – Hayali bir çiçeğin, "kan lekeli kılıç" anlamına gelen Latince adı.

353.682-4 – HOCH, BANZAI, ELJEN, ZIVIO, CHINCHIN, POLLA KRONIA, HIPHIP, VIVE, ALLAH ... EVVIVASININ – Çeşitli "ulusal" ünlemler; *hoch*, Almanca ("yüksek, soylu"); uzun ömür dileyen bir kadeh kaldırma sözü; *banzai*, Japonca ("On bin yıl yaşayasın"—bir savaş çığlığı ve imparatoru selamlama ünlemi); *eljen* (éljen), Macarca ("Çok yaşasın"); *zivio*, Serbo-Hırvat dili ("Selam, çok yaşayasın"); *chinchin*, yarı bozuk İngilizce yarı Çince bir dil (törensel selamlama; "Sizi selamlarım"); *polla kronia*, çağdaş Yunanca sözcük anlamı, "Çok sayıda olsun"; ya da "Çok yaşa"); *hiphip*, Amerikanca (alkışa hazırlık); *vive*, Fransızca (çok yaşa"); *Allah*, Arapça ("Tanrı"); *evviva*, İtalyanca ("yaşa").

353.684 / 354.685 – HAREMAĞASI CATALANI'NİN – Üç oktavlık soprano ses erimiyle ünlü İtalyan sopranosu Angelica

Catalani (1779-1849); normal soprano sesi, orta C (do) üzerinde iki oktavdır. Angelica'nın ses erimi, bir erkek çocuk ya da "castrato"nunkini (hadım) anıştırır.

354.689-90 – RIENZI İHTİLÂLİNDEN – Cola di Rienzi (ya da Rienzo), popüler bir Romalı önderdi. 1347'de, Roma'da bir devrimin liderliğini yapmış, aristokrasi yönetimi yerine hükümet reformlarını başarıyla getirmişti. Kendisi, hükümetin başına getirilmiş, ama küstah ve keyfi yaklaşımlarıyla, halkı kendisine yabancılaştırmıştı. Roma'yı dine bağlı kalmaksızın kalkındırma planlarından dolayı papalıkla arası açılmış, 1348'de görevden uzaklaştırılmış, 1354'te Papa VI. Innocent'in isteğiyle bir ayaklanma başlatmış, bu olayda yaşamını yitirmişti.

354.725 – NEC VE NON PLUS ULTRA – Latince: *nec* (ya da *ne*) ve *non plus ultra*; ikisi de "ulaşılabilen en üst nokta" anlamına gelir.

355.729 – SHEILA, BİR TANEM – *Shiela-ni-Gara*, İrlanda'ya verilen alegorik adlardan biridir. Mrs. Seumas MacManus (takma adı Ethna Carberry, 1866-1902), *"Sheila, My Own"* şiirinde, Shiela'yı "yalnız ve beklemekte" diye anlatır. Robert Emmet'in nişanlısının adı Shiela değil, Sara Curran'dı; bkz.: 351.572-4n.

355.735-6 – FIRLATMA MAÇINA – "Hurling match": hokey, rugbi, ve "lacrosse"ye (Kanada hokeyi) benzeyen sert bir İrlanda oyunu.

355.747-51 – İRLANDA KRALİYET ... TEK KURU GÖZE RASTLANAMAZDI – Speranza'nın (Lady Wilde) "The Brothers: Henry and John Sheares" şiirinde, duruşmadaki seyirciler için, "hıçkırıyorlar ... Ve en güçlü adamlar dahi ağladıklarından dolayı göremiyorlar" denilir (10.-11. Dizeler) ; bkz.: 352.615-7n.

355.752 – YAKIŞIKLI GENÇ BİR OXFORD MEZUNUNUN – 1806'da (Robert Emmet'in ölümünden üç yıl sonra) Sara Curran, İngilterede başbakanlık yapmış, Amerika-yanlısı, ve İr-

landa'ya sempati duyan Lord Rockingam'ın (1730-82) yeğeni, Kraliyet Kurmay subaylarından Yüzbaşı Henry Sturgeon (~ 1781-1814) ile evlenmişti. Sturgeon, Oxford değil, Kraliyet Askeri Akademisi mezunuydu, ve Napolyon'la ilgili savaşlara az da olsa katılmış ama sivrilebilmişti.

355.753-5 – BAHTSIZ GENÇ BAYANIN ... ANINDA KABUL EDİLMİŞ OLMASIYLA – Sara Curran'ın evliliği, Kraliçe Viktorya yandaşlarıyla Milliyetçileri gücendirmişe benzer. İrlandalı romancı ve siyasetçi Justin Huntly McCarthy (1830-1912), *Ireland Since the Union*'da (Birlikten Bu Yana İrlanda, Londra, 1887) şöyle der: "Düşününce tuhaftır ki, adları o devrim hareketinin (United Irishmen [Birleşmiş İrlandalılar] ve 1798 Ayaklanması) en büyük üç şahsiyetiyle birleştirilen üç kadının—Lord Edward Fitzgerald'ın karısı, Wolfe Tone'nin karısı, ve Robert Emmet'in nişanlısı—her biri, başkalarının aşklarını ve adlarını kabul etmeye rıza göstererek, yaşamlarını birleştirmiş oldukları o büyük adamların anısını yaralamıştır" (alıntıyı yapan Fritz Senn, *JJQ* 13, no. 2 [1976]: 244).

356.778 – GAL İTTİFAKINDAN – Bkz.: 232.365n.

356.778-9 – BAŞKALARINA İÇKİ ISMARLAMAMA İTTİFAKINDAN – 1902'de kurulan St. Patrick's Anti-Treating League; bu ittifakın amacı, içki içen bir gruptaki her bir üyenin kendi cömertliğini kanıtlamayı bir "görev" bilerek oradaki herkese "içki ısmarlama"sı ve bu sürecin ayıklık ötesine dek uzatılması köklü geleneğiyle savaşarak içki tüketiminin azaltılmasıydı.

356.784-5 – SAMANLIKTA MAUREEN LAY'İM OTURMUŞ – Samuel Lover'in "The Low-Backed Car" (Alçak-Arkalı Araba) şarkısına bir gönderme.

356.785-6 – MAVİ KURDELELİ İRLANDACA YAZILI KIYAK Bİ BALLYHOOLY ROZETİYLE – Bu rozeti takanlar, "içkiden kaçanların havarisi" Reverend (Muhterem) Theobald Mathew'in Ballyhooly'de kurmuş olduğu bir içkiden kaçınma örgütlü grubunun (Blue Ribbon Army) üyesi olarak bilinirler.

356.789 – AYIK İRLANDA HÜR İRLANDA'DIR – Bu içkiden kaçınma sloganı, İrlandalı mizahçı-gazeteci Robert A. Wilson'a (takma adı Barney Maglone, 1820-75) aittir. Wilson, belki de suçluluk duygusunun etkisiyle, bu bağlamda birçok dize üretmiştir, zira onu yakından tanıyanlar, içkinin onun "yakasını hiç bırakmadığını" gözlemlemişlerdir.

356.790-1 – YAŞLI İNEĞİN DİNLERKEN ÖLDÜĞÜ HAVAYA – Bu deyim, ekseriya zevksiz ya da insana kasvet veren müziğe ilişkin söylenir.

357.808 – PRO BONO PUBLICO – Latince: "kamu yararı için."

Parodi: 357.812 /358.851 – İNSANLIK KÜLTÜRÜNÜN DAHA ... LOWRY'NİN MANCOSUNA KAVUŞSAM – Gazetelerin, tiyatro programlarını durmaksızın verme biçeminin yansılanması (Bloom'un, Keyes'in reklamını tamamlamaya çalıştığı "paragraf"tan pek farklı değil).

357.812-8 – İNSANLIK KÜLTÜRÜNÜN ... KAÇIRMAMAYA GAYRET EDİLMELİDİR – Gadrene domuzu öyküsünde, İsa ruhu kirlenmiş bir adamla karşılaşır; "İsa ona der ki, Ey kirli ruh, adamın içinden çık. Sonra İsa o kirli ruha sordu, Senin adın nedir? O da yanıt verdi, Benim adım Lejyon'dur (Legion): zira bizim sayımız çoktur. ... Orada, yakındaki dağda beslenmekte olan büyük bir domuz sürüsü vardı. Bütün şeytanlar ona yalvardı, Bizi domuzlara gönder. ... İsa hemen onlara izin verdi. Ve kirlenmiş ruhlar çıkıp, domuzlara girdiler: sonra sürü azgıncasına dik bir yokuştan aşağıya, denize koşuştular, ve denizde boğuldular" (Markos 5:8-13).

357.814 – GARRYOWEN – Bir anonim İrlanda baladı; bkz.: 340.139n.

357.815 – OWEN GARRY – Yarı-söylencesel Leinster kralı, ve Fin MacCool'un İ.S. üçüncü yüzyıldaki çağcılı. Patrick J. McCall'un (1861-1919) Finn destanları versiyonlarından biri olan *The Fenian Nights' Entertainments*'da (Fenian Geceleri Eğlenceleri, bkz.: 255.1279n), Garry'nin kızı Finn'in karısı olur.

357.817 – CYNANTHROPY – Sözcük anlamıyla, "köpekadam"; tıpta, bir kimsenin, kendisinin köpek olduğunu zannettiği bir akıl hastalığı.

357.825 – RANNLARINA – İrlandaca: "koşuklar, deyimler, uyaklar, şarkılar."

357.826 – KÜÇÜK SEVİMLİ DAL – Şair, bilgin ve çevirmen Douglas Hyde'ın (1860-1949) İrlanda dilindeki An Craoibhin Aoibhinn takma adının bir çevirisi. Hyde, (W. B. Yeats ile birlikte) Irish Literary Society'yi (İrlanda Edebiyat Cemiyeti, 1891) kurmuş, *"The Necessity for de-Anglicising Ireland"*ı (İrlanda'nın İngilizleştirilmesinin Önlenmesi Gerekliliği, 1892) yazmış, Gal İttifakı'nın (kuruluşu 1893) başlıca destekleyicilerinden biri olmuş, ve sonunda İrlanda cumhurbaşkanı olmuştur (1938-45).

357.828 – D. O. C.'NİN – Bu, "cod" (şaka) sözcüğüyle yapılmış bir oyun olabilir.

357.831 – RAFTERY'NİN – Anthony Raftery (~ 1784-1834), "ozanların sonuncusu" diye bilinen İrlandalı kör şair.

357.831-2 – DONALD MACCONSIDINE'IN – Dornhall Donald MacConsidine (yükselişi on dokuzuncu yüzyıl ortaları), İrlanda'nın batısındaki County Clare'de yaşamış bir Kelt şairi ve din ilmi yorumcusuydu.

357.837-8 – GAL "ENGLYN"İNİN GİRİFT ... KAİDELERİNİ HATIRLATAN VEZİN SİSTEMİ – *Englyn*, Gal diline özgü bir vezin grubunun adıdır; en yaygın kullanılanı ise dolaysız tek-heceli *englyn*dir.

357.844-7 / 358.848-51 – ALLAH BELANI VERSİN ... LOWRY'NİN MANCOSUNA KAVUŞSAM – Bu dizeler, klasik İrlanda dili nazım biçiminin İngilizcede öykünülmesi girişimlerinin bir yansılanmasıdır. "Lowry'nin mancosuna", Dan Lowry's Music Hall'inin (Müzikhol) sahnesini anıştırıyor olabilir.

358.855 – A CHARA – İrlandaca: "arkadaşım."

358.857 – HERİF LAHANASURATLI AMA YEŞİL DEĞİL – Argo: "göründüğü kadar aptal değil."

358.857-8 – YAŞLI GILTRAP'IN – Gerty McDowell'in anne tarafından büyükbabası; bkz.: Nausikaa. Ayrıca bkz.: 340.139n.

358.870-1 – YAŞLI SHYLOCK'UN KENDİ KAZDIĞI KUYUYA NASIL DÜŞTÜĞÜNÜ – Shylock, Shakespeare'ın The Merchant of Venice'indeki elisıkı Yahudi tefecidir.

358.884-6 – KARABORSA KERMES ... BİLETLERİ MİYDİ NE SATIYORMUŞ – Joyce, Bloom'un piyango biletleriyle ilgili sorunu konusunda, *Irish Independent*'in 16 Haziran 1904 tarihli sayısındaki şu haberden esinlenmiş olabilir: "Londra'daki bir matbaacı, 'Macaristan Kraliyeti'nin verdiği salahiyetle piyango biletleri' satışı ilanları verdiğinden dolayı Maliyecilerce mahkemeye verilmiştir."

358.886-7 – YA, BU HAYATTA İSRAİLLİ DOSTUN OLACAK – Shakespeare'da sıkça geçen bu söz, aslında Yahudi aleyhtarıdır.

Parodi: 359.896-911 – HER NE KADAR, ... NAKLETMENİZİ SAĞLAYACAKTIR – Duygusal-kibar on dokuzuncu yüzyıl kurgusal yazınındaki karşılıklı konuşmaların yansılanması.

359.919-20 – ÂDEM VE HAVVA KİLİSESİNDE – Bkz.: 737.830-1n.

360.936 – SLAN LEAT – İrlandaca: sözcük anlamı, "güvenli kal"; güle güle.

360.947 – KILLI IOPAS – Vergilius'un *Aeneid*'inin Kitap I'inin sonundaki ziyafet (ve içki âlemi) sırasında şarkı söyleyen şair: "Uzun-kıllı Iopas, ulu Atlas'ın öğrencisi, altın liriyle salonu çınlattı. Şarkısında durmaksızın gezip duran ayın ve güneşin çektiği zahmetleri, insan soyunun ve hayvanların ortaya çıkışını, yağmuru ve ateşi dile getirdi; Arcturus'tan, yağmurlu Hyadlardan ve ikiz Ayılardan dem vurdu; kış güneşlerinin denize dalmak için neden o denli acele ettiklerini, ya da yavaş ilerleyen geceleri geciktiren şeyin neler olduğunu yırladı" (740.-6. dizeler).

Parodi: 360.968-9 / 361.970-1 – GIT GIT GIDAAK ... KLUK KLUK – Çocuk tekerlemeleri biçeminin bir yansılanması.

361.981-2 – SLUAGH NA H-EIREANN – "İrlandaca: "İrlanda'nın Ordusu." Bu etkin vatansever cemiyet, Parlamento'ya Nannetti aracılığıyla 16 Haziran 1904'te, polis komiserliğinin Phoenix Park'ta Gal oyunlarını yasakladığına ilişkin bir şikâyette bulunmuştu. Şikâyette, poloya (ki İngiliz kökenli olduğu düşünülen) izin verildiği de belirtilmişti.

Parodi: 361.983-1005 – SHILLELAGH MEB'USU ... (CELSE KAPANIR. ALKIŞLAR) – Avam Kamarası tutanaklarının yansılanması.

361.1003-4 – GÖZÜNÜ KIRPMADAN KATLET – Bkz.: 227.152-3n.

361.1006 – MİLLI SPORLARIMIZI ... YENİDEN CANLANDIRAN ADAM – Bkz.: 338.68n.

361.1007 – JAMES STEPHENS'I KAÇIRAN ADAM – Cusack'ın bir Fenian olduğuna ilişkin çokça tanıt varsa da, onun, Stephens'in kaçışıyla bir ilintisi olduğunu gösteren bir bilgiye sahip değiliz; o firarda en önemli kimseler John Devoy ile Albay Thomas Kelley idi; bkz.: 74.287-9n.

361.1007-8 – GÜLLE ATMADA İRLANDA MİLLİ ŞAMPİYONU – On dokuzuncu yüzyıl sonu İrlanda şampiyonluğu Denis Horgan'daydı: 46 fit 5 1/2 inç. 1785'ten 1885'e kadar aktif olan Cusack, gülleyi 40 fitten öte atamamıştır. Horgan, zamanının İrlandalı büyük atletiydi; Cusack ise, İrlanda'nın atletizmdeki sözcüsüydü.

361.1009 – NA BACLEIS – İrlanda dili: "aldırma ona."

362.1016 – TAŞGÜLLE ATIŞI – Güle atmaya benzerse de, bu sporda çeşitli ağırlıklardaki taş gülleler çeşitli uzaklıklara atılmaya çalışılır. Abem'in (the Citizen) taş gülleyi atmadaki hüneri, bir tepenin doruk bölümünü koparark Odysseus'un kaçmakta olan gemisine fırlatan ve handiyse onu batıran Polyphemos'la bir tutar.

362.1017-8 – YENİDEN Bİ MİLLET OLMALIYIZ – "A Nation Once Again", İrlandalı şair ve vatansever Thomas Osborne Davis'in (1814-45) bir şarkısının adıdır.

Parodi: 362.1025-51 / 363.1052-72 – SRAID NA BRETAINE ... FAY, T. QUIRKE V.S, V.S – Toplumsal ve siyasal bir örgütün reklamını yapma amacını maskeleyen (ve bir gazetenin sütunlarında çıkması beklenen) bir toplantının tutanaklarının yansılaması.

362.1025-6 – SRAID NA BRETAINE BHEAG'DAKİ TARİHİ BRIAN O'CIARNAIN SALONUNDA – İrlandaca: "Little Britain (yani, Brittany) Sokağı'nda Barney O'Kiernan."

362.1026 – SLUAGH NA H-EIREANN – Bkz.: 361.981-2n.

362.1038-9 – FINN MACCOOL – (d. ~ 284), İrlandalı şair, savaşçı, kabile reisi, Fiannaların (Fenianlar, adlarını bundan almışlardır) önderi. Bu yarı-söylencesel kişilik, Ossian (ya da Oisin, bkz.: 240.665n) ve Fin destanlarının odağında yer alır.

362.1046-7 – THOMAS OSBORNE DAVIS'İN YENİDEN BİR MİLLET ŞARKISININ – Bkz.: 362.1017-8n.

362.1051 – İRLANDA CARUSO-GARİBALDİSİ – Enrico Caruso (1874-1921), 1910'da adı artık bütün dünyaca bilinen İtalyan dramatik tenoru. Giuseppe Garibaldi (1807-1882), İtalya'nın bağımsızlığı uğruna önemli girişimlerde bulunmuş devrimci lider.

363.1083 – AMA ÖBÜRÜ HA BİRE ÇALIŞIRMIŞ – "Öbürü", yani Keogh.

363.1090 – HEENAN İLE SAYERS'İ – Bkz.: 284.968-9n.

364.1093 – QUEENSBERRY KURALLARINI – Yani, eldivenlerle boks yapma, (ancak birisi nakavt olunca biten rauntlar yerine) üç-dakikalık rauntlar, kucaklamama ve güreşmeme kurallarını. Bu kurallar 1865'te İngiliz Queensberry markizi John Sholto Douglas (1844-1900) sayesinde uygulanmaya başlamıştır.

Parodi: 364.1096-127 – MYLER İLE PERCY ELLİ ... GALİP İLAN EDİLDİ – Spor gazeteciliğinin yansılanması.

364.1113 – EBLANITE – Bkz.: 339.98-9n.

364.1133 – PARLAK ÖZEL YILDIZ – Shakespeare'ın *All's Well That Ends Well* oyununda Helena, Bertram ile Rousillon kontuna duyduğu aşkla onların arasındaki toplumsal pozisyon farkı üzerinde düşünceye dalar: "Parlak özel bir yıldızı severdim ben / Ve onunla evlenmek isterdim, o da tam tepemde duruyor" (I, i. 96-8).

365.1136 – DEDİYDİM KENDİ KENDİME – Gilbert ve Sullivan'ın *Iolanthe* müzikalinin (1882) I. perdesinde Lord Chancellor'un şarkısındaki sıkça yinelenen "Said I to myself—said I" dizesinin anıştırılması.

Parodi: 365.1145-53 – CALPE'DEKİ KAYALIK ... VARİSİ İÇERİYE GİRMEKTE – Ortaçağ masallarının on dokuzuncu yüzyılda yeniden işlenmelerinin yansılanması.

365.1166-7 – ADI STUBB'DA KAYITLI – Stubb's Weekly Gazette (Stubb Haftalık Gazete), bankacılar, tüccarlar ve iş dünyasının gazetesiydi.

366.1188-9 – COMPOS MENTIS – Hukuk Latincesi: "aklı başında."

366.1198-9 – YARIM BUÇUKLARLA – Ne kadın ne erkek.

366.1214 – ZUHAF ASKERİ – Fransız ordusunda, Cezayir'de eğitilen Cezayirli piyade askerleri. Papaların Zuhaf askerleri son derece gösterişli üniformalar giyerlerdi.

367.1219 – SADGROVE – HOLE DAVASINDA – Bu, O'Molloy'un değindiği noktalarla ilgili gerçek bir davadır, ancak sonucuna ilişkin yanlış bilgi veriyor. Davaya 8 Mart 1901'de İstinaf Mahkemesi'nde bakılmış, haberi London Times'ın 9 Mart tarihli sayısında (s. 17, sütun a) verilmişti. Mahkeme, bunun bir yayım değil de özel bir kartpostal olması nedeniyle, kötü niyeti kanıtlayacak yeterli tanıt bulunmadığına hükmetmişti. Hakimlere göre, şayet kötü niyet olsaymış,

yayımlanmamış olmasına karşın gene de cezalandırılabilirmiş.

367.1221 – ALTI ŞİLİN SEKİZ PENİ, LÜTFEN – Bu bedelin, "İdam edilen bir Suçlunun Cesedinin, Hıristiyanlık kuralları uyarınca Gömülebilmesi amacıyla geri taşınması için belirlenmiş Ücret" (on yedinci yüzyılda); ve on sekizinci yüzyılın ortasından sonra da, bu bedelin, "Bir avukata ödenen belirlenmiş ücret" olduğu bildiriliyor.

367.1232 – KANADA'DAKİ O DOLANDIRICILIK DAVASI – Her ne kadar Joyce kimi ayrıntıları değiştirmiş ise de, gazetelere göre, Zaretsky adlı bir kimsenin, Sparks ve Saphiro diye de bilinen James Wrought'a karşı açtığı bir dava, Dublinde, 16 Haziran 1904'te görülmüştür. Wrought, Zaretsky'ye ve başkalarına sadece 1 £ karşılığında Kanada için biletler satmıştır; elbet bunlar sahte biletlerdir. Davaya bakan kimse Sir Frederich Falkiner, değil, Polis Mahkemesi'ndeki Mr. Swifte'dir. Dava, 17 Haziran 1904 tarihine ertelenmiş, Saphiro 11 Temmuz'da mahkûm edilmiştir.

367.1235 – KOCABURUNLULAR FAMİLYASINDAN – Yahudi aleyhtarı bir söz.

367.1249 – REUBEN J – Reuben J. Dodd.

Parodi: 368.1262-92 – OYSA ÖKÜZGÖZLÜ TANRIÇA ... ONU CEZALANDIRDILAR – Duruşma tutanaklarıyla "yüce-klasik" İrlanda destanının yansılanmalarının kombinasyonu.

368.1262 – ÖKÜZGÖZLÜ TANRIÇA AYININ – "Öküz-gözlü tanrıça", Homeros yazınında İuno'nun (Juno) sıfatı; yani, "June" (Haziran).

368.1262-3 – KUTSAL VE BÖLÜNMEZ TESLİS ŞENLİĞİNDEN – 29 Mayıs 1904, Pazar.

368.1274-5 – BREHONLARIN HUKUKUNU – Eski İrlanda hukuk sistemi; "brehonlar" yargıç ve avukatlardı.

368.1276-81 – ON İKİ IAR URUĞUNU ... EDİLEN YÜCE ADALET HEYETİ – On iki İsrail aşireti ve bir jürideki on iki kişi

üzerine. *Iar*, batı ya da uzak demektir; yani, İrlanda. *Iar*, aynı zamanda, Mileadh'ın üç oğlundan biriydi, ve İrlanda'nın büyük klanlarının söylencesel "Milesian" atası sayılıyordu. "Yüce adalet heyeti" ise, "sinhedrim ya da sanhedrin", Kudüs'teki anayasa mahkemesiydi.

368.1276 – PATRICK – İrlandalı Patricklerin en başında, İrlanda'nın üç koruyucu melek azizlerinden biri olan St. Patrick gelir.

368.1277 – HUGH – İrlanda destanının birçok ünlü Hughlarından biri de, Tara'nın batışından sonra ilk ulusal meclisi toplayan kral (572-98) Hugh MacAnimire'dir.

368.1277 – OWEN – Ya da Eoghan: birincisi, bir ikinci yüzyıl Munster kralıydı ve Conn tarafından yenilmişti ("Hundred Battles" Yüz Savaşlar); ötekiyse, dördüncü yüzyılda İrlanda'yı istila eden İrlanda asıllı bir İskoç kralıydı; bir de St. Eoghan vardır (ö. 618).

368.1277 – CONN – Çok sayıda Conn varsa da, en ünlüsü Yüz Savaşlar'm Conn'udur; bkz.: 342.202n.

368.1278 – OSCAR – Oisin'in oğlu ve destanlara göre üçüncü yüzyıl Fianna'sınm en soylularından biridir. Oscar ve Aideen aşk öyküsünün de kahramanıdır.

368.1278 – FERGUS – Fergusların en ünlüsü, bir druid (Kelt rahibi) ozan ve Cuchulin'in "dostu ve piri" olan destansı kahraman-kral Fergus Mac Roi idi (bkz.: 342.202n). Destanlardaki Deirdre'yi yanlışlıkla ölümüne sürükleyen kişi de Fergus'tur; bkz.: Yeats'm Deirdre (1907) oyunu. Ayrıca bkz.: 37.266-9n.

368.1278 – FINN – Bkz.: 362.1038-9n.

368.1278 – DERMOT – Bkz.: 64.456-9n.

368.1279 – KEVIN – St. Kevin of Glendalough (ö. 618), İrlanda misyoner azizlerinin en ünlülerinden biri.

368.1279 – CAOLTE – Caolte Mac Ronain, üç yüz yıl yaşadığı, ve yaşamının sonunda St. Patrick ile gizemci bir söyleşi yap-

tığı söylenen bir destansı Fianna savaşçı-ozanı St. Kevin of Glendalough.

368.1280 – OSSIAN – Ya da Oisin: söylencesel kahraman Finn MacCool'un oğlu, Fianna'nın büyük bir ozanıydı. Ossian'ın, St. Patrick ile karşılaşması için, bkz.: 240.665n, 240.666n.

369.1304 – ARTIK YABANCILARI İSTEMİYOZ VATANIMIZDA – Bkz.: 224.42-3n.

369.1310 – SAKSONYALI SOYGUNCULARI – Burada Kelt'lerin gelişimi anlatılıyora benzer (bkz.: 373.1469-70n), oysa soyguncular, Saksonları 1066'da Hastings'de yenilgiye uğratarak İngiltere'yi işgal etmiş olan Anglo-Norman derebeyleriydi.

369.1310-11 – O ZİNAKÂR KARIYLA ÂŞIĞI – Bkz.: 64.456-9n.

369.1332 – SAÇLARA BAK – Bu popüler bir müzikhol şarkısında, şarkıcının saçları, onun kadın arkadaşları, Büyük Britanya veliahtı, ve son olarak da hayvanat bahçesindeki yaşlı bir orangutanın hayranlığını kazanır, ve her biri, "Saçlara bak!" der.

Parodi: 370.1339-46 – PIRIL PIRIL ZIRHI ... GETİREBİLECEKLERİNİ NAKLETTİ – Ortaçağ dönemi masallarıyla "soylu klasik" İrlanda destanlarına değgin parodinin sürdürülmesi.

370.1342 – THOLSEL'DE – Bkz.: 287.1086-7n.

370.1345 – DENİZLE BÖLÜNMÜŞ GALLERİN – Gallerin (ya da Keltlerin) İrlanda'yı, İskoçya'yı, Galler ülkesini, Bretanya'yı, ve Cornwall'ı İspanya'nın kuzeyinden istila ettikleri sanıldığından dolayı, "denizlerle bölünmüş" idiler. Bir grup olarak Kelt ve Gal dilleri, İrlanda, Gal ve Bretanya, İskoçya, Cornwall'a özgü Kelt dili, ve Man adası dillerini içerir.

370.1348 – PATOISLARININ – Fransızca: patois = tuhaf ve anlaşılmaz dil, taşra ağzı, argo.

370.1350-1 – MILLET NELSON GİBİ DÜRBÜNE KÖR GÖZÜYNEN BAKAR OLMUŞ DA – İngiliz Amirali Horatio, Vikont Nelson'un (1758-1805) sağ gözü, Korsika çıkartması sırasında kör olmuştu. Amiral Sir Hyde Parker kumandasındaki İngi-

liz donanması, 2 Nisan 1801'de, Copenhagen'de Danimarka donanmasına saldırdı; o gün daha önce, donanmada bir koramiral olan Nelson'a, geri çekilme emri verilmişti. Robert Southey, *Life of Nelson* (Nelson'un Yaşamı; Londra, 1813) adlı kitabının 7. Bölümünde şöyle der: "Nelson der ki, 'sadece bir gözüm var—kimi zaman kör olma hakkına sahibim':—ardından, dürbünü kör gözüne tutarak... bağırdı, 'Gerçekten işareti görmüyorum!'" Nelson'un itaatsizliği, parlak bir denizcilik zaferine yol açmıştı.

370.1361 – CABINET D'AISANCE – Fransızca: "yüznumara."

370.1364 – AÇAN O GÜLLER UTANGAÇ, KİMSENİN GÖRMEDİĞİ – Thomas Gray'in (1716-71) *"Elegy Written in a Country Churchyard"*ından (Bir Kasaba Kilisesi Mezarlığında Yazılmış Ağıt; 1742-50, 1751): "Açan o güller utangaç, kimsenin görmediği / ve bozkırın havasına uçan güzelliğini" (53-56 dizeler).

370.1366 – CONSPUEZ LES ANGLAIS! PERFIDE ALBION – Fransızca: "İngilizleri önemsemeyin! Vefasız İngiltere!" Bu ikinci tümce, Napolyon dahil, onun St. Helena'ya sürülmesi nedeniyle tedirgin olan birçok Fransıza atfedilir.

Parodi: 370.1367-72 – DEDİYDİ DE ... KAHRAMANLAR SOYUNA İÇTİ – Ortaçağ dönemi masallarıyla "soylu klasik" İrlanda destanlarına değgin parodinin sürdürülmesi.

370.1369 – LAMH DEARG ABU – İrlandaca: "Kırmızı El Zafere. "Kırmızı El, Ulster'in ve O'Neills'in (O'Neiller) armacılıktaki simgesidir; bu, aynı zamanda, Allsop'un şişelenmiş birasının (ale) etiketindeki simgesidir.

370.1371 – DALGALARIN HÂKİMLERİ – On dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyılın başlarında İngilterenin denizcilikteki üstünlüğünü belirten bir övünme sözüne gönderme. Bkz.: 47.653n ve 374.1533n.

371.1387-8 – HEY ÂCİZLİK, SCEPTRE İMİŞ SENİN ADIN Hamlet'in, annesinin güvenilmezliğine ilişkin dizesi tarzında (I, ii, 146).

371.1398-9 – BAZI KİMSELER ... KENDİ GÖZÜNDEKİ MERTEĞİ GÖRMEZ – İsa, Dağdaki Vaız'ında bu sözü söyler (Matta 7:3).

371.1400 – RAIMEIS – İrlandaca: "masal"; bu sözcük "saçma" anlamında kullanılır.

371.1401 – YİRMİ MİLYON OLUCEKKENE – İrlanda nüfusundaki en büyük kayıp, "Great Famine" (Büyük Kıtlık) sırasındaki açlık, hastalık ve göç nedenlerinden dolayı yer almıştır. 1841'de 8,196,000 olan nüfus, 1851'de 6,466,000'e, yirminci yüzyılın başında da, 4, 459,000'e düşmüştür. Şayet nüfus, 1821 (6,800,000) ile 1841 (8,196,000) arasındaki yirmi yıldaki artış hızıyla devam etseydi, yüzyılın sonunda, 18,000,000'u bulacaktı. 1900 A.B.D. nüfus sayımı, on dokuzuncu yüzyılda Amerika'ya 4,000,000 İrlandalının göç ettiğini gösterir.

371.1402 – KAYIP URUKLARIMIZ – Abem, burada, İrlanda nüfusundaki bu erimeyi (bkz.: 371.1401n), İsrail'in yitirdiği aşiretlere benzetiyor. Yahudi söylencesindeki aşiretler Kuzey Krallığı'ndakilerdi, ve Asurluların İ.Ö. 721-15'teki istilalarının ardından sürülmüşlerdi. Bu yitik aşiretler, Japonlardan tutunuz da İngilizlere dek çeşitli halk gruplarıyla özdeşleştirilegelmiştir.

371.1403-4 – JUVENAL DÖNEMİNDE ... RAĞBET GÖREN YÜNLERİMİZ – Romalı şair ve hicivci Juvenal (İ.S. ~ 60 - ~ 140. Burada Abem epeyce abartmışa benzer Roma ile İrlanda arasında ticarete ilişkin güvenilir bir bilgi yok ise de, tarihçiler, Romalıların İngiltere'yi fethinden sonra ticarette bir artış olduğunu varsaymaktadırlar.

371.1404-5 – ANTRIM TEZGÂHLARINDA ... KETENLERİMİZ, DAMASKOLARIMIZ – İrlanda'nın kuzeydoğusundaki Antrim Kontluğu, daha on altıncı yüzyılın ortalarında bile Ulster'in keten ekimi ve keten bezi dokumacılığının kalbiydi. Daha sonraları, Antrim'in rekabetinden çekinen İngiliz rakiplerinin baskılarına karşın, dokumacılık, on sekizinci yüzyılda İrlanda'nın en önemli endüstrisi haline gelmiştir.

371.1405 – LIMERICK DANTELLERİMİZ – Dublin'in 120 mil batı-güneybatısındaki, Limerick Kontluğu'nun başkenti Limerick, on yedinci yüzyılın sonu ve on sekizinci yüzyılda elişi dantelleriyle ün salmıştı. Sonraları, makinelerle üretilen danteller yüzünden, bu üretim azalmaya yüz tutmuştur.

371.1406-7 – JACQUARD DE LYON'DAN ... HUGUENOT POPLİNLERİMİZ – Poplin üretimi, Dublin'de, 1693'te Huguenot göçmenlerince başlatıldı. Lyonslu Joseph Marie Jacquard (1752-1834), Jacquard tezgâhını keşfetmişti (~ 1801).

371.1413-4 – TACITUS'U, BATLAMYUS'U, HATTA GIRALDUS CAMBRENSIS'İ – Tacitus, Romalı tarihçi ve hatip, *Agricola* adlı yapıtında İrlanda'dan kısaca söz eder. İskenderiyeli Yunan gökbilimci ve coğrafyacısı Batlamyus, bize aktardığı bilgileri Fenikelilerden almıştır. İrlanda'ya ilişkin verdiği bilgiler, Büyük Britanya hakkında verdiklerinden çok daha doğrudur. Giraldus Cambrensis (Girald de Barri; ~ 1146-~ 1220) bir yurttaşlar topluluğu üyesi ve tarihçidir; İrlanda üzerine, *Topographia Hibernica ile Expugnatio Hibernica* adlı iki kitap yazmıştır. Verdiği bilgiler oldukça doğru ise de, İrlanda'nın ihraç ettiği ürünleri değil de, ithal ettiği şarabı vurgulamıştır.

371.1416-8 – İSPANYA KRALI ... TEKLİF ETMİŞ ZAMANINDA – İspanya kralı II. Philip, İrlanda kıyılarında balık avlayabilmeleri için, İrlanda hükümetine yılda 1,000 £ ödeyerek, 21 yıllık bir anlaşmaya girmiştir.

372.1430-1 – İRLANDA'NIN İSTİKBALİ ... KORUMAMIZ LAZIM, AH – Donogh Mac Con-Mara'nın (1738-1814) İrlanda dilindeki şarkısı "İrlanda'nın O Güzel Tepeleri"nden (İngilizceye çeviren James Clarence Mangan).

Parodi: 372.1433-61 / 373.1462-7 – KOZMOPOLİT SOSYETENİN ... BALAYI GEÇİRECEKLERDİR – Önemli sosyal olaylara, bu örnekte bir yüksek-sosyete düğününe ilişkin gazete haberlerinin parodisi. Bu parodide, Spenser'in *The Faerie Queene* (Peri Kraliçe) adlı yapıtındaki ağaç kataloğuna, ve bu yapıtın yazınsal öncüleri olan Chaucer'in *Parliament of Fowls* (Kümes Hayvanları Parlamentosu; 176-82. Dizeler),

ve Ovidius'un *Metamorphoses*'ine (Başkalaşımlar; 10:90-105) göndermeler yer almaktadır..

372.1442-3 – MISS ARI HANIMELİ – Bu, Albert H. Fitz ve William H. Penn'in bir müzikhol şarkısı olan "The Honeysuckle and the Bee"sini anıştırmaktadır (1901).

372.1443 – MISS O. MİMOZA SAN – *Geisha* (Geyşa) adlı hafif operada önemli bir karakter; bkz.: 130.425n. Çiçek dilinde mimoza, duyarlılığı simgeler.

372.1448 – GLANDS KORUSU'NDAN MÖSYÖ AKÇAM – "Glands" sözcüğü, "Glens" sözcüğüne bir benzetmedir; zira, İrlanda tarihinde bu ad önem taşır. İki örnek: James Mac Donnell (ö. 1565; lord of the Glens); ve O'Donoghue of the Glens. Bir de O'Donoghue of the Glens vardır: bkz.: 342.204-5n.

372.1460 – ODUNCU, AMAN KIYMA O AĞACA – George P. Morris ve Henry Russel'in popüler bir şarkısı. İki kıtasından ilki: "Oduncu, aman kıyma o ağaca! / Tek bir dalına bile dokunma! / Gençliğimde benim yuvamdı o ağaç, / Şimdi de benim, onu koruyacak; / Babamdı onu eliyle eken / Kulübesinin dibine diken; / Bırak oduncu, dursun orada, / Baltan zarar vermesin ona!"

373.1469-70 – O KÖPOĞULLARI ... TİCARETİMİZİ KURMUŞTUK – İrlanda'nın Avrupa'yla ticareti, İrlanda'nın Norman Fethi'nden (1066), ve 1169'da başlayan Anglo-Norman istilasından önce gelişmiş durumdaydı.

373.1471-2 – ŞARAPKARASI – Bkz.: 33.88n.

373.1476-81 – QUEENSTOWN, KINSALE ... ÜÇÜNCÜ LİMANI KILLYBEGS – Bunların hepsi de İrlanda'nın ünlü limanları ya da körfezleridir; ve hepsi de, geçmişte, şimdi olduklarından çok daha önemli ve gönençli idiler.

373.1482-3 – HENRY TUDOR'UN ARPLERİNİ – VIII. Henry, İrlanda üzerindeki egemenliğini simgelemek amacıyla, İngiltere kraliyet armalarına mavi zemin üzerinde altın bir arp işletmişti.

373.1483-4 – DALGALANMIŞ BAYRAKLARIN ... MILESIUS'UN ÜÇ OĞLUNU – Söylenceye göre, Milesianlarm bayrağında—İrlanda'da "dalgalanmış olan en eski bayrak"—üç taç vardı. Söylencelerde, Milesianlar, İrlanda'nın kraliyet klanlarının "ataları"dır.

373.1486 – MOYA – İngilizceleştirilmiş İrlandaca: "sanki öyleymiş gibi."

373.1487 – CONNACH'TA İNEKLER UZUN BOYNUZLU OLUR – İrlanda atasözü. Connacht, İrlanda'nın batısında uzak bir yerde olduğu için, "uzaklaştıkça, her şey insana daha egzotik imiş gibi gelir" genel kanısı gereği, oradaki ineklerin de daha uzun boynuzlu oldukları düşünülür.

373.1489 – MOLLY MAGUIRELAR – 1904'te bu terim, artık handiyse tüm adsız İrlandalı terörist gruplarının genel adı haline gelmişti. İlk Molly Maguires (Maguirelar), Cornelius Maguire tarafından 1641'de, o yılki ayaklanmayı desteklemek amacıyla kurulmuştu. Molly Maguires'ın amacı, arazi sahiplerinin kira toplayan ve tahliye bildirilerini getiren görevlilerini engellemeye çalışmaktı.

373.1502 / 374.1503 – OMAHA, GA.'DA YAKILAN SİYAH CANAVAR – Bir anda ulusal ve uluslararası habere dönüşen linç etme olayı, 28 Eylül 1919'da Omaha, Georgia'da değil, Omaha, Nebraska'da cereyan etmişti. Genç bir beyaz kadına tecavüz eden adamı yakalayan kalabalıklar, onu linç etmiş, bedenini kurşunlarla delik deşik ettikten sonra da yakmıştı. Kalabalık, daha sonra, karaderililere karşı çılgınca eylemlere girişilmesini önlemeye çalışan belediye başkanını da linç etmeye kalkışmıştı. Nebraska yerine Georgia'yı veren gazete ise *London Times* idi (30 Eylül 1919).

374.1503 – DEADWOOD DICKLERİ – Deadwood Dick, Amerikalı romancı Edward L. Wheeler'ın (~ 1854 -~ 1885) ucuz romanlarındaki kahramanın adıdır.

374.1509-10 – ŞANLI DONANMAMIZ ... SAHİLLERİMİZE YAKLAŞTIRMAYAN – "The Lads in Navy Blue" (Donanma Mavisi Gençler" adlı şarkıdan: "Donanmadır, Britanya Donanması / düşmanı sindiren. / Britanya dalgaların hâkimidir, adlı o eski şarkımızı, / Bugün hâlâ söyleyebiliyoruz." Bkz.: 47.653n ve 374.1533n.

374.1512-4 – PORTSMOUTH'TAKİ EĞİTİM ... BIKKIN KİŞİ DİYE ATMIŞ İMZASINI – Kraliyet Donanması'nda kamçılama cezası 1880'de yasal olarak kaldırılmıştı. Ne var ki, kamçılama dışında dayak yöntemleri 1906'ya kadar sürmüştür. Donanmada dayağın sürdürülmesi yandaşlarına yanıt olarak, George Bernard Shaw, *Times*'ın (Londra) 14 Haziran 1904 tarihli sayısında, "Dayağı savunan bir leydi ya da bir centilmene, dayağa duyduğum tiksinmenin nedenlerini sayıp dökmek benim için yüz kızartıcı bir şey olurdu."

374.1525-6 – TERKEDİLMESİ ... ŞEREFLİ BİR GELENEKTİR BU – Claudius'un eğlentisiyle ilgili olarak, Hamlet, Horatio'ya şöyle der: "bir âdettir bu / Terkedilmesi, devam ettirilmesinden daha şerefli olan" (*Hamlet* I, iv, 15-16).

374.1533 – ASLA KÖLE OLMAYACAK İNSANLARA – Bkz.: 370.1371n.

374.1536 – ÜZERİNDE GÜNEŞİN ASLA DOĞMADIĞI – Bkz.: 60.281n.

374.1538 – YAHOOLAR – Swift'in *Gulliver's Travels*'ındaki insan biçimli canavar yaratıklar (Bölüm IV). Bkz.: 70.126-7n.

Parodi: 374.1539-43 / 375.1544-5 – ONLAR SOPAYA ... JACKY TAR'A İNANIRLAR – Havarilerin Simgeleri'nin bir parodisi; bkz.: 49.745n.

375.1552-3 – DENİZLERİN ÖTESİNDEKİ DAHA BÜYÜK İRLANDAMIZ VAR – A. B. D.'nin bir sıfatı; bkz.: 371.1401n. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından bu yana, İrlandalı-Amerikalılar, İrlanda ulusal bağımsızlığı uğruna para toplamayı ve isyancı yetiştirmeyi sürdürmüştür.

375.1553 – O KARA 47 YILINDA – Kıtlık, 1845'te, kırsal kesim halkının temel besini patatesleri kavuran bir hastalık yüzünden başlamış, açlığa, tifüs, tifo ve kolera salgınlarına yol açarak 1847'de doruğa ulaşmıştı. Kıtlık 1848'de hafiflemeye başlamış, köylüler göç etmekle açlıktan ölme arasında tercih yapar duruma gelmişlerdi. Arazi sahiplerinin kiralarda indirim yapmayı reddetmeleri de durumu daha da kötüleştirmişti. Bkz.: 87.86n.

375.1555-8 – TIMES DA ELLERİNİ ... ALTINA İNECEĞİNİ DUYURDUYDU – Seumas MacManus, *Story of the Irish Race*'inin (İrlandalı Soyunun Öyküsü) "Büyük Kıtlık" adlı bölümünde şöyle yazar: "*The London Times*... dışgöçün en acınası bir zamanında, bir makalesinde epey neşeli bir havada, 'Gidiyorlar! Gidiyorlar! İrlandalılar ha bire gidiyorlar. Çok yakında İrlanda'da bir Kelte rastlamak, Manhattan kıyılarında bir Kızılderiliye rastlamak denli nadirattan sayılacak'" (s. 610). *Times*'da böyle bir makale bulunamamıştır.

375.1558-9 – KOCA TÜRK BİLE PARASINI GÖNDERMİŞTİ BİZE – T. O'Herlihy, *The Famine*'de (Kıtlık), "İngiliz hükümeti hiçbir yardımda bulunmamasına karşın... Birçok başka ülke, Türkler bile para göndermişlerdi" diye yazar.

375.1562-3 – YİRMİ BİN ... TABUTGEMİLERİNDE TELEF OLDUYDU – İrlandalı göçmenleri Amerika'ya taşıyan gemilere "tabut gemileri" deniyordu. Bu gemilerde çok sayıda insan ölmüştü.

375.1563 – HÜR İNSANLARIN TOPRAĞINA – Amerikan Milli marşına bir gönderme.

375.1564 – BOYUNDURUK ALTINDAKİ MEMLEKETLERİNİ – Kutsal metinleri (Tesniye [Deuteronomy] 5:6) yansılayan bu söz, İsraillilerle İrlandalılar arasında bir benzerlik daha kurmaktadır.

375.1565-6 – KATHLEEN NI ... GRANUAILE'NİN OĞULLARI – Kathleen ni Houlihan, "İrlanda'nın ruhu"nun geleneksel dişi somutlaştırımlarından biridir; bkz.: 224.42-3n. Granuai-

le, Grace O'Malley'in (~ 1530-~ 1600) İrlandacadaki biçimidir. Batı İrlandalı bu kadın, çağdaşı Lord Henry Sidney tarafından, "en ünlü bir dişi deniz kaptanı" diye betimlenmiştir.

375.1570-1 – ZAVALLI YAŞLI KADININ ... SÖYLEDİĞİNDEN BERİ – Zavallı Yaşlı Kadın, İrlandacada *The Shan Van Vocht*; bkz.: 46.614n. 1798 sonbaharında, bin kişilik bir Fransız askeri birliği, Mayo kontluğunun kuzey kıyısındaki Killala'ya çıkmış, sonunda İrlandalılara esir düşmüşlerdi.

375.1572-4 – BİZİ WILLIAMCILARA ... BİZE HIYANET ETMİŞLERDİ – İrlandalılar, Stuart krallarının sonuncusu olan II. James'in tahttan indirildiği 1688 "kansız devrim"inde, onu desteklemek amacıyla ayaklanmışlardı. Oysa, bu olayı izleyen savaşta (1689-91), İrlandalılar, James'in rakibi III. William'a karşı 1690 Boyne Muharebesi'nde kesin yenilgiye uğrayana dek savaşmayı sürdürürlerken James Fransa'ya kaçarak İrlandalı destekçilerini yalnız bırakmıştı.

375.1574-5 – LIMERICK'İ VE BİR ... O MUAHEDE ANITINI DÜŞÜNÜN – Boyne yenilgisinden sonra, İrlandalı ihtilâlciler, Fransa'nın teşvikiyle savaşmaya devam ettiler ve Patrick Sarsfield (bkz.: 342.204n) komutasında son bir direnişte bulundular. 3 Ekim 1691'de, sonraları bir anıt haline getirilen bir kaya üzerinde Limerick muahedesi imzalandı.

375.1575-6 – FRANSA'DA, İSPANYA'DA ... KAN DÖKTÜK, YABANKAZLARI – 1691'de sürülmeyi kabul eden (ya da kaçan) Sarsfield ve başkalarına "the wild geese" (yabankazları) deniliyordu. Yabankazlarının birçoğu Katolik Fransa ya da İspanyol ordusuna katılmışlardı.

375.1576-8 – FONTENOY'DA, HA? ... CAMUSLU ULYSSES BROWNE – Fontenoy muharebesinde (1745), İrlanda tugayı, İngiltere, Hollanda ve Hanover birleşik ordularına karşı, zafer kazanan Fransızların yanında yaman bir savaş vermişti. Sarsfield (bkz.: 342.204n). İspanya'daki Tetuan Dükü O'Donnell: Leopold O'Donnell (1809-67), yabankazları ailelerinin bir torunuydu; önce mareşal, sonra o da İspanya başbakanı olmuştur—1854-56, 1858-63, 1865-66. Maria Tere-

sa'nın mareşal atadığı Camuslu Ulysses Browne: Maximilian Ulysses Browne, Graf von Browne, Baron of Camus ve Mountany (1705-57), İrlandalı bir 1690 sürgünü olan Ulysses Freiherr von Browne'ın oğluydu. Browne, bir Avusturyalı mareşal idi, ve Maria Theresa'nın en başarılı komutanlarından biriydi.

375.1581-2 – ENTENT CORDIALE – Fransızca: "Samimi anlayış"; *"entente cordiale"*: Fransızca: "samimi anlaşma"; İngiltere ile Fransa arasında, 8 Nisan 1904'te yapılan diplomatik anlaşma.

375.1581-2 – TAY PAY'İN HAİN ... PEŞİNDE DEĞİLLER Mİ – Tay Pay: Thomas Power O'Connor'un (bkz.: 173.796n) takma adıydı. "hain İngilizler": bkz.: 370.1366n.

375.1584 – CONSPUEZ LES FRANÇAIS – Fransızca: "Fransızları önemsemeyin!" Bkz.: 370.1366n.

376.1585-8 – PRUSYALILARLA ... ÇEKTİĞİMİZ YETMEZ Mİ ARTIK – Kutsal Roma İmparatorluğu'nun seçmenlerinden biri olan Hanover, bir il olarak 1866'da Prusya'nın sınırları içinde yer almıştı."George the Elector" (Seçmen George; 1660-1727), 1714'te İngiliz tahtının varisi olunca, İngilizler hanedan adını Wettin'den Windsor'a değiştirmişlerdi. Burada "gebeş cadaloz" diye anılan Kraliçe Victoria'nın annesi de bir Alman prensesti.

376.1593 – EHREN ON THE RHINE – Cobb ve William H. Hutchinson'un bir Amerikan baladı.

376.1594 – İÇKİLER BURDA DAHA UCUZ – George Dance'ın (ö. 1932), Stephen Foster'in bir şarkısı üzerine bir parodisi. Bu parodide, bir pabın sahibi, "suratsız şeytan" diye anılır. Anlatıldığına göre, bir askeri bando bu şarkıyı Windsor Castle'da çalarken, kraliçe şarkının sözlerini öğrenmek isteyince, karşısındakiler sıkıntılı anlar geçirirler.

376.1596 – BARIŞTIRICI EDWARD – Entente cordiale'ın (bkz.: 375.1581-2n) ilk iyimserlik aşamasında, Fransızlar VII. Edward'ı böyle nitelemişlerdir.

376.1598-9 – BARIŞTAN ÇOK KAYIŞMAYI – VII. Edward'ın çapkınlığına bir gönderme.

376.1599 – EDWARD GUELPH-WETTIN – Hanover hanedanının soyadı Guelph idi; Prens Albert'in soyadı olan Wettin, İsveççe Wetter'in Prusya'daki biçimidir. Kraliçe Victoria, Prens Albert ile evlenince, Guelph adını bırakmıştır.

376.1600-3 – İRLANDA'NIN RAHİPLERİ ... ASIYORLAR DUVARLARINA – VII. Edward bir at meraklısıydı. 1903 yılının Temmuz ayında İrlanda'ya yaptığı resmi ziyaret sırasında, Dublin'in on beş mil batısında yer alan Maynooth kentindeki St. Patrick College'm İrlanda Katolik Üniversitesi'nce ağırlanmıştı. Britanyalı Krala, şatafatlı süslemelerle bezenmiş iki değerli yarış atı armağan edilmişti. İrlanda'nın bakış açısından, bütün bu olay—atların, rahiplere yakışmayan bir biçimde süslenip püslenmesi de dahil—Kilise'nin, İngiltere Kralı'na uşaklık etme istekliliğinin onur kırıcı bir sergilenmesiydi.

376.1605 – PİNDİĞİ KADINLARIN HEPSİNİ – VII. Edward'ın şehvetperestliğinin bir anıştırılması daha.

Parodi: 377.1640-66 / 378.1670 – BALLYMOTE KİTABI'NIN ... YER ALMAKTADIR – Bir gazete makalesinde sözü edilen ortaçağ İrlanda'sının son derece girift işlemeli bezlerinin vb. bir parodisi.

377.1640-1 – BALLYMOTE KİTABI'NIN ... MANUS TOMALTACH OG MACDONOGH'A – 501 büyük yapraklı *The Book of Ballymote* (Ballymote Kitabı), Sligo'da, 1391 civarında, aralarında (Robert mac Sheehy ile birlikte) Solomon O'Droma ve Manus O'Duigenan' ın da yer aldığı birçok yazman tarafından üretilmişti. Kitap, eski *"Fetihler Kitabı"*nı, seçme İrlandalı ailelerin şecerelerini, ilk İrlandalı krallara ilişkin söylenceleri, Nennius'un *History of the Britons*'unun (İlk İngilizlerin Tarihi; ~ 800) İrlandacaya bir çevirisini içerir.

377.1645-50 – DÖRT İNCİL VAİZİNİN ... BİR ALTIN KARTAL SUNARKEN – Matta'nın, Markos'un, Luka'nın, ve Yuhanna'nın sırasıyla elinde bir mızrak taşıyan bir melek (ya da

kanatlı adam), bir aslan (genellikle kanatlı), bir öküz (genellikle kanatlı), ve bir uçan kartal şeklindeki simgeleri.

377.1653-4 – BARMECIDELER DÖNEMİNDE – James Clarence Mangan'ın "The Time of Barmecides" (Bermekiler Dönemi) şiirinin konusu ve nakaratı. Bermekiler, sekizinci yüzyılda yıldızı parlamış erkli bir İranlı ailenin üyeleridir. *Bin Bir Gece Masalları*'ndaki "Berberin Altıncı Kardeşinin Masalı"nda, bir Bermeki ailesi üyesinin, yoksul bir dilenciye, görkemli tabaklar ve tencereler içinde hayali bir ziyafeti nasıl sunduğu anlatılır.

377.1665-6 – İLK WELLINGTON DÜKÜ'NÜN ÜÇ DOĞUM YERİ – Birinci Wellington Dükü Arthur Wellesley'in (1769-1852), hem doğum tarihi (29 Nisan?) hem de Dublin'deki doğum yeri kesin olarak bilinmemektedir.

378.1681-2 – FAS'TA KÖLELER YA DA ... MEZATLARDA SATMIŞLAR – Her ne kadar Yahudiler, 1904'te, Fas'ta köle değil idilerse de, Müslüman çoğunluk onları "zorunlu hizmet"e tabi tutmaktaydı; erkekler de kadınlar da, sebt günlerinde (Musevilerin kutsal dinlenme günü olan Cumartesi günleri) dahi kölelere yakışır işlerde çalıştırılıyorlardı. Zorunlu hizmetler, 1907'de kaldırılmıştır.

378.1683 – YENİ KUDÜS'TEN – Yeni Kudüs, Yuhanna'nın Vahiy Kitabı 21 ve 22'de betimlediği semavi Hıristiyan kentidir.

378.1701 – MUSEVİ OLMAYANLARA YENİ Bİ APOSTOL – Hıristiyanlığa döndükten sonra inançlarını, ırk ve milliyet ayrımı gözetmeksizin, herkeşe öğreten Aziz Pavlus; bkz.: Timoteos'a Birinci Mektup 2:7.

378.1703-4 – KOMŞUNU SEVECEKSİN – İsa'nın iki emrinden ikincisi: "Komşunu kendini sevdiğin gibi seveceksin" (Matta 22:39).

378.1705 – KOMŞUNU DİLENCİYE ÇEVİRECEKSİN – Karşısındakinin bütün kartlarını kazanmanın amaçlandığı, iki çocuk arasında oynanan bir kâğıt oyunu.

378.1706 – MOYA – Bkz.: 373.1486n.

Parodi: 378.1707 / 379.1708-16 – SEVGİ SEVGİYİ ... ALLAH HERKESİ SEVER – Duygusal erişkin çocuksu konuşması.

378.1707 – SEVGİ SEVGİYİ SEVMEYİ SEVER – Krş.: St. Augustine'in *Confessions*'ı (İtiraflar) 3:1: "Sevgiyi sevdiğimden, neyi seveceğimi aradım; sevmeyi sevdiysem de, henüz sevmedim." Augustine, Tanrı'nın gerçek ve nihai sevgi ve arzu nesnesi keşfetmesinden önceki cinsel arzuya batışını betimliyor.

379.1724-6 – YA TOPUNUN NAMLU ... MUTAASSIP CROMWELL – 1649'da, İngilteredeki içsavaşın sonuçlanmasının ardından, Oliver Cromwell (1599-1658) ile son derece disiplinli ve fanatik kertede Protestan askerleri ("Ironsides" = Cromwell'in süvarileri), İrlanda'daki Stuart-yanlısı direnişi kırmakla görevlendirilmişti. Cromwell'in seferi, Dublin'in otuz iki mil kuzeyindeki kıyı kenti Drogheda'nın vurulmasıyla başladı; Cromwell'in süvarileri, garnizondaki en az 2800 askeri kılıçtan geçirdiler. Kimi yazarlar, kadın ve çocukların da öldürüldüğünü ileri sürerler. Cromwell şöyle der: "Tanrı'nın, bu barbar sefillere karşı en hakkaniyetli yargısını yerine getirdiğimiz kanısındayım."

379.1738 – ANANIAS TANRIYASENA KURUKEMİK'İN – Kurukemik (Barebones, yani Barebon; 1596?-1679), bir İngiliz halk vaiziydi.

380.1761-2 – SHANGANAGH İMZASI YOKTU. SADECE BAŞ HARF VARDI: P – *United Irishman*'ın editörü Arthur Griffith, "Shanganah" takma adıyla mizahi yazılar yazardı. P'nin, Parnell'i anıştırdığı da söylenmiştir.

380.1766-9 – KONGO BAĞIMSIZ DEVLETİ'NDEKİ ... İRLANDALIDIR KENDİSİ – İrlanda doğumlu Sir Roger Casement (1864-1916) İngiltere konsolosluk servisinde görevliydi (1895-1913). Şubat 1904'te, Kongo'da konsolos iken, Casement, oradaki Belçikalı yönetimin yerli halkı kauçuk ekim-alanlarında zorla nasıl çalıştırdıklarına, ve onlara uyguladıkları

birtakım başka hunharca tutumlara ilişkin bir rapor hazırlamıştı. Rapor yayımlanmış, ve Kongo'nun denetiminin Belçika'ya verilmesini kararlaştıran Conference of Powers'ın (Kuvvetler Konferansı) Ocak'ta yeniden toplanmasına neden olmuştu. Bu konferansta, kimi reformcu önlemler alınmıştı.1914'te, Casement, o sıralar militan konumdaki Sinn Fein'e katılmış, Almanya ile bir İrlanda ayaklanmasına askeri destek için görüşme yapmış, devlete ihanet suçundan idam edilmişti.

381.1802 – GRIFFITH'E SINN FEIN FİKRİNİ BLOOM'UN AŞILADIĞINI – Bkz.: 200.551n.

381.1809 – TANRI İRLANDA'YI O PEZİVENK ÇAKAL GİBİLERİNDEN KORUSUN – Bkz.: 200.529-30n.

381.1811 – METUŞALEM BLOOM – Yani, Rudolph (Virag) Bloom. Methuselah (Metuşalem), *Kitabı Mukaddes*'teki en uzun ömürlü adamdır: "Ve Metuşalem'in bütün günleri dokuz yüz altmış dokuz yıl ediyordu: sonra öldü" (Tekvin 5:27).

381.1813 – ASİT PRUSİKLE – Yanlış. Söz konusu zehir, aşırı dozda akonitin idi (az miktarlardaki dozları, kalp ve solunum rahatsızlıklarında yatıştırıcı etki yapar); bkz.: 732.678-90.

Parodi: 381.1824-30 / 382.1831-59 – YOLCULARIMIZ KÖYÜN ... POLİMCİ ZAMPARA – Ortaçağ masallarının on dokuzuncu yüzyıl sonu versiyonları biçeminin parodisi.

382.1863 – BLOOM'LA SINN FEIN – 381.1802n.

383.1876 – JUNIUS KİMDİR – Londra'da, *Public Advertiser* (Kamuya Duyurular) adlı yayında 1769 ile 1772 arasında mektupları yayımlanan ve adı bilinmeyen bir yazarın takma adı. Sert ve küfür dolu bu mektuplar, III. George ile bakanlarını hedef alıyor, ve yazarın hükümetin son derece gizli bilgilerine ulaşacak bir konumda olduğunu gösteriyordu.

383.1880 – MACAR SİSTEMİNE GÖRE – Cunningham, Arthur Griffith'in, *United Irishman*'de (Ocak-Haziran 1904) dizi ha-

linde yayımlanan *The Resurrection of Hungary* (Macaristan'ın Yeniden Dirilişi) adlı kitabını anıştırıyor. Bu kitap, Macaristan'ın Avusturya yönetiminden bağımsızlığını kazanma savaşımını anlatır, ve bunun tarihini İrlanda'nın girişimi için uygun bir model olarak sunar.

383.1886-7 – AZİZLER VE ALLAMELER ADASI – 70.149n.

383.1899 – EN VENTRE SA MÈRE – Fransızca: "Anasının karnında."

384.1916 – KUZU KILIĞINA BÜRÜNMÜŞ KURT – "Sahte peygamberlerden kaçının—onlar size koyun kılığında gelirler, ama içlerinde aç kurtlar vardır" (Matta 7:15).

384.1917 – AHASVE – Ahasve, İran krallarının adı ise de, Citizen (Abem) burada Ahasve ile söylencesel "Gezgin Yahudi"yi anıştırıyor. Bkz.: 258.1394n.

384.1922-3 – AZİZ PATRICK, BALLYKINLER'DE ... DİNİMİZE DÖNDÜRMELİ – Doğum tarihiyle doğum yerinin belirsizliği yanında, Aziz Patrick'in İrlanda'ya ayak bastığı tarih ile yer de tartışma konusu olagelmiştir. Bkz.: 353.655-6n.

Parodi: 384.1930-54 / 385.1955-95 / 386.1996-2016 – VE DE MUKADDES ... CHRISTUM DOMINUM NOSTRUM – İrlanda'nın bu şekilde Azizler ve Bilgeler Adası diye görülmesi, "kilise haberleri" bağlamında dinsel festivallere, bu örnekte ise, bir evin kutsanmasından başlayıp giderek bir kilisenin ve sonunda da bir katedralin takdis edilmesi merasim alayına ilişkin anlatıları yansılamaktadır; bkz.: 385.1982-83n. Bu parodi bölümünde anılan azizlerin ilginç yaşamları, *The Book of Saints* (Azizler Kitabı; 5. Baskı; N.Y.: T. Y. Crowell Company, 1966) adlı yapıtta sergilenmektedir.

385.1982-83 – NELSON SÜTUNU'NUN ÖNÜNDEN – Demek ki, merasim alayı, sütundan yürüyerek iki dakika uzaktaki Marlborough Street'teki Immaculate Conception Prokatedrali'nde (Günahsız Doğum Geçici Katedral) başlamış, doğruca Henry ve Mary sokaklarından, sonra kuzeye doğru Capel Street'ten geçerek Little Britain Street'e ve Barney

Kiernan'ın pabına ulaşmıştır. Bu bağlamdaki espri, Barney Kiernan'ın pabının, Dublin'in uzun süredir beklediği "kalıcı" bir katedral imişçesine kutsanmasıdır.

385.1984-6 – SURGE ILLUMINARE DİYE BAŞLAYAN ... OMNES DUASINI OKUYARAK – Surge illuminare diye başlayan dua: "İhtişamla yüksel, Kudüs! Işığın parlıyor, Tanrı'nın övgüsü senin üzerinde parlasın" (İşaya 60:1). Omnes de Saba venient diye başlayan dua: "Saba'nm tüm halkı altından armağanlar ve tütsülerle, ve Tanrı'ya şükürler ederek geliyorlar" İşaya 60:6).

385.1991 – MALACHI – Bkz.: 32.46n.

386.2006-9 – AUDIUTORIUM NOSTRUM ... CUM SPIRITU TUO – Latince: "Yardımımız, Tanrı'nın adınadır. / Göğü ve yeri yaratan. / Tanrı seninle olsun / Ve ruhunu korusun."

386.2012-6 – DEUS, CUI ... CHRISTUM DOMINUM NOSTRUM – Latince: "Ey, bir sözüyle her şeyi kutsallaştıran Tanrı, yaratmış olduklarının üzerine inayetini saç. Her kim Sana şükür ederse, ve nimetlerinden senin yasaların ve iraden uyarınca yararlanırsa, senin yardımınla, ve Hazreti İsa aracılığıyla, bedensel sağlıklarına ve ruh huzuruna kavuşabilsinler."

Parodi: 387.2043-54 – KARBEYAZI YUNUS YELESİNİ ... KÖPÜKLER YAYARAKTAN – Ortaçağ masalları on dokuzuncu yüzyıl sonu versiyonları biçemi parodisinin sürdürülmesi.

388.2078-9 – AYDAKİ ADAM Bİ YAVUDİ MİYDİ, YAVUDİ MİYDİ, YAVUDİ MİYDİ – Fred Fisher'in, "If the Man in the Moon Were a Coon" (Aydaki Adam Bir Zenci Olsaydı) adlı popüler Amerikan şarkısı tarzında.

388.2083-4 – MENDELSSOHN YAHUDİYDİ ... SPINOZA DA YAHUDİYDİ – Alman filozofu Moses Mendelssohn (1729-86) ve Alman müzikçisi Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809-47) Yahudi idiler. Ancak, bu ikincisinin ailesi Yahudi'liği bırakıp Bartholdy adını ekleyerek Hıristiyanlığı benimsemiş-

tir. Karl Marx'ın (1818-83) ana ve babası Yahudi idiler ise de, kendisi bu dini reddetmiş, hatta Yahudi aleyhtarı olmuştur. Mercadante (bkz.: 114.477-8n) Yahudi değil, İtalyan Katoliğiydi. Baruch Spinoza (1632-77) Yahudi teoloji ve düşüncesi üzerinde ileri bir eğitim görmüştü, ama onun felsefi görüşleri, sinagog'u terketmesine neden olmuştu. Gene de, Amsterdam'daki Yahudi cemaati, 1656'da onu aforoz edip, kent yönetiminin onu sürgün etmesini sağlamıştı. Bkz.: 328.1252-3n.

Parodi: 388.2097-2118 / 389.2119-30 – DUBLIN'İN MERKEZİNDEN ... AMA UNUTULMAYACAKTIR – Yabancı bir kraliyet ziyaretçisinin İngiltere'den ayrılışına ilişkin bir gazete yazısının parodisi.

388.2099-100 – NAGYASÁGOS URAM LIPÓTI VIRAG'A – İngilizce sıralamaya sokulduğunda, "bu sözcükler Macarcada, "Haşmetli lordum Leopold Flower (Çiçek)" Ancak "Lipóti", "Lipot" olmalıdır. Macarca sıralamaya göre okunursa, "Budapeşte'nin Yahudi mahallesinden Virag" anlamına gelir. "Nagyaságos" da "Nagyasàgos" olmalıdır.

388.2100-1 – SZAZHARMINCZBROJÚGULYÁS-DUGULÁS'A – Macarca: "130-buzağı-çobanı (çorbalık)—Damlıyor (yapışıyor).

388.2110-1 – İRLANDA'YA GERİ – İngiliz balad bestecisi "Claribel" Mrs. Charlotte Allington Barnard'ın (1830-69) bir şarkısı.

388.2112 – RAKÓCZY'NİN MARŞI'NA – Miklos Scholl'un 1809'da bestelediği "Rakoczi Marşı." Bu marş, Macarlarca ulusal marş olarak benimsenmiştir.

388.2114 – DÖRT DENİZİN SAHİLLERİ – İrlandayı çeviren denizler: kuzeydoğuda Norh Channel (Kuzey Kanalı), doğuda Irish Sea (İrlanda Denizi), güneydoğuda St. George's Channel (Aziz George Kanalı), ve Atlantik Okyanusu.

388.2118 – SLIEVE BLOOM – Bkz.: 89.166n.

389.2128-9 – VISSZONTLÁTÁSRA, KEDVÉS BARÁTOM! VISSZONTLÁTÁSRA – Macarca: "Gene görüşelim, aziz dostum! Gene görüşelim!"

Parodi: 389.2149-59 / 390.2160-90 – AFETİN ETKİSİ ... MUAVENETTE BULUNACAKLARDIR – Bir doğal afete ilişkin gazete yazısının parodisi.

389.2151 – İPEK THOMAS'IN – Bkz.: 76.378-9n.

390.2181 – MISSA PRO DEFUNCTIS – Latince: "ölüler için Katolik kilise ayini."

Parodi: 391.2209-18 – DERKEN ... BEN BLOOM İLYAS PEYGAMBER'İ SEYREYLEDİ – *Kitabı Mukaddes*'in anlatı biçeminin parodisi.

391.2215 – ABBA! ADONAI – Abba, Süryanice-Yunanca dilinde Baba-Tanrı demektir; Adonai ise, İbranicede Tanrı demektir.

Bölüm 13:
Nausikaa, 392.1 / 430.1560

Odysseia'nın 5. Kitabında Odysseus Kalypso adasından ayrılır, Poseidon'un üzerine saldığı fırtına yüzünden zor durumda kalır (Bölüm 4: Kalypso notları), ve sonunda denizci bir halk olan efsanevi Phaiakların ülkesindeki bir nehir ağzında kıyıya çıkar. Odysseus, bitkin durumda, bir çalılıkta gizlenerek uyuyakalır, ve nihayet 6. Kitapta, saray çamaşırlarını yıkamaya gelen Prenses Nausikaa ile nedimelerinin sesleriyle uyanır. Aslında Odysseus, onlar bir oyunda kaçırdıkları topu ararlarken uyanmıştır (402.421 vd.). Odysseus, Nausikaa'nın güzelliğine vurulur, onu över, bir tanrıçaya benzetir, kendi çektiği sıkıntılardan yakınır. Nausikaa ona yardım etmek ister, güvenli bir şekilde saraya götürülmesini sağlar, ve neticede, kızın ana-babası onu İthaka'ya uğurlarlar.

Zaman: Öğleden sonra saat 8:00. Sahne: Stephen'in "Bölüm 3"teki sabah yürüyüşü sırasında bir ara durmuş olduğu Sandymount Strand (Sandymount Kumsalı). Bloom, Sandymount'ta (Dublin'in güneydoğu yörekentlerinden birisi) oturan Mrs. Dignam'a ziyaretinden henüz dönmüş, ve Leahy's Terrace'ın eteğindeki setin altında uzanan kumsala inmiştir. Organ: Göz, burun; Sanat: Resim; Renk: Gri, mavi (mavi, güzelliğin, duyguların, ve gerçek aşkın rengidir; bunlar Bakire Meryem 'in özellikleridir); Simge: Bakire; Teknik: Kabarma, sönme. Karşılıklar: Phaiak—Denizlerin Yıldızı (bkz.: 392.9n); Nausikaa—Gerty.*

Linati şemasında Kişiler listesinde Nausikaa'dan başka şunlar içerilir: "Nedimeler, Alkinoos ve Arete (Nausikaa'nın babası ve annesi), Ulysses." Anlam: "Yansıtılmış Serap." Odysseus Phaiakların surlarla çevrili kenti-

* Gerty adı, Maria Cummins'in (1827-66) duygusal romanı *The Lamplighter*'dan (Sokak Fenerlerini Yakan Adam; 1854) kaynaklanır, Gerty MacDowell'in kişiliği de romanın biçemi üzerindeki parodiye dayanır. *The Lamplighter*'ın kadın kahramanı Gerty Flint hayata "ihmal edilmiş ve horlanmış... mahrumiyet içinde" başlamış, kuşkusuz şirin, ama hınçlı, kindar, ve pek "öfkeli" bir yaşam sürdürmektedir. Sonra birden kendine "tam bir hâkimiyet" sağlayarak, duygusal bir dinsellikle özverili bir yaşamın (ve yoksulluğu yenerek varsıllığa kavuşan çocukluk aşkı Willie ile evliliğinin getirdiği refah) meyvelerini devşirir.

ne girdiği zaman, Athena onu, Phaiaklardan herhangi birince engellenmemesi için, bir sis kümesinin içinde gizler. Ve Odysseus sarayın büyük salonunda diz çöküp Kraliçe Arete'nin dizlerine sarılarak yakarana dek sisi kaldırmaz. Şemanın Simge bölümünde şu öğeler de vardır: "Onanizm (Mastürbasyon): Dişi: İkiyüzlülük."

392.9 – DENİZLERİN YILDIZI MARY'YE – "Star of the Sea" (Stella Maris), Bakire Meryem'in adlarından biridir.

393.41 – FLORA MACHAVAİ – Özgün metindeki "Flora MacFlimsy", Amerikalı avukat-şair William Allen Butler'ın (1825-1902) "Nothing to Wear" (Giyecek Bir Şey Yok; 1857) adlı şiirindeki, 1850'lerde tüm yaşamını New York City'nin en pahalı mağazalarından son moda giysileri satın alma peşinde harcayan, ve sonunda hiçbir giysisi kalmayan, varlıklı havai kadın kahramandır.

393.43-4 – DOLGUN KİRAZ GİBİ KIRMIZI DUDAKLARINDA – "Dudakların kiraza benzetilmesine şiirde sıkça rastlanır. Örneğin, *A Midsummer Night's Dream*'de, Demetrius şöyle der: "Oh, ne dolgun görünüyor / Dudakların, öpüşen kirazların o, çekici..." (III, ii, 139-40).

393.54-5 – HER KÜÇÜK İRLANDALININ EVİ ONUN ŞATOSUDUR – Bkz.: 144.971-2n.

394.104 – FİLDİŞİ SAFLIĞIYLA – "Fildişinden Kule", Bakire Meryem'in sıfatlarından biridir; bkz.: 400.353-5n.

395.132-3 – PRENSES RESİMLİ ROMAN ... VERA VERITY – *The Princess's Novelettes* (1886-1904) Londra'da yayımlanan haftalık bir dergiydi. Ancak, bu dergilerde "Kadın Güzelliği" sayfası bulunmadığı gibi, Madame Vera Verity adına da rastlanmaz.

395.143-4 – PERŞEMBE GÜNÜ UĞUR GETİRİR – Astroloji'de, Perşembe (Jüpiter, yani Romalıların baş tanrısının günü) cesaret günü diye bilinir ise de, herhangi bir işe girişmek için de uğurlu bir gün sayılır.

397.203 – PETITE – Fransızca: "küçük."

397.221 – MAVİYİ ŞANS GETİRMESİ İÇİN – Bakire Meryem'i niteleyen mavi, saf duyguların, gerçek aşkın, umudun, ve böylece bir geline en çok yakışan, uğurlu bir renktir.

397.224 – O YEŞİLİ GİYDİĞİ – Yeşil kıskançlığın, hasetin, bozulan ya da karşılıksız kalan aşk ilişkisinin rengidir. Şöyle bir deyiş de vardır: "Mavi gerçek aşkın, yeşil ise can çekişen aşkın."

397.236/398.237 – SEN GÜZELSİN, GERTY, DERDİ AYNASI ONA – "Pamuk Prenses ve Yedi Cüce" masalındaki sihirli aynanın kötü kalpli üvey ananın, "Ayna, ayna, duvardaki ayna, / En güzel kim söyle bana?" sorusuna yanıt verişi, ve sonunda üvey ananın yerini Pamuk Prenses'in alışı gibi.

398.241 – T. C. D.'NİN – Trinity College, Dublin (Dublin Trinity Koleji). Bu okul Anglo Protestan yaklaşımını öylesine ısrarla sürdürmüştür ki, ~ 1875'ten başlayarak İrlanda Katolik piskoposları kendi kilise üyelerinin böylesi "kâfir" bir koleje "özel muafiyetler" dışında" girmelerini yasaklamışlardır.

398.257 – AMA BEKLEYİŞ, HEP BİRİSİNİN ÇIKMASINI BEKLEYİŞ – Bkz.: 319.846n.

398.257-8 – ARTIK YILDAYDIK – Geleneksel olarak, bir kadının bir erkeğe evlenme teklif etmesine artık yıl boyunca izin verilirdi.

399.285-6 – GILTRAP'IN SEVİMLİ KÖPEĞİ GARRYOWEN'İN İNSAN – Bkz.: 340.139n.

400.353-5 – LORETO ANA DUASINI ... O EN MÜBAREK BAKİREDEN – "The Litany Of Our Lady (Of Loreto), uzunca bir yakarış duasıdır. Bu duada Bakire Meryem'in çeşitli sıfatları sıralanır: "... / Gizemli Gül, /... / Fildişi Kulesi. / ... / Cennet Kapısı, / ... / Hastaların Sağlığı, / ... vb."

401.380 – AŞİKÂR BİR DOKTOR FELL VAKASI – Dr. John Fell (1625-86) Oxford İsa Kilisesi Koleji'nin dekanı, sonra da Oxford Üniversitesi'nin piskoposuydu, ve açık fikirli düşünür-

lere (en başta John Locke'ye) zulmetmesiyle tanınmış bir gericiydi. Fell, hicivci Thomas (Tom) Brown'ı (1663-1704), Martialis'in "epigram 1:33"ünü (hicviye, nükteli kısa şiir) hemen o an uyarlayamadığı takdirde İsa Kilisesi'nden kovmakla tehdit etmişti; Brown'ın da kendisini, şöyle diyerek kurtardığı anlatılır: "Seni sevmiyorum, Dr. Fell / Nedenini söyleyemem; / Şunu çok iyi biliyorum ki, / Seni sevmiyorum, Dr. Fell." (Martialis'in hicviyesi: "Non amo te, Sabidi, nec possum dicere quare; / Hoc tantum possum dicere, non amo te.")

401.382-5 – BÜTÜN KUSURLARINA RAĞMEN ... ONU HÂLÂ SEVİYORDU – Monroe H. Rosenfeld'in, "With All Her Faults I Love Her Still" (1888) adlı popüler şarkısına gönderme.

401.383 – SÖYLE MARY, SÖYLE BANA, SENİ SEVDİĞİMİ NASIL SÖYLEYİM SANA – G. A. Hodson'un popüler bir şarkısı.

401.384 – ROCHELLE'DE BİR AŞKIM BİR DE KULÜBEM VAR – Michael William Balfe'nin *The Siege of Rochelle* (Rochelle Kuşatması; 1835) operasının II. Perde'sindeki bir aryanın nakaratından.

401.388 – AY DOĞDU YİNE ŞARKISINI – John Oxenford'un (1812-77) üç perdelik operası *The Lily of Killarney*'den (Killarney Zambağı) bir şarkı.

402.417-8 – O BEYAZ VE YUMUŞAK KOLLAR KENDİSİNİNMİŞ GİBİ – *Odysseia*'da top oynayan Nausikaa, "önce beyaz kollarıyla parıldayan" diye betimlenir (6:101; Fitzgerald, s. 114).

402.419-20 – LÜGATİ'NDEN HALİKON GÜNLERİNİN NE MANAYA GELDİĞİNİ – *Walker's Dictionary*'de (Walter's Sözüğü) "halcyon"un (okunuş "häl'siyın) tanımı şöyledir: (ad) "Denizde ürediği ve kuluçka döneminde denizin hep sakin kaldığı söylenen bir kuş; (sıfat) "Uysal, sakin, sessiz."

402.439 – BAŞARAMADIN MI GENE DENEYECEKSİN – William E. Hickson'un (1803-70) "Try and Try Again" (Dene ve Gene Dene) şiirindeki "Başlangıçta başaramazsan, / Dene, dene, gene dene" dizelerinden bir esinlenme.

404.508-9 – KADINLARIN SEVGİLİSİ MEŞHUR ARTİST MARTIN HARVEY'İN – Sir John Martin-Harvey (1863-44) bir İngiliz aktörü ve tiyatro prodüktörüydü,; yirminci yüzyılın başlarında Dublin'e yaptığı ziyaretler, "bir zaferler dizisi" diye anılırsa da, 1910'da sahneye koyduğu *Richard III*, İrlandalı Milliyetçilerin *İrlandalı* oyunlar isteyerek ayaklanmalarına yol açmıştır.

404.510-1 – GÖRDÜKLERİ BİR OYUNDAN DOLAYI İKİSİNİN HEP AYNI TARZDA GİYİNMELERİNİ – James Albery'nin duygusal komedisi *Two Roses* (İki Gül; 1870) biçeminde; bu oyundaki kadın kahramanlar, iki kız kardeş, aynı tarzda giyinirler.

404.513 – RETROUSSÉ – Fransızca: "kalkık, snop."

405.528-9 – KENDİSİNE KARŞI ... DAHA FAZLA İDİYSEYDİ – Tanrılara öfkelenen Kral Lear (*King Lear* oyunundan bir klişe: III, ii, 59-60).

405.535 – BİSİKLETLERİYLE TUR ATAN ÖBÜR HAVAİ KIZLARA – 1904'te, bisiklete binen kadınlar, bacaklarının alt bölümlerini gösterdiklerinden dolayı "kepazelik"le suçlanırlardı.

405.537 – MAZİNİN HATIRASINI – W. V. Wallace'ın *Maritana* operasındaki (bkz.: 119.671-2n) bir şarkıdan. Don Caesar bu şarkıda, bir çiçekle ilgili olarak, "Ah! Solmadan önce kopar onu, Geçmişin anısıdır o."

405.542-3 – GÜNAHKÂRLAR SIĞINAĞI ... RUHULKUDÜS. ORA PRO NOBIS – Bkz.: 400.353-5n; Latince: "Bize dua et."

405.544-5 – KENDİ YÜREĞİNE İŞLEYEN YEDİ ELEMDEN DOLAYI – Yedi elem, Meryem'in Yedi Kederi'dir: (1) Oğlundan

dolayı "çektiği acı"; (2) Mısır'a Kaçış; (3) Tapınaktaki Kayıp; (4) Haçın Taşınması; (5) Çarmıha Gerilme; (6) Azil; (7) Defin.

405.557 – O ŞEYİ ANLATTIĞINDA – Yani, aybaşı olmasını.

406.577-8 – KABARAN SULARIN ÇOCUKLARI SÜRÜKLEYİP BOĞMASINDAN – Bkz.: 50.769. Sular, 19:00'dan az önce kabarmaya başlamıştı; bir sonraki yükselme anca 17 Haziran'da, 01:06'da yer alacaktı. *Odysseia*'nın 5. Kitabında, Odysseus Nausikaa'nın adasına ulaşacağı sırada: "O dua ederken sular / çekiliverdi, ve nehir tanrısı suları sakinleştirerek / onu kıyıda güvenli bir yere taşıdı" (5:451-53; Fitzgerald, s. 106).

406.593-4 – YÜKSEK ÇARPIK FRANSIZ TOPUKLU – Bkz.: 585.3400n ve 585.3401n

406.595 – TABLEAU – Fransızca: her ne kadar "resim, sahne, manzara" demek ise de, ayrıca, evlerde oynanan bir oyunda kullanılan bir sözdür, ve verilen bir pozun başarılı biçimde gerçekleştirildiğini anlatır.

407.607 – TANTUM ERGOYU – St. Thomas Aquinas'ın *Pange lingua gloriosi*'sinin son iki dizesi olan ve "Blessed Sacament"ten (Kutsanmış Ayin) sonra okunan bir ilahi. Anlamı: "Hayranlıkla inmekte."

407.608 – TANTUMER GOSA CRAMEN TUM – Latince: "Hayranlıkla aşağıya inmekte."

407.610-1 – PASKALYA YORTUSUNDAN – 3 Nisan 1904 günüydü.

407.631 – GÖRKEMLİ BİR GÜL – Krş.: "Gizemli Gül," 400.353-5n.

407.646 – ÖPÜŞME ZAMANINI ÇEYREK GEÇİYOR HAYDİ ÖPÜŞÜN ARTIK – Ekseriya, sık sık, saatin kaç olduğunu soran çocuklara söylenen "hazır cevap" nitelikli bir söz.

408.649 – PETER AMCAMA – Argoda "tefeci" (zengin bir amcaya parasal yardım için yaklaşılmasından esinlenerek).

408.667 – TANTUM ERGONUN – Bkz.: 407.607n.

409.692 – PANEM DE COELO PRAESTITISTI EIS – Latince: "Onlara Cennet'ten ekmek verdin."

410.744 – CONTRETEMPS – Gaf; insanı mahcup eden ya da zor duruma düşüren bir olay.

410.755 – İRLANDA'NIN SON IŞIKLARI – Thomas Moore'un bir şarkısının ilk dizesinden.

410.755 – O AKŞAM ÇANLARININ – Thomas Moore'un bir şarkısının adı: "Those Evening Bells!" (O Akşam Çanları!).

410.763-5 – MABEL VAUGHAN'IN VE DİĞER HİKÂYELERİN MUHARRİRİ MISS CUMMINS'İN SOKAK FENERLERİNİ YAKAN ADAM ADLI O KİTABINDA OKUDUĞU GİBİ – Gerty, Maria Cummins'in *The Lamplighter* (Sokak Fenerlerini Yakan Adam) adlı romanıyla, aynı yazarın bir başka romanını (*Mabel Vaughan;* 1847) anımsıyor.

411.777 – MOR – Mor, nedamet ve "Lent" (Büyük Perhiz) sıralarındaki törensel renktir.

411.781-3 – GERÇEK MİSİN, İDEALİM ... GELECEK MİSİN SEN HİÇ – Louis J. Walsh (1880-1942) "delikanlı hatip" ve amatör nazım yazarı. Joyce, söz konusu dizeleri *Stephen Hero*'da (Stephen Kahraman) alıntılar: " Gerçek misin, idealim? / Gelecek misin hiç bana /yumuşak ve tatlı bir şafak vaktinde / dizinde bebeğinle?" Magherafelt, kuzeydoğu İrlanda kıyılarında küçük bir köyün, ve kilisesinin adıdır.

411.798-9 – İYİ YÜREKLİLİĞİNDEN ... GİBI BİR DURUMDA MIYDI – Hamlet, annesinin yüzüne vururcasına der: "Galiba acımasızım, salt sevecen olmak amacıyla: / Öylece kötü başlar ve daha kötü arkada kalır" (III, iv, 178-9).

411.808 – GEÇMİŞLERDE KALAN ESKİ BİR AŞK – "Love's Old Sweet Song" (O Güzel Aşk Şarkıları); bkz.: 94.370-1n.

411.810 / 412.811 – AŞK BEKLİYORDU ... BEKLİYORDU – Bkz.: 319.846n.

412.818 – LAUDATE DOMINUM OMNES GENTESİ – Latince: "Tanrı'ya senalar olsun, ey insanlar."

412.832-3 – KERMESTE FİŞEKLER ATILIYOR – Bkz.: 221.1388n.

415.946 – RAHİBE – Bloom'un sorusunun yanıtı, PERİKIZI'nca verilen ("Sör", yani "Sister") Rahibe Agatha'dır (597.3760n).

415.959 – YUMUL, CANLI CANLI – "Sweet Molly Malone" adlı anonim İrlanda şarkısının yansılanması. Şarkıda tatlı Molly Malone, sokak sokak gezerek, "'Taraklar, midyeler, canlı canlı'" diye çığırır.

415.962 – ERKETECİ – "Peeping Tom" (Röntgenci Tom; bkz.: 200.540n).

415.964-5 – KOMBİNEZONUNUN İÇİNDEKİ KIVRIMLARI YOKLADIM – "Sweets of Sin"den (Günah Zevkleri); bkz.: 277.695n, 317.797-8n.

415.970 – DUBLELİ PANTOLONU – 1890'larda "dubleli paçalar" erkek giyiminde çok ileri bir adımdı.

415.970-2 – İLK TANIŞTIĞIMIZ GECE ... ALTINDA PIRIL PIRIL – Thomas Haynes Bayly ve J. Phillip Knight'ın popüler bir şarkısından: "She Wore a Wreath of Roses the Night That First We Met" (İlk Tanıştığımız Gece Gülden Bir Sorguç Takmıştı).

416.975 – TAM PÜF NOKTASINI ... DEĞİŞİVERİR. DOĞU HARİÇ – "In the Track of the Sun: Diary of a Globe Trotter" (Güneşin İzinde: Bir Gezginin Günlüğü) ; bkz.: 88.120-1n.

416.976 – MARY, MARTHA – 110,338-41n.

416.987 – MANZARA – 406.595n.

416.997-8 – O HALLERİNDEYKEN KADINLARLA YATILMASI KÖTÜ MÜ ACEP – Yanıt, elbet, "hayır"dır. Ne var ki, Yahudiler, aybaşı sırasında kadınlarla cinsel teması kesinlikle yasaklamışlardır; bkz.: Levililer 15:19-33.

416.998-9 – SÜTÜN KESİLMESİNE YOL AÇAR, KEMAN TELLERİNİN KOPMASINA – Aybaşı dönemindeki kadınlara ilişkin kimi hurafelerden ikisi.

416.1013 – GÜZEL VE ÇİRKİN – On altıncı yüzyıldan bu yana bilinen popüler bir peri masalı.

417.1037-8 – NELL GWYNN, BAYAN BRACEGIRDLE, MAUD BRANSCOMBE – Nell Gwynn (bkz.: 244.831-6n); Anne Bracegirdle (1663-1748), Restorasyon tiyatrosunun, güzelliğiyle de tanınmış ünlü İngiliz aktrisi; Maud Branscombe (yükselişi: 1875-1910), çok ünlü ve çok güzel bir aktris. Yalnızca 1877'de yirmi sekiz binden fazla fotoğrafı satılmıştır.

417.1043 – LACAUS ESANT TARATARA – Yani *La causa è santa, taratara;* bkz.: 205.745-6n.

417.1050 – MEATH SOKAĞINDAKİ – Dublin'in merkez-güneyindeki yoksul bir kenar mahalle.

418.1094 – AH KIZLAR, AH O KIZLAR, SAHİLDEKİ GÜZEL KIZLAR – Bkz.: 93.332n.

419.1128-9 – SOĞAN KOKUSU ALDI – Kadınlarla başının derde girmesinden kaçman bir adamın, bir kadınla karşılaşacağı zaman çiğ bir soğan yemesine ilişkin bir şakaya gönderme. Ne var ki, adamın planı, erkek nefesinin çiğ soğan kokmasını çok çekici bulan bir kadına rastlayınca, suya düşmüş olur.

419.1132 – BENİ ŞAD ETTİN, VAR OL! HAMLET'TEN YANİ – Muhafızlardan biri, Francisco, bir başka muhafız Bernardo'ya, nöbeti devraldığı için teşekkür ederken. (I, i, 8).

419.1134 – BAŞ DÖNDÜRÜCÜ YILDIZLAR – Bkz.: 93.332n.

420.1139-40 – ADI JEMIMA BROWN'DI ... YAŞARDI IRISHTOWN'DA – Irishtown, Bloom'un dinlendiği sahil boyunca kuzeydeki yakın bir yerdedir. Bu İrlanda sokak baladına ilişkin bilgimiz pek az. Ne var ki, bu baladın "Jemima Brown" adlı bir Amerikan versiyonu da vardır.

420.1148 – ÖLÜYÜ YIKA – Ölünün gömülmeye hazırlanması, geleneksel olarak "kadınların sorumluluğu"ydu.

420.1164-5 – ELLERİ SEMİZ KIVRIMLARI YOKLAMAKTAYDI – Bkz.: 277.695n.

421.1197-8 – GIUGLINI ÖYLE BAŞLAMIŞ ZATEN – Yoksul bir aileden gelen İtalyan tenoru Antonio Giuglini (1827-65), Dublin'de 1857'den sonra büyük başarı sağlamış, 1864'te akıl hastalığı nedeniyle uğraşı son bulmuştu.

421.1210 – SAATLERİN DANSI – Bkz.: 100.620.

422.1241-2 – ZİRA ÖYLE OLDUKLARI VARSAYILAN RAHİPLER FARKLIDIR – Genel yanlış bir kanıya göre, rahipler, evlenmedikleri için farklı beden kokusuna sahiptirler.

422.1244 – YASAK RAHİP AĞACI – Bloom'a göre, Yasak Meyve Ağacı ya da İyi ve Kötü Bilgisinin Ağacı, Âdem ile Havva'ya (Cennet'te onlara yasak olan tek şey olması nedeniyle) nasıl çekici gelen tek şey idiyse, bir rahibin bekâreti de kadına öyle ayartıcı gelmektedir.

423.1271-2 – AYAKLARINDA NASIR OYSA ... MASSEDER SAĞLIKLIYSA OLA Kİ – Bloom, sağlıklı bir bedenin, nasır gibi çıkıntıları emerek engellediğini düşünmektedir.

423.1274-5 – SHIPTON ANA'NIN DEDİĞİNE – Kadın peygamber Shipton Ana'nın (1486?-1561?) gerçekliğine ilişkin ipuçları yok gibidir. Onun, Kardinal Wolsey'in, Suffolk Dükü'nün, Lord Percy'nin, ve VIII. Henry'nin sarayındaki başka soyluların ölümlerini önceden bildiği anlatılagelmiştir. 1666'daki Büyük Yangın'ını önceden haber vermiş, ve daha nice kehanetlerde bulunmuştur.

423.1279 – GRACE DARLING – (1815-42), Farne adalarından biri olan Longstone'daki fenerin sorumlusu William Darling'in kızı. 7 Eylül 1838'de, *Forfarshire* adlı vapur fener yakınlarında karaya bindirmiş üç yolcudan dokuzu hariç hepsi boğulmuştu. Grace ile babası, "tehlikeli dalgalara" karşın, gemiye iki sefer yapabilmişler, ve canlı kalanları kurtamışlardı. Grace, ulusal bir kahraman ilan edilmiş, Wordsworth onun için "Grace Darling" (1843) adlı şiiri yazmıştır.

423.1280-1 – BİSİKLETÇİLER DE: IŞIK YAKMA ZAMANI – *Evening Telegraph,* 16 Haziran 1904 günü bisiklet kullanıcılarının "ışıklarını yakma saati" olarak 21:17'yi ilan etmiştir.

423.1289 – ÇOBANYILDIZI – 16 Haziran 1904 günü akşam yıldızı Çobanyıldızı değil, Satürn'dü.

423.1289-90 – İKİ. ÜÇLEŞİNCE GECE OLMUŞ SAYILIR – *Sebt Günü Risalesi*'nde (Babil Talmudu) belirtilen Yahudi geleneklerine göre, "Şayet gökyüzünde sadece bir yıldız görünüyorsa, henüz gündüzdür; eğer iki yıldız görülüyorsa, alacakaranlıktır; üç yıldız ise, gecedir."

423.1291-2 – BATAN GÜNEŞ DİYARI BURA – Kimi zaman Japonya, Batan Güneş Diyarı diye anılırsa da, bu ülkeye daha çok, Doğan Güneş Diyarı denir. Ne var ki, Walter G. Marshall (*Through America*—Baştan Başa Amerika; Londra, 1882, s. 257) adlı yapıtında, California ile ilgili olarak "bu Batan Güneş Diyarı" diye yazar.

423.1292 – GÜNEYDOĞUDA BATAN ÖZERKLİK GÜNEŞİ – Kuzeybatıda doğmuş olduğu gibi; bkz.: 88.122-4n.

423.1292-3 – DOĞDUĞUM ÜLKE BENİM, İYİ AKŞAMLAR – Byron'un *Childe Harold's Pilgrimage*'ının kanto I'inde, on üçüncü dizeden sonraki dizesi.

423.1295 – BEYAZ AKINTILAR BAŞLAR – Dölyolu akıntıları; soğuk taşa oturmanın böylesi akıntılara neden olabileceği, bunun da, rahimdeki bebeğin sağlığını olumsuz etkileyeceğine inanılırdı.

423.1296 – BASURLARIM ŞİŞMESE BARİ – Soğuk taşta oturmamanın bir başka tıbbi gerekçesi.

424.1308-9 – EY UÇURUMLAR, DORUKLAR, SİZLERLEYİM GENE BEN – Anglo-İrlandalı tiyatro yazarı James Sheridan Knowles'in (1784-1862) *William Tell* (1825) trajedisinden.

424.1331 – RIP VAN WINKLE – Washington Irving'in *The Sketch Book*'undaki (Karalama Defteri; 1819-20) "Rip Van Winkle" öyküsü. Rip yirmi yıl uyuduktan sonra uyanır, ve "tüfeğinin pasla kaplandığını" görür; sonra evine döner, ve her şeyin "Değişmiş. Unutulmuş" olduğunu bulgular.

424.1334 – SLEEPY HOLLOW'DA – *The Sketch Book*'taki öykülerden biri de "Sleepy Hollow"dur (Uykulu Kuytu). Ne var ki, bu öykü Rip Van Winkle ile değil, Ichebod Crane ile ilgilidir.

424.1338-9 – RUHGÖÇÜ. SIKINTINDAN ... DÖNÜŞEBİLECEĞİNE İNANIRLARMIŞ – Burada "onlar", Yunan ve Roma mitolojisindeki Ruhgöçü'ne (Metempsychosis) inananlardır. Örneğin Daphne, Phoibos Apollon'dan kaçarken, ele geçirilmenin "kederinden" kurtulmak amacıyla bir defne ağacına dönüşür (Ovidius, *Metamorphoses* 1). Ne var ki, Daphne'nin dönüşümü *metamorphosis* idi, Bloom'un düşündüğü gibi *metempsychosis* değil.

425.1351-2 – KURAKLIKTA KAVANOZUN İÇİNE ... İÇEN KUŞ GİBİ – Ezop'un masalındaki karga bu yöntemle susuzluktan kurtulur.

425.1355 – KARTAL GİBİ GÜNEŞE BAK – Kartal ile ilgili eski inançlardan biri de, bu kuşun güneşe rahatlıkla bakabilmesidir. Pliny bile, ana kartalın, güneşe bakamayan yavrusunu yuvadan attığını yazmıştır.

425.1361 – MERCEĞİYLE ... O BİLGE ADAM NEYDİ ADI – Arşimet'in matematiksel kuramları mekaniğe uygulamış olduğu yaygınca bilinir. Ne var ki, Bloom'n anımsadığı şu öykünün gerçekliği kuşkuludur: Arşimet'in, Romalı konsül Marcellus'un (~ 268-208) Syracuse'u işgalini, Roma donanmasının üzerine güneş ışınlarını dev aynalarla yansıtarak onları yakmasıyla geciktirmiş olduğu anlatılır.

425.1374 – FAUGH A BALLAGH – İrlandaca: "Yolu aç." Bu söz, İrlanda Kraliyet Kuvvetleri'nin ve Gough ailesinin sloganıydı (bkz.: 506.870-1n), ve "Fág an Bealach" (1842) biçimiyle, Charles Gavan Duffy'nin (1816-1903) bestelediği Yeni İrlandalı'nın vatanseverlik şarkısının adıydı.

425.1376 – KASIRGA ORTALIĞI UÇURURKEN – Parker adlı birinin "The Mermaid" (1842) adlı bir şarkısına gönderme.

425.1379-80 – CONİSİ EVE DÖNENE DEK – Patrick Sarsfield Gilmore'un (1829-92) Amerikan İç Savaşı'nda Kuzeyli askerlerin söylediği bir marşına gönderme.

425.1382 – DEMİR ALIRLAR – Arnold ve Braham'ın bir şarkısının adı.

425.1383 – TEFİLİM – Bloom, "mezuzah" sözcüğünü ararken, "tefilim" diyor; *mezuzah*, (İbranice: "kapı-direği"); her evin kapısının sağ direğine yerleştirilen dinsel bir yazıdır, ve eve her giriş ya da çıkışta dokunulur ve öpülür. *Tefilim* ise, *Kitabı Mukaddes*'ten kısa bir parça taşıyan deri kutudur (yani bir tür muska).

426.1387-8 – BİR KALAS PARÇASINA YA DA KIRILMIŞ BİR DİREĞE TUTUNURSUN – *Odysseia*'nın 5. Kitabında, Odysseus'un, deniz yolculuğunun son ayağı olan Kalypso adasından Phaiakların adasına giderken başına gelenler gibi.

426.1398-9 – IŞILDAYAN FENERİYLE KANDİLBÖCEKLERİ – Bkz.: 204.705-7n.

427.1425-6 – ORMANDAKİ BEBECİKLER – Bir İngiliz çocuk şiiri (ve baladı) olan "Babes in the Wood"a gönderme: iki çocuk, çıkarcı amcaları tarafından ormanda ölmeye terkedilirler. 1798'de, Dublin'in güneyindeki dağlarda ayaklanan köylülere de "babes in the wood" denmiştir.

427.1448 – BUENAS NOCHES, SEÑORITA. EL HOMBRE AMA LA MUCHACHA HERMOSA – İspanyolca: "İyi akşamlar, Bayan. Adam güzel genç kızı seviyor."

427.1464/428.1465 – BORNEOLU VAHŞİ ADAMIN KARISININ KIZKARDEŞİ ŞİMDİ ARTIK ŞEHRİMİZDE – Boyuna sürdürülen bir sokak tekerlemesi: "Borneolu vahşi adam şimdi artık şehrimizde. / Borneolu vahşi adamın karısı şimdi artık şehrimizde. / Borneolu vahşi adamın karısının kızkardeşi şimdi artık şehrimizde " ve sonsuza dek uzatılabilecek yakıştırmalar.

428.1466-7 – İNEĞİ ÖPERKEN MORRIS'İN DEDİĞİ GİBİ HERKESİN ZEVKİ KENDİNE – Swift'in *Polite Conversation*'ındaki (Nazik Sohbet) 1. Diyalog'da Colonel Atwit der ki: "Why, everyone as they like; as the good Woman said, when she kiss'd the Cow" (İyi Kadın'm, İneği öperken dediği gibi, elbet herkesin zevki kendine).

428.1473 – DULLUK AKÇESİ – Kilise'de bir dul kadının, toplamı ancak beş para eden iki bozuk para vererek yardımda bulunduğunu gören İsa, zenginlerden daha çok para verdiği için kadını över (Markos 12:44; Luka 21:1-4).

429.1527-8 – GÖZLERİMİ BİR AN KAPAYIVEREYİM. UYUMAM, AMA – Nausikaa'nın adasından kurtulan Odysseus kendisini gizler, "O sırada Athena onun üzerine uyku serper / adamın sıkıntısı hafiflesin diye, ve çok geçmeden, az sonra. / Athena onun sessizce uyuyan sevgili gözlerini kapadı" (5:491 vd.; Fitzgerald, s. 107).

429.1532-4 – SÜSLER RAOUL İÇİN ... İNİP ÇIKAN DOLGUN GÖĞÜSLÜ – Bkz.: "Sweets of Sin", 300.93-4n.

429.1534 – SEÑORITANIN – Bkz.: 427.1448n.

429.1542-4 – GUGUK / GUGUK / GUGUK – Bkz.: 253.1187-8n. Ne var ki, bu bağlamda yora belirsizdir, zira bir genç kadın, kuşu işiterek, elini ona doğru öperek, "Guguk, guguk, / Gerçeği anlat bana, / Ne zaman evleneceğim?" Kuşun verdiği yanıt dokuz kez "guguk"tur. Yani saat dokuzda, ki bu da dokuz yıl sonra anlamına gelebilir. Oysa, numerolojide dokuz, tamlık ve sonsuzluğu simgeler, yani, ola ki "asla."

Bölüm 14:
Güneş Tanrının Kutsal Sığırları, 431.1 / 477.1884

Odysseia'nın 12. Kitabında Odysseus ile tayfaları Kirke'nin adasından ayrılırlar; Seirenleri geçip, Skylla ve Kharybdis'i gerilerde bırakırlar, akşam olunca da güneş-tanrısı Helios'un adasının (Trinacria, bugünkü Sicilya) kıyılarına varırlar. Kirke de, Tiresias da, Odysseus'u uyarmışlar, bu adadan uzak durmasını, özellikle Helios'un, kutsal saydığı sığırlarına zarar vermekten kaçınmasını tembihlemişlerdi. Ne var ki, Eurylokhos'un yönettiği tayfalar geceyi denizde geçirmeyi istemezler; Odysseus da onlara, kutsal sığırlara dokunmayacaklarına dair ant içirtir; bunun üzerine, isteksiz de olsa karaya çıkar. Ancak, kötü hava kıyıda onları iyice hırpalar, çok geçmeden kumanyaları da tükenir. Odysseus içerilere doğru yürüyerek oradan kurtulmaları için dua eder, sonra da uyur kalır Bu sırada, Eurylokhos, adamlarına ettikleri yemini bozdurup altı-günlük bir şölene yetecek sayıda sığırı kestirtir. Odysseus döndüğünde son derece üzülür, ama yapılacak bir şey yoktur. Öte yandan, Lampetie, babası Helios'a haberi yetiştirmiştir. O da tutar, Zeus'a başvurur. Zeus, Helios'un öcünü alacağını bildirir, ve gemi adadan ayrılır ayrılmaz bir yıldırımla gemiyi vurur—Kirke ile Tiresias'ın kehaneti de böylece gerçekleşmiş olur. Bir kez daha sıkıntı içinde kalan ve eve dönüş yolculuğu ertelenen Odysseus, parçalanan gemisinin direğini kaburgaya bağlayarak Kharybdis'in girdabıyla Skylla'nın kayalığını zoru zoruna geçer. Nihayet, Kalypso'nun adasında kumsala çıkarak tutsak olur.

Zaman: Akşam saat 10:00. Sahne: Millî Doğum Hastanesi, 29-31 Holles Street, Dublin. Organ: Rahim; Sanat: Tıp; Renk: Beyaz; Simge: Anneler; Teknik: Embriyonik gelişim.* Karşılıklar: *Trinacria* (güneş-tanrısı Helios'un

* Bu bölüm yapı olarak Latince düzyazıdan çağdaş argo parçalarına dek düzyazı biçemleri öykünmelerinin zamandizinsel sunumudur. Joyce, Frank Bugden'e 20 Mart 1920 tarihli bir mekubunda (*jocoseriously* = yarışakayarıciddi?) şöyle yazar: "Bloom spermalar, hemşireler yumurtacık, Stephen embriyodur." Bir bakıma, birbirini izleyen öykünmeler, gebelik süreci için sürekli bir mecazdır; herhalde Joyce o süreçte bireyoluş (ontogenez = bireysel organizmanın gelişimi) soyoluşu (filogenez = soyun evrimsel tarihi) özetler—yani Joyce'un "genelde direysel evrim dönemleri" dediği şey (*Letters*—Mektuplar; 1:140); böylece embriyonik sanatçının düzyazı biçeminin gelişimi, yazınsal tarihteki düzyazı biçeminin gelişimini özetler. Biçemsel öykünmeler, aşağıda, öykünülen biçemin kısa tanımlar eşliğinde "Biçemler" olarak belirtilmiştir.

adası, bugünkü Sicilya)—hastane; *Lampetie* ve *Phaetusa* (Helios'un, kutsal sığırları korumakla görevli kızları)—hemşireler; *Helios*—Horne (1904'te, Andrew J. Horne ve Patrick J. Barry adlı doktorlar Holles Street'teki National Maternity Hospital'ın yöneticileriydi); *Sığırlar*—bereket; *Suç* (sığırların öldürülmesi)—hile (verilen sözün tutulmaması anlamında).

Linati şemasında Kişiler listesinde ek olarak şunlar içerilir: "Helios Hyperion" (Oğul ve baba bir çizgide);* Zeus ve Ulysses.

* *Helios Hyperion:* Yunan mitolojisinde, Hyperion bir Titan'dır (Gaia ve Uranos'un oğlu, ve Helios'un da babasıdır). Daha sonraki mitolojide, Hyperion, erkek güzelliği tanrısı olarak Apollon ile özdeşleştirilmiştir.

Biçem: 431.1-7 – DESHIL HOLLES EAMUS ... HAHAYT ASLANBİROĞLAN HAHAYT – Bu bölüm, sayıları on iki olan Romalı rahipler grubu *Fratres Arvales*'in (Arval Brethern = Arval Biraderler) üç büyü sözüyle başlar. Bu rahiplerin başlıca işlevi, Roma'nın bolluk ve bereket tanrıçası onuruna halka-açık törenler düzenlemekti. Bu törenlerin önemli bir öğesi olan "Arval İlahisi"nin (İ.S. ~ 218, on dokuzuncu yüzyılda keşfedilmiştir) beş dizesinden her biri üç kez, son *Triumphe* (Övgü; "Hoopsa" = "Hahayt") ise altı kez yinelenirdi. Çevirisi: Yardım et bize, Lares / İnsanlarımızı hastalıklardan, afetlerden koru. / Hep tok ol, ateşli ol Mars. / Eşiğin üzerinden atla! Vur (yere)! / Bütün kahramanları bir bir çağır. / Bizi koru Mars. / Hahayt!"

431.1 – DESHIL HOLLES EAMUS – "Deshil", İrlandacadaki *deasil, deisiol* (saat doğrultusunda, sağa dönen). "Holles, Holles Street'ten (National Maternity Hospital, Holles Street ile Merrion Street'in köşesindeydi). *Eamus,* Latince: "Gidelim."

431.6 – HAHAYT ASLANBİROĞLAN HAHAYT – Ebenin, bir erkek çocuğun doğuşunu, bir yandan da soluk alması için onu hoplatarak, müjdelemesi.

Biçem: 431.8/432.33 – KENDİLERİNE AKIL İHSAN ... İŞLEMİŞ ADDOLUNMAZ MI – Roma tarihçilerinden Sallust (Callustus, İ.Ö. 86-34) ile Tacitus'un (İ.S. ~ 55-120) düzyazı biçeminin bir öykünmesi.

Biçem: 432.34-63 – BU SEBEPTEN DOLAYI ... METHİYELERE DE LAYIKSIN – Ortaçağın Latince vakayinamelerinin (tarih kayıtları) biçemine gönderme.

432.36-7 – KELTLER NEZDİNDE TIP SAN'ATİ FEVKALÂDE HÜRMETLE KARŞILANMIŞTIR – İrlanda'nın, on beşinci yüzyıldan başlayan tıp başarılarıyla dolu şaşırtıcı bir tarihi vardır. Tıbba karşı bu geleneksel bağlılık, on sekizinci yüzyılda özellikle güçlüydü.

Biçem: 432.64/434.122 – DOĞUMDAN EVVEL MESUTTUR ... BİR SÜRE ORADA DURUP KALDILAR – Bu parçalar, Aelfric'le (~ 955-1022) ilişkilendirilen Anglo-Sakson ses yinelemeli ritmik düzyazısı biçemine öykünmektedir.

433.77 – SEYAHAT EDEN BİR ADAM – Bu söz, Eski İngilizce şiirlerinden "The Wanderer"ı (Gezgin) anıştırıyor. Yaşamını dolaşıp durarak geçiren Gezgin, bağlı olduğu bütün insanların (efendisi, akrabaları, dostları) öldürülmesinden sonra, efendisinin korumasından yoksun bir adamın yalnızlığını bilir, yüreğini açabileceği hiçbir kimseyi bulamaz, dilini tutmanın değerini bilir ve gereksiz konuşmalardan kaçınır.

433.97-8 – DOKUZ YIL BOYUNCA O DENİZ SENİN BU KARA BENİM DOLAŞIP – Odysseus yurdundan uzakta yirmi yıl geçirmişti: on yılı Troya Savaşı'nda, on yılı da gezip durarak.

434.117-8 – KUTSAL MASUMLAR GÜNÜ'NDEN – "Holy Innocents Day": 28 Aralık'ta, Herod tarafından Beytüllahm'da katledilen çocukların anısına kutlanan bir gündür.

Biçem: 434.123-138 – BİNAENALEYH, EY İNSANLAR ... DÖNÜŞMÜŞ OLAN YÜZÜNE BAKTI – "Middle English" (1500'den önceki İngilizce) düzyazı biçemi. İlk paragraf, *Everyman* (~ 1485; Sıradan İnsan ya da Halk) adlı bir "ahlâki" oyunun şu giriş konuşmasını anıştırıyor. Bir haberci, oyunun akışını ve mesajını duyurur: "Hikâyede anlatılır ki: Ey insan, başlangıçta /İyi bak, ve sonuna iyice dikkat et, / Asla öyle neşeli olma, / Önce günahın zevklerle dolu olduğunu sanırsın, / Halbuki sonunda ruhun kan ağlayacaktır, / Bedenin toprağın içinde yattığı zaman."

Biçem: 434.140/435.189 – ONLAR KONUŞURLARKEN MATBAHIN ... TANRI'YA ŞÜKÜRLER ETTİ – Liège'de (Belçi-

ka) John of Burgundy (Burgundyli John) ya da John with the Beard (Sakallı John) adlı birisinin yazdığı bir hayali seyahat öyküleri derlemi olan *Travels of Sir John Mandeville* (Sir John Mandeville'in Seyahatleri;~ 1336-71) biçemine öykünme.

Biçem: 435.190/439.323 – BU SIRADA O HALİSÜLKALP ... DİĞERİNDEN AŞAĞI KALMAZDI – Sir Thomas Malory'nin (ö. 1471) Kral Arthur söylenceleri derlemi (*Morte d'Arthur*; basımı 1485) biçemine öykünme.

436.219 – ALBA LONGA'DAN – Latium'daki (eski İtalya'nın Latin kolonileri) en eski kent. Aeneas'ın oğlu Askanios tarafından kurulan bu kentin, Roma'nın ana-kenti olduğu, ve eski Roma'nın üçüncü kralı Tullus Bostilius tarafından İ.Ö. 665'te yıkıldığı söylenir. Ne var ki, İrlanda dilinde Alba, İskoçya demektir.

437.237-8 – EBLANALI – Eblana, Batlamyus'un (bkz.: 371.1413-4n ve 339.98-9n) sözünü ettiği bir yer olan Hibernia'nın (İrlanda), sonraları, (Vikinglerin zamanına dek—~ 841— bir kent durumuna gelmemiş olan) Dublin'in kurulduğu bölge olduğu anlaşılmıştır. Dublin adı, Norveç dilindeki *Duibhlinn* (Kara Su—ki Liffey'in turbalı sularını anıştırır) sözcüğünden gelir.

437.259-60 – BİRİSİ ZULMETLER ÂLEMİNDEN, ÖTEKİSİ İSE ARAFIN ATEŞİNDEN – Doğum sırasında henüz vaftiz olmadan ölen bebeklerin ve İsa'dan önce yaşamış olanların ruhlarının bulunduğu yere özgün metindeki *(limbo)* denir ki, "zindan, hapishane" anlamlarına da gelir; annelerinin yeriyse, vaftiz olduklarından ve ola ki günah çıkarmış olduklarından dolayı Araf'tır (geçici olarak günah cezası çekilen yer).

438.283 – LILITH'TEN – İbranicede "Lilith", Babil kökenli bir şeytan olan gece-cadısı, gece-canavarı, gece-cinidir. "Lamia" diye de bilinir. Söylencelere göre, Lilith, Âdem'in ilk karısıydı, ve Âdem'i terk ettikten sonra geriye dönmemekte ısrar ettiği için, Havva yaratılmıştı. Kabalacı kitaplarda Li-

lith, kösnüllüğün ve cinsel ayartıcılığın simgesi olarak gösterilir.

438.283-8 – ZİYA TOHUMLARININ ESMESİYLE ... PEYDA OLAN GEBELİKTEN BAHSETTİ – Bu tümce, hamile kalma yollarına ilişkin çeşitli hurafeleri sıralıyor. "Ziya tohumlarının esmesiyle", güneşten ya da yıldızlardan yayılan kimi tohumların kadınları hamile bırakabileceğine inanılmıştır; örneğin, Çinli bilge Lao Tse'ye, annesinin bir kayan-yıldız görmesiyle gebe kaldığı söylenir. Her ne kadar vampirler uyuyan insanların kanını emerek beslenirse de "incubus"un (kâbus anlamına gelen bir erkek şeytan) uyuyan kadınları hamile bıraktığına inanılır (burada, Hyde'ın 79.486-8n'deki şiirine de gönderme yapılıyor). Vergilius ise, *Georgics*'te (3:271-7) kısrakların batıya doğru gidip rüzâra karşı durarak (batı yeli tanrısı Zephyros tarafından) gebe bırakıldıklarından söz eder. Halk inançlarına göre, bir çiçeği koklayarak hamile kalan kadınlara da rastlanır. *Effectu secuto,* Latincede, "bir işin bir başkasını izlemesi" anlamına gelir.

438.287-8 – İBNİ RÜŞT İLE MOSES ... PEYDA OLAN GEBELİKTEN – Stephen bu iki ortaçağ filozofuna (bkz.: 57.181n ve 57.182n) daha önce de değinmişti. Ne var ki, bu görüşü yalnızca İbni Rüşt benimsemişe benzer: İbni Rüşt, *Colliget* adlı tıbbi yapıtında, yakınında bir erkeğin yıkandığı bir yerdeki bir kadının o erkeğin menisiyle hamile kalmış olduğu bir "vaka"dan söz eder.

438.292 – BALIKÇI MÜHRÜNÜN – "Balıkçı mührü", papalık mührü demektir.

438.306-7 – FAKİRDEN ÇALANIN TANRI'YA TEVDİ ETTİĞİNİ – Bkz.: 51.830n.

Biçem: 439.324/440.394 – TAM O ESNADA GENÇ STEPHEN ... İSTİRAHAT ARTIK BAŞLAMALIYDI – Elizabeth dönemi vakayinamelerinin biçemine öykünme.

439.329 – BRAY PAPAZLIĞININ – Kilisedeki işini yitirmemek amacıyla dinsel öğretilerini, değişeduran yöneticilerin si-

yasal ve toplumsal görüşlerine uyacak biçimde değiştiren bir papaza ilişkin bir şarkının adı. Şarkının korosu şöyledir: "Bu, benim son nefesime dek itaat edeceğim kanundur, Efendim, Yani, hangi Kral gelirse gelsin, Gene de ben Bray Papazı olarak kalacağım, Efendim."

439.340-1 – ZAMANIN HARABELERİ EBEDİYETİN KÂŞANELERİNİ YARATIR – William Blake'in William Hayley'e 6 Mayıs 1800 tarihli mektubundan.

439.341-3 – ARZUNUN RÜZGÂRLARI AKDİKEN ... ZAMANIN MAHFİLİNDE – Clairvauxlu St. Bernard'ın (1090-1153) bir vaızından. Bu sözün son bölümü, Yeats'ın "To the Rose upon the Rood of Time" (Zamanın Mahfilinde Güle" adlı şiirine bir göndermedir de. Stephen'in bu sözü, *Divine Comedy*'ye (İlahi Komedi) de borçlu olabilir; *Paradiso*'nun 13. Kantosunda St. Thomas Aquinas, Dante'yi, görünüşe göre verilen yargıların düşüncesizce ve yanlış olabileceği konusunda uyarır: "zira bütün kış boyunca dikenlerin katılığını ve ürkütücülüğünü görmüştüm, ama sonunda onlar gül açtılar" (133-5 dizeler).

439.346 – OMNIS CARO AD VENIET – Bkz.: 79.485-6n.

439.349-50 – ONDA BİR OMNIPOTENTIAM DEIPARAE SUPPLICEM MEVCUTTUR – Onda bir, yani Meryem'de; *omnipotentiam deiparae supplicem* Latince: "Tanrı'nın anası olmanın kadiri mutlak niyeti".

439.357 – VERGINE MADRE, FIGLIA DI TUO FIGLIO – İtalyanca: "Bakire ana, kendi oğlunun kızı" (*Paradiso* 33:1; Aziz Bernard'ın, Dante'nin lehine Meryem'e duasının açılış dizesi).

439.358 – JACK'IN İNŞA ETTİĞİ EVDE OTURAN – Bir çocuk tekerlemesinden; " Jack'ın inşa ettiği evde" sözü, İsa'nın kurduğu kiliseyi de anıştırır.

439.358 – PETER PISCATOR – "Peter the fisherman"; bkz.: 438.292n.

440.359-60 – MARANGOZUN JOSEPH – "Marangozun Yusuf"; bkz.: 48.691-2n.

440.360-2 – PARCEQUE M. LÉO TAXIL ... PIGEON, VENTRE DE DIEU – Fransızca: "Zira Bay Léo Taxil bize, onu bu perişan duruma sokanın, Tanrı'nın bağırsakları (bir küfür) olan kutsal güvercin olduğunu söylemiştir."; bkz.: 71.190-1n ve 72.197n.

440.362 – ENTWEDER KUDDAS'TAKİ CEVHER TAHAVVÜLÜ OLSUN ODER – *Entweeder... oder,* Almancada: "Ya... ya" demektir.

440.372-4 – STABOO STABELLA İSİMLİ MÜSTEHCEN ... RAHAT DEĞİLDİ, STABOO – Oliver St. John Gogarty'nin yayımlanmamış açık saçık bir baladının adı ve giriş dizesi.

Biçem: 440.395/443.509 – BU AĞIZ DALAŞINA BİR NİHAYET VERMEK ... KABİLİNDEN ŞEYLER OLDUKLARINI ANLATTI – On altıncı yüzyıl ve on yedinci yüzyıl Latince kaynaklı—John Milton (1608-74), Richard Hooker (1554-1600), Sir Thomas Browne (1605-82), ve Jeremy Taylor (1613-67) dahil—düzyazı biçemlerine toplu bir öykünme.

440.395-6 – MARY IN ECCLES'TEN – Eccles Street'teki The Mater Misericordiae Hastanesi.

440.397-9 – CEVABEN DÜNYADA FERCE ... İSTENMEYEN FAKR U ZARURET – Din görevlilerinin "yoksulluk, iffet, ve itaat" biçimindeki yemininin yansılaması.

441.413-4 – KYRIELERİ VE UT NOVETUR SEXUS OMNIS CORPORIS MYSTERIUM İLAHİSİNİ – "Kyrie": bkz.: 169.649n. Bir ilahinin taklidi olan *"Ut novetur sexus omnis corporis mysterium"*; Latince: "Bedensel cinselliğin olanca gizi bilinebilsin diye"; krş.: *"Pange lingua gloriosi,* 407.607n.

441.414-9 – MASTER JOHN FLETCHER ... SÖYLENSİN DİYE YAZILMIŞTI – Beaumont (~ 1584-1616) ve Fletche'in (1579-1625) *The Maid's Tragedy* (Bakirenin Trajedisi; ~ 1610) oyunundan bir şarkı.

441.427 – O ZAMANLAR ÇILGINCA YAŞAMAK PEK RAĞBETTE OLDUĞUNDAN – Bkz.: 244.845-8n.

441.428 – MEMLEKETİN ÖRF VE ÂDETLERİ – John Fletcher ile Philip Massinger'in bir oyununun (~ 1628) adı.

441.430-1 – BİR ERKEĞİN KARISINI ARKADAŞINA ... GİDİP SİZ DE AYNI ŞEYİ YAPIN – İsa, Yuhanna 15:12-3'te havarilerine der ki: "Size buyruğum şudur, ki siz birbirinizi, benim sizi sevdiğim kadar sevin. Bir adamın hayatını arkadaşları uğruna feda etmesinden daha büyük bir sevgi olamaz." Ayrıca, İsa, "iyi komşu"yu "Good Samaritan" ("İyi Samiriyeli", Şefkatli ve Mürüvvetli Adam) diye betimledikten sonra, "Gidip siz de öyle yapın" (Luka 10:25-37) der.

441.432 – FRANSIZ EDEBİYATI – "French letters": argoda, prezervatif.

441.434 – ZERDÜŞT – Bkz.: 51.809n.

441.436 – İKİNCİENİYİ YATAKTA – Bkz.: 243.799-803n.

441.436-7 – ORATE, FRATRES, PRO MEMETIPSO – Latince: "Kardeşlerim, benim için dua edin." Stephen, "Tanrı'ya, benim fedakârlığımın ve sizin fedakârlığınızın kabulü için dua edin."

441.437-8 – İRLANDA, UNUTMA, O ESKİ NESİLLERİ O ESKİ ZAMANLARI – Thomas Moore'un "Let Erin Remember the Days of Old"undan (İrlanda Eski Günlerini Hatırlasın); bkz.: 76.362n.

441.440 – JESHURUM – İbranice: "dürüst" anlamına gelen bu sözcük, İsrail'in bir başka adıdır.

442.442 – CLAN MILLY – "Clan Milly", İrlanda'nın büyük klanlarının söylencesel atası sayılan "Milesian" ya da "Mileadh" soyunun İrlandacadaki adıdır; bkz.: 368.1276-81n.

442.443-5 – BENİ BİR CALAPA TACİRİ ... HİNTLİLERE NİÇİN TERK ETTİN – Yani, İsrailliler, Romalılara uşaklık ederek ve daha önceleri de Hint prenslerine yanaşarak, Tanrılarını "inkâr ettiler" idi. Eski Ahit'teki (Esther 1:1) Kral Ahasuerus, "kara dilli Hintli" diye çevrilebilir. İsrail'in kızlarının "yabancılarla" oynaşmış oldukları da, peygamberlerce sık-

ça takbih edilmiştir. Bu, bizlere, Bölüm 7: Aiolos'ta (151.1 / 186.1252) kurulan Romalı-İngiliz, Yahudi-İrlandalı bağlarını çağrıştırıyor.

442.445-8 – İMDİ ATİYE BAK, EY HALKIM ... KAYMAK VE PARA AKAN MEMLEKETİNE – Horeb (Sina yarımadası), Nebo ve Pisgah, Eski Ahit'te sıkça sözü edilen üç dağdır. Horeb'de Musa "yasa ve emirler"i alır. Ayrıca, Musa, Nebo dağına çıkar, ve Pisgah'ın tepesindeyken, "vaat edilen ülke"yi görür. "Hatten'in Boynuzlarından": Galile Denizi'nin batısında bir sıradağ; "kaymak ve para akan memleketine": Vaat edilen ülke, sık sık, "süt ve bal akan ülke", diye anılır.

442.456-7 – HAMLET'TE PEDERİ MAHDUMU PRENSE HİÇBİR YANIK EMARESİ GÖSTERMEZ – Hayalet, Hamlet'e der ki: "Ama benim için yasaktır / Sana hapishanedeki hücremin gizlerini anlatmak, / Sana öyle şeyler anlatabilirim ki, en hafif sözcüğü dahi / ruhunu karartmaya yeter. ... Ancak bu sonsuz acının öyküsünü / Kanlı canlı kulaklar işitmemeli" (I, v, 13-22).

442.457-9 – HAYATIN ÖĞLE VAKTİNDEKİ ... MISIR'A HAS BİR MUSİBETTİR – Bkz.: Dante'nin *Inferno*'su I:1:3, "Yaşam yolculuğumuzun ortasında karanlık bir ormana vardım ki, doğru yolu göremez oldum." "Mısır'a has bir musibettir": Tanrı'nın Mısır'a musallat ettiği salgınlar, Eski Ahit'in 2. Kitabı Çıkış'ta (7-11) anlatılır; "*ubi* ve *quomodo*ları": Latince'de, "nerede ve nasıl" oldukları.

442.464-5 – YAŞLI HEMŞİRELER – Burada "ebeler" anlamındadır, ancak, Yunan mitolojisindeki kader tanrıçaları"nı (*Triple Goddess—Üçlü Tanrıça:* ana, sevgili, ölüm cadısı) da anıştırmaktadır. Ayrıca, bkz.: 234.426-8n.

442.467-8 – NİL'İN SULARINDAN, YOL YOL KAMIŞLARDAN ÖRÜLÜ BİR YATAĞA BENZEYEN SAZLIKLARDAN KURTARILIRIZ – Bkz.: 76.357-8n.

442.471-2 – TOPHETT'E Mİ VEYA EDENVİLLE'E Mİ – Yani, cehenneme mi yoksa cennete mi?

442.473-4 – KİM OLDUĞUMUZU NE OLDUĞUMUZU – Bkz.: 225.97n.

442.476-7 – ÉTIENNE CHANSON – Fransızca: "Stephen, şarkı."

442.478-9 – BİLLUR SARAYINI – Bkz.: 339.107-8n.

442.479 – BEZELYEYİ BULANA Bİ PENİ – Kırsal kesim panayırlarında oynanan, ve bir nohutun üç kavkı ya da yüksükten hangisinin altında gizlendiğini bulmayı amaçlayan bir "üç-kâğıtçılık" oyunu.

442.480 / 443.482 – DEDAL JACK'IN KURDUĞU ... KÖYÜNDEKİ GÖRKEMLİ MEYDANINDA – George Shepard Burleigh'in, bir çocuk tekerlemesi nin parodisi olarak yazdığı "The Domicile Erected by Jack"ın (Jack'ın Kurduğu Mesken; 1875) giriş dizeleri.

443.483 – SOKAĞIN BURASINDAN KARA BİR KAĞIŞTI, EYVAH, YANKILANDI – Bkz.: 64.448n.

443.484 – THOR YAMAN GÜMBÜRDEDİ – Baştanrı Odin'in oğlu Thor, İskandinavya mitolojisinde gökgürültüsü ve şimşek tanrısıdır. Attığı çekiç (yıldırım) hep onun eline geri dönerdi; gökgürültüsü ise, araba tekerlerinin dönerken çıkardığı sesti.

443.496 – HERKİMBABANIN – Bkz.: 246.915n.

Biçem: 443.510/444.559 – AMMA VE LÂKİN KOCAÖVÜNGEÇ'İN ... TUZLA BUZ EDECEK İDİ – Alegorilerinde, özellikle *Pilgrim's Progress*'inde (1675), Joyce'un "Boasthard" (Kocaövüngeç) ve "Calmer"ine (Sakinleştirici) benzer özel adları çokça ve başarılı biçimde kullanan radikal İngiliz vaizi John Bunyan'ın (1628-88) biçemine öykünme.

Biçem: 444.560 / 446.633 – ÖYLECENE ON ALTI HAZİRAN ... YAPTIKLARINI BİLEMEZSİNİZ – On yedinci yüzyıl günce tutarları (ve arkadaş olan) John Evelyn (1620-1706) ile Samuel Pepys'in (1633-1703), ya da daha doğrusu Joyce'un sonraları Pepys'in biçemi dediği—zira, Joyce onun seçkileri üzerinde daha çok yoğunlaşma olanağını bulmuştu—biçemin anıştırması.

445.571-2 – GEÇEN SENE ŞUBAT ... KASIRGA MAHSULE BÜYÜK ZARAR VERMİŞ – 26 ve 27 Şubat 1903'te, Büyük Britanya ve İrlanda, özellikle Dublin ve civarı olağanüstü yıkıma yol açan ve uzun süren bir kasırganın etkisinde kalmıştı. Bkz.: 41.410-1n.

Biçem: 446.634/448.696 – BUNUN ÜZERİNE LENEHAN ... STEPHEN BİRA BARDAĞINI ÇEVİREREK – İngiliz gazeteci, broşür-yazarı, ve romancısı Daniel Defoe'nun (~ 1661-1731) biçeminin anıştırması.

447.659 – MORT AUX VACHES – Fransızca: "İneklere ölüm" demek ise de, argoda, "Kahrolsun aynasızlar (polisler)!" anlamına gelir. Bu söz, elbet, *Odysseia*'nın 12. Kitabı *The Oxen of the Sun*'ı (Güneş Tanrının Kutsal Sığırları) da çağrıştırmaktadır.

Biçem: 448.696 / 450.782 – BİR İNGİLİZ PORSELENİ ... İNSANDIR BUNLARA RAĞMEN – Jonathan Swift'in (1667-1745), özellikle onun Peter'i (alegorik olarak Roma Katolik Kilisesini) hicvettiği *A Tale of a Tub*'ın (Bir Fıçının Masalı; 1704) IV. Bölüm'ünün biçeminin anıştırması.

448.698-9 – ÇİFTÇİ NICHOLAS ... HALKA TAKARAK GÖNDERMİŞ – Nicholas Breakspear, yani, Papa IV. Adrian (papalığı 1154-9), tek İngiliz papasıydı. Adrian, bir yazıyla *Laudabiliter;* 1155), İrlanda'yı İngiltere kralı II. Henry'nin (krallığı 1154-89) yönetimine vermişti. Henry, İrlanda'nın derin bir ahlâki çöküntü ve dinsizlik içinde bulunduğunu bahane ederek, bu adayı işgal etmek amacıyla papanın onayını isteyip durmaktaydı. Papa, orada "kök salmış kimi kötülükleri kazımaktaki" kararlılığından dolayı Henry'nin isteğini onaylamıştı. Ne var ki, Henry, Avrupa meseleleriyle uğraştığı için, ancak 1169'da bu konuya eğilebilmişti. Halkından "ilgilenenler"in Dermod MacMurrough'a (bkz.: 64.456-9n) "destek verme"sini istemiş, 1171'de tamamlanan, İrlanda'ya ilk İngiliz işgal hareketi böyle başlamıştı. "Burnuna zümrüt bir halka takarak": Papa Adrian, 1155'te, II. Henry'ye, İrlanda'ya egemenliğinin

bir simgesi olarak, zümrüt taşlı ("zümrüt ada" için) bir altın yüzük vermişti.

449.744-6 – LORD HARRY ÇİFTÇİ NICHOLAS'A ... KERHANE MÜTAYİTLİĞİNİ – VIII. Henry'nin Roma Katolik Kilisesi'nden (bkz.: 448.698-9n) kopuşuna gönderme (elbet, IV. Adrian artık papa değildi); Henry'nin kopuşu sırasında papalar VII. Clement ve III. Paul'dü. "Old Harry", "Lord Harry", ve "Old Nick", şeytana verilen adlardır; "yedi zaniye (zinakâr) barındıran": altı karılı VIII. Henry'den geride kalmamak amacıyla, kralın papa ile ilişkileri düzenleyen danışmanının yedi karısı vardı; "kerhane mütayitliğini": Protestan kilisesi, sürekli olarak Roma Katolik Kilisesi'ni "birkaç deniz üzerinde oturan büyük fahişe..." diye nitelemiştir.

449.752 – KRALİYET POSTUNU TEMİZLER İKEN – Yeats'ın *The Celtic Twilight*'ta (Keltlerin Seheri; Londra, 1893; s. 72-3) alıntıladığı Dublinli kör sokak-şarkıcısı Michael Moran'ın (1794-1846) kendi şiiri "Moses"ın (Musa) bir parodisi biçeminde.

449.755 – BOS BOVUM'UN – "Bos Bovum", Hatalı-Latincede: "Boğaların Boğası."

450.781-2 – PAPA PETER YATAĞINA İŞER. / İNSAN İNSANDIR BUNLARA RAĞMEN – Bir Protestan sokak tekerlemesinin bir dizesiyle, Robert Burns'un "For A' That and A' That" (Şundan Bundan; 1795) şiirinin bir dizesinin karışımı.

Biçem: 450.783 / 452.882 – TALEBELERİN AHLÂKİ HİKÂYELERİ HİTAMA ... GÜRÜLTÜ SEBEBİYLE KESİLİVERDİ İDÜ – Joseph Addison (1672-1719) ile Richard Steele'nin (1672-1719) *Tatler* (1709-11) ve *Spectator*'daki (1711-12) dönemli denemeleri biçeminde.

450.794 – SİR ZÜPPOŞ GECEKUŞU İLEN SİR LAPACI DÜBÜRZADE'NİN – Sir Richard Steele, *Tatler*'de hicvettiği kimseleri böylesi adlarla anlatırdı.

450.799 – OTURMASI DA AYAKTA DURMASI GİBİ BEDAVA – Swift'in *Polite Conversation*'ındaki (Nazik Sohbet) 1. Diyalog'da Lady Answerall, Colonel Atwit'e böyle bir söz söyler.

451.821 – OMPHALOS – Bkz.: 36.199n.

451.843 – NEWCASTLE'A KÖMÜR SEVKİYATINI – Boşuna ve yersiz girişimleri anlatan bir deyim (zira, Newcastle, İngiltere'nin bir numaralı kömür üretim merkeziydi).

451.845-50 – KLASİKLERDEN, AKLINDA ... MAGNOPERE ANTEPONUNT – Cicero'nun biçemiyle yazılmış bu satırların Latincesi: "Bizim kuşağımızın mahrumiyeti öyle bir türden ve öyle büyüktür ki, Ey Vatandaşlar, cemiyetimizin hanımefendileri, Galyalı yarım-erkeklerin şehvet uyandırıcı ve gıdıklamalarını, Romalı yüzbaşıların okkalı taşaklarına ve devasa ereksiyonlarına tercih etmektedirler."

452.876 – GROGAN ANA'YI – Bkz.: 41.399n.

Biçem: 452.883 / 454.952 – OL ESNADA DİNLEYİCİLER ... HİTABEYİ İNKITAA UĞRATMIŞ İDÜ – İrlanda-doğumlu İngiliz romancısı ve rahip Laurence Sterne'in (1713-68), ve özellikle onun *Sentimental Journey Through France and Italy*'sinin (Fransa ve İtalya'ya Duygusal Seyahat; 1768) biçemine öykünme.

453.892-3 – MAIS BIEN SÛR ... ET MILLE COMPLIMENTS – Fransızca: "Ama elbet ... binlerce övgüler (teşekkürler)."

453.925 – MARCHAND DE CAPOTES – Fransızca: "manto taciri" anlamına gelirse de, argoda, "prezervatif taciri" demektir. İrlanda'da, gebelikten korunma malzemesi yasaklanmış olduğu için, insanlar onları el altından temin eder, ya da İngiltere'den getirtirlerdi.

453.926 – LIVRE – Fransızca: Franktan önceki Fransız para birimi.

453.928 – LE FÉCONDATEUR – Fransızca: "dölleyici."

453.929 – AVEC LUI – Fransızca: "onunla." George Moore da, Sterne gibi, konuşmalarını Fransızca sözcüklerle donatırdı.

453.931 – VENTRE BICHE – Fransızca argo: "işler iyi gidiyor, pek canlı."

454.933 – SANS BLAGUE – Fransızca: "saçma değil" demektir, ama "şaka değil" anlamına gelir.

454.936 – ŞEMSİYE – Argoda, kadınların kullandığı gebeliği önleyici "diyafram."

454.946 – IL Y A DEUX CHOSES – Fransızca: "iki şey var."

Biçem: 454.953 / 455.1008 – İÇTİMAIN UMUMİ SERAZAT ... TERBİYE EDİLMİŞ İDÜM – İrlanda-doğumlu yazın adamı (oyun yazarı, şair, romancı, denemeci) Oliver Goldsmith'in (1728-74) biçemine öykünme.

455.979 – ENCEINTE – Fransızca: "hamile."

Biçem: 455.1009 / 456.1052 – İPTİDA DUHULÜNÜ MÜTEAKİBEN ... KERRE DAHA İZHAR ETMİŞ İDÜ – İrlanda-doğumlu siyaset felsefecisi Edmund Burke'nin (1729-97) biçemine öykünme.

456.1020-5 – KAZMADİŞLİ KAMBUR BİR ... GAYRİTABİİ ŞEKİLDE FIRLAK – Shakespeare'ın *III Henry VI*'sında, kambur (yakında III. Richard olacak olan Gloucester), kendisini İkaros'un oğlu Daidalos'la karşılaştıran VI. Henry'yi hançerler,ve ardından bu satırları anıştıran dizelerini söyler. "Mr. Darwin tarafından arzu edilen hilkat zincirinin ol kayıp halkasını": Darwin, *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex* (İnsan Soyunun Türemesi ve Cinsiyetine Bağlı Ayıklanma; 1871) adlı yapıtında, evrim sürecinde maymunlarla insanlar arasında bir "kayıp halka"nm yer aldığı varsayımında bulunur. Yani, bu iki tür arasındaki büyük farklılığı açıklayabilecek bir bağ arayışındadır.

456.1043 – YASAK MEYVEYİ YEMEKDEN – Bkz.: 422.1244n.

Biçem: 456.1053/457.1083 – BU İTİBARLA ZİHNİNDEKİLERİ ... DOSTLAR BİRLİKTE GÜLERLER – Kısa süren başarılı bir oyun yazarlığı döneminin (1775-79) ardından, nüktedan ve becerikli bir Parlamento üyeliğiyle ün kazanan

Dublin-doğumlu Richard Brinsley Sheridan'ın (1751-1816) biçemine öykünme. Bu parçanın biçemi, Sheridan'ın oyunlarından çok siyasi hatipliğine yakındır.

457.1061 – EFESLİ HATUN – Bu örnek öyküdeki "kadın kahraman", ölen kocası için tuttuğu yasın yoğunluğuna karşın, ona talip olan yeni bir âşığın canlılığı ve neşesiyle yeniden aşkı bulan Efesli bir duldu. Bu eski öykünün en çok bilinen anlatımı Petronius'un (ö. 66) *Satyricon*'undadır.

457.1071-2 – GEÇİTTEKİ ADAMIN – Bkz.: 342.212n.

457.1076 – TENASÜH – Bkz.: 95.402n (metempsychosis).

Biçem: 457.1084/458.1127 – FEKAT, NE MÜNASEBET ... AĞAÇTAN BAŞKA BİR ŞEY DEĞİLDİR – On sekizinci yüzyıl "saldırgan" hicivcisi Junius'un biçemine öykünme; bkz.: 383.1876n.

457.1091-2 – KENDİ YÜZDE DÖRDÜNÜ GARANTİYE ALMA TELÂŞI – Yani, İngilizlerin Boer Savaşı'nı kaybetmeleri ya da İrlanda'daki İngiliz hükümetinin devirilmesi durumunda yatırımlarının güvencesi. Bloom, "900 £'lik Kanada % 4'lük devlet tahvili"nin "(damga vergisinden muaf)" sahibidir; bkz: 778.2069-70n.

458.1104 – SOFULUKDA TAM BİR PELİKAN – Armacılıkta, pelikan İsa'nın bir simgesidir.

458.1108 – MISIRLI HACER – Hacer, Hazreti İbrahim'in nedimesidir. Karısı çocuk doğuramayınca, İbrahim, karısının da ısrarlarıyla, Hacer'le birleşir, ve bir çocukları olur.

458.1116 – GİLEAD BELSEMİNİ – Gilead belsemi ağacından, *Kitabı Mukaddes*'te söz edilir. Bu ağacın reçinesi ağırlığının iki katı gümüş değerindeydi. Güzel kokusu ve tıpta "her derde deva" olması ile bilinirdi.

Biçem: 458.1128 / 460.1204 – HABER, BÂBIÂLİ'YE MAHSUS ... KİLİSE DÜSTURUNU BEYAN ETDİ İDÜ – İngiliz kuşkucusu (septisist), papaz sınıfı muhalifi, ve felsefe tarihçisi Edward Gibbon'un (1737-94) biçemine öykünme.

458.1128 – BÂBIÂLİ'YE – "The Sublime Port = Constantinople = İstanbul": II. Mehmet (1430-81; padişahlığı, 1451-81) başkentini, Padişahlık Otağı'na Yüce Kapı olarak düzenlemişti; "Kapı", adalet saraylarını simgeler, zira Ortadoğu'da geleneksel olarak, adalet, hükümdarlık sarayının kapısında ele alınırdı. Türkler, batı Avrupada, sultanların evlatlarının meşruiyetini ve önceliğini belirleme ve belgelemedeki törensel ve bürokratik hassasiyetleriyle ün salmışlardı. Özgün metinde, "Sublime Port", İtalyancadaki "La Porta Sublima"dan geliyor olabilir ki, Osmanlıcası, "Bâb-ı Âli"dir.

459.1151 – AKARDİYAK FOETUS IN FOETU – Akardiyak: "kalbi olmayan"; *foetus in foetu*, tıp Latincesi: "doğumdaki cenin."

459.1151 – APROSOPİ – Yüzün, tamamlanmamış gelişmesi, ya da tamamen yokluğu.

459.1152-3 – ÇENESİZ ÇİNLİLERDE – Bkz.: 256.1307n.

459.1163 – STURZGEBURT – Almanca: "ani doğum"; ansızın ya da kazara doğumlar için tıp terimi.

459.1166-7 – ARİSTO'NUN RENKLİLİTOĞRAFYA RESİMLİ ŞAHESERİNDE TASNİF ETDİĞİ – Bkz.: 277.672n.

459.1178 / 460.1179 – DOMUZKAFALI (MADAME GRISSEL STEEVENS VAK'ASI – Miss Grissel Stevens (1653-1746), Dublinli ünlü doktor Richard Stevens'in kardeşiydi. Stevens, on sekizinci yüzyılın başlarında ölmeden önce, parasını, Dublin'de bir hastane kurması koşuluyla, kız kardeşine bırakmıştı. Gani gönüllü kadın parayı derhal hastanenin yapımına vermişti. Şişmanca bir kadın olduğundan, ve sokağa çıkarken yüzünü örttüğünden dolayı, yüzünün domuza benzediği dedikoduları yapılırdı.

460.1188-9 – METAMORPHOSES'İN SAHİFELERİNDEKİ MINOTAUR MİSALİ MASALLAR – *Metamorphoses*'in 8. Kitabında, Ovidius, Minos kraliçesi Pasifae ile bir boğanın "menfur zina"sının öyküsünü de içerir. Pasifae'nin kösnül-

lüğü, Daidalos'un yaptığı tahtadan bir ineğin yardımıyla amacına ulaşır. "Zina"nın ürünü, insan-yiyen bir Minotauros'tur (yani, insan bedenli, boğa kafalı bir yaratık. Daidalos, daha sonraları, Minotauros'u "hapsetmek" amacıyla bir labirent kurar; bkz.: 32.38n.

Biçem: 460.1205 / 461.1240 – FEKAT, MALACHIAS'IN HİKÂYESİ ... KATİLİN MEKÂNI – Horace Walpole'un (1717-97) Gotik romanı *The Castle of Otranto*'nun (Otranto Şatosu; 1764) biçemine öykünme. Bu kısa parçada, Haines, Walpole'un romanındaki kana bulanmış Manfred rolündedir. Bu parça, İrlandalı yazar Joseph Sheridan Le Fanu'nun (1814-73) daha ileri tarihli bir Gotik romanı *The House by the Churchyard*'ın (Kilise Mezarlığının Yanındaki Ev; 1863), ve ayrıca, Synge'nin oyunlarındaki diyalogların da parodileridir.

460.1208-10 – BİR DESTİNDE KELT ... POISON İŞARETLİ KÜÇÜK BİR ŞİŞE – Haines'in satın almak amacıyla kütüphaneden ayrıldığı, Douglas Hyde'nin *Love Songs of Connacht*'ı; bkz.: 79.486-8n. *Poison*, "zehir" demektir.

461.1230 – MANANAUN'UN – *Mananaan:* İrlanda deniz tanrısı; bkz.: 228.218-9n.

461.1231 – LEX TALIONIS – Kısasa kısas yasası.

461.1231 – SANTİMANTAL KİŞİ – Bkz.: 239.633-4n.

461.1234 – ÜÇÜNCÜ BİRADER – Bkz.: 251.1110n.

461.1235 – SİYAH PANTERİN – Krş.: 258.1400n.

461.1237 – BENİ ŞAD ETDİN, VAR OL – Bkz.: 419.1132n.

461.1237-8 – KABRİSTANIN CANİBİNDEKİ ISSIZ HANEDE – Bkz.: Biçem: 460.1205 - 461.1240n.

Biçem: 461.1241/462.1286 – İNSAN RUHUNUN ... LEOPOLDU OLDUĞU GİBİ – İngiliz denemecisi Charles Lamb'm (1775-1834) biçemine (ılık bir merhamet ve nostalji) öykünme.

461.1245 – MÜTEVAZI BİR VARİDATIN SAHİBİ – Bloom'un yatırımları için bkz.: 777.2059 / 778.2073).

462.1270 – ARİF PEDER KENDİ EVLÂDINI BİLİR – *The Merchant of Venice*'ten (II, ii, 75-6). Ayrıca bkz.: 121.63n.

462.1277-8 – BİR ANDA ... FIAT – Tekvin'de (1:1-3) Tanrı yeri ve göğü ve ışığı bir *"fiat"* (buyruk) ile yaratır.

Biçem: 462.1287 / 463.1323 – SADALARI MEŞKÛK BİR ... ALFA KONDURARAK AKIYOR – İngiliz romantiği Thomas De Quincey'in (1785-1859), ve özellikle *The English Mail Coach*'un (İngiliz Posta Arabası; 1849) I. ve III. Bölümlerinin biçemine öykünme.

462.1297 – CÜCEBAYKUŞLAR – İbranice *Lilith*'in İngilizcesi olan "screechowls"; bkz.: 438.283n.

462.1300 – PARALAKS – Bkz.: 190.132n.

463.1303 – LACUS MORTIS'E – Latince: "göl, hendek, ya da ölüm yeri"; *Dead Sea* (Ölü Deniz) bağlamında.

463.1313 – TENASÜH – Metempsychosis: bkz.: 424.1338-9n.

463.1314 – MARTHA – Bkz.: 153.68n.

463.1317 – PLEIADLAR – Gökte yedi yıldıza çevrilen yedi kız kardeş. Bu yedi yıldızlı burç, yedi kandilli Süreyya, yani Ülker burcudur.

Biçem: 463.1324 / 465.1398 – FRANCIS, STEPHEN'E, YILLAR ... TECESSÜM ETMİŞLERDİR – Walter Savage Landor'un (1755-1864) biçemine öykünme. Landor'un adına özellikle bağlanan deneme biçimi, 1824-53'te yayımlanmış olan kitap dizisi *Imaginary Conversations*'daki (Düşsel Sohbetler) biçemdir. Klasik edebiyatçı ve tarihi kişiliklerle yapılan bu sohbetler, geçmişin yeniden yaratılmasını değil, Landor'un kendi zamanındaki toplumsal, ahlaki, ve yazınsal sorunlar üzerinde yeni bakış açıları geliştirmek için geçmişten yararlanmayı amaçlıyordu.

463.1325 – GLAUCON'U – Eflatun'un (Plato) *Republic*'indeki dürüst adam.

463.1325-6 – ALCIBIADES'İ – (~ 450- İ.Ö. 404), Atinalı politikacı ve general, Sokrat'ın arkadaşı ve öğrencisi. Alcibiades, yete-

neği, küstahlığı, ve olağanüstü siyasi ve askeri başarılarıyla ünlüydü; küstahlığı, onun sürülmesine ve ihanete uğramasına neden olmuştur. "Alcibiades ile Xenophon", Landor'un *Imaginary Conversations*'larından biridir.

463.1326 – PISISTRATUS'U – (~ 600- İ.Ö. 527), İ.Ö. 560'ta iktidarı zorla ele geçiren Atinalı tiran. İki kez azledildiği halde, Atina tiranlığını ele geçirmiştir. Tiranlığının ilk yıllarında, sonraları dost olacağı meclis üyesi Atinalı ünlü Solon (~ 638- ~ 558) ile yakınlaştı. "Solon ile Pisistratus", Landor'un *Imaginary Conversations*'larından bir başkasıdır.

463.1328-9 – ONLARI YAŞAMA ÇAĞIRSAM ... GELMEZLER Mİ ÇAĞIRIMA – *Odysseia*'nın 11. Kitabında, Hades'e inen Ulysses'in, ölülerin hayaletlerini çağırmasına gönderme.

463.1330 – BOUS STEPHENOUMENOS – Bkz.: 251.1091n.

463.1330 – SIĞIRSEVER ŞAİR – Bkz.: 65.500-1n.

464.1345-50 – BAYRAĞI İNDİRDİLER, ÜFF! FIRLADILAR ... SONRA ONU GEÇİYOR – Lenehan'ın anlattıklarında kimi hatalar var; örneğin, Sceptre, dişi değil erkek bir taydı. Bkz.: 274.576n.

464.1347 – PHYLLIS – Phyllis: Pastoral şiirde, genç bir kıza verilen addır; ne var ki, "Juno" diye haykırması, onun, Yunan mitolojisindeki, Demophon ile evlenip, gene onun tarafından terk edilen Phyllis olduğunu anıştırıyor.

464.1351 – HER ŞEY YİTTİ ŞİMDİ – Bkz.: 298.27n.

464.1363 – LALAGE – Klasik bir güzel kadın adı. Horatius'un *Odes*'inden (II, v, 15).

464.1367 – PERIPLIPOMENES'İN – Seyyar yemiş satıcısı.

464.1378 – GLYCERA YA DA CHLOE'DEN – Klasik ya da pastoral şiirde güzel kadınlara verilen adlardan ikisi daha.

464.1380 – ETEĞİNDEKİ KÜÇÜK BİR ŞEYİ DÜZELTİYORMUŞ GİBİ – Robert Herrick'in (1591-1674) "Delight in Disorder" adlı şiiri biçeminde.

465.1393-4 – THEOSOPHOS – Bkz.: 225.75n.

Biçem: 465.1399 / 466.1451 – MAMAFİH, İLLÂ VE LÂKİN NE ... SEYYAH YERLEŞTİRİLMİŞLERDİ – Aceleci ve güvenirliği kuşku götüren tarihi anlatımlarıyla ünlü, enerjisi ve şevkiyle birçok başka tarihçiden daha makul ve daha az tiksindirici bir tarih bilgisi ortaya çıkaran İngiliz denemeci ve tarihçisi Thomas Babington Macaulay'ın (1800-59) biçemine öykünme.

466.1451 – O İHTİYATLI SEYYAH – Bkz.: 433.77n.

Biçem: 466.1452 / 469.1552 – ŞİMDİ VE BURADA YERİ ... TESİRLİ OLMUŞTUR – İngiliz doğabilimci ve karşılaştırmalı anatomicisi Thomas Henry Huxley'in (1825-95) biçemine öykünme. Huxley, özellikle evrim kuramını savunan katkılarıyla ünlüdür. Olağanüstü yeteneğiyle, disiplinli bir bilimsel kuşkuculuğu akıcı ve açıklayıcı bir anlatımla kaynaştırabilmiştir.

466.1453 – TEO. SEPT – Özgün metindeki "(Div. Scep.)", yani *Divinitatis Scepticus* = İlahiyat Kuşkucusu, Teoloji Septiği'nin kısaltması olarak çevrilmiştir.

466.1459 – REK. TELL – Reklam Tellalı (yani, Reklam Satıcısı). Özgün metindeki "(Div. Scep.)", yani *Divinitatis Scepticus* = İlahiyat Kuşkucusu, Teoloji Septiği'nin kısaltması olarak çevrilmiştir.

466.1462-3 – EMPEDOCLES'İN – Empedocles'in (yük. İ.Ö. 450) doğum yeri Agrigentum'dur (Sicilya); Trinacria, Sicilya'nın eskiçağdaki adıdır.

467.1466-7 – CULPEPPER, SPALLANZANI, BLUMENBACH, LUSK, HERTWIG, LEOPOLD VE VALENTI – İngiliz tıp doktoru Nicholas Culpepper (1616-54); İtalyan biyolog ve anatomicisi Lazzaro Spallanzani (1729-99); Alman doğabilimci ve antropologu Johann Friedrich Blumenbach (1752-1840); Amerikalı doğum uzmanı William Thompson Lusk (1838-97); Alman embriyologu Oscar Hertwig (1849-1922); Alman ebriyologu ve jinekologu Christian Gerhard Le-

opold (1846-1911); İtalyan tıp doktoru ve embriyologu Giulio Valenti (d. 1860).

467.1469 – NISUS FORMATIVUSU – Latince: *nisus formativus* (= "formative tendency", yani gelişme eğilimi).

467.1470 – SUCCUBITUS FELIX – Latince: "altta uzanan doğurgan."

467.1475 – HYG. ET EUG. DOC – Hijyen ve Öjenik (bedensel ve ahlaki bakımdan ileri kuşaklar yetiştirme) Bilimleri Doktoru.

467.1483 – KALİPEDİ – Yunanca *"kalipedia:* güzelliğin incelenmesi, ya da güzellik üzerinde yoğunlaşarak bilgiye kavuşulması.

467.1490 – DISC. BACC – "Bachelor of Discourse", yani Hitabet Fakültesi Diploması.

467.1503 – BACC. ARITH – "Bachelor of Arithmetic", yani Aritmetik Fakültesi Diploması.

468.1514 – ŞAİRİN DEDİĞİ GİBİ, BİZİ SÜKÛTA SEVK EDER – "Olmak ya da olmamak" diye kendi kendine konuşurken, "Bizi sükûta davet eder" der (*Hamlet*, III, i, 66-68).

468.1524 – EN UYUMLU OLANIN – Herbert Spencer'in (1820-1903) "the survival of the fittest" (çevreye en çok uyum sağlayanın yaşamını sürdürmesi), sözü, Darwin'in evrim kuramının saldırganca bir sloganı olup çıkmıştır. Bu bilimsel anlatım, popüler bağlamda "Kuvvetli olanlar yaşamını sürdürür, zayıflar ise yok olur," diye anlaşılmıştır.

468.1542 – DOĞ. MÜT., F. K. Q. C. P. I – Türkçesi, "Doğum Mütehassısı, İrlanda'daki Tıp Doktorlarının Queens Koleji'nin Daha Önceki Şövalyesi" olan unvanın İngilizcesinin baş harfleri.

Biçem: 469.1553 / 470.1593 – BU MÜDDET ZARFINDA ... MÜMTAZ VE SADIK KULU – Charles Dickens'in biçemine öykünme; özellikle, *David Copperfield*'in (1849-50) "Another Retrospect"i (Geçmişe Bir Bakış Daha; 53. bölüm).

469.1566 – DOADY'SİNİN – Doady: David'in ilk karısı "çocukzevce" Dora'nın kocasını çağırdığı ad.

469.1573 – MAZİNİN O GÜLLÜK GÜLİSTANLIK GÜNLERİ – James Clarence Mangan'ın, Türk şairi Mesihi'nin (Priştine 1470?-Bosna 1513) figan ettiği "The Time of the Roses"ı (Güllerin Zamanı; ola ki bu, Mesihi'nin Latince, İtalyanca, Almanca, Fransızca, İngilizce, Sırpça ve Rusça'ya da çevrilmiş olan "Bahariye"si ya da *Şehrengiz* ve *Gül-i Sadberk* adlı şiirleridir) yansılar.

469.1579-80 – SEVGİLİ KÜÇÜK BOBSY ... VE KANDEHAR LORDU BOBS'A ATFEN – Kandahar, Pretoria, ve Waterford Kontu (1901'den başlayarak) Sir Frederick Sleigh Roberts (1832-1914). Hindistan doğumlu olmasına karşın, Lord Roberts kendisini Anglo-İrlandalı olarak tanıtmıştır. Askerlikteki başarısı, 1800'de güney Afganistan'da Eyüp Han'ı mağlup etmesiyle daha da parlamıştı. Afrika'daki Boer Savaşı'nda başkumandanlık da yapmış, sonunda Britanya ordusunun başkumandanı olmuştur (1901-4).

469.1585 – PEDER CRONION – Yani, "Peder Zaman". Yunanca *chronos* (zaman) sözcüğüyle bir Yunan tanrısının adı olan *Cronus* birbiriyle karıştırılır; Cronus, babası Uranus'u devirmiş olan bir hasat tanrısıdır; ve oğlu Zeus tarafından devrilmiştir.

Biçem: 470.1594 - 1607 – ÖYLE GÜNAHLAR ... SİTEMKÂRANE BİR ŞEKİLDE GELİR – Roma Katolikliğine dönmesiyle ünlü İngiliz John Henry Cardinal Newman'ın (1801-90) biçemine öykünme.

Biçem: 470.1608 / 471.1634 – İNSANI SÖYLEYENİNİN ... DE İHMAL ETMİYOR – İngiliz estetikçi ve denemecisi Walter Pater'in (1839-94) biçemine öykünme; özellikle, onun *The Child in the House*'uyla (Evdeki Çocuk; 1894) karşılaştırınız.

471.1633 – ALLES VERGÄNGLICHE – Almanca: Geçici olan her şey"; Goethe'nin *Faust*'unun (Bölüm II; 1832) son korosunun birinci dizesi.

471.1633 – PIAZETTA'DAN – *Piazetta,* İtalyanca'da, "küçük gezinti yeri, meydancık" demektir.

Biçem: 471.1635 - 1648 – BUNA BİR NOKTA KOYUN ... EDİLMESİYLE BİRLİKTE – İngiliz sanat eleştirmeni ve reformcusu John Ruskin'in (1819-1900) biçemine öykünme.

471.1640-1 – ÇOBANLARIN VE MELEKLERİN MÜTAYAKKIZ BEKLEYİŞLERİ – Bu, Luka'daki (2:1-20), İsa'nın doğuşunun betimlemesini anıştırıyor.

Biçem: 471.1649 / 472.1706 – BURKE'E, DİYE FIRLAYAN ... NUNC EST BİBENDUM – İskoçyalı yazın adamı Thomas Carlyle'nin (1795-1881) biçemine öykünme.

471.1663 – DOKTOR PERHİZ İLE DOKTOR SÜKÛNET – On altıncı yüzyıla dayanan bu söz en iyi üç doktoru tanımlar: Doktor Perhiz, Doktor Sükûnet, ve Doktor Neşe.

471.1668 – COELUMUN – Latince: "(gökteki) cennet katı."

472.1677 – MALTHUSCULARI – Nüfus artışı sonunda artan nüfusun açlığa, hastalığa ve ölüme sürükleyeceği, ve böylece nüfusu kontrol altında tutacağı kuramını ileri süren İngiliz ekonomist ve istatistikçisi Thomas Robert Mathus'un (1766-1834) yandaşları.

472.1682 – DARBY DULLMAN İLE JOAN'INI – Henry Sampson Woodfall'ın (1739-1805) "The Happy Old Couple" (Mutlu Yaşlı Karı Koca) baladındaki, huzurlu bir yaşam sürdüren yaşlı çift (Darby ve Joan).

472.1695 – SEN AMERİKANI GÖRDÜN – John Donne'un (1573-1631) Elegy 19'unda (Eleji 19): "Yatağa Girince," âşık, sevdiği kadına der ki: "Ey benim Amerikam! yeni-bulunmuş-karam (my new-found-land)" (dize 27).

472.1697 – ZERDÜŞT – Zerdüşt (Zarathustra): bkz.: 51.809n.

472.1697-8 – DEINE KUH TRÜBSAL MELKEST DU. NON TRINKST DU DIE SÜSSE MILCH DES EUTERS – Almanca: "Keder (adlı) ineğini sağıyorsun. Şimdi onun memesinden tatlı sütünü içmektesin."

472.1703 – KENÂN DİYARI'NIN BALLISÜTÜ – Bkz.: 442.445-8n.

472.1706 – PER DEAM PARTULAM ET PERTUNDAM NUNC EST BIBENDUM – Latince: "Tanrıça Partula ve Pertunda aşkına şimdi içelim." Roma tanrıçası Partula, doğumu, Pertunda ise, bekâretin yitirilmesini yönetir. *"Nunc est bibendum"*, Horace'ın Ode 37'sinin açılış sözcükleridir.

Biçem: 472.1707 / 477.1884 – HEPSİ DE KOL KOLA SOKAK BOYUNCA ... BİR DENE DE GÖR – Bu parçanın biçemi, (diniuyanış vaizlerininki de dahil) çeşitli lehçe ve argo kırıntıları halinde "ayrılıp dağılmakta"dır. Joyce'un tanımınca, "Uzak Doğu'da kullanılan İngilizce bozması dil *(pidgin English)*, zenci İngilizcesi, Londralı şivesi *Cockney)*, İrlandaca, Bowery argosu ve kırık dökük tekerlemelerden oluşan berbat bir paçal" (*Letters* 1:138-39, 13 Mart 1920).

472.1708 – YUVADANIRAKLAR – Özgün metinde "Bonafides": bu sözcük, "hilesiz, hakiki" demek ise de, bu bağlamda, evinden uzakta bulunan ve evinde "sofraya oturamayan" (içemeyen), ve bu nedenle yasak saatlerde pablara girebilmesine izin verilen kimseleri belirtiyor.

473.1713-4 – BENEDICAT VOS OMNIPOTENS DEUS, PATER ET FILIUS – Latince: "Kadiri Mutlak Tanrı, Peder ve Oğlu...seni takdis etsin."

473.1714 – DENZILLE LANE KOPİLLERİ – Argoda, Dublinlilerin "Invincibles"a verdikleri ad; bkz.: 113.449n.

473.1715 – ISAACS – Yahudi olduğu sanılan birisini (Bloom) karalayıcı bir terim.

473.1718 – EN AVANT, MES ENFANTS – Fransizca: "İleri, çocuklarım!"

473.1719 – BEŞ PARASANG YOL ALDILAR – Yunanlı tarihçi Xenophon'un (İ.Ö. ~ 430-~ 355) *Anabasis*'inde anlattığı, Cyrus the Younger'ın (Genç Cyrus), komutasındaki on bin Yunanlı askerle, kardeşi Artaxerxes'e karşı giriştiği İran seferine ilişkin, öğrencilerin kullandığı bir klişe. Birinci kitapta, Cyrus'un sahilden ilerleyişi anlatılır; Xenophon, günlük

ilerlemeleri anlatırken, sık sık bu sözü yineler. Bir parasang, üç buçuk mildir.

473.1719-20 – SLATTERY'NİN ATLI ASKERLERİ – İrlandalı Percy French'in bir şarkısından. Bu şarkıda, dağlardan inen bir sarhoşlar tugayı anlatılır.

473.1720-1 – MÜRTEDİN İTİKADI – Havarilerin Simgeleri; bkz.: 49.745n.

473.1722-3 – MA MÉRE M'A MARIÉE. BRİTANYA BAHTİYARLIKLARI! RETAMPLATAN DIGIDI BOUMBOUM – "Ma mére m'a mariée": açık saçık bir Fransızca şarkının giriş dizesi: "Anam beni bir kocaya verdi / Tanrım, ne adam, öyle küçük ki! / Kocamı yatağımın dibinde kaybettim / Tanrım, ne adam, öyle küçük ki!" "Britanya Bahtiyarlıkları!": bkz.: 473.1729-30n. "Retamplatan digidi boumboum": her ne kadar *rataplan*, Fransızcada "davul sesi" demek ise de, burada, bir marş havası yaratmak amacıyla, arada bir *"Ma mére m'a mariée"*e eklenir.

473.1724-5 – İKİ ACIBADEM BAYAN TARAFINDAN DRUIDDRUM YAYINEVİ'NDE – Bkz.: 41.409-10n ve 41.410-1n.

473.1726-7 – BENİM ZAMANIMDA İRLANDA'DA ÇIKAN EN GÜZEL KİTAP – Bkz.: 257.1342-6n.

473.1727 – SILENTIUM – Latince: "Sessizlik."

473.1728-9 – İLERİ, MARŞ! RAP, RAP, RAP... ASKERLER (KIT'A DUR!) SUSUZLUKTAN YANIYOR – George. F. Root'un bir Amerikan İç Savaşı şarkısına gönderme.

473.1729-30 – BİRA, BİFTEK, BORSACILIK, ... BELEŞÇİLİK VE BAŞPİSKOPOSLAR – "The British Beautitudes" (Britanya Saadetleri ya da Britanya Bahtiyarlıkları); bunlar, İngilizlerin kutsal saydığı şeylerdir.

473.1731-3 – İPE ÇEKİLSEK DE. / ŞAYET İRLANDAŞKINAYSA. / CANIMIZ FEDA – "God Save Ireland" (Tanrı İrlanda'yı Korusun; Rap, Rap, Rap ritmiyle); bkz.: 200.529-30n.

473.1738 – ÜBERMENSCH – Bkz.: 51.809n.

473.1741-2 – BİR DURDU MU ARTIK ÇALIŞMAZ BİR DAHA O YAŞLI – Henry C. Work'ün "My Grandfather's Clock" (Büyükbabamın Saati; 1876) adlı Amerikan şarkısından.

473.1742 – CARAMBA – Bir İspanyol şaşkınlık ya da sinirlenme ünlemi.

473.1747 – MATER'İN – Eccles Street'teki Mater Misericordiae Hastanesi.

473.1750 – PERDEYİ ÇEKİVER, AŞKIM – Hem yaygınca bilinen bir müzikhol gagı, hem de Charley McCarthy'nin bir şarkısının adı: "Pull Down the Blinde, Love."

474.1753-4 – AH O ABEZAN GÖZLERİN TIRABEZAN BOYNUN, KALBİMİ ÇALDIN KIZ SEN – Bu, sözleri Edward Madden, bestesi Percy Wenrich'in "Moonlight Bay" (Mehtaplı Körfez; 1912) şarkısı dahil, iki ya da daha çok sayıdaki şarkının bir karışımı gibi görünüyor.

474.1760 – SAÇLARA BAK – Bkz.: 369.1332n.

474.1760 – SOLGUN ÖLÜMLE KANLICANLI DOĞUM – Bkz.: 291.1248n.

474.1761-2 – SOYTARININ TELGRAFI. MEREDITH'TEN AŞIRMA – Bu, Stephen'in ("soytarıların en sevimlisi"; bkz.: 33.109) o gün daha önce Buck Mulligan'a göndermiş olduğu telgrafa bir göndermedir. Bu telgrafın içeriği, Meredith'in, "Santimantal kişiler"e ilişkin sözleridir; bkz.: 239.633-4n.

474.1762 – ORKİDASYONA – Testis iltihabı.

474.1762 – POLİSİMİKASYONA – "Polycimical": tahtakurusu ve bit gibi haşaratla kaplı.

474.1766 – JOCK, İSKOÇYALI CİVANIM ARPASUYUN HAZIR – Robert Burns'un "The Jolly Beggars; A Cantata"smm (Şen Dilenciler; Bir Kantat; 1785, 1799) korolarından birine gönderme.

474.1770 – HER HERİFİN KENDİ ŞIRFINTISI – On yedinci yüzyıl yeraltı dünyası argosu; bkz.: 78.464-7n.

474.1770 – VENÜS PANDEMOS – "Venus" (ya da "Aphrodite) Pandemos (anlamı: "bütün insanlar içinde"); önceleri tüm Yunanistan'ın bir tanrıçası iken, daha yüksek ve temiz sevginn tanrıçası Aphrodite Urania'nın aksine, kösnül ve dünyevi aşkın tanrıçası durumuna getirilmiştir.

474.1771 – LES PETITES FEMMES – Fransızca: "Küçük kadınlar."

474.1771 – MULLINGAR KASABASINDAKİ ARSIZ KÖTÜ KIZ – Yani, Milly Bloom. "Desperado" adlı anonim Amerikan şarkısına gönderme.

474.1772 – SARA'NIN KARNINI OKŞAMIŞTIM – İskoç ağzı: "Sarah'ı (Sara) belini tutmuştum"; Robert Burns'ün "Ken ye ought o' Captain Grose?" şiirinden.

474.1772-3 – MALAHIDE YOLUNDA – Hem Griffin'in "The Bridal of Malahide"sine (bkz.: 264.179n) ve Kipling'in "Mandalay"ma (*Barrack-Room Ballads;* Kışla –Koğuşu Baladları, 1892) çağrıştırma. Kipling'in şiirindeki kişi, tanıdığı bir "Burmalı kızla ... Mandalay Yolunda" yan yana olduklarını düşler.

474.1773 – BENİ BAŞTAN ÇIKARAN KADIN İSMİNİ SÖYLESEYDİ BARİ – Thomas Moore'un "When He Who Adores Thee" adlı şarkısının giriş dizelerine gönderme.

474.1774 – MACHREE, MACRUISKEEN – The Cruiskeen Lawn" biçeminde. "Dolu küçük içki şişesi" anlamına gelen bu söz, bir İrlanda halk türküsünün adıdır da.

474.1775 – SONRA DA BİRLİKTE ÇEKİP – Johnson ve Drummond'un "Eaton Boat Song"'un (Eaton Kürek Takımı Şarkısı) açık saçık parodilerinden biri.

474.1778-9 – AD LIB – *Ad lib (ad libidum);* Latince: "istenildiği kadar."

474.1783-4 – O KIDAN DA SAHROŞ DİİLİZ YANİM – Bkz.: 474.1766n.

474.1786-7 – ARTIK KIRMIZI BORDO'DAN BAŞKA Bİ ŞEY İÇMİYORMUŞ – "The Rakes of Mallow" adlı anonim İrlanda şarkısına gönderme.

474.1792 – COLLEN BAWN. COLLEEN BAWNIM – Bkz.: 342.220n.

475.1794-7 – KAHROLASI STEPHEN HAND ... KISRAK TAM FORMUNDA – Buradaki sözel doku ve göndermeler için, aşağıdaki notlara bakınız. Stephen Hand, Joyce'un, *Ulysses*'in Almanca çevirmeni Georg Goyert'e 6 Mart 1927'de yazdığı bir mektupta açıklamış olduğu talihsiz olayın kahramanıdır: "Stephen Hand, tanınmış İngiliz bira imalatçısı Bass'ın ahırından Dublin'deki polis ahırındaki bir arkadaşına, Cup yarışında, Bass'ın atı *Sceptre*'i desteklemesini isteyen bir telgraf götüren çocuğa rastlamış. Stephen Hand çocuğa 4 peni verip, telgrafı buhara tutarak (grahamising yöntemiyle) açmış, sonra yeniden yapıştırarak, ulaştırması için çocuğa vermiş, sonra gidip *Sceptre*'e oynamış ve kaybetmiş. (Bu gerçekten olmuştu; adamın adı da Stephen Hand idi, ancak Gold Cup yarışı değildi bu.)" *Grahamising:* Argoda, mektupları, sahibine ulaştırmadan önce açıp okuma işlemi. İçişleri Bakanı Sir John Graham (1792-1861) postadaki mektupları açardı. Bu nedenle, bu işleme onun adı verilmiştir. Graham, 1844'te bir kararname çıkararak, İtalyan vatansever ve devrimcisi Giuseppe Mazzini'nin mektuplarının açılmasını sağlamıştı. Bir mektubunda İngiltere'den siyasi sığınma isteyen Mazzini'nin bu isteği, Graham tarafından Avusturyalı bakana iletilmişti. Graham'ın bu ifşası, kamunun Graham'a tepkisine yol açmıştı. "Kısrak tam formunda": her ne kadar Sceptre çok iyi bir yarış atı idiyse de, dişi değil erkek bir taydı (bkz.: 464.1345-50n).

475.1803 – ORİVAR, MON VİYÖ – Fransızca: *"Au revoir, mon vieux"* (Eyvallah, dostum).

475.1814 – HANCI, HANCI, İYİ ŞARABIN VAR MI, STABOO – Bkz.: 440.372-4n.

475.1815 – APSENT – "Absinthe"; bkz.: 73.257-8n.

475.1816-7 – NOS OMNES BIBERIMUS ... NOSTRIA – Latince: "Hep birlikte yeşil zehir (apsent) içeceğiz, mabadı ise şeytana havale."

475.1819-20 – BONSOIR LA COMPAGNIE – Maud'un bir şarkısının adı.

475.1820-1 – NAMBY AMBY – On sekizinci yüzyıl İngiliz şairi Ambrose Philips'in (1674-1749) şiirlerine, daha sonraları Harry Carey ve Alexander Pope'un taktığı bir sıfat olan "Namby Pamby"den (yani, sönük, santimantalliğe özenen, yapmacıklı bir güzellikte).

475.1829-30 – À LA VÔTRE – Fransızcada, içki içenlerin kadeh kaldırırken söyledikleri, "Sağlığınıza! anlamında bir söz.

475.1831 – DUSTY RHODES – "Dusty", soyadları Rhodes olan erkeklere takılan bir addı; bir Dusty Rhodes de, 1900'lardaki bir Amerikan karikatür dizisindeki bir kahramandır.

476.1836-7 – ÜSTÜ BAŞI LİME LİME ... KIZCAĞIZNAN EVLENMİŞ – "The House That Jack Built" (Jack'ın İnşa Ettiği Ev); bkz.: 439.358n.

476.1838 – ISSIZ KANYONUN MACKINTOSHLU GEZGİNİ – Ucuz Amerikan "Western" romanlarının parodisi.

476.1845 – TIENS, TIENS – Fransızca: "İşte, böyle."

476.1848 – JENATZY – Jenatzy, Gordon Bennett oto yarışının Belçikalı sürücülerinden biriydi.

476.1848 – JAPONLAR? ATIŞLARI YAMANDIR, ALİMALLAH – Rus-Japon Savaşı'na (1904-5) gönderme.

476.1853-4 – LEITH POLİSİ BİZİ AZAT ETTİ – Söylenilmesi zor bir tekerlemenin ilk dizesi. Joyce, *Ulysses*'in Almanca çevirmeni Georg Goyert'e yazdığı bir mektupta şöyle yazmıştır: "... polis, ayıklık derecelerini görmek için sarhoşlardan (bu cümleyi) tekrar etmelerini ister."

476.1855-6 – MONA, GERÇEK AŞKIM ... MONA, AŞKIM BENİM – Weatherly ve Adams'ın bir şarkısından.

476.1862-3 – BİZ İKİMİZ, DEMİŞTİ KARI, ESMER MARY'Yİ BİRLİKTE ARARIZ AMPAZARINDA, GEL – Dante Gabriel Rossetti'nin (1828-82) "The Blessed Damozel" (Kutsal Güzel Kadın; 1850, 1856, 1870) şiirindeki, "Biz ikimiz Leydi Mary'yi korulukta ararız" sözüne öykünme.

476.1863-4 – LAETABUNTUR INCUBILIBUS SUIS – Latince: "Yatakları üzerinde yüksek sesle şarkı söylesinler."

476.1865 – IŞIĞA KARŞI GÜNAH İŞLEDİĞİNDEN – Yani, Yahudiler; bkz.: 63.418n.

476.1865-6 – İŞTE ŞİMDİ DE CÜMLE ÂLEMİ ATEŞLE CEZALANDIRACAĞI HÜKÜM GÜNÜ GELDİ ÇATTI – Hıristiyanlığa göre, Kıyamet (Hüküm) Günü'nde herkes yanıp yok olacaktır; oysa, Gezgin Yahudi o gün tutsaklığından kurtulacak ve sonsuz yaşama girecektir; bkz.: 258.1394n.

476.1867 – UT IMPLERENTUR SCRIPTURAE – Latince: "Kutsal yazıların anlattıkları yerine gelsin diye."

476.1867-8 – ARDINDAN TIBBİYELİ DICK ... DAVY'YE BAĞIRDI – Bkz.: 250.1055-6n.

476.1870-1 – HEPİNİZ GELİN, EY ŞARAPÇEKEN, ... BİR DENE DE GÖR – Bir Amerikalı gezici vaizin ("evangelist") biçeminin bu parodisi, Mark Twain'in *Life on the Mississipi*'sindeki (1883) "sal pasajı"nı (bölüm 3) çağrıştırıyor.

Bölüm 15:
Kirke, 478.1 / 652.5390

Odysseia'nın 10. Kitabında Odysseus, önce Aeolus ve Lestrygonianlar ile serüvenlerini, sonra da Kirke'nin adasına çıkışını anlatır. Aeolus'un yardımıyla ortaya çıkan İthaka'nın düş kırıklığına uğratıcı manzarası ve Lestrygonianlar ile talihsiz karşılaşmaları neticesinde Odysseus ile adamları derin bir bunalım içindedirler. Onlar dinlenirlerken, Odysseus "soylu boynuzları olan bir erkek geyik" vurur (10:158; Fitzgerald, s. 182), ve kendilerine bir ziyafet çekerler. Ardından, Odysseus, tayfalarını birisi kendi, ötekiyse Eurylokhos'un komutasında, iki takıma ayırır. Komutanlar kura çekerler; adanın keşfedilmesi işi Eurylokhos'a düşer. Eurylokhos'la adamları Kirke'nin sarayını bulurlar; orada Eurylokhos dışında herkes, Kirke'nin "menfur büyüsü"yle (10:247; Fitzgerald, s. 184) domuza dönüştürülürler. Eurylokhos kaçarak, Odysseus'a haber verir; bunun üzerine Odysseus Kirke'nin sarayına tek başına yaklaşır. Orada Hermes onu karşılayarak ona sihirli bir bitki verir—moly (yabani sarmısak) denilen bu bitki, Kirke'nin büyüsünü bozacaktır. Hermes, Odysseus'a ayrıca, Kirke'ye, adamlarını serbest bırakacağına ve başkaca hiçbir menfur büyü yapmayacağına ilişkin ant içirmesini, tembihler, şayet öyle yapmazsa, bütün adamlarını yitireceği uyarısında bulunur. Odysseus, Kirke'yle yüz yüze gelir, ama kadının büyüsü, molyyi taşıyan Odysseus'a vız gelir. Odysseus gözdağı verince, Kirke ona da adamlarına herhangi bir zarar vermeyeceğine, ve onları bırakacağına ilişkin ant içer. Kirke yeminini tutmakla kalmaz, Odysseus'u da adamlarını da tam bir yıl boyunca krallar gibi ağırlar. Sonunda Odysseus'un tayfaları ona, artık silkinerek bu esrimeden uyanmasını söylerler. Odysseus onların bu isteğini yerine getirir; Kirke de ona, ölüler diyarına (Hades) inmesini, ve Tiresias'a danışmasını öğütler. Odysseus, Tiresias'ın kehanetleriyle döndüğünde, Kirke, Seirenler ile Skylla ve Kharybdis hakkında kimi öğütler daha vererek ona yardım eder.

Zaman: Gece yarısı saat 12:00. Sahne: Genelev, Dublin'in fahişeler mahallesindeki 82 Tyrone Street Lower. Joyce bu bölgeye "nighttown" (gecekenti, yani genelev) demiştir; Dublinliler ise, o yörenin merkezi sokaklarından biri ve şimdiki adı Foley olan Montgomery Street'e atıfla

"Monto" derler. Bu mahalle Liffey'in hemen kuzeyine, Amiens Street demiryolu istasyonunun da batısına düşer. Organ: devinim ("locomotor") aygıtı; Sanat: Büyü; Renk: Yok; Simge: Fahişe; Teknik: Sanrı.* Karşılıklar: *Kirke*—Bella.

Linati şemasında Kişiler listesinde, Joyce, bölümün Temel Kavramı (Anlamı) olarak *L'Orca Antropofoba*'yı gösterir. Joyce'un İtalyancasının "insan-yiyen" anlamındaki *"antropofago"*yu mu yoksa "antropofobi" (insan korkusu) anlamındaki *"antropophobia"*yı mı kastettiği açık değildir. Ola ki ikinci anlamı taşımaktadır, ancak her iki durumda da Ludovico Aristo'nun (1474-1533) *Orlando Furioso*'suna (Öfkeli Orlando; 1516, 1521, 1532) bir gönderme—yani, her ikisinde de birisi kadın yiyen bir deniz-canavarı (8., 10., ve 11. Kantolar), ötekisi de yalnızca erkekleri yiyen bir Kara-canavarı (17. Kanto)—mevcuttur. Kadın yiyen canavar, Proteus'un, kendisini darıltan bir ada halkından aldığı öçtür; adam yiyen canavar ise, Kyklops Poliphemos'a benzer. Linati şemasında Kişiler olarak (karşılıkları olmaksızın), şunlar da vardır: "Canavarlar, Telemakhos, Ulysses, Hermes."

* Bu bölümün tekniği ve içeriğine ilişkin çeşitli kaynaklar mevcuttur; bunların arasında: Gustave Flaubert'in (1821-80) *The Temptation of Saint Anthony or A Revelation of the Soul* (Aziz Anthony'nin Ayartılması ya da Ruhun Ortaya Serilmesi; 1874); aşağıdaki referanslar şu kaynaklaradır: *The Complete Works of Gustave Flaubert* (Gustave Flaubert'in Bütün Yapıtları; Londra, 1904, cilt 7); Goethe'nin (1749-1832) *Faust*'u (1808), özellikle Bölüm I, sahne 21, "Walpurgisnacht"; Gehard Hauptmann'ın (1862-1946) *Hanneles Himmelfahrt*'ı (Hannele'nin Tahmini: Bir Düş Şiir; 1892)—oyun boyunca Hannele'nin ölüm yatağındaki hezeyanları sırasında gördüğü hayaletler sahnede karakterler olarak sunulur; Henrik Ibsen'in (1828-1906) *Ghosts; Spirits That Return*'ü (Hayaletler: Geri Gelen Tinler; 1881); August Stringberg'in (1849-1912) *The Ghost Sonata*'sı (Hayalet Sonatı; 1907) ve *Dream Play* (Düş Oyunu; 1902); Leopold von Sacher Masoch'un (1836-95) *Venus im Pelz*'i (Kürklü Venüs; 1870'te yazılmış ve ölümünün ardından 1904'te New York'ta basılmıştır); aşağıdaki referanslar şu kaynaklaradır: *Venus in Furs* (Kürklü Venüs; New york, 1947); ve Richard von Krafft-Ebing'in (1840-1902) *Psychopathia Sexualis*'i (Cinselliğe Bağlı Ruhsal Hastalıklar; aşağıdaki göndermeler Brooklyn'de—N.Y.—1937'de basılan bir baskısınadır).

479.54 – ER CARR – Er Carr, ola ki adını Zürih'teki İngiltere konsolosluğunda Joyce'u sinirlerdiren Henry Carr adlı bir görevliye borçludur.

479.54 – ER COMPTON – Er Compton da adını, Joyce'un husumetini kazanmış olan birisine borçludur; bkz.: Ellmann, s. 459.

480.84 – VIDI AQUAM EGREDIENTEM DE TEMPLO A LATERE DEXTRO. ALLELUIA – Latince: "Tapınağın sağındaki bir kaynaktan suların aktığını gördüm. Alleluia (sevinç çığlığı ünlemi)."

481.91 – ALTIUS ALIQUANTULUM) ET OMNES AD QUOS PERVENIT AQUA ISTA – Latince: "(oldukça derinden) Ve onların arasından hepsi suya geldiler."

481.106 – TRIUMPHALITER) SALVI FACTI SUNT – Latince: (Muzafferane) Ve onlar bütünleştirildiler (kurtarıldılar)."

481.114-5 – EVRENSEL DİLİ MÜZİK YA DA RAYİHALAR DEĞİL DE O JEST OLUŞTURACAKMIŞ – Bkz.: 536.1841n.

481.115-6 – DİLİN ... YETENEĞİ – *Kitabı Mukaddes*'te sık sık sözü edilen ve Tanrı'nın insanoğluna armağan ettiği "Konuşma Yeteneği".

482.118 – PORNOSOFİK FİLOTEOLOJİ – "Fahişe-bilgeliğinin teoloji sevgisi" anlamında.

482.121-2 – HATTA O BİLGELER BİLGESİ ... ONUN SIRTINA BİNDİK – Stagyrite, Stagyros adasında doğmuş olan Aristo'dur. Stephen'in sözünü ettiği baskı, Louvre müzesindedir, ve Strasbourglu ressam ve tahta basma sanatçısı Hans Baldung'a (1476-1545) aittir. Baldung, antifeminizm tema-

sını yoğunca işlemiştir; ve Aristo'nun bile bir kadının (ola ki, metresi Herpyllis'in; bkz.: 244.831-6n) fendiyle bayağı bir duruma getirilebileceğini açıkça anıştırmıştır.

482.127-8 – SOMUNLA SÜRAHİYİ ... EKMEKLE ŞARABI ANLATIR – Edward Fitzgerald (1809-83), *The Rubáiyát of Omar Khayyám*'ı (Ömer Hayyam'ın Rubaileri) yeniden yaratırcasına çevirmiştir (1859). 12. Kıta şöyledir: "Bir Dalm altında bir Şiir Kitabı, / Bir Sürahi Şarap, bir Somun Ekmek—ve Sen / Yanımda Şarkı söylerken Kırda— / Ah, Kır dönüştü Cennet'e şimdi!" Stephen, Katolik kilise ayinini anıştırıyor.

482.132 – LA BELLE DAME SANS MERCIYE – "La belle dame sans merci"; Fransızca: "acımasız güzel kadın." Keats, bir şiirine bu adı vermiştir (1819). "La Belle Dame" (Güzel Kadın), *Odysseia*'daki Kirke'nin yaptığı (ya da yapma tehdidinde bulunduğu) gibi, ideal aşkı vaat eder görünürse de, teshir ettikleri kimseleri gençliklerinden ve canlılıklarından ederler.

482.132-3 – AD DEAM QUI LAETIFICAT INVENTUTEM MEAM – Latince: "gençliğimin günlerine kıvanç katan tanrıçaya." Katolik Ayini'nin başlangıcında, "Introibo ad altare Dei" (Tanrı'nın mihrabına gideceğim,) denildikten sonra, rahip şu yanıtı verir: "ad deam qui laetificat inventutem meam" (Gençliğimin günlerine kıvanç katan tanrıçaya); bkz.: 31.6n.

482.140 – KOLTUK DEĞNEĞİNİ ALDIĞIN GİBİ YAYLAN – Yuhanna'da (5:8) İsa, "otuz sekiz yıldır sakat olan bir adama, 'Kalk, yatağını sırtlan, ve yürü,'" diyerek onu iyileştirir.

484.181 – ONUN EVİDİR – Boylan'ın (kurgusal) evi?

484.182-3 – LONDRA YANIYOR, LONDRA YANIYOR – Bu sözün tekrarlandığı popüler bir şarkının biçemine öykünme.

485.213 – SANDOW EGZERSİZLERİNE – Bkz.: 92.277n.

485.215 – ZAVALLI ANNECİĞİMİN NAZARLIĞI – Bloom'un uğur nesnesi olarak yanında taşıdığı patates

485.223 – ŞANS SEMBOLÜ. NİÇİN? BELKİ DE KAÇAK ETLERDEN – Kramplar, geleneksel olarak kötü şans işaretleriydi. Bloom, adale kasılmalarını kaçak et (ya da sığır yerine gene kaçak kesilmiş at eti) yemiş olmasına bağlıyor.

485.232 – BUEÑAS NOCHES, SEÑORITA BLANCA. QUE CALLE ES ESTA – İspanyolca: "İyi akşamlar, Bayan Ak. Bu ne sokağı?"

485.234 – SRAID MABBOT – İrlandaca: "Mabbot Street (Sokağı)."

485.236 – SLAN LEATH – İrlandaca: "Güvenle kalın" (yani, hoşça kalın)."

485.237 – GAL BİRLİĞİ – Bkz.: 232.365n.

486.259 – GÜNAH ZEVKLERİ'Nİ – Bkz.: 277.695n.

486.274 – JA, ICH WEISS, PAPACHI – Almanca: "Evet, biliyorum, baba."

487.298 – GOIM NACHEZ – Eskenazi dili: "Musevi olmayanların kibirli neşesi (küçümseyerek)."

487.302-3 – DUL TWANKEYVARİ ÇEMBERLİ ETEĞİ VE TELAŞIYLA – "The Widow Twankey" (Dul Twankey), Aladdin'in serüvenlerine ilişkin popüler pandomimalarda Aladdin'in annesiydi.

488.309 – AGNUS DEI – Latince: "Tanrı'nın Kuzusu"; İsa'yı simgeleyen bir kuzu imgesi taşıyan bir madalyon.

489.343 – NEBRAKADA! FEMINIUM – Bkz.: 285.989n.

490.376 – TI TREMA UN POCO IL CUORE – İtalyanca: "Yüreğin daha hızlı mı atıyor?" Mozart'ın *Don Giovanni*'sinde Zerlina'nın "Mi trema ..." ("Kalbim ..." diye başlayan aryası biçeminde; bkz.: 94.370n.

490.381 – VOGLIO – Bkz.: 94.388-9n.

492.454-7 – EVDE BİRİSİ VAR DİNA'YLA ... ESKİ BANÇOYU ÇALIYOR – Bir on dokuzuncu yüzyıl Amerikan popüler şarkısı.

493.470 – O CİCİ CEYLANLI – Thomas Moore'un *Lalla Rookh* (1817) adlı duygusal destanındaki kimi dizelere gönderme.

493.480 – IRVING BISHOP OYUNUNU – İnsanların zihinlerinden geçenleri okuyabilen ve sihirbazlık gösterileri yapan Amerikalı Washington Irving Bishop'un (1847-89) bir zihinden geçenleri okuma oyunu.

493.489-90 – İRLANDA'YI, GÜZELLİKLER ÜLKESİNİ – Bkz.: 266.264-7n.

494.492 – UNUTULAN O GÜZEL GÜNLER ÖLDÜ ARTIK. O GÜZEL AŞK ŞARKILARI – Bkz.: 94.370-1n.

494.495 – ÇAYDANLIK – Bir sözcüğün yerine başka bir sözcüğün konulmasıyla ilgili bir tahmin oyunu; Bloom, "İtiraf etmeliyim ki ben şu anda birisinin bir şeyi bir parça 'yanıyor' mudur diye meraktan 'yanıyor'um," demektedir.

494.498 – LONDRA'NIN ÇAYDANLIĞI – Bkz.: 484.182-3n.

494.506 – GECENİN EFSUNKÂR SAATİ – *Hamlet*'ten; bkz.: 141.883n.

494.508 – LA CI DAREM LA MANO – Bkz.: 94.370n.

494.512 – VOGLIO E NON – Bkz.: 94.388-9n.

494.515 – GÜZELLE ÇİRKİN – Bkz.: 416.1013n.

498.644 / 499.645 – SINAATLARI İCABI TUTKALA VE BADANAYA BATMIŞ VAZİYETTE – Burada, "Mason" ("Freemason") locaları anıştırılıyor. Tutkal ve badana) kireç, bu topluluğun üyelerini birbirine bağlayan çimentoyu simgeler.

500.681 – WEXFORDLU. KOPİLLERİZ – Bkz.: 164.493-4n.

501.718 – GÜNAH ZEVKLERİ – Bkz.: 277.695n.

501.725 – RENCONTRESDEN – Fransızca: "karşılaşmalar, serüvenler, tesadüfler."

501.726 – CHACUN SON GOÛT – Fransızca: "Herkesin zevki kendine."

501.728 – GARRYOWEN – Bkz.: 340.139n.

503.791-2 – VON BLUM PASHA'YI – Bkz.: 774.1933n.

503.792 – DONNERWETTER – Almanca: "gökgürültüsü" anlamına gelir; mecaz olarak, "Kahrolası!" demektir.

504.815 – WATERLOO OLAYI – Napolyon'un Waterloo muharebesindeki nihai yenilgisine atıfla, "ciddi bir yenilgiye uğrama" anlamında.

504.824-5 – LIONEL, YİTİRDİĞİM SEN – Bkz.: 153.68n ve 153.69-70n.

504.829-31 – SONRA, ELİNİ KALBİNE ... TEDAFÜİ İTTİFAK İŞARETİNİ YAPAR – Bloom, Masonların "sıkıntıdalık işaretleri"nden ("biraderlerin birbirlerini tanımalarını ve ona gerekli yardımı yapmalarını sağlayan" işaretlerden) birini veriyor.

504.831 – MUHTEREM EFENDİMİZ, NURU AŞKIMIZ – Üçüncü dereceden bir Masona "Master" (Usta) denir. Usta, locadaki her türlü görüşmelerde fikir beyan etme yetkisine sahiptir.

504.831-2 – HÜVİYET YANLIŞLIĞI. LYONS POSTASI – *The Lyons Mail,* bir Fransızca oyunun İngilizce versiyonudur. Oyun, gerçek hayatta kimliği karıştırıldığından dolayı Lesurques adlı suçsuz bir kimsenin yargılanarak idam edilmesinin öyküsünü anlatır. Gerçek suçlu Dubosc'dur. Sonraları yakalanmış ve giyotinle ölüm cezasına çarptırılmıştır.

505.844 – EPHRAIM'İN PAROLASINI MIRILDANIR) ŞİBOKLET – *Kitabı Mukaddes*'te, Jephthah, Ephraimitleri yenilgiye uğratınca, kaçakları önlemek amacıyla Ürdün nehri boyunca nöbetçilerini yerleştirir. Nöbetçiler, içeriye girmek isteyen kimselerden, *Shibboleth* (Şibolet) sözcüğünü söylemelerini isterler. Ephraimitler bu sözcüğü telaffuz edemeyip, *Sibboleth* (Siboleth) deyince, oracıkta öldürülürler.

505.855-6 – GENERALLİĞİNİN TÜMLÜĞÜNÜ ... DOLAYI KAZANMIŞTI – Boer Savaşı'nda, yaklaşık 4.500 kişilik Zulu ordusu, Ocak 1879'da, yaklaşık 140 kişilik İngiliz garnizonuna

saldırmış, 350 kayıp vererek, İngilizler tarafından başarıyla püskürtülmüşlerdi.

506.866 – YAŞASIN BOERLER – İngiliz aleyhtarı bir slogan.

506.870-1 – GENERAL GOUGH'UN ... ALALLÂH MUHAREBEDE – Yani Boer Savaşı (1899-1902; bkz.: 226.144n) "Tevekkültü alallâh muharebede" ("absentminded war", yani, dalgınlıklar savaşı). İrlanda-doğumlu General Hugh Gough'un (1779-1869) atlı heykeli, 1904'te Phoenix Park'ta durmaktaydı. Şu anda bu heykel yoktur. Boer Savaşı'ndaki Gough ise, Sir Herbert de la Poer Gough'dur (1870-1963).

506.875 – JİM BLUDSO. BURNUNU KIYIDA TUTMAYA ÇALIŞIRKEN – Amerikalı John Hay'in (1838-1905) "Jim Bludso of the Prairie Belle" adlı baladından. "Burnunu kıyıda tutmaya çalışırken": şarkıda, Mississippi Bludso'nun, yanmakta olan geminin burnunu kıyıya dayayarak bütün yolcuları kurtarırken kendi canını yitirmesini anlatan dizelerden biri.

507.921-2 – RHEIMS KARGASI – "The Jackdaw of Rheims", Richard Harris Barham'ın (1788-1845) *The Ingoldsby Legends* (Ingoldsby Masalları; 1840) adlı kitabındaki masallardan biridir. Bir karga, kardinalin yüzüğünü çalar, hırsızlığını kabul eder, ve bu nedenle azizlik mertebesine yükseltilerek, kendisine "Jem Crow" (Mücevher Kargası) unvanı verilir.

508.932-3 – MUSA, MUSEVİLER KRALI, MUSA, / KIÇINI SİLDİ DAILY NEWS'A – Bir sokak tekerlemesindeki, Musa'nın parodisi.

510.993-4 – MAZİNİN HATIRALARINI – Bkz.: 405.537n.

511.1036-43 – MÜVEKKİLİM BİR NEVZAT ... GENELLİKLE TABİİ KARŞILANIR – Bkz.: 76.357-8n.

511.1043 – PRIMA FACIE – Latince: "İlk bakışta" anlamına gelen bir klişe terim.

512.1080-1 – KÖTÜ YOLA DÜŞMÜŞ BİR KIZI TAŞA TUTACAK OLAN EN SON KİŞİDİR – Zina yapan bir kadını yakala-

yan kişiler, İsa'ya, "Bu kadın zina işlemiş, Musa'nın on emrinden birine karşı gelmiştir. Şimdi siz ona ne yapmamız gerektiğini söyler misiniz?" Bunun üzerine İsa, "Aranızda günahsız biri varsa, kadına ilk taşı o atsın!" der (Yuhanna: 8:3-7).

512.1083-4 – AGENDATH NETAIM'DEKİ – Bkz.: 90.228-9; 323.1042n.

512.1094 – BLEIBTREUSTRASSE, BERLIN, W.13 – Bkz.: 91.237n.

513.1117 – MRS. YELVERTON BARRY – İrlandalı politikacı, yargıç, hatip, ve Birinci Baron Avonmore Barry Yelverton'un (1736-1805) adının çevrilmiş biçimi.

513.1123 – JAMES LOVEBIRCH – Bkz.: 277.690-1n.

513.1123-4 – LA CIGALE'IN GALASINDA – *La Cigale et la Fourmi* (Çekirge ile Karınca), Henri Chivot, Alfred Duru, ve Edmond Audran'ın, La Fontaine'in bir masalı üzerine besteledikleri bir operadır. 1886'da Pariste, İngilizce adaptasyonu ise ilk kez Londra'da 1890'da sahneye koyulmuştur. Dublin performansı, bir zamanlar Hawkins Street'teki The Theatre Royal'de yer almıştır.

513.1128 – MONSIEUR PAUL DE KOCK'UN – Bkz.: 95.426n.

514.1138 – EDELVAYS – "Edelweiss": Almanca: "Soylu-beyaz" demektir, ve Alplerde yetişen bir bitkidir. Çiçeklerin dilinde, soyluluğu simgeler.

514.1147 – MAVİSAKAL – Kökeni ortaçağdaki kimi anlatılara dayanırsa da, ~ 1697'de Fransız yazarı Charles Perrault (1628-1703) tarafından, *Histoires ou Contes du Temps Passé* (Geçmiş Zaman Hikâye ve Masalları) ile son şeklini alan "Mavi Sakallı Adam" masalındaki, karılarını öldüren bir masal kahramanı.

514.1151-2 – KÜRKLER İÇİNDEKİ VENÜS – Avusturyalı yazar Leopold von Sacher-Masoch'un (1836-95) *Venus im Pelz* adlı romanı.

515.1175 – DON JUAN – Geleneksel "büyük âşık" Don Juan, *Ulysses*'teki *Don Giovanni*'ye çeşitli göndermeleri çağrıştırıyor.

515.1183 – AYNI ŞEYİ YAPMAMIZI – Bloom, Stephen'in İncil'e iki gönderme yaptığı daha önceki bir sözünü anımsıyor olabilir; bkz.: 441.430-1n.

516.1225 – ÖBÜR YANAĞINI UZATIR – İsa, Dağdaki Vaız'da "Her kim senin yanağına bir tokat atarsa, ona öbür yanağını da çevir," der (Matta 5:39; Luka'da da benzer bir söz vardır).

517.1249-51 – GUGUK. GUGUK. GUGUK – Rahibin evindeki saat; bkz.: 429.1542 – 430.1560 ve 253.1187-8n.

517.1254 – FİKFİK. FİGAFİK. FİKFİK – Arapçada ve Ortadoğuda çiftleşme bildiren argo sözcükler.

517.1259 – İSİMSİZ VARLIĞIN – James Clarence Mangan'ın, kendi gizli özü ve ruhuna ilişkin yazdığı "The Nameless One" (Adsız Varlık) şiiri.

518.1270 – BAŞKA BİR KIZIN DA SAÇÖRGÜSÜNÜ KESMİŞ – Saç örgüsünün yitirilmesi, mecazen bakireliğin yitirilmesini anıştırır.

518.1271 – KARINDEŞEN JACK – Nisan-Eylül 1888 boyunca East End yöresinde en azından beş, belki de on fahişeyi öldüren ve kimliği bilinmeyen Londralı bir katile verilen ad.

518.1279 – SIR FREDERICK FALKINER – Sir Frederick Richard Falkiner (1831-1908). Falkiner, Michelangelo'nun boynuzlu *Moses* (Musa) heykeli olarak görünür.

520.1341 – DİNLE, DİNLE, O DİNLE – *Hamlet*'teki Hayalet'e gönderme; bkz.: 227.164-6n ve 228.194n.

520.1343 – BU SES ESAU'NUN SESİ – Bkz.: 252.1138-9n.

521.1349 – TENASÜHLE – Bkz.: 457.1076n.

521.1365-6 – NAMINE. JACOBS. VOBISCUITS. AMİN – Krş.: 137.704n. Bloom, Dublinli "biscuit" (bisküvi) imalatçısı Jacobs and Jacobs ile Latince bir duanın sözlerini karıştırıyor.

521.1372 – SAHİBİMİN SESİ – Bir gramofon markası ve sloganı: "His Master's Voice" (Sahibinin Sesi).

522.1384 – DIGNAM ÖLDÜ, YERİN DİBİNE BATTI – "Old Roger is Dead" (Yaşlı Roger Öldü) adlı şarkılı çocuk oyunu biçeminde.

522.1388-9 – BUYURUN CARLOW'A BEYLER – Dublin-doğumlu Patrick J. McCall'un, Kraliçe Elisabeth'in on altıncı yüzyılda İrlanda'ya egemen olma kampanyasını köstekleyerek kahramanlaşan Feagh MacHugh O'Byrne (1544-97) hakkındaki bir şarkının adı.

524.1452 – CANA YAKIN BİR AHUYU SEVMEMİŞTİM HİÇ AMA MUKADDERDİ – Bkz.: 493.470n.

524.1462-3 – SCHORACH ANI WENOWACH, BENOITH HIERUSHALOIM – İbranice: "Ben karayım, ama yakışıklıyım, Ey siz Kudüs'ün kızları."

525.1487-8 – SIR WALTER RALEIGH YENİ – Britanya Adalarına Patatesle tütünü Yeni Dünya'dan, Sir Walter Raleigh'in (1552-1618) getirmiş olduğu anlatılır.

526.1501 – CUI BONO – Latince: "Bunun kime yararı var?"; daha çok, "ne gereği var ki?" anlamına kullanılır.

526.1501-2 – VANDERDECKENLERİMİZ HAYALET PARA TEKNELERİYLE – *Flying Dutchman* (Uçan Hollandalı) destanının İngiliz versiyonlarında o talihsiz kaptanın adı Vanderdecken'dir Bu destanın çeşitli versiyonları vardır; ama hepsinde de, bu kaptan (ilahi güçleri öfkelendirdiği için) bir hayalet gemide sonsuza dek denizlerde gezmeye mahkûm edilmiştir. Wagner'in *Der fliegenda Holländer* (1843) operasında, kaptan bu sonsuz yolculuğundan ancak bir kadının gerçek aşkıyla kurtulabilir. Bu nedenle, yedi yılda bir bir kıyıya çıkıp o kadını arar (ve bulur ancak talihin bir cilvesiyle onu gene yitirir). Denizciler, Vanderdecken'in hayalet gemisini görmeyi uğursuzluk sayarlar. Burada, ayrıca, adı "korsan banker" terimiyle eşanlamlı hale gelmiş olan Amerikalı banker ve kapitalist Cornelius Vanderbilt'e (1794-1877) de gönderme yapılmakta.

527.1534 – VENEDİK DİREKLERİ – Şenliklerde kullanılan helezonik biçimde oyulmuş, renkli kurdelelerle süslenmiş yüksek direkler.

527.1535-6 – CEAD MILE FAILTE VE MAH TTOB MELEK – *"Cead Mile Failte"*, İrlandaca: "Yüz Bin Kez Hoş Geldiniz."; *"Mah Ttob Melek"*, İbranice: "Ne Güzel Kralın Var, Ey İsrail."

527.1543 – BULUT SÜTUNU MEYDANA ÇIKAR – Musa, İsrail çocuklarını Mısır'dan, Vaat Edilen Ülke"ye götürürken, onlara yol gösteren bulut sütunu.

527.1544 – KOL NIDRE – İbranice: "Bütün yeminlerimiz."

527.1545 – EMPERYAL KARTALLARLA – Roma İmparatorluğu'nun başlıca askeri simgelerinden biri.

528.1573 – AZİZ STEPHEN'IN DEMİR TACINI – Papa II. Sylvester (papalığı 999-1003) tarafından 1000 yılında Macaristan'ın ilk kralı I. Stephen'a (975-1038) sunulan, ve Macar hükümranlığının ana simgelerinden biri olan taç.

528.1587-90 – ÇALIKUŞU, ÇALIKUŞU ... KARAÇALIYA YAKALANDI – Çalıkuşu avcılarının bir şarkısından. (Söylenceye göre çalıkuşu, bir kartalın sırtına gizlice binerek başka bir yere uçurulmuş, bu nedenle "bütün kuşların kralı" olmuştur.)

529.1624 – SAĞ ELİNİ TAŞAKLARININ ÜZERİNE KOYARAK ANT İÇER – Tekvin'de (24:2-3) yazılı olan (ve insanın üreme kapasitesinin kutsallığını simgeleyen) bir ant içme biçimi: "Ve Hazreti İbrahim, evindeki her işi yöneten en yaşlı kâhyasına, elini kalçamın altına Koy derim ben sana: Ve göklerin ve yerlerin Yaradanı, Tanrı adına sana yemin ettireceğim." Samuel Beckett (*Molloy;* New York, 1965; s. 167) bunun İrlanda kökenli olduğunu yazar: "Ya İrlanda'daki yerli halkın sağ ellerini azizlerden kalan bir eşyanın üzerine, sol ellerini de erkeklik azasına koyarak ant içmelerine ne demeli?"

529.1627-8 – GAUDIUM MAGNUM ANNUNTIO VOBIS. HA-

BEMUS CARNEFICEM – Latince: "Büyük bir sevinci duyururum sana. Bir cellatımız var"; Roma halkına yeni bir papanın geldiğinin duyurulması gibi: *Habus pontificem* (Bir papamız var).

529.1633 – NEŞE DOLU MALAHİDE'DE – Bkz.: 264.179n.

530.1640 – KOH-İ-NOOR ELMASI – Farsça: "Işık Dağı"; bilinen en büyük elmaslardan biri; 102 karatlık bu elmas, 1894'te Pencap'ın alınmasıyla, İngiltere tacındaki mücevherlere eklenmiştir.

530.1646 – SELENE'YE – Yunan mitolojisinde, güneş-tanrısı Helios'un kız kardeşi; Selene, gümüş tacıyla geceleri aydınlatan ay-tanrıçasıdır.

530.1665 / 531.1666 – YİRMİ YIL ÖNCE ... LADYSMITH'DE HEZİMETE UĞRATMIŞTIK – Bloom bu paragrafta kronolojik ve coğrafi hatalar sergiliyor. Natal'da bir kent olan Ladysmith, 29 Ekim 1899'dan, 28 Şubat 1900'de General Buller kumandasındaki kuvvetlerce kurtarılana dek, Boerler'in işgalinde kalan İngiliz garnizonunun bulunduğu yerdir.

531.1667-8 – YARIM FERSAH İLERLEDİK – Tennyson'un "The Charge of the Light Brigade" (Hafif Tugay'ın Hücumu; 1854) şiirinin giriş dizelerinden. Bu şiir, Kırım Savaşı sırasında, 25 Ekim 1854'te, Balaklava'daki siperler içinde korunmuş Rus topçusuna hücum ederek büyük kayıplar veren Hafif Tugay'ın "inatçı" kahramanlığını anmak için yazılmıştı.

531.1668 – HER ŞEY YİTTİ ŞİMDİ – Bkz.: 298.27n.

531.1670 – BONAFIDE SABAOTH – *"Bona fide"*nin standard anlamına (bkz.: 472.1708n) ek olarak, *Sabaoth,* İbranice *tsebaoth* (ordular) sözcüğünün Yunanca biçimidir. *Kitabı Mukaddes*'te iki yerde geçen *Yahweh-tsebaoth* (Lord God of Hosts), savaşta "seçilmiş kişiler"e yol gösteren Tanrı anlamındadır.

531.1672 – PLEVNE TEPELERİNİN – Bkz.: 87.76n.

531.1676 – JAMES STEPHENS'I KURTARAN ADAM – Bkz.: 99.577-8n ve 361.1007n.

531.1686-7 – NOVA HIBERNIA'SININ YENİ BLOOMUSALEM'İ ... ALTIN ŞEHRE – "Nova Hibernia", Latincede, "Yeni İrlanda" demektir; "Yeni Bloomusalem" (bkz.: 378.1683n); "altın şehre": sözleri Bernard of Cluny'ye (~ 1122-56), çevirisi John Mason Neale'e (1818-66), bestesi Alexander Ewing'e ait olan bir ilahiye gönderme.

531.1688 – İRLANDA'NIN TÜM ... TAKMIŞ OTUZ İKİ İŞÇİ – Arthur Griffith, *The Resurrection of Hungary* (Macaristan'ın Yeniden Dirilişi) adlı kitabında (bkz.: 383.1880n) Macaristan'ın bağımsızlığını kazanmasını kutlarken, "Macaristan'ın her yanından elli-iki çalışan adamın" imparator Francis Joseph'i alkışlamalarını anlatır.

531.1690 – BİLLUR ÇATILI – Bkz.: 339.107-8n.

532.1700 – MORITURI TE SALUTANT – Latince: "Ölmek üzere (olanlar) seni selamlar"; Gladyatörlerin, dövüşmelere başlarken imparatoru selamlama formülü.

532.1705 – HIGGINS – Bloom'un annesinin kızlık adı Ellen Higgins'ti; Bloom Zoe Higgins'le "konuşuyor".

533.1736 – KÜÇÜK BABAMIZ! KÜÇÜK BABAMIZ – Rus köylülerinin geleneksel olarak çara taktıkları bir sıfat.

533.1738-9 – POLDY EVE GELENE DEK ... ONUN CEBİNDE, TEK – Bir çocuk tekerlemesi üzerinde çeşitleme.

534.1769-71 – ALEPH BETH CHIMEL ... MAZZOTTH ASKENAZIM MESHUGGAH TALITH – "Aleph Beth Chimel Daleth": İbranice abecenin ilk dört harfi. "Hagadah": bir Yahudi kutsal kitabı. "Tephilim": bkz. 425.1383n; "Yom Kippur": Yahudilerin perhiz yaptıkları kutsal kefaret günü; "Hanukah" sekiz gün süren bir adama bayramı; "Roschaschana": Yahudi yeni yılı; "Beni Brith": İbranicede "Sözleşenlerin Oğulları" demektir—1843'te New york City'de kurulan bir dernek; "Bar Mitzvah": İbranicede

"Yöneten Oğul"—on üç yaşına basanlar için kutlama; "Mazzoth": "Askenazim" Nuh'un torununun torunu Eskenazi ile Babil'e karşı İsrail'le birlikte savaşan bir krallık olan Aschenaz'a gönderme—Almanya'da ve daha sonraları orta ve kuzey Avrupada yerleşmiş olan Yahudilere Eskenazi, İspanya ve Portekizde yerleşmiş olanlara da Seferad denir: "Meshuggah": bkz.: 196.381n; "Talith": sabah duası sırasında Yahudi erkeklerinin giydiği püsküllü omuz atkısı.

534.1793 – DANIEL Mİ DEMİŞTİM? YO! PETER O'BRIEN – Shakespeare'ın *The Merchant of Venice*'inde (IV, i), uşak Balthasar kılığına giren Portia, Antonio ile Shylock arasındaki yasal çekişmeye karışır. Onun "yargılarının" keskinliği önce Shylock'u (223. dize) ve sonra da Antonio'nun arkadaşı Gratiano'nun (333.-340. Dizeler) onu bir "Daniel" diye çağırmalarına neden olur. Bu da, Apokrifa'daki (apocrypha: gerçekliği kuşkulu kaynaklar) Susanna'nın Hikâyesi'nin genç "yargıcı" Daniel'dir (Danyal). Susanna, kendisini taciz etmeye çalışan iki büyüğünün isteklerini yerine getirmediği için, onlar tarafından zinakârlıkla suçlanınca, Daniel, o iki adamı ayrı ayrı sorgular, ve ifadelerindeki çelişkiler nedeniyle onların cezalanmasına ve Susanna'nın aklanmasına yol açar. "Peter O'Brien": İrlandalılarca pek sevilmeyen bir yargıçtır (bkz.: 342.216n).

535.1810-11 – TAZİMLE YÂDETTİĞİM ECDADIM ... SENİNKİLER NEREDEYDİ – Her ne kadar bu gönderme açık değilse de, büyük olasılıkla, 1848-49'da Avusturya'ya karşı başarısızlıkla sonuçlanan ayaklanma girişimini, ve Avusturyalı despotun Franz Joseph (1830-1916) olduğunu anıştırıyor olabilir. Belki de Bloom'un atalarından biri, Macar olmasına karşın, Avusturya ordusuna mensuptu ve ayaklanma sırasında hapsedilmiş olabilir.

536.1841 – ESPERANTO – Esperanto, Varşovalı (Polonya) bir fizikçi olan L. L. Zamenhof'un bir zamanlar pek popüler olmuş olan uluslararası bir dil önerisidir (1887).

537.1858 – YENİ DOKUZ MÜZÜ – Yunan mitolojisindeki orijinal dokuz müz: Kalliope (epik şiir), Kleio (tarih), Erato (erotik şiir), Euterpe (lirik şiir), Melpomene (trajedi), Polymnia (kutsal şarkı), Terpsikhore (dans), Thalia (komedi ve pastoral şiir), ve Urania (astronomi).

537.1865 – GROGAN ANA – Bkz.: 41.399n.

538.1905 / 539.1906 – BU TAAFFÛN ETMİŞ MENDES KEÇİSİ – Mısır mitolojisindeki üç kutsal hayvandan biri olan keçi (Ram); öbürleri, Memphis'teki Apis (Osiris'in, onu ölüler âleminde ölümsüz kılan bir boğa olarak görünümü) ve Heliopolis'teki Mnevis (güneş-tanrısı Ra'nın bir boğa olarak görünümü). Keçi mezhebindeki halk Mendes ve Nil deltasındaydı; onlar keçinin, Osiris'in bir başka özelliği olan üreme gücünü temsil ettiğine inanıyorlardı. Keçi mezhebinin törenleri, seçilmiş olan olağanüstü güzellikteki bir kadınla kutsal bir keçinin çiftleşmesi biçiminde olurdu.

539.1910 – KIZIL FAHİŞE'YE – Bu, herhalde, Yuhanna'nın Vahyi'nde (17:4-5:) sözü edilen kadın olmalıdır: "Ve kadın mor ve kızıl renklerde kuşanmış, altın, değerli taşlar ve incilerle bezenmişti, elindeki altın kupanın içinde zinakârlıklarının iğrenç pislik ve kötülükleri doluydu: ve alnının üzerinde şunlar yazılıydı: GİZEM, BÜYÜK BABİL, FAHİŞELERİN ANASI VE YERYÜZÜNÜN İĞRENÇLİKLERİ." Özgün metindeki "the Scarlet Woman" (Kızıl Kadın), Vahiy Kitabı'nda az önce değinilen kadın kastedilerek, Protestanlar tarafından, Roma Katolik kilisesi için yüz kızartıcı bir terim olarak kullanılır; bkz.: 449.744-6n.

539.1912 – CALIBAN – Bkz.: 35.161n.

539.1914 – O DA PARNELL GİBİ KÖTÜ ÇIKTI. MR. FOX – Kitty O'Shea ile gizli yazışmalarında, Parnell, aralarında Fox ve Stewart da olmak üzere, çeşitli adlar kullanıyordu.

539.1920 – BİR YAZORTASI DELİLİĞİ BU – Shakespeare'ın *Twelfth Night*'ında (On İkinci Gece), Olivia, Malvolio'nun "kederli ve uslu" bir uşaktan, onun komik ve ateşli âşığına

dönüşümüne ilişkin şöyle der: "Evet, bu tam bir yazortası çılgınlığı" (III, iv, 61).

539.1921 – GÜNEŞ GÖRMEMİŞ KAR DENLİ MASUMUM BEN – Shakespeare'ın *Cymbeline*'inde, Iachimo tarafından aldatılan Posthumus, karısı Imogen'i kötü yola sapmış olması ve suçluluğu üzerinde tefekküre dalar: "Ben onu sanmıştım / Güneş görmemiş kar denli sili" (II, v, 12-13).

539.1923 – BÜHTAN, NAHAK YERE BENİ SUÇLAMIŞ, YILAN – Shakespeare'ın *Cymbeline*'inde, Posthumus, uşak Pisanio'ya bir mektup göndererek, Imogen'i öldürmesini buyurur; oysa, Pisanio, mektubu Imogen'e götürür ve onun şaşkınlığı üzerinde tefekküre dalar: "kötü yola sapmış olması ve suçluluğu üzerinde tefekküre dalarak söylediği dizelerin sonunda: "... / Bu yılansı iftira çıktı ortaya" der (III, iv, 34-41).

539.1923-4 – SGEUL IM BARR BATA COISDE GAN CAPALL – Bozuk İrlandacadaki anlamı: "Bir sopanın tepesindeki masal (maksatsız bir masal), atsız bir arabadır."

539.1936-7 – BU ŞAHSIN İŞLEDİĞİ ... GÜNAHLARDAN DAHA AZDIR – Bkz.: 405.528-9n.

539.1939 – VIRGO INTACTA – Tıp Latincesi: "Bakire ya da bozulmamış kızlık zarı."

540.1943 – HİPOSPADYA – Erkek tenasül ve idrar yollarında sakatlık.

540.1952 – FETOR JUDAICUS – Latince: "Yahudi kötü-kokusu."

541.1986-8 – NASODORO, GOLDFINGER ... SILBERSELBER, VIFARGENT, PANARGYROS – *"Nasodoro"*—İtalyanca: "Altın burun"; *"Goldfinger"*—İngilizce: "Altın parmak"; *"Chrysostomos"*—bkz.: 31.29n; *"Maindorée"*—Fransızca: "Altın el"; *"Silversmile"*—İngilizce: "Gümüş tebessüm"; *"Silberselber"*—Almanca: "Gümüş öz"; *"Vifargent"*—Fransızca: "Cıva"; *"Panargyros"*—Yunanca: Bütünü gümüş."

541.1993 – BLOOM, SEN MESİH İBNİ YUSUF MUSUN, YOKSA İBNİ DAVUD MU – Kimi Yahudi Vahiy kitaplarında, Yusuf'un Cemaati'nin Mesih'ine, birtakım görevlerle birlikte, en başta Davud'un Cemaati'nin Mesih'inin gelişini müştulama rolü verilmiştir. Mesih İbni Yusuf'un, İsraillileri bir araya toplayıp Kudüs'e egemen olması beklenir; ardından, bir İsrailli onu öldürecek, ve Mesih İbni Davud, yeni dünyanın doğmasını sağlayacak yeniden-diriliş gücü olarak gelecektir.

541.2004-7 – LORD BEACONSFIELD, LORD ... SHERLOCK HOLMES, PASTEUR – *"Lord Beaconsfield"*: Benjamin Disraeli (1804-81) İngiliz romancı ve devlet adamı, 1876'da ilk Beaconfield kontu payesini almıştı; *"Lord Byron"*: Molly. Bloom ona kur yaparken, İngiliz romantik şairi (ve "lady-killer"i—yani, kadın-avcısı") George Gordon'a (Lord Byron) benzemeye çalıştığını anımsar (802.242); *"Wat Tyler"*: (ö. 1381), 1381'deki talihsiz İngiliz-köylü-ayaklanmasının başlıca lideri; *"Mısırlı Musa"*: (bkz.: 442.445-8n ve 177.961); *"Moses Maimonides"*: (bkz.: 57.181); *"Moses Mendelssohn"*: bkz.: 388.2083-4n); *"Henry Irving"*: (1838-1905) rollerini oynarken sergilediği psikolojik güç ve yönettiği oyunlarda sahneleri özenle hazırlamasıyla ünlü İngiliz aktör ve tiyatro yönetmeni; *"Rip van Winkle"*: (bkz.: 424.1331n); *"Kossuth"*: Lajos (Louis) Kossuth (1802-94), Macaristan liberal lider ve reformcusu, Macaristan devriminin (1848-49) en önemli kişisi; *"Jean Jacques Rousseau"*: Fransız Devrimi'nin, Romantizmin ve Modern Pedagojinin Babası diye bilinen Fransız filozofu; *"Baron Leopold Rotschild"*: Rotschild ailesi uluslararası bankacılıkla ünlenmişlerdi. Leopold de Rotschild (1845-1917). Baron Lionel de Rotschild'ın (1808-79) üçüncü oğlu, ve İngiliz Parlamentosu'ndaki ilk Yahudi'ydi; *"Robinson Crusoe"*: Daniel Defoe'nun (1660-1731) romanının (1719) kazazede kahramanı; *"Sherlock Holmes"*: Sir Arthur Conan Doyle'un (1859-1930) ünlü dedektifi ilk kez *A Study in* Scarlet'te (Kızıllı bir İnceleme; 1887) ortaya çıkmıştı; *"Pasteur"*: Louis Pasteur (1822-95), mikroorganizma-

lar üzerindeki çalışmalarıyla, ve bu araştırmaları pratik uygulamalara (pastörizasyon vb.) dökmesiyle ünlü Fransız bilimcisi.

542.2009-10 – SERÇEPARMAĞINI ... GÜNEŞ TUTULMASINA YOL AÇAR – İngiliz, Danimarka, ve Norveç halklarının kralı Canute (~ 994-1035) hakkında anlatılan hikâyelerden biri de şöyledir: kral, tahtını deniz kıyısına yerleştirtir, ve yükselen sulara buyurarak durmalarını söyler; sular durmayınca, sulara hükmedememe gerçeğini, bir kral için gerekli alçakgönüllüğe ilişkin bir örnek öyküye çevirir. *"serçeparmağını uzatarak meddi cezre dönüştürür, güneş tutulmasına yol açar"*: bkz.: 203.678 – 204.679n.

542.2014-32 – LEOPOLDI AUTEM ...NOMEN EIUS EMMANUEL – *"Leopoldi Autem Generatio:* Latince—(Matta 1:18 biçeminde) ki şöyle başlar: "Christi autem generatio" (Artık İsa kuşağı şu minval üzereydi [Douay; bkz. 339.90-1n'deki dipnot]). İzleyen anlamsız şecere, *Kitabı Mukaddes*'teki şecereleri, özellikle Matta 1:1-16'daki İsa'nınkini alaya alır. "Musa'dan olma Nuh'tan": Tekvin 5'te Nuh'un babası Lamek için kullanılır. Çıkış 16:3'te de Musa'nın babası "Levi ailesinden biri" diye belirtilir. "Nuh'tan olma Eunuch'tan": Nuh'un oğulları Sam, Ham ve Yafet'tir (Tekvin 10:1); şayet Eunuch (ki "hadım"ın İngilizcesidir) sözcüğüyle ses benzerliği olan Enoch (Enoş) kastediliyorsa, bu durumda Nuh, kendi büyük büyükbabasının babası olmaktadır (Tekvin 5). "O'Halloran": kimliği bilinmiyor. "Guggenheim": Meyer Guggenheim (1828-1905), tanınmış Philadelphialı banker ve hayırsever Yahudi ailesinin reisi. "Agendath'tan olma Netaim": bkz.: 90.228-9. "Le Hirsch": Baron Maurice de Hirsch (1831-96), Avusturyalı Yahudi banker, Avrupa'nın Yahudi-karşıtı bölgelerindeki Yahudilerin kötü durumuyla yürekten ilgilenen, zamanının en büyük hayırseverlerinden biri. "Jesurum": "Jesus" (İsa) sözcüğünün i-hali olan "Jesum"dan bozma bir sözcük. "MacKay" ve "Ostrolopsky": kimlikleri bilinmiyor. "Smerdoz": ya da "Smerdis", İran Kralı Cambyses'in yetenekli, gelecek vaat eden

ama talihsiz kardeşi; Cambyses, İ.Ö. 523'te öldürtmüştü. "Weiss'tan olma Schwarz": Beyaz'dan olma Siyah (Almanca sözcük oyunu). "Adrianopoli": Türkiye'deki Edirne'nin eski adı. "Aranjuez": Orta İspanya'da Madrid'in güneyinde bir kent. "Lewy Lawson": kimliği bilinmiyor. "Ichabudonosor": "Ichabod" ve "Nebuchadnezzar" sözcüklerinin bir karışımı olduğu ileri sürülmüştür, her iki sözcük de Yahudilerin talihsizliğini anıştırmaktadır. Ichabod (İbranicede "şansız") adı ona, İsrail'in şana, zafere kavuşamamasından dolayı, ölüm yatağındaki anası tarafından takılmıştır. Çocuğun babası ise, Filistinlilerce öldürülmüştür. Babil kralı Nebuchadnezzar Kudüs'ü kuşatmış, yıpratmış, ve Yahudileri tutsak edip Babil'e götürmüştü (II. Krallar 24-25). "O'Donnell Magnus": The Great O'Donnell, Hugh Roe ya da Red Hugh—bkz.: 342.204-5n. "Christbaum": Almancada, "Noel ağacı". "ibni Muimun": İbranicede "Maimun" soyu" demeye gelebilir, "Maimonides"i anıştırdığını da ileri sürenler vardır. "Dusty Rhodes": bkz.: 475.1831n. "Benamor": İbranice "Ben" (ibni) ile Latince "Amor"un karışımı, "Aşkın Oğlu" anlamını verebilir. "Jones-Smith": Bu iki pek yaygın İngilizce soyadının biraradalığı, bütün aileler anlamını düşündürüyor. "Savorgnanovich": "Ovich" (oviç) Rusçada "oğlu" anlamına gelen sonektir (örneğin, Pavloviç, Paul'un oğlu demektir), bu sonek, Rusya'daki Yahudi adlarına da eklenir, tıpkı Savorgnanovich'te olduğu gibi. "Jaspertone": Musa'nın on iki İsrail uruğundan kutsadığı tek aşiret olan Asher uruğundaki başpapazların göğüslerine taktıkları yeşime benzer bir taş. "Vingtetunieme": Fransızca yirmi bir sayısıyla yapılan bir sözcük oyunu. "Szombathely": Macarca: "Cumartesi Yeri" demektir, ve Bloom'un babasının doğum yeridir.

542.2032 – ET VOCABITUR NOMEN EIUS EMMANUEL – Latince: "ve onu Immanuel ("Tanrı bizimle", İşaya 7:14) diye çağıracak."

542.2040 – ÇOBANPÜSKÜLÜ FİDANI – Bkz.: 56.118-23n.

543.2046-7 – SJAMBOKLAYIN KERATAYI – Güney Afrika dili: "kalın deri kırbaçla kırbaçlayın."

543.2048 – EŞEK KULAKLI – Yunan mitolojisinde Apollon, Kral Midas'a eşek kulakları takar, zira Midas aptalcasına Pan'ın müziğini Apollon'unkine yeğlemiştir.

543.2049-50 – ISLIKLA DON GIOVANNI'Yİ ÇALMAKTADIR, A CENAR TECO – Bkz.: 217.1246-7n.

543.2063 – EFOD – "ephod", Eski Ahit'te birkaç kez geçen bir dinsel tören giysisidir.

543.2063 – AZAZİL'E – "Azazil", İbranicede "azil, izin, yol verme" demektir; yani, günahkeçisi, insanların günahlarını üstüne alan kimse.

543.2064 – LILITH'E – Bkz.: 438.283n.

544.2087 – SARI BİR GİYSİ – Kimi ortaçağ ve Rönesans İtalyası devletlerinde Yahudilerin sarı giysiler giymesi gerekiyordu. Engizisyon'un lanetleyip yakılmak üzere Devlet'e teslim ettikleri mezhep sapkınları da sarı giysiler giyiyor ya da sarı haçlar takıyorlardı; bkz.: 31.3n.

544.2095 – I. H. S. HARFLERİ İŞLENMİŞ DİKİŞSİZ BİR GİYSİ İÇİNDE – Çarmıha gerilirken, İsa'nın üzerindeki giyside dikiş yoktur (İşaya 7:14); "I. H. S.": bkz.: 113.442n.

544.2096 – ARDIMDAN AĞLAMAYIN, EY İRLANDA'NIN KIZLARI – İsa, çarmıha gerilirken, kadınlar ağlayıp sızlıyorlardı, İsa onlara dedi ki: "Ey Kudüs'ün kızları, benim için ağlamayın, ama kendiniz için ve çocuklarınız için ağlayın" (Luka 23:27-28).

545.2108 – SÖZSÜZ MÜZİK – Bkz.: 330.1300n.

545.2120-22 – BANDINA KİL PİPOSUNU ... ABANOZ DOMUZUNU YEDEREK – Bloom'un kıyafeti, Dion Boucicault tarafından popülerleştirilen "sahne İrlandalısı"na uygun biçimde yapılmıştır. "Gülümseyen gözlerle": bkz.: 341.184-5n.

545.2125-6 – OLMAH VEYA OLMAMAH – Bkz.: 324.1071n.

546.2145 – DOMUZLARIN ORG ÇALDIĞI HOG'S NORTONLU – Hog's Norton (ya da Hock-Norton; bu iki ad, "Domuzun Norton" *anlamına gelir*), Leicestershire'da "bir zamanlar org çalanların Piggs (domuzlar) diye adlandırıldıkları" bir köydür.

546.2147 – TOMMY MINCIKFARESİ – "Little Tommy Tittlemouse" (Küçük Tommy Minikfare) dizesiyle başlayan bir çocuk tekerlemesinden.. Oramı bırak da şuramı kurcala. Bi şipşaklık tıngırın var mı? On şilincik?

546.2157 – YEŞİLGÖZLÜ CANAVAR – Iago, Othello'yu, kıskançlığı konusunda uyarır: "Ah, kıskançlıktan sakının, lordum; / Zira o, yemekte olduğu etle / Dalga geçen yeşil gözlü bir canavardır" (*Othello*, III, iii, 165-67).

546.2163 – BEŞİĞİ SALLAYAN EL – Bkz.: 332.1406n.

547.2172 – SEV BENİ. SEVME BENİ. SEV BENİ – Bir çiçeğin, örneğin papatyanın taçyapraklarını teker teker koparark, sonuncusunun "seviyor" ya da "sevmiyor" sözcüğüyle eşleşmesine dayanan bir çocuk oyunu.

547.2176 – SICAK ELLER SOĞUK TAŞLIK – "Soğuk eller, sıcak kalp" deyişinden bozma.

547.2190-1 – AMAN, YUKARI DÜŞMEYESİN – Ya da "Aman üst kata düşmeyesin!": üst kata düşmek, birisinin istenilmediği bir yere ya da şanssız olacağı bir yere girmesi anlamına gelir.

547.2193 – ADAMIN İYİSİ YEDİ DEFA DÜŞERMİŞ – *Kitabı Mukaddes*'te (Süleyman'ın Meselleri 24:16) geçen bir söz. Geleneklere göre, iyi bir adam şu yedi en önemli günahın her birisini bir kez denemeye kalkışır: kibir, kıskançlık, gazap, şehvet, oburluk, cimrilik, ve tembellik.

549.2259 – BENEDETTO MARCELLO'NUN – İtalyan bestecisi Benedetto Marcello (1686-1739).

549.2261 – COELA ENARRANT GLORIAM DOMINI'YE – Latince: Gökler, Tanrı'nın görkemini ilan ediyor"; Stephen, "Lord" (Tanrı) yerine "Domini" demiş ki aynı anlama gelir.

549.2262 – HİPERFRİKYEN İLE MİKSOLİDYEN – "Hyperphrygian", daha doğrusu "Hypophrygian", ve "Mixolydian tarihi Yunan müziği terimleridir.

549.2263 – CERES'İN – Eski Roma'da, sonraları Yunan tanrıçası Demeter'le özdeşleştirilen, hasat tanrıçası.

550.2264-6 – DAVID'İN BAŞ BASONCUSUNA ... AHIRDAN VERDİĞİ KESİN İŞARET – "Ahırdan bir işaret", at yarışı dünyasında, güvenilir olması gereken iletişimde, "işin içindeki kimseler" anlamına gelir; bkz.: 475.1794-7n.

550.2267 – MAIS NOM DE NOM – Fransızca: "Ama, görüyorsunuz ya."

550.2267-8 – JETEZ LA GOURME. FAUT QUE JEUNESSE SE PASSE – Fransızca: "Gençken yaşa bari. Geçicidir gençlik."

550.2269 – BİLGİ TÜMSEĞİN HANGİ YANDA SENİN – Amatör frenolojide, bilgi ve düşünce melekelerinin, beynin belli bölgelerinde yer aldığı, ve kafatasının o bölümünün daha gelişmiş (çıkıntılı) olduğu varsayılırdı.

550.2271-2 – HA YAHUDİRUM, HA RUMYAHUDİSİ – Bkz.: 35.178-9n.

550.2277 – BİLEĞİTAŞI – Bkz.: 252.1133-4n.

550.2290 – KUTSAL ŞEHİR'İ – İngiliz şarkı yazarı Frederic Weatherly'nin (1848-1929), müziği Stephen Adams'a ait "The Holy City" adlı ilahisi.

551.2293 – TANRI, GÜNEŞ, SHAKESPEARE – Yeni bir "Trinity" (Teslis, yani Üçlü). "The Holy Ghost" (Ruhulkudüs) olarak Shakespeare için bkz.: 253.1179-80 ve 253.1191-2n.

551.2296 – ECCO – Latince: "Bakın!" Ortaçağ Skolastik tartışmalarında, bu sözcük, "Kesin olarak ortaya koyuldu ki," anlamını taşırdı.

551.2311 – ANTİ-İSA'NIN – "Antichrist", Hüküm Günü'nden, ve İsa'nın İkinci Gelişi'nden önce ortaya çıkacağı, ve her türlü kötülüğü yayacağı iddia edilen kimse.

552.2320 – BİR ZAMANLAR, ZAMANLAR VE BİR YARIM ZAMAN – İncil'de sık sık geçen, Hüküm Günü'nden önce geçecek olan zamanı anlatan bir kalıp söz.

552.2328 – ALLY SLOPER BURUNLU – Gilbert Dalziel tarafından 1880 ve 1890'larda yayımlanan *Ally Sloper's Half-Holiday* (Ally Sloper'in Yarım-Tatili) adlı bir mizah dergisindeki karakterin karikatürüne gönderme.

552.2336-7 – IL VIENT! C'EST MOI! L'HOMME QUI RIT! L'HOMME PRIMIGÈNE – Fransızca: "O geliyor! Gülen adam. İlk adam." *L'homme Qui Rit* (Gülen Adam; 1869), Victor Hugo'nun (1802-85) bir romanıdır. Kitabın kahramanı, suratı kesilmiş bir çocuktur; bu yüzden sürekli gülüyormuş gibi görünür. Roman, bu kişinin görünüşüyle, onun çektiği acılar arasındaki antitezi (karşı sav) işler.

552.2337-8 – SIEURS ET DAMES, FAITES VOS JEUX – Fransızca: "Baylar, bayanlar, bahislerinizi oynayın!"; kumarhanede, rulet masasındaki krupiyenin oyun çağrısı.

552.2339 – LES JEUX SONT FAITS – Fransızca: "Bahisler oynandı!"

552.2340 – RIEN VA PLUS – Fransızca: "Başka girilemez"; yani artık kimse bahis oynayamaz"; zira rulet çarkı yavaşlamaktadır.

552.2348-50 – YERUŞALİM! / AÇ KAPILARINI DA YIRLA / HOSANNA – Bkz.: 551.2290n.

553.2353-7 – GÖRÜNMEYEN SEMTÜRREİS ... KARANLIĞIN İÇİNDE FIR DÖNER – "Semtürreis" (*zenith* = en yüksek nokta); "semtülkadem" (*nadir* = en aşağı nokta); "ikibaşlı bir ahtapot": bkz.: 202.627-9n; "Üç İnsan Bacağı": (*triskellion* = bir kalçadan çıkan üç bacak), hem İrlandalı deniz-tanrısı Mananaan MacLir'in (bkz.: 68.65n) ve Isle of Man'in (Man Adası) armalarındaki simgelerdir.

553.2359-60 – ŞİMDİ KEEL ROW'U KİM ÇAĞIRACAH, KEEL ROW'U, KEEL ROW'U – "Weel May the Keel Row" ya da "Smiling Polly" (Gülümseyen Polly) adlı İskoç şarkısına gönderme.

553.2370 – TANRI'NIN SAATİNE GÖRE – "Tanrı'nın Saati": A.B.D. ve Kanada'da, demiryollarında uyum sağlamak amacıyla başlatılan Standart Zaman bölgelerine Amerikan İngilizcesi argosunda verilen ad.

553.2370-1 – ANNENİZE, GELECEĞİNİZİ SÖYLEYİNİZ – Charles Fillmore'un "Tell Mother I'll Be There" (Anneme Geleceğimi Söyle; 1890) adlı popüler Amerikan şarkısına gönderme.

553.2378-9 – MELEKLERİN YANINDA OLUNUZ – 1864'te Oxford Diocesan (Piskoposluk Bölgesi) Konferansı'nda, Benjamin Disraeli'nin ünlü sözü: "Soru şudur: İnsan bir maymun mu yoksa bir melek midir? Ben, sayın lordum, meleklerin yanındayım."

553.2379 – BİR MENŞUR OLUNUZ – "Menşur" (biçme, prizma); bir önceki cümleyi söyleyen Disraeli'nin başka bir bağlamda söylemiş olduğu bir sözden türetilen koşut bir söz.

553.2380 – GAUTAMA'YLA, BİR INGERSOLL'LA – "Gautama": Gautama ailesinden Gautama Buda, ilk Hindistan'ın büyük reformcu ve tinsel öğretmeni; "Ingersoll": Robert Ingersoll (1833-99), Amerikalı politikacı, avukat, hatip, ve "evangelical agnostic" (muhafazakâr Protestan bilinemezcisi) Onun mesajı, hümanizmacı ve bilimsel (Darwinci) usçuluktu.

554.2393-5 – YERU ... / ... ALLİİİMMMAÇÇKAA – Bkz.: 550.2290n.

555.2422 – BAŞLANGIÇTA SÖZ VARDI, SONDA İSE SONSUZEVREN – Bkz.: 58.229-32n.

555.2422 – SEKİZ SAADETİMİZ – İsa, Dağdaki Vaız'da (Matta 5:3-11) saadetleri sayar. Roma Katolik kilisesi sekiz saadet belirlemiştir.

555.2430 – BARNUM – Phineas Taylor Barnum (1810-91), Amerikalı sahne gösterileri adamı, "Yeryüzünün En Büyük Gösterisi" adlı gezici sirkin yaratıcı buluşlar ustası kurucusu.

555.2441 – GÜZEL OLAN BİR ŞEY – Keats'ın *Endymion: A Poetic Romance* (Endymion: Şiirsel Bir Aşk Serüveni; 1818) adlı şiirinin giriş dizesi: "Güzel olan bir şey sonsuz bir sevinçtir: / Güzelliği giderek artar; ve asla / hiçlikte yitmez."

555.2443 – JOHN EGLINTON – W. K. Magee, Sinoplu Diyojen (Kinik Diyojen, İ.Ö. 412-323) kılığında görünür. Diyojen, gündüzleri bile yanmakta olan bir fenerle dolaşmakta, dürüst bir adam aramaktadır.

555.2449 – MANANAUN MACLIR'İN – Bkz.: 228.218-9n.

556.2457 – AUM! HEK! WAL! AK! LUB! MOR! MA – *The Candle of Vision* (İmgelemin Mumu; Londra, 1918) adlı yapıtında AE "insan konuşmasının kökenlerinin"gizemsel anlamını geliştirici, bu örnek temel seslerin ilk anlamlarını araştıran bir çalışmaya girişmiştir.

556.2464-5 – HANENİN IŞIĞIYIM BEN! RÜYAMSI KAYMAKLI TEREYAĞIYIM BEN – 225.73-4n'de değinilen Hindu duasının parodisi. Ayrıca, İsa'nın, "Ben dünyanın ışığıyım: beni izleyen kimse karanlıkta kalmayacaktır, onun yerine yaşam ışığına kavuşacaktır" (Yuhanna 8:12) sözlerini de yansılamaktadır. AE'ye (George William Russel) gelince, o, İrlanda süt ürünlerinin geliştirilmesine büyük önem veren *Irish Homestead*'in editörüydü.

556.2466 – YAHUDA'NIN İSKELETLEŞMİŞ ELİ IŞIĞI BOĞAR – Yahuda'nın eli, İsa'ya, "dünyanın ışığına" ihanet etmiştir.

557.2493 – BAZILIKOGRAMMATI – "Bazilikogrammat", "kralın kalem müdürü" ya da "kraliyet yazmanı" (krş.: Bloom Paşa 774.1933n) anlamına gelebilir.

557.2493 – LIPOTI VIRAG – "Leopold" Virag, Bloom'un babası; bkz.: 388.2099-100n.

557.2511 – MİLLÎ KÖKNAR İKSİRİMİZE – Köknar, Nuh'un, gemisini yaparken kullandığı ağaç olarak düşünülür.

557.2518-9 – HİPOGRİF – Pençeleri aslan, kanatları kartal, art ayakları at gibi, bir masal canavarı.

558.2538-9 – RUALDUS COLOMBUS'UN KEŞFETTİĞİ PEYGAMBERÇİÇEĞİ – Yani, Rualdus Columbus'un (1516-59) keşfetmiş olduğunu ileri sürdüğü klitoris.

558.2548-9 – HEPSİYLE DE NE KADAR MESUT OLURSUN – John Gay'in (1685-1732) *The Beggar's Opera*'sından (Dilencinin Operası; 1728) Macheath'ın aryasından.

559.2565-6 – MISIR'IN ÇÖMLEKTEETLERİ – Bkz.: 72.208-9n.

559.2566 – LYCOPODIUM – Deri sıyrıklarının tedavisi dahil çeşitli amaçlarla kullanılan pudra.

559.2567 – GÜM, PAT! GENE BAŞLADI İŞTE – Sheridan adlı birisinin, "Slap Bang! Here we are again" (1866) adlı müzikhol şarkısından.

559.2571-2 – ARGUMENTUM AD FEMİNAM – Latince: "Kadına tartışı" anlamına gelen bu söz, *argumentum ad hominem*'den türetilmiştir; yani, mantıkta, bir düşünceyi, o düşünceyi ileri süren kişiyi kötüleyerek, çürütmeyi anlatan terim.

559.2572-3 – DİPLODOCUS VE ICHTHYOSAUROS'UN – Yunanlı ya da Romalı değil, dinozor adları.

559.2575 – HUGUENOT – Bu sözcük, "yemin ortağı" anlamına gelir; bkz.: 205.745-6n.

559.2580 – ELENMEMİŞ BUĞDAY UNU İLE LYCOPODIUM VE SILLABAKS – Birtakım çağrışımların (örneğin, 559.2566) sayıp döküldüğü bir karışımla üretilen saçma bir ilaç.

559.2585 / 560.2586 – MNEMOTEKNİK – Belleği güçlendirme sanatı.

560.2586 – LA CAUSE É SANTA. TARA TARA – Bkz.: 205.745-6n.

560.2606 – ULVİYETTEN KEPAZELİĞE GEÇMEYE BİR ADIM KÂFİ – Bu söz, 1812'de zafere ramak kalmışken Ruslar tarafından hezimete uğratılan Napolyon'a atfedilir.

561.2622-3 – DEHRİMİZİN BEŞ BİN BEŞ YÜZ ELLİNCİ SENELERİ CİVARINDA – Yahudi yılı 5550, İ.S. 1789'dur.

561.2635-6 – YAKALA BENİ, CHARLİE – Edward döneminde, kadınların coşkunluğunu dile getiren bir müzikhol ünlemi.

561.2652 – VİRAJİT – "Viragitis" ya da "viraginity", bir kadında görülen zihinsel ya da psikolojik erkeklik demektir.

561.2654-5 – GÜLERİM DE. GÖZLÜĞÜM OKÜLERİMDE – Gilbert ve Sullivan'ın *Patience* (Sabır) müzikalindeki bir dizeden esinlenmiş bir sözcük oyununun çevirisi. Özgün metindeki söz: "Jocular. With my eyeglass in my ocular."

562.2663 – ELEPHANTULIASIS'İN – Bloom, bir kadın olduğu sanılan Yunanlı erotik şiirlerin yazarı Elephantis ile Elephantuliasis'i birbirine karıştırıyor; Elephantis'in şiirleri öyle ünlenir ki, Roma imparatoru Tiberius'un (İ.Ö. 42-İ.S. 37) o şiirleri geceleyin başucunda, Pliny'nin dediği gibi "herhangi bir ayrıntıyı kaçırmamak amacıyla", bir cinsellik el kitabı olarak tutarmış.

562.2673-4 – İÇGÜDÜLERDİR DÜNYAYA HÜKMEDEN. YAŞAMDA. ÖLÜMDE – Bkz.: 332.1406n.

563.2702 – CANDIA PRENSİ TENOR MARIO'NUNKİLERE – Bkz.: 153.63n.

563.2706 – AÇAN BİR ÇİÇEKTİR O – Bkz.: 405.537n.

563.2711-3 – DOMUZLARIN YEDİĞİ MISIR ... BİR DOĞRULUP GİDEYİM ŞEYİME – "Parable of the Prodigal Son"da ("Yaşamı Ciddiye Almayan Oğul Örnek Öyküsü"; Luka 15:16): "Ve domuzların yediği mısır yapraklarıyla karnını doldurmaktan memnuniyet duyacaktı: oysa hiç kimse ona bunları vermiyordu."; gene Luka 15:18'de şöyle denir: "Kalkacağım ve babama gideceğim, ve ona, Peder, diyeceğim, Tanrıya karşı günah işledim."

563.2720 – CI RIFLETTA. LEI ROVINA TUTTO – İtalyanca: "İyi düşün. Her şeyi mahvedeceksin."

563.2722 – O GÜZEL AŞK ŞARKILARI – Bkz.: 94.370-1n.

564.2727 – ÖTMEK İSTEMEYEN GÜZEL SESLİ HUYSUZ KUŞ – Bu, İngilizcede yaygın bir deyiştir, ve tamamı şöyledir: "Ötmek istemeyen güzel sesli huysuz kuşun ötmesi sağlanmalıdır."

564.2728 – SARHOŞ PHILIP İLE AYIK PHILIP – "Sarhoş Philip'ten sonra Ayık Philip'e başvurmak" deyimi, bir mesele üzerinde aceleyle verilen bir kararın yeniden ele alınmasını istemek anlamına gelir. Öyküsü şöyledir: bir kadın, Makedonyalı Philip'in sarhoş iken verdiği bir kararı, bu defa o ayık iken başvurarak ilk kararın tersini elde edebilmiştir.

564.2730 – MATTHEW ARNOLD MASKESİ – Bkz.: 36.196n ve 35.178-9n.

564.2734-5 – GENÇLİK BİLSEYDİ – Bkz.: 59.268n.

564.2742 – ZOE MOU SAS AGAPO – Yunanca: "Hayatım, seni seviyorum." Byron'un "Maid of Athens, Ere We Part" (Atinalı Genç Kız, İşte Ayrılıyoruz; 1810, 1812) adlı şiirinin giriş ve nakarat dizeleri.

564.2745 – SWINBURNE – Bkz.: 33.87-8n.

564.2749 – GÖNÜL İSTİYOR AMA BEDEN HALSİZ – Gethsemane bahçesinde dua ederken uyuyup kalan izdeşlerine İsa sitemini şöyle dile getirir: "Ne, benimle bir saat dua etmeye dayanamıyor musunuz? Bakın ve dua edin ki aklınız çelinmesin: gönül gerçekten arzulu, ama beden zayıf" (Matta 26:40-41).

565.2766-7 – GÜNEŞİN ALTINDA YENİ BİR ŞEY YOK – *Kitabı Mukaddes*'te (Vaiz, 1:9) geçen bir söz.

565.2768 – ROMA KİLİSESİ'Nİ NİÇİN TERK ETTİM – Kanadalı Presbiteryen rahibi Charles Pascal Telesphore Chiniquy'un (1809-99) otuz sayfalık bir kitapçığı.

565.2768-9 – RAHİP, KADIN VE KONFESYONAL'İ OKUYUN – Bir önceki maddede sözü edilen Charles Pascal Telesphore Chiniquy'un, kadınların günah çıkartırken "ruhlarının gizli köşelerini ve kutsal gizlerini" ifşa etme deneyiminde baştan çıkarıcı yanların bulunduğunu ileri süren bir kitabı.

565.2769 – FLIPPERTY JIPPERT – *King Lear*'da (*Kral Lear*, III, iv, 120), Edgar, babası Gloucester'ı "yanlışlıkla", "menfur iblis Flibbertigibbet"le karıştırır. Flibbertigibbet, Karanlıklar Prensi'nin önemsiz yardımcılarından biridir.

565.2771-2 – SIRILSIKLAM YONİSİNİ ERKEĞİN LİNGAMINA TAKDİM EDER – *Lingam* ve *yoni*, Sanskritçede, örneğin Hindu aşk sanatını işleyen *Kama Sutra*'da sıkça geçen, sırasıyla erkeklik ve dişilik organlarına verilen adlardır.

565.2775 – COACTUS VOLUI – Bkz.: 292.1294n.

565.2778 – YADGANASINI – "Yadgana": Sanskritçede kıç, but.

565.2782-3 – PİSKOPOSU VURMAKTAN – Argoda, kadın üstteyken cinsel ilişkide bulunmak.

565.2786 – KURU BİR ÇIRPINIŞ – Argoda, bel getirilmeksizin cinsel birleşme (bu durumda, içeriye sokulmaksızın).

566.2796 – VERFLUCHTE GOIM – İbranice: "Kahrolası Musevi olmayanlar."

566.2796 – BİR PEDERİ VARDI, KIRK BABASI VARDI – Flaubert'in *The Temptation of Saint Anthony*'sinde (Aziz Anthony'nin Ayartılması, s 62-3) Anthony, İsa'nın mizacı ve kökeni üzerinde birbiriyle çatışan kanıları bağırarak ileri süren bir grup dine aykırı düşünce sahibiyle uğraşır.

566.2797 – DOMUZ TANRI – İtalyanca ağır bir küfür olan "Porco Dio"dan.

566.2797 – İKİ SOL AYAĞI VARDI – Bakire ve Çocuk temasını işleyen *Book of Kells*'deki (Kells Kitabı) bir resimde, İsa çocuk iki sol ayaklı, Bakire ise iki sağ ayaklı olarak gösterilir. "İki sol ayaklı olmak", argoda, acemi ve toy olmak anlamına gelir.

566.2797 – YAHUDA IACCHIA – Iacchias (ya da Iacchus, kimi Eleuisinian gizlerinde (eski Yunanistan'da Elevsis'te icra olunan dini ayinler) Bacchus'a verilen addır, Yahuda ise, İsa'ya ihanet eden kimsedir; böylece, Yahuda Iacchia, kendi inancına ihanet eden Dionysosçu demeye gelebilir.

566.2798 – LİBYALI BİR HAREMAĞASI – Bunun, "Libyalı" değil de, "Lidyalı" olması gerekir kanısındayız. Zira, bu sıfat, ikinci yüzyılda yaşamış olan ve yer ana tanrıçası Kybele kültünden dönen (ve tapındığı için hadım edilen) Montanus'a uygun düşmektedir.

566.2801 – BİR OROSPUNUN OĞLU. APOKALİPS – Yani, İsa, Kızıl Fahişe (bkz.: 539.1910n) ile ilişkili Anti-İsa'ydı, ve Revelation'da (Vahiy Kitabı) betimlenen Apokalips'in (vahiy) habercisiydi.

566.2808-10 – QUI VOUS A MIS DANS CETTE ... LE SACRÉ PIGEON, PHILIPPE – Bkz.: 71.190-1n.

566.2816-7 – METCHNIKOFF ANTROPOIT ... SAYESİNDE TELKİH ETMİŞTİR – Pastör Enstitüsü direktörü (1895vd.) ve Nobel Ödülü sahibi (1908) Rus embriyolog ve hücrebilimcisi Ilya Metchnikoff (1845-1616); insan ve hayvan fizyolojilerindeki yakın ilişkiyi sergilemekle ün kazanmıştır. 1904'te, antropoid maymunlara aşıyla frengi bulaştırmayı başarmıştı.

567.2823 – ÜÇ BİLGE BAKİRE – Bkz.: 181.1085n.

567.2826-7 – AŞK İKSİRLERİ SATARDI ... ONU TENASÜLÂTIYLA KİRLETMİŞ – Origen, *Contra Celsum*'da (1:32), Celsum'un (İ.S. ikinci yüzyıl), Panther adlı Romalı bir askerin Meryem ile birleşmesi neticesinde İsa'nın doğmuş olduğu anti-Hıristiyan tezini çürütür. *The Temptation of Saint Anthony*'de, "kızıl sakallı, suratı cüzamlı" bir Yahudi, Antony ile alay ederek, "onun anası, o çiçekçi kadın, bir hasat zamanı mısır bahçesinde kendisini bir Romalı asker olan Pantherus'a teslim etmişti," der (s. 63).

567.2828-9 – HERİF KADININ TİMPANINI PATLATMIŞ – Ortaçağ Skolastik geleneğinde ise, Meryem Söz'le hamile kaldığına göre (bkz.: 555.2422n), kulağındaki timpandan (kulak davulu) hamile bırakılmış olmalıdır; bkz.: 313.609-10n.

567.2837 – ATEŞLİ KALBİM AŞKA OLUNCA TESLİM – Bkz.: 298.24-5n.

568.2848-9 – İLK GÖRDÜĞÜM ZAMAN O – Bkz.: 298.29n.

568.2854 – DRECK – İbranice: "Kahrolası."

568.2857 – BARBARİ LAVTASI OMZUNA ASILI – Bkz.: 305.303n.

568.2864 – HER ŞEY YİTTİ ŞİMDİ – Bkz.: 298.27n.

568.2871-2 – PROTESTAN DELÂLETİNİ KURAN O KAVGACI PAPAZI – Yani, Martin Luther (1483-1546); ne var ki, "kavgacı papaz", Amerikalı bir marangoz iken Metodist, ardından da gazeteci olan William Gannaway Brownlow'un (1805-77) takma adlarından biriydi. İç Savaş'tan sonra Tennessee valisi ve sonra da o eyaletten senatör olmuştur.

568.2872-3 – ANTISTHENES DENİLEN O KÖP'OĞLU BİLGEDEN – Bkz.: 184.1205n.

568.2873-4 – ARIUS HERESIARCHUS'UN NİHAİ AKIBETİNDEN. CAN ÇEKİŞİŞİ KENEFTE – Bkz.: 49.750-1n ve 68.60n.

569.2884 – KARDİNAL GÜNAH – Bkz.: 547.2193n.

569.2884 – KEŞSAVAK KEŞİŞLER – "Monks of the screw", on sekizinci yüzyılda, İrlandalı avukat, devlet adamı ve entelektüellerin kurduğu, bir adı da "Order of Saint Patrick" (Aziz Patrick Örgütü) olan "eğlenceli" bir dernekti. İrlandalı avukat ve hatip John Philpot Curran'ın "Monks of the screw" şarkısının üçüncü kıtası şöyledir: ""Çocuklarım, iffetli olun—ayartılana dek— / Ayık iken, akıllıca ve basiretli davranın: /Ve perhiz yaparak bedeninizi şımartmayın— / Yani, yiyecek bir şeyler bulamadığınız zamanlar."

569.2896-9 – CONSERVIO'YU ... AZASINI PRANGAYA VURDULAR – Joyce, şimdi Cornell University Joyce Collection'da (Cornell Üniversitesi Joyce Koleksiyonu) bulunan bir not defterinde, bunların, babası tarafından "en sık söylenen" dizeler olduğunu yazar, ancak kaynağı bilinmemektedir.

569.2903-8 – AH, ZAVALLI KÜÇÜK ŞEY ... FLAHERTY'NİN ZAMPARA ÖRDEĞİNİ – "Nell Flaherty's Drake" (Nell Flaherty'nin Erkek-Ördeği) adlı İrlanda baladının bir uyarlaması.

570.2923-6 – GETİRECEK KALBİMİ SANA ... GETİRECEK KALBİMİ SANA – Bkz.: 192.224n.

571.2959 – SVENGALİVARİ KÜRK PALTOSU İÇİNDE – Svengali, İngiliz yazar George Du Maurier'in (1834-96) *Trilby* (1894) adlı romanındaki düzenbaz ipnotizmacıdır. Roman, sonraları, birkaç yazar tarafından (popüler bir melodram olarak) sahneye de uyarlanmıştır. Trilby, müzikte yetenekli ama iğrenç bir Avusturyalı Yahudi olan Svengali'nin, Paris'te çamaşırcılık yaparken tanıştığı, ve sonraları Svengali sayesinde ünlü bir büyük ses sanatçısına dönüşen güzel bir kadındır.

573.3027 – DAVUT PEYGAMBER'LE SUNAMITE'Yİ – Sunamitelerden Abishag genç bir bakire iken, Davut onu bakıcısı olarak yanına almış, ama onu "bilmemişti" (onunla birleşmemişti). Bu karar, David'in üşümesi, ve yatağında genç bir kadınla yattığı takdirde ısınacağı varsayımıyla alınmıştı.

574.3057-8 – GENÇLİĞİMİN EN GÜZEL DÜŞÜYDÜ – Thomas Moore'un "Love's Young Dream" (Aşkın Genç Düşü" şarkısına gönderme.

578.3172 – TUTUN ŞUNU YERDE, KIZLAR, BEN ÜSTÜNE BİNESİYE KADAR – *Venus in Furs*'de, Wanda, üç zenci kıza Severin'i bağlatır, sonra da onu kırbaçlar (s. 92). Kraft-Ebing (s. 137-8), kadınları yüzüne oturtmaktan zevk alan bir mazoşistten söz eder.

580.3243-4 – MARTHA İLE MARY – Bkz.: 110.338-41n.

581.3267 – LACİ DAREMO – Bkz.: 94.370n.

581.3267-8 – GORDON BENNET DENLİ ÜNLÜ HENRİ FLEURY – Bkz.: 476.1848n.

581.3276 – VICE VERSA – İngiliz yazarı Thomas Anstey Guthrie'nin (takma adı, Francis Anstey; 1856-1934), altbaşlığı *A Lesson to Fathers* (Babalara Dersler) olan bir romanı (1882). Bu romanın sahne için iki uyarlaması vardır: biri Edward Rose'un (1883), öteki Guthrie'nin (1910).

582.3293-4 – DORAN'IN EŞŞEĞİ ÜZERİNE YEMİN EDERİM Kİ – "Doran's Ass" (Doran'ın Eşeği) adlı anonim İrlanda baladına gönderme; Paddy Doyle öyle sarhoştur ki, Doran'ın eşeğini yanlışlıkla sevgilisi sanır.

583.3318 – POLDY KOCK – Bkz.: 95.426n.

585.3394 – HALİFE İÇİN. HARUN ER REŞİD – Bkz.: 78.444n.

585.3400 – DÖRT İNÇLİK LOUIS QUINZE TOPUKLARI – XV. Louis (1715-74) döneminde moda olan abartılı süslü giysilere gönderme.

585.3401 – YUNAN MÜNHANİSİNDE – 1860'larda, biraz da aşırı yüksek topukların etkisiyle, kadınların bedenleri öne kaykılmış, kalçaları da geriye doğru çıkık biçimde duruşlarına verilen bir ad.

585.3404 – GOMOREVÎ SAPKINLIKLARINA KUCAK AÇIN – *Kitabı Mukaddes*'te, Sodom ve Gomore halkının doğal olmayan cinsel uygulamalarda bulundukları anlatılır.

587.3441-6 – SEN UYKULU VADİ'DE ... RIP VAN WINKLE – Irving'in öyküsünde, karısının dırdırından bıkan bir aylağın dağlarda avlanırken başına gelenler arasında, bir de bir yerde yirmi yıllık bir uykuya yatması vardır. Uyandığında, köyüne döner; bu arada karısı ölmüştür, ve onu tanıyan kimse kalmamıştır. Bkz.: 424.1331n ve 424.1334n.

587.3462 – HEGARTY TEYZE'NİN – Bloom'un büyük teyzesi.

587.3464 – GUGUKLARIN TEKKESİ – Bkz.: 253.1187-8n.

588.3474-6 – SANAT SANAT UĞRUNADIR ... TAŞIDIĞIN O KÜÇÜK HEYKELİN – Narcissus (Narkissos) heykeli (bkz.: 763.1562n.) "Sanat, sanat uğruna", on dokuzuncu yüzyılın sonlarında, Kraliçe Viktorya zamanının tutucu yaklaşımına (sanatta ahlaki realizm zorunluluğuna) karşı tepki gösteren güzel sanatlara tutkun kimselerin sloganı. Oscar Wilde'ın tutumu, Viktorya-karşıtı olarak görülür.

588.3484 – YEMİN ET – *Hamlet*'te. Hayalet'in sesi Hamlet'e üç kez, "Yemin et!" der (I, v).

588.3489-90 – İKİNCİ EN İYİ YATAĞINI ... BAŞKALARININ YATMASI GEREK – Bkz.: 243.799-803n.

588.3490 – MEZARININ KİTABESİ YAZILDI – Bkz.: 335.1523n.

588.3497-8 – SENİ ZEBANİSTANA TAM ... ESKİ NADİR BİR ŞARABIM VAR – Kirke, Odysseus'a, Hades'e nasıl gidip dönebileceğine ilişkin öğüt verirken, ordaki hayaletlere tatlı bir şarap sunmasını da tembihler.

589.3509-10 – GÜNAHKÂRIM BEN! ACI ÇEKEN – Bloom, I.H.S. üzerindeki düşüncelerini anımsıyor; bkz.: 113.442n.

589.3515-7 – M. SHULOMOWITZ, JOSEPH ... CHAZEN LEOPOLD ABRAMOVITZ'İN – 1904'te Bloom, 38 Lombard Street West'te otururken komşusu olan Yahudiler.

589.3521 – ÖLÜDENİZ YEMİŞLERİNİ – Ölü Deniz civarında yetişen, Sodom elması denilen güzel görünümlü ama acı bir meyve; bu söz, sahte ve doyum sağlamayan zevkler için mecaz olarak kullanılır.

589.3521 – ÇİÇEKLER HARİÇ – Ortodoks Yahudi geleneğinde, cenaze törenlerinde ya da mezarların üzerinde çiçek yasaktır.

589.3522 – SHEMA ISRAEL ADONAI ELOHENU ADONAI ECHAD – Bkz.: 158.248n; bu söz, ölmekte olan bir Yahudi tarafından, ya da onun için söylenir.

591.3583-4 – ACİZLİK, EVLİLİKMİŞ SENİN ADIN – Bkz.: 371.1387-8n.

592.3609 – POULAPHOUCA – Dublin'in yirmi mil güney-batısında, Liffey üzerinde güzel manzaralı bir şelale.

594.3672 – İLKYAZIN AÇAN ÇİÇEKLERİ – Gilbert ve Sullivan'ın *Mikado*'sunun (1885) II. perdesinde Nanki-Poo'nun söylediği bir şarkıdan.

595.3708-12 – BENİM MEMLEKETİM ... YAZILSIN. DİYECEĞİM ... BUDUR – Bkz.: 335.1523n.

596.3722 – KAVASYAYA – Acıağaçtan elde ediler acı bir ilaç.

596.3728 – PECCAVI – Latince: "Günah işledim!"

596.3730 – DÜNYAYI YÖNETEN O EL – Bkz.: 332.1406n.

597.3746 – SITTING BULL'DAN SAKININ – Little Bighorn muharebesinde (1876) General ile birçok askerini öldüren Siouxların ünlü Kızılderili reisi Sitting Bull (Oturan Boğa; ~ 1831-90). Sitting Bull, sonraları, Buffalo Bill'in Wild West Show'larında "Vahşi Batı Gösterileri) rol almıştır.

597.3760 – SÖR AGATHA – Bkz.: 415.946n.

598.3791 – NEBRAKADA – Bkz.: 285.989n.

598.3792-3 – TİLKİ İLE ÜZÜM HİKÂYESİ – Ezop'un bu masalında, aç ve susuz kalan tilki, üzümlere yetişmek amacıyla sıçrar; onlara ulaşamayacağını anlayınca, zaten onları istemediğine karar verir.

598.3793 – DİKENLİ TELİNİZ – Bloom, dikenli teli bir rahibenin icat ettiğini yeniden anımsıyor.

598.3796 – FISKIYESİZ SAKANIN HEYKELİNİ – Zodyakın (burçlar kuşağı) on birincisi olan Kova Burcu, su taşıyıcısıdır (Saka takımyıldızı).

598.3797 – İYİ ANA ALPHONSUS'U MU, HE REYNARD – Alphonsus, Alphonso erkek adının Latince biçimidir. Bloom o gün daha önce, Gerge William Russel'in kullandığı AE'nin anlamı üzerinde düşünürken, bir seçenek olarak Alphonsus'u da aklından geçirmişti. Oysa, Mother Alphonsus

(Ana Alphonsus) erkektir, dişi değil. "Reynard": Ortaçağ masallarında tilki, *Reynard the Fox*'tur (Tilki Reynard). Bu ad, Almanca *Raginohard* (düzenci, kurnaz) sözcüğünden gelir, ve bilindiği gibi, kurt ile çekişmelerinin sonunda kendisinin hayvanların kralı olduğunu kanıtlar.

600.3846-9 – BİR ŞEY VERİP GERİ AL ... DERSİN / CEHENNEMİ BOYLARSIN – Bir şey vermek ya da değiştirmek üzerine kurulan bir çocuk oyunu.

601.3867 – DANS CE BORDEL OÙ TENONS NOSTRE ÉTAT – Fransızca: "Meclisimizi kurduğumuz bu genelev"; François Villon'un (1431-~ 1463) *Ballade de la grosse Margot* (Şişko Margot Baladı)na gönderme.

601.3878 – BREVI MANU – İtalyanca: "kısa kollu" ya da "eksik para."

602.3911-5 – TİLKİ ZIRLADI, HOROZ ... / CENNETTEN ÇIKMA ZAMANIYDI – Bkz.: 56.118-23n.

603.3929 – LE DISTRAIT YA DA DALGIN DİLENCİ – 226.137-40n ve 226.144n.

603.3934 – LUCIFER – İngiltere'de 1827'de icat edilen ve pazarlanan bir kibrit markası iken, sonraları bütün kibritlere de denmiştir; bkz.: 82.599n.

603.3939 – ÖNCE DÜRÜSTLÜK SONRA CÖMERTLİK – Richard Brinsley Sheridan'ın (1751-1816) *The School for Scandal*'ında (Skandal Okulu; 1777) da geçen bir deyiş.

603.3944 – PROPAROXYTON – Yunancada, sondan bir önceki hecenin vurgulandığı bir sözcük.

603.3944-5 – BİR SONRAKİ AN ÖNCESİ DİYOR LESSING – Gothold Lessing (1729-81), *Lacoön* (1866) adlı yapıtında, şiir ile plastik sanatları birbirinden ayırır. Bu ayırtkanlardan biri de "moment"tir. (an; Lessing buna *Augenblick*—gözün kırpılmasında geçen zaman). Lessing'e göre, plastik sanatçılar, doğal evrenin sonsuz anlar dizisinden tek bir "an"ı seçerler, geçici olanı kaydederler, ve o anın ardının gele-

ceğini de anlatmış olurlar. Oysa şair, ardışık anları betimleme sorunuyla karşı karşıyadır, ve bu nedenle, şair için, onun ortamındaki (aracındaki, sözcüklerindeki) "an" farklıdır; bkz.: 67.15-17n.

603.3945 – TİLKİ SUSAMIŞ ... BÜYÜKANNESİNİ GÖMMÜŞ – "Tilki susamış": bkz.: 598.3792-3n. "Büyükannesini gömmüş": bkz.: 56.118-23n.

604.3964-6 – UZAKLIK. GÖZLER HER ... BEYİNDİR. YAKINI: UZAĞI – Bkz.: 79.511-2n.

604.3966 – GÖRÜLEBİLENİN KAÇINILMAZ KİPLİĞİ – Bkz.: 67.1n.

604.3967 – SFENKS – Oscar Wilde'ın "The Sphinx"ine (Sfenks; 1894) gönderme.

604.3967 – İKİ GÖTLÜ OLAN CANAVAR – Bkz.: 175.866-7n.

604.3974 – LONDRALI KUZU, DÜNYAMIZIN GÜNAHLARINI BİRLİKTE GÖTÜRMÜŞ – "Londralı kuzu": "Lamb of London"; Yuhanna 1:29'a gönderme.

604.3976-7 – DONA NOBIS PACEM – Latince: "Bize barış ver"; Katolik kilise ayininde söylenen bir duanın sonu: Agnus Dei (Tanrı'nın Kuzusu).

605.3986-7 – TANRILARIN ALACAKARANLIĞI'NDAKİ KAN ANDI HAVASINA UYDURARAK – Richard Wagner'in dört operadan oluşan *Der Ring des Nibelungen* (Nibelungen'in Yüzüğü; 1853-74) bütününün sonuncusu *Die Götterdemmerung*'dan.

605.3988-90 – HANGENDE HUNGER, / FRAGENDE FRAU, / MACHT UNS ALLE KAPUTT – Almanca: "Yoğun arzu, sorgulayan karı, hepimizi mahvediyor"; Wagner'in dört operalık *Ring*'inin ikincisi olan *Die Walküre*'den (1854-56).

605.3992 – HAMLET, BABANIN BURGUSUYUM BEN – Hayalet, Hamlete, "Ben babanın ruhuyum, / ..." der (I, v, 9-10).

605.3994 – ZEKÂ YOK, KIRIŞIKLIK YOK – Alnın kırışıksız olması, zekâ yokluğuna yorulurdu.

605.3994-5 – İKİ, ÜÇ, MERİH, CESARETİ GÖSTERİR – El falında, avuç içindeki çizgilerin yorumlanmasıyla ilgili.

605.4004 / 606.4013 – PİYANOLANIN TABUTU ... ÇOK İYİ BİR OĞLANCIKTIR, EMİNİM – Stephen, Peder Dolan tarafından haksız yere cezalandırıldığını anımsıyor. *Inferno*'da Sixth Circle—Altıncı Tur, kanto 10), Dante, tanıdığı iki Floransalı "Epikürcü mezhep sapkını"na rastlar. İkisi de mezarlarında kavrulmaktadırlar; mezarların üstleri açık olduğundan, Dante'nin tanışları tabutlarının üzerinde oturmuşlar, onunla sohbet etmektedirler.

606.4018-9 – MEZGİTBALIĞI ÜZERİNDEKİ ŞAİBELİ BAŞPARMAK İZLERİ – Söylenceye göre, Mezgit balığının göğüs yüzgeçlerinin arkasındaki kara lekeler, bir balığın ağzında haraç parası bulan (İsa'nın Matta'da—17:24-7—buyurduğu gibi) Aziz Pavlus'un parmağıyla başparmağının izleridir.

606.4023-5 – PERŞEMBE ... PERŞEMBE ÇOCUKLARI AÇIK OLUR YOLLARI – "Perşembe": Joyce, 2 Şubat 1882 Perşembe günü doğmuştu, bu nedenle Stephen'in doğum günü de Perşembe olarak kabul edilir." Perşembe çocukları açık olur yolları": bir çocuk tekerlemesinden esinlenme.

607.4047 – KARA LİZ – Bkz.: 360.968-9n / 361.970-1n.

607.4056 – BAKSANA, DEDİ KÖRE – Oysa, kör göremez (bakamaz).

609.4117 – RAOUL SEVGİLİM – 277.695n.

611.4168 – DOĞAYA BİR AYNA TUT – Hamlet'in oyunculara sözlerinden (III, ii, 22-4).

611.4173-4 – BOŞ KAFANIN SESİNİ GÖRGÜSÜZ KAHKAHALARDIR DİLE GETİREN – Oliver Goldsmith'in (1728-74) *Deserted Village* (Terkedilmiş Köy; 1770) adlı, İngiltere kırsal kesimi üzerine ağıt denilebilecek yapıtından.

612.4175-6 – IAGOGO! BİZİM MORUK PERŞEMBESABAHI NASIL DA KESMİŞTİ SOLUĞUNU – Shakespeare'ın *Othello*'sunda Iago'nun entrikaları, Othello'nun annesi Desdemona'yı bir kıskançlık nöbetinin doruğuna sürükler. "Yaşlı moruk"argoda, baba demektir. Stephen Perşembe günü doğmuştu; bkz.: 606.4023-5n.

612.4182-3 – BÜYÜK NAPOLYON BİLE ÖLÜMÜNDEN SONRA ÇIRILÇIPLAK ÖLÇÜLERİ ALINIRKEN – Napolyon'un ölümü politik tartışmalara yol açmıştı; yapılan otopside, üç Fransız cerrahı, St. Helena'nın ikliminin uygun olmaması, ve İngilizlerin tacizleri sonucu, ölümün "vaktinden önce" olduğunu ileri sürdüler. Onlarla birlikte olan beş İngiliz cerrahı ise, Napolyon'un midesini açtılar ve mide çeperinin incelenmesi sonucu, onun sağlıklı olduğu sonucuna vardılar. Ancak, utançlarını örtmek, ve Napolyon'a çamur atmak amacıyla, onun ayrıntılı ölçülerini alıp, bir kadın bedenine sahip, ve hele göğüslerinin fazlaca gelişmiş olduğu raporunu verdiler.

612.4202 – İKİNCİSİYLEK İMSEEV LENMEDİ İLKİNİKİ MÖLDÜRDÜ – "İkincisiyle kimse evlenmedi ilkini kim öldürdü" (*Hamlet* III, ii, 190); bkz.: 243.785-6n.

613.4210 – BANA DERLER ASYA'NIN İNCİSİ – Bkz.: 130.425n.

613.4215 – ET EXALTABUNTUR CORNUA IUSTI – Latince: Ve haklı olanların borazanları göklere yükselecek"; Mezmurlar 75:10 (Vulgate 74:10 [Vulgata = *Kitabı Mukaddes*'in Latince çevirisi]).

613.4215-7 – KRALİÇELER EN BİRİNCİ ... HÜCRESİNİ YAPTIĞI PASIPHAE'Yİ ANIMSAYIN – Bkz.: 248.995n ve 460.1188-9n.

613.4217 – MADAM GRISSEL STEEVENS – Bkz.: 459.1178n / 460.1179n.

613.4225-6 – PARLEVU – Fransızca *"Parles-vous ... ?"* (... konuşuyor musunuz?) sözünün İngilizcedeki argosu.

614.4241-2 – CENNET VE CEHENNEM ŞOVUNU – A Black Mass (küfür ile icra edilen Aşai Rabbani ayini); bkz.: 642.5097-8n / 643.5120n.

614.4245 – DESSOUS TROUBLANTS – Fransızca: "iççamaşırları düzensiz."

614.4247 – CE PIF QU'IL A – Fransızca: Her ne kadar "Amma burnu var" anlamına gelirse de, mecaz olarak, "Surata bak!" demeye gelebilir.

614.4249 – VIVE LE VAMPIRE – Fransızca: "Yaşasın vampir!"

614.4264 – PIÈCE DE SHAKESPEARE – Bkz.: 226.142n.

615.4272 – DOUBLE ENTENTE CORDIALE ... MON LOUP – Fransızca: "Çift samimi anlayış" ... benim kurdum (tek başına yaşayan adam)." Bu terim, iki ulus arasındaki resmi bir ittifaka yakın bir uzlaşmayı anlatır.

615.4272-3 – WATERLOO. WATERCLOSET – Bkz.: 504.815n. Bu bağlamda, "loo", İngilizcede "su dökme yeri", yani tuvalet demektir.

615.4288 – BEELZEBUB – *Kitabı Mukaddes*'te sıkça "şeytanların prensi" diye geçen Beelzebub, Milton'un *Paradise Lost*'unda (Yitik Cennet), Cehennem'de Şeytan'dan sonraki başkan diye anılır.

615.4293-4 – YO. UÇTUYDUM. ALTIMDA DÜŞMANLARIM .... PATER! ÖZGÜR – 258.1391-3n, 58.229-32n ve 251.1107n.

616.4298 – O MERDE ALORS – "Siktir" ya da "bok suratlı" türünden Fransızca bir küfür sözü.

616.4299 – HOLÁ! HILIHO – Şahincinin, şahinini geri çağırma ünlemi. *Hamlet*'te, Hayalet'i gördükten sonra son kerte heyecanlanan Hamlet'i, Marcellus böyle çağırır, ve o da Marcellus'la Horatio'ya bu biçimde yanıt verir (I, v, 115-6).

616.4312-4 – BÜYÜKANNESİNİ GÖRDÜKTEN ... PORSUK YUVASI ARAMAKTADIR – Krş.: Stephen'in bilmecesi; bkz.: 56.118-23n.

617.4337 – BİR AUTSAYDER BİR HAYALET GİBİ FIRLAYARAK, YELESİ – Throwaway'ın Ascot'taki Gold Cup ödülünü kazanması; bkz.: 464.1345-50n ve 274.576n.

617.4346-7 – AT TAŞLI YOLDA ORSA BOCA İLERLEMEKTEDİR – Bkz.: 61.323-4n.

617.4354 – PER VIAS RECTAS – Bkz.: 61.320n.

617.4359 – HAVA GÜZEL, SIR JOHN – Bkz.: 61.317n.

617.4363 – SOKAKTAKİ GÜRÜLTÜ – Bkz.: 64.448n.

618.4367-8 – GENE DE YÜREĞİMDE / YORKSHIRE AŞKI TÜTÜYOR – Bkz.: 296.1445-6n.

618.4377 – KÂHİN ASAM – Bkz.: 79.504n.

619.4393-4 – SEVDİĞİM KIZ BİR YORKSHIRELI KIZ'IN – Bkz.: 296.1445-6n.

619.4415-6 – TOUT LE MONDE EN AVANT! RÉVÉRENCE! TOUT LE MONDE EN PLACE – Fransızca: "Herkes ileriye doğru! Eğilin! Herkes yerlerine!"

619.4422-3 – İKİ DELİKANLI SÖZ EDİYORDU KIZLARDAN, KIZLARDAN, KIZLARDAN / GERİDE BIRAKTIKLARI YAVUKLULARINDAN – Bkz.: 296.1445-6n.

620.4431-2 – CARRÉ! AVANT DEUX ... BALANCÉ – Fransızca: "Bir kareden! İkişerli ilerleyin! ... İki yana sallanın!"

620.4453 – AVANT HUIT! TRAVERSÉ! SALUT! COURS DE MAINS! CROISÉ – Fransızca: "Dört çift öne ilerlesin! Çaprazlaşın (kadınlar ve erkekler iki hat üzerinde durup yüz yüze gelsinler)! Başınızı eğin! El değiştirin (erkekler hattı kadınlar hattının altından el değiştirerek geçsin)! Taraf değiştirin!"

621.4464 – LES TIROIRS! CHAÎNE DE DAMES! LA CORBEILLE! DOS À DOS – Fransızca: ""(Erkekler) Orta sıradan! Kadınlar el ele bir zincir oluştursun! Bir sepetten (zincirlerin uç-

ları erkeklerin etrafında bir daire oluşturacak biçimde)! Sırt sırta!"

621.4466 – BAŞ DÖNDÜRÜCÜ YILDIZLAR – Bkz.: 93.332n.

621.4472 – BOULANGÈRE! LES RONDS! LES PONTS! CHEVAUX DE BOIS! ESCARGOTS – Fransızca: "Hamur yoğurma (el ayaları hamur yoğururcasına dışa ve aşağıya doğru itilir)! Sıkın (elleri)! Oyuncak atlar! Tirbuşon (ya da kıvır, salın)!"

621.4477-8 – DANSEZ AVEC VOS ... PETIT BOUQUET À VOTRE DAME! REMERCIEZ – Fransızca: "Eşlerinizle dans edin! Eş değiştirin! Küçük buketi eşinize sunun. Birbirinize teşekkür edin (ayrılırken)!"

621.4480-1 – EN, EN İYİSİ, / BARAABUM – Bkz.: 296.1445-6n.

622.4494 – PAS SEUL – Fransızca: "Solo dans!"

622.4511 – BIS – Fransızca: "Yeniden!"

622.4515 – ÖLÜM DANSI – Ölümün, insanların yaşamı üzerindeki gücünün yazınsal ya da görsel sunumu. Kökeni, ortaçağ kilise piyeslerine uzanır. Aralarında Goethe, Saint-Saëns, ve Strindberg'in de yer aldığı on dokuzuncu yüzyıl sanatçıları, bu türü yeniden canlandırmış ve işlemişlerdir.

623.4521 – GADARA DOMUZLARININ – Matta 8:28-34'te İsa'yı Gadara'da cinlerin çarpmış olduğu iki kişi karşılar. Bu çılgın adamlar hiç kimseyi geçirtmemektedirler. İsa adamların içinden cinleri dışarıya çağırır, ve onların oradaki domuzların içine girmesini sağlar. Domuzlar çılgına dönerler, ve hızla yokuş aşağıya, denize doğru koşup orada yok olurlar.

623.4546-7 – LILIATA RUTILANTIUM TE CONFESSORUM... / IUBILANTIUM TE VIRGINUM – Bkz.: 39.312-3n.

624.4566 – BİZİM ENGİN GÜZEL ANAMIZ! EPI OINOPA PONTON – Bkz.: 33.87-8n.

624.4579-80 – O SÖZCÜĞÜ SÖYLE / ERKEKLERİN BİLDİĞİ O SÖZCÜĞÜ – Bkz.: 235.487n.

626.4616-7 – AH NON, PAR EXEMPLE ... NON SERVIAM – "Ah non, par exemple!" Fransızca: "Aman Tanrım, hayır!"; "Non serviam!": Latince: "Hizmet etmeyeceğim!"

626.4632 – NOTHUNG – Almanca: "Muhtaç"; Wagner'in *Der Ring des Nibelungen*'indeki (Nibelungen'in Yüzüğü) sihirli kılıç.

626.4633-5 – NİHAİ BİR MORARTILI ALEV ... KIRILIŞI VE DUVARLARIN YIKILIŞI – Bkz.: 53.9-10n.

629.4714-6 – HİLAFET BAŞLIĞIYLA ... SEĞİRTİR. KILIK DEĞ HARUN REŞİT – Bkz.: 78.444n; Harun Reşit, halkını daha yakından görüp anlamak amacıyla, kılık değiştirerek Bağdat sokaklarında dolaşırmış.

629.4716-8 – ÇEVİK LEOPAR ... TORBALARDAN BİR İZ BIRAKARAK – Bkz.: 258.1400n.

630.4731 – İSİMSİZ VARLIK – Bkz.: 517.1259n.

631.4763-4 – DAVETSİZ. GEORGE'UN BEŞİNCİSİ VE EDWARD'IN YEDİNCİSİ SAYESİNDE – 1904'te veliaht George Frederick Ernest Albert (1865-1936), babası VII. Edward ölünce, İngiltere kralı (1910-36) olmuştu.

631.4764 – BELLEĞİN ANALARINCA ÖYKÜLENMİŞ – Bkz.: 53.7n.

631.4780 – SISYPHOS – İlkçağın söylencesel bir kişisi de Sisyphos'tur. O tanrılara karşı suç işlemiş, ve onlarla boy ölçüştüğü için de ölüler ülkesinde korkunç bir cezaya çarptırılmıştır: bir mermer bloku bir tepenin doruğuna taşıyacaktır, ne var ki, doruğa yaklaştığı sırada bütün bu olay yinelenir durur. Onun, anası Antikleia olan Odysseus'un babası olduğu, Homeros-sonrası söylencelerde anlatılır.. Adına önce, *Odysseia*'da rastlarız

631.4781 – ÜROPOETİK – Tıpta: idrar ürünlerinin tercih edilmesi.

632.4791 – MUHAKEME ETMEK ONLARIN İŞİ DEĞİL – Tennyson'un "The Charge of the Light Brigade" (Hafif Tugay'ın Hücumu; 1854) şiirinin 14. dizesi; bkz.: 531.1667-8n.

632.4796 – GÖMLEKLİ ON ADAMI – Jonathan Swift'in (1667-1745) bir mektubundan, epey değiştirilmiş bir ifade. Orijinali şöyledir: "Ussal açıdan bakınca, halkın rızasını almamış olan bir hükümet, kölelik tanımının ta kendisidir: ve, gerçekten de, iyi silahlanmış on bir adamın, gömlekli bir adamı haklayabilmesi gerekir."

632.4802 – KORKUSUZ ASKER OĞLAN – Bkz.: 342.219n.

632.4810 – ENFIN CE SONT VOS OIGNONS – Fransızca: "Öyle ya, onlar senin soğanların" anlamındaki bu söz, mecaz olarak, "Bu senin kavgan, benim değil" demeye gelir.

632.4812 – DOLLY GRAY – Popüler Boer Savaşı şarkısı "Goodbye Dolly Gray" (Elveda, Dolly Gray"den).

632.4813 – KADIN KAHRAMAN ERIHA'NIN İŞARETİNİ VEREREK – Joshua 2'de, Musa'nın ölümünden sonra İsrailliilerin liderliğini üstlenen Joshua, Ürdün'ü geçmek ve Jericho kentini yıkmak amacıyla hazırlık yapar. Jericho'ya iki casus gönderir; casuslar orada kuşku uyandırınca, fahişe Rahab—ki İsraillilerin Tanrı'sına hayranlık duymaktadır—casusları gizler ve onların kaçmalarına yardımcı olur.

632.4814 – COOK'UN OĞLU, ELVEDA – Kipling'in "The Absent Minded Beggar"ından (Dalgın Dilenci): bkz.: 226.144n; ayrıca bkz.: 342.219n.

632.4815 – ARDINDA BIRAKTIĞIN KIZI – Bkz.: 230.280n.

633.4832 – AMA BUNUN İÇİNDE RAHİP İLE KRALI ÖLDÜRMEM GEREKTİĞİ YAZILI – William Blake sık sık rahiplerle kralları, baskı imgeleri olarak gösterir; onun birçok şiirinde bu tema işlenmektedir, örneğin: "Merlin's Prophecy" (Merlin'in Kehaneti).

634.4849-50 – MADE IN GERMANY – VII. Edward'ın, ve İngiltere hanedanından birçok kimsenin Alman soyundan gelmiş olmasına gönderme; bkz.: 376.1585-8n ve 376.1599n.

634.4855 – SULH, MÜKEMMEL SULH – Edward Henry Bickersteth'in (1825-1906) popüler bir ilahisi: "Peace, Perfect Peace" (1875).

634.4859 – MAHAK MAKAR A BAK – Şayet bu, Arapça'ya bir öykünme ise, "Seninkisi kurnaz, senin baban" anlamına gelebilir.

634.4876-7 – HERKESİ ŞAŞIRTIYOR ... DİYE GÖZLERİNE TOZ ATARIM – Bkz.: 47.665-8n.

635.4879 – KRALLAR VE TEKBOYNUZLAR – "The Lion and the Unicorn" (Aslan ve Tekboynuz) dizesiyle başlayan bir çocuk tekerlemesine gönderme.

635.4886 – YEŞİLGÖZLÜ CANAVAR – Apsent son derece sert bir içkidir ve sinirleri harap ettiği bilinmektedir; bkz.: 73.257-8n ve 546.2157n.

635.4896 – BOĞAYA TUTULAN YEŞİL ŞAL – Kırmızının boğayı kızdırmasından yola çıkarak, İrlanda'nın yeşil, İngiltere'nin ise (John Bull ["Bull", "boğa" demektir]) kırmızı olduğuna gönderme.

635.4900 – DENTS JAUNESLI VIEILLE OGRESSE – Bkz.: 74.276n.

636.4908-9 – WERF ŞU EYKES FUSSBODEN ... KAZULET KOCA PORCOSLARINI – Birkaç dil içeriyor: *"Werf ... eykes ... footboden"* bozuk Almanca sözcüklerdir; ""At şu berbat şeyleri yere ayağının altına." *"Porcos"* (*puercos*, İspanyolcada "domuzlar); *todos*, "tamamıyla." "Sarıconiler": İrlandaca, *"Seón Buidhe"*, "Pis coni (John), yani pis İngiliz" demektir.

636.4917 – AL ÜSTÜNDE YEŞİL – "The Green Above the Red" (Yeşil Kırmızıdan Üstün", Thomas Osborne Davis'in bir şarkısıdır.

636.4917 – WOLFE TONE – Bkz.: 270.427n - 271.428n.

636.4925-9 – GÖKTEKİ TANRI / İRLANDALI ... BİR GÜVERCİN GÖNDER – Fenianların bir baladından.

636.4930 / 637.4934 – CROPPY BOY ... YAŞAYAN Bİ ŞEYE BESLEMEM ... KRALDAN FAZLA – "The Croppy Boy" şarkısından (25.-6. Dizeler); bkz.: 299.44n.

637.4937-41 – MRS. PEARCY'NİN MOGG'U ... ARSENİĞİ İÇEREN ŞİŞE – "Satır": 1-3 Aralık 1890'da sansasyon yaratan bir duruşmada, Mary Eleanor Wheeler (yani, Mrs. Pearcey), Mrs. Phoebe Hogg'u (Mogg değil) ve çocuğunu öldürmek suçundan mahkûm olmuştu. Cinayet aleti olan satır, mahkemenin dehşet verici ayrıntılarından biriydi. "Bıçak": Londra'da yaşayan Louis Voisin adlı bir Fransız kasabı, Ekim 1917'de , Mrs. Emilienne Gérard'ı öldürmüş ve parçalara ayırmıştı. Kadının parçalarından kimileri Londra'daki Regent Square'de, kimileri de Voisin'in mahzeninde bulunmuştu. "Arsenik": Eylül 1912'de Londralı Mr. ve Mrs. Frederick Seddon, kiracıları Miss Barrow'u öldürmek suçundan tutuklanmışlardı. Otopsi sonucu, arsenikle zehirlendiği anlaşılmış, Mrs. Seddon hapse gönderilmiş, Mr. Seddon da idam edilmişti.

637.4960-2 – TAÇ GİYME TÖRENİNDE ... VİSKİ, BİRA, ŞARAP İÇİCEZ – Bkz.: 39.339-44n.

638.4974-5 – ÇA SE VOIT AUSSI À PARIS – Fransızca: "Böyle şeylere Paris'te de rastlanır."

638.4976-8 – YAŞLI DİŞSİZ NİNE ... MANTARIN ÜZERİNE OTURMUŞ, BELİRİR – İrlanda'nın Zavallı Yaşlı Kadın imgesinin ölüm simgesi olarak karikatürleştirilmesi; bkz.: 42.453n ve 46.614n. İrlanda'ya özgü bir cin olan *Leprechauns* (büyük hazinelere sahip ayakkabıcı cinler), genellikle bir mantar üzerinde otururken görüntülenirler. Patates afeti yüzünden, İrlanda nüfusu 8,3 milyondan (1841), 6,5 milyona (1951) inmişti.

638.4980 – HAMLET, İNTİKAM – Hayalet, Hamlet'e şöyle der: "Aziz babanı hiç sevdiysen—HAMLET: Ah. Tanrım! HAYALET: Onun alçakça, caniyane katlinin intikamını al" (I, v, 23-5).

638.4980-1 – KENDİ YAVRULARINI YİYEN İHTİYAR DOMUZ – Yani, İrlanda; Stephen bu sözü *Portrait*'te (bölüm 5:A) söylemişti.

638.4983-4 – İSPANYA KRALI'NIN KERİMESİ – Bir çocuk tekerlemesinden.

638.4984 – ALANNA – *A leanbh*, İrlandaca: "Çocuğum, sevgilim."

638.4984 – KENDİ EVİMDE BİR YABANCI – Bkz.: 224.42-3n.

638.4985-7 – BANŞİ SIZLANMASIYLA AĞIT ... ONUN NE HALDE OLDUĞUNU ANLADIN MI – "Banşi": bir dişi peri anlamındaki "banshee", İrlanda dilinde *Bean sí*. "Ochone": İrlandaca: *Ochón* (Eyvah!" "Büyükbaşlar ipeği": bkz.: 42.453n. "Zavallı Yaşlı İrlanda'yı ... ne halde olduğunu anladın mı": bkz.: 74.311-2n.

638.4989 – BOK DEĞİL, KUŞ – İrlanda'ya özgü bir "eşek şakası": bir adam, sokaktaki bir pisliğin üzerini şapkayla örter; sonra bir polise, şapkanın altında bir kuş olduğunu, ve yardım çağırmak için gideceğini söyler. Bu arada, polis memuru orada şapkanın yanında dikilip, elbet gelmeyecek olan, yardımı bekler durur.

638.4990 – SOGGARTH AROON – *Sagart a rún*, İrlandaca: "Sevgili Papazım" (My Beloved Priest), İrlandalı romancı John Banim'in (1798-1842) bir şarkısının adı.

638.4990 – MUHTEREM LEŞ KARGASI – "The Carrion Crow": bir çocuk tekerlemesinin bir dizesi. Ayrıca, Flaubert'in *Madame Bovary*'sinde (1857; Anabölüm III, bölüm 8) Emma, arsenik zehirlenmesinden ölürken, ilginç bir köy "filozofu" Homais, papazları, ölüm kokusu alınca üşüşen leşkargalarına benzetir.

639.5006-8 – GÜNEY AFRİKA'DA SİZİN ... KRALIMIZIN ŞEREF PAYESİ VERDİĞİ – "Royal Dublin Fusiliers"in (Kraliyet Dublin Silahendazları) birinci ve ikinci taburları Güney Afrika'daki Boer Savaşı'nda İngilizlerle birlikte savaşmış, Kraliçe Victoria'nın övgüsünü kazanmıştı.

639.5013 – MÜTHİŞ TÜRKVARİ – Bkz.: 38.288-9n.

639.5016-7 – ŞÖVALYELER BİRLİĞİ'NE ÖZGÜ HACI SAVAŞÇI SELAMINI ÇAKAR – Burada şövalyelere olduğu kadar, Masonluğa da gönderme yapılmaktadır.

639.5019 – RORKE'S DRIFT – Boer Savaşı sırasında, İngiliz muhabere karakolunun bulunduğu yer; bkz.: 505.855-6n.

639.5020 – MAHAR SHALAL HASHBAZ – İbranice: "Ava hücum" ya da "Haydi, yağmaya." İşaya'da (8:1) geçen bu söz, Masonlukta da, şövalyelikte de kullanılır, ve eyleme hazır olmayı simgeler.

639.5022 – ERIN GO BRAGH – *Éire go brách*, İrlandaca: "Kıyamete kadar İrlanda!"; anonim bir İrlanda şarkısındaki İrlanda savaş narası.

640.5031 – GARRYOWEN'I – Bkz.: 340.139n.

640.5036 – CESUR İLE GÜZEL – John Dryden'in "Alexander's Feast; or the Power of Music; an Ode in Honor of St. Cecilia's Day" (Alexander'in Bayramı; ya da Müziğin Gücü; St. Cecilia Günü'nün Onuruna bir Şiir) adlı, ve sonraları Jeremiah Clarke (1669-1707), Thomas Clayton (1711), ve Handel (1736) tarafından müziğe uyarlanan yapıtının açılış dizesine gönderme.

640.5041 – SEN JORJ – "Saint George" (ö. 303): İngiltere'nin canavar öldüren azizi ve ulusun tinsel savaş önderi."İçindeki sese uy, ve bunun üzerine saldır / 'Harry, İngiltere, ve St. George için Tanrım!' diye nara at" (Shakespeare'ın *Henry V*'inde—III, i, 33-4—V. Henry'nin Harfleur'dan önce askerlerine söylediği söz.

640.5043-4 – OROSPU ÇIĞLIKLARI SOKAKTAN SOKAĞA / DOKUYACAK YAŞLI İRLANDA'NIN KEFENBEZİNİ – William Blake'in "The Auguries of Innocence"inden (Masumiyet Kehanetleri; ~ 1803; 116.-6. dizeler). Stephen, Blake'in "İngiltere"si yerine "İrlanda" diyor; bkz.: 63.412-3n.

641.5059-60 – ELLERİN BEMBEYAZ, DUDAKLARIN AL / ENDAMIN NARİN SENİN – Bkz.: 78.464-7n.

641.5064 – DUBLİN YANIYOR! DUBLİN YANIYOR! A-LEV AL-DI, AL-EV AL-DI – Bkz.: 484.182-3n.

641.5065 vd. – KÜKÜRTLÜ ALEVLER HA BİRE YÜKSELİR ... – Bu sahneler bir "Armageddon"u anımsatıyor: "Last Judgement"a (Hüküm Günü) girerken dünyayı yakıp yıkacak olan büyük savaş. Bu sahnelerin sonunda Black Mass (bkz.: 614.4241-2n) pek uygun düşmektedir, zira Armageddon, "Antichrist"in (Anti-İsa) dramatik biçimde ortaya çıkışının bir işaretidir. Bir başka bağlamda bu sahneler, Dublin'in 1916 Paskalya günü Ayaklanması'nın, tarihsel bir hatayla betimlenmesidir.

642.5086-7 – KISA KIRMIZI PELERİNLİ ... BİNMİŞ HAVADA CİRİT ATARLAR – Robert Burns'ün "Tam o' Shanter" (1791) şiirinde, sarhoş bir çiftçi "Dans eden sihirbazlara ve cadılara!" rastlar. Onları izleyen çiftçi, "kısa pelerinli" *(cutty sark)* birisini görünce, çığlığı bastırır; bu kez rahatları kaçan cadılar, çiftçiyi kovalamaya başlarlar, kısa etekli cadı onu yakalayım derken, atının kuyruğuna asılır.

642.5088-9 – EJDERHA DİŞLERİ YAĞAR ... SİLAHLI KAHRAMANLAR FIŞKIRIR – Yunan mitolojisinde, Thebai kentinin kurucusu Kadmos, bir serüveninde bir canavarı öldürür. Athena, Kadmos'a, canavarın dişlerini biçerek bir tarlaya gömmesini söyler. Her bir diş, silahlı bir askere dönüşür; askerler birbirleriyle dövüşmeye başlarlar, Beşi dışında hepsi ölür. Kalan beş kişi de, Kadmos'a, Thebai'nin kurulmasında yardım eder. Buradaki gönderme ise şöyledir: İrlandalı hatip Walter Hussey de Burgh (1742-83), Kasım 1779'da şunu demiştir: "Bana barıştan söz etmeyin. İrlanda'da barış yok. Gizli bir savaş içindeyiz. İngiltere canavar dişlerini ekmiş bulunuyor, ve onlar da silahlı askerler olarak fışkırıyor."

642.5089 – KIRMIZI HAÇ ŞÖVALYELERİNİN İŞARETİYLE – "The Knight of the Red Cross" (Kızıl Haç Şövalyesi) bir Masonluk mertebesidir.

642.5090 – WOLFE TONE – Bkz.: 270.427n - 271.428n.

642.5091 – MICHAEL DAVITT – (1846-1906), "Land League"i (Toprak Birliği; 1879) örgütleyen İrlandalı vatansever ve siyasetçi. Davitt, 1880'lerde Parnell'in iki büyük siyasi meseleyi—"Land Reform" (Toprak Reformu) ve "Home Rule" (Özerklik)—kaynaştırmasında ona en büyük yardımı sağlayan kişiydi.

642.5096-7 – SAINT BARBARA'NIN KIRSAL MİHRABI – Bu söylencesel azize, İzmit'le (Nikomedia) ilişkilendirilir. Bu bölümle ilgisi de, donanma-fişeği üreticileri, topçular, mimarlar, ve mezar-kazıcılarmın koruyucu meleği olmasından kaynaklanıyor.

642.5097-8 – MUŞTU VE KELÂM CENAHLARINDA SİYAH MUMLAR DİKİLİDİR – Siyah mumlar bu ortamda oldukça uygun düşmektedir: zira, "Black Mass" (Siyah Ayin) yapılacaktır, ve Şeytan'ın rengi de siyahtır.

642.5107 – INTROIBO AD ALTARE DIABOLI – Latince: "Şeytan'm mihrabına gideceğim"; krş.: 31.6n.

642.5109 – GENÇLİK GÜNLERİMİ NEŞELENDİREN ŞEYTANA SENA – Katolik Ayini başlangıcının parodisi; bkz.: 31.6n ve 482.132-3n.

642.5111-2 – CORPUS MEUM – Latince: "Benim bedenim.". Rahip, Katolik Ayini'nin "Consecretion" aşamasına bu sözle başlar, ve İsa'nın "Son Yemek"te söylediği sözü yineler: "Alın, hepiniz, ve yiyiniz, *zira bu benim bedenimdir.*"

643.5117 – KACAPAT RUTKOY AKŞAB NADIRNAT, HÂLLİLÜDMAHLE – Bir duanın tersten okunuşu.

643.5120 – IRNAAAAAAAAAAAT – Tanrı sözcüğünün tersinden okunuşu; İngilizce özgün metinde, "Doooooooooog!" (yani, "Dog" = Köpek), "God" (Tanrı) sözcüğünün tersidir.

643.5127 – KICK THE POPE'U VE DAILY, DAILY SING TO MARY'Yİ SÖYLERLER – "Kick the Pope" (Papayı Tekmele): Orange ittifakının bir sokak şarkısı versiyonu; "Pope"

(Papa), Orange yandaşları arasında, "futbol topu" için kullanılan bir argo sözcüktür. "Daily, Daily Sing to Mary" (Her Gün, Meryem'e Şarkı Sun), St. Casimir'in ilahisi denilen Katolik ilahisinin—*Omni die die Mariae*—Father (Peder) Bittlestone tarafından İngilizceye çevirisi.

644.5146 – ACUSHLA – *A chuisle*; bir sevgi sözü.

651.5347 – ADINI SÖYLERSEN. UYURGEZER – Bir uyurgezerin, ona önadıyla, ya da yakınlarının onu çağırdığı bir takma adla seslenildiği takdirde güvenli bir biçimde uyandırılabileceği kanısına gönderme.

651.5351 – SİYAH PANTER. VAMPİR – Haines'in rüyası ve Stephen'in, Hyde'm şiirini okumasına (bkz.: 79.486-8n) göndermeler; bkz.: 258.1400n.

651.5353-4 – KİM... SÜRMEKTE... FERGUS ŞİMDİ / VE DELEREK ... AĞACIN ÖRÜLÜ GÖLGESİNİ – Burada da, aşağıda da, Stephen's, Yeats'in "Who Goes with Fergus"undan (Fergus'la Giden Kim) dizeler okumaktadır; bkz.: 37.266-9n.

652.5373-5 – YEMİN EDERİM Kİ HEP SENİ ... İFŞA ETMEYECEĞİM, BÖCEĞİM, KÖCEĞİM – Masonluğa kabul edilenlerin içmesi gereken bir ant.

652.5379-81 – ON BİR YAŞINDA, ÇALINMIŞ ... BİR PERİ OĞLANIN – Kelt folklorunda, perilerin insanlara musallat oldukları, güzel ve geleceği parlak bebekleri çalıp onların yerine geçimsiz, huysuz peri bebekleri bıraktıkları anlatılır.

ANABÖLÜM III:
EVE DÖNÜŞ
653-841.1851

Bölüm 16:
Eumaios, 655.1 / 709.2208

Odysseia'nın 13. Kitabında Odysseus tek başına İthaka'ya döner. Ama evine dönüp de kimliğini açıkladığı takdirde, onun da, Agamemnon'un trajik akıbetine uğraması tehlikesi mevcuttur (yani, dönüşünde öldürülmek). Odysseus, Athena'yla uzun bir görüşme yaparak kuşatılmış olan evine ve kendisinden haber almak umuduyla çevre illerde dolaşan oğlu Telemakhos'a ilişkin bilgiler alır. Athena, Odysseus'u yaşlı bir adam kılığına sokar, ve Odysseus'un yanında çalışanlar arasında onun malını mülkünü en çok koruyan kişi olan domuzçobanı Eumaios'un barınağını bulmasını öğütler. 14. Kitapta Eumaios, tanınmaz durumdaki Odysseus'u kulübesinde ağırlar, ona nazik ve dürüstçe davranır. 15. Kitap ise Telemakhos'un, İthaka'ya dönerken, anasının taliplerinin ona kurdukları pusudan nasıl kurtulduğu ve Odysseus ile Eumaios arasındaki ilişkinin nasıl geliştiği anlatılır. 16. Kitapta Telemakhos, anasına ait haber alma niyetiyle Eumaios'un kulübesine gelir; Odysseus, Telemakhos'un oğulluk görevlerini yerine getirip getirmediğini sınar, sonra da kimliğini açıklar. Birbirine kavuşan baba oğul, bir plan kurarak kuşatılmış evlerine doğru yola çıkarlar.

Zaman: Gece yarısından sonra 01:00. Sahne: Butt Köprüsü (1904'te Liffey'in doğusundaki son köprü) yakınındaki Gümrük Dairesi'nin hemen batısına düşen Loop Line köprüsünün altındaki arabacılar barınağı. Bu kahvehaneler nispeten küçükçe, üç metreye beş metre alanlı sekizgen binalardı. Organ: Sinirler; Sanat: Denizcilik; Renk: Yok; Simge: Denizciler; Teknik: Anlatı (eski). Karşılıklar: *Eumaios*—Keçi Postu (yani, James Fitzharris; *Ulysses, Pseudangelos** —Denizci; *Melantho* (Odysseus'un keçiçobanı)**—Corley.

* *Odysseus Pseudangelos* (Odysseus, Sahte Haberci), Aristo'nun *The Poetics* adlı yapıtında, Sofokles'in *Oedipus*'undan aşağı kalmayan bir yapıt olarak sözünü ettiği yitik bir Yunanca oyunun adıdır. Aristo'nun bu bağlamdaki sözlerinin çevirisi pek kolay olmadığı için burada iki çevirisini vermekteyiz:
"Ve gene, kişilerden birine ilişkin—örneğin Odysseus'un bir Haberci Kılığına bürünmüş olması gibi—yanlış bir çıkarıma değgin bileşik türden bir tanıma yer almaktadır. A der ki <başka hiçbir kimse yayı bükememiştir;... o halde B (kılık

Linati şemasında Kişiler listesine, Ulysses'i ve Telemakhos'u ekler, ve bölümün Temel Kavramı (Anlamı) olarak "Evde Kurulan Pusu"yu (yani, Antinoos'un liderliğinde, Telemakhos'un, çevre illerden İthaka'ya dönerken, anasının taliplerinin ona kurdukları pusu, ve gene, Odysseus'un evine döndüğünü bilmiş olsalardı, o taliplerin kurmuş olacağı pusu) gösterir.

değiştirmiş Odysseus) A'nın bükebileceğini düşünmüştür> aslında görmemiş olduğu yayı tanımıştır; ve bu şekilde bir tanımaya ulaşmak—A'nın yayı ‹ tanıyacağı beklentisi—yanlış çıkarımdır" (S. H. Butcher [Londra, 1895; 4. Baskı, 1907], s. 61).

"Aynı zamanda, hazır bulunanlar açısından da—*Odysseus'un Sahte Haberci olmasına ilişkin*—hatalı bir çıkarıma bağlı [bir tanıma] yer almaktadır. O oyunda, hiç kimsenin yaya ipini takamayacak olması, ve görmemiş olduğu halde yayı tanıyacağını söylemesi bir varsayımdır, ve şairin icat ettiği bir öncüldür; oysa, onun (şairin) tanıma işini yapacak olan kimsenin hatırı için bunu icat etmiş olması, yanlış bir çıkarımdır" (Gerald F. Else [Ann Arbor, Mich., 1970], s. 46-7).

* Melantho, *Odysseia*'nın 17. Kitabında kılık değiştirmiş olan efendisi aleyhine davranışta bulunur, ve 22. Kitapta ise, sıkışık durumdaki kimi taliplere silah vererek, ona ihanet eder. Sonra, yakalanarak bir kalasa bağlanır, ve "Gece boyunca bak!"ması için tavan kirişlerine asılır. Taliplerin hepsi de öldürüldüğünde, burnu, kulakları, elleri ve ayakları kesilir, erkeklik organları da yesinler diye köpeklere atılır (22:173), 475 Krş.; Fitzgerald, s. 427, 436).

655.3-4 – BİR ÖKSÜZLER BABASI TAVRIYLA – Özgün metinde "orthodox Samaritan fashion": Luka 10:25-37'de, İsa, "İyi Samiriyeli" [İng. *Good Samaritan*] ile ilgili örnek öyküsünü şöyle anlatır: "İyi Samiriyeli, soyguncuların saldırdığı bir adama, onu gören hiç kimse yardım etmezken, yardım elini uzatan kişidir." Ve sürdürür: "Ağır yaralı bir adama, oradan geçen ortodoks [*orthodox* = dinsel inançlarına sadık] Yahudiler onu görmezlikten gelirken, Samiriyeli o adama yardım etmek için koşmuştur."

656.44-5 – JUPITER PLUVIUS'UN – Latince: "Yağmur Yağdırıcısı Jupiter."

656.57-9 – STEPHEN, NEDENSE ZİHNİNDE ... İBSEN'İ DÜŞÜNMEYE BAŞLADI – Joyce, *Portrait*'te Stephen'e ilişkin şöyle der: "... Baird'in taş yontma atölyesinin önünden geçerken, ta içinden İbsen'in ruhu—dik başlı bir oğlana özgü güzellikteki bir ruh—keskin bir yel gibi esmeye başladı" (s. 176). Joyce'un, *"Alphabetical Notebook"*unda (Abecesel Not Defteri) kullandığı İbsen'le ilgili bir mecaz, taş yontucusuna ilişkin çağrışım için bir ipucu verebilir: Joyce, İbsen'le ilgili olarak der ki: "Alkış tutulan inançlar üzerinde öyle şaşırtıcı açılardan buluşları vardır ki, bu onun zekâsını gösterir."

656.59 – FIDUS ACHATESLİĞİNİ – Bkz.: 121.59n.

656.64-5 – OO SÖYLE BANA PİŞKİN FRANCALALAR NERDE – Shakespeare'ın *The Merchant of Venice*'inde (*Venedik Taciri*; III, ii, 63-71) Bassanio kimi kutuları incelerken Portia'nın söylediği şarkının açılış dizesi. Joyce, şarkıdaki "bred" (terbiyeli) sözcüğüyle, ve "bread" (ekmek) sözcüğüyle oynuyor.

656.66 – EN ROUTE – Fransızca: "Yolda."

657.80 – FINIS – Fransızca: "Son."

657.109 – CONFRÈRE – Fransızca: "Meslektaş, yoldaş."

658.124 – QUONDAM – Latince: "Eski, sabık."

658.136 – QUI VIVEDE – "Qui vive", Latince: "Kim var?" (örneğin, bir bekçinin sorusu).

659.190-3 – BRAZEN HEAD'DE BİR ŞİLİNE ... FRER BACON'U ANIŞTIRIYORDU – The Brazen Head Hotel, Dublin'deki en eski (kuruluşu ~ 1688) handır. Stephen, İngiliz şair-oyun yazarı-gazeteci Robert Greene'in (1558-92) *The Honorable History of Friar Bacon and Friar Bungay* (Frer Bacon ile Frer Bungay'ın Muhterem Tarihi;~ 1589-92) adlı oyununu anımsamaktadır. Bu güldürüde, bir dizi sihirbazlık yarışması söz konusudur. IV. Perde'de, Friar Bacon yedi yıl çalışarak "pirinçten bir baş" *(the brazen head)* üretir. Sihirli sözcükler söylendiği takdirde, birtakım ulu bilgelikler söyleyecek ve İngiltere'nin etrafında pirinçten bir koruyucu duvar oluşturacaktır. Pirinç kafa, Bacon'un salak uşağı Miles'e, "Zaman ... dır! Zaman ... idi! Zaman geçti!" der. Ancak, sihirli sözcükleri söyleyemediği için, beklentileri gerçekleşmez. Ve bir çekiç belirerek, pirinçten başı parçalar.

660.199-200 – HAUD IGNARUS MALORUM SUCCURRERE DISCO ETCETERA – Latince: "felaketlere ilişkin hiç de bilgisiz olmadığımdan, talihsizlerin imdadına koşmayı öğrenmişimdir." Vergilius'un *Aeneid*'indeki benzer bir dizeye gönderme.

660.225 – BLEEDING HORSE'TA – Epey bayağı bir pab: Sheridan Le Fanu'nun (1814-73) *The Cock and Anchor* (Horoz ve Çapa; 1845) romanında "birtakım "kirli işler"in görüşüldüğü bir yer olarak geçer.

660.228 – CARL ROSA – Alman kemancısı ve kondüktörü Carl Rosa'nın (asıl adı Rose; 1842-89) 1873'te kurduğu The Carl Rosa Opera Company. Bu kumpanya, İngilizce opera üzerinde yoğunlaşmış ve taşrada pek çok konser vermiştir.

Dublin'deki şöhreti, ilk konserlerinden birini burada (1873) vermesinden kaynaklanır.

661.269 – EBLANA'NIN – Bkz.: 437.237-8n.

662.279-80 – HERKES KENDİ İHTİYACI KADAR YA DA HERKES KENDİ EMEĞİ KADAR – Karl Marx'ın (1813-93) "Herkesten kendi yeteneğine göre; herkese ihtiyacına göre" şeklindeki sosyalist aksiyomunun Bloom'a göre yorumu.

662.295 – RACONTEUR – Fransızca: "hikâye anlatıcısı."

663.351-6 – PUTTANA MADONNA, CHE ... ASCOLTA! CINQUE LA TESTA PIU – İtalyanca: "—Kutsal Meryem orospusu, herif parayı vermeli bize! Haklı diyil miyim? Pezevenk götdeliği! / —Şunu açıkça diyelim. Yarım İngiliz lirası daha ... / —Demek öyle diyor ha, ama! / —Yarım. / —Alçak! Sülalesi boktan! / —Dur, dinle! Adam başına beşer daha..."

664.366 – HOMO – Latince: "İnsan."

664.373 – SANGFROID – Fransızca: "soğukkanlılık."

664.375 – HOI POLLOISI – "Hoi polloi", Yunanca: "sıradan insanlar."

664.381 – VOGLIO – Bkz.: 94.388-9n.

664.382 – PROTÉGÉSİNE, À PROPOS – "Protégé", Fransızca: "himaye edilen kimse"; "à propos", Fransızca: "yerinde, uygun."

664.386 – BELLA POETRIA – Doğrusu, "Bella Poesia", İtalyanca: "Güzel Şiir."

664.386-7 – BELLADONNA. VOGLIO – Bloom, aklınca, "Güzel bir kadın istiyorum," diyor. "Belladonna", İtalyancada, "ölümcül akşam gölgesi" anlamına da gelir.

664.396 – TÊTE-A-TÊTEİN – "Tête-a-tête", Fransızca: "baş başa."

665.406-7 – ÇİÇERO, PODMORE. NAPOLYON, MR. GOODBODY. İSA, MR. DOYLE – Burada adlarla yapılan bir sözcük oyunu var. Çözümü: "Çiçero", Latince *cicera* (nohut) söz-

cüğünden gelir, ola ki bu İngilizcedeki Podmore gibi bir şeydir; Napolyon = Buonaparte (iyi kısım) = Goodbody (iyi beden); ve Jesus (İsa) = Christ (Mesih) = Anointed (yağlanmış) = oiled (yağlı) = Doyle (bu adın okunuşu, İngilzcedeki "oiled"—yağlı—sözcüğündeki gibidir).

665.407-8 – NEDİR Kİ BİR İSİM – Bkz.: 249.1048n.

666.452-3 – BUFFALO BILL ÖLDÜRÜR ATINCA, / ISKALAMADI HİÇ, ISKALAMAYACAK HAYATINCA – "Buffalo Bill": Amerikalı bir öncü ve izci olan William F. Cody'ye (1846-1917) bu ad, İç Savaş sonrası onun Amerika'nın doğusunu batısına bağlayan demiryolu projesinde çalışan işçilere *buffalo* (yaban sığırı) eti satmasından dolayı verilmiştir. Sonraları, keskin nişancılığının sergilendiği Wild West (Vahşi Batı) gösterileriyle uluslararası üne kavuşmuştur.

666.454 – BISLEY'DEKİ – İngiltere Ulusal Tüfek Kurumu'nun her yıl Temmuz ayında, Londra yakınlarında yaptığı atıcılık yarışması.

666.471 – VATANIMIZ GÜZEL İNGİLTERE'YE – Bkz.: 266.264-7n.

666.477-8 – ALICE-BEN BOLT – Thomas Dunn English ile Nelson Kneass'm popüler bir İngiliz şarkısı"Ben Bolt", Alice adlı sevgilisine sadık bir denizci olan Ben Bolt'un, yirmi yıllık bir seferden döndükten sonra, onun öldüğünü bulgulamasını anlatır.

666.478 – ENOCH ARDEN – Tennyson'un bu anlatısında (1864), denizci Enoch, karısı Annie Lee ile mutlu bir yaşam sürdürmektedir. Sonra, Çin'e yapılan bir sefer sırasında gemisi batan Enoch, on yıl kadar yurduna dönemez. Nihayet evine geldiği zaman, karısının bir çocukluk arkadaşıyla mutlu bir evlilik yapmış olduğunu görür. Enoch, kimliğini açıklamaz, ve onun dönmüş olduğu ancak ölümünden sonra anlaşılır.

666.478 – RIP VAN WINKLE – Bkz.: 424.1331n.

666.479-80 – BURALARDA CAOC O'LEARY'Yİ HATIRLAYAN KİMSE VAR MI – "Caoch the Piper" (Gaydacı Caoch)—"Caoc", İrlandacada "caoch" (tek-gözlü)—John Keegan'ın (1809-49) bir baladıdır. Bu şiirde, Tek-gözlü Caoch'un mutlu bir çocukluktan sonra, yalnız ve çileli bir yaşam sürdürdüğü ve sonunda nasıl öldüğü anlatılır.

666.480 – JOHN CASEY'İN – Bloom, John Keegan ("Caoch the Piper") ile bir başka İrlandalı şair-vatanseveri olan John Keegan Casey'i (1846-70) karıştırıyor. Casey, "biçare" sıfatını gerçekten hak etmişti; 1867'de bir Fenian olarak hapsedilmiş, uzun yıllar acılar içinde yaşadıktan sonra genç yaşında ölmüştü.

667.488-9 – OKYANUSUN DİBİNDE MORTOYU ÇEKMİŞ HALDE – "Rock'd in the Cradle of the Deep": Amerikalı eğitimci Emma Willard'ın (1787-1870), bestesini Joseph Philip Knight'm yaptığı bir şarkı (1832).

667.493 – POSTMORTEM – Latince: "ölümden sonra."

667.521-2 – GOSPODI POMILYOU – Eski kilise İslav dilinde (Rus Ortodoks kilisesinin dili): "Tanrı bize merhamet etsin."

668.536 – CHOZA DE INDIOS. BENI, BOLIVIA – İspanyolca: "Kızılderili kulübeleri. Beni (Bolivya'da bir eyalet), Bolivya."

668.558-9 – WILLIAM TELL VE MARITANA'DA TASVİR OLUNAN LAZARILLO-DON CESAR – "William Tell": on beşinci yüzyıl İsviçre söylencesel kahramanı. Avusturyalıların ölüme mahkûm ettikleri (~ 1307) Tell, oğlunun başına konulan elmayı okla vurduğu takdirde özgür bırakılacaktır; çok iyi bir nişancı olduğundan, bunu başarır, ve sonunda İsviçre kantonlarının Avusturya'dan bağımsızlıklarını kazanmasını sağlar; bkz.: 342.215n ve 424.1308-9n. *"Maritana"*: bkz.: 119.671-2n; "Lazarillo-Don Cesar": *Maritana* operasında, Don Carlos kurşuna dizilecektir. Ancak, yoksul bir çocuk olan dostu Lazarillo, daha önceden kurşunları çıkarmıştır.

669.595-6 – ELSTER GRIMES İLE MOODY-MANNERS'A – "Elster-Grime Grand Opera Company" ve "Charles Manners Opera Company".

670.620 – VENUE – Fransızca: "gelişme."

670.623 – POULAPHOUCA – Bkz.: 592.3609n.

670.624-5 – ÇILDIRTICI KALABALIKTAN ÇOK DAHA UZAKLARDAKİ – Thomas Gray'in (1716-71) *Elegy Written in a Country Churchyard*'ının (Bir Kasaba Kilise Mezarlığında Yazılmış Ağıt; 1751) 19. kıtasına gönderme.

670.628 – COUP D'OEILİN – *Coup d'oeil,* Fransızca: "bakış, manzara."

670.632 – SILKEN THOMAS – Bkz.: 76.378-9n.

670.632-3 – GRACE O'MALLEY – Bkz.: 375.1565-6n.

670.634-5 – İLKBAHARDA GENÇLERİN TERCİH ETTİKLERİ GÖZDE BİR – Tennyson'un "Locksley Hall" (1842) şiirinin 20. dizesinden.

671.667 – DÉNOUEMENT'IN – Fransızca: ", netice, akıbet."

671.671-3 – INVINCIBLES'İN PARK ... SEBEBİ BIÇAK KULLANMALARIYDI – 6 Mayıs 1882 Phoenix Park cinayetlerinin hemen ardından, suikastçıların Avrupa'dan ya da Amerika'dan gelmiş olabileceklerine ilişkin epey tahminler yürütülmüştü. Bunların başında, katillerin bıçak kullanmış olmaları değil de, Parnell'in 2 Mayıs 1882'de hapisten çıkarılmasıyla tehlikeye giren iyimserliğin ortasında politik bir suikastın oldukça yabancı görünmesiydi. Parnell'in salıverilmesi, Parnell ile Gladstone arasında bir uyuşmanın (yani, *Kilmainham Treaty*—Kilmainham Antlaşması'nın) neticesiydi; Parnell, toprak-reformu çalkantılarının neden olduğu şiddet olaylarını denetim altında tutarak yok edecek biçimde *Land League*'i (Toprak Birliği) yeniden-örgütleyecek, buna karşılık olarak da Gladstone bu reformun kabul edilmesi için parlamentoya ciddi baskıda bulunacaktı.

671.674 – CEHALETİN SÜRÜR OLDUĞU – Thomas Gray'in "Ode on a Distant Prospect of Eton College"inin (Eton Koleji'ne Uzaktan Bir Bakış Üzerine Şiir; 1742, 1747) 99.-100. di-

zeleri: "Cehaletin mutluluk olduğu yerde, / Akıllı olmak aptallıktır."

671.676 – ENTRE NOUS – Fransızca: "aramızda."

671.685 – CHOZA DELİ – Bkz.: 668.536n.

672.690-1 – DAHA O HENÜZ ... DOĞRUSU SEKSEN BİRDE – Yanlış: 6 Mayıs 1882'de; 1886'da doğan Bloom, on altı yaşında olmalıydı.

672.707 – SOI-DISANT – Fransızca: "sözde, sözümona."

672.716 – DALGALARA HÜKMETMENİN – Bkz.: 370.1371n.

672.720-1 – TERÜTAZE ORMANLARLA KÖRPE ÇAYIRLARI DÜŞLEYEREKTEN – Milton'un 'Lycidas'ından; bkz.: 54.70n; 55.77-9n; 55.93-4n.

672.727 – MINUTIAESİNE – Latince: "önemsiz ayrıntılar."

673.738-9 – İRLANDA HER VATANDAŞINDAN BUNU BEKLER – Bkz.: 266.264-7n.

673.763 – SKIBBEREENLİ BABA – *Great Famine*'i (Büyük Kıtlık) konu alan "Old Skibbereen" adlı anonim bir balada gönderme.

674.773 – 16 SAYISIYLA – Avrupa argosunda on altı eşcinsellik demektir.

674.804-5 – NE BOK ADAMMIŞSIN ANTONIO, / TEK BAŞINA BIRAKTIN SEN BENİO – Bkz.: 131.448-9n.

675.844-5 – VÜCUDUNU SATIP DA RUHUNU ... KORKMA SEN – Matta 10:28'de İsa'nın verdiği bir öğüde gönderme.

675.849 – INSTANTER – Latince: "derhal."

676.852-3 – PATERFAMILIAS – Latince: "aile reisi."

676.866-71 – BUNUN BASİT BİR MADDE ... İHTİMALİ HARİÇ ÖLÜMSÜZ OLABİLİRDİ – *Summa Theologica*'da (Kısım I, soru LXXV, makale 6 (İnsan Ruhu Baştan Çıkarılabilir mi?), St. Thomas Aquinas, insan ruhunun "bozulmaz bir tözlü

(temel özlü) yaşamı olduğu"nu belirtir. Bir şeyin iki şekilde bozulacağını anlatır: *per se* (kendi kendine) ya da *per accidens* (tesadüfen); ne var ki, insan ruhu bağlamında bunların ikisi de olanaksızdır.

676.880-2 – RÖNTGEN'İN YAPTIĞI ŞEY ... DAHA EVVELDİ SANIRIM GALILEO'YDU – Alman fizikçisi Röntgen (1843-1923), 1895'te X-ışınlarını bulmuştu; gerçi teleskop, ola ki Hollandalı optikçi Hans Lippershey (~ 1608) tarafından icat edilmiş ise de, 1609'da ilk astronomi teleskopunu kuran kişi Galileo'dur. Bloom, Edison'u (1847-1931) telgrafla ilgili çalışmalarından dolayı düşünmüş olacaktır.

677.896 – IN TOTO – Latince: "bütünüyle."

677.900 – HAMLET GİBİ ESERLERİ TAM OLARAK KİMİN YAZDIĞI, BACON MI – Bacon'la ilgili tartışma; bkz.: 235.466n.

677.902-3 – MİLLÎ ŞAİRİMİZE – Yani Shakespeare.

678.939 – SINE QUA NON – Latince: "mutlaka aranılan koşul."

678.941-3 – ŞU BIÇAĞI ... BANA ROMA TARİHİNİ HATIRLATIYOR – Jül Sezar'ın (bkz: 342.214n) bıçakla öldürülmesine gönderme.

678.948-9 – MÜŞTEREK DOSTUMUZUN ... BIÇAKLAR, CONFIDENTE MA SOTTO VOCE – Dickens'in bir romanının adı: *Our Mutual Frend* (Müşterek Dostumuz; 1846-65), mevcut klişe bir sözü daha da pekiştirmiştir. *A propos*, Fransızca: "yerinde, uygun." *Confidente ma sotto voce*, İtalyanca: "güvenli ama alçak bir sesle."

678.958 – ŞERLOKHOLMESLİYORDU – Bkz.: 541.2004-7n.

678.972 – HESPERUS USKUNASININ – Longellow'un "The Wreck Of The Hesperus" şiirine gönderme.

679.990 – SİNBAD – *Bin Bir Gece Masalları*'nın gezgin denizci kahramanı; ayrıca, Dublin'de 1890'larda epey tutulmuş olan *Sinbad the Sailor* (Denizci Sinbad) adlı bir pandomima oyununun baş kahramanı; bkz.: 725.453-7n.

679.990-3 – Kİ ONA BİR PARÇA LUDWİG ... BAŞARILI FLYİNG DUTCHMAN'DA – William Ledwidge (1847-1923), sahne adı Ludwig olan Dublinli bir baritondu. 1877'de, Michael Gunn'un yönetimindeki Gaiety Theatre'da *The Flying Dutchman*'daki Vanderdecken (bkz.: 526.1501-2n) rolüyle büyük başarı kazanmıştı.

679.1002 – DE RIGUEUR – Fransızca: "zorunlu."

680.1017-8 – ROBERTO RUBA ROBA SUA – İtalyanca: "Roberto onun eşyalarını çalmış."

680.1022-4 – DANTE'NİN COŞKUNLUĞUNU ... SAN TOMMASO MASTINO'YU DA BİLMEKTEYİZ – Boccaccio'ya göre, Dante Alighieri'nin (1265-1321) soyut ve tinsellestirilmiş aşk imgesi olan Floransalı bir kadın, Beatrice Portinari (1266-90). Beatrice, Simone de Bardi ile evliydi, bu nedenle bir "üçgen"oluştu —belki de Dante Beatrice'nin imgesini gerçek evlilik tutmasından dolayı üçgenin tabanına yerleştirdiği için, bir "ikizkenar üçgen. "Leonardo": Leonardo da Vinci (1452-1519), ressam, heykeltıraş, ve mühendis de bir başka Floransalıydı. Dante'nin Beatrice'si, Leonardo'nun Mona Lisa'sıyla (~ 1503) ilişkilendirilegelmiştir. "san Tommaso Mastino", İtalyanca: "Köpek Aziz Thomas" (bkz.: 248.1006-7n) Napoli yakınında doğmuştu (1226-74). Dante ile bağlantısı ise, Dante'nin, *La divina commedia*'nın entelektüel yapısını St. Thomas'ın felsefesi ve teolojisi üzerine kurmuş olmasıdır.

680.1045-54 – DAUNT KAYALIĞI AÇIKLARINDAKİ ... ONU SEYREDİYORLARDI – 24 Aralık 1895'te şiddetli bir fırtınada, Finlandiya (Norveç) gemisi *Palme*, Dublin'in güney sahilindeki Blackrock açıklarında karaya oturmuştu. İki İrlanda kurtarma cankurtaran sandalı *Palme*'deki tayfaların yardımına koşmuş, ama bir tanesi alabora olunca içindeki on beş kişi boğulmuş, öbürü ise gemiye yaklaşamamıştı. *Palme*'deki denizciler 26 Aralık'ta kurtarılabilmişlerdi. Her ne kadar pek fazla bir şey görülemiyorsa da, kalabalıklar sahile doluşmuş, kurtarma operasyonlarını izlemişlerdi.

Albert William Quill'in bu olaya ilişkin bir şiiri, 16 Ocak 1896 tarihli *Irish Times*'da yayımlanmıştı.

680.1054 / 681.1059 – MONA'NIN NEMLİ VE ... YOKMUŞ, ZAHİR, SİNTİNESİNDE – 20 Mart 1904'te fırtınalı ve sisli bir havada, Kish Bank açıklarında Alman barkası *Mona*, İngiliz (buharlı) gemisi *Lady Cairns'e* bindirmişti. *Lady Cairns* alabora olmuş ve iki dakika içinde batmıştı, bütün tayfaları boğulmuştu.

682.1098 – MORPHEUS'UN KOLLARINA TERKEDENE DEK – Yunan ve Roma mitolojisinde, Somnus'un oğlu, uyku tanrısı Morpheus. "kendisini Morpheus'un kollarına terketmek", uyuma niyetiyle yatmak anlamına gelir.

682.1111 – AU FAIT – Fransızca: "(bir şeyle) aşina."

682.1112-5 – GALWAY LİMANI PROJESİNİN ... TEK KAYALIĞA BİNDİRDİĞİYDİ – Bkz.: 62.375-6n.

682.1131-4 – PEKSİMETLER DEMİR GİBİ ... LEVER! / JOHNNY LEVER, O – Bir İngiliz "heyamola" şarkıları derleminden.

683.1157 – BOERLER SONUN BAŞLANGICIYDI – Yani, bağımsızlık savaşını kaybetmiş olsalar da, Boerler, İngiltere'nin 13 milyon milkare tutan ve 320 milyonluk uyruğu bulunan bir imparatorluğu nasıl sıkı bir denetim altında tutmakta olduklarını sergilemişlerdir. Burada, Boer Savaşı'nın, İngiltere imparatorluğunun sonunun bir başlangıcı olduğu da anıştırılmaktadır.

683.1158-9 – ONUN YIKIMI, ONLARIN ACHILLES'İN TOPUĞU OLAN İRLANDA YÜZÜNDEN OLACAKTI – İlk olarak George Bernard Shaw'ın, *John Bull's Other Island* (John Bull'un Öteki Adası) adlı yapıtının önsözünde İrlanda için söylediği söz. "John Bull", İngiltere'yi simgelemektedir. "Achilles'in (Akhilleus) topuğu": Akhilleus'un annesi Thetis, onu ölümsüzleştirmek amacıyla Styks ırmağına daldırır. Ne var ki, anasının tuttuğu topuğu, onun zayıf tarafı olacaktır. Troya'da, Paris, onun topuğuna ölümcül bir yara açınca, Akhilleus ölür.

684.1198 – KARDEŞ ADANIN – İngiltere'ye atanan bir sıfat.

685.1235 – LIAISON – Fransızca: "ilişki."

685.1248 – KEMİK YERİNE ONUN GÖLGESİNİ KAPMAYA ÇALIŞIR – Ezop'un "Köpek ile Kemik" masalından; ağzında taşıdığı kemikle kendi aksini çaydaki suda gören köpeğin, o kemiği alırken, kendi ağzındaki kemiği yitirmesinin anıştırılması.

685.1250 – ERIN'E DÖN VESAİRE – Bkz.: 388.2110-1n.

686.1270-2 – EX QUIBUS, DİYE ... CHRISTUS ... SECUNDUM CARNEM – Bu üç satır, Vulgate [Vulgata = *Kitabı Mukaddes*'in Latince çevirisi]) Romalılara Mektup 9:5'le ilgilidir; "ex quibus est Christus secundum carnem", Latince: "soy açısından (İsrailliler) İsa'dır, bedenine göre).

687.1308-9 – İSPANYA ENGİZİSYONUN YAHUDİLERİ ... TUTMAYA BAŞLAMIŞ – Rönesans İspanya'sında Engizisyon, Yahudileri rahat bırakmazken, "Katolik" unvanlı V. Ferdinand (1452-1516), 1492'de bir kraliyet hükmüyle Yahudileri İspanya'dan kovdu. Ne var ki, bu tarihten sonra İspanya'da bir düşüş başlamış oldu. Zira Yahudiler önemli ekonomik ve yönetsel pozisyonlarda idiler, ve onların boşluğu doldurulamıyordu. İspanya'da gerçek gerileme, Armada'nın yitirilişi (1588) ve İspanya yönetimine isyan eden Protestanların bastırılması (1567-1609) dahil, uzun süren ve yüksek maliyetli Lepanto çarpışmasından (1571) sonra olmuştu.

687.1330-1 – ALMA MATER, VITA BENE'DE ... UBI PATRIA – Latince: *Alma Mater,* "büyüten ana"; *vita bene,* "iyi yaşam"; *ubi patria,* "gönençli ülke." Bloom, *Ubi bene, ibi patria:* "Rahat olduğum yer, benim ülkemdir" sözünü oluşturmaya çalışıyor olmalı.

688.1343 – PRO TEM – Latince: "şimdilik (kısaltma)."

688.1356 – FAUBOURG SAINT PATRICE'YE – Fransızca: "St. Patrick Yörekenti."

689.1388-9 – DÉNOUEMENT – Bkz.: 671.667n.

689.1395 – ALTI ON ALTI – Denizcinin göğsündeki dövme (bkz.: 674.773n) bugünün tarihini (Haziran 16) anıştırıyor olabilir. 6 ve 16'nın, fahişelerce sunulan iki tür cinsel birleşmeyi simgeleyen Napoli argosu olduğu da önerilmiştir.

689.1395-9 – COKEYLER, ESTETLER ... KODAMANLARIN SADECE DEVLET BAŞKANININ – On dokuzuncu yüzyıl soyluları arasında dövme yaptırmak modaydı (örneğin, İngiltere'de VII. Edward, V. George, Rusya'da II. Nicholas, İspanya'da XII. Alphonso). Sir Winston Churchill'in annesi Lady Randolph Churchill bile bu modaya uyanlar arasındaydı.

690.1449 – WILLIAM † – The Cross Pattee (†): papa ve piskoposların adları yazılırken önüne koyulan uçları genişçe haç simgesi.

692.1517 – PARNELL'İN DÖNÜŞÜ – Bkz.: 146.1088-9n. Parnell'in dönüşünün beklenmesi, *Odysseia*'da Odysseus'un *Ithaka*'ya dönüşü ile koşuttur.

692.1529-30 – ONDA DOKUZU ÖYLE TEK TÜK DEĞİL BİNLERCE KATRANVARİLİNE DAİRDİ – Katran varilleri, açık havada ateş yakmak amacıyla kullanılırdı. Yani, İrlanda nüfusu Parnell'e öylesine karşıydı ki, en azından tasviri (resmi) yakılmalıydı.

692.1544-5 – FOX VE STEWART GİBİ ÇEŞİTLİ TAKMA İSİMLER – Bkz.: 539.1914n.

692.1546 – ALICE, NEREDESİN – Wellington Guernsey ve Joseph Ascher'in popüler bir şarkısı.

693.1555 – AYAKLARI KİLDEN BİR İLAH – Daniel 2:32 ve 2:41-2'de, Nebuchadnezzar'ın rüyasında gördüğü bir imge betimlenir: "Başı altındandı, göğsü ve kolları gümüştendi, karnı ve kalçaları pirinçten, ayaklarıysa kısmen demir kısmen kildendi."

693.1560-1 – INSUPPRESSIBLE'IN YOKSA UNITED IRELAND'IN – *"Insuppressible"* (Bastırılamaz; Aralık 1890-Ocak 1891): "Bastırılan" Parnell-karşıtı grubun, muhaliflerin sesi

olarak çıkardıkları gazete. *"United Ireland":* Parnelcilerin görüş ve ilkelerini yaymak amacıyla 1881'de kurulan gazete.

693.1570-5 – TICHBORNE DAVASINDAKİ DAVACI ... VARMIŞ, LORD BELLEW MİYDİ İSMİ – Bu ünlü davadaki davacı, kaba saba bir kasap olan Avustralyalı Arthur Orton'du (1834-98). Sir James Francis Tichborne'un (1784-98) varisi olan Roger Charles Tichborne (1829-54), *Bella* adlı gemideyken denizde kaybolmuştu (1854), ancak annesi buna inanmamış, ve onun nerede olduğunu öğrenebilmek amacıyla ilanlar vermişti. Bu arada, onun küçük kardeşi Alfred Joseph, babasının 1862'de ölmesiyle baronet payesini üstlenmişti. 1865'te, Orton, Roger Charles olduğunu ileri sürerek, baronet unvanının kendisine verilmesini istedi. Bu sahtekâr, ölen mirasçıyla arasında fiziksel ve kültürel herhangi bir ilinti bulunmamasına karşın, Lady Tichborne dahil çok sayıda yandaş toplayabilmişti. Roger Charles'ın okul arkadaşı Lord Bellew, Roger Charles'ın, kendisinin eklemiş olduğu "R.C.T." harflerini içeren bir dövmesi bulunduğunu söyleyerek, Orton'a karşı ifade vermişti; oysa Orton'da böyle bir dövme bulunamamıştı. 1873'te, Orton, yalanyere yemin etmek suçundan 188 gün hapse mahkûm olmuştu.

693.1583 – O KAHPE, İNGİLİZ FAHİŞESİ – Boşanma davası sırasında (1890) Parnell'le on-yıllık ilişkisi ifşa edilen, ve bu yüzden onun gözden düşmesine neden olan Katherine O'Shea (1845-1921). Bir İngiliz olan O'Shea, Sir John Page Wood'un kızıydı. Annesi ise, İngiliz amirali Sampson Mitchell'in kızıydı.

693.1585-6 – SOI-DISANT – Bkz.: 672.707n.

694.1628-9 – ELVEDA, BENİM YİĞİT YÜZBAŞIM – W.V. Wallace'm *Maritana* operasının (bkz.: 119.671-2n) birinci perdesinin sonunda Don Cesar, muhafızların aşağılık komutanını düelloya davet ederek şu şarkıyı söyler: "Elveda, benim yiğit yüzbaşım! / ... ."

695.1633-4 – MASALDAKİ EŞŞEĞİN TEKMESİNE – Ezop'un "Eşek ile Kurt" masalından; kurda dostça davranarak, art

ayağındaki dikeni çıkarmasını rica eden eşeğin, dikeni ağzıyla çıkarmaya çalışan kurdu tekmelemesinin anıştırılması.

695.1655 – İSPANYA KRALININ KIZI – Bkz.: 638.4983-4n.

695.1655-8 – İSPANYOL SOĞANLARINA ELVEDA ... ŞU KADARMIŞLIĞI – "Spanish Ladies" (İspanyol Hanımları) adlı anonim bir baladdan kırıntılar.

695.1662 – GÜNAH ZE – Bkz.: 277.695n.

696.1675 – IN OLD MADRID – Bkz.: 319.850n.

696.1688 – HENÜZ ON ALTISINDA – James Thornton'un, "When You Were Sweet Sixteen" (Sen On Altı Yaşında Şeker Bir Kızken; 1898) adlı popüler şarkısından.

696.1700-1 – EVET, PÜRİTANİZM, ANCAK ... ALORS (BANDEZ!) FIGNE TOI TROP – Anlamsız bir tümce ise de, kaba Parisli argosuyla, "püritanizm ... tamam (Seninki kalkmış!) *Kendini boynuna kadar düzdürt* (ya da, Siktir git)."biçiminde okunabilir.

697.1715-6 – KABARIP İNMEKTEKİ EMBONPOINTİNİN – Bkz.: 277.695n.

697.1721-2 – SÖYLEDİĞİ LAMBAYI ARADIYDIM – Thomas Moore'un "The Song of O'Ruark, Prince of Breffni" (Breffni Prensi O'Ruark'ın Şarkısı) adlı şarkısından; 64.456-9n.

697.1723-4 – RUBY İLE METENİN NESİ (SIC) HAKKINDAKİ KİTAP – Bkz.: 95.402n. *(Sic)*, Latince: "aynen aktarılmıştır."

697.1724-5 – DİBİNE DÜŞTÜVERMİŞ LINDLEY MURRAY'A – Lindley Murray (1745-1826) bir İngiliz dilbilgicisiydi. Bloom, "Düşüvermiş" yerine "düştüvermiş" dediği için ondan özür diliyor.

697.1727 – DISTINGUÉ – Fransızca: "üstün, sivrilmiş."

697.1744-6 – SONRA BİR NISI HÜKMÜ ... NISI KAT'İLEŞİR – Hukutta *nisi*, Latince: "bozulmasını gerektirecek bir neden çıkmadığı takdirde belli bir süre sonra kesinleşecek olan boşanma kararı."

698.1760-1 – İLAHLARININ ... AYAKLARININ KİLDEN YAPILMIŞ OLDUĞUNU – Bkz.: 693.1555n.

698.1776 – APLOMB – Fransızca: "kendine aşırı güven."

698.1778-80 – DEFNİNİ MÜTEAKİP ... ŞAŞAASIYLA BAŞ BAŞA BIRAKTIKLARI SIRADA – İrlandalı şair The Reverend (Muhterem) Charles Wolfe'un (1791-1823) "Sir John Moore at Corunna" (Sir John Moore'un Corunna'da Gömülüşü; 1817) şiirine gönderme.

699.1795 – MUTAT VEÇHİLE DELİKANLI JONES'İN – "Boy Jones", "muhbir" anlamına gelen bir deyimdir. Bernard Duggan adlı biri, Robert Emmet'in okul arkadaşıydı, ve Emmet'in 1902-3 ayaklanmasında ona yardımcı olmuşsa da, İngilizler hesabına casusluk yaptığı ileri sürülmüştür. Onun gizli-servisteki adının "the Trinity boy Jones" (Trinity kolejinden delikanlı Jones) anlatılır.

699.1809 – LIASIONLARIN – Bkz.: 685.1235n.

699.1817-8 – CONDITIO SINE QUA NON – Latince: "gerekli (olmazsa olmaz) koşul."

699.1832 – HUMPTY DUMPTY'Yİ – Bir çocuk tekerlemesinden esinlenerek yumurtaya verilen ad.

700.1843-4 – BUCKSHOT FOSTER DÖNEMİNDE ... QUASI NAMZET – Yani, 1880-2 yılları; *quasi*, Latince: "sözde, yarım."

700.1855-7 – BİR TOPRAĞA DÖNÜŞÇÜ ... İLERİYE GİTMEKLE AYIPLANMIŞ İKEN – Michael Davitt (bkz.: 642.5091n) devlet bütçesinin köylüleri toprak sahibi yapmakta kullanılmasını savunmaktaydı; Bloom "bir adım daha ileriye giderek", herkesin sırayla tarım işçisi olarak çalıştığı bir tarımsal sosyalizmi savunuyor.

700.1868 – EN UYGUN OLANIN MAHVOLDUĞUNUN – Herbert Spencer'in, Darwin'in kuramını özetleyen ifadesinin tersine çevrilmesi; bkz.: 468.1524n.

701.1910 – PASSIM – Latince: "çeşitli yerlerde (bir kitap için)."

701.1913 – KAN VE YARALAR – Bkz.: 31.22-3n.

702.1917 – HASSAS ACHILLES'İN KEZA EN ZAYIF NOKTASI – Bkz.: 683.1158-9n.

703.1961-2 – BİN BİR GECE MASALLARI'NI – Yaklaşık 1100'den bu yana derlenmiş doğu âlemi masalları. On dokuzuncu yüzyılın ilk yirmi yılı boyunca bu masallar İngilizceye çevrilmişti. Bu masalların eksiksiz ve değiştirilmeden çevirisi *(The Thousand Nights and a Night; 1885-88)* Sir Richard Burton (1821-90) tarafından gerçekleştirilmiştir.

703.1962-3 – SEVGİLİM BİR GÜL GİBİ KIRMIZI'YI – *Red as a Rose is She:* İngiliz yazar Rhoda Broughton'un (1840-1920) bir romanı.

703.1979 – MOHİKANLARIN SONU – *The Last of the Mohicans:* James Fenimore Cooper'in (1789-1851) bir romanı.

703.1984 – SÉANCE – Fransızca: "seans."

703.1986-7 – DOLCE FAR NIENTELERİNDEN – Bkz.: 103.40n.

703.1987 – ÉLITE – Fransızca: "seçkin."

703.1998 / 704.1999 – SAĞ TARAFI KLASİK TABİRİYLE ONUN HASSAS ACHILLE'İ OLURDU DA – Bkz.: 683.1158-9n.

704.2011-2 – RÜYASINDA GÜZELİM TARLALARLA TAPTAZE ÇAYIRLARI GÖREREKTEN – Bkz.: 54.70n; 55.77-9n; 55.93-4n.

704.2013 – APROPOS – *Apropos:* "yerinde, isabetli."

704.2022-3 – MERCADENTE'NİN HUGUENOTS'UNUN ... SON YEDİ SÖZCÜK'ÜNÜN – Bloom, Bestecileri karıştırıyor: Mercadente'nin *Seven Last Words*'ü için bkz.: 114.477-8n; Meyerbeer'in *Huguenots*'u için bkz.: 205.745-6n.

704.2027 – MOODY VE SANKEY İLÂHİLERİ – Dwight L. Moody (1837-99) ile Ira D. Sankey (1840-1908) adlı, uluslararası üne de kavuşmuş Amerikalı gezici vaizler grubu. Moody çoğunlukla vaız verir, Sankey de ilahiler söylerdi.

704.2027-8 – YAŞAMAMI BUYUR Kİ PROTESTAN GİBİ NASIL YAŞANIR GÖSTEREYİM – Robert Herrick'in (1591-1674) bir şiirinin giriş dizelerinden.

704.2032 – VIRTUOSIYLE – *Virtuosi,* İtalyanca: "virtüözler."

705.2041-2 – DON GIOVANNI EVSAFINDA ... MARTHA – Mozart'ın—hiç de hafif opera" türüne girmeyen—*Don Giovanni* operasına *Ulysses*'de sıkça değinilmektedir; örneğin, bkz.: 94.370. *Martha,* bkz.: 153.68n.

705.2043-4 – MENDELSSOHN GİBİ AĞIRBAŞLI KLASİK EKOLE KARŞI BİR PENCHANTI – Mendelssohn'un müziği "ağırbaşlı klasik" değil, romantikti; bkz.: 330.1300n ve 388.2083-4n. *Penchant,* Fransızca: "eğilim, zevk."

705.2054-6 – LAVTACI DOWLAND, MR. ARNOLD ... LUDENDO HAUSI, DOULANDUS – İngiliz lavtacı ve bestecisi John Dowland (1563-1626); "Mr. Arnold Dolmetsch": Yeats'a bir santur yapan, Joyce'un da, 1904'te, bir lavta için başvurmuş olduğu Londralı bir müzisyen; *Johannes Doulandus, Annos ludendo hausi:* Latince: "John Dowland, yıllarımı çalmakla geçirdim."

705.2058 – FARNABY AND SON DEUX VE COMES OYUNCULARI – Besteci Giles Farnaby (~ 1565-1640) ile oğlu Richard (d. 1590). *Dux:* tema ya da konu anlamında kontrpuan müziği terimi; *comes,* yanıt.

705.2059-60 – KÜÇÜK KLAVSENLERİ ÇALAN BYRD (WILLIAM – William Byrd (1543-1623), kilise müziği bestecisi; Kraliçe Elizabeth'in Kraliyet Kilisesi'nde org çalmak üzere Thomas Tallis (~ 1510-85) ile birlikte 1572'de atanmıştı. "Virginal" (küçük klavsen), Kraliçe Elizabeth'in de sahip olduğu ve çaldığı bir sazdı. Elizabeth, 1574'te, Tallis ve Byrd'e İngiltere'de müzik yayımı için yirmi bir yıllık bir imtiyaz (yani, bir tür tekel) vermişti.

705.2060-1 – DANSLI ŞARKILARLA ARYALARI BESTELEYEN TOMKINS VE JOHN BULL – Çok sayıda Tomkins, Thomas baba oğul, Giles kardeşler, John ve Nicholas adlı müzisyen

olmuştur; en çok bilineni, William Byrd'm bir öğrencisi olan ve Kraliyet Kilisesi'nde org çalan Thomas'tır (1572-1656). John Bull: (~ 1562-1628) İngiliz orgçusu, bestecisi ve Oxford müzik profesörü.

706.2097-8 – IN MEDIAS RES – Latince: "ortasında (hikâyenin)."

706.2109-10 – FRAULARIN MEMLEKETİ AMSTERDAMLI ... BURDA ADLI ARYASI – "Frau": Almanca: "kadın"; Jan Pieterszoon Sweelinck (1562-1621) adlı Hollandalı bir orgçu ve besteci; *Gençliğin Sonu Burda:* Sweelinck'in bir aryası.

706.2111-6 – JOHANNES JEEP'İN ... SIRENEN LISTIGKEIT / TUN DILE POETEN DICHTEN – Alman bestecisi Johannes Jeep (~ 1582-1650), on yedinci yüzyılda "dünyevi" (laik) temalı şarkılarıyla da ün kazanmıştır; *Von der Sirenen Listigkeit / Tun dile Poeten dichten:* Almanca: "Sirenlerin fendinden / Şiir düzer şairler."

706.2117 – EXTEMPORE – İrticalen, hazırlıksız.

707.2130 – ENTRÉE – Fransizca: "giriş."

707.2138 – CONVERSAZIONELERİNE – *Conversazione:* İtalyanca: "konuşma."

707.2154 – IVAN ST. AUSTELL İLE HILTON ST. JUST – Rousley Opera Kumpanyası'nın iki komik takma adlı sanatçısı.

707.2155 – GENUS OMNESİNİN – Latince: "bütün o türden.

708.2178 – MELEKLERİN YÜRÜMEYE ÇEKİNDİĞİ YERE BUDALALAR – Alexander Pope'un *Essay on Criticism* (Eleştiri Üzerine Deneme; 1711) adlı yapıtından: "Zira, *Meleklerin* gezinmekten çekindiği yere *Budalalar* Üşüşür."

708.2191 – TIRPANLI ARABASINDA – Britonların ve Keltlerin savaş arabalarının tekerleklerine taktıkları tırpanlara benzetme.

708.2192 – CONTRETEMPSTEN – Pot, gaf.

708.2196 – UND ALLE SCHIFFE BRÜCKEN – Almanca: "Bütün gemiler köprülendi" demektir, ne var ki Bloom *"brücken"* (köprüleme) sözcüğünü "parçalanmış" diye anlamış olmalı; bkz.: 706.2111-6n.

708.2197 / 709.2205 – KAROÇASINA KURULMUŞ / PEDER ... ARDINDAN BAKADURAN – "The Low-Backed Car"ın açılış kıtası; bkz.: 356.784-5n.

709.2206 – TÊTE À TÊTELERİNİ – Tête à tête, Fransızca: "baş başa."

Bölüm 17:
İthaka, 710.1 / 795.2590

Odysseia'nın 1. Kitabında Telemakhos ile Odysseus, ayrı ayrı yollardan, Odysseus'un sarayına dönerler. Odysseus hâlâ feleğin sillesini yemiş yaşlı bir dilenci kılığındadır. 17.-29. Kitaplarda Odysseus—Bloom'un (*Ulysses* 713.90) yaptığı gibi kendi evine "bir çare arayarak" girdikten sonra—talipleri öldürmeyi tasarlar. Evinin halini görünce "alnı kırışır"—Bloom'un alnının kırıştığı gibi (721.355). Antinoos, taliplerin en başta gidenlerinden biri, Odysseus'a sinir olur ve ona bir tabure fırlatır (17. Kitap)—Bloom'un yeri değiştirilmiş (kimin tarafından?) bir mobilyasına bindirmesi gibi (758.1391-6). Katliam gününün sabahında talipler, Odysseus'un büyük yayına kimin ip geçirebileceğini görmek amacıyla yarışırlar, ama kimse bunu başaramaz; kılık değiştirmiş haldeki Odysseus sonunda bu işi rahatlıkla yapıverir, ve Zeus, bulutsuz bir semadan onu gökgürültüsü alkışlarıyla yüreklendirir (21. Kitap)—Bloom'un o güne ilişkin irdelemelerinin "gerilimli damarlı keresteden bir masanın hissiz cismaniyetinden çıkan ... kısa keskin beklenmedik gürültülü bir çatırtı" ile ödüllendirilmesi gibi (785.2282-4). Odysseus ve Telemakhos, bütün talipleri sarayın büyük salonunda bir araya getirirler—Stephen'in kapıyı kilitlemede Bloom'a yardım etmesi gibi (714.131-2). Taliplerin kılıçtan geçirilmesi, Odysseus'un ipi yaya geçirmesinden sonra (karşılık: Us) başlar (22. Kitap), ve Antinnos (Mulligan'ın oynadığı rol) öldürülen ilk kişi olur—Bloom'un Mulligan'ı gözden çıkarmış olduğu gibi (662.314/663.334). Öldürülen ikinci talip Eurymakhos ("cüsseli kavgacı"; Boylan'ın rolü) olur; nitekim Athena onu Penelope'nin babası ve ağabeylerince beğenilmesi nedeniyle başarıya en yakın talip olarak göstermiştir (15. Kitap). 22. Kitapta anlatılan katliamın doruğunda, Athena'nın siperi salonun çatısı altında parıldayınca talipler dehşete kapılırlar—tıpkı 755.1321-2'da bir "göksel im" gözlemlenmesi gibi. Şair ile habercinin hayatları ise bağışlanır.Katliam bitince, Telemakhos bir iş için gönderilir, ve Odysseus evini buharla temizler—Bloom'un yaptığı gibi (759.1443-51).

Penelope bütün bu olanlar boyunca uyumuştur, ve katliamdan habersizdir. Odysseus'un Penelope'ye yaklaşımı, yalnızca kılık değiştirmiş

haldeyken onun kendisini tanımadığı zamanlarda (19. Kitap) değil, kendisini ona açıkladıktan sonra da olağanüstü ihtiyatlıdır (23. Kitap). Penelope'ye gelince, kanlı paçavralar içindeki "dilenci"yi kocası olarak kabul etmekte epeyce zorlanır.

Zaman: Gece yarısından sonra 02:00. Sahne: Bloom'un 7 Eccles Street, N.E.'deki evi. Organ: İskelet; Sanat: Bilim; Renk: Yok; Simge: Kuyruklu yıldızlar; Teknik: İlmihal (kişisel olmayan). Karşılıklar: *Antinoos,* birinci talip—Buck Mulligan; *Eurymakhos,* ikinci talip—Boylan; *Yay*—us; *Talipler*—vicdan (ilginçtir ki, *Ulysses*'te "vicdan" sözcüğü yalnızca bir kez geçer [779.2098] ve orada da sözcüğün "pek az miktarlarda" anlamına gelen anlamı kullanılmıştır).

Linati şemasında Kişiler listesine, Odysseus'un yaşlı dadısı *Eurykleia*'yı ekler, ve bölümün Temel Kavramı (Anlamı) olarak *La Sperenza Armata* (Silahlanmış Umut)u gösterir.

710.13 – DUUMVIRATE – İkili; yani, Bloom ve Stephen.

710.16 – GÜNEYÖNELİM ETKİSİ – Botanikte *paraheliotropizm*, yaprak kenarlarının parlak ışığa doru çevrilmesidir.

711.34-42 – İRLANDA HALKININ KELT DİNİNDEN ... İÇTEN İÇE ONAMAKTAYDI – Buradaki tarih hatası, ~ 254'ten 277'ye (modern tarihçilere göre) ya da 266'ya (*The Annals of the Four Masters*'a [Dört Liderin Vakayinameleri] göre) kadar hüküm süren Kral Cormac MacArt, en azından söylencesel bağlamda, Hıristiyanlığa döndürülmüş olduğudur. Gene de, Hıristiyanlığı İrlanda'ya, Papa I. Celestine'in 432 ya da 433'te gönderdiği St. Patrick'in getirmiş olduğu kabul edilir.

714.111-2 – BİRİNCİ TÜRDEN KALDIRAÇ YÖNTEMİYLE – Klasik mekanikte, dayanak noktasının çubuğun ucunda, uygulanan kuvvetin ise öbür ucunda yer aldığı en basit kaldıraç.

715.158 – 1898 SAINT FRANCIS XAVIER BAYRAMININ – Hindistan ve doğu Asya'nın ünlü misyoneri İspanyol Cizviti St. Francis Xavier'in (1506-52) 3 Aralık'taki bayramı.

716.200 – SUYAÂŞIK, SU ÇEKİCİSİ, SU TAŞIYICISI BLOOM – Ola ki Bloom Kova burcundandır (20 Ocak-19 Şubat arası; Saka Takımyıldızı). Kova, özgecil, başkalarının iyiliğini düşünen insanların burcudur. Ama, Bloom, Boğa burcundan da olabilir (bkz.: 672.690-1n).

717.218-9 – HOMOTETİK – Matematikte "benzer ya da benzer biçimde yerleştirilmiş"; bir piramitin birbirine paralel iki kesiti gibi.

718.251 – ANAKUSTİK VE FOTOFOBİK – *"Anacoustic* = Anakustik": "duyu ve işitmeden yoksun"; *"photophobe* = fotofobik": "ışıktan hoşlanmayan."

718.265-6 – SON ALDIĞI BANYO BİR ÖNCEKİ YILIN EKİM AYINA RASTLIYORMUŞ – Yıkanmaktan hoşlanmayan bir başka şair de Dante Gabriel Rossetti'dir; bkz.: 476.1862-3n.

722.370-1 – YÜZÜNDE PARLAYAN ESİN IŞIĞI ... SOYUNUN GİZİNİ TAŞIYARAK – Musa'nın Sina Dağı'ndan Yasa'yı içeren tabletlerle, Yahudilerin sırrıyla, ve onların geleceğine ilişkin kehanetiyle inerkenki havası.

722.385 – YAHUDİ OLMAYANLARA BİR IŞIK – İşaya'nın kehanetine göre Mesih "Yahudi olmayanlara ışık" verecektir (İşaya 9:6).

725.453-7 – GEMİCİ SİNBAD ... ALTINCI SAHNE – *Sinbad* pandomimasının ilki, Dublin'de 26 Aralık 1892'de, ikincisi 30 Ocak 1893'te sahnelendi. Her iki gösteride altıncı sahne, "Grand Ballet of Diamonds and Serpentine Dance" (Elmaslar ve Yılankavi Danslarla Büyük Bale) diye duyurulmuştu.

725.460 – BRIAN BORU – Bkz.: 133.539n.

726.495 – MAKSİMUM SALHORDE BİR YAŞ OLAN 70'İNE ULAŞTIĞINDA – Nuh tufanından önce ortalama insan ömrünün yüz yıl olduğuna ilişkin inanca gönderme; bkz.: 381.1811n.

726.497-8 – MAKSİMUM SALDİDE BİR YAŞ ... METUŞELAH'IN 969 YAŞINI DAHİ AŞMIŞ – Bkz.: 381.1811n.

727.531-2 – ÖZEL BİR HAYIRSEVERLİKTE – Bedensel bakımla ilgili yedi hayırseverlik edimi: (1) ölüyü gömmek; (2) çıplağı giydirmek; (3) açları doyurmak; (4) susayanların susuzluğunu gidermek; (5) evsizi barındırmak; (6) hapishanedekileri ziyaret etmek; (7) hastalara bakmak. Yedi bedensel hayırseverliğe koşut yedi tinsel hayırseverlik: (1) günah işleyenleri uyarmak; (2) hatalara sabırla katlanmak; (3) kederlileri rahatlatmak; (4) kuşku duyanlara öğüt vermek; (5) kusurları

bağışlamak; (6) cahillere öğretmek; (7) yaşayanlar ve ölmüşler için dua etmek.

728.562 – EUGEN SANDOW'UN BEDENÎ KUVVET NEDİR, NASIL ELDE EDİLİR – Bkz.: 92.277n ve 762.1527-8n.

733.704 – BENİM GÖZDE KAHRAMANIM ... OYALANMACILIK ZAMAN HIRSIZLIĞIDIR – *Benim Gözde Kahramanım:* Joyce'un Belvedere'de iken *Ulysses* hakkında yazdığı bir denemenin adı. *Oyalanmacılık Zaman Hırsızlığıdır:* Edward Young'ın (1683-1765) *Night Thoughts* (Gece Düşünceleri; 1742) adlı şiirinin bir dizesi.

734.723 – HALMA – 256 haneli bir dama tahtası üzerinde iki kişinin on dokuzar ya da dört kişinin on üçer taşla oynadıkları bir oyun.

734.749 – METEMPSYCHOSIS (METENİN NESİ) – Bkz.: 95.402n.

735.778-80 – BABİL SÜRGÜNÜNDEN SONRAKİ ... MISIRLI MUSA'YI – Yahudi geleneğinde Babil sürgününden sonra dönem Babil'in tutsak düşmesiyle başlar (İ.Ö 586'dan sonra), yarı-söylencesel bir kişi olan Musa ise, Babil sürgünü öncesinde yaşamıştır. Kuşkusuz, *Babil sonrası,* burada hem Musa'nın Mısır'ı terk edişinin sonrasını hem de İ.S. 70'te Romalıların Yahudileri yerlerinden edip dağıtmalarından sonrasını anıştırmaktadır.

735.780-1 – MORE NEBUKIM'İN (KARARSIZLAR KILAVUZU) MÜELLİFİ MOSES MAIMONIDES'İ – *More Nabukim* (İbranice: "Kararsızlar Kılavuzu" İncil yorumu üzerinde İ.S. ~ 1190'da bitirilmiş ussal ve felsefi bir yapıttır. Maimonides'in bu en önemli yapıtı—Aristocu usu İbrani vahyiyle bağdaştırma girişimi—ne yazık ki, Yahudiliğin ortodoks ve liberal kanatları arasında uzun ve acı çatışmalara yol açmıştır.

736.796-8 – SUIL, SUIL, SUIL ARUN, SUIL ... GÜVENLE YÜRÜ, DİKKATLE YÜRÜ – İrlandaca; "Shule Aroon" koro ve baladının ilk iki dizesi.

736.799-800 – KIFELOCH, HARIMON RAKATEJCH ... SOYULMUŞ BİR NAR GİBİ – İbranice (Neşideler Neşidesi [Song of Solomon] 4:3).

736.803 – GÜNAH ZEVKLERİ – Bkz.: 277.695n.

737.823 – CULDEELERİN – Bkz.: 342.221n.

737.826-8 – TEVRAT, TALMUD ... KELLS'İN KİTABI – "Tevrat" (Eski Ahit): Musa'nın beş kitabı olan Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye (İngilizce adları sırasıyla *Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers* ve *Deuteronomy*) ile Musa'nın Sözlü Yasaları'nı da içerir. "Talmud (Mischna ve Ghemara)": Yahudi yurttaşlık ve törensel geleneklerinin tümü; "Mischna" (Mişna) Sözlü Yasalar'ın esaslarından, "Gemara" ise Mischna üzerindeki yorumlar ve eklerden oluşur. "Massor": altıncı ve dokuzuncu yüzyıllar arasında geliştirilmiş, İbrani kutsal metinlerinin seslendirilmesi ve vurgulanması sistemi. "Boz İneğin Kitabı" (*Leabhar na h-Uidhre*): Çeşitli İrlandaca yazın ürünlerinin yazıya dökülmüş en eski metinleri. Clonmacnois manastırında Mailmuri MacKelleher (ö. 1106) tarafından derlenmişlerdir. "Ballymote'un Kitabı": bkz.: 377.1640-1n; "Howth Antolojisi": sekizinci ya da dokuzuncu yüzyılda yazılmış görkemlice süslenmiş seksen dört büyük sayfalı Latince elyazması metinler. "Kells'in Kitabı": yaklaşık sekizinci yüzyılda üretilmiş İrlandaca elyazması metinlerin en ünlüsü. Latince kutsal metinleri de içerir.

737.830-1 – GETTODAKİ (S. MARY MANASTIRI) ... HAVRA VE KİLİSE TÖRENLERİNİN – Bkz.: 272.467-8n. "Âdem ile Havva Tavernası": Dublin'deki Fransisken mezhebi yandaşları, on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda İngilizlerin Katolik törenlerini baskı altında tutması yüzünden törenlerini sürdürebilmek amacıyla kimi yöntemlere başvurmuşlardı. 1618'de, Rosemary Lane'de "gizli" bir kilise kurdular. Bu yörede bir de Adam and Eve's adlı bir taverna vardı. Katolikler, bu tavernanın ön kapısından içeriye giriyor, arka kapısından, kendi gizli kiliselerine ulaşıyorlardı; bkz.: 359.919-20n.

737.832-3 – CEZA KANUNLARI VE YAHUDİ ... ULUSAL KIYAFETLERİNİN YASAKLANMASI – Treaty of Limerick'ten (Limerick Antlaşması; 1609) sonraki, Katolikliğin ve hatta İrlanda milliyetçiliğinin baskı altında tutulmasını amaçlayan ceza yasaları, bu Antlaşma'ya aykırı, büyük ölçüde haşin ve yasaklayıcı idiler—İrlanda'nın ulusal rengi olan yeşil renkli giysiler dahi cezalandırılacaktı. "Yahudi kıyafet kararnameleri": birçok ülkede, bırakın Yahudi ulusal kıyafetlerinin giyilmesini, giyen kişinin Yahudi olduğunu gösteren herhangi "aşağılayıcı (!)" bir giysi dahi yasaklayan yasalar çıkarılmıştır.

737.837-8 – KOLOD BALEJWAW PNIMAH / NEFESCH, JEHUDI, HOMIJAH – İbranice: "Kalbin derinliklerinde oldukça / Judea'nın ruhu fırtınalı ve güçlüdür"; Yahudi şair Nephtali Herz Imber'in yazdığı, Samuel Cohen'in bestelediği "Hatikva"nın (Umut; 1878) açılış dizeleri. Bu şarkı, 1897'de Siyonist hareketin marşı olmuştu; şimdi de İsrail'in ulusal marşıdır.

738.858-60 – JOHANNES DAMASCENUS ... GELENEKSEL HİPOSTAZ FİGÜRÜ – Yani, İsa'nın, ilahi ve insani doğalarının birleşmiş olduğu temel kişiliği. Geleneğe göre, İsa, boyu tam altı fit, ve saçları saf kumral olan gelmiş ve gelecek tek insandır; "şarapkarası": bkz.: 33.88n.

739.878 - 741.903 – KÜÇÜK HARRY HUGHES ... KARIŞTI KENDİSİ ZİRA – "Sir Hugh, or, the Jew's Daughter" (Sir Hugh, ya da, Yahudinin Kızı) adlı çocuk baladına gönderme.

742.941 – 15 HAZİRAN 1889 – Milly Bloom'un doğum tarihi.

742.942-3 – PADNEY SOCKS – Sahne oyuncusu "Irishman Paddy"nin (İrlandalı Paddy) adı verilen çoraplar; içi (pamukla?) şişirilmiş çoraplar.

745.1028-9 – BİR ÖĞRENCİ İLE BİR YAHUDİ KIZI – Stephen'in okul arkadaşı Alec Bannon ile Milly; Krş.: 739.878n - 741.903n.

746.1040 – RUDOLPH BLOM'UN (DOĞUŞTAKİ ADI VIRAG) ÖLÜM YILDÖNÜMÜNÜN – Rudolph Bloom'un ölüm tarihinin (27 Haziran 1886) yıldönümü.

747.1066 – ROTUNDA'DAKİ – Rutland (şimdiki Parnell) Square'deki doğum hastanesi. Hastane, gelirini, çapı seksen fit olan salonunda piyangolar, toplantılar, eğlenceler düzenleyerek elde ederdi.

748.1107-8 – KAÇINILMAZ BİÇİMDE BOŞLUĞUN BELİRSİZLİĞİ ÜZERİNDE KURULMUŞ – Krş.: 247.978-81n.

749.1123 – SECRETO – Latince: "ayırma."

749.1124-5 – 113., MODUS PEREGRINUS: IN ... JACOB DE POPULO BARBARO – Latince, sözcüğü sözcüğüne:"memleketten ayrılma tarzı: İsrail Mısır'dan çıkınca, Yakup'un acayip bir dilden cemaati."

751.1199-201 – KENDİNİ BEĞENMİŞLİKLERİNE, ... BEĞENMİŞLİK ADINA NE VARSA – "Kendini beğenmişliklerin kendini beğenmişliği, dedi Vaiz, kendini beğenmişliklerin kendini beğenmişliği, hepsi kendini beğenmişliktir" (Vaiz 1:2).

751.1204 – MİNÖR, MAJÖRCE KANITLANMIŞTI – Yani, kurtuluş kesin değildi. Bloom'un yanıtının temel öncülü: başka gezegenlerde insan varlığının olası olduğu, ancak öyle olsa da, gene de insan olacağı için, kurtuluşun kuşkulu olacağıdır.

752.1247 – BİR ÜTOPYA – Büyük harfle başladığına göre, "Utopia" (Ütopya), Thomas More'un (1478-1535) kitabındaki (1516) hayali adası anlamını taşır, More'un "New Latin" (Yeni Latince) sözü de Hiçbir Yer demektir.

754.1296 – SU DÖKME – *Finnegans Wake*'de (s. 185-6), Joyce, "micturation"u (su dökme) açık bir biçimde, şairane yaratıcılıkla ve *Ulysses*'in yazılışıyla bağıntılar.

755.1323-6 – BİR YILDIZIN AŞİKÂR BÜYÜK ... ASLAN BURCUNA DEK KAYDIĞINI – Lyra (Şilyak) takımyıldızı, Orp-

heus'un liridir; Yunan mitolojisinde lir, vahşi hayvanları büyüler, kayaları ve ağaçları yerlerinden oynatabilirdi. "The Coma Berenices" ("Tress of Berenice"; Berenice'in Lüleleri), Berenice (ö. İ.Ö. 216) destanından kaynaklanır: Berenice saçlarını Afrodit'e, kocası III. Ptolemy'yi savaştan sağ salim geri getirmesi koşuluyla, rehin vermişti. Kocası dönünce, güzel saçlarını sunar, ve saçlar göklerde yoğun sevgiye çevrilir. (Joyce, müstakbel karısı Nora Barnacle ile ilk kez 16 Haziran 1904'te randevulaşmıştı.) Leo (Aslan burcu, 27 Temmuz-22 Ağustos), zodyaktaki (burçkuşağı) beşinci sıradadır; Leo, yaratıcı, otoriter, ve sevecen olanlarla, hem bireyselci hem de başkalarının düşüncelerini sezerek onların çıkarına davranışlar sergileyen kimselerin burcudur. Konukseverdirler, kendi yuvalarında derin sevgiyle ve vicdanlarının sesine kulak vererek davranırlar.

756.1343-4 – LILIATA RUTILANTIUM. TURMA ... TE VIRGINUM. CHORUS EXCIPIAT – Krş.: 39.312-3n. Stephen, *te confessorum* (siz, günah çıkaranların) sözünü çıkarıyor, ve kimi noktalama değişiklikleri yapmış.

759.1427 – O GÜZEL AŞK ŞARKILARI'NIN – Bkz.: 94.370-1n.

759.1428-9 – AD LIBITUM, FORTE, ... ANIMATO ... RITIRANDO – *Ad libitum,* Latince: "istenildiği kadar"; izleyenlerin hepsi İtalyanca: *forte* (kuvvetlice); *animato* (canlıca); *ritirando* (*ritardando* = gecikerek).

760.1456 – HOMOTETİK – Bkz.: 717.218-9n.

760.1476-7 – YOKTU ERKEK VE DE KIZ ... BABASI ONUN DEDESİNİN OĞLU İDİ – Çeşitli biçimleri olan bu bilmecenin Bloom'a göre çözümü şöyle: Bloom, ailesindeki tek oğuldur, Bloom'un babası Rudolph Virag da, babası Leopold Virag'ın tek oğludur.

762.1527-8 – VÜCUT KUVVETİ NASIL ... EUGEN SANDOW (KIRMIZI BEZ CİLTLİ) – Bkz.: 92.277n.

763.1562 – NARCISSUS – Yunan mitolojisinde, Ekho'nunki (Yankı) dahil bütün aşkları reddeden, bu yüzden de üzüntü-

sünden eriyen son derece güzel bir genç adamdır. Onun bu duyarsızlığını cezalandırmak amacıyla, Nemesis, onu, bir havuzda gördüğü kendi yansımasına âşık eder. Bu defa, gene üzülüp erimeye başlayan Narkissos, kendi adını taşıyan çiçeğe (nergis) dönüşür.

764.1593 – BORÇ – Bloom'un Bütçesi, Bella Cohen'deki on bir şilinlik harcamayı göstermiyor.

765.1644 – RUS IN URBE YA DA QUI SI SANA – "Rus in Urbe", Latince: "Kentteki kır"; "Qui si sana", İtalyanca: "Burada herkes sağlıklı."

769.1775 – SEMPER PARATUS – Latince: "Her Zaman Hazır"; Bkz.: 214.1119n.

772.1885 – KİMYASAL HASSALARCA ZENGİN İNSAN KAZURATININ – Swift'in *Gulliver's Travels*'inde, Gulliver'in, "insan dışkısının, orijinal durumundaki besin haline yeniden getirilmesi projesinin de ele alınmış olduğu Büyük Lagado Akademisi'ni ziyaret etmesine izin verilir.

773.1901 – KADINLI ERKEKLİ YÜZME HAVUZLARI – "Kadınlı erkekli yüzme havuzları", 1904'te görülmedik ve epey kuşku uyandıran bir şeydi.

774.1933 – BLUM PASHA – Sir Julius Blum (d. 1843), Mısır'da görevliyken, "Blum Pasha (Blum Paşa) diye anılırdı.

775.1972 – MIZPAH – İbranice: "Gözetleme kulesi."

776.2018-9 – REKTUMA AİT ... İLACI, HARİKA İLAÇ – Bu ürünün gerçek mi kurgu mu olduğu bilinmemektedir.

778.2069-70 – 900 £'LİK KANADA % 4'LÜK DEVLET ... VERGİSİNDEN MUAF – Hisseler vergiden muaf oldukları için, Bloom'un yıllık faiz geliri 36 £'dir.

778.2093 – DAS HERZ... GOT... DEIN – Almanca: "kalp... Tanrı... senin."

783.2222 – BİR KİMSE YA DA HİÇBİR KİMSE – "Bir Kimse": *Everyman* (~ 1485; Herkesten birisi) adlı bir oyunda (bkz.: **Bi-**

çem: 434.123n-434.138n) bütün insanları temsil eden bir söz; "Hiçbir Kimse": Polyphemos'un mağarasında tutsak kalan Odysseus'un, kimliğini gizlemek amacıyla kendisine taktığı ad (bkz.: Kykloplar, s. 337).

783.2224-5 – HERHANGİ BİR KİMSENİN ... ARMAĞANLARA GARK OLUNACAKTI – Odysseus'un, Phaiaklarca onurlandırıldığı gibi; ayrıca, "Everyman"in (Bir Kimse) mezar yolunda, elinde İyi İşler'den başka bir şey kalmadığının da anıştırılması.

783.2225-6 – ÖLÜMSÜZ, GÜZEL, HİÇBİR KİMSE'NİN GELİNİ BİR HURİ – Yani, *Odysseia*'nın 5. Kitabında Kalypso'nun Odysseus'a evlilik ve ölümsüzlük önermesi. Odysseus bu öneriyi kabul etmez, zira bu onun kaderidir; üstelik, ölümlü bir insan olarak kendi kaderini yaşamayı—ve Kalypso'nun ölümsüzlük önerisini kabul ederek o yaşamı idrak ederken karşılaşacağı tehlikelerden kaçınmış olmaya—yeğler.

784.2252-3 – NARCİSSUS'UN HEYKELİ, YANKISIZ SES, ARZULANAN ARZU – Bkz.: 763.1562n.

784.2266-2 – URIM VE THUMMIM – İbranice: "Işık ve Yetkinlik" ya da "Ateş ve Gerçeklik."

784.2266 / 785.2267 – MELKİSEDEK AYİNİ – Melkisedek, Tevrat'taki Salem kralı Melchizek'tir.

785.2270 – SHIRA SHIRIM – İbranice: "Şarkıların Şarkısı."

785.2276-7 – ARMAGEDDON – Bkz.: 641.5065n vd.

786.2318 – MURATTI TÜRK SİGARALARININ – 1904'te reklamı büyük çapta yapılan popüler bir sigara markası.

792.2511 – GÜNAH ZEVKLERİ – Bkz.: 277.695n.

794.2566-9 – KENDİLERİNE ... TAŞINARAKTAN DEVİNİM HALİNDE – Tuhaf, zira yerküre gerçekten batıdan doğuya doğru döner. O takdirde, fiziksel olarak, doğuya doğru (Kudüs'e ve yenileşmeye) hareket etmektedirler; mecaz olarak, batıya doğru devinmek, ölüme doğru devinmektir.

794.2572 – GEA-TELLUSVARİ – Yaşayan yaratıkların anası olan Yunan yer-tanrıçası Gaia ile, Romalı yer-tanrıçası Tellus Mater'in bir karışımı.

795.2581-5 – DENİZCİ SİNBAD VE TERZİ TİNBAD ... FTİSİLİ XİNBAD – *Sinbad The Sailor* (Denizci Sinbad) pandomimasında Tinbad ve Whinbad adlı karakterler de vardı; bkz.: 725.453-7n.

795.2589 – ANKA KUŞU YUMURTASI – *Bin Bir Gece Masalları*'nda Sinbad, yavrularını havada taşıyarak getirdiği fillerle besleyen "auk" adlı dev kuşun bir yumurtasını bulur. Tutsak kaldığı adadan da, ana kuşun bacağına tutunarak kurtulur.

Bölüm 18:
Penelope, 796.1 / 841.1851

Odysseia'nın 23. Kitabında Eurykleia (Odysseus'un sütninesi), Penelope'yi uyandırarak ona Odysseus'un döndüğü ve taliplerini boğazladığı haberini verir; Penelope önce sütnineye inanmak istemez, ve taliplerini küstahlıkları nedeniyle kılıçtan geçirenin, herhalde kılık değiştirmiş olan bir tanrı olduğunu söyler. Odysseus'u görmek için salona indiğinde, kuşkusu hâlâ sürmektedir, ve onu sınamayı düşünür. Neticede, Penelope'yi ikna eden şey, Odysseus'un, karyolalarının yapısı ve devindirelemezliğine ilişkin sırrı bilmesi olmuştur. Sonra yatarlar, "yeniden aşkla karınırlar" (23:300; Fitzgerald, s. 450), ve birbirlerine başlarından geçenleri anlatırlar. Ertesi sabah Odysseus, ada halkını yatıştırmak için erkenden kalkar, ve şiir sürerek sona doğru ilerler.

Zaman: Yok (Molly, yaşamını saate göre biçimlendirmez) Sahne: Yatak (zira, yatak, Odysseus ile Penelope'nin yeniden birleşmesinin anahtar simgesidir). Organ: Ten; Sanat: Yok; Renk: Yok; Simge: toprak (794.2572n); Teknik: "sere serpe uzanmış" ve yazım imleri taşımayan—aşağıda belirtilen—sekiz tümceye bölünmüş bir monolog (dişi). Karşılıklar: Penelope—toprak; Örgü (Penelope'nin, Odysseus'un babası Leartes için ördüğü kefen [Penelope, talipler arasında yapacağı seçimi geciktirmek amacıyla onu bir örüp bir sökmektedir]) hai—devinim.•

Linati şeması Zaman'ı, boylu boyunca uzanmış bir 8, yani ∞, yani sonsuzluk imi ve dişilik organı simgesi olarak verir. Kişiler listesinde Ulysses ile Penelope dışında Laertes (yaşamakta ise de "kederler içinde"dir [15:360; Fitzgerald, s. 291] ve aktif yaşamdan elini ayağını çekmiştir).

Tümce I. 796.1 / 803.279.

797.49 POOLES MYRIORAMADA – 1890'larda Dublin'de, genellikle Rotunda'da (bkz.: 747.1066n) yaklaşık bir kez gösteri yapan gezici bir kumpanya. "Myriorama", büyük bir resim eşliğinde birçok küçük resimlerden oluşur; bir anlatanın eşliğinde, konuya göre çeşitli resimler belirir.

798.93-4 – MAYISTA MEHTAP GÖZLERİNDE AŞKI – Bkz.: 204.705-7n.

802.261 – UP UP – Bkz.: 195.313n.

802.262 – AH SEVGİLİ MAY – Bir şarkı (1895).

802.268 – KOCASINI ZEHİRLEYEN ŞU MRS MAYBRICKİ – Liverpoollu bir pamuk simsarı olan James Maybrick (1839-89), 11 Mayıs 1889'da evinde anlaşılmaz bir şekilde ölmüştü. Mrs. Florence Elizabeth Chandler Maybrick (1862-1941) cinayet iddiasıyla yargılanmıştı. Kadının bir ya da birkaç âşığı olduğu, ve Maybrick'le kavga ettiği ortaya çıkarılmıştı; ayrıca, Molly'nin anımsadığı gibi, arsenik bulmaya çalışmış, ancak bunu yeterince gizli yapamamıştı. Maybrick'in arsenik de içeren kimi ilaçlara müptela olması nedeniyle, kadının suçlu olup olmadığı belirlenemiyordu. Sonunda jüri onu ölüme mahkûm etmiş (1889), bu cezası sonradan müebbete çevrilmiş, 25 Ocak 1904'te de salıverilmişti.

Tümce II. 803.280 / 811.611.

803.280 – DBCDEYKEN – Bkz.: 202.614n.

803.310 – GOUNODNUN AVE MARIASINI – Fransız bestecisi Charles François Gounod (1818-93), Ave Maria'yı, Bach'tan

uyarladığı bir melodiyle düzenlemiştir. Soprano, org ve orkestra için düzenlenen bu yapıt, son derece popüler olmuştu.

803.312-3 – YAKLAŞIP AH CANIMIN İÇİ NE BEKLİYORUZ Kİ ALNIMDAN ÖP DE VEDALAŞALIM – G. J. Whyte-Melville ve F. Paolo Tosti'nin "Good-Bye" adlı şarkısından.

804.349 – O MARIA SANTISIMA – İtalyanca: "O! En Kutsal Meryem."

805.377 – 8 İRİ GELİNCİK – Gelincik (Asya türü) çiçeklerin dilinde sükût, kızıl gelincik teselli, al renkli gelincik olağanüstü taşkınlık, beyaz ise uyku simgesidir.

805.394 – 2 DEDALUS KIZINI OKULDAN DÖNERKEN – Katie ile Boody.

805.397-8 – İNGİLTERE İÇİN VATAN VE GÜZELLİK – Bkz.: 266.264-7n.

805.398 – SEVDİĞİM HOŞÇA BİR KIZ VARDI – *The Lily of Killarney*'in I. Perde'sindeki "It is a charming girl I love" şarkısı.

806.429-30 – DALGIN DİLENCİYİ – Bkz.: 226.144n.

806.436 – SINNER FEIN – Bkz.: 200.551n.

807.457 – BLACK WATCH – İskoçyalı gözde bir piyade alayı.

807.460-1 – BABASI SÜVARİ BİRLİKLERİNE AT SATARAK KAZANMIŞ SERVETİNİ – Yan, Boylan'ın babası.

808.502 – MANOLASINI – Yüksek sesle söylenen külhanbeyi sokak şarkısı.

809.552-5 – TUHAF BİR HİKÂYE VAR ... GAL PRENSİ DE HA EVET İSTİRİDYE BIÇAĞIYLA – Bekâret kemeri ile onun kilidini açmak için kullanılan istiridye bıçağına ilişkin gerçekliği kuşkulu bu öykü, Mr. Langtry'ın, genç ve güzel karısını kıskanmasının yaygınca bilinmesinden kaynaklanmıştır.

809.555-7 – MASTER FRANCOIS FALANCANIN ... ÇOCUĞUNU KULAĞINDAN DOĞURAN – Büyük Fransız hicivcisi François Rabelais (~ 1490-1553), önce bir Fransiskan rahibi

olmuş, ardından daha âlimce olan Benediktinlere katılmış, sonunda da bir tür laik rahipliğe kaymıştı. *Gargantua ve Pantagruel*'de (1. Kitap, 6. Bölüm), Rabelais, Gargantua'nın doğumunu yoğun bir mizahi biçemle anlatır.

809.562 – RUBY VE KIRBAÇLI KRALİÇELER – Bkz.: 277.690-1n.

810.584 – MIRADA – İspanyolca: "bakış."

Tümce III. 811.612 / 812.682.

812.648 – METENİN BİLMEM NESİ – Bkz.: 95.402n.

Tümce IV. 812.683 / 817.859.

812.685 – O GÜZEL AŞK ŞARKIIIIIILAARIIII – Bkz.: 94.370-1n.

813.701 – B MARCHE PARİSTEN – Paris'te büyük bir mağaza.

813.707 – BEKLEYİŞ – Bkz.: 319.846n.

813.707 – O ESKİ MADRİDDEYİ – Bkz.: 319.850n.

813.708-9 – BU ALIŞTIRMALARIN ADI CONCONE – İtalyan ses eğitmeni, "Ses için Günde Otuz Alıştırma" kitabının yazarı Giuseppe Concone (1801-61).

814.728 – BELL LANEDE – Buradaki bağlamıyla Cebelitarık'taymış sanılabilirse de, bu yer Dublin'de, Ely Place yakınındadır.

814.746-7 – ASHLYDYATIN GÖLGESİNDEKİ THOMASA BENZİYORDU – Mrs. Henry (Ellen Price) Wood'un (1814-87) *The Shadow of Ashlydyat* (1863) adlı romanına gönderme.

814.750 – AYTAŞINI VERDİYDİ WILKIE COLLINSİN – Wilkie Collins'in (1824-89) *The Moonstone* (Aytaşı; 1868) adlı yapıtı, T. S. Eliot ve Dorothy Sayers dahil, pek çok kişi tarafından "şimdiye dek yazılmış ilk ve en yetkin dedektif öyküsü" diye övülmüştür.

814.751 – EAST LYNNEİ – *Or the Earl's Daughter* (Ya da Kont'un Kızı; 1861), Mrs. Henry Wood'un bir başka romanıdır.

814.752 – HENRY DUNBARI – *Henry Dunbar* (1864), İngiliz romancısı Mary Elizabeth Braddon'un (Mrs. John Maxwell; 1837-1915) bir romanı.

814.754 – LORD LYTTON EUGENE ARAM – İngiliz siyasetçi ve romancısı Edward Bulver-Lytton, Baron Lytton'un (1803-73) *The Trial and Life of Eugene Aram* (Eugene Aram'm Yargılanması ve Hayatı; 1832) adlı romanı.

814.755 – MRS HUNGERFORDUN MOLLY BAWNINI – "The Duchess" takma adıyla yazan İrlandalı romancı Margaret Wolfe Hungerford'un (~ 1855-97) *Molly Bawn* (İrlandaca: "Güzel Molly"; 1878) adlı romanı.

814.756 – FLANDERSTEN GETİRDİĞİ – Daniel Defoe'nun (1660-1731) adı *"The Fortunes and Misfortunes of the Famous Moll Flanders; ... "* (Meşhur Moll Flanders'in Şanslı ve Şanssız Yaşamı; 1722) diye başlayan yapıtı.

815.779-80 – BEKLİYORUM DAİMA BEKLİYORUM ... UÇAN AYAKLARINA SÜRATLEEEE – Bkz.: 319.846n.

815.780-2 – KAHROLASI TOPLARI MAĞAZANIN ... ÖZELLİKLE KRALİÇENİN DOĞUM GÜNÜ – Cebelitarık'ta gündelik yaşamın bir parçası da top atışlarıydı; bu top atışları, duvarlarla çevrili kentin kapılarının kapanacağını, ve güneş doğuncaya dek açılmayacağını bildirirdi. Kraliçenin doğum gününde, Cebelitarık istihkâmların tümündeki toplardan art arda atışlar yapılmıştı.

815.783-4 – GENERAL ULYSSES GRANT ... GEMİDEN İNİP KARAYA AYAK BASTIĞINDA – 1869'dan 1877'ye kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin başkanı olan Grant (1822-85). Başkanlığının ikinci döneminin sonunda, Grant, bir dünya turuna çıkmış, ve 17 Kasım 1878'de de Cebelitarık'ı ziyaret etmişti. Bu önemli olay, yirmi bir parelik top atışıyla kutlanmıştı.

816.813 – SOL ELLE İKİ DEFA TOKALAŞSAN – Sol elle iki kez tokalaşmak, düşmanlık işareti diye algılanırdı.

816.823 – O HARİKA İLAÇ – Bkz.: 776.2018-9n.

816.826 – PISTO MADRILENO – Madrid usulü domates ve kırmızı biber aşı.

816.829 – KIZIN BABASI – Matthew Dillon'un.

816.846 – ESKİ MADRİD – Bkz.: 319.850n.

Tümce V. 817.860 / 821.1049.

817.860-1 – MRS RUBIO – Cebelitarık'ta oturdukları zaman Tweedylerin İspanyol hizmetçisi; *Rubio,* İspanyolcada, "sarışın, altın, güzel" demektir.

817.863 – HORQUILLA – İspanyolca: "firkete."

817.869 – CARABINEROLARIYLA – "Carabinerolar", İspanyolca: "karabina taşıyan süvari askerleri."

817.874-5 – PASKALYA PAZARINDA SABAHLEYİN GÜNEŞİN 3 KEZ DANSI – İrlanda'da yaygın bir boş inanca göre, Paskalya sabahı güneş doğarken, insanlığın kurtuluş inancından duyduğu sevinçle dans edermiş.

817.875-6 – HELE RAHİBİN ELİNDE ÇAN ... MAJESTADI UĞRUNA KUTSAYIŞI – Molly, *"viaticum"*u (ölmekte olan bir kimseye verilen "Komünyon"u), "Vatikan" ile karıştırıyor. "Majestad": Komünyon geçerken İsa'nın *"Majesty"*liğini ("Haşmetini) kutsayışı.

817.883 – PULLARDAKİ DİLDEN – Zarfın sağ üst köşesine ters yapıştırılan bir pul, mektubun gönderildiği kimsenin artık yazmamasını istemek anlamını taşırdı. Şayet pul zarfın sol üst köşesine yapıştırılmışsa, bu, mektubu gönderenin, gönderilen kimseyi çok sevdiğini belirtirdi. Eğer pul zarfın üst rotasına yapıştırılmış ise olumlu, alt ortasında ise de olumsuz bir yanıtı gösterirdi. Elbet başka pozisyonlar da vardı. Çağdaş posta uygulamalarının, özellikle internet e-postalarının devreye girmesiyle, bu "dil" de tarihe karışmıştır.

817.884 – BEYAZ BİR GÜL MÜ TAKSAM – H. S. Clarke ve E. B. Farmer'in "Shall I Wear A White Rose or Shall I Wear a Red?" (Beyaz Bir Gül mü Taksam Yoksa Kırmızı Bir Gül mü?) adlı şarkısından.

817.886 – SEVGİLİM KÜÇÜK BİR OĞLANKEN – Wilford Morgan ve Enoch adlı birisinin bir şarkısından.

818.897 – PESETALARLA PERRAGORDALARI – İspanyol bozuk paraları.

818.905 – KAYA AKREBİ – Cebelitarık doğumlu İspanyollara askerlerin takdığı argo ad.

818.914-5 – MAYMUNLAR ÖLÜNCE ... DENİZDEN AFRİKAYA ULAŞIYORLAR – Barbary (Berberistan) maymunları hem Kuzey Afrika'da, hem de Cebelitarık'ta bulunur. Bu tür maymunlar yüzemezler, ve arada 9 millik bir deniz vardır. Cebelitarık'taki labirentimsi mağaraların varlığı, kimilerinin, denizin altından iki maymun kümesini birbirine bağlayan bir tünel olduğunu düşünmesine neden olmuştur. Molly de bundan "emin"dir. Gerçekte, Romalı askerlerin Cebelitarık'a bu maymunları Kuzey Afrika'dan getirmiş olmaları daha makul bir varsayımdır.

818.924-5 – EMBARAZADA – İspanyolca: "hamile."

819.942 – MOLLY SEVGİLİM – Will. S. Hays'ın popüler bir şarkısı (1871).

819.972 – BRIGMİŞ ... BOTTOMLU – "Brig": "argoda cebe indirmek, çalmak"; "bottom": "kıç."

820.988 – B MARCHE PARİSTEN – Bkz.: 813.701n.

820.991 – MOLLY SEVGİLİM – Bkz.: 819.942n.

820.995-6 – PEAU DESPAGNE – Fransızca: "İspanya derisi."

820.1003-4 – MARIE THE MARIE MİDİR NEYDİ ADI O TERKEDİLMİŞ GEMİ – *Mary Celeste*, denizcilikteki çözülememiş önemli sırlardan biridir. 1872'de New York'tan Cenova'ya giderken, gemi, Azor adaları açıklarında terk edilmişti; birkaç gün sonra, (4 Aralık 1872'de) gemiye Portekiz kıyılarına yakın bir yerde—iyi bir durumda ve yelkenleri hâlâ açık olarak—rastlanmıştı. Aralığın ortasından, 1 Mart 1873'e kadar Cebelitarık'ta, sigorta ve kurtarma giderlerinin ödenmesi için bekletilmişti. Kaptanla tayfalarının gemiyi niçin terk etmiş oldukları bugüne dek açıklanamamıştır. Sir Arthur Conan Doyle, bir dergiye yazısında,

geminin adını yanlışlıkla *Marie Celeste* şeklinde yazmıştır. Bir başka tuhaflık da, 8 Eylül 1870'te doğan Molly'nin, *Mary Celeste* Cebelitarık limanına geldiği zaman henüz iki yaşının biraz üzerinde olmasına karşın, bu olayı anımsamasıdır.

820.1006-9 – AH O ESKİ GÜÜNLEERİMDEE ... O AŞK ŞARKILARIIIIIIIIIII – Bkz.: 94.370-1n.

821.1016-7 – BAĞIŞLA BENİ PAYTON ELARABASI SANDIYDIM SENİ – Batı İrlanda'da gösterişli davranışlarda bulunan ya da konuşanları aşağılayıcı bir söz.

821.1034 – GELİR AŞKIIIIN GÜZEL – Bkz.: 94.370-1n.

821.1035-6 – CANIM HANFENDİMİZİN ODASI ... ÇİFTLİK İLE KEMERLİ ODALAR – F. E. Weatherly ve Hope Temple'ın "My Lady's Bower" (Hanımefendimin Kameriyesi) adlı şarkısından.

821.1037-8 – GÜNEYDEN ESEN YELLERİ – Bkz.: 192.224n.

Tümce VI. 821.1050/828.1326.

821.1050-1 – OH RAHATLADIM NEREDE OLURSAN OL KARDEŞ ZARTAYI KOYUVERECEKSİN – Komik bir manzumenin ilk dizesi; son satırı ise şöyledir: "Tutarsam zira zartayı, ölümüm olur bu benim billahi."

822.1061 – SIERRA NEVADAYA – "Sierra Nevada" İspanyolca: "karlı dağlar."

823.1119 – GÜNAH ZEVKLERİ – Bkz.: 277.695n.

823.1132 – EVE BİR TUTAM TUZ GETİRMEDİYDİM – Roma ve daha başka kültürlerin mitolojilerinde tuz, ev tanrılarına adanan bir maddeydi. Yeni taşınılan bir eve "bir tutam tuz" getirmekle, tanrıların memnun edileceğine, ve bunun o eve uğur getireceğine inanılırdı.

824.1140-1 – ERKEĞİM OLUR MUSUN GÜĞÜMLERİMİ TAŞIR MISIN – Çocukların birbirlerine şarkı söyleyerek sorular sorup, o soruları yanıtladıkları bir oyun.

825.1199 – THEATRE ROYALDE ONLY WAYDE – *The Only Way* (1899), Dickens'in *A Tale of Two Cities*'inin (İki Kentin Bir Hikâyesi;1859) İrlandalı rahip ve oyun yazarı Freeman Crofts Wills'in (~ 1849-1913) bir başka rahip olan Frederick Langbridge'in yardımıyla sahneye uyarlanmış bir versiyonu.

825.1203 – GAIETYDEKİ BEERBOHM TREENİN TRILBY OYUNUNDA – 10 ve 11 Ekim 1895'te, İngiliz aktör-yönetici Sir Herbert Beerbohm Tree (1853-1917), Gaiety tiyatrosunda *Trilby*'yi sahneye koymuş, kendisi de Svengali rolünü oynamıştı.

827.1286 – SPINOZADAN – Bkz.: 328.1252-3n.

827.1290 – SCARLİNİN O KARISINI – Giuseppe Giacosa'nın *Tristi Amori* (Aşkın Hüzünleri) adlı oyununun G. A. Greene tarafından İngilizceye uyarlanan versiyonu *The Wife of Scarli* (1897), Dublin'de 22 Ekim 1897'de oynanmıştı.

827.1298-9 – GİYDİĞİM TEMİZ ÇAMAŞIRDAN DOLAYI MIYDI KAHROLASI – Bir bakıma, yeni bir şapka giymenin yağmuru davet etmesine benzeyen bir başka batıl itikat.

828.1319-20 – ÜZERİNDEKİLER KÖPÜK OLSA BARİ BİRİSİNDEN PARA GELECEK HERHALDE – Sütlü çayın, kahvenin (hatta idrarın) üzerinde köpük bulunması, paranın geleceğine işaret sayılırdı.

828.1325-6 – O LAHORDA NASIL DA BOŞANIR SULAR – Robert Southey'in (1774-1843) "The Cataract of Lodore; Described in Rhymes for the Nursery" (Lodore Çağlayanı; Küçük Çocuklar için Uyaklı Olarak Anlatımı; 1823) adlı şiirinin giriş dizelerinin Molly'ce anımsanan biçimi.

Tümce VII. 828.1327/834.1577.

829.1358-9 – SONSUZA DEK KIVANÇ VERİCİ BİR GÜZELLİKTİR – Bkz.: 555.2441n.

829.1371 – HUGUENOTLARIN – Bkz.: 205.745-6n.

829.1372-3 – O BEAU PAYS DE LA TOURAINE – Fransızca: "O! Güzel Touraine toprakları"; Kraliçe Marguerite de Valo-

is'nın, Meyerbeer'in *Les Huguenots* operasının II. Perde'sinin girişinde söylediği arya.

830.1386 – O HİNTLİ TANRI GİBİ ELİ BURNUNUN ÜZERİNDE SOLUMASI – Budacıların nefes alıp verirken kullandıkları çeşitli yöntemlerden birinde, burun elle tutulur, ve sol burun deliği bir parmakla bastırılırken, öbür burun deliğinden soluk alınır, sonra sıra öteki burun deliğinin tıkanmasına gelir.

830.1416 – SINNER FEIN – Bkz.: 806.436n.

830.1419 – KISA BOYLU ADAMIN – Arthur Griffith; bkz.: 73.270n.

831.1426 – FRANSIZCA MEKTUP – Fransızca argoda "prezervatif."

831.1429 – ARİSTOKRATIN ŞAHESERİNDEKİ – Yani, Aristo'nun *Şaheser*'indeki (*Masterpiece*).

831.1439-41 – BİRİ ÖLDÜĞÜ ZAMAN ... İŞTE ÖYLE ÇIPLAK YATIYORDU – Bir akraba gömüldükten sonraki günlerde, Yahudi âdetlerine göre, yas tutanlar, süslerden arınmış olarak giyinirlerdi (ancak bu onların giyinmedikleri anlamına gelmez), ayrıca koltuklarda, kanepelerde değil, yerde otururlardı.

832.1482 – BILL BAILEY LÜTFEN EVE GELSENE – Hughie Cannon'un, "Bill Bailey Won't Please Come Home" adlı popüler Amerikan *ragtime* (kesik tempolu caz) şarkısı (1902).

832.1494 – MARITANAYI – "Maritana", bkz.: 119.671-2n.

832.1495 – PHOEBE GÜZELİM – Claxon Bellamy ve J. L. Hutton'ın "Phoebe Dearest, Tell O! Tell Me" (Phoebe Güzelim, O! Anlat, Anlat Bana) adlı şarkısı.

833.1511-2 – DUVARDAKİ ÖLÜMSAATİNİN TİKTAKLARINI İŞİTİYORDUM – Evlerde ahşap bölüm ve eşyaları kemiren kurtların çıkardıkları sesler ölümün habercisi diye algılanırdı.

833.1538 – JOHN JAMESON – Bir İrlanda viskisi markası.

833.1540-7 – TATLI AŞK İNİLTİLERİ PESTEN GİTAR NAĞMELERİ / (1544) KAFESİN GİZLEDİĞİ SENİ SÜZEN İKİ GÖZ / (1546) AŞKIN YILDIZI DENLİ PARLAK SİYAH İKİ GÖZ / (1547) AŞKIN GENÇ YILDIZI – Bkz.: "In Old Madrid" (Eski Madrid'de) 319.850n.

834.1557-9 – O KÜÇÜK HEYKEL ... HAKİKİ GÜZELLİK VE ŞİİR – Bkz.: 763.1562n.

834.1569-70 – DİLEKKARTIM ÇIKANA YA DA KUPA KIZINI ÇİFTLEYENE DEK – "Dilekkartı", kupa dokuzlusudur. "Kupa kızını çiftleyene dek": Molly, kendisini temsil eden bir kızı seçmeyi—ola ki kupa kızını deniyor.

Tümce VIII. 834.1578/841.1851.

834.1584 – DEVRİNDEKİ O TARİHİ HİPOKRATLAR – Molly Roma doğruluğunun ahlaki niteliğinin Elephantis'e karşıt olduğunu mu düşünmekte? Bkz.: 562.2663n.

834.1587 – ACABA NE DİYECEK YAŞLI BİR ASLANA SORSAN – *Odysseia*'da, Penelope Odysseus'a sık sık, "benim aslan yüreklim" diye hitap eder.

835.1594-600 – JOHN AMCAMIN UPUZUN BİR ŞEYİ VAR ... SÜPÜRGENİN SAPINI TAKIYORMUŞSUN – Bu bir sokak bilmecesine benziyorsa da, böyle bir bilmeceye rastlanamamıştır.

835.1608 – FAIR TYRANTSTAKİ – Bkz.: 277.690-1n.

835.1610 – YOKSA NE DİYE VERİLMİŞ BU ARZULAR – Bkz.: 265.197-9n.

835.1619-20 – AYAKLARINI ÖPEYİM SENYORITA – İspanyolcadaki bir aşırı nezaket sözünün doğrudan doğruya çevirisi.

835.1620 – SALONUMUZUN KAPISINI ÖPMEMİŞ MİYDİ – Öyle görünüyorki, Bloom, *"mezuzah"*a dokunulması ya da onun öpülmesi törenini laikleştirmiş; bkz.: 425.1383n; 840.1833-4n.

836.1637 – K CNİN – KC = "King's counsel" (Kraliyet danışmanı).

836.1643-4 – FİGANLARIMI SANA GETİREN RÜZGÂRLAR – H. W. Challis ve William V. Wallace'm (*Maritana*'nın bestecisi) "The Winds That Waft My Sighs to Thee" adlı şarkısından.

836.1644 – ULU BİLGE – *Odysseia*'nın 23. Kitabında, Odysseus sık sık "büyük taktikçi" ya da "bilge kişi" diye anılır.

836.1646-7 – 2 7LİNİN ARASINDA HAPSE TIKILAN ŞAŞKINLIK İÇİNDE ESMER BİR ADAM – Molly'nin falına göre, Bloom sinek ruasıyla temsil edilmektedir—birçok yeteneği olan yalnız bir adam.

837.1687-8 – CALLE LAS SIETE REVUELTASTAKİ ROSALES Y OREILLY – İspanyolca: "Yedi dönemeçli sokak."

837.1695-6 – COMO ESTA USTED MUY BIEN GRACIAS Y USTED – İspanyolca: "Nasılsınız? Çok iyi, sağ olun, ya siz?"

837.1698 – VALERANIN – İspanyol romancı, şair, politikacı, ve diplomatı Juan Valera y Alcalá Galiano (1824-1905).

837.1698-9 – BAŞAŞAĞI İKİ ŞEKİLDE SORULARLA DOLU – İspanyolcadaki soru cümlelerinin ¿ ile başlayıp, ? ile bitiyor olması.

837.1704-5 – UĞURSUZLUK GETİRMESİN DİYE BIÇAKLA YAPMADIKTAN SONRA – Bıçağın, bir kaşık olarak kullanılmasının uğursuzluk sayılmasına gönderme; bir kaptaki sıvıyı bıçakla karıştırmak ise, didişmeye yol açtığına inanılır.

837.1707 – CRIADA – İspanyolca: "hizmetçi kadın."

838.1712-3 – DOS HUEVOS ESTRELLADOS SENOR – İspanyolca: "iki sahanda yumurta, efendim."

838.1737-8 – PIETA MASETTO ... PRESTO NON SON PIU FORTE – İtalyanca: "Masetto için üzgünüm ... Çabuk, gücüm tükeniyor!"

838.1746-7 – ZİNAKÂR BİR KADINSAM ... BALKONUNDA SÖYLEDİĞİ GİBİ – *The Wife of Scarli*'nin temsilinde; bkz.: 827.1290n.

839.1775 - ANGELUS ÇANI ÇALMAYA BAŞLAR - Güneş doğarken, öğleyin, ve güneş batarken çalınan "Hail Mary" (Meryem'e Selam) çanları.

839.1786 - BEYAZ GÜL TAKSAM MI - Bkz.: 817.884n.

840.1817-8 - GÖZLERİM TEPEDEN DENİZİN ÜZERİNE VE UFKA DOĞRU ÇEVRİLİ - *Paradiso 27*'de Beatrice, Dante'nin cennetten bakarak yeryüzünden ne kadar uzaklarda olduğunu görmesi için onu yüreklendirir.

840.1833 - POSADALARINDAKİ - İspanyolca: "hanlar, evler."

840.1833 - BİR KAFESİN GİZLEDİĞİ 2 GÖZÜN - Bkz.: 319.850n.

840.1833-4 - DEMİRİ ÖPEN ÂŞIĞINI SÜZDÜĞÜ ESKİ PENCERELERİYLE - Evlerin zemin katlarındaki pencerelerde demir parmaklıklar bulunduğu için, İspanyolcada "demiri öpen âşık" deyimi yaygınca kullanılır.

840.1842 - KIRMIZI MI TAKSAM - Bkz.: 817.884n.

Levent

29 Mart 2002 Cuma 11:14

Dizin

16 Haziran 1904, 39, 62, 77, 119, 123, 169, 292, 329, 344, 345, 348, 379, 380, 501

A Portrait of the Artist as a Young Man (*Sanatçının Genç bir Adam Olarak Portresi*), 46, 51, 57, 70, 113, 210, 223, 233, 238, 240, 247, 248, 254, 256, 272, 338, 464, 473
Achilles (Akhilleus), 188, 197, 482
Adam Kadmon, 88
Aeneis, 154
Aengus, 250, 254, 327
Aeon, 178
Aeschylus, 209
Agamemnon (Mykene Kralı), 65, 79, 83, 88, 137, 138, 471
Ahab (Kral), 208
Aineias, 138, 139, 141, 154
Aiolia, 147
Aiolos, 137, 147, 150, 157, 394
Aiolos arpı, 150
Akheron, 138
Akhilleus, 131, 137, 482
Albert (Prens), 160, 275, 360
Alfrid's Itinerary, bkz. *Prince Alfrid's Itinerary through Ireland*
Allah, 191, 339
Alphabetical Notebook, 43, 473
Altın Pösteki, 278
Ambrose (Aziz), 115
Andreas (Havari), 60
Angus Og (Genç Angus), 249
Antik Babil, 162
Antik İrlanda, 162
Antinoos, 39, 40, 64, 138, 171, 472, 493, 494
Antiochus (IV., Suriyeli hükümdar), 323
Antipathes, 157
Antrim Kontluğu, 230, 352
Aphrodite, 79, 117, 167, 412
Apokrifa, 431
Apollon, 78, 145, 252, 381, 437
Apsaraslar, 193
Aran Adaları, 195, 252, 322
Argo, 257, 278
Argonautlar (*Argo* Gemicileri), 278
Argos, 68
Arianizm, 59
Aristeides, 188
Aristo, 57, 68, 69, 71, 72, 85, 86, 106, 171, 178, 186, 187, 221, 242, 267, 418, 419, 515
Armacılık, 119
Armageddon, 466

Armagh, 75, 186, 315, 319
Arnold, Matthew, 46, 174, 197
Arşimet, 247, 381
Asculum, 68
Asklepios, 142
Aşai Rabbani, 41, 131, 284, 457
Atalanta in Calydon, 214
Áth Cliath (The Ford of Hurdles = Engeller Geçidi), 271
Athanasius, 90
Athena, 39, 40, 45, 48, 51, 64, 65, 79, 123, 192, 370, 383, 466, 471, 493
Atina, 43, 155, 221, 272, 404
Atman, 333, 334
Augustine (Aziz), 177, 179, 228, 362
Azizlerin Komünyonu, 60
Aztek logosu, 193

Baba ile Oğul, 58, 208
Babil, 106, 380, 389, 431, 436, 497
Bacchus, 447
Bacon, Sir Francis, 234
Baden-Powell, Lord, 225
Balfe, Michael William, 150, 280, 373
Barabbas, 140
Barnacle, Nora, 501
Basilisk, 198
Baudelaire, Charles, 238
Beach, Sylvia, 222
Bear Garden (Ayı Bahçesi), 183
Beatrice, 481, 518
Beelzebub, 457
Belfast, 80
Bellini, Vincenzo, 281
Berber-Cerrahlar Topluluğu, 336
Berkeley, George (Cloyne Piskoposu), 85, 86
Bermekiler, 361
Bhagavadgita, 177
Bin Bir Gece Masalları, 111, 250, 361, 480, 488, 504
Bizet, Georges, 244
Blake, William, 67, 78, 87, 175, 391, 461, 465
Bleibtreu, Karl, 202, 248
Boccaccio, 110, 214, 481
Boyne Savaşı, 97, 186
Browning, Robert, 104
Budgen, Frank, 106
Buffalo Bill, 452, 476
Bulgaristan, 125
Bull, John, 462, 482, 490
Buonaroba, 204
Burns, Robert, 45, 165, 230, 397, 411, 412, 466
Burton, Sir Richard, 488
Büyük Çin Seddi, 162
Büyük İskender, 74, 145, 221
Byrne, Davy, 157

Cacciaguida, 59
Caliban, 45, 226
Callidike, 123
Calvary Hill, 119
Campbell, Thomas, 145, 163
Canice (Aziz), 105
Cape Martello, 56
Cathleen Ni Houlihan, 53, 175
Cebelitarık, 509, 510, 511, 512
Cehennem, 67, 86, 179, 269, 272, 457
Cennet, 60, 67, 88, 89, 112, 118, 175, 183, 195, 212, 272, 372, 376, 379, 420, 457
Chamber Music (*Oda Müziği*), 300
Charles Stuart, 144
Charlmagne, 322
Chronicles, 241
Chrysostomos, 43
Churchill, Lord Randolph, 80
Churchill, Winston S., 80
Citizen (Abem), 364
City Arms Hotel, 80
Claudius (Kral), 112
Clerkenwell hapishanesi, 98, 104

Clongowes Wood College, 51
Coleridge, Samuel Taylor, 200, 227, 255
College Green, 263
Colum, Padraic, 102
Columbanus (Aziz), 70, 99
Connath, 76
Constantinople, 61, 90, 401
Constantinople Patrikliği, 61
Cook, Thomas, 326
Cormac (Kral), 495
Coronation Day (Taç Giyme Günü), 51
Cosgrave, Vincent, 58
Cranly, 46, 70, 175, 176, 233, 240
Cromwell, Arthur, 75, 81, 275, 320, 362
Cromwell, Oliver, 362
Cuchulin, 273, 349

Çingeneler, 111

Daidalos, 43, 91, 233, 239, 254, 399, 401
Daily Express, 253
Dalkey, 65, 83
Danimarka Vikingleri, 107
Dante Alighieri, 322, 481
d'Arbois de Joubainville, Marie Henri, 178
Darlington, Joseph S.J. (Peder, University College Dekanı), 227
Davenant of Oxford, Sir William, 216
Decameron, 110, 214
Deccal, 45
Dedalus, 40, 43, 138, 270, 279, 281, 282, 286, 296
Delphi, 47, 57, 252
Demiurge, 87
Des Basiliques (Şahmaranlar Üzerine), 198
Dickens, Charles, 160, 406
Die Zauberflöte (*Sihirli Flüt*), 300
Diogenes Laertius, 187, 221
Dionysios Areopagite, 72
Dionysosçu, 447
Dokuztaş oyunu, 253
Dominiken (*Domini canis* = Tanrı'nın köpekleri), 234
Don Alhambra, 91
Don Giovanni, 128, 168, 207, 299, 421, 426, 489
Don Kişot, 194
Donizetti, Gaetano, 144, 292
Doyle, Sir Arthur Conan, 434, 512
Dört Zoa, 87
Drake, Sir Francis, 183
Dublin, 39, 45, 47, 49, 50, 52, 56, 58, 60, 62, 64, 65, 76, 80, 83, 85, 96, 97, 103, 105, 106, 108, 113, 116, 123, 126, 127, 128, 133, 134, 138, 141, 146, 147, 154, 163, 164, 169, 178, 180, 183, 186, 192, 203, 209, 210, 222, 234, 239, 243, 249, 253, 257, 259, 261, 263, 265, 266, 269, 271, 272, 275, 277, 290, 292, 294, 311, 313, 314, 315, 317, 319, 320, 324, 327, 330, 331, 336, 353, 360, 361, 362, 365, 369, 372, 374, 378, 379, 382, 385, 389, 396, 401, 413, 417, 425, 452, 464, 466, 474, 475, 480, 481, 496, 498, 507, 509, 514
Dulcinea del Toboso, 194
Duncan (Kral), 55
Dundrum, 52
Dünya Savaşı, 126
Dünyanın Yedi Harikası, 162

Eblana, 314, 389
Eccles Street, 123, 131, 281, 283, 392, 411, 494
Edward (VII., İngiltere Kralı), 128, 149

Eflatun (Platon), 87, 154, 171, 178, 187, 188, 252, 403
Egan, Kevin, 83, 98, 101
Elmas Savaşı, 75
Elpenor, 137, 138, 171
Elsinore, 58, 195
Emmet, Robert, 145, 268, 287, 307, 321, 337, 338, 340, 341, 487
epiphany, 95
Epitasis, 243
Eriphyle, 138
Erkmen, Nevzat, 100
Esau, 240
Eski Ahit, 44, 55, 99, 107, 183, 229, 236, 323, 393, 394, 437, 498
Eski İrlanda, 69, 104, 143, 323, 348
Eugammon, 123
Eumaios, 151, 471
Euripides, 104
Eurydike, 278
Eurykleia (Odysseus'un sütninesi), 505
Eurylokhos, 131, 385, 417
Eurymakhos, 39, 64, 493, 494
Evening Telegraph, 147, 379

Featherbed Mountain, 116
Fenian, 74, 98, 101, 104, 250, 320, 328, 337, 342, 345, 477
Fenian Cemiyeti (İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği), 74
Fergus, 48, 256, 316, 349, 468
Ferguson, George, 41
Fiacre (Aziz), 99
Filipus (Havari), 60
Filistin, 126, 259
filozof taşı, 135
Fitzgerald, Lord Edward, 268, 341
Foster, Stephen, 246, 359
Freud, Sigmund, 223
Full Fathom Five (Tam Beş Kulaç), 62

Gaiety Theatre, 49, 50, 481
Galateia, 167, 310
Galler, 350
Galway, 77, 126, 323
Gargantua ve Pantagruel, 509
Garibaldi, Giuseppe, 346
Garryowen, 316, 326
Gautier, Theophile, 106
General Slocum (buharlı gemi), 260
Genesis, 150, 273, 498
Gezgin Yahudi, 364, 415
Gilbert, Sir William S., 167
Gilbert, Stuart, 39, 50
Gilbert ve Sullivan, 91, 164, 347, 444, 452
Girit, 43, 233
Gizemcilik, 171
Glasnevin, 138
Globe Theatre, 183
Gloria Patri, 72
Godiva, Lady, 161
Goethe, Johann Wolfgang von, 173
Gold Cup Race, 266, 291
Goldsmith, Oliver, 168, 191, 290, 399, 455
Golyat (Câlût), 321
Gonne, Maud, 102
Gounod, Charles François, 507
Great White Brotherhood, 177
Greene, Robert, 237, 242, 474
Gregory, Lady 192, 221, 251, 253, 313
Griffith, Arthur, 47, 101, 102, 126, 162, 362, 363, 430, 515
Guinness (bira), 150, 331
Guinness, Sir Arthur, 331
Guinness, Sir Edward, 331
Gutenberg, Johannes, 325
Güneşli Güney, 75
Güney Afrika, 144, 225, 437, 464
Güzel Inisfail, 313

Hades, 137, 138, 139, 140, 141, 146, 171, 278, 404, 417, 451
Hallelujah (Tanrıya sena), 149
Ham, 51, 435
Hamnet filius William Shakespeare, 185
Harris, Frank, 172
Harun el Reşit, 111
Hastings Savaşı, 201
Hathaway, William, 210
Havarilerin Simgeleri, 60, 209, 356, 410
Havva, 79, 88, 89, 112, 113, 212, 335, 379, 389, 498
Hayalet, 51, 58, 153, 181, 182, 184, 185, 207, 210, 218, 219, 232, 394, 426, 451, 454, 457, 463
Hayes, Michelangelo, 324
Hazlitt, William, 166
Heauton Timorumenos, 238
Heine, Heinrich, 297
Hekabe, 78
Hektor, 242
Helena (Troyalı), 64, 65, 78, 79, 83, 89, 117, 155, 192
Helios, 137, 385, 386, 429
Helios Hyperion, 386
Henry (V.), 72, 102, 218, 230, 238, 259, 399, 465
Longfellow, Henry Wadsworth, 321
Hera, 79, 189, 192, 257
Herakles, 137
Hermes, 58, 123, 197, 417, 418
Hermes Trismegistus, 197
Hiperboreliler, 45
Hıristiyan, 41, 43, 45, 54, 62, 71, 95, 214, 228, 254, 268, 322, 361
Holinshed, Raphael, 241
Home Rule (Özerklik), 80, 134
Homeros, 44, 45, 47, 80, 88, 117, 147, 180, 188, 253, 267, 279, 318, 348
Horatio, 58, 91, 106, 113, 181, 185, 199, 207, 210, 350, 356, 457
Hugo, Victor, 202, 440
Huguenotlar, 165
hurling (fırlatma), 70, 323

I.N.R.I., 134, 159
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum, 134
Invincibles Society (Yenilmezler Cemiyeti), 134
Iphigenia, 104
Irish Republican Brotherhood (İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği), 162
Irish Times, 99, 482
In the Track of the Sun: Diary of a Globe Trotter, 125, 146, 377
Irving, Washington, 338, 380, 422
Isis Unveiled (Peçesiz İsis), 193
Island Magee (Magee Adası), 230
Iveagh, Lord, 331

İbni Rüşt, 71, 72, 390
İkaros, 43, 91, 239, 254, 273, 399
İlyada, 88
İlyas (peygamber), 44, 208
İncil, 63, 78, 91, 100, 107, 426, 440, 497
İno, 278
İrlanda, 40, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 64, 70, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 85, 92, 96, 97, 99, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 113, 126, 134, 141, 142, 145, 149, 150, 151, 152, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 173, 175, 180, 186, 189, 192, 194, 195, 196, 198, 201, 210, 212, 213, 215, 220, 221, 228, 231, 240, 241, 243, 249, 250, 253, 259, 265, 266, 268, 271, 272, 273, 275, 289, 291, 292, 294, 299, 304, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 335, 337, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355,

356, 357, 358, 360, 362, 364, 366, 372, 376, 377, 378, 381, 388, 389, 393, 396, 398, 400, 402, 406, 410, 412, 413, 427, 428, 430, 442, 449, 450, 462, 463, 464, 465, 466, 481, 482, 484, 495, 499, 511, 513, 516
İrlanda Denizi, 186, 366
İrlanda Kilisesi, 85
İrlanda Özgür Devleti, 102
İrlanda Ulusal Kütüphanesi, 173
İsa (peygamber), 42, 60, 134, 150, 365
İsaac, 240
İskender, 116
İskenderiye, 90, 95
İskoçya Kilisesi, 99
İşaya, 62, 72, 118, 365, 436, 437, 465, 496
İthaka, 39, 64, 123, 138, 147, 369, 417, 471, 472
İuno (Hera), 167
İznik İlkeleri, 59, 61, 89, 90, 232

James (IV.), 176
James, Henry, 274
James Joyce's Ulysses, 50
Japhet (Yafet), 57
Jeanne d'Arc, 218
jesuit (Cizvit), 42
Jezebel, 208
Joachim of Flora, 92
John Francis Regis (Aziz), 41
Joyce, R. Dwyer, 150
Joyce, Stanislaus, 192, 240
Julius (III., Papa), 61
Julius Caesar, 68, 143, 174, 177, 196
Jül Sezar, 68, 95, 480

Kabala, 88
Kabalist-Simyacılığı, 60
Kalypso, 47, 83, 123, 131, 180, 200, 278, 369, 382, 385, 503
Kama Sutra, 446
Kara Kuzey, 75
Kara Veba, 108
Karma, 169, 177
Kassandra, 77
Katastasis, 243
Katastrof, 243
"Kathleen Mavourneen", 160
Kathleen ni Houlihan, 357
Katolik Ayini, 41, 420, 467
Kerberos, 138
Kevin of Glendalough (Aziz), 349, 350
Kiernan, Barney, 309, 313, 315, 337, 365
"Kilkenny'nin Uşakları", 104
Kinch, 119
Kinchin, 42
King Lear, 96, 107, 231, 237, 241, 374, 446
Kipling, Rudyard, 181, 305, 412, 461
Kirke, 131, 137, 157, 171, 240, 257, 277, 385, 417, 418, 420, 451
Kish Bank, 106, 482
Kıyamet Günü, 67, 254
Klytaimestra, 79, 137, 331
Koch, Robert, 78
Kock, Charles Paul de, 128
Kokytos, 138
Komünyon, 41, 42, 511
Konfüçyüs, 325
Koot Hoomi, 177
Korfu, 131
Krafft-Ebing, Richard von 418, 449
Krallar, 208, 215, 328, 436
Kudüs, 67, 78, 349, 361, 365, 427, 434, 436, 437, 503
Kutsal Cumartesi, 117
Kutsal Katolik Kilisesi, 60
Kutsal Komünyon, 42
Kuzey Kanalı, 77, 366
Kybele, 447
Kykloplar (Tepegözler), 309
Kyrene, 123

La sette ultime parole (Hazreti İsa'nın Çarmıhtaki Son Yedi Sözcüğü), 135
Lady Macbeth, 55, 207
Laeghaire (ulu kral), 166
Laertes, 138, 229, 505
Laistrygonlar, 157
Latin Quarter, 55
Lawn Tennyson, 217
Lee, Solomon Lazarus, 172
Leinster, 79, 80, 105, 131, 175, 266, 314, 319, 342
Lenehan, 280, 281, 283, 289, 291, 404
Leonardo da Vinci, 481
Les Huguenots, 165, 307, 515
Lesser Hippias, 187
Leukothea (Ak Tanrıça), 278, 281, 293
Levililer, 53, 315, 377, 498
Libya, 90
Liffey, 45, 83, 96, 108, 109, 131, 138, 157, 257, 263, 265, 271, 389, 418, 452, 471
Limbo Patrum, 183
Limbus Patrum, 183
Limerick, 316, 320, 353, 358, 499
Limerick Antlaşması, 320, 499
Linati, Carlo, 40, *ayrıca bkz.:* Linati şeması
Linati şeması, 65, 83, 123, 131, 138, 147, 157, 171, 257, 277, 310, 369, 386, 418, 472, 494, 505
Lingam ve *yoni*, 446
Liverpool çetesi, 77
Locke, 48, 373
Lollard, 189
Lortlar Kamarası, 259, 266
Los, 87, 179
Loyalistler, 80
Lucia di Lammermoor, 144
Lucifer (Sabah Yıldızı ya da Şeytan), 117
Luka, 360
Luka İncili, 69, 79, 113, 127, 134, 135, 140, 209, 239, 259, 383, 393, 408, 426, 437, 444, 473
Lycidas, 69, 116, 250, 479
Lyster, Thomas William, 173

Mabinogan, 253
MacCool, Finn, 74, 213, 350
Mac Flecknoe, 116
Macbeth, 52, 55, 92, 154, 182, 191, 205, 207, 216, 217, 241, 255
Maccabeeler, 323
MacMurrough, Dermod (Leinster Kralı), 79, 105, 396
Maeterlinck, Maurice, 246
Mafeking, 225
Mafficking, 225
Maguires, Molly, 355
Mahamahatma, 193
Mahatma (Hint evliyası), 177
Mahayana Budacılığı, 332
Malachy, 44, 108
Malahide yolu, 103
Mananaan Mac Lir, 91, 194, 402, 440
Mangan, James Clarence, 75, 313, 325, 353, 361, 407, 426
Manş Denizi, 96
Marcellus (II., Papa), 60, 61
Marina, 184, 200, 202
Maritana, 135, 374, 477, 485, 515, 517
Markos, 360
Markos İncili, 69, 79, 107, 140, 242, 248, 259, 342, 383
Marlowe, Christopher 223
Marryat, Frederick (Yüzbaşı), 57
Marshal of Dublin (Dublin Müşiri), 163
Martello kulesi, 65
Martha, 91, 131, 134, 149, 279, 290, 295, 296, 305, 489
Martha (opera) 149, 282

Mary, Star of the Sea (kilise), 274
Mary Stuart, 260
Mater Misericordiae (hastane), 392, 411
Matta, 60, 360
Matta İncili, 55, 56, 59, 69, 73, 79, 107, 114, 119, 127, 135, 140, 142, 152, 154, 175, 180, 181, 230, 233, 242, 255, 263, 352, 361, 364, 426, 435, 441, 445, 455, 459, 479
Mattias (Havari), 60
Mea culpa, 284
Mendelssohn, Felix, 303, 365
Menelaos (Sparta Kralı), 64, 65, 78, 79, 83, 89, 91, 97, 101, 115, 277
Mentes (Taphos Kralı), 39
Mentor, 39, 40, 65, 147
Mephistopheles, 54
Mercadante, Giuseppe Saverio Raffaelo, 135, 300, 366
Mercer Hastanesi, 169
Meredith, George, 212
Meryem Ana, 60, 126, 165, 232, 262, 288, 293, 369, 371, 372
Messiah, 169
Metamorphoses, 239, 254, 354, 381, 401
Methuselah (Metuşalem), 363
Mezmurlar, 41, 106, 331, 456
Michaelmas, 162
Michelangelo Buonarroti, 154, 324, 426
Mikail (Başmelek), 61, 62
Milton, John, 69, 87, 116, 174, 175, 179, 234, 250, 392, 457, 479
Minerva (Athena), 167
Ming hanedanı, 162
Minos (Girit Kralı), 43, 233
Minotauros, 43, 233, 402
Mısır, 63, 83, 90, 95, 99, 117, 193, 197, 236, 291, 315, 374, 394, 428, 432, 497, 500, 502
Mona Lisa, 481
Moore, Thomas, 108, 164, 165, 194, 282, 289, 295, 318, 338, 376, 393, 412, 422, 449, 486
Morse, J. Mitchell, 54
Moses Maimonides, 434
Mountjoy, Lord, 155
Mozart, Wolfgang Amadeus, 128, 168, 300, 421, 489
Mr. Maud Gonne MacBride, 133
"Muhteşem Armagh", 75
Munster, 80, 101, 141, 175, 315, 319, 325, 349
Musa, 55, 94, 99, 107, 140, 154, 204, 253, 270, 394, 397, 424, 426, 428, 434, 435, 461, 496, 497, 498
Musevi takvimi, 127
Müthiş Türko, 49
Myriorama, 507

Napolyon Savaşları, 56
Napper Tandy, 105
Narsisizm, 131
Natanyel (Havari), 60
Nausikaa, 131, 180, 274, 278, 344, 369, 373, 375, 383
Nebuchadnezzar, 436, 484
Nelson, Lord, 54
Nelson Sütunu (Nelson's Pillar), 147
Neoptolemos, 131
Neptün, 113, 175
Nestor (Pylos Kralı), 64, 65, 77, 78, 79, 89, 123
Neşideler Neşidesi, 89, 498
New paganism (Yeni paganizm), 47
New Place, 196, 221, 230, 245
New York Herald, 101
Nicholas (I., Papa), 61
Noman (Hiç Kimse), 309
Norman Fethi, 354
Northumbria, 313
Nuh (peygamber), 51

Odysseia, 39, 40, 47, 51, 53, 64, 65, 78, 79, 81, 83, 89, 91, 97, 101, 115, 117, 123, 137, 138, 139, 146, 147, 157, 167, 168, 171, 199, 200, 206, 235, 257, 277, 278, 295, 309, 318, 369, 373, 375, 382, 385, 396, 404, 417, 420, 460, 471, 484, 493, 503, 505, 516, 517
Odysseus, 39, 44, 47, 64, 65, 80, 83, 89, 117, 123, 131, 137, 138, 140, 146, 147, 157, 167, 171, 180, 188, 197, 199, 200, 206, 214, 235, 257, 277, 287, 292, 296, 309, 310, 311, 326, 345, 369, 375, 382, 383, 385, 388, 417, 451, 460, 471, 472, 484, 493, 494, 503, 505, 516, 517
Ogygia (Efsanelik ada), 47
Oisin, 213, 346, 349, 350
okültist (gizlici), 60
"Olmak ya da olmamak", 178, 406
Olympos, 39
Omphalos, 48
On Emir, 229, 253
Ophelia, 112, 118, 140, 190, 191, 247, 294, 321
Orange, 74, 75, 76, 186, 275, 467
Orange Cemiyeti, 75
Orange Locası, 75
Orion, 138, 330
Orman Perisi, 123
O'Rourke, Tiernan (Breffni Prensi) 80
Ortaçağ simyacılığı, 135
Osman Paşa, 125
Osmanlı İmparatorluğu, 126
Otello, 281
Othello, 73, 103, 153, 190, 227, 237, 244, 438, 456
Ovidius, 239, 254, 354, 381, 401

ölüler-ülkesi, 137, 171
Ölüm Kulesi, 106

Palestrina, 60, 61
Pali kitabı, 193
Palindrome, 151
Pallas Athena, 39, 53
Pamuk Prenses ve Yedi Cüce, 372
Panteon, 138
Paradiso, 59, 152, 391, 518
Paris, 55, 79, 83, 97, 99, 100, 101, 102, 106, 117, 183, 186, 192, 195, 212, 213, 216, 218, 222, 233, 239, 242, 245, 246, 449, 463, 482, 509
Paris Büyük Ödülü, 117
Parnell, John, 65, 80, 138, 144, 159, 211, 317, 329, 330, 362, 432, 467, 478, 484, 485, 500
Parsi kulesi, 146
Pasiphae (Kraliçe), 43
Patrick (Aziz), 166, 213, 243, 341, 349, 350, 360, 483, 495
Paul (IV., Papa), 61
Pavia çarpışması, 174
Pavlus, 43, 90
Peel, John, 306
Peeping Tom, 161, 377
Peisistratos, 65
Penelope, 39, 40, 51, 123, 155, 206, 214, 223, 493, 505, 516
Pericles, 184, 199, 200, 202
Persephone, 138
Petrovna Blavatsky, Helena, 60, 153, 177
Petrus (Havari), 56, 60, 142
Phaenareté, 188
Pharos, 83, 97
Phoenix Park, 134, 208, 328, 345, 424, 478
Photius, 61
Physical Strength and How to Obtain It (Vücut Kuvveti Nasıl Elde Edilir), 127
Pico della Mirandola, 96
Pigeon House, 83

Pius (IV., Papa), 61
Plevne, 125
Plutarch, 68, 197
Poetics, 68
Poldy, 40
Polonius, 95, 160, 186, 229, 247, 270, 295
Polyphemos, 309, 310, 318, 326, 345, 503
Pontius Pilatus, 60, 259
Portrait, bkz.: *A Portrait of the Artist as a Young Man*
Poseidon, 83, 123, 137, 233, 278, 309, 369
Priamos (Troya Kralı), 78, 79, 131
Prince Alfrid's Itinerary through Ireland (Prens Alfrid'in İrlanda'daki Güzergâhı), 75, 313, 314, 315
Prometheus, 138, 213, 310
Proserpina, 138
Prospect Cemetery, 138
Prospect Road, 141
Prospect Terrace, 141
Protasis, 243
Proteus, 64, 83, 91, 97, 101, 115, 117, 418
Punch, 211
Pygmalion and Galateia, 167
Pylos, 77, 91
Pyriphlegeton, 138
Pyrrhos (Epiros Kralı), 67, 68, 131

Quaker, 189
Queen Anne (Kraliçe), 149

Ra, 197, 432
Rabelais, François, 508
Raleigh, Sir Walter, 427
Realizm, 45
Resullerin İşleri, 73
Rich, Lady Penelope, 216
Richmond Cezaevi, 103, 128
Rimbaud, Arthur, 44
Rip Van Winkle, 380, 381
River Derry, 175
Robin Hood, 198
Robinson Crusoe, 143, 434
Roma Katolik kilisesi, 42, 432, 441
Romeville, 111, 189
Rosevean (uskuna), 119
Rönesans, 43, 70, 190, 222, 437, 483
Ruhgöçü, 128, 381
Ruhülkudüs, 51, 60, 61, 62, 63, 92
Rule, Brittania (Yönet, Britanya), 58
Rus-Türk Savaşı, 125
Russel, George William, 44, 52, 74, 101, 164, 175, 176, 178, 186, 442
Sabah Yıldızı, 117
Sabellius, 62, 209, 234
Sacher-Masoch, Leopold, 267, 425
Sallust (Callustus), 151, 387
Salome, 323
Salvation Army, 162
Samiriyeli, 73, 134, 393, 473
San Giovanni Kilisesi, 110
Sandow, Eugene, 127
Sandycove, 40, 58, 65
Sandymount Strand (Sandymount Kumsalı), 83, 369
Saturday Review, 172, 203
Sayılar, 49, 55, 498
School for Scandal (Skandal Okulu), 48
Schutte, William, 70, 113
Scott, Sir Walter, 144, 301, 324
Seirenler, 139, 197, 265, 277, 295, 417
Senn, Fritz, 86, 117, 341
Sephiroth, 88
Shakespeare, Anne Hathaway, 219, 229, 243
Shakespeare, Mary Arden, 232, 235
Shakespeare, William, 46, 52, 68, 102, 113, 123, 168, 171, 172, 173, 176, 181, 182, 184, 185, 189, 190,

191, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 210, 211, 213, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 229, 230, 231, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 251, 252, 256, 259, 272, 298, 325, 344, 347, 399, 431, 432, 433, 439, 456, 465, 473, 480
Shaw, George Bernard, 203, 356, 482
Sicilya, 43, 385, 386, 405
Siddhartha Gautama, 328
Simun (Havari, "Gayyur"), 60
Sindbad the Sailor (Denizci Sindbad), 50
Sinn Fein, 47, 102, 126, 162, 189, 363
Sion, 123, 199
Sisyphos, 137, 138, 140, 460
Siyon, 106
Siyonist hareket, 126, 499
Skheria, 131
Skolastikçilik, 171
Skylla ve Kharybdis, 57, 58, 168, 171, 385, 417
Slang and Its Analogues (Argo ve Örneksemeleri), 42
Slieve, 126
Slievemargy, 314
Society of Friends (Dostlar Derneği = Quakers), 195
Sozomen, 90
Spectator, 149, 188, 397
Spinoza, Baruch, 302, 366
St. John Gogarty, Oliver 47, 56, 58, 174, 236, 249, 392
St. Michan kilisesi, 314
St. Teresa Kilisesi, 60
Stabat Mater, 135, 300
Stephens, James, 74, 103, 104, 128
Story of Dublin, 74
Stratford-on-Avon, 182, 185, 196
Styks, 138, 141, 482
Sullivan, Sir Arthur, 181
Summa Theologica, 89, 112, 234, 479
Süleyman (peygamber), 303, 305, 328
Süpermen, 119
sütçü kadın, 40, 53
Sweet Socrates (Tatlı Sokrat), 188
Sweets of Sin (Günah Zevkleri), 303
Swift, Jonathan, 332, 396, 461
Swinburne, Algernon Charles, 44, 54, 55, 87, 182, 211, 214, 247, 273
Symplegad, 257
Synge, John Millington, 195

Şahmaran, 198
Şeytan, 53, 70, 88, 117, 118, 179, 457, 467

Talbot of Malahide, Sir Richard, 261
Talos, 43
Tantalos (Lidya Kralı), 146
Tantra, 332
Tara tepesi, 166
Tarentum, 67
Taxil, Léo, 97, 392
Teiresias, 137, 138
Tekvin, 51, 53, 88, 89, 112, 113, 114, 150, 212, 234, 240, 246, 363, 403, 428, 435, 498
Telegonia, 123
Telemakhos, 39, 40, 44, 48, 51, 64, 65, 77, 78, 83, 89, 91, 138, 139, 147, 171, 418, 471, 472, 493
Tennyson, Lord Alfred, 118
Teosofi, 60, 177, 193, 324, 334
Terence (Terentius), 238, 330
Terzi Tom, 161
Tevrat, 55, 94, 150, 228, 498, 503
The Bookman, 186
The Dark Lady of the Sonnets (Sonelerin Esmer Leydisi), 203

The Dublin Corporation, 141, 312, 315
The Geisha (opera), 251
The Irish Mythological Cycle and Celtic Mythology (İrlanda Mitolojik Dönemi ve Kelt Mitolojsi), 178
The Mikado, 164
The Ormond Hotel, 265
The Passionate Pilgrim (Tutkulu Haç Yolcusu), 190
The Renaissance, 95, 96, 198
The Rise and Fall of the Irish Nation (İrlanda Ulusunun Yükselişi ve Düşüşü), 268
The River Boyne (Boyne Nehri), 186
The River Shannon (Shannon Nehri), 316
The Ship, 45
The Signature of All Things (Herşeyin İmzası), 85
The Standard French Primer, 270
The Tables of the Law (Yasanın Tabloları), 92, 93
The Thousand Nights and a Night, 488
The Time of Barmecides (Bermekiler Dönemi), 361
The United Irishman (Birleşmiş İrlandalı), 102
The Woman Who Did (Yapan Kadın), 323
Thesprotia, 123
Thomas Aquinas (Aziz), 57, 71, 89, 99, 112, 203, 228, 234, 249, 375, 391, 479
Tir na n-og, 201, 273
Tityos, 138
To be or not to be, 173
Tomas (Havari), 60
Tone, Theobald Wolfe, 265
Trafalgar, 54
Trent Kurulu, 61
trinity, 60
Trinity College, 47, 222, 372
Troya, 51, 67, 78, 79, 83, 117, 131, 154, 180, 197, 214, 242, 388, 482
Troya Savaşı, 79, 197, 214, 388
Turko the Terrible (Müthiş Türko), 49
Turpin, Richard, 326

Ulster, 75, 80, 153, 175, 186, 253, 318, 321, 351, 352
United Irishman, 126, 328, 362, 363

Übermensch, 63, 119
Üçlü Birlik, 58
üstinsan, 63

Vahiy Kitabı, 118, 196, 361, 432, 447
Valentinus, 62
Vatandaş Cusack, 312
Venus (Aphrodite), 167
Venus and Adonis, 168, 189, 190, 191, 206, 236, 239
Verdi, 92, 281
Vergilius, 154, 155, 179, 205, 250, 267, 344, 390, 474
Veuillot, 106
Victoria (Kraliçe), 172, 275, 331, 359, 360, 464
Vinegar Hill, 161, 319
Viyana okulu, 228
Voltaire, 252
Vulgata Latincesi, 175

Wagner, Richard, 285, 427, 454, 460
Wales (Galler), 77, 350
Wales (Galler) Prensi (Büyük Britanya veliahtı), 241, 326
Wandering Rocks (Gezen Kayalar), 139
Waterloo köprüsü, 183
Webster, 62, 70
Westland Row, 131
Westminster Abbey, 138

Wexford, 150, 161, 283, 284, 304
Whitman, Walt, 55
Wicklow Kontluğu, 161, 175, 176, 212
Wilde, Oscar, 45, 46, 57, 92, 115, 172, 205, 210, 223, 247, 274, 338, 451, 454
William (III., Kral), 74
William Herbert (Üçüncü Pembroke Kontu), 204, 210
William Tell, 380, 477
Wolsey, Thomas (Kardinal), 259
Worcester College, 47
Wordsworth, Willam, 104, 118, 145, 231, 379

Xanthippe, 188
Xenophon, 44, 404, 409

Yahuda (Havari, Yakub'un oğlu), 60
Yahuda (Iskaryot), 41, 63, 175, 246, 442, 447
Yahudi, 43, 71, 81, 126, 129, 140, 223, 225, 227, 228, 254, 302, 311, 323, 344, 348, 352, 365, 366, 380, 409, 430, 433, 434, 435, 444, 447, 449, 451, 496, 497, 498, 499, 515
Yahudi-Hıristiyan, 88, 209
"Yahudiler Kralı", 134
Yahya (peygamber), 78
Yakub (peygamber), 94, 240, 500
Yakub (Havari, Büyük, Zebedi'nin oğlu), 60, 73, 94
Yakub (Havari, Küçük, Alfeus'un oğlu), 60, 107
Yaşlı Kadın, 56, 151, 175, 358, 463
Yazgı Adası (İrlanda), 313
Yehova, 53, 229
Yeni-Eflatuncu, 71
Yoses (Havari Küçük Yakub'un kardeşi), 107
Yuhanna (Havari, Zebedi'nin oğlu), 60, 107
Yuhanna (İncil yazarı), 113, 360
Yuhanna İncili, 55, 72, 78, 79, 91, 113, 117, 135, 140, 242, 259, 269, 271, 393, 420, 425, 442, 454
Yunan Kilisesi, 61
Yunan mitolojisi, 43, 67, 79, 91, 133, 167, 233, 235, 278, 330, 331, 394, 404, 429, 432, 437, 466, 501
Yusuf, 59, 97, 391, 434

Zerdüşt (Zoroaster), 63
Zeuksis, 145
Zeus, 39, 67, 123, 147, 189, 235, 309, 331, 385, 386, 407, 493
Zopyrus, 68

Nevzat Erkmen

... 31 İzmir: Tinsel-Tensel yolculuğu başlayan, Üniversite ardından, 1955'te Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bursunu kazanarak, 7 yıl boyunca New York Üniversitesi'nde Pedagoji dalında Master (M.A.) ve Doktora (Ph.D.) çalışmaları yapan, Orhan Pamuk'un "Joyce ve Erkmen mükemmel ruh kardeşleridir" dediği Erkmen, evli, iki çocuklu. Manhattan'da sakal bırakıp gitar çalıp 5th Avenue'yu noktalayan Greenwich Village *"beat* kuşağı" insanlarına karıştıysa da "full" değil, "part-time beat" oldu; zira "SÖZ"ünü tutup, İzmir'de kendisine burs kefili olan babasıyla arkadaşı Asri Namal'ı kurtarmalıydı; o yüzdendir mecburi hizmetini yerine getirmek için Yozgat şilebine atlayıp yurda dönmesi. O yüzdendir Kerouac abisinin *Dharma Bums*'ını çevirip, *Zen Kaçıkları* adını verdiği bu çeviriyi, Kerouac'ın da abisi Allen Ginsberg'e göndermesi. Toydu: MEB'nın onu Türkiye'de eğitim reformları yapsın diye müsteşar atayacağını sanıyordu. İlahi! Çevresindekiler ise, "Pedagojiyi ne yapıcaksın, işadamı ol!" deyince, henüz kendi özünü bulamamış olduğu o dönemde, mecburi hizmetini takside bağatıp ...

1963'te The Coca-Cola Export Corporation'ın Türkiye'deki ilk elemanı olarak gerisin geriye ABD'ye gönderilip pazarlama-yöneticilik dallarında uzmanlaştı, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana ve Ankara Coca-Cola fabrikalarının açılışlarını gerçekleştirdi.

1972'de Turyağ AŞ'de Pazarlamadan sorumlu Genel Müdür Yardımcısı olarak Persil, Pril ve Tursil-76'yı ilk kez piyasaya sundu, bir ara Alsancak Rotary Kulübü'nü kuran "10 Altın Adam"dan biri seçilip kulübün Astbaşkanı da olduktan sonra Çukurova Gıda Sanayi ve Ticaret AŞ'de (Schweppes) Genel Müdürlük ve Yönetim Kurulu Üyeliği yaparken, Fritz Perls babasının özünü bulma çalışmalarında ilerlemiş, artık çevresindekileri mevresindekileri değil, çocukluğundan bildiği kendi özünü yeniden keşfedip, onu dinler olmuş, "Çocuklara, kaliteli de olsa, hep gazoz mu satacağım," derken, uzun bir U-dönüşüyle ...

1980'de *Cumhuriyet* gazetesine geçip Zekâ Oyunları köşelerini yönetmeye başlamış, *World Puzzle Federation*'ın—Dünya Zekâ Oyunları Federasyonu—kurucu üyesi ve Türkiye Temsilcisi olmuş, Beyin Olimpiyatları'nda Türkiye'ye Dünya 3.lüğü kazandırdığı Türkiye Zekâ Oyunları Kulübü ile, 1983'te de Psikanaliz, Erotoloji, Anlambilim, Geştalt Yaklaşımı, Eski Meksika Şamanlarının sonuncusu Don Juan'ın Öğretileri ile Zen, Yoga, Taoculuk birikimlerini paylaşmak amacıyla, *Apartman Aşkları* öykü kitabını da yayımladığı Söz Yayın Oyunajans'ı (www.sozyayin.com) kurmuştu.

2006'da, uzun süredir kendisini bir "Yaşam Savaşçısı" diye niteleyen Erkmen, ayrıntılarını www.neverk.com'da bulabileceğiniz "Yap-mama *(Not-Doing)*", "Rüyacı", "Enerji Eşleri", ve "*Continuum Concept* (Kucaklaşma *[In-Arms training]*)" bağlamlarında kitaplar üretir, "bireysel" ve "*workshop*-grupları"yla uygulamalar yaparken, *Finnegans Wake* araştırmalarını ... Bir sayfayı geçmesin dedilerdi: Onun için, şimdilik,

"HINÇLA OKŞA!",
Pardon, "HOŞÇA KALIN!" diyecektim—harfler karıştı da!
İşim oyun!
Ulysses'i niçin çevirdim sandınız?

James Joyce, başyapıtı *Ulysses*'in zor okunurluğu konusunda şunları söylemişti:

> *"İçine o kadar çok bilmece-bulmaca ve zekâ oyunu koydum ki, profesörler yüzyıllarca ne demek istediğimi tartışacaklar, insanın ölümsüzlüğü garantilemesinin tek yolu da budur."*

Ulysses'i kırk yıllık bir uğraşla Türkçeye çeviren Nevzat Erkmen de, zaten garantilediği ölümsüzlüğü bu çağ açıcı romanın sözlüğünü hazırlayarak biraz daha sağlama aldı.

Ulysses'i okurken sözlüğünü de elinizin altında bir yerlerde bulundurun.

ISBN 978-975-08-1063-5
30 TL
9 789750 810633